

॥ श्री गौतमभ्युपनिषद् ॥

सुरत जैन वनिताविश्रामने अंगे अकेल थपु भासिके.

महिलाभूषण.

कयूरा न विभूषयन्ति 'महिलां' हारा न चन्द्रोदयलाः ।
न 'स्नानं' न विलेपनं न कुसुमनालंकृता मूर्धजाः ।
वाण्येका समलंकरोति 'महिलां' या संस्कृता धार्यते ।
क्षीयन्ते खलु भूषणानि सततव्याभूषणं भूषणम् ॥

वापिके लया०
३. ७
पोस्टेन सावे
अगाडिथीम.

मुस्ताक २ लु.
अ'क २ लो.
लुला० १६२२

संपादिका-पण्डेन इन्डिमणी राठ साठ हिरायदं मोतीयदनी वीषवा.
आपीपुश-सुरत.

વિધ્યાનુક્રમણિકા.

વિષય.	લેખકનું નામ.	પૃષ્ઠ.
૧ મહિલાઓને સુખોપ.	મંપાદિકા.	૧
૨ ઉદ્દેશ.	મંપાદિકા.	૨
૩ જીવદયા સંબંધી સંવાદ.	મુની શ્રી કર્પૂરવિગ્રયજી.	૩
૪ સરલા કે શારદા.	શાં. અખાશંકર નાગરદાસ પંડ્યા.	૪
૫ સ્વદેશ પ્રેમ.	ખડેન કમળા દેવચંદ.	૯
૬ સ્ત્રીઓના સંબંધમાં પાશ્ચાત્ય પંડિતોના વિચારો.	-	-
૭ જગતમાં સ્ત્રીઓ ક્યારે ઉપયોગી અને.	શાં. પ્રભાશંકર રતનજી ઉપાધ્યાય.	૧૦
૮ સંવાદ.	સૌં. ખડેન હરકોર ચત્રભુજ.	૧૫
૯ પત્ર વ્યવહાર.	શ્રીમતી જ્યન્તદેવી.	૧૬
૧૦ અમારો ધર્મ.	શ્રીમતી મણિગૌરી કાળીદાસ બેરેરી.	૧૮
૧૧ મહાત્મા ગાંધીજીની દિવ્યવાણી.	સૌં. સનતકુમારી ખડેન.	૧૯
૧૨ મનુસ્મૃતિમાં સ્ત્રીઓનું જોરવ.	શાં. અખેલાસ ચં. શાહ.	૨૦
૧૩ સુખની શોધ.	એક ખડેન.	૨૧
૪ બાળકોનું સ્વાસ્થ્ય.	શાં. માવજી દામજી શાહ.	૨૩
૫ હિંદુ સમાચાર.	-	૨૪

શ્રી જૈન વનિતા વિશ્રામનો હેતુ.

૩૦ ગ્રેષીપુરા મુરત.

આ સંસ્થાનો મુખ્ય હેતુ એ છે કે જૈન વિધવા ખડેનો આ સંસ્થામાં રહી સાધુ જીવન ગાળે, ધર્મનીતિ સંબંધિ જ્ઞાન પામે, તેઓનું નિરૂપમી જીવન ઉપોગી અને, તેઓ કર્તવ્યપરાયણ થાય, તથા તેઓની માનસિક તથા આહ્યાત્મિક સ્થિતિ સુધરે કે જ્યાં તેઓનું જીવન આપોઆપ શાંતિવાણું જોરવવાણું તથા આત્મમજ્જાવાણું અને, અને તેઓ પોતાના કુટુંબને સહાયક, તથા સમાજને મજૂ ઉપયોગી થઈ પડે. તે ઉપરાંત સાધવા શ્રાવિષ્ઠા ખડેનો તથા જૈન દંપત્યોને ધર્મનિતિની તથા વ્યવહારિક કેળવણી આપવી કે જ્યાં તેઓ ઉત્તમ શૃદ્ધિથી તથા માતા અને અને કર્તવ્યનિષ્ઠ થાય.

આ પત્ર મુરત લીમડઃ શેઠમાં આવેલા દેડી મિત્ર પ્રેસમાં મગનલાલ વનમાળીદાસે છાપ્યું અને ખડેન રૂકમણી હીરાચંદ જોતીચંદની વીધવાએ ગ્રેષીપુરા મુરતમાંથી મોકલ કર્યું.

મહિલાભૂષણ.

પુસ્તક ૩ છુ.

જુલાઈ સને ૧૯૨૨

અંક ૨ જી.

મહિલાઓને સુચોધ.

૧૯૨૨

(રાગ. સુંદર શામળીઆ નામ જાણીશ નિત્ય તહાર.)

મહિલાઓ જે પ્રેમ ધરી, પ્રીતે મણુછને સંજીએ.

આજસ દુર કરી શિયળ શુ જુવણ સંજીએ.

મહિલાઓ પ્રેમ ધરી.

(૧)

પૂરે ને સતીઓ હતી શાણી.

સ્મરણ કરજો સદા જર આણી.

સંકટ વેઠી જગમાં જવાણી.

દેવીઓ સંમ પુજણી.

મહિલા-(૨)

સુલસા ચંદન ખાળા ખાણી.

રાજ્યમતી ને દ્રીપદિ રાણી.

સીતા સુંભવા ગુણીયલનારી

મનેરમાં હતી શાણી.

મહિલા-(૩)

કળાવતીને કૌશલ્યા કેવી

દમયંતી. પદ્માવતી દેવી.

મૃગાવતી શિયળવતી એવી

સતીઓ સુંદરી તેવી.

મહિલા-(૪)

સતીઓ તેણી ગુણ નિત્ય સંજાણી

ખાવથી અંતરમાં ઉતારી

દુરગુણોને દુર. વીદારી

સદગુણો લેજો ધારી.

સંપાદિકા.

ઉદ્દેશ.

જૈન વનિતા વિશ્રામને અંગે પ્રગટ થતું નિમાસિક શ્રાવિકા સુબોધ આજ મહિલા ભૂષણ નામથી માસિકના રૂપમાં બહાર પડે છે. આજથી તેનું કર્તવ્ય વિશાળ થાય છે. સાંપ્રતિક રીતે સ્ત્રી માનની ઉન્નતિના લેખોથી તે અંલકૃત થઇ હવે પ્રત્યેક માસે તે પ્રગટ થશે.

મહિલાભૂષણ ! મહિલા કહેતાં સ્ત્રી તેનું ભૂષણ આભૂષણ-દાગીનાં જ પહેરવાથી સ્ત્રી સ્ત્રી બહારની સુંદરતા વધે તેનું નામ મહિલા ભૂષણ. સ્ત્રીઓના સૌન્દર્યને બહાર વિકસાવવાનું પ્રતિક તેનાં આભૂષણ છે. અને આ આભૂષણ વડેજ સ્ત્રી દીપે છે તેજ મુજબ આ મહિલા ભૂષણ વડે સ્ત્રીઓની વ્યાવહારિક તેમ આધ્યાત્મિક ઉન્નતિ સાધી શકાય છે.

મહિલાભૂષણ કોણ ધારણ કરી શકે ? પ્રત્યેક સ્ત્રીને ધારણ કરવાનો તેનો હક છે. કેમકે આ ભૂષણને ધારણ કરવાથી સ્ત્રીઓ પોતાના મથારાં સ્ત્રીત્વને જાણી શકશે. પ્રકૃતિનાં અંશ રૂપ તેની કિંમત જાતમાં ઠેકલી છે. સમાજમાં તેનું સ્થાન કયાં છે એ સર્વ બાબતથી જ્ઞાન તે થઇ શકશે.

વ્યવહાર તરફ દ્રષ્ટિ કરીને જોતાં સ્ત્રી જીવનની ઉન્નતિ જવા બેઠાં તેવા પ્રમાણમાં થઇ નથી. અને તેમ ન થવામાં આપણે પુરોષોનોજ કોષ કદાચ કાઢીશું તો પણ તેને ખાદ્ય રતાં આપણે પોતે પણ આગળ વધવાની જરૂર છે જ. પ્રત્યેક મનુષ્ય પોતાનો ઉદ્ધાર તાની જાતેજ કરી શકવા શક્તિમાન થાય છે એ આધ્યાત્મિક શાસ્ત્રના નિયમ અનુસાર જો સ્ત્રીઓ પોતાના જીવન વિકાસનું કામ પોતાના હાથમાં લે. પોતાના સ્વપરના કર્તવ્ય જાણે અને તેમને પુરોષો બેઠતા પ્રમાણમાં મદદ આપે તો સ્ત્રીઓની ઉન્નતિ ધ્રુવ સમયમાંજ થયા વિના રહે નહિ એ નિસંશય છે.

અને આમ પોતાનીજ અને અમારી બંનેઓને આ મહિલાભૂષણ દ્વારા તેને તેના કર્તવ્યનું જ્ઞાન કરાવવાનો નિશ્ચય કર્યો છે. અમારા આ નિશ્ચયની સપ્તજાતાનો આધાર ગ્રાહક બંધુઓના ઉત્તેજન અને મદદ ઉપર રહેલો છે.

આ મહિલાભૂષણ દ્વારા સ્ત્રી અને પુરુષ બંનેને ઉપયોગી, વિષયો અર્થો, નાના બાળકોને માટે પણ સુંદર લેખો આવશે. પરમાત્મા અમારા કાર્યમાં તેમના શુભ સ્ફુરણ દ્વારા મદદ કરાવી વિનય અપાવે એ પ્રાર્થના પૂર્વક વિરમાય છે.

જીવદયા સંબંધી શાન્તા અને કાન્તા એ એ શાણી

બહેનોનો સંવાદ.

લેખક:—સહયુક્તાનુરાગી દ્વિપુરવિં

શાન્તા—જીવદયા (જયણા) રૂપી ધર્મે તો સહુ માને છે આપણા જૈન ધર્મમાં એથી અધિકતા, શી ?

કાન્તા—કેવળ દયા દયા પોષારવા માનથી કરું વળતું નથી. સહુને આપણા આત્મા સમાન લેખી કોષને દુઃખ સંતાપ ઉપજાવે એવું ન કરવામાંજ ખરું ઉકાપણ છે. ઉકાપણ વગરની દયા ત્રાહી જેવી છે.

શાન્તા—ઉદાહરણ આપી તમારું કથન સાબીત કરો.

કાન્તા—ગમે તે પ્રાણીનો જીવ ખરે એમ આપણે ધર્યોજી છીએ અને તેમ કરતાં આપણે કદ સંકેત કરવું પડે તો કરીએ એમાં કંઈ ખોટું નથી. પરંતુ કેટલાએક લોકો ગાય પ્રમુખે કંઈ પશુને કસાઈ જેવાના હાથથી ખચાવવા જતાં તે કસાઈ પ્રમુખનો પ્રાણ લઈ લે, તો તે કીક ન કહેવાય હા. તે કસાઈને કંઈ રીતે સમજાવી પડાવી (સજી કરીને) ગાય પ્રમુખને સુખે ખચાવી શકાય. પણ તે ન સમજે તો સામાનો પ્રાણ લેવો નજ ઘટે. ખરી ધર્યોજા શક્તિજ કોય તો પોતાનો પ્રાણ જતો કરીને સામાનું દીલ પીગાળી દઈ ગાય પ્રમુખને ખચાવી લેવાય એમાં ખરુંજ ઉકાપણ અને એજ ઉકાપણ ભરી દયા લેખાય.

શાન્તા—કેટલાએક લોકો સાપ વીધું વિ. તથા ડુંખી ચતા માંસ કે વૃદ્ધ નકામા જનવરો વિ. ને મારી નાંખે છે તેમાં કંઈ લાભ હશે ?

કાન્તા—નહિજ, જેમ આપણા કંઈ સ્નેહી સંબંધીને એવી દયામાં તો વીશેષે સુખ શાન્તી યા આરામજ આપવા ધર્યોજીએ તેમ તેવાં ડુંખી જીવોને પણ એવે વખતે સુખ શાન્તી આપવા ઘટે નહીં કે એતલું અનંત દુઃખ ઉપજાવવું ઘટે.

શાન્તા—એ દરેક જીવ ખચાવી એમને અભય અથવા આરામ આપવાથી સો લાભ ?

કાન્તા—જીવ માત્રને અભય આપવાથી આપણે અભય ઘડીએ.

શાન્તા—એ માટે ઘોડા શાલ્લ પ્રમાણ ખતાવી આપો.

કાન્તા—ગમે તેવાં ને ગમે તેટલાં અન્યદાનો હેવાં કરતાં અભયદાન વધી જાય છે. જીવીત દાન હેવા જેવું ખીણું એકે દાન નથી. દયા નહીં મોટા વીસ્તારમાં વહેતી હોય ત્યાં સુધીજ સઘળાં ધર્મે શીખી નીકળે છે. જ્યારે દયા નાણું ઘડી જાય છે ત્યારે ધર્મે તો આપોઆપ અલોપ અદરશ થઈ જાય છે' દયાજ ધર્મની માતા છે ને ધર્મેનું રક્ષણ તથા પ્રોત્સાહ કરનારી છે. તેમજ એકાંત સુખ શાન્તીને આપનારી

દયા જયણ છે. સવ જીવને સ્વઆત્મા સમાન સમભાવે, જોનાર એવો શાન્ત દાન્ત આત્મા પાપ કર્મ બાંધતો નથી. પાપથી લેપાતો નથી, એવા અનેક પ્રમાણ વાક્યો અનેક શાસ્ત્રોમાં આવેલાં નજરે પડે છે.

શાન્તા—ત્યારે તો કોઈને દુઃખ નહીં પણ સુખ આપવા સાવધાનપણે વર્તવાથીજ આપણે દુઃખ માનને ટાળી સુખ પામી શકીએ છીં? એમજ હોય તો આપણે હલન ચલના-દિક શી રીતે કરવાં ?

કાન્તા—હલનચલન ખાન પાન, ભાષણ શયનાદિક દરેક ક્રિયા કરતો કોઈ જીવને નાહક નુકસાન ન પહોંચે તેમ સાવધાનતાથી વર્તવું જોઈએ નહિ તો જરૂર પાપ કર્મ લાગેજ અને તેના કડવા ફળ અવશ્ય ભોગવવાં પડેજ. તેથીજ આપણા કદિપત, સ્વાર્થની ખાતર સુખ શીલતાથી કોઈ જીવને દુઃખ યા પ્રતિ ફળતાં જીવને એવું મજ કરવું ઘટે કેમકે એવું દુઃખ કે પ્રતિ ફળતા આપણને કોઈ ઉપજાવે તે તે રચવું નથી. તે બીજાને કેમ રચે ?

હા. સુખ સાનુકૂળતા જેમ આપણને ગમે છે તેમ બીજાને પણ ગમેજ એમ સમજી જોને સુખ શાન્તી ઉપજાવવાજ સાવધાન રહેવું ઘટે અન્ય જીવને સુખ શાન્તીમાં સ્વાર્થ વશ અંતરાય કરવાથી તેવુંજ માહું અંતરાય કર્મ પ્રધાન છે અને તેડું માહું પ્રજા ભોગવું પડે છે. એમ જ્ઞાની અનુભવી જનો કહે છે.

સરલા કે શારદા ?

લેખક:—અખાશકર નાગરદાસ પંડ્યા, માણસા.

(૧)

સુલક્ષણાં આ બહેની મહારા,

સાસરીયે સીધાવો રે.

નીતિ-વિવેક હમેશાં પાળી,

ઉભય કુળ દિખાવો રે.

સરલાને તેરમે વર્ષે પરણાવી જ્યારે તેને દિવાળીનું આણું આબું ત્યારે—માતાએ ક્રોધમાં છતાં શ્વસુરપક્ષના આગ્રહને માન આપી—જ્વતમ-બોધ દઇ સાસરે વિદાય કરી.

દેશાઇનું મોટું ખોરડું સમજી સરલાને લક્ષ્મીચંદ દેશાઇના બીજા પુત્ર નવલચંદ સાથે પરણાવી હતી.

આજથી વીસ વર્ષ પહેલાં આ કુટુંબ જેસે ટકે અને આખરે બહુ ઉજવણી ગણાતું. પણ હુંદરતાના ચડતી પડતીના ચમત્કાર મુજબ છેલ્લાં ત્રણ વર્ષથી લક્ષ્મીએ ત્યાંથી ખસવા માંડ્યું હતું. અને આખરે પણ વધતી જતી નહોતી.

નવલચંદ અઢાર વર્ષનો જુવાન હતો. બાપ દાદાની મિલકત ઉપર તાગડધિન્ના કરવાનો છંદ તેને લાગવા માંડ્યો હતો. કેટલાક સ્વાર્થી મિત્રોના સહવાસથી એ ત્રણ વર્ષથી બચવાનું પણ તેણે છોડી દીધું હતું. એવામાં છેલ્લા છ માંસમાં તો તે એક જરીબ પણ બહુજ સંસ્કારી, ડાહી, અને કુળવાન પત્ની મેળવવા આવ્યથાળી થયો. નવલચંદે, નાટકો, ઘણાં જોયાં હતાં. અને તેમાં પેમલા પેમલાનાં શૃંગારિક ગાયનો-એટાઓ બહુ તપાસ્યાં હતાં. પત્ની તરફથી પણ તે એવાજ ભાવ જોવા આતુર હતો. સરલા ઘેર આવી. આર્થ કુટુંબની મર્યાદાનુસાર દિવસે તો તે સ્ત્રીને ન મળી શક્યો, રાત્રે શયન મંદિરમાં તેણી સાડા નવ વાગ્યા પછી મળ્યાં-નવલચંદ ધોરતો હતો કે 'હમણાંજ સ્ત્રી-મને અનેક પ્રેમ ભરિત શબ્દોથી બોલાવશે-માથા ખતાવશે હું તેને પણ તેથી વધુ સ્નેહથી બોલાવીશ'. પણ સરલા એક શબ્દ બોલી નહિ. પાંચ મિનિટ જટલી લાંબી રાહ જોઈ અતિ તેણે પોતેજ મેન તોડ્યું.

નવલ-સસિકે! મિય બંધુરી! જેમ અંદ-ચકોરી વિના, અસિકસિ વિના, આતક મેષ વિના, પતંગ દિપ વિના, મરછ જલ વિના તરફે તેમ આ હૃદય તારા વિના...તરખડતું-ટળવળતું હતું.

હમણાંજ પત્ની પણ પોતાની માપકળ કાંઈક સુંદર અલંકારીક શબ્દોથી પ્રેમ દર્શાવશે જેમ નવલ ધારતો હતો, પરંતુ સરલા કંઈજ બોલી નહિ-પતિનાં વાક્યો તે પૂરાં સમજી પણ નહિ, પરંતુ માત્ર 'હ' એટલું જણાવી બોલોને તે નીચું જોઈ રહી.

પત્નીની આ રીતથી નવલ ખીજ્યો. પોતે જમે તેટલો તોય તેનો-પૂજ્ય, તેનું સ્વસ્વ, તેનો નાથ-સ્વામી અને તેના પ્રભુ તુલ્ય છે, તેના તરફ બહુજ વિવેકથી, સ્નેહથી અને માથા ભરી રીતે બોલવાને જતલે માત્ર 'હ' કહીને પતિને અપમાનિત કરવા એ કોઈ પણ સ્ત્રીનો ધર્મ નથી. આમ વિચારતો. ઘડીમાં તેને અકકલ વગરની કલપતો, ઘડીમાં પ્રેમ-પ્રેમીની તેને કાંઈ હજી બખર નથી એમ માનતો નવલ સખેદાચર્ય પામતો પલંગના સળીયાને અદેલી બેસી રહ્યો.

સરલા છેક બાળક નહોતી. પતિને અત્યંત ભક્તિ પૂર્વક તેનું હૃદય ચલાતું, પણ તેને બ્યકત કરી ખતાવવાનું (વાણીબળ) આવડતું નહોતું. આશરે અરધાક કલાક પછી પતિને કેમ બોલાવવા-અને રાજી કરવા એ તેને સૂઝ્યું.

સરલા બોલી-તમે પતંગ વિનાને અંદ વિનાને પ્રલાણા વિના એવું એવું હમણું બોલતા હતાં તેમાં હું કંઈ નથી સમજી. અને સમજી નહિ એટલેજ તેનો કાંઈ જવાબ પણ આપી શકી નહિ. મારી માએ મને ત્રણ ચાર ચોપડી બણાવી છે, પણ તેમાં કયાંય તમારું આ બોલેલું સમજાય એવું હું શીખી નથી. 'હું' બાપડી આત્મ એવું ન સમજું તોય શું ?

નવલ, પત્નીનું મૌન તૂટ્યાથી સંતોષ પામ્યો. પણ, “હજી તેને કંઈ સમજણ નથી, મારા તરફ તેણે કેવા સદ્ભાવને વિનય બતાવવાં બેઠો છે, તેમાંનું એને કશું જ્ઞાન નથી. સવારે નવ વાગે મેં તેને સમજાવી કે બપોરે આઠાં પાંચાં થાય ત્યારે જરા મારી પાંચ-વાની ઓરડીમાં આવજો પણ એવી અકક્ષ હિન કે આવી પણ નહિ. સાચું, મને તેવું તોય જંગલી રોઝ !!! જામડાના સંસ્કાર !!!”

આવા વિચારો નવલનાં મગજમાં વીજળીની ઝડપે એકાએક મિનિટમાં જ આવી બસા ને ચાલી ગયા. પત્નીના છેલ્લા બોધ પછી તે એ મિનિટ ઉપરના વિચારોમાં રોકાયો. પછી બોલ્યો, “તારી માથે તને નિરાશમાં નવું ચોપડી બણાવી તે સારું કશું? પણ... નવલને બોલતો એટકાની સરસાએ વચ્ચેજ કહ્યું—

“જરા ધીમે બોલો, નીચે ખા સાંભળશે.”

નવલને પત્નીના આ શબ્દો મૂર્ખાઈ ભર્યા લાગ્યાં તે બોલ્યો “સાંભળશે તો, શું યશે? એવી બોટી શરમ ચાની?”

“હું ક્યાં બોલું કામ કરું છું જ ધીમે બોલું?”

પતિને ઉરકેરાતો, અને નમ્રતાભરેલાં પણ વિનય, ભંજ ધૂધ જતો બેઠો સરસા ચૂપ રહી.

થોડીવારે દંપતી નીદ્રાધીન થયાં.

(૨)

પાંચ વર્ષમાં ઘણો ફેરફાર થઈ ગયો છે. નવલનાં ઘરમાંથી હરોમખોરો થોડી ઘણી મિલકત રહી હતી તે પણ ઉપાડી ગયા પછી નવલને હાલ નોકરીએ ચડવું પડ્યું છે. મુખ્યમાં તે ગ્રુમાસ્તાગીરી કરીને પોતાના કુટુંબનું જીવન ચલાવે છે. આવી ઉપાધિ વચ્ચે પણ પ્રભુ કૃપાથી તે એ બાળકનો પિતા તથા પામ્યો છે !!!

મુખ્યમાં વસવાટ થવા છતાં સરલાનું જીવન તો કંઈ પણ ફેરનવાળું જ નથી. અપકારને સ્થાન નવલને એ વાતનો તો ઓરતોજ રહી ગયો છે. ફેરનવાળી રીતે વહિસે એ બાલ હાળવા પોલકો પહેરવા, સપાટી પહેરી છેવટે બાહુતી ગાડી કરીને પણ ઘણી સાથે ફરવા જવું એવી કોઈ બાબતનો સરલાને હજી સુધી રોજન નહોતો લાગ્યો. પ્રસંગોપાત નવલ આ બાબતમાં પત્નીને જામડીયું મટી કંઈક સુધરવા (II) ઉપદેશ આપતો પરંતુ સરલાના હૃદયને એ રીતે પ્રસંગ નહોતો લાગતું સરલા તો આડોશી પાડોશી એટલે તેઓ જે માળામાં વસતાં હતાં તેમની બાજુમાં રહેનારાં બેરોને પણ શહેરીપણું અને કહેવાતું સુધરાઈપણું મૂકીને આવાં અને નીતિયુક્ત રહેવાની શિખામણ આપતી, બપોરે નવરાશની વખતે તે ઝીકની ટોપીએ કાસતી કે ગલપટા ઝૂંથતી. આ કામ તેણે પોતાની એક જે પાડોસણને પણ શીખવ્યું હતું. તેમાંથી દરમહિને પંદરવીશ રૂપિયાની આવક થતી. નવલ આ બાબત પણ સીડાતો હતો પણ મહિને ઘરમાં પંદરવીશનો નફો થતો જણીને અને પત્નીને તેમાં ઉમંગ મળતો જણીને તે કામ તે પોતેજ લાવી આપતો.

(૩)

ત્રિકમરાયનાં વહુ શારદાગૌરી ચાર ચોપડી ઇંગ્લિશ બાણમાં હતી, સુધારાનાં પૂરેપૂરાં હિમાયતી હતી. બહુમાં પણ બહુમાં નહોતી. ત્રિકમરાય ૪૫ રૂ. નો પગાર કમાતો દર શનિવારે તેમને નાટક કે સિનેમામાં જવાની ટેવ પડી ગઈ હતી. ઉપરાંત દુકાન પગાર છતાં સારાં સારાં હુગડાં પહેરવાની, ગાડીમાં ફરવાની અને મેવા મિઠાઈ જમવાની તેને અંગે તબિયત હરબડી ખંગડી જતાં ડોક્ટરોનાં ખિલ ચૂકવવાની આદત પડી ગઈ હતી. આ બધાનું પરિણામ બહુ ખરાબ આવ્યું. કેંઈ કારણથી નોકરીમાંથી ત્રિકમરાયને રજા મળી. પહેલેથી કાંઈ ખચવેલ નહિ, હેલ્થે શો ડાઉસોનું કરજ હતું. એટલે શારદાગૌરીનાં ઘરેણાં વેચવાનો પ્રસંગ આવી લાગ્યો ત્રિકમરાય અને નવલ એકજ માળામાં રહેતા હતા. શારદાને સરલા રોજ શિખામણ દઈ આવી ફેશનની ફિશિયારીમાં ન પડવા કહેતી પણ તે વખતે તો હાલ્ટી સરલાને તેણે મૂર્ખ ગણી કહાડેલી પરંતુ જ્યારે આ પ્રસંગમાં પોતે મૂર્ખાઈ ગઈ ત્યારે સરલાની સાદાઈ તરફ તેની આંખેલી શિખામણ તરફ શારદાનું મન વળ્યું. ન છુટકે ઘરેણાં વેચી દેવું પતારી દીધું અને આઠ દિવસમાં ત્રિકમરાય બીજી નોકરીએ પણ વળ્યો.

આ તરફ શારદાએ સરલાની પાસેથી ભરવા સુધવાડું કામ નવરાયના વખતમાં કરવા માંડ્યું. બહુ દુકાન મુદતમાં તેણે તે શીખી લીધું. અને સરલાને આજીજ કરી નવલ મારફત થોડું કામ માગી લીધું સરલાએ ઘણી ખુશીથી પોતાને આવતા કામમાંથી પણ તેને લાભ આપવા માંડ્યો. છ મહિનાની મુદતમાં તે એ રૂપિયા કમાઈ.

(૪)

ત્રિકમરાયને પત્નીનાં ઘરેણાં વેચવા પડ્યા ને નોકરી મુકરી પડી ત્યારથી નવલ સાથે સ્નેહ બંધાયો. શારદાએ સરલાનાં પતિની પાસે વખાણ કરેલાં એટલે ત્રિકમરાયે નવલને આવી ડાહી વિચારવંત ને સમજી ભેરી માટે ધન્યવાદ આપ્યો. પત્નીનાં શુભ સાંભળીને કુલાયો. પ્રયાસ કરીને તેણે ત્રિકમરાયને પોતે જ ચેકને ત્યાં નોકર હતો તે જ ચેકને ત્યાં એક સધારાનાં શુભાસ્તાની જરૂર હોવાથી પોતે સલામત કરીને તેને રખાવ્યો. અને આથી વધારે પરિચયમાં આવતા જ્યાં ને સંપત્તિને રહેવા લાગ્યા અસ્કમાતની કોઇને ખબર પડતી નથી. તેઓ બંને કુકનેથી છુટીને એક દહાડો રાત્રે બેર આવવા નિકળ્યા, તેવામાં રસ્તામાં કોઈ મવાલીની ટોળી તોડાને ચડેલી એટલે આ બે જણમાંથી ત્રિકમરાયને વગર વાંકે લાંકડીને એક સખત ફટકો વાગ્યો. તે બાન થયો. નવલ તેને ગાડીમાં નાખી બેર સંપ ગયો.

શારદાને આઠ મહિનાનું એક પુત્ર રત્ન હતું. પતિને સખત વાગ્યું જણી તે ઘણીજ હેખતાઇ ગઈ. ખાટલે પડ્યા પતિને આંતા થવા લાગી કે પત્નીનાં ઘરેણાં તો વેચી આપાં છે, પગારમાંથી હજી કાંઈ રકમ બચાવી રાકાઈ નથી, હવે આ મંદવાડ પાંચ પંદરદિન આસરે તો દવાદાર શેનાં લાવશું ને ખાઈ શું ? હું સાંજે હાજ તો હજીના પણ લાવું !

પતિને વિચારમાં પડેલો બેઠા શારદાએ આમ કહ્યું, 'પૂર્વક મૂંઝવું' તમે શા વિચાર કરો છો ? ડોક્ટરે કહ્યું છે કે બહુ વાતો કરશે કે વિચાર કરશે તો નુકસાન થશે ?

પતિ—મને બીજી કંઈ ચિંતા નથી પણ આ બધું...

પત્ની—તમે જરા પણ ગમરાશો ના. જુઓ હું સરલાબેનની સાંજે તથા એકાદ બે ઘેર બેઠાં થઈ શકે તેવા ભારત ગુંથણના ઉદ્ધોગ શીખીધું, અને તેનાથી મેં આટલી રકમ પેદા પણ કરી છે. નાથ ! ખરી વખતેજ તમને કહેવું એમ ધારી આ પેસા મેં રાખી મૂક્યા હતા. (આમ કહી તેણે રૂ. ની પેટી હાજર કરી)

પત્નીની વાતથી સંતોષ પામી જની-સોખતથી પોતાની પત્ની, આવી શુભીયસ ને ઉદ્ધોગી થઈ છે એ સરલાને અતઃકરણથી હજારો આશિષ દેવા લાગ્યો.

(૫)

પણી ઘણીયાણી બન્ને અણુશીખાઉને જીવાન હતાં. મા બાપે ત્રણ ચાર ઇંગ્રેજ ચોપડી બજાવી હતી પણ બીજું 'જાતું' જ્ઞાન શારદાને નહોતું. ત્રિકમરાયના મંદવાડમાં બચ્ચાની ખરેખર સંભાળ ન. રખાઈ તે કુલ એકાએક ભારે માંદગીમાં આવી પડ્યું—સરલાએ નવલની પરવા નહીં લીધી અને બીજું બધું કામ પડતું મૂકી તે છોકરીની માવજત કરવાં માંડી. દૂધ પીધું દવા પાળી સુધારવું અને બીજી વટતી દરેક સરત, તેણે રાખવા માંડી છોવાળી લોચપર તાવલું છાકરું જેસે તો ચરદી ઘડીમાં થઈ બચ જાતીના લાગને ઠંડક ન મળે એવા કપડાં તાવમાં પહેરાવવાં કે અલગ થયું હોય ભરાઈ ગયું હોય ત્યારે બિલકુલ ભારે દૂધ પણ ન આપવું એવું જ્ઞાન શારદાને બિલકુલ નહોતું—સરલાને તે બધી ખબર હતી તેણે થોડાજ દિવસમાં તે બારે માંદગીમાં પડેલા બચ્ચાને માવજતથી રમતું કર્યું.

નવલને ત્યારેજ ખાતરી થઈ કે પોતાની પત્ની ગમાર નથી. તે ખરેખરી ડાહી, સમજીને ઘરરખુ છે. ત્રિકમરાય મંદવાડમાંથી છઠ્ઠાં પછી અને એના બચ્ચાને આરામ થયા પછી સરલાનાં વખાણ આખા માળામાં થવા લાગ્યાં.

આ અરસામાંજ ખાદીનો પ્રચાર વધ્યો. ગામડીયણ-ગામડાનાજ સંસ્કારવાળી પણ ખરે જોતાં સૌથી વધુ સમજી સરલાએ પતિને, નાનીશી ખાદીની દુકાન માંડવા સલાહ આપી નવલને પારકી તાલેદારી કરતાં સ્વતંત્ર સ્થિતિ સારી લાગતી હતી પણ મૂંઝી વજર દુકાન શાની માટે ?

ઘેર બેઠે કરેલા ઉદ્ધોગમાંથી મેળવેલા બધા પેસા સરલાએ અલગ સાચવી, મૂક્યા હતા. એટલે તે રકમ પાંચસો રૂપિયા જેટલી થઈ હતી. ઘણીજ હોશ લાવી પતિને સ્વતંત્ર સદ્ ઉદ્ધોગ કરવા માટે સરલાએ તે રકમ નવલના હાથમાં મૂકી. અને જરૂર પડ્યે-માતા તરફથી મળેલા પાંચસોના દાગીના આપીને પણ દુકાન કરવા આશ્રય કર્યો.

કહેવાની જરૂર નથી કે સરલાની સદ્બુદ્ધિએ નવલ તથા દુકાન માંડી સુખી થયો.

શારદા કેશનને છોજ જૂલો ગ્રંથ અને સરલાની શિબ્યા જેવી બની સાદાઈમાં રહી સુખી થઈ.

આખો માળો ઉઘોળી ખની ગયો છે. નવરાશના વખતે ર કાતવું-પોલકાં અખલાં-શીવનાં, ટોપી ભરવી એવા ઉઘોળ સીઓએ હાથ કરી લીધો છે.

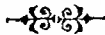
કોણ કહેશે કે—સરલા ગામડીયલું નથી છે ?

સરલાનું બહુતર ઢેવળ અક્ષર જ્ઞાનનું નહોતું. નિશાળ કરતાં તેણે ઘેર માતાની પાસે એવી કેળવણી મેળવી હતી કે જને લીધે તે સુખી યદ્ય અને બીજાને પણ સુખી કર્યા—શારદાએ પ્રેમાંભુમાં અક્ષર જ્ઞાન ઘણું મેળવ્યું હતું પણ ખરું (સંસારી) બહુતર તે પછીથીજ શીખી આર્ય સંસારમાં સરલા નથી ચાલી સુંદરીને ઘેર ઘેર હોય તો દુઃખ સાનું રહે ?

કહો વાંચનાર ! સાચું કહો;

સાચું બહુલ કોણ ?

સરલા કે શારદા ?

સ્વદેશ પ્રેમ વિષે

૦૦૦૦૦૦૦૦

લખનાર—ખડેનું કમળા દેવચંદ.

સ્વદેશ એટલે પોતાનો દેશ હરકોઈ મનુષ્યને સ્વદેશ પ્રેમ હોવોજ જોઈએ જ મનુષ્યને પોતાના દેશને વિષે પ્રેમ છે, લાગણી છે અને પોતાના દેશને માટે પોતાનું સર્વસ્વ અર્પણ કર્યું છે. એવા માતૃભુમિની ઉત્તતી કરનાર મનુષ્યને ધન્ય છે ! પોતાના દેશને માટે પ્રેમ તથા લાગણી નથી એવા મનુષ્ય માતૃભુમિને પણ ભારરૂપ થાય છે. માટે મનુષ્ય માત્રને સ્વદેશ પ્રેમ હોવોજ જોઈએ. સ્વદેશપ્રેમ, દેશભક્તિ અને રાજ્ય ભક્તિ એકજ અર્થમાં વપરાય છે. દેશભક્તિના બહોળા અર્થમાં રાજ્યભક્તિ પણ સમાઈ જાય છે રાજનું કે રાજ્યનું કાર્ય દેશની ઉત્તતી કરવાનું અને તેનું સુખ શાન્તિમાં રાખવાનું અને તેને મદદ કરવાથી રાજ્ય ભક્તિની સાથેજ દેશભક્તિનું કાર્ય સિદ્ધ થાય છે. રાજ ગયારે ફુલ પછું દાખવી પ્રજાને રંજીતે કે દુઃખ દે છે, ત્યારે રીયત બે વફા યદ્ય રાજનું અહિત કરે છે ત્યારેજ રાજ્ય ભક્તિ અને દેશ ભક્તિ જુદા પડે છે શું આપણે દેશનો ઉદય કરવો એ અપણું કર્તવ્ય નથી ? પૂર્વના રોમન લોકોનું સ્પાર્ટાનનું, અને આપણા સત્તિઓનું સ્વદેશભિમાન આપણને દર્શ કરી નાખે એવું નથી ? વળી રોમન લોકોએ ઘણા દેશો જીતી ગંભીર રાજ્ય સ્થાપ્યું હતું તે તેમની સ્વદેશ પ્રીતિની અવધિ જતાવી આપે છે તે શું આપણથી અજણ છે ?

એવા બીજા ઘણા દલાન્તો છે, જેવા કે રેગ્યુલર મોટે સત્તાધારી હતા પરંતુ પોતાના દેશના હિતની ખાતરજ તેને રોમના રાજ્ય મંડળને ઉલટી સલાહ આપી અને પોતે સ્વદેશ પ્રેમની ખાતર જીન્દગી પર્યંત દેદખાનાનું દુઃખ સહેવાનું કબૂલ કર્યું. સ્વદેશ પ્રેમની ખાતર જેણે પોતાનું સર્વ સુખ ત્યજ દેવાનું સ્વીકાર્યું છે, એવા મનુષ્યને ધન્ય છે ! વળી હાલ જ પ્રજાની વાહ વાહ કહેવાય છે, એવી બપાની પ્રજાઓએ હાલમાં જ દેશભિમાન ખતાવ્યું છે, તેથી આખી દુનીઆમાં તેમનું નામ પ્રખ્યાત છે; એ લોકો દેશની સેવા ખર્ચવવામાં

મરણથી પણ ડરતા નથી. અને પતંગીઆની આંકડ ગમે તેવાં લયંકર કાર્યમાં પણ દેશને માટે અને પોતાના શિરછત્ત રાજને માટે દરેક જાપાની પોતાનું સર્વસ્વ અર્પણ કરવા તૈયાર થાય છે. એ શું આણું આશ્ચર્યકારક છે ? તેવીજ રીતે શું આપણા પ્રિય દેશની હિતતિન ઉદ્યતના કિરણોને પ્રતિબિંબિત થવાને, માટે પ્રતિક્ષક દેવાનું દાર અને, હમે અને આપણી સન્તતિજ છે. જોવી રીતે ધૂળ, કાદવ કે કચરા ઉપર સૂચના કિરણો પડે છે, પણ તે જવા નિરુપયોગી દેખાય છે. અને કાચ મણિ, કે કાંઠા નિર્મલ-સારા પારદર્શક પદાર્થ ઉપર પડે છે, ત્યાં તે પદાર્થ પ્રકાશ દર્શ-ઉપયોગી થાય છે. તેવીજ રીતે આપણામાં સ્વદેશ પ્રેમના કિરણો પાડવા માટે આપણે ધૂળ, કાદવ, કચરા તુલ્ય ધિક્કારવા યોગ્ય તુલ્ય અને નીચ થવું કે હીરા મણિ તુલ્ય મૂલ્યવાનું હર્ય તથા ઉપયોગી થઇને વિભૂતિમાન સ્વદેશ પ્રેમના પ્રભાવ દર્શક મણિ દર્પણરૂપ થવું ? ધિક્કારવા યોગ્ય કે તુલ્ય અને નીચ થવું એ આપણું સ્વદેશપ્રેમની લાગણી ઉપર આધાર રાખે છે. હીરા મણિ તુલ્ય મૂલ્યવાનું હર્ય તથા દેશને ઉપયોગી થઇને વિભૂતિમાન સ્વદેશપ્રેમના પ્રભાવદર્શક મણિદર્પણ રૂપ થવું તે પણ આપણી સ્વદેશની લાગણી ઉપરજ આધાર રાખે છે. હરકોઇ મનુષ્યને સ્વદેશ પ્રેમી થવું જોઇએ. જે માણસમાં દેશની લાગણી નથી તે મનુષ્ય છતાં પણ સમાન છે. સ્વદેશ પ્રેમીના સંબંધ કંઈ એકલા રાજ્ય સાથે કે લડાઇઓ સાથેજ છે એમ ન સમજવું. દેશના કલ્યાણને માટે કંઈપણ કાર્ય કરવું તે પણ દેશાભિમાન છે. દવાખાનાં સ્થાપવા, કે ધર્મને ઉત્તેજન આપવું નીતિને વધારવી. અનાથ અને અપંગને પોષવા એ કંઈ સ્વદેશ પ્રેમના કામો નથી ? છેજ એ વહેજ સ્વદેશ પ્રીતિ મનુષ્યની જણાઇ આવે છે. જેને સ્વદેશપ્રેમની લાગણી નથી તેવા મનુષ્યનું જીવન નકાસું ગયું સમજવું જોઇએ.

સ્ત્રીઓના સંબંધમાં પાશ્ચાત્ય ચંડિતોના વિચારો.

અનુવાદક:—પ્રભાસારંકર રત્નજી ઉપાધ્યાય હળવદ કાઠિયાવાડ.

નોટ:—આ નીચે આપેલા વિચારો જર્મનીના એક સુખસિદ્ધ દર્શનિકે તત્વસા નીટ્સના છે. નીટ્સને ઘણા માણસો સ્ત્રીની નિંદા કરનાર તરીકે ઓળખે છે, પરંતુ તેવાઓની ભૂલ છે. તે સ્વાભાવિકપણે સ્ત્રીની કંઈ નિંદા-અવગણના કરતો નથી, પરંતુ સ્થળે સ્થળે તે તેની પ્રસંશા, અને તેની પ્રતિ સન્માન તેમજ પૂજ્ય ભાવ અર્દશિત કરી યજ માર્ય સુપુત્રવન્તે રમગ્ને યજ દેવતાની સ્થાપના કરે છે. તે એક સંદોષ સ્ત્રીન આધુનિક સભ્યતાની વ્યાપારિક ઉપજ પર આશ્રય કરે છે. “યુન્ય અને પાપર્થી છોટે” એ નામના તેના ગ્રંથમાં નીટ્સે સ્ત્રીઓના સંબંધમાં જે કાંઈ લખ્યું છે, તેનો સારાંશ આ પ્રમાણે છે:—

હી સ્વતંત્રતા આ છે, તેથી તે પુરુષને પોતાનાં વાસ્તવિક સ્વરૂપનું જ્ઞાન કરાવવા માગે છે. પુરુષને જે જે ખાખતો કલકિત-દુષ્ણવાળી છે, તેમાં સૌથી મોટી ખાખત હી છે. હીઓમાં કેટલીક એવી ખાખતો છે, કે જેથી તેમણે ખરેખર લગ્નઅરુપદ થવા જેવું છે. તેનામાં પાંડિત્ય દર્શન કરવું, ખીજાને શિખામણ આપવાનો સ્વભાવ, હુદ્દા ઘુબટા, વાચાળપણું. અને ગુપ્ત અવિવેકનો ભંડાર ભર્યો હોય છે. કદાચ તે પોતાની બુદ્ધિ મતિથી કીડા, અને શોકને પાછા હઠાવવાની શક્તિ; અને પ્રત્યેક કઠિન કાર્યોને મૃદુ-નરમ બનાવી સરળ માર્ગ કહાડવાની યોગ્યતા ઇત્યાદિ સદગુણોને બહુ જોઇને વિસરી જાય, કદાચ તે રૂચિકર કામનાઓને લીધે પોતાની કામલ પ્રકૃતિને બહુ જાય તો તેનું પરિણામ શું આવે? એ કહી શકાય નહિ.

હીઓ આજકાલ સ્પષ્ટ રીતે ચેલેજ કરી રહે છે કે, હીઓ પુરુષના પહેલાં, અને તેના ઉપરાંત જ્ઞાનને માટે હકદાર છે. હીઓનું આ એક પ્રકારે પોતાનો પૈશાનેક હોવાનો અભિયોગ કરવો, એ શું રસિકતાની અતીવ ભળતા નથી? પુરુષોનો આધ્યાત્મિક વ્યાપારનું જ્ઞાન તે હીઓના સૌભાગ્યનું ઉત્તમ પ્રતિનું આજ સુધી જ્ઞાન મનાયું છે. હીઓ જે હીઓનાં સંબંધમાં કાંઈ પણ લખી રહી છે, એ ન્યાયનો વિચાર કરતાં અવિશ્વાસ આવે છે કે શું તેમને વસ્તુતઃ જ્ઞાન પ્રાપ્તિની ઇચ્છા છે? અથવા શું તેને એવી ઇચ્છા હોઇ શકે ખરી? કદાચ તે આત્મજ્ઞાનના લેખાસમાં પોતાના માટે જૂન આલુપણ શોધતા રહેવામાં આવે તો તે ઘડી સત્ય નથી. પરંતુ આલુપણની ઇચ્છા સીનો સહજ ગુણ-સ્વભાવ છે. ત્યારે તેનાથી ઘોઠો લયભીત કેમ બને છે? વસ્તુતઃ તે પોતાની ઇચ્છા પ્રાપ્ત કરવાના માર્ગમાં આધિપત્ય સ્થાપવા માગે છે. પણ તેની સાથે સત્યને પ્રયોજન નથી. હો; સત્યની દરકાર કરે છે? પ્રારંભમાર્ગ સત્યતાથી આજળ વધીને તેની પ્રતિકૂલ, અયોગ્ય, અને વિરુદ્ધ બીજી ઠોઠ વસ્તુજ નથી. તેની મોટામાં મોટી માયા-અનૃત અસત્ય બોલવું એજ છે * તેનો પ્રધાન વ્યાપાર પોતાના સૌન્દર્યમાં સમાયેલો રહે છે. એ વાતનો પુરુષોએ સ્વીકાર કરવો જોઇએ. પુરુષો; હીની એ માયાના, તેની સહજ શુદ્ધિના દાસ બની, તેણીનું સન્માન કરી તેની સાથે પ્રેમ કરે છે. પુરુષોને ઘોર પરિશ્રમ કરવો પડે છે, એ પરિશ્રમની શાંતિ માટે જોના હાથ, કટાક્ષ, અને કામલ મૂર્ખતાની નિચે, પુરુષોનાં જંભીરતા, ધૈર્ય, અને જોરવ માયઃ મૂર્ખતાની સમાન જોવામાં આવે છે. લખનાર પ્રશ્ન કરે છે કે, “ શું કહી ઠોઠપણુ હીએ હીના મનમાં જંભીરતા અથવા હીના હૃદયમાં ન્યાય હોવાનો સ્વીકાર કર્યો છે? શું એ સત્ય નથી કે સર્વ તો ભાવેન-તમામ પ્રકારે-હજી સુધી હીની અત્યંત અધિક ઘુણુ અવગણના ઇર્ષ્યા-નિંદા-હી કરી રહી છે? ”

હી જાતિનો જોવો ગરકાર આ જમાનામાં થાય છે, તેવો પહેલાં ઠોઠ પણ યુગમાં થતો નહિ હતો. v આશ્ચર્યની વાત છે, કે આ સરકારનો આચારે દુરયોગ થતો જોવામાં

* અનૃત સાંહસ માયા, મૂર્ત્યુ મતિ હોમત અતીચ્છત્વં નિર્દયલ હીનાં દોષો સદૃશતાઃ એમ આપણા પ્રાચીન ત્રિકાળજોએ વહેલું લખ્યું, પાશ્ચાત્ય પાંડિતો હવે અનુભવવા લાગ્યા છે.

v નીટ્સને આ વીચાર આર્યોવતની સ્ત્રીઓ માટે ઘણું અંશે સર્વ સમત ઠોઠ-શકે તેવો નથી. સદાચારી સ્ત્રીઓ માટે દાપર, નેતાયુગ, આદર્શ સ્વરૂપ હતો. અર્થાત્ પાશ્ચાત્ય જોરાંજનાઓ માટે આ કથન વર્તમાન યુગને આલંબન આપનારું લેખક માને છે.

આવે છે. તેઓ હવે અધિકાર માંગવાનું શીખે છે, તો સંભવ છે કે આ આદર રૂપી ઠેર પરિણામે દુઃખને જનક સિદ્ધ થશે. અધિકારથી સ્પર્ધા-વસ્તુતઃ કલેશ. રૂપી ઠર ભાગવાશે. સારાંશ એ છે કે સ્ત્રીઓ વિનય-વિવેક ભૂલતી જાય છે, એટલુંજ નહિ પણ રસિકતાવાળી બહુ જૂજ જોવામાં આવે છે. તેઓ પુરૂષોના ડરની દરકાર વિનાની બને છે. જ સ્ત્રી-પુરૂષોના ડરની દરકાર વિનાની બને છે, તે પોતાની સ્ત્રી-સુલભ સહજ બુદ્ધિનો પરિત્યાગ કરે છે. આ બીના તો સમજી શકાય તેવી યુક્તિ સંગત છે કે જો મનુષ્યમાં ભયોત્પાદક ગુણ અથવા વિશેષ નિશ્ચિતપણે ઠીકથી તો પુરૂષત્વ-નું પ્રયોજન હોય અથવા તે પૂર્ણ સ્વરૂપે વિકસિત ન થયે હોય; તો સ્ત્રીએ આગળ પગલું ભરવું બેઠાય. પણ અતિ દુર્બોધ બાબત એ છે કે અધિકાર પ્રાપ્તિના અધ્યાયમાં તેઓના સ્ત્રી પણાનો આજીવન હાસ યતો જાય છે. જ્યાં ઔદ્યોગિક ભાવનાએ સૈનિક અને સનાતન ભાવના પર વિજય પ્રાપ્ત કર્યો છે, ત્યાં સ્ત્રી કલાઈ બનીને આર્થિક અને કાનુની સ્વાધિનતા મેળવવાને પ્રયત્ન કરે છે. જ આધુનિક સમાજ ખડો છે, તેને દરવાજે સ્ત્રી-સદેશ Woman calarck-નો મુદ્રાલિપ્ત-Motto લખવામાં આવેલ છે. આ પ્રકારે જ્યાં તે એક નૂતન પ્રકારનો અધિકાર પ્રાપ્ત કરી રહેલ છે સ્વામિની બનવાની અભિલાષિણી છે, અને પોતાની હવજ પતાકા પર સ્ત્રીની પ્રગતિનો ડિઝિમનાદ ગજવી રહી છે, ત્યાં બીજા બાજુ તેથી વિપરિત દરજ્જા સ્પષ્ટતાની સાથે ડોકીયું ઠેકાડી સ્ત્રીનું અધઃપતન કરી રહ્યું છે.

શાન્તની રાજ્ય કાન્તિથી માંડીને આજ સુધી સ્ત્રીઓએ પોતાના સ્વતંત્રતા તથા અધિકારને જેટલા પ્રમાણમાં વધાર્યો છે, તેટલાજ પ્રમાણમાં તેનો પ્રભાવ ઓછો થઈ ગયો છે. સ્ત્રીઓ હવે પોતાની મુક્તિ સ્વતંત્રતા ચાહે છે, અને માગે છે. સ્ત્રી સ્વાભાવિક મણેજ સહજ બુદ્ધિથી અધિક નિર્બલ અને નિર્બલ હોવાનું સ્પષ્ટ ચિન્હ છે. એટલે આ મુક્તિની નવી લહરમાં એવી મૂર્ખતા છે, કે જેથી એક કુલિન સમજશક્તિવાળી સ્ત્રીને હૃદયી લગ્નમરુપ બનવુંજ પડશે. અને જના આધાર પર રહીને નિશ્ચયપૂર્વક તે વિજય પ્રાપ્ત કરી શકે છે. તેવા પુરૂષોના આશ્રય તથા દેવો એ કેવા પ્રકારનું ડહાપણ મનાય ? પોતાના વિષય અસ્ત્ર શસ્ત્રનો પ્રયોગ છોડી આપવો પ્રત્યેક બાબતમાં પુરૂષની, આગળ રાહવું. એ સ્ત્રીઓને માટે કોઈ ગૌરવથી બીના નથી.

કેટલાક અર્ધદંઘ અશિક્ષિત મૂર્ખ પુરૂષો. સ્ત્રીઓના મૂઠ મિત્ર બની દુરમનની ગરજ સારનારા હોય છે. કે તેના પાપી ચેપના પરિણામે સ્ત્રીઓ પોતાનું સ્ત્રીત્વ ગુમાવી બેસે છે. એટલુંજ નહિ પરંતુ મૂર્ખતાઓનુંજ અનુકરણ કરવાને પરામર્શ આપતાજ રહે છે, આમ હોવાથી અત્યારે યુરપમાં પુરૂષત્વનું દુઃખ પ્રસરી રહ્યું છે. અને સ્ત્રીઓને રાજ્યમનીતિમાં માથું મારવાની દિશા તરફ ધકેલવામાં આવે છે, વળી કેટલેક સ્થળે સ્ત્રીઓને સ્વતંત્ર આત્માઓ, અને સાહિત્ય સેવિકાઓ બનાવવાના ઉદ્દેશ આરંભાય છે, તે કદાચ બહુ કે ભક્તિવિહીન સ્ત્રી એક. ગંભીર અને નાસ્તિક પુરૂષને માટે પૂરેપૂરી પ્રિય અથવા ગૌરવ જનક વસ્તુ બની શકશે ? વસ્તુતઃ જલુ છેમ સ્ત્રીઓની નાડીઓને એક અતીવ દુષિત અને વિવશ પ્રકારના સંગીતથી નાશ કરવાનો પ્રયોગ આદરવામાં આવતો ના હોય ? અને તે દિનપ્રતિદિન ઉન્માદ હિસ્ટ્રીરીઆના વધારે શિકાર બને છે. અને પોતાના મુખ્ય ધર્મે નિરોધ અને ખલવાન

સંતાન ઉત્પન્ન કરવાને અસમર્થ નિવડે છે. અક્ષરેણ ખીમો કરનારા અને, ડહાપણનો દરિયો ડહાવી મારનારા લોકો પણ એક દલીલથી સ્ત્રીચીને સામાન્ય પણે સંસ્કારી બનાવવાનું ઝડપે છે, તેઓ કહે છે કે હમારી ઇચ્છા અબલાચીને, સંસ્કૃતિ-કલ્પર-દ્વારા સબલો બનાવવાની છે. પુરુષ, બચ અને સહાનુભૂતિવાળા બે ભાવોની સાથે આજ પર્વત સ્ત્રીની સન્નુખ ઉભી રહે છે. પણ હવે એ તમામ ખાખતોની સમાપ્તિ થવાની છે. સ્ત્રીનું સમ્મોહન હવે દૂર થવું બચ છે, અને કલેશ કારિતા (Tediumness) હવે ઉત્તરોત્તર વધતું બચ છે.

નીરૂસ Humen, All Too-Humen નામના પુસ્તકમાં લખે છે, કે સ્ત્રીની પ્રત્યેક વાત એક પહેલી છે, અને સ્ત્રીની પ્રત્યેક વાતનું એકજ સમાધાન છે. અને તે ખાખત તે ગર્ભ ધારણની છે. પુરુષ સ્ત્રીને માટે એક સાધન છે, તેનો ઉદ્દેશ પ્રજોત્પત્તિનોજ છે. પુરુષ યુદ્ધને માટે અને સ્ત્રી યોદ્ધાને મનરંજન કરવા માટે તૈયારજ હોવી જોઈએ એ સિવાયની તમામ વાતો ગાંડપણની છે. આનંદ મારી પાછળ હોડે છે. તેનું કારણ માત્ર એટલુંજ છે કે, હું સ્ત્રીની પાછળ દોડતો નથી."

આ સંસારમાં પુરુષત્વનીજ ખામી છે. એથીજ સ્ત્રીઓ પોતાને પુરુષ બનાવે છે! આ સ્થિતિનું કારણ એ છે કે, માત્ર પ્રાપ્ત થયેલું પુરુષત્વ હોય તેજ, મનુષ્ય સ્ત્રીના સ્ત્રીત્વનું રક્ષણ કરી શકે માં દીકરી કરતા પિતા પુત્ર વચ્ચે ખડુ જોછા કલેશો થાય છે, જ્યાં સુધી સ્ત્રીનો સમ્બન્ધ પુરુષ પ્રેમ, સંતાનોત્પત્તિ, સમાજ અને જીવનના ઉદ્દેશો પાર પાડવા સાથે સાચેસાચો રહેલો છે. ત્યાં સુધી તે પ્રતિ તિરસ્કાર કરવો, એ સ્ત્રીનો એક સ્વાભાવિક ગુણ છે.

જન્મ મનુષ્યને સમાજના કાર્ય પછો નિવાની બર છે, તેજ પ્રકારે પુરુષને વાસ્તે સ્ત્રી છે. આખા દિવસના કાર્યના પરિશ્રમથી મનુષ્ય શરીરમાં ઉત્તમ થનાર અમને નિદ્રા દૂર કરે છે, એજ મિસાલે મનુષ્ય સમાજમાં યુદ્ધજન્ય સંગ્રામ-ઘાટને સ્ત્રી પૂર્ણ કરે છે.

એક સમયે કેટલાક લોકો એક યુવકને પકડી એક વિજ્ઞાનીની પાસે લેઈ ગયા અને કહેવા લાગ્યા કે, "જુઓ. આ યુવકનો એક સ્ત્રી નાશ કરે છે." વિજ્ઞાનીએ શિર હલાવીને કહ્યું નહિ. પુરુષજ સ્ત્રીને ફાલે છે, અને નાશ કરે છે. જે ખીમો સ્ત્રીઓમાં અધુરી જોવામાં આવે, તે પુરુષોએ પૂરી કરી સુપારવી જોઈએ. કેમકે પુરુષ પોતાને માટે સ્ત્રીનું એક ચિત્ર બનાવ્યું છે, અને સ્ત્રી પોતાને પોતાના એ ચિત્રના બનુરૂપ બનાવે છે. ત્યારેજ સમૃદ્ધિમાંથી એક વ્યક્તિએ કહ્યું, આપ સ્ત્રીના પક્ષમાં ખડુ આજણ વધ્યા છો. સ્ત્રીઓ ઉત્તર આપ્યો. તમે મને નથી જાણતા. પુરુષનો ગુણ અન્વય કરવાનો છે, અને સ્ત્રીનો ગુણ-સ્વભાવ-સ્ત્રીકૃત કરવાનો છે. સ્ત્રી પુરુષનો એવાજ નિ અને વાસ્તવિક કહીએ તો સ્ત્રીઓને માટે એ ખરેખર જવાબદારીનો નિયમ છે.

(૨)

એડિસન:- (૧) સ્ત્રીઓને જે માત્ર આપવામાં આવે છે તે કાંઈ તેના સૌંદર્યને માટે નહિ, પરંતુ સ્વાભાવિક ગુણોને લીધેજ તેનું ગૌરવ ગાવામાં આવે છે.

(૨) પાતિવ્રત્ય, સ્ત્રીઓનો મ્હોટામાં મ્હોટો સફળ છે.

બાલકૃષ્ણ— (૩) પોતાના કર્તવ્ય વખતે જમે તેવા સંકટની દરકાર રાખતી નથી પ્રેમ આપણ અને ધર્મેના વિરૂદ્ધ તેનું આચરણ હોવું અશક્ય છે. દયા તેનું શીલ છે. સુખ અને સત્તા તેને માથુલી માલુમ છે. રોગીની સુશ્રૂષા કરવી એ તેનો નૈસર્ગિક ગુણ છે. સંકટ સામે ટક્કર ઝીલનાર તેના સમાન બીજો કોઈ સુભટ નથી.

બેથ માટ— (૪) સ્ત્રીનું પુરુષપર અવલમ્બન હોવું, એ માન રૂઢિ અને અભ્યાસનું કારણ છે. વાસ્તવિક પછે કદાચ સ્ત્રી નિશ્ચય કરે તો તે પણ પુરુષની બરાબર સ્વતંત્ર રહી શકે છે.

બિશપ હાર્ને— (૫) પુરુષની સાથી અને સર્વોત્તમ મૈત્રિણી સુશિક્ષિત પત્ની છે. ઠેમઠે તે તેના પર ઘરનો તમામ બોજો નાંખી આવે છે. તે પુરુષના વિકાસનો કદી પણ દુરપયોગ નથી કરતી. પુરુષ કદી દુઃખી હશે તો તેને તે આનંદિત કરવાની ચેષ્ટા કરશે. તે પોતાના પુત્રોને ઉત્તમ પ્રકારે ઠળવશે, અને પુત્રો સુશિક્ષિત માતાના લાભના સ્મારક સ્તંભ રૂપે અને છે.

બુલ્વર-લિટન— (૬) હે સ્ત્રી ! અમારી પેઠે તું પણ માનવજાતિમાં રહીને સંકટના મોખરા પર પુરુષની મોર્ચ પ્રશિક્ષા બનીને એ સિદ્ધ કરી આપે છે કે તારામાં ધૃતિ અંશ છે.

(૭) સ્ત્રીના હૃદયમાં પ્રેમનો અખંડ ઝરો રહેલોજ છે. તે સૂઝાવો અશક્ય છે.

(૮) કદાચ સ્ત્રી અપરાધ કરે તો તે ક્ષમા માગવાને વાસ્તે પગલે પગલે તપ્તચાર રહે છે. પણ એવોજ અપરાધ પુરુષથી થઈ જાય તો તે તુરત બૂલી જાય છે.

કાર્ટન— (૯) સ્ત્રીનો પ્રેમ પુરુષને માટે અમત છે. તેના વિના પુરુષને સૌખ્ય શબ્દની સ્મૃતિ પણ નહિજ હશે.

કાર્ટર— (૧૦) માતાના સ્વભાવનું પરિણામ, તેના પુત્રમાં દૃષ્ટિગોચર થાય છે.

ના— (૧૧) પુરુષની પેઠે સ્ત્રીને પણ સુખની આવરથકતા છે.

— (૧૨) સ્ત્રીમાં એક એવું બંદ છે કે, પુરુષ જમે તેટલો જંગલી હોય તો પણ તે તેને પોતાની તરફ આકર્ષી શકે છે.

એન્થાસ મસ— (૧૩) જેમ દર્પણમાં જોનારનું પ્રતિબિમ્બ દેખાય છે, તેમ પતિના સુખ-દુઃખાદિ મનો વિગતોનું પ્રતિબિમ્બ પત્નીના સુખપર જોવામાં આવે છે.

ફ્રેડિયસા— (૧૪) સ્ત્રી શાંતિની દેવી છે. એ હંથા સ્થાનથી તેને નિચે ઉતારી પાડવી એ પશુ ધર્મ છે.

અપૂર્ણ.

જગતમાં સ્ત્રીઓ ક્યારે ઉપયોગી વને ?

અરેખર ખાળકોને પ્રાયમિક શિક્ષણ આપનાર તેની માતાઓ છે. જ માતાએ સારા યા નરસા સંસ્કાર તેના ખાળકોમાં પાડેલા હોય છે તે સંસ્કાર ઉપરજ તે ખાળકની આખી જીવનગીતો આધાર છે. સ્ત્રી એ સંતતિની સુધારણાને મજબૂત પાથે છે. માટેજ દેશ નાયકો અને ધર્મ નાયકો પોક્કારી પોક્કારીને કહી રહ્યા છે કે સ્ત્રીઓને કેળવે, સ્ત્રીઓને સુધારે, અને સ્ત્રીઓને હોંમતવાન ધાર્મિક અને નિર્દોષ ખનાવવા કટિબદ્ધ ખોના નાનકડું ખાળક કેવું નિર્દોષ, પવિત્ર, હસમુખું, અને વિશુદ્ધ પ્રેમવાળું હોય છે. સ્ત્રીઓએ તે નાનકડા ખાળક જેવા નિર્દોષ અને વિશુદ્ધ પ્રેમવાળા થવાની જરૂર છે. પોતાની ગોદમાં ઓરીશે કલાક હસતા રમતા તે ખાળક જેવા નિર્મળ પ્રેમવાળા થવાની આવશ્યકતા છે. વિચાર વાણી અને વર્તનમાં ગંભીર-મોટા થવું. સારી સોખતમાં રહેવું “જેવી સોખત તેવી અસર.” એ કહેવતને હંમેશાં સ્મરણમાં રાખી ઉત્તમ સોખત કરવી. ઉત્તમ સોખત કરવાથી ઘણા ગુણોની પ્રાપ્તિ થાય છે. નીચ સોખતથી આપણા વિચારો હલકા અને સાંકડા ખને છે. દુનિયામાં ‘મીઠું’ ‘મીઠું’ જોલનારા પણ આપણને અધમ પંક્તિએ ઘસરી જનારા ઘણા હોય છે, માટે તેવાઓની સંજતિથી ખચતા રહેવું જોઈએ. એક કવિએ કહ્યું છે કે—

दुर्जनः प्रियवादी च, नैतद् विभासकारणम् ।

मनु तिष्ठति जिह्वामे, हृदये तु दहलदहलम् ॥१॥

“મીઠું’ મીઠું’ જોલનાર દુષ્ટ માણસો વિશ્વાસનું કારણ નથી, કારણ કે તેમની જમની ટોચે મધ જેવી મીઠાચ હોય છે, પણ હૃદયમાં તો કાતીલ ઝેર જરેહું હોય છે.” માટે સજ્જન ખહેનોએ દુર્જનોનો અવશ્ય ત્યાગ કરવો જોઈએ.

મેત્રીભાવને હંમેશાં અગ્રપદ આપવું જોઈએ. દુનિયામાં કોઈ કોઈનો શત્રુ નથી કદાચ ભાસે કે આ મારો શત્રુ છે, તો તે વખતે પોતાના કાર્યનોજ દોષ વિચારવો દુઃખ દેનાર નિમિત્ત માત્ર છે, સુખ દુઃખ જે ભોગરીએ છીએ તે પુણ્ય-પાપનોજ ઉદય છે, એમ માની સોનું કાલું ફરવું, હૃદયમાંથી ધુખ્યાને તિલાંજલિ આપવી જોઈએ. દુર્જનને સુધારવા પ્રયત્ન શીલ થવું, પણ તેવા ઉપર ધુખ્યા તો નજ લાવવી કદાચ દુર્જન આપણાથી ન સુધરે, તેનું નીચ આચરણ સેવવાથી ન અટકે, તો તેના ઉપર માધ્યસ્થ દ્રષ્ટિ રાખવી, પણ કોપ તો નજ કરવો.

હૃદયને હંમેશાં વિશાળ અને વિશુદ્ધ ખનાવવા જોઈએ, પોતાની યથાશક્તિએ ખીજને પોતાના જેવા ખનાવવા ઉપમ કરવો, આ મારું અને આ પારકું એવો ભેદભાવ ચૂકી ઉપકાર દ્રષ્ટિ નિરંતર રાખવી સાંકડા અને ખલીન વિચારોથી આપણે સુધરી શકતા નથી અને પારકાને સુધારી શકતા નથી. માટે ગુણીજનોના ગુણો દેખી હર્ષિત થવું, અને તે ગુણો મેળવવા ઉપમ કરવો ગુણીજનોનું ખજી માન કરવું, કે જ્યાં આપણે તે ગુણો મેળવી શકીએ.

સૌંદર્ય હરકોર ચત્રભૂજ.

સંવાદ.

- (૫૬. શા માટે શ્રમ કરે, સતિ તુજ પતિ, ભક્તિ સાચીએ રાગ).
- જ્ઞાનહી. ઠેમ બોલ્યાં નહિ બહેન ! આપણે વિધા શીદ શીખવી,
નથી કંઈ ચાકરી કરવી.
- વિદુષી ચાકરી તો 'સહેલી' બહુ. (પણ) ચાકરી શું સંભાળ,
વિધા વિષુ તે ના થતી, થડવિષુ જેમ ન ડાળ.
આપણુ જન્મમાં શુદ્ધિથી શુદ્ધતાં, વિધાવિષુ ઘર નથી સાફતાં,
સાચી વિધા વિના નથી સાચી સમજણ પડવી;
જરૂર તેથી વિધા ભણવી;
- જ્ઞાનહી. બહે એ તો પડિત પુરાણી, આપણે ક્યાં કરવી છે કમાણી;
વળી લક્ષ્મી પણ જ્યાં વિધા નથી ત્યાંજ સદા ટકવી;
પાછી શીદ કંડાકૂટ કરવી;
- વિદુષી વિધા જે લક્ષ્મી હરનારી, ધનવન્તા તો થાય બીખારી, સાચી-૦
વિધાવાન પ્રરિદના, પણ નિસ્પૃહિ છે એક,
કલેષઃદ્રેષ, દુઃખ ટાળતી, વિધા નિઃસંદેહ.
- કમાણી આપણે પણ વાંપરવી, વિધા વિષુ છુદ્ધિ તે ન થવી. સાચી-૦
આવડે નહિ યરકામો ભણતાં, બહેલીને ખેરા નથી એણતાં વળી-૦
મૂર્ખ દોષ તે મૂર્ખના, છોને કરે વખાણ,
સાચું બહેલાં તો કરે, ઘરને સ્વર્ગ સમાન,
- જ્ઞાનહી. વિધાવાળી સદા રહે રાણ, કાંઈ વાતની ન કરે પતરાણ; સાચી-૦
બહેલી છેયા ના સંભાળે, દળે ન ખાડે ન કચરો વાળે, વળી-૦
- વિદુષી બહેલી માતાઓજ દે, બાળકને બહુ જ્ઞાન,
પાળી પોષી તેમને, કરતી તે વિદ્વાન.
- જ્ઞાનહી. સમય વિચારી બહુ કરી લેતી, વ્યવહારે ન્યૂનતા યવાને દેતી; સાચી-૦
બહેલીઓ તો ધર્મ છોડતી, છલટી એ તો નરકે પડતી; સાચી-૦
- વિદુષી. બહેલી ધર્મ કરે સદા, સમજે તેનો મને,
પ્રભુને ભજને તે સદા, કરતી સારાં કર્મ,
- જ્ઞાનહી. દાન તીર્થ વૃત્ત યથાવિધિએ, વળતી, અનીતિ દુર્ગુણથી બંદીએ; સાચી-૦
લટે વડે ઝગડે નહિ, સમજુ છો છે જાણ,
પ્રતિકૂલતામાં પણ સદા, પ્રસન્ન રહેતી તેજ,
- જ્ઞાનહી. નિજ શૃંગારાશ્રમ બહુ હીપાવે, વળી લેમ પણ સાધે સ્વધાવે; સાચી-૦
વિધા તણું શુભ બહુ બહુ રીતે,
સમજાયું તે 'શુભ્યું' મેં પ્રીતે,
- જ્ઞાનહી. સી જાતિએ ખરે, ખરી વિધા દેવી વરવી,
અવિધા જરૂર પરહરવી.

ખીમતી જવળી દેવો.

પન્નવ્યવહાર.

૦૦૦૦૦૦૦૦

મહારા ઉપર આવેલો પન્ન.

મુંબઇ તા. ૩

ખેડેન? આપ બે વરસથી “શ્રાવિકા સુખોધ” ત્રિમાસિક પ્રગટ કરતા હતા. હું પ્રથમથી ગ્રાહક થઇ હતી. મને વરસના ચાર અંક લેજે બે વરસના આઠ અંક મળ્યા છે. તે મેં ખરાબર બધા વાંચ્યા છે અને બીજાઓને વંચાવ્યા છે.

હવે આપ આ ત્રિમાસિકને માસિક કરવા માટે ને પ્રયત્ન આદર્યો છે. તે વીર પ્રભુની કૃપાથી પાર પડો. પરંતુ ખેડેન તમે બે રૂપીઆ વાર્ષિક લવાજમ રાખી કાઢવા માગો છો. એટલે માસિક માટે આ લવાજમ ખડગ આધું ગણાય એમ હું માનું છું છપામણી બંધામણી તેમજ કાળજી ટપાલ પર્યં વિગેરે બેતાં આ લવાજમ ખડગ જુગ છે. જૈન વનિતા વિશ્રામને અગે પ્રગટ થતા માસિકનો હેતુ જૈન સમાજ અને જૈનોતર સમાજ હવે સારી રીતે જણી ચકશે કે આ માસિકનો હેતુ પેસા કમાવાનો નથી. પણ આપણી ખેડેનોમાં આંવા વાંચનથી જ્ઞાન વધે, પ્રુદ્ધિ વધે. અને નીતિ સુધરે એજ છે પણ હું આ પત્રથી તમારી પાસે રૂપીથી તમારા આત્મિક વિચાર જાણવા માગું છું કે તમે આ માસિકનું નામ “મહિલાબૂધ” રાખ્યું છે. તે શા હેતુથી?

બીજું તમે તમારા માસિકના સુર શ્રાહકોને સુકી રીતે જણાવો કે દરેક બાઇઓ અને ખેડેનોની ફરજ છે કે અમારી દરેક ભૂલો તથા ખામીઓ બેધને ટીકા કરવાને બદલે આશીષો કરવાને બદલે નિંદા કરવાને બદલે અમને અમારી ભૂલો અને ખામીઓ જણાવો અને તે ભૂલો ને ખામીઓ કેમ સુધરે તેનો હેતુ જણાવો. મહાત્મા ગાંધીજીના શબ્દોમાં કહીએ તો ને પોતે વિદ્વાન અને સમજુ છે તે કોઈ કાળે ભૂલેલા માણસ તરફ તિરસ્કાર નહીં કરે ટીકા નહિ કરે. પરંતુ ભૂલેલા માણસની પાસે જઈ પોતાના વિચાર પ્રગટ કરે અને અજ્ઞાનીને પ્રેમની સાથે ચાહીને સમજાવે અને જ્ઞાની બનાવે. તેઓશ્રી કહે છે કે આપણાં દેશનાં જે ભણેલા જણેલા વિદ્વાન સાક્ષાર લોકો છે તે મૂર્ખ અને હલકી કોમના તથા જે અજ્ઞાન બાઇ ખેડેનો છે, તેમનાથી વેગળા વેગળા રહે છે ત્યારે તમે મને કહેશો કે ને સમાજ અને દેશમાં રહેલી અજ્ઞાનતા છે. તે કેમ દૂર થશે? ખેડેન તમે પણ એ વાતને સ્વીકાર કરો કે જ્યારે કોઈ બાઈ તેમજ ખેડેન આપની કોઈ ભૂલ તથા ખામી બેધને આપને ને યોગ્ય લલામણુ કરે તેને યોગ્ય રીતે અંગીકાર કરો અને લેલામણુ કરનારને તરત ઉતર આપો કે તમારી લેલામણુ ખરાબર છે. અમે સ્વીકારી છે. એમ

લી. ખેડેન લીલાવતીના જયજીનેન્દ્ર.

જવાબ.

આ પત્ર જમ આબો તેમ છપાવ્યો છે.

લેખક ખેડેનનાં શુભ હૃદયારો અને લાગણી બદલ અમે આભારી છીએ.

શ્રાવિકાસુખોધને બદલે મહિલાબૂધ નામ રાખવાનું કારણ તેનું કર્તવ્ય ક્ષેત્ર વિશાળ બને છે શ્રાવિકાસુખોધ એક કોમી નામ હતું તે નામથી સર્વ ખેડેનો તેના લાભ

લણ શકતી નહોતી તેથીજ મહિલાભૂષણ નામ રાખ્યું. વધૈસુષ કુટુંબક એ સૂત્રાનુસાર આખું વિશ્વ કુટુંબ રૂપ છે. એ વિશાળ સૂત્રને અનુભવમાં મૂકવાનો સિદ્ધાંત હવે આપણે સ્વીકારવો જોઈએ. અને મહિલાભૂષણ જે સ્ત્રી માત્રનું યથાર્થ ભૂષણ છે. તેનો લાભ કોમી ભેદ ભાવ વિના સર્વ પહેનોને આપવા સ્વીકાર્યો છે. વળી અમારી ઉમેદ છે કે આ પત્રને દરેક કુટુંબમાં લોક પ્રિય કરવું. અને તે કાર્યમાં અમે સુસાગ્રાહક બંધુઓના ઉત્તેજન અને વિદ્વાન લેખકોની લેખ રૂપે અમે મદદ માગીએ છીએ.

અમારા આ કાર્યમાં અનેક ભૂલો તેમ અપૂર્ણતા હશે. તે દૂર કરતા જવાનો અમારો ઉદ્દેશ છે. અને અમે આશા રાખીએ છીએ કે દરેક સુત્ર લાઇ પહેન અમારા ઉદ્દેશ નીસત્વર સિદ્ધિને અર્થે અમારી ખામીઓનું બાન કરાવી અમને ઉત્તેજક થવાનું કાર્ય કરશે. તેમની આવેલી યોગ્ય સુચનાઓ ઉપર પુરતું ધ્યાન આપતા રહીશું. હવે માસિકના લવાજમ સંબંધી ગુજરાતી સાહિત્યમાં એક તો પુરતા ઉત્તેજનનો અભાવ છે. અને તેમાં લવાજમ વધારે હોય તો વધુ અંતરાય આવી પડવાનો દરેક રીતે સંભવ છે. મહિલાભૂષણનો ઉદ્દેશ જેમ સાર્વજનિક છે. તેમ તેના આશ્રયદાતાઓ ઉપર લવાજમનો વધુ બોજ ન લાદતાં જેમ બને તેમ ઓછા અને ખર્ચ જટલા લવાજમથી તે પુરે પાડવા ઉદ્દેશ રખાશે છે. અમારા આ ઉદ્દેશની કદર ગ્રાહકો ધારે તો પોતાના સગા સંબંધી તમા મિત્રાદિમાં માસિકના ગ્રાહક થવા લલામણ કરી વાળી આપી શકે તેમ છે.

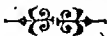
સંપાદક.

“અમારો ધર્મ”

(લેખિકા-શ્રી મણિગૌરી કાળીદાસ ઝવેરી.)

ગાંધી

અમે મહાત્માની પુત્રી, અમારો પંથ ન્યારો છે.
સમજવા સત્યના સૂત્રો ધર્મ એવો અમારો છે,
બ્રહ્મની રક્તની સેવા અમે બંધનું હવે એવા.
જીવન અર્પી બધું દેવા, ધર્મ એવો અમારો છે,
અહોનિશ ન્યાયમાં રહેવું કપટ છળ નહિ વાપરવું.
સહુ આનંદથી સહેવું ધર્મ એવો અમારો છે,
જીવન વિનયી બનાવાનો સહુ મોખો સમાવાનો.
પ્રજા સાચી બનાવાનો ધર્મ એવો અમારો છે,
દુઃખીના દુઃખને હરવા વિનયના દોષને કરવા.
દુઃખીથી લેશ નહિ ડરવા ધર્મ એવો અમારો છે,

મહાત્મા ગાંધીજીની દિવ્ય વાણી.

(લેખિકા-અ. સૌભાગ્યવંતા સનતકુમારી ખડેન).

જે મનુષ્ય અહિંસા ધર્મનું સંપૂર્ણ પાલન કરે છે. તેના ચરણોમાં સમસ્ત સંસાર . . . છે, અહિંસાનો વાસ્તવિક અર્થ એ છે કે તમારે કોઈ મનુષ્ય અગર પ્રાણીનું ચિત્ત દુઃખાવવું નહીં. જોને ત્હમે પોતાનો શત્રુ માનો છો. તેના પ્રતિ, પણ ત્હમારા હૃદયમાં ખુરો ભાવ રાખશો નહીં. જે મનુષ્ય અહિંસાના સિદ્ધાંત પર ચાલે છે તેનો કોઈ શત્રુ ન રહેતો નથી. જીવતદાન સર્વદાનોથી એક છે. જે માણસ ખરું જોતાં જીવતદાન કરે છે, તે સર્વ પ્રકારની શત્રુતાનો નાશ કરે છે. તે પરસ્પર હિતમ વિચારો તથા ભાવોને માટે માર્ગ તૈયાર કરી દે છે મહારો વિશ્વાસ છે કે ધર્મશુન્ય જીવન સિદ્ધાંત શુન્ય બને છે. અને સિદ્ધાંત શુન્ય જીવન શદ્દ વિનાની નૌકા જેવું હોય છે.

જેવી રીતે શદ્દ રહિત વહાણ આમથી તેમ અથડાતું કુટાણું ફરે છે, અને કદિ ધારેલા સ્થાનપર પડેાથી શકતું નથી. તેવાજ ધર્મહીન મનુષ્ય સંસાર સાગરમાં આમથી તેમ ભટકે છે, તેનાથી કદિ પણ ધારેલા સ્થાને પહોંચાતું નથી. દેશહિતનો ભાવ દદ ધાર્મિકતામાંથી જન્મત થવાથી, ઘણી સારી રીતે વિકસિત થાય છે. જેની ધર્મમાં સાચી નિષ્ઠા છે તેજ સત્યાગ્રહી બની શકે છે. જરૂર સ્વેચ્છા લેએ કે અમારું જીવન સંયમમય બની જશે તો અમે જે ઇચ્છીશું તે પ્રાપ્ત કરી શકીશું.

પ્રાચીન કાળમાં જીવનનો આધાર સંયમ પર હતો, પરંતુ આજકાલ એશિયાત પ્રસરી રહ્યો છે. પરિણામ એ આવ્યું કે અમે:નિર્જળ અને કાયર બનતા જઈએ છે. શિક્ષણને જીવિકાનું સાધન બનાવવું એ નીચ કામ છે, કમાઈનું સાધન શરીર છે, પછી આત્માપર આવે. ભાર શા માટે નાખેલો? સ્વાધિનતા અને ગુલામી એ મનનો એક છે જેનું મન સ્વાધિન છે, તે વિગટાનો છે. છુટાપટ્ટો ઉપાડવા છતાં પણ રાજ્ય જ્યાં સુધી હિન્દુ, મુસલમાન, ખ્રીસ્તી, વિગેરે સર્વલોક માત્ર ઇશ્વર તરફ પોતાનું લક્ષ્ય નહીં રાખે, સત્યના માર્ગ પર નહીં ચાલે, પોતાની પ્રાચીન નમ્રતાને પુનઃ નહીં ફિવકારે, સ્વાર્થને તિલાંજલિ આપી પરમાર્થનો આશ્રય નહિ લે, ત્યાં સુધી રાજ્ય નીતિમાં તેઓ જટિલ પુરુષાર્થ કરે તેનાથી કોઈ પણ લાભ થનાર નથી. સત્ય, પ્રેમ, અને અહિંસા પર જ્યાં સુધી ત્હમારી અચલ શ્રદ્ધા નહીં થાય, ત્યાં સુધી અમે ઉન્નતિ કરી શકીશું નહીં. એ કૃતબોહો છોડીને અમે યુરોપની સહયતાનું અનુકરણ કરીશું તો અમારો નાશ થઈ જશે, ત્હમને કોઈ જળ પીવડાવે અને ત્હેના ખદલામાં ત્હમે પણ તેને જળ પીવડાવો તે ત્હમારું સત્ય કર્તવ્ય નથી, શોભા એમાં છે કે અપકાર કરનારની ઉપર પણ ત્હમે ઉપકાર કરો. પ્રેમ આત્માનું રૂપ છે. તેનો ગુણ આત્મિક છે. જે પ્રેમમાં અમારો વિશ્વાસ હશે તો પ્રેમ-શક્તિ દ્વારા અમે સર્વસંસારને હલાવી શકીએ તેમ છે. ફક્ત પોતાના પાડોસીઓ સાથેજ પ્રેમના બાંધો, પ્રકૃત પોતાના ભિન્નો સાથે પણ પ્રેમના બાંધો; ધર્મનું પાલન કરવું એ તરવારની ધાર પર ચાલવા જેવું છે. પરંતુ તે હિસાબ પ્રમાણે તેનું ફલપણ બારે છે. ત્હમે પોતાનો ધર્મ પાળ્યો? એ સવાલના જવાબપર હિન્દુસ્તાનનું ભવિષ્ય નિર્ભર છે. દુરાગ્રહી મનુષ્ય ઘાંચીના બળદની પેઠે પ્રતોજ હોય છે. પરંતુ તે ખતિ છે. પ્રગતિ નથી સત્યાગ્રહી તો સર્વદા આગળજ વધ્યા કરે છે.

(હિન્દીપરથી અનુવાદ).

મનુસ્મૃતિમાં સ્ત્રીઓનું ગૌરવ

કેટલાક પરદેશી લોકો તેમ આપણા દેશબંધુઓ, જમને આપણા હિંદુશાસ્ત્રોનું પૂર જ્ઞાન નથી હોતું એવા અણબજાર લોકો એમ કહે છે કે હિંદુશાસ્ત્રમાં સ્ત્રીઓને અધમ ગણવામાં આવેલી છે અને તેમનું કાંઈ પણ ઉચ્ચ પદ માનવામાં આવ્યું નથી તેમજ સ્ત્રીઓનું જીવન ઘણું દુઃખીઆઈ અને કષ્ટનું છે. દેશમાં કહીએ તો તેમની કંઈ પુલનાજ નથી. કહેવું એમ છે કે આ વચનોના ઉદ્ભાવ હિંદુશાસ્ત્રના ખરા પ્રામાણિક ગ્રંથોના અજ્ઞાનનું પરિણામ છે. વસ્તુતઃ હિંદુશાસ્ત્રમાં સ્ત્રીનું અતિ ઉચ્ચ પદ રાખવામાં આવેલું છે. બીજા દેશોના લોકો જ્યારે સ્ત્રીને 'Partner' એટલે સંસારમાં ભાગીદાર કહે છે. ત્યારે હિંદુશાસ્ત્રમાં સ્ત્રીને અર્ધાંગના માનેલી છે. એટલે પોતાના પતિનું સ્ત્રી અર્ધું અંગ છે. ઉપલી અંગેની સાવના કેવળ સ્પૃહ, જડ અને જગત્તા હલકા વ્યવહારને ઘટે તેવી છે. આપણા આર્ય લોકોની ભાવના ઘણી ઉચ્ચ, આધ્યાત્મિક અને સંસારને આનંદમય કરે એવી છે. આ લેખમાં હિંદુધર્મના આચારશાસ્ત્રમાં અતિમહત્વના અને પ્રમાણિક ગણાતા મનુસ્મૃતિ નામના એક અતિ અમૂલ્ય ગ્રંથમાં સ્ત્રીઓનું કેવા ગૌરવપૂર્ણ સંબોધમાં વર્ણન કરેલું છે તે તે ગ્રંથના કેટલાક શ્લોકો ઉતારી ખતાવવાનો આશય રાખેલો છે. સામાન્ય વાચકોને તે શ્લોકો સહેલાઈથી સમજી શકાય માટે તેના સ્ક્રુટ ભાવાર્થ પણ પ્રત્યેક શ્લોક નીચે આપવામાં આવે છે.

પિતૃમિત્રાન્મિત્રૈશ્ચ પતિમિત્રૈર્વૈસ્તથા ।

પૂજ્યા મૂપયિતવ્યાશ્ચ યદુક્તવાળમીપ્સુમિઃ ॥ ૧

સાવાર્થ—ખડુ કલ્યાણને ઇચ્છનાર પિતા, માઈ, પતિ અને દિયરે સ્ત્રીઓનું સન્માન કરવું અને તેમને ઘરેણાં વગેરે આપવાં.

યત્ર નોયંસ્તુ પૂજ્યન્તે રમન્તે તત્ર દેવતાઃ ।

યત્રૈતાણુ ન પૂજ્યન્તે સર્વાસ્તગ્રાફલાઃ ક્રિયાઃ ॥ ૨

સાવાર્થ—જ્યાં નારીઓનું સન્માન થાય છે ત્યાં દેવો સંતુષ્ટ રહે છે. પરંતુ જ્યાં તેઓનું સન્માન નથી થતું ત્યાં સઘળી ક્રિયાઓ નિષ્ફળ જાય છે.

શોચન્તિ જામયો યત્ર વિનશ્યત્યાશુ તત્કુલમ્ ।

ન શોચન્તિ તુ યત્રૈતા વર્ષતે તદ્દિ સર્વદા ॥ ૩

સાવાર્થ—જે કુળમાં સ્ત્રીઓ દીલગીર રહે છે તે કુળ જલદી નાશ પામે છે અને જે કુળમાં તેમને દુઃખ નથી પડતું તે કુળ દિનપ્રતિદિન ચઢતીને પામે છે.

જામયો યાનિ ગૌહાનિ શપ્ત્યન્તિ પૂજિતાઃ ।

તાનિ કૃત્વાહતાનીવ વિનશ્યન્તિ સમન્તતઃ ॥ ૪

સાવાર્થ—જે કુળમાં અપમાન પામી સ્ત્રીઓ તે કુળને શાપ દે છે—તેનું અહિત ઇચ્છે છે—તે કુળ ધુરી દશને પામી ચારમેર નાશ પામે છે.

તસ્માદેતાઃ સ્ત્રીઃ પૂજ્યા મૂળનાચ્છાદનાદાનૈઃ ।

સ્મૃતિકામેર્નૈરનિત્યં સાઠ્ઠાયેપૂજયેષુ ॥ ૫

ભાવાર્થ—તેટલા માટે આખાદીની ધર્યા રાખનાર પુરુષોએ તહેવારોના દિવસે તથા લગ્નકાર્ય વગેરે ઉત્સવની વેળાએ, વસ્ત્ર, ભૂષણ અને સારા ભોજન વડે એમનું સન્માન કરવું બોધ્યું.

સંતુષ્ટોભાર્યયા મર્તા મર્ત્તા માર્યા તથૈવ ચ ।

યસ્મિન્નેવ કુલે નિત્યં કલ્યાણં વત્ર વૈ ધૃવંમ્ ॥ ૬

ભાવાર્થ—જે કુળમાં પતિ પોતાની ભાર્યાથી નિત્ય સંતુષ્ટ રહે છે અને સાચા પોતાના પતિથી નિત્ય સંતુષ્ટ રહે છે તે કુળ હંમેશાં કલ્યાણને પામે છે.

સ્ત્રિયાં તુ રોચમાનાર્યા સર્વે સદ્રોષતે કુલમ્ ।

તસ્યાં દ્વિરોષમાનાર્યા સર્વમેવ મ રોષતે ॥ ૭

ભાવાર્થ—જે કુળમાં મનેહર સ્ત્રીઓ હોય છે તે કુળ શોભા પામે છે. પણ જ્યાં સ્ત્રીઓ ક્રુદ્ધી હોય છે, તે આપું કુળ આપું પડી જાય છે.

સુવાસિનોઃ કુમારીશ્ચ રોગિણો ગર્ભિણીચ્ચિયઃ ।

અતિથિભ્યોઽપ્ર વૈતાન્ ભોજયેદવિચારયન્ ॥ ૮

ભાવાર્થ—સુવાસિની (તરત પરણેલી) કુમારિકા, રોગી અને ગર્ભવતી સ્ત્રી એટલાને પરણ્યાની પણ પહેલાં જમાવવા બોધ્યું.

અવત્તા તુ ય દ્વેષ્મઃ પૂર્વં મુંકે વિચક્ષણઃ ।

સગ્ગ્રેનો નદિ જાનાતિ સ્મૃત્તૈર્જેઘિમાત્મનઃ ॥ ૯

ભાવાર્થ—તેમને જમાવ્યા વિના જ છુદ્ધિમાન માણસ પહેલો જમે છે તે પડે કૃતરા અને ગીધની પેઠે ખાય છે તે તે માણસ જણતો નથી.

રાષ્ટ્રીય વિનય મંદિર

સુરત.

અંબેલાલ ચ, શાહ.

સુખની શોધ.

લેખક, એક જાહેન

પ્રિય સખી કૌમુદી.

સમય અનુકૂલ છે. કાંઈ લખું અંતઃકરણની સ્વયંવૃત્તિ પ્રેરણા થઈ છે. અને તથી લખવા ઉત્સુક થઈ છું.

સખી આપણે સર્વ વિશ્વ પ્રત્યે દષ્ટિ નાંખી જોતાં જણાય છે કે સર્વ પ્રાણી માન સજાકાળ પોતપોતાને સુખ મળે તેનો માર્ગ શોધી પ્રજલાં ભરી સુખના સાધનો સાધવા પ્રયત્નો કરે છે. તે પ્રયત્નોના પ્રમાણમાં સ્વદેષ સુખ પણ જોાય છે. તોપણ તરકાની પછવાડે જાયા રહેલી છે. તેજ નિયમ પ્રમાણે સુખ પાછળ દુઃખ પણ રહેલું હોય છે. તેથી કરીને કોઈ મનુષ્ય કેવળ સુખ ભોગવી શકતા નથી. તેથી મન કામના નિવૃત્ત ન થતાં આ

સ્વચ્છતા અને સ્વાસ્થ્ય,

ચોળી અને પહેરવાના કપડાં ઘણા ચોખ્ખા રાખવાં જોઈએ, ખોરાક નહીં હળમ
યનારાં અને શુદ્ધતા પૂર્વક ખનાવવાંમાં આવેલ હોય તેજ ખાવો જોઈએ, ચેટલુંજ નહિ
પરંતુ તે નિયમિત વખતે ખાવો જોઈએ, સ્વચ્છ અને શુદ્ધ હવામાં રહેવું જોઈએ, અને
જો ખની શકે તેમ હોય તો સવારમાં કોઈ દેવમંદિરના દર્શન માટે અથવા નદીએ
નહાવા માટે દરરોજ જવાનું રાખવું જોઈએ, તેથી સાધારણ કસરત પણ થેમ જાય અને
શુદ્ધ હવાનો લાભ પેલું મળી જાય, ખર્ચા કાચો નિયત સમયે કરવાં જોઈએ. દરરોજ ચાર
પાલા પાણી-જેને પહેલેથી ઉકાળીને ઠંડું કરી લીધેલ હોય-તેવું જોઈએ, તાજાં પ્રણા
અથવા મુરંખાએ પ્રમાણમાં લેતા રહેવો એ લાભકારક છે, ચટણી, મસાલા અને બીજા
ઉત્તેજક પદાર્થો સદંતર બંધજ કરી દેવા જોઈએ.

અપૂર્ણ.

હિંદ સમાચાર.

કચ્છાણી ગ્રેસના માસિક અને પ્રિન્ટરને દેશને અવાજ નામે ફીટુરી ચોપોન્ડુ છોપવા
ખદલ કલકત્તામાં પકડયા છે.

કલકત્તા ખાતે મંજુર આલમ નામના માણસને ખીલાફત સ્વરાજ્ય અને ખાંદી પ્રચાર
રના સંબંધમાં ઉર્દુમાં લાખણ આપી ફીટુર ફેલાવાનો આરોપ મૂકી બે વર્ષની સખતે ઠેકની
સજા કરાઈ છે.

ડીડીગુલના મેલસ્ટ્રેટ નિત્યાનંદ સ્વામીને પોકેટીંગ કરવા ખદલ બે માસની સજા કરી છે.

દેશખંધુ દાસ તા. ૯ મી ઓગસ્ટે અલીપાર જલમાંથી છુટા થયાં છે.

ખરયા હેનરપારિન્સી કેશવાળા પંડિત રામકૃષ્ણ આંડોમાનમાં પોતાની જનોઇ લઈ
ના કારણે ૬૦ દિવસના અપવાસ કરી દેલ ત્યાગ્યો છે.

હેન્ડાપાદ હાઇકોર્ટમાં વધારાના જડજ તરીકે પંડિત કાશીરામ નામના હિંદુને નિમ્યા છે.

દરીયાના પાણીના ગુણ-ખસ હુખસ ગડ હુમડ વિસ્ફોટક કચાદિ ગરમીના અને
સામડીના દરદો દરીયાના કારવાળા, પાણીથી નહાવાથી મટી જાય છે, સગવડ હોય તેલે
દરીયા કીનારે નહાવા જવું, અને શુષ્ક ઘસીને નહાવું, ઘરે પાણી મંગાવીને પેલું નહાવું
ઠંડાં પાણી, વતી નહાવું.

સુરત જૈન વનિતા વિશ્રામને છેલ્લા ત્રણ માસમાં મળેલી મદદ.

૭૫-૦-૦ શેઠ નાગજી અમરશી.

૩૦-૦-૦ સુભદ્રા ખેડેન ફી ના.

૨૫-૦-૦ શેઠ નગીનચંદ કપુરચંદના પુત્ર બાધ શાંતિલાલના મગની ખુશાલીમાં.

૨૫-૦-૦ મોહનલાલ ભગવાનદાસ.

૧૫-૦-૦ સૌ. લીલાખેડેન લાલભાઈ ત્રીકમલાલના પત્ની.

શેઠ નથુભાઈ કીરપારામ જુનાગઢવાળા તરફથી પોતાના પુત્ર ચીં. ભાઈ ચિત્તરંજનને સુરત મુકામેથી જુનાગઢ પોતાને વતન લઈ ગયા તે પ્રસંગની ખુશાલી નિમિત્તે આશ્રમની દરેક બાળાઓને ખાલીના પોલકા તેમ નાની છોકરીઓ માટે ફરાક તેમ અમલા ઇનામ રીકે આપવામાં આવીયાં હતાં.

જાહેરખબર આપનારાઓને ઉત્તમ તક.

મહિલા બુધ્ધને માટે સારી જાહેરખબર થોડા પ્રમાણમાં આવતા અંકથી હોવી છે. આ પત્રનો ટુંક સમયમાં બહોળો ફેલાવો થયેલો છે. જાહેરખબર આપનારાએ પત્ર થયવહાર કરવો.

વ્યવસ્થાપક-મહિલાબુધ્ધ.

ગોપીપુરા-સુરત.

૦૦૦૦૦૦

હામોનીયમની જરૂર.

શ્રી જૈન વનિતા વિશ્રામમાં બાળિકાઓને રાત્રે એક કલાક સંગીત શીખવવામાં આવે છે. તેમને માટે એક હામોનીયમની જરૂર છે. જો કોઈ બાધ કે ખેડેનની ઇચ્છા હોય તે પોતાના નામ સાથે આ સંસ્થાને એક હામોનીયમ મોકલી પુન્ય ઉપાર્જન કરશે.

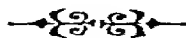
૦૦૦૦૦૦

ભારતીય મહિલાનો રાસ.

પદ (શીખ સાસુજી દે છે રે એ રાગ.)

આવો આજ કમંગરે, પ્રભુજને આંગણીએ,
પાડી તાળી ગજવોરે, રૂડા રાગે રોંગેણીએ.
માડે તાણી સુસંધિરે, કુસંપને દૂર કરી,
એક તાલે ને સુરેરે, ગાઓ રૂડી આ રમની.
આવો હિન્દુ સોહાગણુરે, પતિ ભક્તિમાં પૂરી,
ડાહી, શ્યાણી, સુધીલારે, દયાળુને દીન વળી.
આવો ખાળાને પ્રોદારે, સુંદરે ડોકિલ કંઠી,
ગાઇ ગીત રસાળારે, હીપાવો નીજ ભારતી.
આછે સોને શોભાતીરે, રૂડા ગોર દેહુ થકી,
આલે હરિણી શી ચપળારે, રસિલીને નાણુંકડી.
મીઠા બોલી, બોલકણીરે, ગુલાબ શી મેન હેનણી,
એવી પારસી મહિલારે, આવો લઇએ રસ લહાણી.
ચક્ર પડે પૂરેલીરે, પતિ પ્રાણા પતિ વેલી,
જ્ઞાન વિષા વગરનીરે, પિંજર ઠેસ પક્ષી સમી.
તોયે પ્રોઢ તેજસીરે, થોડા બોલીને ગંભીરી,
આવો ધસ્લામી સુંદરીરે, આપણુ રમીએ એક થઇ.
આવો જુધ સમ ઝીણીરે, નાણુક નાગર મહિલા,
શાણી રસિક સુલક્ષણીરે, દક્ષિણ ઠેરી દુહિતા.
આવો પ્રોઢ પંજળીરે, ડોકિલ કંઠી કરછી,
પ્રેમ ભક્તિ પુનીતારે, રૂડી બંગની રમણી.
રજપુતની રામારે, બજલમાનને ચૂરી,
પતિ ભક્તિ પરાયણુરે, નહિ યુધ્ધે અધુરી.
આવો રસિક સોહાગણુરે, ખીલી આ રસવાડી,
ગય ગીત ભારતનારે, ગાઓ પાડી રચ તાળી.

વિષયાનુક્રમણિકા.

વિષય.	લેખકનું નામ.	પૃષ્ઠ.
૧ સ્તુતિ.	સંપાદિકા.	૪૯
૨ અમળા દર્પણ.	રા. ઠરણાશંકર નથુરામ મહેતા.	૫૦
૩ રેંટીયો પ્રાર્થિક્ય દૂર કરે છે.	રા. ઇશ્વરલાલ છોટુભાઈ લાકડાવાળા.	૫૩
૪ બાળકોનું સ્વાસ્થ્ય.	૨. માવજી દામજી શાહ.	૫૪
૫ સ્ત્રીઓએ જાણીને શું કરવું.	ખડેન ઠમજી દેવચંદ.	૫૫
૬ સ્ત્રીઓના સંબંધમાં પાશ્ચાત્ય પંડિતોના વિચારો.	રા. પ્રભાશંકર રતનજી ઉપાધ્યાય.	૫૬
૭ સાધવીજી તથા શ્રાવીઠાના પ્રશ્નોત્તર.	સૌ. ખડેન હરકેશ ચતુરજી.	૫૮
૮ ઠકોર વાણી ન બાલવા વિષે ખડેનોને વિનંતી.	રા. અંબાશંકર નાગરદાસ પંડ્યા.	૫૯
૯ પતિ પ્રેમને આભાવ.	અ. સૌ. રમાખડેન	૬૦
૧૦ સુખની શોધ.	એક ખડેન,	૬૨
૧૧ સૌનો દરબજો.	રા. પી. ટી. ઠાકરી.	૬૩
૧૨ બાળ લગ્ન.	તનમનગૌરી ઠાકોર.	૬૭
૧૩ હિંદ સમાચાર.		૬૮
૧૪ સાક્ષાર સ્ત્રીકાર.		૭૧
૧૫ અભિમાની ધનવાનો પ્રત્યે.	તનમન ગૌરી ઠાકોર.	૭૨

શ્રી જૈન વનિતા વિશ્રામનો હેતુ.

હોં ગોપીપુરા-સુરત.

આ સંસ્થાનો મુખ્ય હેતુ એ છે કે જૈન વિધવા બહેનો આ સંસ્થામાં રહી સાધુ જીવન ગાળે, ધર્મનીતિ સંપન્નિ જ્ઞાન પામે, તેઓનું નિરૂપમી જીવન ઉધોગી બને, તેઓ કર્તવ્યપરાયણ થાય, તથા તેઓની માનસિક તથા આધ્યાત્મિક સ્થિતિ સુધરે કે જ્યાં તેઓનું જીવન આજોઆપ શાંતિવાણું જોરવવાણું તથા આત્મશ્રદ્ધાવાણું બને, અને તેઓ પોતાના કુટુંબને સહાયક, તથા સમાજને પણ ઉપયોગી થઈ પડે. તે ઉપરાંત સાધવા શિક્ષા બહેનો તથા જૈન કન્યાઓને ધર્મનિતિની તથા વ્યવહારિક કૌશલ્યની આપરી કે જ્યાં તેઓ હિતમ શુદ્ધિથી તથા માતા બને કર્તવ્યનિષ્ઠ થાય.

આ પત્ર સુરત લીમડા ચોકમાં અવિલા દેશી ગિત્ર પ્રેસમાં મગનલાલ વનમાળીદાસે છાપ્યું અને ખડેન રૂઢિમણી હીરાચંદ માતીચંદની વીધવાએ ગોપીપુરા સુરતમાંથી પ્રકટ કર્યું.

મહિલામૂવણ.

પુસ્તક '૩' છુ.

ઓગસ્ટ સને ૧૯૨૨

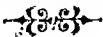
અંક '૩' નો.

સ્તુતિ.

ૐ ૐ ૐ ૐ ૐ ૐ

૫૬ કદયાણુ રાગ.

- શ્રી છનેધરા મુણુ છિતકરા,
અખળાઓની નમ્ર વિનતી કયાન ધર જરા. શ્રી. (૧)
- અસરણના આધાર તમે છો,
સુકિત તણા દોતર.
કરો કૃપા કરણના સાગર,
અરણુ ઇરમાં ધાર. શ્રી. (૨)
- મવળળ તારણુ કષ્ટ નિવારણુ,
મુક્તિ રૂપરૂપી દેવ.
આતમની આધાર તમે છો,
નિરાદિન કરે પ્રમ સેવ. શ્રી. (૩)
- દયાળનુક આ દસા અમારી,
અજ્ઞાનતા કરો દુર.
રાજદ્રવ્ય પ્રપા અદેખાધની,
જડતા કાઢી જર. શ્રી. (૪)
- અવશુણુતાના અનેક દોષો,
દુર કરો મુણુ વીર.
કરણાનિધી કરણા કરણે,
નિત્ય નમાવું શીર. શ્રી. (૫)

સંપાદક

મી. મી. મી.

અખળા દર્પણ.

“ કહે નેપોલીયન દેશને કરવા આખાદાન;
સરસ રીત છે એજ કે ઘો માતાને જ્ઞાન.”

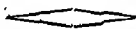
દેશમાં સ્ત્રીઓની સ્થિતિ સુખી છે કે દુઃખી તેનો વિચાર કરવો તે ગંભીર છે. આચીન કાળમાં વિવાહાસ કરવાના અભાવે સ્ત્રીઓને બોધથી તેટલું જ્ઞાન મળતું નહોતું. ખરેખર તેઓને સંસારીક જ્ઞાન વિશેષ હતું તેમ કહીએ તો અથોગ્ય નજ કહેવાય, પણ આધુનીક કાળમાં તેથી હલકું જોવામાં આવે છે.

આપણામાં એવો સંપ્રદાય છે કે પુત્ર પ્રસવે હિમંગે સાકર વહેંચાય છે. ત્યારે પુત્રી જન્મ સમયે કંઈપણ ઉત્સવ જોવામાં આવતો નથી. પુત્રીને પરધર મોકલવી છે, એ તો પારકા ઘરની વસ્તી છે, એવા વિચાર કરી પુત્રી જન્મ નિર્માલ્ય છે એવું લેખાય છે. નાની છોકરીઓ દોંગલી અને દોંગલા સાથે રમે છે એ સૌ કોઈ જાણે છે. જો આ તારી સાસુ, આ તારા સસરા, એવું કહી ઘણી સ્ત્રીઓ નાની છોકરીઓની મરકરી કરે છે. ખચપણથી જ શ્વસુર પક્ષના વિચાર નાની સંસાર વિરક્ત ખાળામાં મૂકવાં તે સારું ન કહેવાય. નાની છોકરી યોને લગ્ન શું છે તેનો ખ્યાલ પણ હોય ખરો કે ? ખાલ્યાવસ્થામાં લણાવવા અણાવવાનું મૂકી દઈ આવી ખોટી બમણામાં મૂકવી તે અનુચિત છે. જા મા ખાપો પોતાની પુત્રીના લગ્ન ખાળપણમાં કરે છે. તેઓ સમજતા નથી કે લગ્ન કયા પ્રકારનું હોવું જોઈએ. પારસી, ક્ષત્રીય, તથા દક્ષણી કામમાં નિહાળશે તો આંખ ઉઘડશે કે લગ્ન તે ખરેખર લગ્નજ છે, અને તેઓજ પુત્રીની શુભ આશિષના બાગ્યશાળી યાય છે. કન્યાવિક્રયથી પિતરી અધમ પતિને પામે છે, કેમકે જ્યારે શ્વસુર પણ તરફથી પુત્રીને ઘણી કનડત યાય છે, ત્યારે પુત્રી પોતેજ અંતઃકરણથી, ઘણા નિસાસાથી પોતાના મા ખાપને શાપ દે છે કે તમારો નહાંમાં વાસું હતું ! મા ખાપ પોતે દલાલ છે તે વાસ્તવિક છે, પરંતુ તેઓએ જોપુત્રીના સુખ ભવિષ્યની ખાતર, પોતાની સ્વાર્થશુદ્ધિ ત્યજી, કન્યાવિક્રય તથા ખાળલગ્ન વગર કરી, સારું સ્થાન જોવું તે તેમની પ્રજા છે. કણ્ણી અથવા ખેલમાં લગ્ન રિવાજ નિંદનિય છે. કારણકે જ્યારે સંતાન ઉદરમાંજ હોય છે ત્યારથી તેઓમાં લગ્નની આજળથી તૈયારીયો તથા સરતો કરી મૂકે છે. પુત્રીના લગ્ન પછી, વળાવવાના સમયનું વૃતાંત તથા હેખાવ પાશાણસમ હૃદયને પણ પીગળાવે તેમાં શંકા નથી. માતા કહે છે “ હે ંહાલી પુત્રી ! હું હવે તને જંગલમાં મૂકું છું, અરણ્યમાં માર્ગ શોધવો તે તારું કર્તવ્ય છે. તારા પતિની સેવા કરજો અને ધૃશ્વર સર્વ અનુકુળ કરશે. તારી સાસુ તારા સસરાનું વેણ ખાળજો. તારું નસીબ હશે તો સુખ લોગીશ. ંહાલી પુત્રી વધારે કહી શકતી નથી.” એમ કહી માતાના પ્રેમચક્ષુમાંથી જળધારા વહે છે. તેની સાહેલીયો પણ તેવી શિખામણ દઈ, પ્રેમથી આલોગન કરી સ્નેહના આંસુ ગળે છે. સાસુરે આવ્યા પછી વહુનું સજીવ ઠોણ ? મા ખાપે પુત્રી આપી, એટલે જો પ્રથમ તેણીનો પતિ સંભાળ ન લે તો બીજું કાણ લે ? પતિની આવ ક્રજ છે કે તેણીની

પુરતી સંભાળ રાખવી જોઈએ. વૃદ્ધ માતા પિતા જે પોતાના જુના અસહનના રિવાજના વળગી રહેલા છે, તે હાલના ઉછરતા યુવાનોનું કહ્યું કેમ માને ? તેઓને સ્ત્રીને મા, સંગીત શાસ્ત્ર, રમીલી વાતો વગેરે મોજશોખ તરફ લેગપણ પ્રીતિ હોય ખરી ? વર્તમાન કાળના સમયનું યુગલ જ્યારે ઉપરના મોજશોખમાં કુળી અન્યોઅન્ય તરફ પતંગડેવાર કરે, ત્યારે બળતા અગ્નિમાં ઘી છોમવા જેવું થાય તેમાં શી નવાઈ ? તેની જવાબી વૃદ્ધ સાસુ સસરાના હૃદયને બાળી નાંખે. જે કદાચ માતા પિતા પ્રેમ થું છે, એ કળે તો પરિણામ સાફ આવે. કદાચ જે સાવકી સાસુ, નણંદ, ભોજન, ઘરમાં હોય, તોતો સગાંહાલામાં અપ કીર્તિનાજ રજૂશી વાગે. સાવકી સાસુના કઠોર વચન આપણે ઘણાં સ્થળે સાંભળ્યા છે, અને તેનાં પરિણામ ઘણાં દુઃખદાયક નિવડયાં છે, જેઓએ સરસ્વતીચંદ્ર પાઠ ૧ વાંચ્યો હશે તેઓને તો તે દૃષ્ટાંત આંખ આગળજ તરી આવશે. જ્યારે ઘરમાં કુસંપ તથા હાલની દેશનને લીધે કજીઆ વધી પડે છે, ત્યારે નવયુગસને આંખે પાટા ખાંધવા પડે છે, અથવા થું કરવું એવી બ્રાંતિમાં પડી સાહસ કરવા તૈયાર થાય છે, જે પત્ની ઠેળવાયેલી હોય તો પરિણામ કંઈકે સાફ આવે છે, નહિતર તે સમયનું આચરણ તદ્દન જૂઠું જ છે. પતિ જે કાસા માનનો અણસમજી હોય તો સ્ત્રીની શી દસા થાય તે કહી શકાતું નથી. આવા દૃષ્ટાંતોથી ઠોધ ભાગ્યેજ અજાણ્યું હશે. ઘરસુત્ર ચલાવવું અને કાંટાની રાખ્યામાં મુતું તે ખરાખર છે. પોતાના ઘરનો વૈભવ, તથા મોટાઈ બળવવી તે સ્ત્રીની ફરજ છે. પુત્રીઓ, જે ભવિષ્યની માતા છે તેઓમાં બચપણથી સંસારીક, વ્યહવારીક બીજ આરોપવા તે માતાની ફરજ છે. ગામડાઓમાં તો ઠેળવણીનો પ્રચાર તદ્દન ઓછો છે, અને એટલેજ તેઓની આખાદી જોઈએ તેટલી નથી. જ્યાં સ્ત્રીઓ ઠેળવાયેલી છે ત્યાંજ ઉન્નતિ ગાથ રહે છે, અસહ રાજ રજવાડામાં સ્વયંવર યતો એટલે કચિછત લગન ઘતું, અને તેથીજ આખાદી હતી એમ લખીએ તો ખોટું ન કહેવાય. જે દેશમાં સ્ત્રીઓ ઠેળવાયેલી છે તથા કુશળતા ધરાવે છે તે દેશની બહોળલાલી પ્રશંસનીય છે. ફરેક મા બાપની ફરજ છે કે તેમને તેમના પુત્ર-પુત્રીઓને ખાલ્યાવસ્થાથીજ સુમાર્ગેઠોરી હિચિત માજ લેવો કે જ્યાં ભવિષ્યમાં દેશની તથા પોતાના કુળની આખાદી થાય.

અમદાવાદ.

કરુણાશંકર નથુરામ મહેતા.

‘રેડીઓ, દ્રારિદ્ર્ય દૂર કરે છે.’

મધ્યરાત્રીને સમય હતો. મેઘરાજ અને તીમીર વચ્ચે જખરી હરિશ્ચંદ્ર માલી રહેલી હતી. મેઘરાજની સ્વારી હોવાં છતાં ઘણા લોકો બાળે તેનું અપમાન કરતાં હોય ને એવી રીતે નિદ્રાને વશ થયાં હતાં. ઘણા વીધાર્થીઓ પોતાની છ માસીક પરિક્ષા માટે પોતાથી બનતો પ્રયાસ કરવા અંગ્રેજી કવિ લોન્ગફોર્ડની,

The heights by great men reached and kept,
Were not attained by sudden flight;
But They while their companions slept,
Were toiling upwards in the night.

કવિતાનું સ્મરણ કરી ઉચ્ચ પદની મેળવવાની આશાએ શક્તિવાન યદ્ય મધ્ય રાત્રીએ
પણ અલ્યાસ કરતો માલમ પડતો હતો.

આ દરમિયાન એક નાના સરખા ઘરમાં રડાણેળ ચાલી રહેલી હતી. ઘરનું છત્ર હીડી
ગયું હતું; અને તે પુરુષનો આત્મા પોતાની સ્ત્રીને અને એક વર્ષનાં બાળકને આ લોકમાં
મૂકી પરલોકમાં ગયો હતો. હે વાંચક; તને ખબર તો હશે કે જ્યારે બાળક જન્મે છે
ત્યારે તેનાં સર્વાવહાલાં અને માતૃપિતા દેવાં હરખેલાં યદ્ય જાય છે? પણ તેજ વખતે
તે બાળક તો રડે છે. વળી જ્યારે કોઇનું મૃત્યુ થાય છે ત્યારે એજ સ્વાર્થો લોકો રડે છે
અને પેલા માણસનો આત્મા હરખાય છે કારણ કે તે આ પાપી સંસારના પાપમાંથી મુક્ત
થયો. આજ પ્રમાણે આ માણસ મોહ જળમાંથી મુક્ત થઇ, સ્વાર્થોએને શોકમાં મૂકી
આલ્લો ગયો છે.

સવારનાં પણ રડાકૂટ ચાલી રહેલી છે. ઘરમાં જે પાંચ પેયોશ ફૂંપીયાં હતા તેમાંનાં
શોડા તો તેને અવલ મંજલ પડેલાંડવા ખરચાયા છે.

આ વાત ને એક વર્ષ વીતી ગયું છે, પેલી વીધવા સ્ત્રી પોતાના અને પોતાના દીક-
કરાના ગૂજરાન માટે જીવતોડ મહેનત કરી રહી છે. અને જણા ગઇ ગૂજરી નીસારી જઇ
તેની વેકમાં પડેલાં છે.

આવાં દુઃખદાયક બીજા ચાર વર્ષ વીતી ગયાં અને વળી સર્વેનાં કમનસીબે 'ચુરો'પ
ખંડની મહાભારત ઘડાઇની 'શરૂઆત થવા લાગી, અને તે ક્રુદ્ધ તો શોકાલ્લુ વર્ષા વધારેને
વધારે તણાતું ખેચાતું ફૂંખવા લાગ્યું. એક દીવસ ખપોરનાં તે ઠેઠલીક બેનખણીઆ સાથે
ગયાટા મારતી હતી. આ દીવસેજ આ બાઇ એક કલાક કામમાંથી છૂટી થઇ છે, છોકરાની
હામર આ વખતે છ વર્ષની થઇ હતી. વાતમાં છોકરાને નિશાળે મૂકવાની વાત નીકળી
અને છેવટે તેને નિશાળમાં મુકવાનું નક્કી થયું.

તે સ્ત્રીની મહેનતનો પાર આવતોજ નથી. છોકરાએ અંગ્રેજ પાંચ ચોપડી સરકારી
શાળામાં પ્રવી કરી છે અને છઠ્ઠીમાં ગયાને હજી બેજ મહિના થયા છે. એક દીવસે તે
છોકરો ઘેર મોડો આવ્યો ને માને કહેવા લાગ્યો, "મા, આ બધાં ચોપડાંને ઉઠેરડે નાંખ મારે
હવે ભણવું નથી. ખબરુ એ પાપી ભણતર જહાનમમાં જાય એ ગુલામી નીશાળ" આ
સાંભળીને તેની મા એકદમ બુદ્ધિ વિલાસમાં પડી વિચારવા લાગી 'હવે કરવું શું?' શુદ્ધિમાં
આવ્યા પછી નીચે પ્રમાણે વાતો ચાલી.

મા-ભાઈ તું આજે મોડો કેમ આવ્યો અને આ શું? મને કંઈ સમજ પડતી નથી. મને આ સ્પષ્ટ બાસે છે.

છોકરો-મા આજે હું સકામાં ગયો હતો. વળી અમારી આખી નિશાળના છોકરા એકે તો ફરીથી કાલે નીશાળમાં ન જવાનો ઠરાવ કર્યો છે. એ તો ગુલામીશાળા. હમે તો પંખા અને અમદાવાદના ખનાવા માટે અસહકાર કરવાના.

મા-(ખૂશી થઈને) બેટા ‘તે’ કીક કર્યું. આપણે આપણા હિંદ રેડી માટે અને તેટલું કરવું. આપણે ગંરીબ છીએ તોએશું? ‘મણ’ તે આ પગલું એક હતાવળથી ભર્યું. હવે શું ફરીશ?

છોકરો-મા, ‘પડશે’ તેવા કેવાશે. હું વિચાર ફરીશ. આ મમાણે વાતો કીધા મંછી તેએએ ખાધ પીને નિદ્રાને આમંત્રણ દીધું પણ તે આવી નહિ, તેને બદલે ‘હવેશું’ કરવું? તેના વિચારે ખંનેના મગજમાં પેંઠા, હંધ, હંધને ઠેકાણે રહી. બીજા દીવસે છોકરાએ કહ્યું “મા હજી અસહકારની શરૂઆતજ થઈ છે, ખાદી પણ વપરાવવા માંડી છે. અને મહાત્મા ગાંધીજી કહે છે કે આપણે તો રેડીયાં ચલાવવા ને ખાદી પહેરવી માટે હું તો બીજી વધારે દેવું કરી રેડીયો લાવીશ.” માએ કહ્યું “એ પણ કીક છે.”

બીજા દિવસે મા દિકરીએ સુતર કાઢેલું ચોડાક દીવસ ખેંચા ખાદ તેને નવા રેડીયા કીધા ને ‘પંગાર’ આપી કેટલાક બાણેસો બોલાવ્યા કામ તુબહુ ઝડપથી ચાલ્યું અને છેવટે તેને વણકરોને પણ બોલાવ્યા. ખાદીની અછતને લીધે તેની શુદ્ધ ખાદી ખેંચી જવા માંડી અને તેને કાયદેસરે યવા માંડ્યો. પછી તેને સ્વદેશી સંહાર ત્રાણે ગોઠવણું ફરીને ખાદી મોકલવા માંડી આંથી તે ઘણો પૈસાદાર ધીમે ધીમે ખનવા લાગ્યો અને તે એક ગંરીબ અવસ્થા માંથી પોતાની માને રેડીયાના અમલકારથી સખી અવસ્થામાં લઈ આવ્યો. આવી સુખી સ્થિતિમાં પણ હજી તે સ્ત્રી રેડીયો કાતે છે અને તેને દિવંતરીકે પૂજે છે.

એશું? રેડીયા શું કામ નથી કરી ચકતો? આ ગરિબ લોકોને સુખમાં લાવી બાણેસ બદલી પૈસાદાર ખનાવી દીધા, રેડીયો, રેડીયો, એ, એ લોકોના મનને એક મંત્ર થઈ પડ્યો અને તેજ મંત્રે તે લોકોના ઉદ્ધાર કર્યો. હજી પણ એ વિધવા સ્ત્રી પોતાની ગત સ્થિતિને ખ્યાલે કરે છે ત્યારે ‘હાથ મહારો રંગીલા’, રાધિકાનો રેડીયો એ શંકેડો અંતઃકરણમાંથી બહારે અંજણે નીકળીને પડે છે. રેડીયાએ આ સુંદર ખર્ચ દ્વારિદ્રય દૂર કર્યું કે નહીં એ કુટુંબમાં કેટલો વર્ષધર્મ વાસ કરી રહ્યું હતું એજ રેડીયાનો અમલકાર. એનાથી બીજા અમલકાર કેવો? રેડીયો, રેડીયો, ને રેડીયો?

લેખક:-મધરસાહ છાટુલાઈ લાકડવાળા મુરત.

બાળકોનું સ્વાસ્થ્ય.

૧૯૦૯

લેખક:—માવજી દામજી શાહ.

(ગેયા અંકથી ચાલુ)

મકાનની ખડકીઓજ રાતદિવસ ખુલ્લી રાખવી જોઈએ. ખાસ કરીને રાત્રે સુવાના ચીરડામાં ખારી-ખારણાં ખુલ્લાં રાખવા જોઈએ જ્યાં હવાની આવ જ થયા કરે. રાત્રે વધારે જગવું એ નુકસાન કરક છે. સાડા નવ અથવા દસ વાગતાં સુધી જવું વધારે સાહે છે. બીછાનું ગરમ અને હલકું હોવું જોઈએ. માથું અને મુખ ઢાંકીને કદિ પણ સુવું જોઈએ નહિ. સુવાવડી અથવા સગમી સોને તાજી હવા ઘણી જરૂરી છે, સંગમી સોને તે! ખમણું ઓઠસીજન મલવું જોઈએ.

જે સ્ત્રી વિધિપૂર્વક અને આચાર-વિચારથી વર્તે છે તે પોતાનાં બચ્ચાને નવ માસ પર્યંત દૂધ પાઈને પાળી શકે છે, વારંવાર છાતી ચૂસવાથી દૂધ વધે છે. કોઇ સ્ત્રી એમ કહી શકતી નથી કે 'મારામાં દૂધ રહ્યું નથી' જે બચ્ચાને દૂધ નિયમાનુસાર તે પાવામાં ન આવે તો દૂધ ધીરે ધીરે પ્રમાણમાં ઓછું ઓછું થતું જાય છે. તે એટલે સુધી થઈ જાય છે કે દૂધ આવવું જ બંધ થઈ પડે છે. જ્યારે જ્યારે બચ્ચાને ધવરાવવામાં આવે ત્યારે ત્યારે બન્ને સ્તનો વડે ધવરાવવું જોઈએ, જ્યાં સ્તનોમાંના દૂધનું રક્ષણ થવા પામે ત્યાં ફોદલા વગેરે થવાનો સંભવ ન રહે.

બચ્ચું જન્મ્યા પછી માતાએ લગભગ ત્રણ માસ સુધી આરામ લેવો જોઈએ, વધારે કામ કરવાથી શરીર દુર્બલ બની જાય છે, દૂધ મેલું થઈ જવા પામે છે, તેમજ ઓછું થવા માટે છે, જ્યાં બચ્ચાને જુદા જુદા પ્રકારનું દુઃખ વેઠવું પડે છે માતાએ પોતાને પચે તેટલું દૂધ પીવું જોઈએ, અને હમેશા ખોરાક વખતસર ખાવો જોઈએ, સુવાવડીને દાખ, ભાંત, સદે તેવા શાક, ફળ તથા જવનું પાણી આપવું જોઈએ. દરરોજ વખતસર થોડી કસરત કરવી જોઈએ તથા ખુલ્લી હવાનો લાભ લેવો માતાઓને ઘણી જરૂરી બાબત છે.

બચ્ચાનાં કપડાં.

બની શકે ત્યાં સુધી બચ્ચાને ગરમ રાખવું જોઈએ. પરંતુ બચ્ચાને કપડાં વડે લાદવું નહિ જોઈએ, બચ્ચાને બધાંની અંદર પ્રલાનલનું કપડું પહેરાવવું સાહે છે. પગમાં ગરમ મોજા પહેરાવવાં જોઈએ, અને સ્ત્રી કમરની આસપાસ પ્રલાનલનાં ટુકડો વીંટાળી દેવાથી શરીર લાગવાને સંભવ ન રહે. ગરમીની માન્યતામાં પણ બચ્ચાને મોટું કપડું પહેરાવી રાખવું જોઈએ.

બચ્ચાનો ખોરાક.

બચ્ચાનો સ્વાભાવિક ખોરાક માતાનું દૂધ છે. કે જો ઘણું સસ્તું અને સહેલાઈથી મળતું હોય છે. તેમ કોઇ પણ પ્રકારે તે નુકસાન કરતું હોવું નથી, જે માતાની તંદુરસ્તી

ખરાબર હોય, તે આચાર-વિચારથી રહેતી હોય તેમજ ખચ્ચાને નિયમિત વખતે ધવરાવતી હોય, તો માતાનું દૂધ ખચ્ચાના પોવણુ માટે પુરતું છે.

• ખચ્ચું જન્મે ત્યારથીજ ધવરાવવાનું શરૂ કરાવી દેવું જોઈએ, તેમજ નીચે જણાવેલી ખાખતોનું ધ્યાન રાખવું જોઈએ.

(૧) સરસ્વાતમાં ખચ્ચાને ખબ્બે કલાકે ધવરાવવું જોઈએ. પરંતુ દુરાતના સમયે તો બે વખતજ. અર્થાત્ ચોવીસ કલાકમાં લગભગ દસ વખત ધવસવવું જોઈએ, પહેલા બે પ્રાસમાં આ નિયમનું અનુસરણ કરવું જોઈએ ત્યારપછી ત્રીજા મહિનાથી નવમા મહિના સુધી ખચ્ચાને દિવસમાં ત્રણ વખત અને રાત્રે માત્ર એક વખતજ ધવરાવવું જોઈએ, ધવરાવવાનો સમયની અટકળ કરવાની જરૂર ન રાખતાં ખતી શકે તો ઘડિયાળમાં જોઈને ધવરાવવું જોઈએ.

(૨) ધવરાવવાનું ધીરે ધીરે રાખવું જોઈએ, પંદર કે વીસ મીનીટ સુધી ખચ્ચું ધાવતું રહે એ ઠીક ગણાય. લાગલાગટ ધવરાવ્યાજ કરવું નહિ. જ્યારે ખાજક રોવા માટે ત્યારે ધવરાવી રાત્રી પંધ કરવું જોઈએ નહિ, કારણકે પૂર્વે ધાવેલું ધાવણુ પચવા પામ્યું ન હોય તેથી ધણુ ખાજક કદાચ રાત્રી હોય છે.

(૩) દરેક વખતે ધવરાવતાં અગાઉ સ્તનો ઘોઈ નાંખવા જોઈએ, દરેક વખત ધવરાવીને નાના સરખા મસમલાના સ્વચ્છ કપડાંવડે ખાજકનું મુખ છુછી નાંખવું જોઈએ; જ્યારે ખચ્ચાનાં મુખ પર છાલા પડે નહિ.

(૪) જ્યારે ખચ્ચું નવ મહિનાનું થઈ જાય ત્યારે ધીરે ધીરે અમચા તથા ખ્યાલાનો પ્રયોગ શરૂ કરવો જોઈએ. એમ ધારવું નહિ કે ઘણા દિવસો સુધી ધવરાવ્યા કરવાથી ખીજ વાર ગર્ભ ધારણ થતો અટકી પડશે. ઘણા દિવસો સુધી ધવરાવ્યા કરતા રહેવાથી માતા નિર્જળ ખતી જાય છે. તેમજ ખચ્ચાના શરીરમાં માંદગી પ્રવેશ કરે છે. અપૂર્ણ

—૦૦૦—

શ્રીઓએ બાણીને શું કરવું ?

લેખિકા:—કમળાબહેન દેવચંદ.

બાણીને શું કરવું ? એ પ્રશ્ન ઉત્પન્ન થતા એક બીજો પ્રશ્ન ઉત્પન્ન થાય છે કે બાણુ એટલે શું ? પ્રથમ બાણુવાનો અર્થ સમજાય ત્યારે બાણુ પછી શું કરવું ? તેની ચિન્તા કરવી. બાણુ એટલે ? આનો ઉત્તર સંક્ષેપમાં અને સીધી સરળ ભાષામાં કહું છું કે નિંદ્રામાંથી જાગવું, ખસ એજ એનો ઉત્તર. અર્થાત્ જન્મ નિંદ્રામાં સુતેલા માણસને પ્રત્યક્ષ પદાર્થનું જન્મ જ્ઞાન નથી તેમ અબણુ માણસને પ્રત્યક્ષમાં હિતાહિતનું જ્ઞાન નથી. ત્યારે કર્તવ્યાકર્તવ્યનું જાણપણું થવું તેનેજ હું બાણુ કહું છું. જ્યારે આપણે બાણુ ને જ્ઞાન દ્વારાજ જ્ઞાન થયું કે આ મને કરવા યોગ્ય છે અને આ મને કરવા યોગ્ય નથી. આ બક્ષ્ય અને આ અબક્ષ્ય છે. આ લક્ષ્ય છે આ અલક્ષ્ય છે. ત્યારે આ નિંદ્રામાંથી જાગીને સુખ અને દુઃખ જાણશે. પ્રાણી માત્ર સુખ ચાહે છે દુઃખ ઠાઈ ચાહેતું નથી. વાદ્ય ત્યારે સુખનાં કારણો જે બાણુ તર દ્વારાજ આપણને માલમ પડ્યાં તે કારણો બાણીને આપણે, પુરુષાર્થ થઈ ચાલતા આપણને આપણી ઇચ્છિત વસ્તુ (સુખ) પ્રાપ્ત થશે. ત્યારે દ્વિતીય પ્રશ્નના ઉત્તરની સાથે

પ્રથમ પ્રશ્નો: ઉત્તર એની મેળેજ મળી જાય છે કે, બહુને સુખ, પ્રાપ્ત કરવું. સુખના વળાંકે બેંદ છે. એક ઐહિક અને પારમાર્થિક. તમારે કયા સુખની ઇચ્છા છે? ઐહિક સુખને માટે બે તમારું મન તલસતું હોય; તો બહુને વ્યાપાર કરો, ચાકરી કરો, કોઇને બણવો, કોઇને કળા શીખવો અથવા ને કંઈ બણવામાં આવ્યું છે તેનો ઉપયોગ જગતમાં કરો. તમારી જીંદગી સુખમય થશે. યદિ તમારે પારમાર્થિક સુખની ઇચ્છા છે તો, તમારે ચરિત્ર મહાન સ્ત્રીઓના જેવું બનાવો. મહાન સ્ત્રીઓનાં દષ્ટાન્તો તમે બણ્યા છે એ દષ્ટાન્તો બણવાના હેતુ શું છે? તે તમે ચોતેજ સમજી શકો છો. જ્યારે તમે પારમાર્થિક સુખ લેવા ધારશો તો તે સુખને અપાવનાર તમારું બંધુતર તમને મદદગાર થશે. માટે બહુને અનંત સુખ પ્રાપ્ત કરવું, એ લક્ષ્ય બિન્દુને વળગી રહી તેવું પુરુષાર્થ કરવું.

નિઃસ્વાર્થ જીહ્વીથી કરેલી વિશ્વસેવા પારમાર્થિક સુખ આપનારી છે. અને એ જ્ઞાન બણ્યા પછી થાય છે માટે બહુને શું કરવું એ પ્રશ્ન કરવા કરતાં બહુને બંધાવવું, અધિકારમાંથી પ્રકાશમાં લાવવું એ કેવી રીતે? એવા પ્રશ્નોની માલ્યા આપણે પહેરીશું ત્યારે ખરે રહસ્ય સમજશે. બહુને ને કર્તવ્ય પરાયણ થતા નથી તે બણ્યાં પણ ગણ્યા નહિ. માટે જીવન સાર્થક કરી ઇષ્ટ પ્રાપ્ત થાય એ હેતુ બહુતર પછીનાં હોવા જોઈએ. માટે તમો તમારામાં ને બહુતર જુઓ છો, ને જ્ઞાનનાં ઘણી થયાં છે, તે જ્ઞાન તમારે નથી, પણ તે જ્ઞાન પ્રભુનું છે. આ વિશ્વ પ્રભુનું છે, ત્યારે તમારી પાસે ને કંઈ છે તેના બાંધી દાર તમારી વિશ્વ બગીચાઓ છે. બે એકલા બોગ કરતાં રહેશો તો સ્વાર્થ કરશો. માટે ધ્યાનમાં રાખો કે જમે તે પ્રકારની સેવા કરી જીવન સાધક્ય કરવું એજ બહુને કરવાનું છે. એજ મહાન સ્ત્રીઓએ કરેલું છે અને કહેલું છે કે મહાજનો યેન ગત્ત સર્વથા: એ સૂત્રને પાલન કરવું એ આપણી ફરજ છે.

સ્ત્રીઓના સંબંધમાં પાશ્ચાત્ય પંડિતોનાં વિચારો.

અનુવાદક:—પ્રભાશંકર રત્નજી ઉપાધ્યાય હજીવદ કાઠિયાવાડ.

(૧૫) પત્નીપદ ને યોગ્ય કેવી સ્ત્રી છે? એવા નો. મને. કોઈ પ્રશ્ન કરે તો

હું તેને એવા ઉત્તર આપીશકે, ને સ્ત્રીએ પોતાનાં માતૃપિતાની આજ્ઞાનું કદી છલ્લંઘન કર્યું ન હોય તે સ્ત્રી પત્ની હોવાને યોગ્ય છે.

ગેટ:—(૧૬) તિનું સૌન્દર્ય, તેનું તારણ, તેનો આનંદી સ્વભાવ, તેના ગુણ તેના હોષ, તેના અનેક સ્વભાવ-તરંગો એ તમામ મળીને પુરુષનો ગ્રેમ આકર્ષણ કરવાને કારણ રૂપ બને છે.

ગોલ્ડસ્મિથ:—(૧૭) ને પોતાના પ્રતિ અને પુત્રોને હસ્તેમાં આનંદમાં રાખે છે, તેની પાસે જગતની મહારાજીનો નિભવ તુચ્છ છે.

હર્ડર:—(૧૮) ખાલક સુંદર હોય અથવા કુરુપ હોય તો પણ તેમાના અક્ષય ગ્રેમ ના હિસ્સેદાર છે.

હર્મિસ:—(૧૯) પતિવ્રતા સ્ત્રીમાં ધૈર્યના સંપૂર્ણ પ્રેમ, જોવામાં આવે છે.

- હુજુએસા:— (૨૦) માત્ર અવયવથી રચનાથી શ્રી ને સાચું સૌન્દર્ય પ્રાપ્ત થતું નથી.
- હંટ:— (૨૧) સદ્ગુણી શ્રી સંસારમાં તમામમાં શ્રેષ્ઠ રમણિય વસ્તુ છે.
- જેમીટલર:— (૨૨) સદ્ગુણી શ્રી પ્રાપ્ત થવી, એ ધર્મરતુ સર્વોત્કૃષ્ટ વરદાન છે.
- કિંગલે:— (૨૩) જો વખતે માતા બાલકને જોવામાં લાગે છે, એ વખતે તેની પ્રેમ દષ્ટિ કયાકુશલ ચિત્રકાર ચિત્રવામાં સમર્થ છે ?
- લામરશાધન:— (૨૪) શ્રી મનુષ્યનો ડાઘો હાય છે.
- લેન્ડાર:— (૨૫) ઘરમાં શાંતિનું સામાજ્ય સ્થાપવાની ઇચ્છા હોય તો પોતાની શ્રીને કોઈપણ કોર્મમાં સંસ્થાપિત ન કરે ન જુઓ.
- બેકન:— (૨૬) પતિવ્રતા શ્રી અભિમાનિની, પરંતુ સરળ માર્ગમાં સાલનારી હોય છે.
- લુથર:— (૨૭) પુરુષની અપેક્ષાએ શ્રી વધારે સારી નિષાધી ધર્મ પાલન કરી શકે છે.
- માસ્ટન:— (૨૮) શ્રીઓમાં વિનાદ અને ગામ્ભીર્ય, સુખ અને દુઃખ, પ્રીતિ અને દ્રેષ, એવા વિરોધી ગુણ-દોષ; સ્વભાવથી એકત્ર વાસ કરી રહે છે.
- એન્ડ્રસ:— (૨૯) પુરુષે સદ્ગુણથી શ્રી ધન હસ્તેશ પાસે રાખવું જોઈએ.
- રોડ:— (૩૦) ભણ્યા સિવાય અવલોકન-અનુભવ-થી શ્રીનું જ્ઞાન વધે છે.
- (૩૧) આલિંગન અને અશ્રુપાતથી શ્રી પુરુષને અંકિત કરી નાંખે છે.
- સેવિલે:— (૩૨) હમારા કાનુન વિના શ્રીની નજરમાં અધિક સત્તા છે.
- શેક્સપિયર:— (૩૩) શ્રીનો અંતરંગ, પ્રેમ રાગુથી વણાયેલો છે.
- (૩૪) શ્રીના નૈસર્ગિક સદ્ગુણોને શિક્ષણ પ્રકાશિત કરે છે.
- સર્રીયર્ડેવલી (૩૫) પુરુષને માટે જન્મ સમજણ અને શક્તિ જરૂરની છે, તેમ શ્રીને માટે મૃદુતા અને ભીરતાની પણ આવશ્યકતા છે.
- સાઉદી:— (૩૬) મને શ્રીના કહુટિ ભંજનો જોઈએ કમ લાગે છે, તેટલો બીજા કોઈને કમ લાગતો નથી.
- સેંટપાયર:— (૩૭) ધર્મમાં શ્રી અને પુરુષ બન્નેની સમાનતા કરવામાં આવી છે. પરંતુ એ વિચાર પ્રમાણે કેટલા ધાર્મિક પુરુષ સાક્ષે છે ?
- ટવીસ:— (૩૮) શ્રીને માનવ જાતિનો વૈભવ સમરોને હું તેને માન આપું છું.
- થેકર:— (૩૯) સદ્ગુણી શ્રી મૃત્યુદોકમાં એક સ્વર્ગિય પુખ્ત સમાન છે. એ પુખ્ત કેટલું સુંદર, કેટલું નિર્મળ, અને કેટલું નિષ્કલંક છે ?
- વોશિંગ્ટન અર્વિંગ (૪૦) પોતાનું દુઃખ બીજા કોઈને નહિ કહેતાં તે અંતરની અંદર વેદના લોભ છે.
- (૪૧) માતાના પ્રેમનો અભાવ, બીજા દોષથી પૂરો થઈ શકે છે શું ?
- (૪૨) અનુભવ વિના પરિનું સાચું મૂલ્ય આંધી શકાતું નથી.
- (૪૩) પુરુષના દુઃખમાં દુઃખ, સુખમાં સુખ; માનમાં માન, અપમાનમાં અપમાન, આખરમાં આખર, માનનારી, તેના દુર્ગુણ ઢાંકનારી, અને તેની સેવિત્ર-નહિ ગુલામી-ખનતા; પોતાના સ્વત્વને વિસરી જનાર દોષપણ હોય તો તે માત્ર એક પરિન છે.
- જેયરમન— (૪૪) ઉત્તમગૃહ પણ શ્રીના સાચા સુખમાં સમાયલું છે.

સાધ્વીજી તથા શ્રાવીકાના પ્રશ્નોત્તર.

ૐૐૐૐૐૐૐ

સંઘ સેવિકા-સૌંદર્યકર અવલુચ્ચ પાલીતાણા.

પ્રશ્ન-શ્રાવિકા કહે ગુરૂજી મહારાજ અમે હમેશા સામાયિક કરીએ છીએ પણ તે સામાયિક એટલે શું.

ઉત્તર-સાધ્વીજી કહે છે કે શ્રાવીકા સામાયિક એટલે સમ-એટલે સમતા તેનો આપ એટલે લાભ અથવા જેમાં જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર તેનો વિવેચે કરીને જેમાં લાભ તેનું નામ સામાયિક કહીએ.

પ્રશ્ન-શ્રાવીકા ત્યારે સામાયિક કેટલા પ્રકારનું છે તે સમજાવવા કૃપા કરશેજી.

ઉત્તર-સાધ્વીજી સામાયિક ચાર પ્રકારનું છે (૧) શ્રુત સામાયિક (૨) સમકીર્ત સામાયિક (૩) દેશ વિરતી (૪) સર્વ વિરતી.

પ્રશ્ન-શ્રાવીકાશ્રુત સામાયિક એટલે શું? સમકીર્ત સામાયિક એટલે શું? તથા દેશ વિરત સર્વ વિરતી સામાયિક એટલે શું? તેનું સ્વરૂપ વિસ્તારથી સમજાવવા કૃપા કરશેજી.

ઉત્તર-શ્રુત સામાયિક એટલે શ્રુત જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ જેમાં યાચું તે શ્રુત સામાયિકનો લાભ લેવ્યને હોય છે તથા અભવ્યને પણ કલ્પટી ક્રિયાના બળથી હોય છે સમકીર્ત સામાયિક એટલે સમકલ્પનો જેમાં લાભ હોય અથવા સમકીર્તી જીવને હોય સમકીર્તનું સ્વરૂપ બલુવાથી સમકીર્ત સામાયિકનું સ્વરૂપ યથાર્થ સમજી શકશે કારણકે સમકલ્પનો વિસ્તાર ઘણો હોવાથી મેં તમોને આ ટુકડામાં કહેલ છે. દેશ વિરતી સામાયિક એટલે શું તે દેશ વિરતી જે શ્રાવક હોય તેને તે સામાયિકનો લાભ હોય સર્વ વિરતી સામાયિકનો લાભ મુની મહારાજને હોય છે માત્ર દેશ વિરતીમાં સ્થુલમત હોય ને સર્વ વીરતીમાં સર્વથા સાવધ વેપારનો ત્યાગ હોય.

શ્રાવીકાખંડેન આ ચાર પ્રકારનું સામાયિકનું સ્વરૂપ મેં તમોને મારી અલ્પબુદ્ધિ પ્રમાણે ટુકડામાં કહેલ છે વિવેચ સ્વરૂપ સામાયિકનું વિવેચ આવરયકમાં તથા આવરયક સુત્રથી બહુ દેશે શ્રાવીકા તમારી આવી ઉત્તમ પ્રકારની પ્રશ્ન પૂછવાની જ્ઞાસા બહુ મને ઘણું આનંદ થયો છે કારણકે જેટલી ક્રિયાઓ છે તેટલી સમજીને કરવાથી યથાર્થ પ્રજ્ઞ આપનારો થાય છે અને શ્રાવીકા અને સાધ્વી વચ્ચે આવા પ્રશ્ન ઉત્તર થાય તો ઘણું લાભ થાય અમારે તમારા ઘર સંબંધી કાંઈ પણ વિકલ્પ પૂછવી તે અમારો ધર્મ નથી અમારે તો તમોને ધર્મમાં જોડવાને ધર્મના રહસ્યો સમજાવવા તેજ અમારું કર્તવ્ય છે.

શ્રાવીકા પૂજ્ય સાધ્વીજી મહારાજ હું આપનો અંતઃકરણ પૂર્વક આભાર માનું છું આજે આપે મારા ઉપર ઉપકાર કરેલ છે અને આપ જોશે સાધ્વીજીને, દરેક શ્રાવીકાને સંયોગ થાય અને જીવે અને લાભ મળે તેવોજ મારો પ્રાર્થના બંધોને લાભ આપશે તેની સાથે સાધ્વીજી મહારાજ હાલના જમાનામાં જે શ્રાવીકા ખંડેનો સામાયિક કરવા આવે છે અને ઘર સંબંધી વાતો કરે છે તે વાતો અટકાવવા રૂપ આપ ઉપકાર કરશે જેથી મેં ઘડી સાવધનો ત્યાગ થઈ શકે.

કઠોર વાણી ન બોલવા વિષે.

બહેનોને વિનંતિ.

લેન્—અખાશંકર નાગરદાસ પંડ્યા માણસા.

બહેની ! વાણી કઠોર નહિ બોલીએ જો.
 મીત મધુર વચન વિના મુખ ન બોલીએ જો. બહેની.
 રાયા-પીટયા કહેવાની ટેવ છોડવી જો.
 શાંણી સમજી થઈ ગાળ નહિ કાઢવી જો.
 જૂઓ ધોપટ-મેના સહુ સંઘરે જો.
 કોઈ કાગડાને કહિ ય નહિ નોતરે જો.
 વાણી મહિમાની રીત એવી જણીએ જો.
 રામ તણે હરામ મુખ ન આણીએ જો.
 પતિ, પુત્ર, પુત્રી, સાસુશુર સાથમાં જો.
 વિનય દાખવો હમેશ સહુ વાતમાં જો.
 'કટુવેણુ' બાણીથી વિશેષ આકર જો.
 એમ સમજી સદાય વદો પાંસર જો.
 'અંધપુત્ર' શબ્દ પાંચાલીએ વાપરો જો.
 પરિણામે સારો નરો શો કર્યો જો ?
 ઝેર-અમૃત બે જામડી જણાવતી જો.
 જોવા બોલ તેવો તોલ પણ જણાવતી જો.
 હૃદય કોમળ તો વચન વદો કોમમાં જો.
 મધુર વદીએ 'મધુરી' થઈ સર્વદા જો.
 નીતિ, નમ્રતા, મધુર વાણી સત્યતા જો.
 સહજ આચરો તણ સૌ કઠોરતા જો.

પતિપ્રેમનો અભાવ

લેખિકા—અં ૨૦ સો “રમા” બહે.

સત્ય જ્ઞાસુ પ્રિય સખી પુખ્તાવતી !

તારો પત્ન મળ્યો, તારી સ્થિતિ વાસ્તે મને ખરા અંતઃકરણથી યાદ આવે છે, કારણકે તારો સુશીલ અને પ્રેમાળ સ્વભાવ છતાં મારા પતિ તરફથી તને નિરંતર દુઃખનું કારણ રહ્યું છે. તું એકાંતમાં બેસી ચોધાર આંસુ પાડે છે, અને તે વાતની તારા હૃદયની આંખોને કે તારા પિતૃ પક્ષના સ્વર્ગને બંધન બંધન પડવા દેતી નથી. બહારથી ‘હસતું’ સુખ રાખી જાણે કંઈપણ ન બન્યું હોય, તેવો ભાવ રાખી સદા તું વર્તે છે, પણ છેવટે તારાથી તે વાત છુપી રાખી શકાય નહિ. તે મને તારી વિશ્વાસપાત્ર જણી, મારા આગળ તારા હૃદયનો પડો ઉઘેડ્યો. બહેન ! વિશ્વાસ રાખજે, જે વાત મારે કાને પડી, તે બીજા કાને જવા પામશે નહિ. કારણકે પારકી ખાનગી વાત બહાર પડતાં કેવાં માઠાં અને નાસદાયક પરિણામો આવે છે, તે આ તારી સખીથી અજાણ્યું નથી. પણ આટલું તો હું તને જણાવવાની મારી ફરજ વિચારું છું કે જીવી રીતે તે મારા આગળ તારે હૃદય ખુલ્લું થયું છે, તેવું બીજા કોઈ આગળ ખુલ્લું કરવાની મૂર્ખતા કરતી ના. કારણકે એક નાટકકારે લખ્યું છે તે પ્રમાણે.

બહેની ! દિલ ન દેખએ, કાંઈને કંઈપિ. બહેની !

દીલનો છે કીડો જગત આજું પાપી.

કીડાની ખીડા કહો શું પાપી આને,

પલકમાં રમાડી પછી દેશે દાખી.

માટે સ્વજન સિવાય જીને આપણે આપણું પોતાનું જન-માણસ માની શકીએ, તે સવાય-બીજા કોઈ આગળ હૃદય ઉઘાડવાથી આપણું દુઃખ ઓછું થતું નથી, પણ તે દુઃખમાં ઉમેરો કરે છે. અને સ્વજન આગળના દુઃખ, હૃદયનાં દાર બોલી બહાર, નીકળી જાય છે.

આટલી સૂચના આપ્યા પછી હવે તે જણાવેલી હકીકતો વિચાર કરીએ. સ્ત્રીને પતિના પ્રેમ સમાન બીજું કંઈ સુખ નથી, અને પતિના પ્રેમના અભાવ સમાન બીજું કંઈ દુઃખ નથી. એ મારાથી ક્યાં અજાણ્યું છે ? છતાં તારે તારી આ સ્થિતિમાં સુખ મેળવવું હોય, અને શાંતિ પ્રાપ્ત કરવી હોય તો નીચેની હકીકત ધ્યાન પૂર્વક વિચારજે. અને જે યોગ્ય લાગે તે માર્ગ સ્વીકારજે.

તું કહે છે કે પતિને પ્રસન્ન કરવાના તારા બધા માર્ગો નિષ્ફળ ગયા. હું એ માની શકતી નથી. તારા પતિ સામાન્ય મનુષ્ય કરતાં કંઈ વિશેષ ખરાબ હોય, એમ તો હું ધારતી નથી. કદાચ પૂર્વના ઋણાનુબંધના સંબંધને લીધે તને એમ તેમનામાં વેર ઉત્પન્ન થતું હોય તો તે કોણ કહી શકે ? પણ તેવી સ્થિતિમાં એ મારી તો સલાહ

એજ છે કે તું વિશેષ હૃદય યા, અને તારા પ્રેમથી તેમનો દ્રેષ જતી છે. આ કામ યહુ' કઠણ છે. કહેવા કરતાં કરણુ' યહુ' હુકર છે, પણ આથી તેમનો દ્રેષ પણ જતો રહેશે, અને ધીમે ધીમે પ્રેમ રૂપે જાગૃત થશે, એથી તને સુખ થશે, અને તેમના હૃદયમાં પ્રેમ જાગૃત થશે. તેથી તેમનું પણ કદયાણુ યશે, અને તમે ઉભય સાથે, રહી વિશેષ સુખી જીવન ગાળી શકશો. ખહેન! 'તે' ખરા પ્રેમનું સામર્થ્ય અનુભવ્યું નથી. સિંહ અને વ્યાધ જવા પશુઓ પણ પ્રેમને આધીન થઈ જાય છે, તો મનુષ્યની શી ગતિ? મારા પતિએ મને એકવાર સમજાવ્યું હતું કે:—

“હૃદયો ગજવેલ જવા નથી. અને ગજવેલ પણ વળે છે,”

“હૃદયો ચક્રમઠ જવા કઠણ નથી, અને ચક્રમઠ પણ ભાગે છે”

અર્થાત્ ચક્રમઠ અને ગજવેલ કરતાં મનુષ્ય હૃદય વિશેષ કઠણ હોઈ શકે નહિ, તો ખહેન! જો તારો જીવનનો પ્રેમ તારા પતિ પ્રત્યે હશે, તો જરૂર તેના પર અસર કર્યા વિના રહેશે નહિ. યજ્ઞની સિદ્ધિ થતાં વાર લાગે તો ગજરાઇને તારો મથાન તજ દેતો ના. પ્રેમ પર્વતને હલાવે તો મનુષ્યના દિલને યું ન હલાવી શકે? ખહેન વિશ્વાસ રાખ અને સૌ સારાં વાનાં થશે.

પ્રિય સખી! એક બીજી આખત પર હવે હું તારું ધ્યાન ખેંચવા માંગું છું. સ્ત્રીસ દેશના મહારાખા સોફ્ટીશને જે સ્ત્રી મળી હતી, તે ઘણી કઠોર સ્વભાવની હતી. તેને કઈંશા કહીએ તો ખોટું નહિ. તે તેના પતિને અતિશય સંતાપતી હતી. એવો એક પણ દિવસ નહિ ગયો હોય કે જ્યારે આ બાઈ સોફ્ટીશને કોઇને કોઇ નિમિત્તે હેરાન કર્યા વિના રહી ન હોય તેનાં વાગ્યાણુ તો નિરંતર ચાલુજ હતો. એક દિવસ આવાં ઘણાં વાગ્યાણુનો મહાર ખમી સોફ્ટીશ યરની બહાર નીકળ્યો કે તે સ્ત્રીએ મેડાની ખારીએથી તેના પર મલીન જળનું કુંડું નાંખ્યું. સોફ્ટીશે હસતા વદને કહ્યું “જ્યારે વરસાદ ગરજે, ત્યારે વરસ્યા વિના રહે નહિ,” તે સમજતો હતો કે તેનામાં સહનરીજતા ધૈર્ય, સમા વગેરે સદ્ગુણો ખીલે, તે માટેજ આ સ્ત્રી તેને મળી છે, તું પણ એ રીતે વિચારી શકે. કે તેવાજ ગુણો તારામાં ખીલે માટેજ તને આવો પતિ મળ્યો છે. જો તું જૂતકાળનાં કર્મો કોઇ કોઇને લોખવશે તો જરૂર નવાં કર્મ ખંધાશે. હવે તો હિમ્મત રાખી જે કાંઈ આવી પડે તે આદરપૂર્વક સહન કર. જે બોધ સુખમાં મળતો નથી તે દુઃખમાં મળે છે. માટે દુઃખરૂપ ગુર જે બોધ તને આપે, તે શાંતિ પૂર્વક સંભળ અને તારા પતિનો કે બીજા કોઇનો કોષ કાઢ્યા વિના વીરતાથી તારાં દુઃખોને લોગવી દે. આચાર પ્રહીપ નામનો કન્ય જણાવે છે:—

“આપણાં સુખદુઃખનાં ખરાં કારણો તો આપણે પોતે છીએ. બીજાઓ તો નિમિત્ત માન છે.” તારા પતિ પણ તારા દુઃખનું નિમિત્ત કારણ છે, માટે નિમિત્ત કારણ પ્રત્યે તિરસ્કાર કે દ્રેષ કર્યા સિવાય તારા પૂર્વ જન્મનાં કૃત્યોનો વિચાર કર કે જેના પરિણામે તારી આવી સ્થિતિ થઈ છે. તિરસ્કાર કે દ્રેષથી તો નવાં કર્મ ખંધાશે, અને ભવિષ્યમાં પણ આવજા મહારની સ્થિતિ ભોગવવાનો સમય આવશે.

તું હમે છે કે “હું પ્રેમની જાણી છું” અને મારા પતિ તરફથી પ્રેમ મળતો નથી, તેથી મારે હૃદય ચિરાય છે.”—ખહેન! તારી હઠીકત ખરી છે. મનુષ્યો પેસાના અભાવે

અથવા અમુક વસ્તુના અભાવે જોટલા દુઃખી છે 'તેના કરતાં પ્રેમનાં અભાવે વિશેષ દુઃખી છે. એ દુઃખ જીવે છે, પણ હવે તારે માટે એક જ માર્ગ છે. તારો પ્રેમ પ્રેમ પ્રત્યે જોડ. જો મીરાંખાંધએ પોતાનો પ્રેમ પ્રેમ પ્રત્યે જોડ્યો હતા, તેમ તું પણ હવે તારે ચિંતિતે પરમ કૃપાળુ પરમાત્મા પ્રત્યે જોડવ. જરૂર તારા પ્રેમની ભૂલને ભોજશે. જ્યારે મનુષ્યનો કોઈપણ આધાર રહેતો નથી ત્યારે પરમાત્માજ તેનો આધાર બને છે. માટે હવે એક પદાર્થ તરફથી તારે મન ખસેડી ઉચ્ચ વસ્તુઓમાં તારા મનને જોડે. તારા હૃદયની નિર્મળતા અને તારા પ્રેમ પ્રત્યેના પ્રેમને લીધે તારા હૃદયમાં અપૂર્વ શાંતિ વ્યાપશે, અને સ્વૈચ્છિક તને જ સુખ મળી શકત તોના કરતાં અનંતવધુ સુખ તારા આત્માને પ્રાપ્ત થશે. ખડેન! ભક્તિરસનો સ્વાદ આખી જો, અને પછી તને તે સિવાય બીજું કોઈ અમર પદ્ય નહિ.

જો તેવા વિકટ પ્રસંગે આવે, ઘરનાં સર્વ મનુષ્યો પણ એકવાર કદાચ પ્રતિકૂળ થઈ જાય છતાં તું તારા ઉચ્ચ સ્વભાવને, અને તારી પવિત્રતાને તજતી ના. ખડેન! સંયોગો તો કાલ બદલાશે પણ જો એકવાર તારા રૂત વસ્ત્ર પર ડાઘ લાગ્યો તો તે હમિશને માટે બશે નહિ.

આ સાથે એ પણ કહેવાની જરૂર છે વિચારે છે કે તારે તારા ખાંધ જીવનમાં કોઈ પણ ફેરફાર હાલમાં કરવાનો નથી. તારા મનને તું ફેરવ અને જરૂર તું સુખ અને શાંતિના માર્ગે બહુ આવીશ.

જ્યાં સુધી બને ત્યાં સુધી પ્રથમ માર્ગજ સ્વીકારજ. તે ન બને તો બીજો માર્ગ લેજ, અને તે પણ ન બને તો છેવટે આ ત્રીજો માર્ગ તારે વાસ્તે ખુલે છે. એમ માટે માનવ છે.

પ્રેમમાં શું વિશેષ ખુલાસો આપી શકું? છતાં એટલું તો જણાવું કે તારા દુઃખમાં મારો ભાગ છે અને તને શાંતિ મળે તે જોવાને ઉત્સુક.

તારી સંતાની સખી

"ખડેન રમો."

સુખની શોધ.

લેખક:—એક ખડેન,

પ્રિય-સખી કૌમુદિ,

'પરો સુખનો માર્ગ જો જોઈએ છે તેને કયાંય જાંમતુ નથી કેમકે જ્યાં લગી પ્રારબ્ધ ભોગ ખાધો રહે છે ત્યાં લગી દેહ નિર્વાહ નિમિત્તે સ્થળે સ્થળે ભટકવું પડે છે.

તેમજ ખરે માર્ગ ન જડતાં ઉચ્ચ માર્ગથી થઈ યથા પોતાનું આયુષ્ય ગુમાવે છે. જો ખાડો ખોદનારને સૂર્યના દર્શન થઈ શકતા નથી. તેવી રીતે વિવિધ સુખના દાસ બનેલા મનુષ્યોને ખરે સુખ કયાં રહેલું છે તે જાણી શકાતું નથી. આપણે ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે સર્વ કયાંના દુઃખનાં સમંજસ પરતું પૂર્વે થઈ જઈએ મહા સમર્થ પૂર્વોચાર્યો સુનીચો ઘણા મહાત્માઓ એ દુઃખમાંથી સુખનો સંરળ માર્ગ શોધીને તે માર્ગે પગલાં ભર્યા

છે. તે માર્ગ કયા પ્રકારનો છે તે વિચારીએ કે જન્માં લેશ માત્ર પણ દુઃખ ન જણાતાં શાંતિનાજ અનુભવ કરી નિઃશ્વકારને પરમાર્થ સાધી પોતાના જન્મની સાર્થકતા કરી છે.

તે માર્ગનું સ્વરૂપ નીચે ખતાવ્યા પ્રમાણે છે. સુત્ર બહેન પૂર્વના મહાત્માઓએ દર્શાવ્યું છે કે આ જગતમાં વારંવાર જન્મ પારણ કરવો, વારંવાર મરણને શરણ થવું એ સમાન બીજું દુઃખ મોટું નથી તેમજ નિરંતર ઉઠીને એકના એક કાર્ય કર્યા કરવા એમાં સુખ બુદ્ધિ સ્થાપવા જેવું મને તો કશું જણતું નથી. નિરંતર દિવસ થાય છે ને રાત્રિ પડે છે. દરરોજ ખાવા વગેરે ભોગ ભોજવવા એ નાના ખાળકોના જેવું જ છે. વળી જે જે ભોગ ભોગવાયે છીએ તે દુઃખ હતુપન્ન કરે છે. પરંતુ તે તે ભોગોના સુખ લાંબો કાળ સુધી ટકી રહેતાં નથી. ને તેવાં ભોગો ભોગવવાથી કાંઈ પણ ફળ મલવાનું નથી. બહેન, આટલે ઉંચે દરજ્જો હું પહોંચી નથી અધિકાર વગર વાક્ય જોલવું અથવા તો લખવું કોંઈ ન જણાય. તો પણ સાંભળવાની ઇચ્છા જેતાં તમને એક પૂર્વ મહાત્માના વાક્યો લખતો મને જણાવે સંકેત નથી. આ આપણું શરીર હાડમાંસનું પુતળું છે. તેના પર મોહ ધરીને જેસવાથી ઉત્તમ કુળ મળે તેમ નથી. તો એ શરીર લાંબા કાળ સુધી રહે તેથી પણ શું? તેમજ આ શરીર અલ્પકાળ ટકી રહી નાશ પામે તેથી પણ કાંઈ હાની વેઠવાની નથી. નાના જાતિના જે વિષય ભોગો છે, તે પણ ક્ષણિક સુખ આપી અંતમાં દુઃખરૂપી ફળ આપનાર સ્વભાવવાળા હોવાથી એમાં મોહ પામવા જેવું કશું કારણ નથી. માટે સર્વ પદાર્થ પ્રતિ સ્નેહ ન બાંધવો એજ સુખનો સરલ માર્ગ છે. બહેન? કોઈના કેદાથી નહિ પણ જે લોકોએ સુખ પ્રાપ્ત કરી અનંત સુખમાં લીન થયા છે તેમનાં જ કથન દ્વારા પોતાનું સ્વરૂપ સમજી લઈ તેજ સ્વરૂપને પામવાને પ્રયત્ન કરવો એજ સુખ પ્રાપ્તિનો માર્ગ છે.

સુત્ર બહેન? વિતરાગના આશ્રય વડે માયાનો જથ્થો કરવા આશ્રય રાખો. આપણે અહીં જ મનુષ્યો પ્રયત્નને સેવતા સ્થુલ વાસનાનું સ્વરૂપ સમજી શકે છે. પણ અંતરમાં રહેલી સૂક્ષ્મ વાસનાનું સ્વરૂપ જોળખી શકતા નથી. તેથી કરીને અસાવધપણે રહેવાથી ખરે માર્ગે વળતાં છતાં આપની આંતર વાસના આડે માર્ગે પગલાં ભરાવે છે.

પ્રિય બહેન, હું તમને એક દહાંત આપું છું.

અપૂર્ણ.

“ સ્ત્રીના દરજ્જો. ”

સદગત લેખક-વી. ટી. કેહારી બી. એ. એલ એલ. બી. કરાંચી.

ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિએ પહોંચેલી યુરોપીય સ્ત્રીનું ઐતિહાસિક નિરીક્ષણ વધુ જ્ઞાનપદ છે. એ તો સર્વવિદિત વાત છે કે સ્ત્રીની સ્થિતિનું ઐતિહાસિક ચિત્ર સ્પષ્ટપણે ને નિષ્પક્ષપાત રીતે આલેખવું બહુ વિકટ છે; અને તેથી જ આ ઉત્ક્રાંતિ ઇતિહાસમાં સન્નારીપરત્વે લેશ પણ અપમાનચક્રિત લખામ્ તો તે સમાપાત્ર ગણાયે.

સમગ્ર સ્ત્રી અતિ વિશેષ બેલવું સહેલું નથી; કારણ કે વિધવિધ પ્રજાઓમાં સ્ત્રીના સદ્ગુણ કે દુર્ગુણ સદાચાર કે દુરાચાર, સદ્બાવના કે કુરિસત્ત્વ બાવના, સૌજન્ય કે દ્વિષ્ણુતા; બહુધા પ્રત્યેક દેશની સામાજિક સંસ્થા, વાતાવરણ અને આચાર વિચારને આધારે રહેલી છે. દરેક લેખકનો પ્રથમ ધર્મ સત્યાવલંબન છે.

મનુષ્ય જ્યારે તદ્દન જંગલી અવસ્થામાં હતો, ત્યારે તેની સ્થિતિ પશુના ગોપાળ તરીકેની, અહીંથી તહીં ભ્રમનાર તરીકેની હતી. જ્યારે યુદ્ધ મૃગયા જે પર તેની આજીવિકાનો આધાર હતો. તે વખતે આ પ્રકારના જીવને અનુકૂળ આવશ્યક ગુણો તેને ઉત્તમ પંક્તિના લાગે, એ સ્વાભાવિક છે. અને એ ગુણોના અભાવને લીધે સ્ત્રીની સ્થિતિ અવંત સમજાય શકાય તેમ છે તે વખતે જે પ્રકારના ગુણોની તારીફ થતી તેમાં પુરૂષ કરતાં સ્ત્રી ઉતરતા પ્રકારની હતી એ નિર્વિવાદ છે.

શૃદ્ધસ્થાશ્રમના ગુણો કે જેમાં વિનયિની થવાની હતી, તેના વાસ્તે યોગ્ય ક્ષેત્ર હતું જ નહિ. સ્વરૂપનું પ્રાધાન્ય સદૃશ હતું, અને અન્યથા હોત તો પણ જંગલી અવસ્થાની વિદ્યબાળામાં સ્ત્રીનું સ્વરૂપ રહી શકતું ઘણું દુર્લભ હતું.

આ અવસ્થામાં સ્ત્રી પુરૂષની કિંકરી હતી. તે તેના વિકાસ વિકાસની વૃદ્ધિનું સાધન માત્ર હતી. તેની આ પ્રકારની અવસ્થા, એક હલકા નોકરની જેમ, સતત કામ કરવાની હતી.

પરંતુ આ સમયે પણ નૈતિક ગુણો જે રહેતે રહેતે સમાજ પર સામાજિક મેળવવાના હતા, તે ગુણોની ખાલ્યાવસ્થા હતી, તે તવારીખના વિષાધાને ગાયર થાય છે. વિવાહ વિધિની સંસ્થા અસ્તિત્વ ભોગવતી હતી, અમે થોડે ઘણે અંશે અંશે પાતિમત્વની ઉત્તમ તાને સ્વીકાર થતો હતો જે વાત વ્યભિચારિણી પ્રત્યેની ધિક્કારની લાગણી પરથી જોઈ શકાય છે. સ્ત્રીમાં વિકાસનું નિયંત્રણ આવશ્યક ગણાતું હતું; જે કે પુરૂષોને માટે વ્યભિચાર કે વિરહ કાંઈ પ્રતિબંધન રૂપ ન હતું.

કન્યાવિકલ્પનો ત્યાગ અને એકજ સ્ત્રીનું પરિગ્રહણ; એ અને પરથી સ્ત્રીની સ્થિતિ સુધરેલી હોવાનું જણાય છે.

પુરાતન કાળમાં વિવાહ સંબંધ, વર તરફથી કન્યાના પિતાને ધન આપીને સંયોજીતો, હોતો. આ ધનનો કરાર, જે જંગલી લોકોમાં “ મુડીમ ” Mindim કહેવાતો હતો, તે વર તરફથી કન્યાની પ્રાપ્ત અથવા માલિકી વાસ્તે તેણીના જનકને અપાતો હતો. આ વિકલ્પનું કૃષ્ણ એ આવડું કે સ્ત્રી પાતિની વેચાતી લીધેલી ગુલામ જેવી ખનતી હતી અતિ પ્રાચીન સમયમાં પણ હિંદુસ્થાનમાં આ નિંદ્રિવાજ પ્રચલિત નહોતો અને કન્યાવિકલ્પનો દુષ્ટ રિવાજને ખદલે કન્યાદાનનો પ્રશંસનીય રિવાજ અસ્તિત્વ ભોગવતો હતો, જ્યુ લોકોના પુરુષો ઉપરથી આપણને જણાય છે કે જોકે લીલ અને રાશેલને તેના ખાપની કંઈક સેવા કરીને ખરીદી હતી અને આ રિવાજ જે જ્યુડીયામાં હસ્તી ભોગવતો હતો, તે હોમર નામના કવિના વખતમાં ‘ યુગના ’ માં પણ ચલણમાં હતો.

પરંતુ ગ્રીક ઇતિહાસના પ્રારંભમાં આ વિકલ્પનું ધર્મ કન્યાને પહેરામણી તરીકે પાછું

અપાતું હતું. આ કન્યાદાનની રીતિએ હીની સ્થિતિ ઉન્નત કરવામાં મદદ કરી છે. કારણ કે આથી કરીને તેનો મરતબો વધ્યો.

આ ધન ગ્રીસ અને રોમના કાયદાની રૂએ જ્યારે ધણીધણીયાણી વચ્ચે છૂટા છોડા થતા, ત્યારે હીનું ધન ગણાતું હતું. લગ્નવિરોધથી પતિથી જુદા રહેવામાં આં ધન સાધનરૂપ થઇ પડતું હતું. તેણી પુરુષની બુલામ મટી ગઇ, અને થોડેક અંશે હકદાર પક્ષ ગણાવા લાગી. જર્મનીમાં એક વિચિત્ર જાતનો રિવાજ હતો; કન્યા ઠાંધપણ જાતની પહેરામણી લાવતી નહિ, તેમજ વર કન્યાના ખાપને કાંઇ લક્ષ્મી આપતો નહિ. પરંતુ પરણવાની રાત્રિથી બીજા પ્રભાતે તે સ્વકીય વધુને એક ભેટ આપતો. જને જર્મન ભાષામાં Mergengable મૅર્ગેન્ગેબ્લ—કહેવામાં આવતું: તેનો અર્થ ‘પ્રભાત ભેટ’ એમ થાય છે; તે માટે હીના પદ્ધતિનું કારણ છે.

પરંતુ સર્વ કરતાં હીની ઉન્નતિનું ઉપયોગી સાધન એકપત્નીવ્રતની રીતિ હતી, જને લઇને ગ્રીક દેશની, એશીઆના દેશોની સંસ્કૃતિ કરતાં શ્રેષ્ઠતા સિદ્ધ થાય છે.

આ ‘એક પત્ની વ્રત’ ગમે તે પ્રકાસમાં લઇ શકાય તેમ છે. કાંતો તેને યુરોપીય પ્રજાની શુદ્ધ નીતિ તરફનું અંતર્જ્ઞાન લેખી શકાય અથવા તો સમાજના હિત તરફની ત્રેસુ તરીકે પણ ગણી શકાય.

પૂર્વના દેશોમાં કે જ્યાં અનેક પત્નીવ્રત અમલમાં છે. ત્યાં સંલગ્ન તેની અધમ અવસ્થામાં છે, એટલે કે તે વિકારની શાંતિનું સાધન માત્ર છે. જ્યારે યુરોપમાં વિવાહ અનેક ગુણોનો ઉત્પન્ન કર્તા છે.

યુરોપનો વિવાહ પતિપતિન તરફનો અરસપરસનો પ્રેમ તથા સ્વંમાન દર્શાવે છે. તેમજ શુદ્ધસ્વામ્યની અનેક દરજ્જે અને તેની સાથે રહેલી લાગણીઓને અદા કરવા વાસ્તે જવાબદાર છે. એ જિવાહમાં હ્રુદ વિકારની ભાવના ઘણેક અંશે અબ્ધકત થઇ જાય છે. આમ હોવાથી, ઉપયોગીપણું એજ નીતી છે એમ માનનાર શિવાય સર્વને સ્પષ્ટ રીતે જણાશે કે એક પત્નીવ્રતની તરફેણમાં થયેલી સંગીન દલીલો છે તે નીચેના વિવેચનથી પ્રગટ થશે.

કુદરતે હી અને પુરુષની સંખ્યા લગભગ સરખીજ પેદા કરેલી છે તેથી એકપત્ની પરણવી તે સ્વાભાવિક છે.

એક પત્નીવ્રત શિવાય એકે બીજી સંસ્થામાં કુદૃંબ અવસ્થા સુખરૂપ જાળવવી મુશ્કેલ છે. અને બીજી ઠાંધ રીતે હી, પુરુષની સમાન હક ધરનાર બની શકતી નથી.

ગ્રીસમાં એક પત્નીવ્રતજ પ્રચલિત હતું અને જો કે ઇતિહાસના પ્રારંભમાં કેટલાક દષ્ટાંતોમાં તેનો ભંગ થયેલો માલમ પડે છે, તો પણ તે દષ્ટાંતો જ્યારે પ્રજાની સંખ્યા વધારવાની લાગણી અતિ તીવ્ર હતી ત્યારેજ બનેલા છે, તે પણ આપત આણનાર તરીકે અમર થઇ ગયા છે.

પૌરાણિક કાળ કે જે હોમર અને ક્રિસ્ટા રસિક નાટકકારોની કૃતિથી પ્રસિદ્ધ છે, અને ત્યાર પછીનો કાળ કે જે ઇતિહાસિક લેખોનો હતો, તે વચ્ચેના તફાવત ધ્યાનમાં રાખવાનો છે.

પૌરાણિક કાળના તવારીખના અભ્યાસીઓને ગ્રીક દેશના નૈતિક ઇતિહાસમાં એક વાત બહુ વિસ્મયજનક લાગે છે તે એ હતી કે મનુષ્ય-સમાજના આદિ અને અસંસ્કૃત કાળમાં હીની સ્થિતિ અનુત્તમ હતી. નૈતિક વિચારો સંસ્કૃતિની પ્રગતિ સાથે વિપર્યાસ પામ્યા છે, અને પામતા જાય છે, તેનું સ્વરૂપ બદલી ગયું છે અને બદલાતું જાય છે પરંતુ

બાળ લગ્ન.

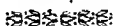
(લેન્ડ-તનમનગૌરી કાકોર.).

આપણા હિન્દુ સંસારમાં બાળ લગ્નનો ચાલતો આવેલો ખરાબ રીવાજ છે તે આપણે કાઢી નાંખવો જોઈએ. હવે કેટલીક કોમોમાં તો તેનો સુધારો થયો છે પણ ઘણી કોમોમાં તો તે રીવાજ ચાલુજ છે. બાળલગ્નથી થતા ગેરકાયદા-કેટલીક કોમોમાં તો છોકરી જન્મે કે તરતજ તેના લગ્ન કરી દે છે તે યશો ખરાબ રીવાજ છે. છોકરી ખીચારી સમજતી પણ ના હોય કે લગ્ન એટલે શું ત્યાર પહેલાં તો તેનું લગ્ન કરી દેવું તે કીક ગણાય નહીં. કારણકે તેનાં ઘણાં માંકાં પૂંજ આપણે તથા આપણી કન્યાને ભોગવવા પડે છે. માનો કે એક છોકરી છે તેની ઉંમર ચાર પાંચ વર્ષની છે. તેના માબાપે તેનાં લગ્ન કરવા માટે પૈસાદાર અને સારો યોગ્ય ઉમ્મરનો વર જોયો, તેની જીન્દગીનો આગળ ઉપરનો વીચાર ક્યોજ નહીં અને તેનું લગ્ન કરી નાંખ્યું જયારે તે વર અને કન્યા યોગ્ય ઉમ્મરનાં થયા ત્યારે તેનાં માબાપે તે કન્યાને તેને સાસરે મોકલી. હવે તે છોકરી ઉદ્ધત નીકળ્યો અગર ઝાંડો નીકળ્યો ત્યારે વેઠવાનું તો તેજ છોકરી ને રહ્યું માબાપ તો લગ્ન કરીને ખસી ગયા પછી છોકરી તેનાં મા બાપને ગણો બાંડે કે આના કરતાં મને નાજ પરણાવી હોત તો સારૂ થાત. ઘરમાં દરરોજ ટંટો ચાલ્યા કરે અને છોકરી મા બાપ પાસે આવીને દરરોજ રોહણાં રડે પછી મા બાપને પંજુ પાછળથી પસ્તાવો થાય કે મેં મારી પુત્રીનું લગ્ન નાનપણમાં નાજ કર્યું હોત તો ઘણું સાફ થાત માટે પહેલેથી જ કરવું હોય તેનો વીચાર કરવો કે જેથી પાછળથી પસ્તાવો ન થાય છોકરીનાં નીસાસા લઈ નાનપણમાં લગ્ન કરવાં કરતાં છોકરી યોગ્ય ઉમ્મરની થયા પછી લગ્ન કરવું તે વધારે સાફ છે. નાનપણમાં લગ્ન કર્યોથી પ્રેમ એ શું છે તે બેમાંથી એક 'પણ સમજવું' નથી. મન મળ્યા રીનાં લગ્ન કરવું તે યોગ્ય ગણાય નહીં મોટી ઉમ્મરમાં લગ્ન કર્યોથી મનની એક્યતા થાય છે. જ્યાં એક્યતા છે ત્યાં પ્રેમ પણ છે. મા બાપ પોતાનાં પુત્ર અને પુત્રીના જીવન સુખી જોવા ઇચ્છતા હોય તો તેમણે પોતાનાં બાળકને મોટીજ ઉમ્મરે પરણાવવા.

હિન્દુ લગ્નની રીતી સંબંધમાં શ્રીયુત ગોવરધનરામ ત્રીપાઠીએ કહ્યું છે કે:-

“મન એકથ વીણ નહી મીતતા પ્રલેવે ગુરજ ઠા રીતે સ્ત્રી પુરુષ કેડ” લગ્ન એવી મીતતા-હેતુ છે ઘણી વાર આપની પાસથી મહેતાત એવુંજ સુણ્યું છે રસ એકથ તો નહીં હોય ત્યાં કેમ મીતતા એ સંભવે ? રસ એકથ વળી વીધી પણ નહીં કદી ઇતરકે સરજ શકે” મોટપણમાં લગ્ન કરવાથી તે સ્ત્રી અગર પુરુષમાં સમજણ હોય છે અને પ્રેમ એ વસ્તુ સારી રીતે સમજ શકે છે. નાનપણમાં લગ્ન કરવાથી ઘણી સ્ત્રીઓ વીધવા થાય છે. અને તે વીધવાના નીયમ-માળી શકતી નથી તણ કે ચાર વરસની છોકરો વિધવા થાય

તો તેને હું વીધવા છું એવો તેને કહી ખ્યાલ હોતોજ નથી. આછામાં આછું છોકરીનું લગ્ન સોળ વર્ષની ઉંમરે થવું જોઈએ પણ જો મોટી ઉંમરે થાય તો સારી વાત છે, પણ જોને ઘણી ઉતાવળ હોય તો તે સોળથી આછી ઉંમરે તો લગ્ન નજ કરી શકે જો છોકરીનું લગ્ન સોળમાં વર્ષે કર્યું હોય અને ત્યાં સુધી તેણે ઠેળવણી લીધી હોય તો તે વીધવાનાં નિયમ ખરોખર સમજી શકે અને જો ઇશ્વર ઇચ્છાથી વિધવા દશા આવી પડે તો તે નિયમનું પણ ખરાખર ખાલન કરી શકે. પણ જો છોકરીને લગ્ન કરેલ શું તેનીજ ખબર નથી એવી છોકરી જ્યારે વિધવા થાય ત્યારે તેનાં મનમાં થાય કે આના કરતાં મને કુંવારીજ રાખી હોત તો સારી થાત માટે સહુએ પોતાનાં પુત્ર અને પુત્રીઓનાં લગ્ન યોગ્ય ઉંમરેજ કરવા.

હિન્દુ સમાચાર.

બહાદુર ખાળા.

કારમીરથી ૫૦ રયાન કીશુન ઠાલાની બહેન શ્રીમતી ગિરિજાવતી ઠાલાએ સ્વર્ગ-ત્રમાં લખી મોકલ્યું છે કે હું કારમીરી ખાળા છું. અત્યારે મારી ઉંમર ૨૧ વર્ષની છે. મારા પિતા મારા બચપણમાંજ સ્વર્ગવાસી થયા હોઇને મારો બાઈ મારે બરણ પોષણ કરે છે. તે વિદેશી વસ્તુઓનો વેપાર કરે છે. મેં તેને ઘણીવાર સ્વદેશીજ વેપાર કરવા વિનંતી કરી પણ તે મારે કંઈ માનતો નથી. ઐટલુંજ નહિ પણ તે મારે સગપણ એવા મનુષ્ય સાથે કરવા માગે છે કે જે સંયુક્ત પ્રાંતમાં એક અંગ્રેજીની દુકાનમાં નોકર છે. હું એવા આઠમી ગ્રામે મારો સંબંધ બાંધવા નથી માંગતી કે જેણે પોતાના દેશની સેવા છોડીને પરજાતિની ગુલામી ઉઠાવી છે. મારા સ્વામી દેશની ખાતર જલમાં જાય અને હું રેડીઓ ચલાવી ગુજરાત ચલાવું તેમાં હું અહોભાગ્ય માનું છું. જો તે મહારાજને મારી સાથે લગ્ન કરવા હોય તો તેણે હાલના વિચારો છોડી દેવા અને જો મારા બાંધના કહેવા ઉપર શ્રદ્ધા રાખશે તો હું ઝેર ખાઈને માણત્યાગ કરીશ.

દેશ સેવાની આવી સાચી બાવનાં જ્યારે આજે રમણીઓમાં જાગૃત થશે ત્યારે સ્વરાજ્ય મેળવવું સહેલ છે.

વ્યાખ્યાનમાં ખાદીની પ્રતિજ્ઞા—યેવલામાં સાહિત્યપ્રેમી વિનય વિજયજી મહારાજ ન પ્રમુખપણા નીચે શાસ્ત્રીજી વિશ્વામિત્ર ઠેસીકે હાલની સ્થિતિ ઉપર જાહેર વ્યાખ્યાન આપ્યું હતું. જેમાં હિન્દુ-મુસલમાન બાઈઓ તથા ખેડેનોથી હોલ ચીકાર ભરાઇ ગયો હતો. આ પ્રસંગે અહમદનગર તથા ચેવલાના વક્તાઓએ પણ અસરકારક વિવેચનો કર્યો હતો. આ વ્યાખ્યાનોથી કેટલાક શ્રોતાઓએ આઠ હીવસની અંદર શુદ્ધ ખાદીનાજ કપડાં પહેરવા નિશ્ચય કર્યો હતો અને તેવી પ્રતિજ્ઞાઓ લેવાઈ હતી.

અખાલા પંચનો ઠરાવ—અખાલા સીટીના સમસ્ત જૈન શ્વેતામ્બર પંચે તા. ૧૯-૬-૨૨ ના રોજ ઠરાવ કર્યો છે કે ચરખીની કાંઈવાળા તેમજ રેશમી વસ્ત્રો કોઈએ લગ્ન પ્રસંગે કે મરણ પ્રસંગે કે તેવા કોઈ પણ પ્રસંગે વાપરવા નહિ; કેમકે તેમાં અનંત જીવની હિંસા રહેલી છે.

ખાદીના વ્રત—મુનિ મિત્રવિજયજી ચેવલાથી લખે છે કે તા. ૨-૭-૨૨ ના જૈન પત્રમાં ખાદી વહોરાવનારને પાપ ખરું કે નહિ એ વીષે ચરચા ચાલે છે મારા ધારવા મુજબ ખાદીનો વપરાશ એ ઠરોડો જરીબોનો નિશાવ છે. તેમજ લાખો જનાવરો કપાતાં ખચે છે. અર્થાત્ (ખચવા સંભવ છે) તેટલેજ અંશે મીઠોના ચરખીવાળા પરદેશી કાપડમાં તે ખન્ને ગુણે દોષરૂપ ખની તેને પોષણ મળે છે, એ દીવા જેવું થઇ ગયું છે માટે વિશેષ લખવા જરૂર નથી. જેમાં આવું પાપ હોય તે વાપરવું એ દોષ છે તો પછી તે સાધુઓને વહોરાવવું તેમાં દોષ દોષ ચા માટે નથી. આ વીગેરે કારણોથી સાહિત્યરસીક શ્રીમાન વિનય વિજયજી મહારાજે અદી ત્રણ વરસથી તેનો ત્યાગ કર્યો છે. એટલુંજ નહિ પણ હવે તો ગુરૂવર્ચ શ્રીમાન વલ્લભવિજયજી મહારાજ તથા શ્રીમાન કુપુરવિજયજી મહારાજ વીગેરે ઘણા સાધુઓએ તેમ જણી ત્યાગ કરેલ છે, એટલુંજ નહિ પણ તે વહોરાવાની પણ શ્રાવકોને મનાઇ કરેલ છે. મેં તથા શ્રી વસંતવિજયજીએ પણ આ સાલથી ખાદીનાજ કપડાં વહોર્યાં છે.

ખાદી પ્રચાર—સનખતરા (પંજાબ) માં પં. સોહનવિજયજી પોતાના બે શિષ્યો સાથે અખાડ શુદ્ધિ ૬ ના પધારતા ત્યાંના હિંદુ-મુસલમાન ભાઇઓએ સારો સત્કાર કર્યો હતો અને એકચિત્તથી જૈન તેમજ જૈનેતર હીં પ્રકોને ઉપદેશ આપતાં કેટલાક હિંદુ મુસલમાનોએ આતુમીસમાં માંસ નહિ લાવવાની પ્રતિજ્ઞા કરી હતી આ વખતે અમૃતસર નિવાસી લાલા હરિચંદ્રજી દુગટે પ્રભાવના કરી હિંદુ-મુસલમાનોના દરેક ધર્મસ્થાનકોમાં પણ એક એક રૂપિયા અને એક એક શેર મીઠાઇ આપી હતી. તેમજ ખહારગામથી આવેલા હિંદુ-મુસલમાનભાઇઓનું ભોજનાદિકથી સ્વાગત કર્યું હતું. યોગ દીવસ ખાદ એક પીર સાહેબ પોતાના સાગરીદો સાથે પધારી મહારાજ શ્રી સાથે કેટલીક ચર્ચા કરી હતી જેના પરિણામે પીર સાહેબે વિદેશી કાપડનો ત્યાગ કરી સ્વદેશી વસ્ત્રો ધારણ કર્યાં છે.

લાયખલા જૈનોની દેશચરની મીલકત સંબંધી હાલ તકરાર ઉઠી છે. મુખ્યમંત્રી પોર્ટફોલિયો આ સાર્વજનિક મીલકત કે જૈનોની માલકીની છે તે અસુક ઠરાવેલી કિંમત આપી લઇ લેવા મંગે છે. અને આ બાબતમાં પોર્ટફોલિયો અને મુખ્યમંત્રી જૈનો વચ્ચે અગડો ઉઠ્યો છે. આ એક ધાર્મિક સવાલ છે. અને કોઈ પણ ધર્મની બાબતમાં આડે ન આવવાનું તથા તેના હક્કો છીનવી ન લેવાનું રાજ્યમાતા વિઠટોરીયાએ વચન આપ્યું છે. એ આ મીલકત સત્તાની બેહુકમીથી લઇ લેવામાં આવશે તો એ વચન ઉપર પાણી ફેરવાયા જેવું થશે. સરકાર પ્રત્યેની સહાનુભૂતિ જૈન કોમમાંથી નહીં થશે. અને ધારમીક લડાઇ બજશે. અમે આ બાબતમાં અમારો અભિપ્રાય એ દર્શાવીએ છીએ કે મુખ્યમંત્રી જૈનો મહત્તાથી આ બાબતમાં પગલાં લેશે. અને મીલકત જવા દેશે નહિ તેમની પાછળ આપી જૈન કોમનું સંઘબળ રહેલું છે. એટલે પુરી નિર્ભયતાથી તેઓએ કામ કરવાની જરૂર છે.

શ્રીઓની કિંમત.

ભાયખલાના અંગે મુખ્યમંત્રી તા. ૨-૮-૨૨ છુપવારે બપોરના બે વાગે લાલબાગના હોલમાં ગં. સ્વં. હજેન હીરાકુવર હજેનના પ્રમુખપણા નીચે સભા મળી હતી. જેમાં મોટી સંખ્યા શ્રીઓની હાજર હતી. તેમાં નીચે મુજબ ઠરાવો પસાર થયા હતા.

૧-શ્રી ભાયખલાના અમારા પવિત્ર તીર્થના રક્ષણ માટે અમારા પૂર્વજોએ ખરીદેલી ખાસ પવિત્ર જમીન લઇ લેવાનો ટ્રસ્ટના ઠરાવને સરકારે બહાલી આપી છે તે બહુ

અમોને અત્યંત નીરાશા અને ખેદ થાય છે અને તે સામે અમો સખત અણુઅણુ અને તિરસ્કાર જાહેર કરીએ છીએ. અને આશા રાખીએ છીએ કે નામદાર મુખ્ય સરકાર આ બાબત હજી પણ પ્રીતી વિચાર કરશે અને જૈન સંઘને થયેલો ગેરમનસાફ દુર કરશે.

૨-ખીએ ઠરાવ સંઘના કાર્યવાહકોને આ જમીનના રક્ષણ માટે સખત લડત કરવાને ચેતવણી આપવાનો હતો.

૩-આ સભા વધુમાં ઠરાવ કરે છે કે આ કામ જો મુખ્યનાં જૈન મરદોથી ન બની શકે તો અમો સ્ત્રીઓ દરેક જરૂરી મદદ આપવા અને જરૂર પડે તો સત્યાગ્રહ કરવા પણ તૈયાર છીએ.

કાંકરોલી ગામ મેવાડ તાબામાં આવેલું છે. ત્યાંના જૈન મંદિરની પ્રતિમા વૈષ્ણવ કોમના કાંકરોલીના વહુજી મહારાજ સૌન્દર્યમતિએ ઘુમટ તોડાય તોજ કાંકરોલી રામનું પાણી પીવું એવી અજ્ઞાનતાગ્રન્થ ધર્મી ધપણની પ્રતિજ્ઞા કરવાથી તથા અમદાવાદના વૈષ્ણવોના મહારાજે પણ તેને ટેકો આપવાથી તથા ઉદયપુર દરબારના તે સૌન્દર્યમતિ ગુરૂપતિ થતા હોવાથી દરબારે તેમનું કહેવું સાંભળી તોડી પાડવારૂપ તથા મંદિરનો ઘુમટ તોડી નાંખવાની બાબત હાલમાં બનવા પામી છે. અને તેથી જૈન કોમમાં ભારે ખળભળાટ લેખત થવા પામ્યો છે. અને તેમાં ઘણાખરા જૈન બંધુઓને કેદમાં નાંખ્યા છે તેમ પાંચ દશ બંધુઓનો પત્તો પણ નથી. બનેલા બનાવ સંબંધી પુરતી હકીકતના અભાવે એટલીજ નોંધ કરવાની જરૂર વિચારીએ છીએ કે આ પ્રમાણેના બનાવ બનવાથી વૈષ્ણવ કોમ અને જૈન કોમ વચ્ચે ભારે ઉસ્ફોટોનો ભય પેદા થયો છે. બનેલા બનાવ બાબત કોની ભૂલ છે એ બાબતના નિર્ણયને બાજુ પર મૂકતાં એટલું તો લખવાની ફરજ પડે છે કે જે મગલું ભરવામાં આવ્યું છે અને મંદિરોની પ્રતિમા તોડીને તળાવમાં નાંખી દેવાઇ છે તે કૃત્ય ખરેખર અઘટિત યથું છે. જે આ બાબતમાં વૈષ્ણવ કોમ તેમ જૈન કોમ તરફથી મળી સમજીને કામ લેવામાં આવ્યું હોત તો આરી દુઃખદ ઘટના બનવા પામી એક બીજાના મન હંચા થવા પામત નહિ. હવે જ્યારે આવું આપણી કમળું મગલું ભરવામાં આવ્યું છે ત્યારે જૈન કોમે જેસી ન રહેતાં ઘટતી તપાસ કરવાની જરૂર

અમો આ બાબતમાં એજ આશા રાખીએ છીએ કે બંને પક્ષના આગેવાનો સાથે મળી આ બાબતનો યોગ્ય તોડ લાવશેજ.

અત્યુત્તર.

પાદરાથી સ્વદેશી વસ્ત્રધારી મુની ન્યાયવિજયજી જણાવે છે કે તા. ૨-૭-૨૨ ના જૈન પત્રમાં પાપનો ચાલોર્થ એ મથાલાના લેખમાં લખે છે કે મીલમાં હોંસાથી બનતા વસ્ત્રો સાધુને વહોરવામાં અહિંસા ધર્મે ધોવાય છે કે હણાય છે તો તેના સંબંધમાં જણાવવાનું જે મહાવૃત્તધારીઓને મીલમાં હોંસાથી બનતા વસ્ત્રો વહોરવામાં પાણી વાયા એવેર મહું. એ મહાવૃત્ત હણાય છે તેમજ જુહસ્થોને પણ મધ્યમ વૃત્ત રશુલ પાણી વાયા એવેર મહું. હણાય છે માટે ખરા મહાવીર પુત્રોએ તો ખાસ ચરખી પીનાના વસ્ત્રો પહેરવાં એવી પ્રતિજ્ઞા જુહસ્થોને ત્યાં મહાવૃત્તધારી સાધુઓને મધ્યમ વૃત્તની અંદર આવી બધા છે માટે હોંસાથી બનતાં મીલવાળાં ચાહે સ્વદેશી હોય તોપણ ત્યાં કરવા જોઇએ,

સામાર સ્વીકાર.

શ્રી ત્રિલોકેશ જૈન બાલાશ્રમ પાલીતાણાનો સંવત ૧૯૭૫ ના શ્રાવણથી ૧૯૭૭ ના અસાડ ૧૬ ૦)) સુધીનો રીપોર્ટ મળ્યો છે. આ બાળાશ્રમ પાલીતાણા ખાતે સ્થપાયું છે અને રીપોર્ટમાં આપેલી હકીકત બેતાં આ બાળાશ્રમે સંગીન કાર્ય કર્યું જણાય છે. બાળકોની ડેળવણી અર્થે પ્રયાસ કરતી આ સંસ્થા પહેલીજ છે. બાળકોની શારીરિક તેમ નૈતિક ડેળવણી અર્થે તેનો પ્રયાસ આજે ઘણાં વર્ષોથી જણીતો છે. તેના ઉત્સાહી કાર્યવાહકો પોતાના કર્તવ્યમાં મંડયા રહી બાળકો કે જેના ઉપર ભવિષ્યનો સુઘળો આધાર છે તેનામાં નૈતિક તેમ ધાર્મિક ઉચ્ચ છાપ પાડવા પ્રયત્ન કરતા રહેશે.

કર્મચીર પુ ૨ અંક ૧૧-૧૨ અમદાવાદ ખાતેથી પ્રસિદ્ધ થતા આ માસિકના અંક બાદ રણછોડલાલ હરીલાલ ભટ્ટ રાયપુર બાલવાની પોળ તરફથી મળ્યા છે. વિષયોની વિવિધતા સારી છે. અને માસિક વાંચવા યોગ્ય છે. અને અમારા સહકારી બંધુની આ માસિક દ્વારા પ્રગતિ ધરતીએ છીએ.

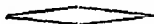
સુધારો.

ગયા અંકમાં નગર ચુકથી કેટલીક અગત્યની ભુલ રહી ગઈ છે. મુખ્ય ભૂલોન અને સુધારો છે. સુત્ર વાંચકોને તે સુધારો વાંચવા વીનંતી છે.

પૃષ્ઠ.	લીટી.	અચૂક.	ચૂક.
૧	૩	મહિલાઓ ઝી પ્રેમધરી	મહિલાઓ પ્રેમધરી
૨	૧	ભુવલ	ભૂવલ
૨	૭	ભુવલ	ભૂવલ
૩	૩	સદગુણનુરાગી	સદગુણનુરાગી
૧૮	૧	મધુસુવ કુટુંબક	મધુસુવ કુટુંબક

લેખકોને જાણ—શ્રીઓના સંબંધમાં પાશ્ચાત્ય પંડિતોના વીચારોના સંબંધમાં એક લેખ જૈનની સહી સાથેનો મળ્યો છે. નામ વગરનો હોવાથી તે ઉપર ધ્યાન આપી શકાયું નથી લખનાર બાદ અમારો ખાનગી જાણ માટે પોતાનું ખર્ નામ ઠેકાણું જણાવશે તો તેના પત્ર ઉપર ઘટતો વીચાર થશે.

“અભિમાની ધનવાનો પ્રત્યે.”

(રચનાર-તાનમનગૌરી ઠાકોર.)

ત્રેમની દ્રષ્ટી કરી મ્હેં નેહ નજરે ધારીને,
પણ આપનાં મનમાં નથી તે દ્રષ્ટીની કિંમત અરે,
હું પ્રેમ રાખું તમપરે પણ ના હૃદય તમરે બળે,
નિષ્કુર હૃદય તમ જોધને હા હા અરે અંતર બળે. ૧

શ્રીમંત બલે અજાની હો પણ જ્ઞાની તે લેખાય છે,
જ્ઞાની ભલે હો ગરીબ તે પણ મૂખમાં લેખાય છે.
પ્રેમ રાખે ગરીબ તે પણ સદ્ગમાં લેખાય ના,
નિર્મળ હૃદય જોવાય ના, કોઈ પ્રેમ અવલોકાય ના. ૨

ગરીબાઈમાં ગાંડા હમેં, શ્રીમંતાઈમાં ડાહ્યા બને,
જ્ઞાન આપે ધનીકને, અજ્ઞાન આપે ગરીબને.
ગાંડા યથા ગરીબ તે, ડાહ્યા યથા શ્રીમંત તે,
એ લોહ છે ઢેવો અરે, માલુમ ન પડશે તે મને. ૩

અમ આવીએ તમપાસ પણ દરકાર ના તેની કરે,
મૂખાંજણીને અમપરે ધીક્કારનું વર્ષણ કરે.
સાથે જવાનું છે છતાં અભીમાન ના અળગો કરે,
મોટાઈ રાખીને સદા મોટાપણું ઉરમાં ધરો. ૪

શું આપશે ઉત્તર અરે યમરાયના દરબારમાં,
શ્રીમંત ગરીબો એક છે ન્યાયી હરી દરબારમાં.
મોટે સદા બાધ ચેતીને અભીમાનને અળગો કરે.
સમ દ્રષ્ટી રાખી સદુપરે ઉંચનીચ ના હૃદયે ધરો. ૪

મુધારો—શ્રાવિકાસુખોષ (હાલ મહિલાભૂપણ)ના પુસ્તક ૩ ના અંક ૧ માં પારી બહેચરલાલ પંથ શ્રી. ૭૫ આશ્રમ ખાતે મદદ એમ છપાયું છે પણ તે ભુલ છે. સદરહુ લાઇ તરફથી આશ્રમને કંઈ મદદ મળી નથી. હિસાબમાં તે રકમ ન લેવાય અને ઠાકરને શંકા પડે તે અર્થે આટલો ખુલાસો કરવા જરૂર પડી છે.

૦૦૦૦૦૦૦

સુરત જૈન વનિતા વિશ્રામને મળેલી મદદ.

૧૨૩-૦-૦ મુની હંસવિમળજી મુખ્ય. બહેન સરસ્વતીની ફોના.

સંવત ૧૯૭૭ માં પોતાના પૂર્વાશ્રમમાં આપેલા તે ઇમા લીધા છે.

૨૫-૦-૦ શેઠ પ્રભુદાસ શેઠકરજી મહાવીર સ્વામીની જર્થતીના.

૬-૦-૦ મહેતા વેલચંદ ઉમેદચંદ અમદાવાદ.

૫-૦-૦ શ્રી. ચીમનલાલ ગોદડ પાલજીપુર.

જાહેરખબર આપનારાઓને ઉત્તમ તક.

મહિલાભૂપણને માટે સારી જાહેરખબર યોગ્ય પ્રમાણમાં આવતા અંકથી લેવી છે. આ પત્રનો ટુંક સમયમાં બહોળો ફેલાવો થયેલો છે. જાહેરખબર આપનારાએ પત્ર વ્યવહાર કરવો.

વ્યવસ્થાપક-મહિલાભૂપણ.

ગોપીપુરા-સુરત.

હારમોનીયમની જરૂર.

શ્રી જૈન વનિતા વિશ્રામમાં બાળિકાઓને સાથે એક કલાક સંગીત શીખવવામાં આવે છે. તેમને માટે એક હારમોનીયમની જરૂર છે. જે ઠોઠ લાઇ કે બહેનની ઇચ્છા હોય તે પોતાના નામ સાથે આ સંસ્થાને એક હારમોનીયમ મોકલી મુખ્ય ઉપાર્જન કરશે.

॥ श्री गौतमायनमः ॥

सुरत जैन वनिताविश्रामने अंगे प्रकट थतुं भासिक.

महिलाभूषण.

केयूरा न विभूषयन्ति 'महिलां' हारा न चन्द्राज्वलाः ।
 न स्नानं न विलेपनं न कुसुमं वा लंकृतीं भूषणाः ।
 घण्टिका समलंकरोति 'महिलां' या संस्कृता धार्यते ।
 क्षीयन्ते खलु भूषणानि सततं वाग्भूषणं भूषणम् ॥

पुरतः ३ रु.

अंक ४ था

सा १५६

संवत् १९७८

वापिके लया

३. ७

पोस्टल साये

अगळिथी

संपादिका-ज्जेन इकिमणी राठ साठ हीरायंद गोतीयंदनी वीषवा.

गोपीपुरा-सुरत.

વિષયાનુક્રમણિકા

વિષય,	લેખકનું નામ.	પૃષ્ઠ.
૧ ગાંધીજીની (કવિતા).	રા. જસરાજ હ. શાહ.	૭૩
૨ ધર્મર આર્યના.	ગં. સ્વ. દયાબહેન ઓશ.	૭૪
૩ બહેનોનો સ્વદેશી ધર્મ.	સંપાદિકા.	૭૫
૪ સૌ જાતિની અવનતી દૂર કરવાનાં ઇલાજ.	શ્રી. કમળાબહેન દેવચંદ.	૭૬
૫ ખાળકોનું સ્વાસ્થ્ય	રા. રા. માવજી દામજી શાહ.	૭૭
૬ હિન્દની વીર પુત્રીઓએ દેશની હાકલ સાંભળી હવે શરૂ લાવવું બોધ્યો.	સદગુણાનુરાગી કપૂરવિજયજી.	૮૨
૭ સર્વ સામાન્ય હિતવાચ્યો.	સદગુણાનુરાગી કપૂરવિજયજી.	૮૮
૮ સૌનો દરબજો.	રા. રા. સ્વ. વી. ટી. કોઠારી.	૮૪
૯ આરોગ્યતા માટે કેટલાં એક ખાસ ખાળવા યોગ્ય નયમો.	શ્રીમતી સૌ. હરકોરબહેન.	૮૬
૧૦ લક્ષ્મીનો હેતુ.	રા. રા. જ. ઠા. ગુનસંક.	૮૮
૧૧ ધૂળમાં રોળાધ ગયું.	રા. રા. અંબાશંકર નાગરદાસ પંડ્યા.	૯૦
૧૨ વિશ્વંચાપી ગ્રેમ.	સૌં. સનતકુમારીબહેન.	૯૪
૧૩ હિન્દ સમાચાર.		૯૬

શ્રી જૈન વનિતા વિશ્રામનો હેતુ.

ઠાં ગોંપીપુરા—સુરત.

આ સંસ્થાનો મુખ્ય હેતુ એ છે કે જૈન વિધવા બહેનો આ સંસ્થામાં રહી સાધુ જીવન ગાળે, ધર્મનીતિ સંબંધી જ્ઞાન પામે, તેઓનું નિરૂપણી જીવન ઉચોગી અને, તેઓ કર્તવ્યપરાયણ થાય, તથા તેઓની માનસિક તથા આધ્યાત્મિક સ્થિતિ સુધરે કે જ્યાં તેઓનું જીવન આપોઆપ સોંતિવાળું ગૌરવવાળું તથા આત્મશ્રદ્ધાવાળું અને, અને તેઓ પોતાના કુટુંબને સહાયક, તથા સમાજને પણ ઉપયોગી થઇ પડે. તે ઉપરાંત સધવા શ્રાવિકા બહેનો તથા જૈન કન્યાઓને ધર્મનિતિની તથા વ્યવહારિક કૌશલ્ય આપવી કે જ્યાં તેઓ ઉત્તમ શૃદ્ધિથી તથા માતા અને કર્તવ્યનિષ્ઠ થાય.

આ પત્ર સુરત લીમડા એકમાં અવિલા દેશી મિત્ર ગ્રેસમાં મગમલાલ વનમાળીદાસે છાપ્યું અને બહેન રૂકિમાણી હીરાચંદ માતીચંદની નીધવાએ ગોંપીપુરા સુરતમાંથી મોકલ ક્યું.

મહિલાભૂષણ.

પુસ્તક ૩ છું.

ભાદ્રપદ સંવત ૧૯૭૮

અંક ૬ થી.

ગાંધીજીને:-

- ખમ્મા ગાંધીજી ઘણું જીવજોરે લોલ (૧)
- ઘાલા ખાણુ રસ રોજોરે લોલ.
- દધને સ્વરાજ્યનો સુમંત્રજો (૨) ખમ્મા.
- ખાદી અંકારી અલ્પભૂતી આજ દેશમાં
- તેમાં ધરાવ્યું દેશ હિતજો (૨) ખમ્મા.
- સ્નાયી સિદ્ધાંતમાં યુ' ઐક્યતા દશે દિશે
- દાખવ્યો છે તેજનો અંખાર જો (૨) ખમ્મા.
- પ્રેમે છતી છે સર્વ દુસ્મનોની ફોજને
- સાધીને આત્મખજ શસ્ત્રજો (૨) ખમ્મા.
- મને વચન કાચે ત્યાગ ક્યું સર્વદા
- હિંસાનું ઘોરતમ પાપજો (૨) ખમ્મા.
- દેશના હિંસાનું નુર દેશને સુખાવતું
- ખેતી ? અઠદાય એ સુરાજ્યમાં (૨) ખમ્મા.
- પ્રેમે પ્રતાપી વીર હિંદને બજાવશે.
- એના ઉદાર મૂળ સૂત્ર જો (૨) ખમ્મા.
- ખેતી પલિત હિંદ આત્મને અનુસરી
- પાળીયું તેના વચના મૃતો (૨) ખમ્મા.
- આદી ખાદીને અમે અંજને શોભવતું
- સેવીયું નિર્મલ આચાર જો (૨) ખમ્મા.
- પ્રેમે નમાવી શિશ માગીયે અમે બધા
- કરજો તું હિંદનો ઉદ્ધારજો (૨) ખમ્મા.

૧૦ ૫-૬-૧૯૨૨.
મંજળવાર.

} જસરાજ હ. શાહ.
શાંતભુવન-વીરમગમ.

॥ ૨૫ ॥

ઈશ્વર પ્રાર્થના.

(લેખિકા:—ગાં. સ્વ. ક્યાબહેન શ્રીદેવ.)

પ્રભો ! અમને એવી શક્તિ આપો કે જેથી અમારાં નિર્જન હૃદયો નિસ્વાર્થ અને નિઃશ્ચય થાય.

અમને એવું બળ આપો કે, જેથી અમે ધનવાનોની નકામી આજીવન, ન કરતાં દીન દુઃખીઓના હાથ પકડી તેઓને આપની સેવામાં હાજર રૂંકરી શકીએ.

હે પ્રભુ ! અમને પરમાર્થનું એવું રહસ્ય ખતાવો કે, જેથી આ લોક અને પરલોક બંનેમાં અમારું શ્રેય પ્રાપ્ત થાય.

હે જ્ઞાન સમુદ્ર ! અમને એવું યથાર્થ અને સર્વોત્તમ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરાવી દો કે, જેના દ્વારા આપશ્રીનું સ્વરૂપ સચરાચરમાં, જડ અને ચૈતન્ય સર્વમાં જોઈ શકીએ અને એવી શુદ્ધબુદ્ધિને ધરણીએ છોડી દે, જેના વડે આપશ્રીના પ્રેમમાં વિદન કરતાં સર્વ સંકરોના સહજમાં નાશ કરી શકીએ !

હે નાથ ! અમને એવું ઐશ્વર્ય આપો કે, જે મેળવી અમે આ માર્ગ ને આ તારી એવો ભેદ ભૂલી હંમેશાં વિશ્વસેવાજ કર્યા કરીએ.

હે દેવ ! અમારાં નબળાં શરીરમાં એવું બળ ભરો કે જેને મેળવીને અમે અમારો જન્મસિદ્ધ અધિકાર અને કર્તવ્યને ઓળખી વિષયવાસનાની અજીવ દુષ્ટ ભાવનાનો આપ-શ્રીની મદદથી સ્વભાજ નાશ કરી શકીએ.

પ્રભો ! અમારું સાકડું હૃદય એટલું બહુ વિસ્તારી દો કે, જેથી કરીને અમે એમાં આપ પ્રભુના વિરાટસ્વરૂપનું કથાન કરી શકીએ.

અમારી બાહ્ય (સ્થુલ) આંખોમાં એવું અમૃતનું ટીપું પાડો કે, જેથી કરીને આપના આંસુઓના પ્રવાહ હંમેશાં વહયાળ કરે અને જેને જોઈને તિર્દેશ તથા દુરાચારી પોતાના દુરાચરને છોડીને વશ થઈ જાય.

હે ભક્તવત્સલ ! અમને એવી સ્મરણશક્તિ આપો કે, જેથી અમે આપને એક સળ પલ ભૂલીએ નહીં અને દરેક કામો આપની સાક્ષી વિના ન કરી શકીએ અને એવું અભિમાન ધરણીએ દે, અમે ભારતવાસી આપનીજ પ્રજા છીએ અને આપ અમારા રાજા અને સર્વસ્વ છો.

ભગવાન ! સૌથી વધારે અમે એ યાત્રીએ છીએ, અને તે એ છે કે, આપશ્રીના ચરણોમાં અમારી નિઃશ્ચય ભક્તિ બની રહે, અને તેજ આપના પ્રેમને માટેજ બનો. અંત અંતિમ અમારી નમ્ર પ્રાર્થના છે.

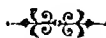

બહેનોનો સ્વદેશી ધર્મ.

“ચેત તો ચેતવું તનેરે”

- જુઓને વિચારી જરારે, ભગિની મહારી.
વિદેશી વસ્ત્રોને ત્યાગે, સ્વદેશી વસ્ત્રો ને ધારે.
શીખ અંતરમાં છતારેરે. ભગિની—૧.
- દેશ દાઝ દીલ ધાવો, ધાવો છવેને ખચવો
ઠેરોડો દુઃખી નીભાવેરે. ભગિની—૨.
- છવ હિંસા પાપ ભારી, બહો છો કહું વિચારી
હિંસ ધાવો દયા બહારે, ભગિની—૩.
- ચરખીથી વસ્ત્રો દીપે, તેમાં શું તમ મન રીઝે
દેશ દુઃખી બહુ દીસેરે. ભગિની—૪.
- ફેશનની ફીચીયારી, તેમાં દેશ પાલમાલી
આજ તેથી દયા આવીરે. ભગિની—૫.
- છલ ધાયમાં છે ખાજ, ધરને તું અંગે ખાદી
દેશની યાચે આખાદીરે. ભગિની—૬.
- ખાનદાની ખાદી માંહી, દેશોદ્ધાર ખાદી માંહી
મહારમાજીની શીખ ધારીરે. ભગિની—૭.
- ફરજ તમો વિચારી, ખનો દેશ મુંહિતકારી
બેઝે તુમ શીર ભારીરે. ભગિની—૮.
- જુઓ સરોજની દેવી, હિન્દ સેવા કરે કેવી
શીખ તેની હર લેવીરે. ભગિની—૯.
- માતા કરે છે જીવું, સંતાનો ચીખે છે તેવું
માટે જ્ઞાન સાફ લેવુંરે. ભગિની—૧૦.
- સમજ લ્યો શીખ સારી, ખનોને દેશભિયાની
રેંટીયો પ્રીતે ચલાવીરે, ભગિની—૧૧.

સ્ત્રી જાતિની અવનતિ દુર કરવાના ઈલાજ.

સંપ્રાહત:—કુમળાબહેન દેવચંદ.

(મહાત્મા ગાંધીજીના લેખમાંથી.)

૧ સ્ત્રી જાતિની અવનતિ દુર કરવામાં મહા ભગીરથ પ્રયત્ન તો હિન્દુ ધર્મ શાસ્ત્રમાં સ્ત્રીઓને વિષે રહેલા આશ્લેષો દુર કરવાનો છે. એ પ્રયત્ન કોણ કરી શકે? અને કેમ થઈ શકે? મહારી અદ્ય મતિ પ્રમાણે મુખ્યત્વે એ અયતન કરવાને સાર આપણે સીતા દમયંતિ અને દ્રોપદીના જેવી ખવિનતાવાળી તેઓના જેવી અતિશય આચરવાળી સંયમી સ્ત્રીઓની જરૂર પડશે. એ વેળા આ સતિઓને પૂજનારો હિન્દુ સંસાર આધુનિક સંતીઓને હિન્દુ સંસાર ઝીલી લેશે, અને સ્મૃતી આદિમાં રહેલાં કટાક્ષોથી આપણે લાજીયું અને ભૂલી જઈયું આવા પરિવર્તન હિન્દુ ધર્મમાં સદાએ થતાં આવ્યાં છે. અને થશે અને તેથી એ ધર્મ આજ લગી નહીં રહ્યો છે, અને નહયાં કરશે.

૨ ઉપર પ્રમાણે સ્ત્રી જાતિની અવનતિનું મૂળ અને તે દુર કરવાનાં ઉપાય રૂપ સાધનાનું આપણે કંઈક અવલોકન કર્યું પ્રથમ કાર્ય તો જટલી સ્ત્રીઓને આ અવનતિનું બાન કરાવી શકાય એટલી સ્ત્રીઓને બાન કરાવવાનું છે. એ કાર્ય અસર કેળવણીથી જ થઈ શકે એમ માનનારાઓમાંના હું નથી. એમ માનતાં કાર્ય સિદ્ધિને સાર ઘણાં કાળો જોઈએ તેટલા કાળની કશીએ જરૂર નથી. એ હું સણે સણે અનુભવતો આવ્યો છું. અવનતિનું જ્ઞાન આજે જ અસર જ્ઞાનને સાર રોકાયો વિના આપણે આર્ષી શકીએ છીએ.

૩ હું બિહારે જલ્લાની જ્યાં કુળની ઘણી બહેનોને મલ્યો. તેઓ બંધા પડદામાં રહેનારી હતી. મહારે સાર બહેન જમ લાઇની પાસે પડેલાં નથી રાખતી તેમ તેઓએ પડદો કપ્યો. આ બહેનો બહોલી નહતી. તેઓને મલતાં પહેલાં પુરતજ મને એક અંગ્રેજ બાઈ બાઈઓની સાથે હું બેઠો હતો તેઓની વચ્ચે આવીને મળી ગઈ પછી હિન્દુ બહેનોને મળવા મારે અલગ કોટડીમાં જવું પડ્યું મેં તેઓને વિનોદમાં સુચવ્યું કે ચાલો આપણે બધાં જ્યાં પુર્યો બેઠા છે ત્યાં જઈને બેસીએ તેઓએ હા મંચી કહ્યું અમે તો ખદુ રાજી છીએ. પણ આપણા રીવાજ પ્રમાણે અમારે રજા મેલવવી જોઈએ અમને આ પડદો જરાએ ગમતો નથી. એ તમે તોડાવી નાજો.

૪ આમાં જટલી કચ્છા રસ છે તેટલું જ મારાં હંમર વચ્ચેનાં સંમર્થન છે. આ બાઈઓને અસર જ્ઞાનની પૂર્વે ચોતાની દશાનું બાન થયું હતું. આ બાઈઓએ મહારી મદદ માગી. તે તો ચોરખાં હતું પણ હું તેઓને વિષેજ તેઓના છુટકારાની શક્તિ ધર્યું. અને તે શક્તિ તેઓમાં છે, એમ તેઓએ કબૂલ પણ કરેલું આ બાઈઓનો પડદો ચોડા સમયની અંદરજ પડી ગયેલો હશે.

૫ સ્ત્રી એ પુરુષની સહચારિણી છે, તેના સરખાંજ મનવાળી છે. પુરુષની બધી પ્રવૃત્તિ સૂક્ષ્મતા એ જાણવાનો તેને અધિકાર છે. જટલી છુટ પુરુષ જોગવે છે. તેટલીજ તેને જોગ-

બંવાનાં હક છે અને જેમ પુરુષ પોતાના ક્ષેત્રમાં સર્વોપરિ છે તેમ સ્રી પોતાના ક્ષેત્રમાં છે. આ સ્થિતી સ્વભાવિક હોવી જોઈએ. એ કંઈ અર્ધજ્ઞાનના પરિણામ ન હોય અજ્ઞાન રૂપી અંધ કુપમાં કુમેલા જડ પુરુષો પણ 'ન શેષી શકે ન ભોગવી શકે' તેવા અધિકાર કૂટી પ્રધાને ક્ષીધે સ્રીઓ ઉપર ભોગવે છે. સ્રીઓની આ દશાને ક્ષીધે આપણી ઘણી પ્રવૃત્તિઓ અડધે જાડ અટકી પડે છે. આપણાં ઘણા કાર્યો પુરાં શોભી નિકલતા નથી અર્ધિ મુડીધીજ વેપાર કરનારા પચ્છમ બુદ્ધિ વેપારીના જેવી આપણી સ્થિતિ છે.

૬ જે મહાર કહેવું યોગ્ય હોય તો ઘણી ઇન્ડોનેને જેઓને પોતાની દશાનું જ્ઞાન નથી તેઓને જ્ઞાન કરાવવામાં શેકાશે એનો અર્થ એમ થયો કે જટલો વખત મલે તેટલો વખત મેળવી અતિશય પછાત રહી ગયેલા વર્ગમાં જાડ તમને જે મધ્યુ છે તે એમને આપશો. જે તમે પુરુષ વર્ગના ધાર્મિક, રાજ્ય પ્રકારણી અને સાંસારિક પ્રવૃત્તિમાં ભાગ લેતા યદ્યં ગયા હો તો તેઓને એ વિવચનું જ્ઞાન આપશો. જે તમે ખાજકોને ઉછેરવા વિવંચમાં સારી માહિતી મેળવી હોય તો તે પણ આપશો; જે તમે સ્વચ્છ હવા, સ્વચ્છ પાણી, સ્વચ્છ હવા અને સારો ખોરાક, કસરત વિગેરેના સ્વચ્છ અને સૂક્ષ્મ લાભો જાણી અને અનુભવી ક્ષીધાં હોય તો તે આ ઇન્ડોનેને જણાવશો. આમ કરતાં તમે ચંદ્રશો અને તેઓને ચંદ્રાવશો.

ખાજકોનું સ્વાસ્થ્ય.

લેખક:—માવજી દામજી શાહ.

(ગયા અંકથી ચાલુ)

ખાટલીથી દુધ પાવું.

ખાટલીવડે જે દૂધ પીવરાવવું હોય તો ગાયનું દૂધ ગરમ કરી લેવું, અને ત્યાર પછી હવે પછી જતાવવામાં આવનાર નિયમો પ્રમાણે ઉઠાણીને ઠંડું કરેલું પાણી મેળવવું જોઈએ. દૂધ પાવાની ખાસ ખાટલીઓ મળે છે તે વડે અથવા દવા માટે ઉપયોગમાં લેવામાં આવે છે એવી ખાટલીને રબરની ચૂસણી (Nipple) લગાડી દેવી જોઈએ, પરંતુ એવી ખાટલી ઉપયોગમાં લેવી સારી નથી કે જેની સાથે લાંબી રબરની નળી લગાડેલી હોય છે. એક તો આ નળી સાફ કરી શકાતી નથી, બીજું તેમાં માટીના કણ તથા સૂક્ષ્મ જંતુઓ દાખલ થઈ જાય છે, અને ક્યારે ક્યારેક તો તે ખાજકના જીવનું જોખમ કરી નાંખે છે. ખાટલી વડે એક વાર દૂધ પીવરાવ્યા પછી વધેલું દૂધ ફેંકી દેવું જોઈએ. રબરની ચૂસણીને પણ ઉલટી કરીને સાફ પણ કરી નાંખવી જોઈએ, ત્યારપછી સાફ કરેલી ચૂસણીને અને ખાટલીને ચોખ્ખા અને ઠંડા પાણીમાં નાંખી રાખવા જોઈએ, જે ખાટલી રાખી શકાય તો વધુ સારી વાત છે. કેમકે વારાફરતી ઉપયોગમાં લેવી ઠીક પડે.

ખાટલીનું દૂધ ખચ્ચાંને ક્યારે પણ ઘણું ગરમ તથા ઘણું ઠંડું હેવું જોઈએ નહિ, પરંતુ હમેશાં ધારોખુ (તરતળ હોડેલા દૂધની માફક ગરમ) હેવું જોઈએ. દૂધ અને

પાણીની મેળવણી. ખરચાની વધુ સુખ્ય કરવી જોઈએ. દૂધ અને પાણી ખાટલીમાં મેળવ્યા ખાદ ખાટલી એક ગરમ પાણીના વાસણમાં મૂકી દેવી જોઈએ, કે જમી તો પારાખુ ગરમ થઈ જાય. જે ખરચું નવ મહિનાથી પહેલાં જન્મ્યું. હોય અથવા જન્મથીજ ખટ્ટુ દુખીજ હોય તો તેને નીરોળી ખરચાના જટલું દૂધ કદિ પણ આપવું નહિ. તેને પ્રમાણમાં ચોખું દૂધ આપવું જોઈએ.

દૂધ. સારી અને નીરોળી ગાયના દૂધને ગરમ કરીને ચીનાઈ, યા કાચના અથવા કંઈક વાળા વાસણમાં રાખવું જોઈએ, વાસણમાં દૂધ નાખ્યા અગાઉ ગરમ પાણીથી સારી રીતે સાફ કરી લેવું જોઈએ, કળશમાં દૂધ નાખીને મલમલના એક ચોખ્ખા કપડા વડે ટાંકીને દંડી જગામાં મૂકવું જોઈએ, દૂધને કાંઈ પણ પ્રકારની વાસવાળી જગ્યામાં મૂકવું જોઈએ નહિ, કેમકે તેથી દૂધ અરાખ થઈ જવા પામે છે એટલુંજ નહિ પરંતુ તે ખરચાને ધીવા લાવેલું રહેતું નથી.

રાત વીતી ગયા પછીનું-વાસી દૂધ ક્યારે પણ ઉપયોગમાં લેવું જોઈએ નહિ, પરંતુ દરેક વખતે તાજું અને સારું દૂધ ખરચાને આપવું જોઈએ.

ખાટલીનું દૂધ ખરચાની ઉમર સુખ્ય તૈયાર કરાવવું જોઈએ, તે નીચેના ક્રમ સુખ્ય:-

ખરચાની ઉમર.	દૂધનું પ્રમાણ.	પાણીનું પ્રમાણ.
એક અઠવાડિયાનું ખરચું.	એક મોટો ચમચો-દૂધ.	ત્રણ ચમચા જટલું ગરમ પાણી.
જે "	દોઢ ચમચો.	"
ત્રણ "	બે ચમચા.	"
એક મહિનાનું ખરચું.	ત્રણ ચમચા.	"
બેથી ચાર મહિનાનું ખરચું.	ચાર ચમચા.	ચાર ચમચા જટલું ગરમ પાણી.
ચોરથી છ મહિનાનું ખરચું.	પાંચથી આઠ ચમચા સુધી.	ત્રણ કે ચાર ચમચા જટલું "
૭ નવ મહિનાનું ખરચું.	આઠથી નવ ચમચા.	ત્રણ ચમચા જટલું "

ખાટલીનું દૂધ પણ એજ રીતે અને એજ વખતે આપવું જોઈએ, કે જે રીતે માતા ધવરાવે છે. નવ મહિનાના ખરચાને દર ત્રણ ત્રણ કલાકે દૂધની શીશી આપવી જોઈએ, એવી રીતે આખા દિવસમાં છ શીશી જટલું દૂધ થવા જશે અને રાત્રે કંઈ આપવું જોઈએ નહિ, જે ખરચું શીશી વડે દૂધ પીએ છે તેને ક્યારે ક્યારેક નારંગીનો રસ આપવો શ્વેત કાયદાકારક છે. જે કોઈ ખરચું માતાને ધાંવીને મોટું થઈ ચકતું ન હોય તો તેને અનુસરતો ખોરાક દેવાની કોશીશ કરવી જોઈએ, અર્થાત્ ક્યારેક ગાયનું દૂધ પાવું જોઈએ તથા ક્યારેક વળી માતાએ ધવરાવવું પણ.

સાધારણ નિયમ.

ખરચાને કાંઈ પ્રકારના ભારે પદાર્થ આપવો જોઈએ નહિ, જે વધુ પડતું તો તેને દૂધ ઉપરજ રાખવું જોઈએ, ખરચાને આભાશ્ય કોમળ અને પાચનશક્તિ નબળી હોય છે,

તેથી એ મોટા માણસોના બોરાકને પચાવી શકતું નથી, એ તેને, ભારે પદાર્થો આપવામાં આવે તો નુકસાન થાય એટલું જ નહિ પરંતુ હમેશને માટે તેની પાચનશક્તિ ખરાબ થઈ જાય.

નકામો પદાર્થ વધુ પ્રમાણમાં ખવરાવ્યા કરતાં સારું પ્રુવિટકારક પદાર્થો ખવરાવવો શ્રાવ્યદાકારક છે, કારણકે સત્પણીન પદાર્થો અયોગ્ય અને પાચન શક્તિ પર પ્રભાવ પડતો નથી, પરંતુ જે પચીને શરીરમાં રહી રહે છે તેના બોરાકોના પ્રભાવ પડે છે.

માન જાણના દૂધ વડે જે બચ્ચાને પોષણ મળે છે તે સાફ અને નીરોગી હોતું નથી, તેમ 'મોટું' પણ થતું નથી, એટલા માટે જે બચ્ચાને શીશીનું દૂધ પાવામાં આવે તેને શીશી આખ્યા અગાઉ જેતુનનું તેલ દરરોજ અર્ધો ચમચા જેટલું આપવું જોઈએ.

બચ્ચાઓને હાલવા ચાલવાની શક્તિ આપ્યા અગાઉ ક્યારેય પણ તેને હાલવા ચાલવા તું કે ઠોડવાતું કહેવું જોઈએ નહિ, કારણકે તેની કમરમાં તેના પગોને નિર્બળ અને વાકા થઈ જતાં વાર લાગતી નથી.

જ્યારે બચ્ચું પહેલીવાર બેસતાં શીખે છે, ત્યારે તેની પીઠ અને ગળાને ટેકા આપવો જોઈએ, કારણકે પરાણે ટકાર કરવું એમાં 'દુઃખ' પડે છે અને તેનાં કોમળ હોડકાઓને નુકસાન થાય છે.

આરામ કરવો અથવા સુવું.

બચ્ચાને ઘણા વખત સુધી સુવું પણ ઘણું જરૂરનું છે. તેને પોતાના બીજાનાં પર આરામ કરવાની અને સુવાની પહેલેથી ટેવ પાડવી જોઈએ, એક નાની સરખી ખાટલી આ કામ માટે ઉપયોગી થઈ પડશે, બચ્ચું જન્મ્યા પછી છ દીવસ સુધી તે ઘોડીયામાં જ સુવરાવવું જોઈએ.

એથી માતા અને બાળક બન્નેને આરામ રહે છે, ખાસ કરીને બાળકને વધારે આરામ રહે છે, કારણકે તેને ઘોડીયામાં પડ્યા રહેવાથી બિજાના તેમજ કપડાંના વધારે ભારથી સુરક્ષિત રહેવું પડે છે.

બાળકનું માથું અને મોઢું ક્યારે પણ ઢાંકવું જોઈએ નહિ, ખાસ કરીને જ્યારે બાળક આરામની અંદર બેઠું હોય કિંવા સૂતું હોય. 'બચ્ચાની ખાટલી પર બીજાના કપડાં એવાં હોવા જોઈએ કે જે સહેલાઈથી ધોધ' સકાય તેમજ બદલી પણ સકાય.

ઠંડીમાં કપડાંની અંદર એક ગરમ પાણીની શીશી રાખવાથી કપડાં ગરમ રાખી શકાય છે, પરંતુ શીશી બચ્ચાના શરીરે કદિ પણ અડકવી જોઈએ નહિ.

બાળકને ક્યારેય પણ બળાટકારથી સુવરાવવું જોઈએ નહિ, કારણકે આ ટેવ પણ સારી નથી. બાળકને હમેશ પોતાની ખુશીથી સુવા દેવું અને ખુશીથી ઉઠવા દેવું, સુવરાવતાં પૂર્વે આ વાતનો ખ્યાલ રાખવો જરૂરનો છે કે તેના પત્ર ગરમ તો છે ને? તેમજ તેના કપડાં બદલાવવાની તો જરૂર નથી ને?

નહવરાવવું.

બાળકને હમેશા સવારે અમુક વખતે નહવરાવવું જોઈએ, નહવરાવ્યા પૂર્વે એક કલાક પાવાતું પણ આપવું જોઈએ નહિ, નહવરાવ્યા પછી પાવાતું આપવું સાફ છે, ત્યાર પછી

કપડાં પહેરાવીને બીછાના પર સુવરાવી દેવું જોઈએ. અને ધીરેથી ઢાંકીને સુઇ જવાનું કહેવું જોઈએ.

નહવરાવવાનું પણ જો થોડું ગરમ હોય તો ઘણું સારું. તેમાં હાથ બોળીને જોઇ લેવું જોઈએ કે પાણી ઠીક ગરમ છે કે નહિ. જો વધારે ગરમ હોય તો થોડું ટાઢું પાણી મેળવીને બીજે હાથ બોળી જોઇ લેવું જોઈએ, વધારે ગરમ ન હોય તો તો ઠીક. અચ્ચાને જલદી કપડાં ઉતારી નહવરાવી પાછા જલદી કપડાં પહેરાવી દેવાં જોઈએ. એમ ન કરવામાં અને તો થરદી થવાનો ભય ખરો, સફેદ શ્વાનલેનો એક કંકડો માતાએ પોતાના બોળામાં રાખવો જોઈએ, કારણકે અચ્ચા માટે એ સારી વસ્તુ છે.

અચ્ચાને સારી રીતે સાંધુ વડે ચોળીને નહવરાવવું જોઈએ, અને સાંધુ તેના મસ્તક પર સારી રીતે ચોળવો જોઈએ, જ્યાં તેના પર મેલ જામી જવા ન પામે પરંતુ એમ કરતાં એ વાતનો ખ્યાલ રાખવો જોઈએ કે સાંધુ તેની આંખમાં જવા ન પામે.

શરીરને પણ ખૂબ ચોળીને પાણીથી સાફ કરી દેવું અને ખંધા સાંધુને ઘાંઘ નાંખવો, નાકને સારી રીતે ઘૂછી નાંખવું, અને તેના કાન વગેરેમાં પેસી ગયેલાં પાણીને પણ ખરાખરા સુકાવી નાંખવું. જો કાનમાં પાણી રહી જવા પામે તો કાનમાં કોણીયા ધાપ અને હમેશને માટે બાળક બહેકે થઇ જાય જો આંખ લાલ થઇ જાય અને તેમાં કચરાં જવું ધાંધલ થયેલું જણાય કે તુરત તેને ડોક્ટર પાસે લઇ જવું જોઈએ. જો આ બાબતમાં બાળક રહે તો અચ્ચાને આંધળું થવાની ધાસ્તી છે.

સ્વાસ્થ્ય.

અચ્ચાને સારી રીતે હસવું રમવું રહેવા માટે નિદ્રા પૂરતી લેવાની જરૂર છે. તેને અપેક્ષા ન થવા પામે, દૂધ પીધા પછી યા તો ધાન્યા પછી ઉલટી ન કરે. વારંવાર રડે નહિ, વગેરે લક્ષમાં રાખવાનું છે.

અચ્ચાને પેટ કબ્જ થવું ન જોઈએ, તેમ જ વારંથી વધારે વંખત, દસ્ત જવું પડે નહિ. દસ્ત ચંકતો, પીળારંગનો અને કઠણ હોવો જોઈએ.

ચોખ્ખાઇ.

શ્માલ સારી રીતે સાંધુ વડે ઘાંઘ જોઈએ, અને કેટલીકવાર જુદાં જુદાં પાણીમાં બોળી સારી રીતે ઘાંઘ સુકાવી દેવો જોઈએ, ક્યારેય પણ મેલો શ્માલ સુકાવી ઉપયોગમાં લેવો નહિ, કારણ કે તેથી અચ્ચાને ખસ તેમજ બીજાં દરદો લાગુ પાડવાનો ભય રહે છે. ગંઢો શ્માલ સાફ કરી નાંખવાની જલદી ચીવટ રાખવી, નહિતર એ બાળકને માંદ પાડી દેશે.

અચ્ચાને જ્યારે બેસવા થોડાં બની જાય ત્યારે તેને ઝાડે ફરવાની કે પેસાળ કરવાની હાજત મટાડવાં આશ અમુક મકારનો સંજ્ઞ સીખડાવી દેવો જરૂરનો છે, જ્યારે તે અવાજ

કરે ત્યારે તરતજ તેની તરફ નજર કરવી. અને ખરચાને ઝાડે ધરવા લઈ જવું, પોતાના હાથ વડે ખરચાને પકડી રાખવું અને તેની પીઠને પણ ટેકો દઈ રાખવો.

જો ખાળકને પ્રથમથી એવી ઠેળવણી આપવામાં આવે કે તેણે ખીછાનાને મેલું, ગંદું અને બીનું ન કરે. ઓરડામાંથી તરતજ સીના તેમજ ગંદા કપડા તથા વાસણ વગેરે કાઢી નાંખવા જોઈએ, તેમજ ઓરડાને પણ ગંદો રહેવા દેવો જોઈએ નહિ. ખરચાને, તેના કપડાં લત્તાને તેમજ તેના ઉપયોગમાં આવતાં વાસણ ફેંસણને બહુજ સાફ રાખવા જોઈએ.

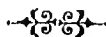
ખુદ્દસી હવા-ખરચાના આરોગ્ય વાસ્તે ખુદ્દસી હવા ઘણી જરૂરની વસ્તુ છે. ખરચાને તથા ઘરડાંઓને તેની ઘણી જરૂર રહે છે, ખાળકવાળા ઓરડામાં પ્રકાશ ધૂપ તેમજ ખુદ્દસી હવા આવજા થાય તેવો ખંજોખસ્ત કરવો જોઈએ, પરંતુ આ વાતનો ખ્યાલ રાખવો જોઈએ કે ખાંખાં ખારણાં ખૂદ્દસાં રહેવા નજ પામે. ખરચું જે અઠવાડીયાનું લગભગ થાય ત્યારે તેને ખુદ્દસી હવાનો લાભ લેવડાવવા ખહાર કાઢવું જોઈએ.

ખરચાનું વજન કરવાથી સારી રીતે માલુમ પડે કે તેની વય શી રીતે વધતી રહે છે. એક નીરોબી ખરચાનું વજન જન્મતી વખતે સાડાત્રણ શેરથી લઇને ચાર શેર જેટલું હોય છે જ્યારે ત્રણ મહીનાનું હોય છે ત્યારે સાડા સાત શેરથી આઠશેર સુધીનું, જ્યારે છ મહિનાનું હોય ત્યારે સાડા આઠશેરથી નવશેર સુધીનું. અને જ્યારે એક વર્ષનું હોય ત્યારે પુરેપુરા દશ શેરનું વજન હોય છે.

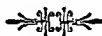
જવનો સોટ.

ક્યારેક ક્યારેક દૂધમાં પાણીને ઠેકાણે મેળવીને ખરચાને આપવામાં આવે છે, દૂધ તથા જવના સોટને જુદા જુદા વાસણમાં રાખવા જોઈએ, અને એક વખતે કામમાં લેવા માટે એકવાર મેળવણી કરવી જોઈએ તેથી વધારે મેળવણી કરવી જોઈએ નહિ, ખરચાને કોઈ અર્ધ અથવા દવા પોતાના મનથીજ ડોક્ટરની સલાહ લીધા વિના આપવી જોઈએ નહિ પરંતુ તેવે વખતે ડોક્ટરને તુરત બોલાવી સલાહ લેવી જોઈએ. *

* 'વિજ્ઞાન' પરથી અનુવાદ.

હિન્દની વીર પુત્રીઓએ દેશની હાકલ સાંભળી હવે શૂર લાવવું જોઈએ !!!

લેખક—સદ્ગુણાનુરાગી કપુરવિજયજી (રાજપુર-ડીસા.)

(૧) દેશકાળને ઠીક પીછાણી, ડહાપણથી રહેણી-કરણી જીતમ મહારની પાળનારી શાણી માતાઓની હોડ દુનીઆબરમાં ઢાણ કરી શકે તેમ છે ?

(૨) દુનીઆમાં જે મહાન અવતારી પુરુષો પાક્યા તેની જનેતાઓ ઉદાર વીર-પત્નીઓ હતી તેમના ઉત્તમ ગુણ-લક્ષણો વીર પુત્રોમાં ચંકમેલા હતા.

(૩) ઢાણપણ મહત્વના કાર્ય પ્રસંગે શાણી માતાઓ પોતાના પ્રાણમિત્ર પતિઓને તેમજ પુત્રાદિકને સમયોચિત સાચી સલાહજ આપતી હતી.

(૪) ખરી વીર પુત્રીઓ ખરે વખતે પોતાનું વીરત્વ મહારથા વગર કેમ રહે ?

(૫) આખા દેશમાં ચોતરફ વિદેશી વલ-પાત્ર-ખાનપાનનો મોહ તણ શુદ્ધ સ્વદેશી-નાજ સ્વીકાર કરવાની ગંભીર જવાબદારી યદ્ય રહી છે તેવે વખતે શાણી-ચક્રાર ખહેનેએ વિદેશી વસ્ત્રાદિકનો મોહ વહેલેસર ત્યજ દધ, સાવધાન થઈ શુદ્ધ સ્વદેશીને જાતે સ્વીકાર કરી, તેમ કંદવા મુગ્ધ ખહેનેને સમજાવવી એ શું જરૂરનું નથી ? છેજ.

(૬) “શાણી માતા શિશુકોની ગરજ સારે” એ કહેવતને સાચી પાડવી જોઈએ.

(૭) ઉત્તર-પૂર્વ અને મધ્ય પ્રદેશવાસી ખહેનો પોતાના દેશખંડુઓને દેશ સેવામાં કૃંક રીતે મદદ કરી શકે છે તેમ બીજા બધી હિન્દવાસી ખહેનો ધારે તો ‘સ્વદેશ સેવામાં’ પોતે કંઈને કંઈ રીતે મદદગાર થઈ શકે ખરી. જે ઉદાર સુશીલ ખહેનો પોતાની જાતને નિરુપાયપણે દેશસેવામાં અર્પી શકે છે તે બીજા અનેક લાઠ ખહેનેને ખરી માર્ગદર્શક બને છે, એવી સારિવક જનેતાઓનીજ હિન્દને ખરી જરૂર છે.

(૮) દયા (ધર્મ) અને અર્થ (કરકસર, દેશહિત ઇત્યાદિ) ધ્રુવીથી હવે શાણી ખહેનેએ ચરણી ખરડયા સ્વદેશી કે વિદેશી મીલનાં રેશમી કે સ્નાજ વસ્ત્રાદિકનો મોહ સાવ તણ શુદ્ધ સ્વદેશીમાંજ સંતોષ રાખી જીવનને અને તેટલું સાદું ને સંયમી કરવું ઘટે છે.

(૯) દેશની રિયતિને જરૂરીયાત બહુથા પછી હવે ધિક્કાઈ ભરી સ્વચ્છંદતા રાખવી નજ ઘટે.

(૧૦) જે મુગ્ધ બેને હજી અજ્ઞતાથી વાનર અનુકરણ કરતી હોય તેમને શાન્તિથી સમજાવી ઠેકાણે પાડવી. તેમની સાવ ઉપેક્ષા નહીં કરતાં પ્રેમથી તેમને ખરી વાત સમજાવવી જ્યાં તે અને તેની પ્રબળ પણ સુધરે. ધીરજમાં રજ મીઠા. ધૃતિ.

સર્વ સામાન્ય હિત વાક્યો.

લખનાર—સદ્ગુણાતુરાગી કપુરવિજયજી રાજપુર (ડીસા.)

૧. અત્યારે પ્રાપ્ત શક્તિ-સામગ્રીના જીમ જીમ સમજ અને શ્રદ્ધા સહિત, ડહાપણથી દેશકાળને ઓળખી, સદુપયોગ કરી લેવાશે તેમ તેમ તેના અધિકાધિક લાભદાયક વિકાસ થવા પામશે અને ઇષ્ટ કાર્યસિદ્ધિ અદ્વપશ્ચમે થોડા વખતમાં જ સુંદર રીતે થવા પામશે એ નિઃશંકાય છે.

૨. સમયોચિત કર્તવ્ય કમી તન મન પરોવી કરવા મથી જવાય તો તેથી અધિકાધિક હિતકાર્ય નિઃશંક, સાધી શકાય. પાકો અનુભવ મળે, વઢ પ્રતિતી-વિશ્વાસ જામે અને કાર્ય સિદ્ધીમાં જરૂરી સ્વાર્થત્યાગ કરવા બણી રચી પૂર્વક પ્રવૃત્તિ થાય. અત્યારે એનીજ સૌથી વધારે જરૂર છે.

૩. વિશ્વવિખ્યાત યથેશ મં ગાંધીજીનું જીવતું જગતું દ્રષ્ટાંત લઈ તેના જવલંત દેશદાઝ ભર્યા દ્રષ્ટાંતથી અનેક જીતમ લાઈ ખડેનો તેમનો સુંદર આશય સમજી સંયમમાર્ગ પસંદ કરી યથાયોગ્ય કર્તવ્ય કમી નિઃસ્વાર્થ ભાવે કરવા તત્પર થઈ રહ્યા છે.

૪. અમુક યુવકો અને સહૃદય શ્રદ્ધાળુઓ તથા વિરલ વિદ્વાન વર્ગને ખાદ કરતાં આખી સમાજમાં એકંદર ઘણી જડતા વ્યાપી રહેલી જણાય છે તેનેજ દુર કરવા દરેક દેશ દાઝવાલા હિન્દુવાસીએ મયન કરવું જોઈએ.

૫. સી. આર. દાસ અને મોતીલાલ નેહરૂ જવાના ઉદાર ચરિત્રો ગમે તેવા કઠણ દીક્ષના સુખશીલ જનોનું હૃદય હલાવી પીગળાવી નાંખે એવા છે એવા અનેક નરનારી રત્નોના ત્યાગ-સંયમની વેદી ઉપર નિઃસ્વાર્થપણે આત્મભોગ આપી રહ્યાં દીસે છે. એનું જુઠું રહસ્ય શાંત ચિત્તે નિરુપક્ષપણે વિચારી લેવાય તો ખાકીના દૂરવર્તી શ્રીમાનો અને વિદ્વાનો પણ માન મૂકી, નમ્ર ભાવે, સમાજસેવા અને દેશસેવામાં પોતાને છાંજે અને ખની ગરૂ એવો સક્રિય ભાગ લેવાને સહેજ આકર્ષાય. એમ યવું કે કરવું અત્યારના સંજોગો એતાં ભારે જરૂરનું છે.

૬. ત્યાગી સાધુઓ સંન્યાસીઓ વિં ધર્મગુરૂઓ પણ આ દિશામાં સમયને ઓળખી કર્તવ્ય દિશા નક્કી કરી ચાલે તો તેઓ પણ સમયોચિત શાશન-સેવા કરી રહ્યા લેખાય. કેમકે તેમનાં હિતવચન અને આચરણને અનેકજનો અનુસરે છે. તેમણે પણ પોતાની જવાબદારી વિચારવી ઘટે છે.

૭. આપસ આપસનાં કર્તવ્યકમી કરવાની જવાબદારી વિચારી એતાં જલયાના કરવાની તરત જરૂર ન હોય તેમ છતાં પૂર્વોક્ત સેવા ભાવનાઓ રંગાયેલા ગમે તે સહૃદય સંજોગો પોતાના સમાજમમાં આવતા અનેક લાઈ ખડેનોના હૃદયમાં પ્રેમથી પવેશી તેમને સ્વસ્વ-કર્તવ્યોનું યથાર્થ જ્ઞાન કરાવી શકે એ ખહુ જરૂરનું ને સરલ હિતકાર્ય છે.

૮. મં ગાંધીજીની પણ પ્રીય જીજ્ઞ સલાહ હોઈ શકે. તેને જે જેટલી છોક સમજ શકે અને તે મુજબ આલવાની જેટલી તાકાત કેળવી શકે તેના પ્રમાણમાં તે પોતાનું નિશ્ચિત કાર્ય સરલતાથી કરી શકે.

૯. સાદાઈ રાખવી, ખીન જરૂરી નકામી વસ્તુનો ત્યાગ કરવો. તેના વગર ચલાવી લેવું, ખોટા આવેશમાં આવી સ્વશક્તિનો દુરુપયોગ ન કરવો, અને સંચિત શક્તિનો સારામાં સારો ઉપયોગ કરતાં રહેવું.

૧૦. દ્રઢ (નેઈક) બ્રહ્મચર્ય પાળવું. સત્યાગ્રહી થવું, ન્યાય-નિતિને પ્રમાણિકતાને પ્રાણ સમા લેખવાં, સંતોષવૃત્તિ ભગવી, સહુને આત્મ સમાન ગણી પ્રતિકૂળતા નહીં ઉપજાવતાં અનુકૂળ આચરણ સેવવું, એ સનાતન નિતિ રીતિ સદાય લક્ષ્યગત રાખી રહેવું.

૧૧. મુગ્ધ જનને કેટલાંક કામ દેખાવ માત્રથી નજીવી લાગતા હોય પણ પરિણામ દર્શી મહાજનોને તે મહત્વનાં લાગવાથીજ તેઓ તેને પ્રધાનસ્થાન (મહત્વ) આપે તેમજ ખીજાં કેટલાંક દેખાવ માત્રથી રમ્ય દેખાવડાં જણાતાં પણ પરિણામે અરમ્ય અનિબટ કાર્યોને મુગ્ધજનો ગેરસમજથી મહત્વ આપે પણ દીર્ઘદ્રષ્ટિ મુક્ત જનો તેનોજ ત્યાગ બહિષ્કારજ કરે-કરાવે અને અનુમોદે એ રહસ્ય સમજવા જેવું છે.

૧૨. આ, ખીડી, હોટેલનું ખાણું, નીચો-મદ ઉપજાવે એવી ચીજોનું સેવન (પીણી), મોહક (ફેશનેબલ) વસ્ત્ર પાત્રાદિની વપરાશ, માન ચાંદ વિં ને મુગ્ધજનો સારો લેખી મહત્વ આપે છે ત્યારે દીર્ઘદ્રષ્ટિ ને દેશદાઅવાળા દરેકે દરેકે બાધ બંદન તે બધાને ભાટે અનર્થ આપદને કરનારાં સમજ તલ દે છે અને શુદ્ધ સ્વદેશી વસ્ત્ર, ખાત્ર ખાનપાનાદિકનેજ ગુણકારી જણીને પસંદ કરે છે.

૧૩. કલેશ હુસંપને કાપી, દેશદાઅ દીલમાં ધારી ઐક્યતાથીજ સહુ હિન્દીઓ સ્વ-પરહિત સાધો શકશે. ઇતિશય.

સ્ત્રીનો દરજ્જો.

(અનુસંધાન વર્તમાન વર્ષના ૫૪૪ ફ ફ થી)

(સદગત) લેખક વી. ટી. કોઠારી. બી. એ. એલ. એલ. બી. વકીલ કરાચી.

આધુનિક સ્ત્રીની સંપૂર્ણતાનો પ્રસિદ્ધ અને આહર પડેલો નમુનો તેની વેશ્યા હતી. જોના વાસ્તે પુરુષો તરફથી સર્વે પ્રકારની છુટછાટ ચૂકવામાં આવી હતી.

નૈતિક ઇતિહાસમાં જે બીના બહુ ઉપયોગી છે તેમજ સમજાવી મુશ્કેલ છે તે મનુષ્યની મનોવૃત્તિના સંબંધમાં છે. મનુષ્યોએ શું કર્યું, શું શીખવ્યું તે જણાવવું ઘણું સહેલ છે. પરંતુ એ કાર્ય અને શિક્ષણ ઉત્પન્ન કરનારાં માનસિક અવસ્થા સમજાવી કઠીન છે. અને આપણા વાસ્તે કાળ અને સ્થિતિના અંતરને લીધે તે મનોવૃત્તિ કેને લીધે પ્રાદુર્ભાવ પામી

તે જાણવું ખાસ કરીને ઠકણ છે. અતિ વ્યક્તિચારી તેમજ નામકિત સમાજો ઉત્પન્ન થયેલ છે જના દ્રષ્ટાંતો ઇટલી અને ફ્રાન્સના ઇતિહાસમાં મળી આવે છે, પરંતુ આશ્ચર્યજનક એ છે કે એવી સમાજ માનસિક શક્તિ અને બુદ્ધિબળના આવેશમાં જોકે નૈતિક બળમાં હિન છતાં પણ સર્વથી ઉત્તમ પકિતની હતી. પરંતુ ગ્રીકોનું લ'પટપણું' અનિશ્ચિત પ્રજામતથી પોષિત થતું અને પ્રખ્યાત નીતિતત્ત્વ ચિંતકોના હયાતી અને દ્રષ્ટિ સન્નુષ વધ્યું હતું. અને આજ તેના નાશનું કારણ થઈ પડ્યું હતું.

જો આપણે જ્યારે પેરીસની ધનાઢ્ય પ્રજા તેની પર પોતાના વૈભવ રેડતી હતી. અને જ્યારે તેના અનુયાયીમાં બુદ્ધિ ફેનેલોજ નવા ધર્મિક અને નીતિવાન ગણાતા તે પુરોષો તેને પ્રેમમાં કેમ લુપ્ત રાખવાના પાઠ અને શિક્ષણ આપતા તે કદવી શકીએ તો તત્ત્વજ્ઞ સોફીસ્ટ અને વેરુસા થીઓડોટોનો સર્જક સમજવો મુશ્કેલ નહિ ગણાય.

ગ્રીક નીતિ શાસ્ત્રની મનોવૃત્તિનું ચિત્ર કદપવા વાસ્તે એક અતિ કોમળ અને સરળ પ્રશ્ન કે જે ધર્મશાસ્ત્રોને તેમજ નીતિશાસ્ત્રના ઉપદેશકને અતિ ઉપયોગી છે તે હાય ધરવો પડશે.

ક્રીસ્ટીયન ધર્મગુરુઓએ એક મિત્ર સિદ્ધાંત એ હતો કે વિષયની પાછળ ભુમિકા એ મનુષ્ય સ્વભાવનું પ્રથમ દરજ્જાનું પાપ છે અને જ્ઞાનની વૃદ્ધિ અથવા પ્રગતિ સંખ્યા-સીના તપોનિષ્ઠ જીવન વ્યવહારથી તદ્દન વિરુદ્ધ પ્રકારની છે. અને તે વાત સંપૂર્ણ સત્ય છે.

માલયસ નામના અર્થ શાસ્ત્રીના લેખે સિદ્ધ કરી આપ્યું છે કે ગ્રીક નીતિ શાસ્ત્રો પરાપૂર્વથીજ જાણતા હતા કે વિવાહ એ નહાનપણમાં કરવામાં કરવામાં આવે તો વસ્તીનો વિસ્તાર પૃથ્વી ઉપર સમાપ્ત નહિ અને તેટલા વાસ્તે વિવાહ મોટી જમરે કરવો જોઈએ. અને મનુષ્યોએ અને તેટલા સાધનોથી ઈન્દ્રિય નિગ્રહ કરી પ્રજા ઉત્પત્તી સામે અટકાવ નાંખવો જોઈએ.

અતિ મુધરેલી અને સમજદાર પ્રજામાં માણસ પુખ્તે જમરે પહોંચે કે તરતજ વિવાહ નો સમય જમ અને તેમ આધેડ અવસ્થામાં થતો બાંધ છે.

અને આપણું સત્ય છે કે ધર્મોના ફરમાન છતાં દરેક દેશમાં અને દરેક સમયમાં વિવાહની શુદ્ધતા જળવાઈ નથી. આદી સમયથીજ દરેક પ્રજામાં અયોગ્ય વ્યવહાર માલમ પડ્યો છે. અને અન્ય કોઈ કારણ કરતાં વિશેષ આ દુષ્ટ વૃત્તિજેન પુરુષની દુર્દશા અને દુર્ગતિ આણી છે.

નીતિના ઉપદેશકોએ બે વાત મુખ્ય કરીને ક્યાવમાં રાખવાની છે. ૧ પ્રથમ તો માણસ જે બાળકને ઉત્પત્તિ આપે તેના પોષણ અને રક્ષણ વાસ્તે જીવાય યોગ્યવા બંધાયો છે. અને બીજી બાજુ કુટુંબ મંડળમાં શુદ્ધિ અને શિયળ જાળ ન થાય તેના વાસ્તે સાવચેતીના પગલાં લેવા આવસ્યકતા છે. પ્રત્યેક કુટુંબ રાજ્યનું મધ્યબિંદુ છે. અને સમાંજની મુખ અને શાંતિ કુટુંબના નિર્મિત અને નિયમિત વ્યવહારના આધારે છે.

પ્રત્યેક દુખ અને આપત્તિનું કારણ પરસ્પરી સાથે અયોગ્ય વ્યવહાર છે. અને તેથીજ આપણા હિંદુ શાસ્ત્રના દરેક મંથોમાં તેને વળ્યું ગણાયો છે. આવી સ્થિતિ હોવા છતાં

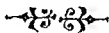
૧૮. તમારો સ્વભાવ કલેશ રહીત આનંદી અને તમારો ચહેરો હસમુખો હોય એટલે જનું સુખ હસતું હોય અને જોના ચહેરો આનંદી હોય તે તન્દુરસ્તીના ચીન્હો છે.

૧૯. સ્વાવલંબ અને સ્વાશ્રયને જીવન સુખો ખનાવો કોઈ પણ પ્રકારનું કામ કરવામાં કદી પણ હીનપદ ન માનો એટલે કામ કરવામાં લાજનો ત્યાગ કરો.

(બુદ્ધિપ્રકાશ માસિકના લેખ ઉપરથી.)

લગ્નનો હેતુ.

(૧)

લેખક:—જ્ઞાન ઠાંઠા મુનસાફર.

પરિન એટલે અમુક પુરુષને પરણેલી સ્ત્રી. પરિન ધર્મે એટલે પરિનના ધર્મ અથવા પરિનની ફરજો. સ્ત્રીએ પોતાના પતિ સાથે કેવી રીતે વર્તવું તે વિષયની ફરજોએ 'પરિન ધર્મ' કહેવાય, પણ એ બધું સમજતાં પહેલાં 'પતિ અને પરિન' એ નામો પુરુષ અને સ્ત્રીને જે સંબંધથી પ્રાપ્ત થાય, તે સંબંધ વિશે થોડુંક સમજાવે.

સ્ત્રીઓ એક પ્રકારના વિશેષ ગુણોવાળી છે, ને પુરુષો બીજા પ્રકારના વિશેષ ગુણોવાળા છે. તેથી કરીને જ્યારે એ બેનો સંબંધ થાય, ત્યારેજ એક આબુ ઘર બંધાય છે. સ્ત્રીનામાં ચાર મુખ્ય ગુણો કલા છે, પણ તે બધાનું એક નામ આપણે 'પ્રેમ' રાખીએ, અને પુરુષના જે ચાર મુખ્ય ગુણો કલા છે, તેનું સામટું નામ આપણે 'બળ' રાખીએ. સ્ત્રી એટલે પ્રેમની મૂર્તિ. તેના વિના પુરુષનું અંગ અધુરું રહે છે, એટલે કે તેનામાં પ્રેમનો ગુણ નાના પરિચય વિના આવી શકતો નથી, માટે કરીને સ્ત્રીને 'અર્ધોગ્ના' એવું નામ આપનામાં આવેલું છે. તેમ પુરુષ વિના સ્ત્રી પોતાનું પોષણ આદિ પામી ન શકે માટે પુરુષને તેનો પાળનાર એટલે 'પતિ' એવું નામ આપવામાં આવ્યું છે. આમ અન્યોન્નના મન અને તનની સર્વ અપેક્ષાઓ પુરી પાડવા માટેજ સ્ત્રી અને પુરુષના લગ્ન કરવામાં આવે છે. તેમ કુદરતી રીતે પણ સ્ત્રી અને પુરુષને એક બીજાનો આશ્રય કર્યો વિના ચાલી શકતું નથી.

માણસનો સ્વભાવ એવો છે કે તે એકલું રહી શકતું નથી. પુરુષે પુરુષને કે સ્ત્રીએ સ્ત્રીને જીવી મૈત્રી થાય છે, તેનાં કરતાં સ્ત્રી પુરુષને વધારે રસમય, ગાઢ અને વધારે ટકે એવી મૈત્રી થાય છે. એવું કારણ એજ કે સ્ત્રીને અને પુરુષને કરવાના કામો જુદા જુદા છે. તેથી તેમની વચમાં ધર્મ કે દેવ પેદા થવાનો સંભવ જાય છે. આ કારણને લીધે તેમની મૈત્રી બહુ ઉત્તમ નીવડે છે. પણ ઘણું ખર્ચ જ્યારે અરસ પરસ એક એકના કામ કરવા બધ છે, અથવા એક એકના કામમાં મથું મારે છે, ત્યારેજ કલેશ પેદા થઇ સંસાર બગડે છે.

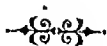
જ્યારે મૈત્રી ઉત્તમ નીવડે છે, ત્યારે તેમાંથી બહુ બહુ નાના પ્રકારના સુખ, આનંદ, વિનોદ વગેરે મેળવી શકાય છે. પણ સંસારમાં સુખ પામવાનો મુખ્ય ઉપાય સ્થિરતા છે. જે માણસ સ્થિર ન હોય એટલેકે, જે તે એકથી બીજું, બીજાથી ત્રીજું, ને ત્રીજાથી ચોથું એમ એક પછી એક ઠેકાણું ચળવિચળ વૃત્તિ રાખી બદલાઈ કરે, તો તેને કશા પાકા સુખનો અનુભવ ન મળે માટે કોઈ પણ સ્ત્રી પુરુષને જ મૈત્રી થાય, અને તે મૈત્રી પણ જ હેતુઓથી થાય, તે હેતુઓ, જે એ મૈત્રી ઉત્તમ નીવડે તેના પાર પડી શકે. પણ અનુભવથી જોતાં તો એવી મૈત્રી કોઈ કોઈ સ્થળેજ નગર પડે છે.

પ્રિય વાંચક! એનું કારણ લગ્નની રીતોએ છે જેના પર ઉન્નતિનું મુખ્ય બંધારણ આવેલું છે, તેજ કહી શકાય. તે રીતોએ જ્યાં સુધી ન સુધરી શકે ત્યાં સુધી ઉત્તમ મૈત્રીઓ થતી અશક્ય છે. જે ઉત્તમ મૈત્રીઓ ન હોય તો ઉત્તમ હેતુઓ પાર પાડવા પણ મુશ્કેલ છે. અને જે તે હેતુઓ પાર પડે નહીં તો ઉન્નતિ શી રીતે થાય? માટે લગ્નની રીતોએ, એ ઉન્નતિનું મુખ્ય કારણ છે.

ઉત્તમ મૈત્રીના હેતુઓમાંના એક મુખ્ય હેતુનું નામ 'આત્મભાવ' છે. આ આત્મભાવનો આધાર 'પ્રેમ' પર રહેલો છે પ્રેમનો કાવાર્થ આપણે ટુંકમાં જણાઈશું. પ્રેમ એટલે આપણે અને જે આપણું ઇંદ હોય એ એ વચ્ચે કેવળ એક પછે ધણ જવાય, એટલે કે એ વચ્ચેનો જ હોય તે નીકળી જાય તેનેજ 'શુદ્ધ પ્રેમ' અથવા તો 'દૈવી પ્રેમ', કહેવાય છે.

પ્રેમથી ઉલટી વૃત્તિ સ્વાર્થની છે. માણસ માત્ર પાંડુરતી રીતે સ્વાર્થ રહેલો હોય છે, પણ જ્યારથી તેને પ્રેમનો પરિચય થાય છે, ત્યારથી તેની સ્વાર્થ વૃત્તિ ધીમે ધીમે મસાતી જાય છે, ને છેવટે તે શુદ્ધ પ્રેમી બને છે. પ્રેમની મુખ્ય દેવી આગળ જણાવ્યા પ્રમાણે સ્ત્રી છે, એટલે સ્ત્રી અને પુરુષની મૈત્રીનું કારણ પ્રેમ છે. જેમ ઉભયમાં પ્રેમ દઢ થાય છે, તેમ તેઓની સ્વાર્થ વૃત્તિ ઘસાઈ જવા માટે છે, અને છેવટે એક શુદ્ધ પ્રેમી બની આત્મભાવને પામે છે.

હવે મુજબ આપણે જોને સ્ત્રી અને પુરુષની મૈત્રી રૂપે વર્ણવી, તે મૈત્રીનેજ, શાસ્ત્રમાં ને લોકમાં 'લગ્ન' કહે છે. આ બધી વાતો પરથી આપણે લગ્નનો હેતુ શો છે તે સમજવા. આવો હેતુ ધ્યાનમાં લઈને સ્ત્રીને 'શૃદ્ધીશ્રી' એવું ભારે નામ આપવામાં આવ્યું છે. આ નામ તેની કુશળ પ્રમાણે અપાયેલું છે, અને એ કુશળ પ્રમાણે જ સ્ત્રી વર્તે તે સ્ત્રી શૃદ્ધીશ્રીના નામને પાત્ર કહી શકાય. તેઓનું હિત અને ભુવલ પણ એ કુશળમાંજ સમાયેલું છે.

“ ધૂળમાં રોળાઈ ગયું.”

લેખક:—અખાશકેર નાગરદાસ પંડ્યા માણસા

(૧)

‘ખા ! ખા ! જોતો ખરી આ કેવો મજાનો ઝીક બરેલો કબજો છે ! ! !’ પુત્રીએ નિશાળેથી ઘેર આવતાં નિશાળમાં મળેલ કબજાના ધનામની વાત બહુ હોશપૂર્વક કરવા માંડી.
‘વાહ ! સારો છે બેટા ! આ ધનામ’.....

માતાને પણ ખુશીથી બોલતી સાંભળી વળી પાછું પુત્રીએ વચ્ચે જ ચાલુ કર્યું—

“હું થોડી થોપડીમાં પહેલે નંબરે પાસ થઈ તેનું આ ધનામ !” ખા ! ખા ! મારા બાપુ આવશે ત્યારે હું આ તેમને બતાવીશ હોં ? અને કે’ખા ? પરીક્ષામાં હું પહેલે નંબરે પાસ થઈ તેનું ધનામ ડેપ્યુટી સાહેબે તો આ (કબજો) આપ્યું પણ તું શું આપીશ ?”
‘બેટા આ માફ ધનામ ?’ તારા બાપુ આવશે ત્યારે બીજું માબોસ તે અપાવીશ.’
માતાએ આમ કહી એક મીકું સુંબન કર્યું. પુત્રી હસ્તી કુદતી ચેરીમાં રમવા ચાલી ગઈ.

(૨)

આકાશમાં તારલીયા ચળકી રહ્યા હતા. બધે ભારે શાંતિ પચરાઈ ગઈ હતી. મહિની માછ હજી જાગતી હતી, આંજોળ મહિના બાપુ બહારગામથી આવ્યા હતા. પતિપત્ની વાત કરી રહ્યાં હતાં—

—ત્યારે કરવું શું ? અરેરે આખી નાતમાં લાયક વર એક પણ નથી ?

પતિ—જેમને છીએ હજી. અકળાયે શું વળે ?

પત્ની—જેમને છીએ શું ? દીકરી તો મોટી થતી જાય છે. ચાર દિવસ પહેલાં જ પહેલે નંબરે પાસ થઈને સારું ધનામ મારી પાસે માગતી હતી. તેની હજી છોકરમત તો ઘણી છે

પણ વરસ તેર થયાં; હવે કાંઈ ચાલે ?

પતિ—તેમાં શું થઈ ગયું ? હજી એકાદ વર્ષ તો ચાલ્યો.

પત્ની—અરેરે ! તમેય આવું શું બોલો છો ? એ તો જો કે હજી કયું સમજતી નથી. પણ

શેરીનાં ખેરાં અને નાત-જાતના લોકો મને ચૂંટી ખાય છે. જો હોય તે કહે છે કે—

‘હાથે બાપ ! આવડી મોટી સાંઢગા જવડી દીકરીનું હજી કયાંઈ ઠેકાણું શોધ્યું નથી.’

પતિ—ત્યારે શું કરશું ? હવે આવતા મહિનામાં વીસ દિવસની રજા લઈ કયાંઈ જરૂર લાગી કરી નાંખશું. તો તો દીકના ?

‘હાથ’ કઢી પત્નીએ મૌન પકડ્યું. તેઓ સૂઈ ગયાં.

આજે મણિ સારાં-ધોળેલાં કપડાં પહેરી માથું ઢોળી નીશાળે જવા તૈયાર થઈ. રોજના કરતાં પુત્રીની આજની તૈયારી જરા બુઝી હોવાથી માએ કુંતુહલ પૂર્વક પૂછ્યું-
‘બેટા ! આજ કેમ આમ વહેલાં વહેલાં ઢીકઠાક થઈને જાઓ છો ?’....

“બા ! આજ અમારી નિશાળમાં એક વિદ્વાન પ્રોફેસર સાહેબ ‘સ્ટ્રી-ફેમલિટી’ એ વિષય ઉપર ભાષણ આપવાના છે. એટલે બા ! બેરાંનાં ભણતર વધે કંઈક બોલવાના છે. સમજ્યાં કે ? તમારે બા ! આવવું હોય તો ચાલો ને ?-વહાં બેરાં આવશે ! ! “બેટા ! તું જ બા. મારે નથી આવવું. તું જ સાંભળે તે આવીને મને કહેજે એટલે મારે ચાલશે.”

મણિ ગઈ, નવું ક્લાકે પાછી આવી. આ વખતે ઘરમાં બેચાર પાંદોશનાં બેરાંઓ આવી ને મણિની મા સાથે વાત ચલાવી રહ્યાં હતાં.

૧-લી—‘જૂઓ તમને ખેટું’ ન લાગે તો કહું, આ આવડી મોટી છોડી હવે ભણવા કે રખડવા બહાર જાય તે સારું કે ?’

૨-છ—“હું જાણું છું કે-મણિના બાપ જરા વધારે ભણ્યા છે, તે દીકરીને આમ ફટવી મુકે છે. મણુ આપણે બેરાંએ તો સમજવું જોઈએ ના ?-તેમને હવે સમજતી થાએ કે-આવડી મોટી પરણ્યા વગરની છોડીને હવે આમ નહિ. રખડાવાય.”

(વાત ચાલી રહી છે, ત્યાં મણિ આવી પહોંચે છે. એટલે આ વાત મણિની માના આગ્રહથી સૌ બંધ કરે છે.) આવતાં વેંતજ મણી બોલી.

“બોહો ! આતો ચર્કો પણ સજાજ બરાઈ છે, બા ! બા ! આ તારી સભા ખરું કની ? આમાં પ્રમુખ હીરા માં-ખરું કે બા ?”

હીરામા—બેટા દીકરી મણિ ? ક્યાં ગઈતી અત્યારે ?

મણી—“માંછ ! હું તો મારી નીશાળમાં ‘ભાષણ’ સાંભળવા ગઈતી” અને માંછ મંજળ કાઠાની સુભદ્રાના વરે પણ ભાષણ કયું તું.

હીરામા—“પણ બહુ” ભાષણ ભાષણ એ શું ? હું તો એમાં કાંઈ નથી સમજતી.”
“મને સમજવતો ખરી બેટા.”

મણી—“મા ! એમાં સમજવાતું શું ? આ આપણે બધાં બેઠાં છીએ અને ઉભી થઈને હું તમને સૌને કાંઈ એક બાબત સમજાવવા માંડું તો મેં તે બાબતનું ભાષણ આપ્યું કહેવાય. હવે સમજ્યાં ?”

હીરામા—“ત્યારે તું આજ ત્યાં શું સાંભળી આવી ?”

મણી—જૂઓ માંછ, ત્યાં બેરાંને ભણવાની બાબત હતી. જેટલી છાત્રાને ભણવાની જરૂર છે, તેટલી જ છોકરીઓ.....

હીરામા—મુજ, મારે તો એવી વાત નથી સાંભળવી મણી. આ મણી મણીને આપણે તે શું કરવું છે બા ? હું તો તારી માને કહું છું કે તને થે હવે ન મોકલે. આ પ્રમાણે બોલતાં બોલતાં-મણિની વાતમાં રસ ન પડવાથી આવેલ બેરાં તે ગયાં-

વિશ્વવ્યાપી પ્રેમ.

(લેખિકા:—અ. સૌભાગ્યવંતા સનતકુમારી બહેન.)

વિશ્વને, બ્રહ્માંડને, જગતને વ્યાપ્ત કરે તેવો વિશ્વરૂપનું દર્શન કરાવે તેવો, તથા વિશ્વમાં વિશ્વ દષ્ટિમાં ઐક્યતા કરાવે તેવો વિશ્વવ્યાપી પ્રેમ હોય છે. જ્યારે પ્રેમ સમસ્ત વિશ્વમાં વ્યાપી થઇને વિશ્વમય બની જાય છે. તો પછી તેનું નિર્દર્શન તેનું સુખ દર્શનનું અવશિષ્ટ દર્શાણમાં થાય છે, આ શ્રુતિ 'વ્યૂત્તરના પવિત્ર ભાવને તે જાણી શકે છે કે જે દર્શાણનું પૂર્ણ થઇ ચુક્યું છે તથા પૂર્ણત્વ પૂર્ણ માદાય પૂર્ણ મેવા ધર્મશિષ્યતે. દર્શાણના પૂર્ણતા તથા બ્રહ્મના જ્ઞાનને સચ્ચારિત્ર દ્વારા અભ્યાસ થાય છે. જો પર વિવેચનકર્તા પ્રમાણે પવિત્ર તથા નિરૂપમ સચ્ચારિત્રનું સત્ય સ્વરૂપ જાણતી શીખર પર નગાધિરાજ થઇને, ચિત્ત ભૂમીનું માન દણ્ડ થઇને, છતાં પણ વિશ્વવ્યાપી પ્રેમમાં, ટુટે નહીં તેવાં નિર્મળ નિર્જર ચિત્તપત્ર થઇને પ્રેમરૂપ મન્દાકિનીની તે પ્રેમરૂપ ધારા વહેવાને 'શુ' વારે છે ?

આવો મહારા બહાલા મિત્રો આવો, સર્વ મળીને તેમાં ખુબ ધ્યાન પરીણીએ તથા અન્યોન્યના અંતર મળને ઘોળને, હૃદય સાથે હૃદય મેળવીને, હૃદય પવિત્ર કરીએ. હે પ્રેમજંગલ, હે પ્રેમ ભાગીરથી, આ તહારી પ્રેમમયી, પ્રેમ પ્રાર્થના છે, કે હે ભગવતી તહારા પ્રેમના તીરમર તહારા પ્રેમનું નામ સ્મરણ કરતાં, તહારા પ્રેમી અને શીતલ પવનનું સેવન કરતાં, તેની સુન્દર દહેરો નિહાળતાં, તહારા પ્રેમરૂપિ પવિત્ર જળમાં સ્નાન કરતાં, અમારું જીવન વ્યતીત થાય છે, હે પ્રેમજનની તહારું પ્રેમી તીર, તહારું પ્રેમી જળ, તહારું પ્રેમ તરંગ, એટલું પવિત્ર એટલું સુદ્ધ, એટલું સુશેખિત છે કે, ત્યાં અમારા પદાર્પણ થતાંજ, દેહગર્હ આદિ સહાને માટે અર્પણ થાય છે. ભગવતી જનહથીના તીરપર રહેનારા 'કામડાઓ' પણ સ્વર્ગ કે નન્દનવનની અપેક્ષા રાખતા નથી.

તો પછી અમે તો હે દેવિ શા માટે તહારા ચટપર આવી પાછા પ્રસાદની ઇચ્છા કરીએ હે ભગવતિ તું વિજીના પાદમલની અભિનવ પ્રેમવેલી છું, શંકરની જટાશુટની માલતિ પુષ્પમાળા છું, તથા નોક લક્ષ્મીની જયપાતકા છું. કેમ નહીં ? તું સચ્ચારિત્રની પ્રેમધારા, પ્રેમધારાની પ્રેમ જનહથી, પ્રેમ જનહવાનું, પ્રેમાવાગહન, પ્રેમાવાગહનની પ્રેમ મરંપરા, તથા પ્રેમ પરંપરાનો વિશ્વવ્યાપી પ્રેમ છે તો શું નથી ? જે ઇચ્છાએ તે સર્વ છે પ્રેમ, પ્રેમ, અને પ્રેમ, સર્વોચ્ચ પ્રેમ; જનક જનની પ્રેમ, બંધુભક્ષિની પ્રેમ, જે નિરસ બનાવે છે, જે રૂદન કરાવે છે, હાસ્ય કરાવે છે, ફેરવે છે, સુવાડે છે. જગાડે છે, ના હોય તે કરે છે, તથા જગતને ખળખળાવે છે, મનુષ્યને જીવાડે છે, અમૃત પીવડાવે છે, જ્ઞાન આપે છે, સુખને મેળવે છે, જાગૃતને સુવાડે છે, ચતુરને ભૂલાવે છે, ભૂલનારને જ્ઞાનમાં આણે છે, જીવતાને બાળે છે, જે ઇચ્છે તે પ્રેમ કરી બતાવે છે. એક મેકને જોવાની પ્રબળ ઇચ્છા, એકમેકને મળવા હળવાની પ્રબળ આકાંક્ષા, એકમેકના સહવાસની પ્રબળ ઇચ્છા, બીજના સુખથી સુખ, બીજના દુઃખથી દુઃખ, સ્કામાના આનંદથી આનંદ, સ્કામાના સંતામથી સંતાપ, સ્કામાના સમાધાનથી જે કરાવે છે તે પ્રેમ છે. પ્રેમની લીલા તથા પ્રેમની પરંપરા છે.

પ્રેમનું સ્થાન પ્રેમ બનાવે છે, તથા પ્રેમનો ભાવ પ્રેમની ભાવના બનાવે છે, એમાં જો કિંચિત્ માત્ર ફેરફાર થઈ જાય તો એકથી એક જુદું બને છે. કોઈ પદાર્થ અથવા વિષયનો આ જન્મ સ્વીકાર કરી લેવો કોઈ પદાર્થ અથવા વિષયમાં આ જન્મ તદુપ બની જાય, એ પ્રેમનું કાર્ય છે, દેહ, ગેહ, આલોક, પરલોક, આદિ સર્વને માટે ઊંડી દેવું, અથવા ઉત્સર્ગ કરી લેવું, એજ પ્રેમનું ફલ છે.

જટલો પ્રેમ પ્રાપ્ત કરવો કઠિન છે તેટલો ત્યાગવો કઠિન નથી, જટલો રહેને હૃદયમાં લતારવો કઠિન છે, તેટલો અલ્યાસ કરવામાં કઠિન નથી. જટલું તેનું પાલન કરવું કઠિન છે, તેટલોજ પ્રેમનો વ્યવહાર કરવો કઠિન નથી. પ્રેમની જ્યોતિમાં પ્રેમના, દીપ શાખામાં, પ્રેમની જ્વાલામાં આત્મ સમર્પણ કર્યો વિના વિશ્વવ્યાપી પ્રેમની પ્રાપ્તિ થતી નથી, પ્રેમ જ્યોતિમાં મુગ્ધ થઈને પતંગીવાની માફક પ્રેમરૂપ અગ્નિમાં દેહ વિસર્જન કરવાથીજ મુક્તિ મળે છે. પ્રેમને માટે સાદી સાહેબ પણ કહે છે કે, હે બુદ્ધિશ્રી! શુભનેતુ' શા માટે ત્હારો પ્રેમ બતાવે છે, અથવા જો ત્હારે પ્રેમ શોખવોજ હોય તો, પતંગીઆ પાસેથી શીખ કે જે પ્રકાશને માટે પ્રાણનો નાશ થવા છતાં પણ આત્મવાદ કરતું નથી, એનાથી પણ વધીને કલન્દરશાહ કહે છે કે હે પતંગીઆ પ્રેમની તરફ નમ્ર કર જોઈ ત્હારા સર્વ સુંદર વાળ બળીને તું અગ્નિરૂપ બને આત્મનાદ ન કરતાં પ્રાણ વિસર્જી નથી, તું વધીને તે મયજ બને છે, તેજ ત્હારો સાચો પ્રેમ છે.

બમરો મ્હોટાં મ્હોટાં લાકડાઓમાં છેદ પાડે છે, પરંતુ કમલમાં બદ્ધ થવાથી તે નિશ્ચેષ્ટ થઈને તે મર્ણ્ય પામે છે. પ્રેમની કથા પવિત્ર છે, પ્રેમની કહાણી રસીલી છે. પ્રેમની લીલા વિચીત્ર છે, અને પ્રેમની વિલક્ષણ કૃતિ છે. પ્રેમ પતિના પ્રેમની સાથે પતિને બાળી નાખે છે, તથા પરલોકમાં પતિ પતિને મેળવે છે.

હી પુત્ર પ્રેમ, ગુરુશિષ્ય પ્રેમ, સત્જનનું દુર્ગ્ગ પ્રેમ, પશુપક્ષી પ્રેમ, જીવ જંતુનો પ્રેમ, શત્રુ મિત્ર પ્રેમ, અજ્ઞાતી વિજ્ઞાતી પ્રેમ, જડચેતન પ્રેમ તથા પરમાત્મ પ્રેમ જ્યાં જોઇએ ત્યાં પ્રેમજ પ્રેમ.

સર્વવ્યાપી પ્રેમ, વિશ્વવ્યાપી પ્રેમ, તથા ઇશ્વર વ્યાપી પ્રેમ, પ્રેમની ધારા પ્રેમની વિષ્ણુ પદી થઇને પ્રેમનાં સહસ્ર મુખવાટે પ્રેમસાગરમાં એકત્ર કરી પછી પ્રેમનો પ્રવાહ પ્રેમનું પુર અને ઉપટનાં પ્રેમ તરંગો જ્યાં જોઇએ ત્યાં વહી રહ્યાં છે, અને હજીની રહ્યાં છે. પવિત્ર પ્રેમ, નિર્મળ પ્રેમ, સત્ય પ્રેમ, સર્વને તન્મય બનાવે છે. વિશ્વને તદાકાર કરે છે. દેહને તત્પર કરે છે આત્માને પ્રત્યક્ષ કરે છે તથા ઇશ્વરનો અંશ બનાવે છે.

પ્રેમ શું છે ? પ્રેમ સર્વની એકથતા છે, સર્વની સમાનતા છે, સર્વની અભિન્નતા છે, સર્વની સમીપતા છે, સર્વની સંલગ્નતા છે, સર્વની સમાગમતા છે, સર્વની સહાયતા છે, સર્વની મધુરતા છે, સર્વની પવિત્રતા છે. સર્વની નિર્મળતા છે, તથા સર્વની તત્પરતા છે, પ્રેમ સર્વનો મધુર ભાવ છે. સર્વનો સુંદર ભાવ છે, સર્વનો પ્રિય સહભાવ છે, સર્વનો શ્રેષ્ઠ પ્રભાવ છે. તથા સર્વનો વિરોધભાવ છે, તેવોજ સર્વનો એકી કરણ છે. સર્વનો ચિત્તાકર્ષણ છે, સર્વનો મનોહરણ છે. સર્વનો દૃઢ બંધન રૂપ છે તથા આત્મ વિહરણ છે.

હિન્દુ સમાચાર.

ઠગાઇની હુદ્દા આવી—જેમપુર દરબારમાં એક વિચિત્ર કેસ આબ્યાની હકીકત બાદ મહાત્મી જણાવે છે. એક ચોસવાળા ગ્રહસ્થ હતા તેની સ્ત્રી ગુજરી જવાથી પોતાની પાંચ વર્ષની બાળકીને એના નાનાને સોંપીને તે પરદેશ કમાવા ગયો. બે વર્ષ રહી સદરહુ નાનાએ લખ્યું કે તમારી છોકરી મરી ગઇ છે. પેલા ગ્રહસ્થ ઘણો દીલગીર થયો. અને પોતાને કંઈ સંતાન ન હોવાથી ફરી લગ્ન કરવાની ઇચ્છા દર્શાવી એટલે પેલા માણસે તેનીજ છોકરી તે બાઇને પરણાવી આખરે વાત કુટી તે છોકરીને પૂછતાં જણાવ્યું કે મારા નાના કહે છે કે તારા માબાપ મરી ગયાં છે પણ ગામલોક તરફથી મને કહેવામાં આવ્યું છે કે મારા માબાપનું નામ આ છે. પેલા પરણનાર ચોસવાળો પોતાની દીકરીને ચોળખી અને આવી ઠગાઇ બદલ સદરહુ નાનાએ રૂા ૪૦૦૦ કન્યા વિક્રય બદલ લીધા હતા તે માટે જેમપુરમાં પ્રસિદ્ધ નોંધાવી છે.

માણસ લોકને વશ થઇ શું નથી કરતો, ખરેખર કળીયુગની હદન આવી છે.

માટુંગા કેંગ્રેસ કમીટી ચાર આને વાર ખાલી વેધવાનું ચાલુ કર્યું જણાવે છે, ગુરુકાળાગને મામલો ગંભીર થતો જાય છે અકાલીઓને સખત માર મારવામાં આવે છે,

સ્વામી શ્રદ્ધાનંદજીને પણ પકડયા છે ગુરુકાળાગને તાર્થી ઘેરી લીધું છે,

મુની મહારાજ વિજય ધર્મે સુરીના ગ્વાલિયર ખાતેના મરણથી જૈન કોમ ઘણીજ દીલગીર થઇ છે, ગામેગામે તે સંબંધી ઠરાવો થયા છે. મુનીમહારાજ એક ઉત્સાહી વયોવૃદ્ધ અને જ્ઞાનવાન સાધુ હતા. સ્વદેશી ચળવળમાં તથા જૈન કોમની ઉન્નતિ સંબંધી ઘણા આગેવાની બર્થો ભાગ લેતા હતા.

મુસતાનમાં છેલ્લા હિંદુ મુસલમાનની લડાઈમાં રૂા ૩ લાખનું નુકસાન ધારવામાં આવે છે.

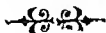
એંગ્લો સરકારની ક્ષેત્ર વધતી જાય છે. સ્પીનોનો કબ્જો પણ ટરકોએ લીધો છે.

શનીવાર તા. ૯-૯-૨૨ ને રોજ સુરત નગીનચંદ હોલમાં ગરવી ગુજરાતના પ્રખ્યાત કવી સંદ્વિગત નર્મદાચંદર લાલચંદરની એકલ રેકન્ટોંગ જામી મૂકવાનો લગ્ન મેળાવડો યજ્ઞ હતો પ્રમુખસ્થાન જણીતા વિદ્વાન શ્રીયુત નાનાલાલ દલપતરામ કવીને આપવામાં આવ્યું હતું. ગુજરાતના જણીતા વિદ્વાનો પણ આ પ્રસંગે ભાગ લેવા સૂર્યપુર આવ્યા હતા. અને સઘળાઓએ પ્રેમ શીર્ષાના કવિતાના ઉત્પાદક કવી નર્મદાચંદરના મુકત કંઠે વખાણ કર્યો હતો.

ગણેશ દામોદર સારવરકરને તેમનું સરીર છેક જનનિરિત થઇ ગયા પછી સરકારે સાખ-રમતી જલમાંથી ડોડયા છે. તેમને અભિનંદન આપતા હિંદવાસીઓ આશા રાખે છે કે તેઓ હિંદનો નસીબી જલદી આરોગ્ય સંપન્ન થઇ પાછા દેશની સેવામાં પોતાનો હિસ્સો આપે.

સુરત જૈન વનિતા વિશ્રામમાં સીવવાના સંચાની જરૂર.

- આ આશ્રમમાં રહેતી બાળાઓ તેમ શહેરમાંથી ભરત ગ્રંથસ્તુ કામ સીખવવા આવતી બહેનોના ઉપયોગ માટે એક હાથના સીવવાના સંચાની જરૂર છે. કોઈ ઉદારચિત સદ્ગૃહસ્થ અગર બહેન આ જરૂર પુરી પાડી પુણ્ય હાંસલ કરશે એવી આશા રખાય છે.

સુરત જૈન વનિતાવિશ્રામને મળેલી મદદ.

- ૨૦-૦-૦ મીયાંગામના મહાવીર મંડળના સભાસદો તરફથી (ત્રણ બાળાઓને કપડા માટે)
- ૧૦-૦-૦ શ્રીચુત નાનાલાલ દલપતરામ કવિ અમદાવાદ (આશ્રમ જેવા આબ્યા તે વખતે)
- ૯-૦-૦ ૨૧૦ ૨૧૦ ખીમચંદ કેશરીચંદ.
- ૪-૦-૦ ૨૧૦ ૨૧૦ ત્રીભોવનદાસ મલકચંદ.

સુરત જૈન વનિતા વિશ્રામમાં-શ્રીચુત ન્હાનાલાલ

કવિએ લીધેલી મુલાકાત.

આજે આ આશ્રમ જ્યો, આનંદ થયો. કન્યા કેળવણીના જુદા જુદા પ્રયોગો થાય છે. અને તહેમાંથી ખરે માર્ગ મળી આવશે. એવા એક પ્રયોગ તરીકે આ આશ્રમના કામમાં સહુ કન્યા કેળવણીમાં રસલેતા નરનારે ઉમંગથી ભાગ લેવો ઘટે છે.

સુરત તા. ૯-૯-૨૨

ન્હાનાલાલ, દલપતરામ કવિ

દરેક સ્ત્રી પુરુષ અને બાળકને એક સરખી રીતે વાંચવા યોગ્ય પત્ર.

સ્ત્રી બોધ.

૬૫ વર્ષથી પ્રસિદ્ધ થતું જૂતામાં જુતું જણીતું પત્ર જણીતા વિદ્વાનોને કાથે ત્રખાઈ બહાર પડે છે. વાર્ષિક કલાશ્રમ ફક્ત ત્રણ રૂ. આજે લખો.

જીવણલાલ અમરશી મહેતા.

મંત્રી-સ્ત્રી બોધ પીરમશાહ રોડ-અમદાવાદ.

પારણાની દોરીનું અભ્યુદયક ચેતનત્વ.

પદ (દીલ માં માને નહિ મનડું કરે નહિ એ લય).

તાં નાનકડું આલ, અંધ તારે વશ હાલ, જે પોદી રહ્યું છે પારણે,
લાવી અંતરથી વહાલ, રાખી રૂડી એવાળ, તેને દેવી બનાવવા ધારને.

તુંજ હાથમાંની પારણાની, દોરીમાંહિ અવનવું,
સામર્થ્ય કંઈ અમકટ પણ અદ્ભુત રીતે છુપાઈ રહ્યું.
એ દોરી દ્વારા ખાસને, તું જ્ઞાન અમૃત ખાય છે,
કાં પીવડાવી એર તેને તુંજ મારી ખાય છે.

રાખી હર શુદ્ધ ને રસાળ, દોરી તું હાથે આલ, સ્થાપવા તેમાં સત્સંસ્કારને લારી.

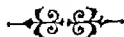
આ ખાલ કેરા જાણમાં લખનાર બાવિ તુંજ છે,
તું છે વિધાતા, જ્ઞાનદાતા, મોક્ષદાતા તુંજ છે.
બિશુક કરે તુંજ ખાસને, કાં અકવર્તી તું કરે,
કાં ધર્મે સંસ્થાપક કરે, આ દેશ જીતી ઉઢરે.

કરીને જાવના વિશાલ, ખાલકને કરતું ન્યાલ, થોભી રહી છે શા કારણે લાવી.

જે દ્રષ્ટિથી-જે જાવથી તુંજ ખાલ હિંચોળીશ તું;
તે ખાલના આખા જીવનમાં જાણજે ભરી દમશ તું.
મકટાવ સાથે હીરણો, આ દેશમાં કેા અળકતો,
જેના ખજે ભારતભૂમિનો અભ્યુદય સહજે થતો.

તારા આંગણીયાને ઉઝળ, એવાં તું સર્વ કાલ, ખાલક જેલાવીને ખારણે; લાવી.

પ્રમીલાબહેન.

॥ ओ गौतमायनमः ॥

सुरत नैन वनिताविश्रामने अ'गे प्रकट थतु' भासिक.

महिलाभूषण.

केयूरा न विभूषयन्ति 'महिलां' हारा न चन्द्रोन्मलाः ।
 न स्नानं न विलेपनं न कुसुमं वा लङ्घता मूर्धजाः ।
 वाण्येका समलं करोति 'महिलां' या संस्कृता धार्यते ।
 क्षीयन्ते खलु भूषणानि सततं चाग्भूषणं भूषणम् ॥

पुस्तक ३ ७७

अ'क ५ भा

आश्विन

संवत् १९७८

वायिक १५१०

३. ७६

पोस्टेज साधे

अगाडुथीज

संपादिका-जडेन इडिमेंली राज साग हिराचंद भारतीय दना वीषवा.
 गोपीपुरा-सुरत

મહિલાભૂષણ.

પુસ્તક ૩ છુ.

આશ્વિન, સંવત ૧૯૭૮

અંક ૫ મો.

નવું વર્ષ મંગળમય:

ગંગા કંવાલી.

નવા વર્ષે અતિ. હર્ષે નવાં કાર્યો કરી મંગળ,
નવું સંવત વિક્રમનું સદા સહુને હજી મંગળ.

સદા આ હિન્દની ચડતી,

ધરી ઉરમાં સેવા કરજો.

જનુની કુખ હીપાવંવા સહુ કાર્યો કરો મંગળ.

દુઃખી દીન પર દયા કરજો,

અનાથ વ્યવજાનાં દુઃખ હરજો.

સંકટ સહુનાં દુર કરજો.

યશો આનંદ સદા મંગળ.

સદા સુત વિત દારામાં,

કુટુંબ પરિવારની સાથે

સગા સંબંધી સર્વમાં,

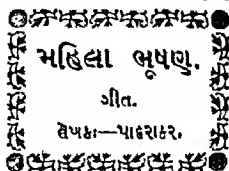
સદા ખસ વ્યાપજો મંગળ.

પ્રભુશાન્તી સુખો સ્થાપો,

ભારત ભક્તનાં દુઃખો કાપો.

સહજ સ્વયે શાન્તી વ્યાપો,

વિજય માળા વાપો મંગળ.

(રાગ—માલવ ગુંથી લાવ ગુણીયલ મળરા.)

બૂધણ કહો કેમ મહિલાનોં ધરયો ?

પહેરી જીવન સંપત્તિ કહો કરયો ? બૂધણ !
 દેશ ગુનો આજસ સોડય તાણી, કાંતિ કનક કળાતો રીસાણી,
 આવી પરવચતા કરાણી. બૂધણ !
 એવે મગદી લવા લાવી ગાંધી ! કુંઝી શંખ ટાળી નિંદ આધી,
 મહામૈયાઓ પર આચા ખાધી. બૂધણ !
 તમે પ્રસન્નતા વીર કુમારો, ભીમ ધર્મે પૃથુ શા હજારો !
 વીર માતા છો કેમ બીસારો ? બૂધણ !
 કેમ સોભે કનક અલંકારો ? છણાં વાયલ જાયલ હીરા હારો ?
 દશા હિન્દની હેયે વિચારો ! બૂધણ !
 કારાગૃહમાં છે વીર હજારો ! આધી જડીઆ જાંજીર શાને ? ધારો !
 પહેનો ! મૈયાઓ ! દિલમાં વિચારો ! બૂધણ !
 છુપ્યો દેશ યયો નર પ્યારો ! વચાબૂધણ કયા ગુમે ધારો ?
 હોય હૃદય તો અશ્રુ હા ! આરો ! બૂધણ !
 હ્યો હ્યો દેશ કુઠીરી અત્યારે ! સત્યાગ્રહની જાગૃતી તમ્હારે !
 કાયા કલેશની કફની મા ! ધારે ! બૂધણ !
 ગુને ગુનન ત્યાગ સિતારે ! “મ્હારો દેશ !” એનાજ પોકારે !
 કહો ગર્જશે ઘરઘર કયારે ? બૂધણ !
 સાદુ અન્ન ને ખાદી સંભારે ! બીજે દેશરક્ષાનો ન આરે !
 ત્યાગી મોહ તરી-દેશ તારે ! બૂધણ !
 આશા ઉજવળ તમમાં હજારો ! વણો હાંતો ખાદી અંજ ધારે !
 સાચા મહિમય એ અલંકારો ! બૂધણ !

છ શાંતિ.

મહિમન્દર-પાદરા. {
 રાજ-નવરાત્રિ.

દીવાળી.

(મારે દીવાળી યહ આજ. એ રાગ.)

આવે દીવાળી સહુ કાજ અંતર ઉજવવા,
થજે ભાવ ઉઘોત સહુમાય અજ્ઞાન ખેરવવા.
સહુ લોકો કાઢે સરવૈયુ હાશલ ટોટા બેવારે,
નિજ અંતર વેપારે શું આબુ લક્ષ દધ વિચાર.

અંતર ઉજવવા-આવે દીવાળી.

નિજ ઘરહાટ સજેત કરીને દીપવિ છે હોશિરે,
શુકલ ધ્યાનેથી નિજ આતમને દીપાવી પામો પાર.

અંતર ઉજવવા-આવે દીવાળી.

ફટાકીયા ૫૮ ફુટતા દેખી સહુ કોણ હપીત ચાપરે,
અંતર તણા ૫૮કીયા ફેાડી પામો હર્ષ અપાર.

અંતર ઉજવવા-આવે દીવાળી.

ભોજન સારા સારા ખનાવી આરોગો બધી ભાતરે,
રતનચીના લાડુ આરોગી પામો મોક્ષનો વાસ.

અંતર ઉજવવા-આવે દીવાળી.

સહુ લોકો દીવા પ્રગટાવી કરે સુંદર પ્રકાશરે,
દીપક આતમને પ્રગટાવી પામો સિદ્ધિ વાસ.

અંતર ઉજવવા-આવે દીવાળી.

દીપચંદ્ર ઓધવજી શાહ-ભાવનગર.

કુંક નાંધ.

નવીન વર્ષના આરંભના શુભ દિને આજનો અંક ગ્રાહકોના પુણ્ય કાંચમાં પ્રાપ્ત થયે. અમારા ગ્રાહકો, આશ્રમ પ્રતિ સમભાવ દર્શાવનારાઓ, અને આશ્રયદાતાઓ પ્રતિ અમારો મંગલ સંકલ્પ છે કે.

નવીન વર્ષ સર્વને સંપૂર્ણ સુખમાં વ્યતિત યાઓ અને તેઓ શારીરિક, બ્યાવહારિક મ્હાનસિક અને આધ્યાત્મિક ઉન્નતી પદમાં સ્થિત યાઓ.

આ શુભ ભાવના કરવા સાથે, અમે ઇશ્વરની પ્રાર્થના કરીએ છીએ કે અમારી ક્રોમના પ્રાણ સમાન મહાતીર સ્વામીના અનુગ્રહને પ્રાપ્ત થઈ વર્તમાન વર્ષમાં અમે અમારા કર્તવ્યો

કયાં જઈએ અને તેમાં અમને ખંજ મળે. અને અમારી મતિના પ્રેરક થઈ નિહિત માર્ગનું પાલન કરાવે.

મહિલાભૂષણની પ્રસિદ્ધિ કરી તેની એક ન્યક્તિ તરીકેનું અભિમાન અમે લેતાં નથી. મહિલાભૂષણ સ્ત્રી માનવ છે. તેની પ્રગતિ કરવામાં અમારા એકનાજ પ્રયત્નની જરૂર નથી પણ તેને પોતાનું માની તેના વાંચન-તેના આશ્રયદાતા અને તેના ગ્રાહકો સર્વના પ્રયત્નની જરૂર છે અને જ્યારે તે હવેર ધ્યાન આપાત્તું થશે ત્યારે તેની જોડતા પ્રમાણમાં ખીલવણી કરી શકવા શકિતમાન થવાશે.

દેશ આખામાં સ્થિત્યંતર આવે છે. સાચી શાંતિ અને સુખ હાલ ક્યાંહિ નથી. જ્યાં નજર કરશે ત્યાં અશાંતિ જોવામાં આવે છે. આવા પ્રસંગમાં પ્રત્યેક મનુષ્યનું મનુષ્ય તરીકેનું કર્તવ્ય એ છે કે અંતઃકરણના અવાજને માન આપી સત્યાવલંબિ થઈ મન વચન અને કર્મથી દેશોન્નતિના કાર્યમાં ભાગ લેવો, તે સાથે પોતાની જાતની પોતાના કુટુંબ તથા સમાજની પણ ઉન્નતિ સાધવી. દેશોન્નતિની ખરી ચાવી સ્વદેશીમાં છે, અને તેથી આ નવીન વર્ષમાં સ્વદેશીની ખિલવણીમાં પોતાનો ખનતો પ્રયત્ન કરવો. સ્વરાજ્યને પ્રાપ્ત કરવાના માર્ગમાં કદાચ મતભેદ હોઈ શકે પણ સ્વદેશીની ખાખતમાં તે કાંઈ મતફેર હોયજ નહિ, અને હોવો નજ જોઈએ જ મનુષ્યને સ્વદેશીની પ્રીતિ નથી તે મનુષ્ય સ્વરાજ્ય-સુરાજ્ય મેળવી શકતો નથી. જૈન વનિતાવિશ્રામને અંગે રહેતો ખાળા તથા ખેડેનોમાં આ સ્વદેશીની ભાવના ઘટતા પ્રમાણમાં જમત કરવામાં આવે છે. કેમકે જ્યાંસુધી સ્ત્રીઓમાં દેશ ભાવના જાગત નથી ત્યાં સુધી દેશોન્નતિ અશક્ય છે.

ગયા માસમાં બે અગત્યના સંજ્ઞન ગ્રહસ્થોની આવમમાં મુલાકાત થઈ છે. એક તો ગુજરાતના કવિ દલપતરામભાઈના પુત્ર જશીતા કવિ નાનાલાલભાઈ પ્રેમશીર્ષના છાપા-દક સૂર્યપુરના કવિ નર્મદની જયંતી ઉજવવા તથા રા. ૦ ખા. ૦ નગીનચંદ લાયબ્રેરી હોલમાં તેમની ઓછલ પેઇન્ટિંગ છબી મૂકવાના કાર્ય માટે આવ્યા હતા. તેઓએ આશ્રમની મુલાકાત લઈ પોતાનો સંતોષ પ્રકટ કર્યો છે. (તે સંબંધમાં કવિનો અભિપ્રાય અમારા . ૧ અંકમાં પ્રસિદ્ધ થયો છે.)

ખીજી મુલાકાત મહાત્મા ગાંધીના પત્ની સૌં. કસ્તુરબાની છે. માતૃશ્રીની સાથે સૌમ્ય પત્નના અધિપતિ વાહ અમરતલાલ દલપતભાઈ શેઠ તથા દેશની સેવા માટે પ્રકીર બનેલા દરબાર ગોપાળદાસના ધર્મ પત્ની સૌં. લલિત બહેન પણ આવ્યા હતા. આશ્રમની વ્યવસ્થા જોઈ તેમણે દર્શાવેલા સંતોષ આજના અંકમાં પાછલા ભાગમાંની હકીકત જોતાં જણાશે.

આપા શુભ પ્રેતસાહનોથી અમે અમારું કર્તવ્ય બજાવવામાં ઉત્સાહી થઈએ છીએ. અમારી સેવાભાવના તેથી વિશાળ બને છે. અને તે માટે અમે તે દેશનરો તથા બહેનોનોજ આભાર માનીએ છીએ. ક્યાં દરબારશ્રીનો ભગવાન પુરુષના સમો વૈભવ ત્યાજ ? ક્યાં માતૃશ્રી કસ્તુરબાની અપૂર્વ દેશજક્ષિ અને સહનશિલતા ? ક્યાં શરમાળ હૃદયના અને દેશને માટે પોતાના મડદાને દૂર કરી દેશના ખાંધવ અને બહેનોને પોતાના ભાઈ ભાંડુ ચમાન માનનાર લલિતબહેન અને ક્યાં અમારો અદ્ય અતિ મંદ પ્રયત્ન સર્વના

આમળ આગીયાની માફક અમારો મંદ પ્રયત્ન ઝાંખો પડે છે. પ્રભુ અમારા એ પ્રયત્નને અધિક દૃઢતર કરવાનું અમને સામર્થ્ય આપો.

આજના શુભ દિવસ નિમિત્ત અમારા મહિલા બુધ્ધિના દરેક આલોકને એક વિનંતી કરીએ છીએ કે સ્ત્રીઓની ઉન્નતી ઉપરજ દેશની પ્રગતીનો પાયો હોવાથી એ પાયાને અધિક દૃઢ કરવા ખાતર સંપાદિકા તરફથી આલતા જૈન વનિતાવિશ્રામને યોગ્ય મદદ પોતાની શક્તિ અનુસાર મોકલી વિધવા બહેનોની સ્થિતિ સુધારવામાં એક રીતે તેઓ મદદગાર થશે.

રેટિયો.

(વીર કુંવરની વાતડી કેને કહીયે, એ રાગ.)

રતન સમાણે રેટિયો ખાપુ, બણે ।

હરિ ! નવ સંશય મનમાં આણે ।

હરિ ! સાચું ભારત ધન એ પ્રમાણે ।

હરિ ! નોંધારાનો આધાર ।—રતન૦

હરિ ! મહારા નયન તણે એ તો તારે ।

હરિ ! દારિદ્ર સાગરનો ધૂ-તારે ।

હરિ ! સાધી આપશે ઉદય કિનારે ।

હરિ ! કરે દેશેધાર ।—રતન૦

હરિ ! ટાળી નાંખે જરીખી સમૂળી ।

હરિ ! ખાળી નાંખે દારિદ્ર મદૂલી ।

હરિ ! જની જોડ ન જગમાં અમૂલી ।

હરિ ! સંસારનો સાર ।—રતન૦

હરિ ! મહામંત્ર એ જરબો ગાંધીનો ।

હરિ ! તુટયાં અંતર વારતનાં સાંધી વો ।

હરિ ! સ્વરાજ્યના ખંધ ખાંધી વો ।

હરિ ! એના અણુમૂલ તારે ।—રતન૦

હરિ ! ક્યારે ઘરઘર સૂર સંભળાશે ।

હરિ ! જ્યાં ત્યારેટિયા નજરે ભળાશે ।

હરિ ! કૃતિ કૃતિ અવાજે ધારે ।

હરિ ! જાગે અંતર પ્યાર ।—રતન૦

હરિ ! પ્રભુ કાંતું વણું એવો કરજ ।

હરિ ! ખજ કડિ કલેજ ભરજ ।

હરિ ! ‘મણિ’ દેશની વારે ઉતરજ ।

હરિ ! પ્રજાવાલી સંવાર ।—રતન૦

પાદરાકર.

‘પવિત્ર રત્નત્રયીનું’ પ્રમાદરહિત પાલન કરવાથી થતું

આત્મ કલ્યાણ.

લેખક—સદ્ગુણાનુરાગી કર્પૂરવિજયજી.

૧ સમ્યક્ (યથાર્થ) દર્શન (તત્વાર્થ શ્રદ્ધાન રૂપ સમ્યક્ત્વ), તત્વાર્થ અવબોધરૂપ સમ્યક્ જ્ઞાન તથા હિંસાદિઠ દોષોથી નિવર્તી, અહિંસા, દયા સત્યાદિઠ મત નિયમો પાળવામાં પ્રવૃત્તિ કરવારૂપ સમ્યક્ અરિન એ પવિત્ર રત્નત્રયીનું સદ્ભાવથી સેવન આરાધન કરનારા સદ્ભાગી સજ્જનો જન્મ મરણ સંજ્ઞાથી સકળ કલેશોનો અંત કરી અક્ષય અનંત અવિનાશી એવું મોક્ષ સુખ નિઃશંકપણે મેળવી શકે છે. . .

૨ પરંતુ મંદભાગી જનો વિપરીત શ્રદ્ધારૂપ મિથ્યાત્વ વડે પૂર્વોક્ત સમ્યક્ત્વનો અનાદર, મંદ આદર અથવા લોપ કરે છે; અજ્ઞાન, સંશય કે વિપરીત બોધ વડે તત્ત્વજ્ઞાનનો અનાદર કરે છે અને વિષય કષાયદિઠ પ્રમાદવશ બની, હિંસાદિઠ દોષોમાં આસક્ત થઈ, અહિંસા સંયમાદિઠ પવિત્ર આદિત્થનો અનાદર કે લોપ કરે છે તે ખાપડા જન્મ મરણ સંજ્ઞાથી અનંત કલેશોને પામે છે.

અનંત ભવશ્રમણ કરતાં મહાસુશાબ્દે પામી શકાય એવી સકળ દુર્લભ ધર્મ સામગ્રી પામીને ઉપર જણાવેલા દોષો વડે પૂર્વોક્ત રત્નત્રયીનું સેવન કરી લેવામાં ઠોણ હતભાગી જનો આજરૂપ પ્રમાદ યા ઉપેક્ષા કરીને પ્રાપ્ત સામગ્રીનાં લાભ ચૂકી તેને નિષ્કુળ યા નિરર્થક કરી મુકે ? સુસ ચકોરજનો તેમ નજ કરે.

૪ માદક પદાર્થનું સેવન, પાંચે ઈન્દ્રિયોના વિવિધ વિષયોમાં વૃદ્ધિ, ક્ષાય અથતા, ને ઘણી નિદ્રા-આળસ અને વિકૃત ક્રિયાલક્ષીઓમાં અતિ ઘણી પ્રીતિરૂપ પ્રમાદ (સ્વચ્છંદ) જન્મમરણનો ત્રાસ વધતોજ જાય છે, તેમાંથી જે ઉદાપણથી બચે તેજ ચકોર.

૫ ચિંતામણિ રત્નને કાજ છડાડવામાં વણુકી નાંખે અને અમૃતરસને પગ પખાળવામાંજ વાપરી નાંખે એવી સુખીષ બરી વિપરીત કરણી વડે પામરજનો દુર્લભ ધર્મ સામગ્રી કેવળ હારી જાય છે.

૬ જે મુગ્ધજનો આ દુર્લભ માનવ દેહાદિઠ સામગ્રિ પુન્ય યોગે પામ્યા છતાં પ્રમાદ રહિત આત્મ સાધન કરી નથી લેતાં તેઓને અંતે પરતાવાનો વખત આવે છે. તેમ કરતાં યે અંતે કશું વળતું નથી.

૭ હંસની જેમ અશુદ્ધ તત્ત્વને તત્ત્વ, શુદ્ધ તત્ત્વ આદરી લેવું એટલે દોષમાં અવસુણ તજી શુભ આદરવા એજ વિવેકી જનને હિચિત છે. . .

૮ આત્મતત્ત્વને કર્મ મેલથી છુદ્ડ પાડી લેવા તપ જપ સંયમનો ખપ કરી આત્માને શુદ્ધ કરવો એ આ જ્ઞાનવ દેહ પામ્યાનું રણ છે.

૯ હિતાહિત, કૃત્યાકૃત્ય, લક્ષ્યાલક્ષ્ય, યથાપેય, ગમ્યાગમ્યનો ઠીક વિચાર કરી, અહિતકારી તથા, હિત માર્ગ આદરવા ઉગ્રમાળ થવું એ સદ્ગુણિ પામ્યાનું ફળ છે. જાણી જોઈને અકાર્ય કરનાર અંધ છે.

૧૦ નિસ્વાર્થપણે શુભ પાત્રને પોખવું એ પેસા પામ્યાનું ફળ છે.

૧૧ સામાને હિત સંતોષ ઉપજે એવું પ્રિય અને પરંથ બોલવું એ વાચા શક્તિ પામ્યાનું ફળ છે. સમયોચિત બોલી નહીં જાણનાર મૂઠ-મુગે છે. અવસર ઉચિત એક બોલ પણ અણમેલો થઈ પડે છે.

૧૨ જરી સુખ દુઃખની લાગણી આપણને છે તેવી બીજને પણ છે. સુખ સદ્ગુને પ્રિય અને દુઃખ અપ્રિય લાગે છે. એમ સપણ કોઈને દુઃખ-ઉપજે એવું અહિત આચરણ નહીં કરતાં સદાય સુખદાયી સદાચરણ સેવવું, તેવું એવું પામવું. વાવવું એવું લણવું.

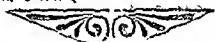
૧૩ સહુને આપણા આત્મા સમાન લેખી તેમનું હિત ચિંતવનજ કરવું. કોઈનું કદાપિ અહિત ચિન્તવન તો નજ કરવું.

૧૪ કોઈ દીન દુઃખીને દેખી તેનું દુઃખ ફેડવા આપણાથી બનતું કરી છુટવું. તુચ્છ ભાવથી તેનો અનાદર નજ કરવો.

૧૫ ગમે તેને સુખી કે સદ્ગુણી જાણી કે સાંભળી, મનમાં લગાર ખેદ લાગ્યા વગર આપણે રાહ થવું અને જાણી સુખી ને સદ્ગુણી થવાય એવા સન્માર્ગે ચાલવા તથા ઉન્માર્ગે તજવા મનમાં નિશ્ચય કરવો. એજ ઉદાર દીલ સમજાવે છે.

૧૬ જમે એવી ભુંડાઈ કરનાર ઉપર પણ કદરણ લાવી તેને સુધારવા પ્રયત્ન કરતાં છતાં તે સુધરી શકે એમ નજ લાગે તો તેનાથી અલગ રહેવું પણ તેના ઉપર રોષ લાવી નાહક આપણું બગાડવું નહીંજ પ્રેમ-વિશુદ્ધ પ્રેમ એક અજળ વરીકરણ છે.

૧૭ પાત્રતા વગર પ્રાપ્તિ ના હોય પૂર્વાકૃત રત્નત્રયીની પ્રાપ્તિ માટે પાત્રતા+લાયકતા અવશ્ય મેળવવી જોઈએ, હોય નહીં તથા સુણ નહીં આદરવી માર્ગોનું સારી થવા માટે ન્યાય, નીતિ ને પ્રમાણિકતાને પ્રાણ સમાં લેખવા અને સત્યને પ્રાણાન્તે પણ અખંડ પાળવું શુદ્ધ તાવનોજ આદર કરવો. ઇતીશમ્.

† હોય પદ-સ્થાન પામવા ઇચ્છીએ ન તેરી પાત્રતા મેળવવા પ્રયત્ન ન સેવીએ-પુરુષાર્થ ન ફેરવીએ તો આપણી ઇચ્છા સફળ ન થાય એમાં કંઈ આશ્ચર્ય નહીં. રોકને પણ રાજ્ય મળે તો લેવાની ઇચ્છા તો થાય પણ તેને સફળ કરવા ને લાયકતાની કહો કે પુરુષાર્થની જરૂર રહે છે તે આદર્શ વગરજ છુટ પ્રાપ્તિ થવી દુર્લભ. સામાન્ય રત્ન પણ ભાગ્ય હીનને સાંપડતું નથી. જોગે જોગે મળ્યું તો તે ટકતું નથી તો પછી અક્ષય સુખદાયક પવિત્ર રત્નત્રયીની પ્રાપ્તિ આશીતો કહેવુંજ શું? કોઈ વિરલ સદ્ભાગીનેજ તે સાંપડે છે તે ટકે છે. લેખક

સહૃદય સંજન ભાઈબહેનો, પ્રત્યે એ બોલ.

લેખક-સહયુક્તાનુરાગી મુનિશ્રી કર્પૂરવિજયભ. રાજપુર (ડીસા)

૧ પ્રમાદવશમાં આપણે ઘણું ગુમાવ્યું છે ને ગુમાવીએ છીએ. માદક (મદ લાવે એવા) પદાર્થોનું વારંવાર સેવન, પાણે ઇન્દ્રિયોના વિવિધ વિષયોમાં આસક્તિ-લોહુપ બની જવું, કોષાદિક કષાયથી અંધ થવું, આજસ નિદ્રાને વધારવી, તેમજ વિકૃત કુચલીઓમાં વખત ગુમાવવો એ બધા સ્વચ્છંદ આચરણો વડે આપણી ભારે પાયમાલી થઇ છે, સુખના અર્થો જનોએ હવે જાગૃત થઇ પ્રમાદ તજવો જોઇએ.

૨ સમયોચિત કર્તવ્યનું જ્ઞાન, કર્તવ્ય નિષ્ઠા અને કર્તવ્યપાલન કરવાથી દુઃખનો અંત કરી જરૂર સુખી થઇ શકાય છે.

૩ કર્તવ્ય ધર્મની ઉપેક્ષા કરવાથીજ ભારે હાનિ થાય છે.

૪ શ્રીમદ્ ઉપાધ્યાયભાઈ જેવા જ્ઞાની મહાત્માઓ કહે છે કે:-

“ નિશ્ચય પુષ્ટિ હૃદય ધરીછ, પાળે જે વ્યવહાર;

પુન્યવંત તે પામશેછ, ભવ સંબુદ્ધનો પાર. મનમોહન. ”

મોક્ષ સુખરૂપ નિશ્ચિત સાધ્ય પરાખર લક્ષમાં રાખીને તેને પ્રાપ્ત કરવા જે જે યોગ્ય વ્યવહાર સાધનો આપ્ત પુરવોએ ખતાવ્યાં છે તેનું ગ્રેમથી પાલન કરનાર સંજનનો જરૂર દુઃખનો અંત કરી અક્ષય અવિનાશી સુખ મેળવી શકે છે.

૫ મન અને ઇન્દ્રિયોનો નિગ્રહ કરી સંતોષ વૃત્તિથી એકનિષ્ઠ બની સંયમનું પાલન કરવું એ અક્ષય સુખરૂપ મોક્ષ પ્રાપ્તિની ખરી ચારી છે. વિષયાધ, મોહાન્ધ છલોને તે થવા દુર્લભ છે. મોહ તન્યાથી તે સહેજે ભાંપડી શકે છે.

૬ કંઈક સુગંધનો, મોક્ષસાધક શુદ્ધ વ્યવહાર ધર્મનું પાલન કરવા ઘટતો આગ્રહ રાખવાને બદલે કેવળ કદિપત લૌકિક વ્યવહારનું પાલન આગ્રહથી કરવામાં મોટાઇ માને છે તેથીજ તેઓ સત્યસુખથી બેનશીખ રહે છે. અરા સુખના આર્થોજનોએ તો ખસુસ કરીને શુદ્ધ વ્યવહાર માર્ગનોજ આદર દૃઢ આગ્રહપૂર્વક કરવો જોઇએ તે પણ લોક રંજન અર્થે નહિ પણ નિઃકામ-નિસ્વાર્થપણે આત્મ સંતોષ અર્થેજ કરવો ઘટે, મન અને ઇન્દ્રિયોના નિગ્રહથી ખરું સુખ મેળવી શકાશે.

૭ સાચું સુખ આત્મ સંતોષવડેજ આપી શકાય છે, બીજાથી નહી. હૃતિશમ્.

આચાર્ય શ્રી કમળવિજયજી મહારાજની જયંતી પ્રસંગે
આશ્રમની બાળાઓએ ગાયેલો ગરબો.

સહુ પહેરે આવો, ગુરુ ગુણો જાવો
આજ ભેળી મળીને શુભ સ્થાનમાં
ગુરુ ભક્તિ દીપે અતિ જ્ઞાનમાં
રૂડી સેવા સ્વીકારી, આજ આનંદકારી
આજ ઉમંગે જયંતિ ઉજવીએ, સહુ ૧
સાખી,

વિજય કમળ સુરિશ્વર બાલ બ્રહ્મચારી નેહ
તેહના ગુણ ગાતાં થકા અમ ઘર અમૃત મેહ.
ચૈતર સુદી બીજના દિવસે
સંવત ૧૯૧૩ ની સાથે
જન્મ ભૂમિ સિદ્ધ શહેર પ્રખ્યાતે
યાએ યાએ આનંદ યાએ સહુ ૨

સાખી.

કહયાણુ કરવા જગતનું નામ કહયાણુ દીધ
સંસારમાં રહેતા છતાં તજી મોહ દીક્ષા લીધ.
કાર્તિક વદ શુભ ખારસ સારી
૧૯૩૬ સાલ અતિ બારી
સુણતા સહુને લાગે છે પ્યારી
ત્યાગી ત્યાગી સંસાર ત્યાગી સહુ ૩

સાખી.

મુક્તિ માર્ગ દર્શક સદા મુક્તિ વિજય મહારાજ
શિષ્ય પટોધર સ્થાપીઆ કમળ વિજય ગુરુરાજ
સદગુરુ વાણીથી મંજળ યાઓ
અતિ હર્ષ ધરી ગુરુ ગુણ ગાવો.
આનંદ આનંદ અતિ હર માંહે સહુ ૪

સાખી.

શાન્તિ ગાંધીયૌ હૃદયતા ભદ્રિક ગુણના ધાર
સહેજ પણ નહિ ટોપતા હૃદય વાતસલ્ય અપાર
અહિ સુરિશ્વર આદિ પદ ધરા
દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર તપશ્ચી ખરા

જન વચન શ્રદ્ધા અતિ ભાવથી

લાગી લાગીને રહતા લાગી સહુ ૦ ૫

સાંખી.

વર્ષ આડનીસ પચીસ એ હીક્ષાનો તસ જણ

જન્મથી પ્રસન્નત પાળીઈ તરવા ભવનું જહાજ

વર્ષ એકસઠની ઉમ્મરે સુરિશર

વિજયા દશમી દિવસે મનોહર.

શરણ જીનેશ્વર એકનું હૃદયે ધાયું

લેવા લેવા મુક્તિ લેવા સહુ ૦ ૬

સાંખી.

કમળ વિજય સુરિશ્વરની જયંતી સહુ મળી સાથ

ઉજવીએ આનંદથી ભાવ ધરીને આજ.

ગુર ગુણ ગાવો સહુ મુખી યાઓ.

વિજય મોહન ગુર શીશ નમાવો.

ગાવો ગાવો ગુર ગુણ ગાવો. સહુ ૦ ૭

સ્ત્રીઓનો દરજ્જો.

(અનુસંધાન વર્તમાન વર્ષના પૃષ્ઠ (૮૬ થી)

લેખક સદગત વી. ટી. કેઠારી બી. એ. એલ.બી. વકીલ કરાચી.

એંગ્લો સેક્શન પ્રબંધો તો એટલે મુખી છે કે ઉચ્ચ અને મધ્યમ વર્ગના માણસોમાં કાલ દુષ્ટ કાર્ય તેઓના હાથે થઈ જાય છે તો તેની દુષ્ટતાની વજ્રછાપ મારવા માટે તે સ યદ્ય પડે છે. અને પછી તે માણસના પશ્ચાતાપ સદ્ગુણી જીવન અને પાછળના બધાંય સત્કાર્યો એ છાપ ભુંસવા અસમર્થ થાય છે.

આવી કટુ લાગણી ઘણું કરી પ્રબંધના ધર્મભાવને હીધે ઉત્પન્ન થયેલી છે. પરંતુ રાષ્ટ્રના સુખ અને કલ્યાણના સંબળ કારણે પણ આ કટુ લાગણીને યોષણ આપનારા ગણાય છે. અને તેની ઉત્તર કટુતાની તરફેણમાં એવી દલીલ રજુ કરવામાં આવે છે કે કુટુંબની શુદ્ધિના રક્ષણ વાસ્તે જડમુળથી ઉમેડી નાંખે એવી શીક્ષાની આજના સમયમાં સંપૂર્ણ જરૂર છે. કેમકે આવા ગુન્હાઓ કાયદાની બેડીથી જકડાઈ જતા નથી માટે પ્રબંધતનો સખત વિરોધજ આપણી સમાજની નીતિ વાસ્તે સલામતી રૂપ છે. અને આ પાપ તરફ પ્રબંધતનો ત્રાપ અને વિરોધ તેવા ગુન્હાના વિસ્તારને અટકાવનાર છે. કેમકે આવો વ્યવહાર ગુપ્ત રીતે અને શુપકાદીમાજ થાય છે.

વિષયીપણા પ્રત્યેના પિત્તર તેના પ્રતિપક્ષી સદ્ગુણ એટલે કે શીયલતા વિષે મોઢ ઉત્પન્ન કરે છે. અને આમ હોવાથી સી વર્ગમાં ઘણીજ કામળ અને સુક્ષ્મ સ્વમાન વૃત્તિ ઉત્પન્ન થાય છે કે જે તેને પાપમાંથી રક્ષણ કરે છે, એટલુંજ નહિ પરંતુ તેનું ચારિત્ર્ય અને જીવન મોઢક અને રમણિય બનાવે છે.

ઉપરના વિચારો સામે ઘણી સંગીન દલીલો રજુ કરવામાં આવી છે. આ મતાનુયાયીઓ એમ કહે છે કે સમાજ ગમે તેટલી આ દુર્ગુણ સામે આંખઆડા કાન કરે તોપણ અતિ વિસ્તારમાં તે રક્ષણી દુર્ગુણ પ્રસરેલો છે. અતે એ દુર્ગુણ કવચિત્તજ પ્રકટ રીતે તેના આસુરી સ્વરૂપમાં રજુ થાય છે. કારણકે તે ગુપ્ત રીતે પ્રવર્તે છે અને દંભની છાયાથી આચ્છાદિત છે.

ઈંગ્લંડમાં લગભગ ૧૦૦૦ સીઓ દુર્ગુણ અને દુષ્ટતાની ખાડીમાં રગદોળાય છે તે ખતાવી આપે છે કે કહેવાતી સુધરેલી સમાજમાં અતિ ભયંકર પાપ અનિયંત્રીન નિષ્પ્રદિધી વિવેચન અને સુધારણાથી તદ્દન મુક્ત વિચરે છે.

વૈષ ડોક્ટરો તેમજ કોન્ટીનન્ટના ઘણા લેખકો કે જેણે આ વિષય સંબંધી લખ્યું છે તેની દ્રષ્ટિમાં જો કાષ્ઠપણ રોગ અતિ ભયંકર તેમજ હાનિકારક હોય તો તે આ રોગજ છે. અને તેનો ફેલાવો આ દેશમાં પણ થવા લાગ્યો છે. આ રોગ તેના પાપી પુરૂષ પાસેથી તેની નિરપરાધિ પત્નીને સ્પર્શ કરે છે. અને તે મારફત તેની સંતતિમાં પ્રસરે છે. જે ખીજ પ્રજાના અનુભવથી કહી શકાય છે કે પુરતા અટકાવથી તે અનિષ્ઠ પરિણામ દ્વારા શકાય તેમ છે. પરંતુ એદજનક એ છે કે પારાણીકો મંડલ તે દુર્ગુણના અસ્તિત્વ વિષે આંખ આડાકાન કરે છે. અને તે સંબંધી વિચાર ચલાવવા પણ માંગતું નથી.

જોકે દરેક પ્રજામત પ્રત્યેક સી વ્યક્તિ ઉપર પિત્તર મદયિત કરે છે. તોપણ તેથી એવી વ્યક્તિની સંખ્યામાં ઘટાડો થતો નથી. અને ઉલટું તે દુર્ગુણના ભોક્તાની દીલ-ગીરીમાં અને દુઃખમાં વધારો કરે છે. કુકુર્મો કે જે ખીજ યુરોપીયન તથા આર્ય પ્રજામાં ઉડતી લાગણી ઉત્પન્ન કરે છે તે ઈંગ્લંડમાં ઘણાં વિસ્તારમાં પ્રસરીને ખેદ અને પિત્તરની કટુતા અને તિક્ષ્ણતા ઉત્પન્ન કરે છે. કેટલીક વખત જે કાર્યો નૈતિક વૃત્તિના નાશ કે અનિસત્વ સ્વયવતા નથી. પરંતુ ક્ષણિક ઉત્કટ વિકારનું તે પરિણામ હોય છે, અને તેથી પ્રજા મતની કટુતાને લઇને સ્થાપિત જીવંતીના સુખ અને સ્નેહ શાંતિથી બેનસીમ બને છે. આથી ખાળક વધની વૃદ્ધિ થાય છે. અને મોટી સંખ્યાના માણસો કે જેનું જીવન એકાદ ક્ષણિક અપરાધથી કલંકિત અને દોષિત હોય છે. અને તેથી તેઓ જીવન પર્યંત વ્યભિચારની ખાડીમાં ગળેડે છે. કે જે નિષ્પક્ષ પ્રજામતના રહેમીયત, અથવા તો કટુતાની ન્યૂનતાથી અથવા કાયદાશાસ્ત્રીના બેદરકારીપણના અભાવે અટકી શકત.

આ ખાળતમાં વિશેષ એવું પણ કહેવામાં આવે છે કે જે ખડોળી સંખ્યા દુરાચારમાં ડુબેલ છે તે માહેનો મોટો સમુદ્ધ એવો હોતો નથી કે જેનો સ્વભાવ કુદરતી રીતેજ વિરૂદ્ધ હોય છે.

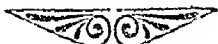

કેટલીક સ્ત્રીઓ તો અપહરણને લોભ થએલી અથવા પ્રેમાર્મિના હિતસાહ અને સ્વ-
ભાવની અચળતાને લાઇ આ અવળા પંથમાં ચડેલી હોય છે, અને તેથીજ તેમનામાં દુર્ગુણ
પ્રવેશે છે. કાંઇ મૂળથી તેમનો સ્વભાવ દુર્ગુણી હોતો નથી, અનીતિના અપમ ક્રમમાં પણ
નિરુપક્ષપાત દ્રષ્ટિથી જોનારને ઉમદા લાગણીઓ દ્રષ્ટિગોચર થાય છે કે જે નીતિના સારા
પ્રાતાવરણમાં તેમજ નૈતિક અસરના અભાવેજ આ અવસ્થાએ પહોંચ્યા છે. લંપટપણાનું
વસ્તિપત્રક જોતાં માલમ પડે છે કે ઘણાંક માણસોએ ભુખમરને લીધેજ આ ધણી રૂઢણું
કર્યો હોય છે.

આ વિરોધી વિચારોનો અંશેષમાં સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે તેની તુલના કરવાનું
હાલ મોઢુંક રાખતાં એટલુંજ જણાવું છું કે આટલા વિવેચન ઉપરથી આ મહા વિષયની
ગંભીરતા જણાઈ આવશે, શ્રીક સંસ્કૃતિમાં તે વખતના ન્યાય શાસ્ત્રના તેમજ નીતિજ્ઞોએ
આ મશરૂં નિરાકરણ કરતાં સ્ત્રી સમાજને બે ક્રમમાં વિભાજ કરી નિરાકરણ કર્યું હતું.
૧ પત્ની તરીકે કે જેની પ્રજા તેના ધણી તરફ વશાદારીની હતી, ૨ રખાત તરીકે કે જે
તેની આજીવિકા પોતાના સ્નેહીઓ તરફ સ્પર્શક આશંકિત રાખી કરી પાતી હતી.

શ્રીક પત્ની સર્વદા એકાંતવાસમાંજ રહેતી તેઓને ઘણું ખર્ચ નહાનપણમાં પરણા-
વવામાં આવતી હતી, તેઓના નિત્ય ક્ષેત્રો ભણવું ગુંથવું શીવવું અને શુદ્ધ કાર્યો તપાસવામાં
તેમજ આજીવી ગુલામોની સંભાળ રાખવામાં સમાઇ જતા તે માણસોના સંસર્ગથી રક્ષિત
રહેતી હતી. ઘરનો એકાંત ભાગ તેનો વાસ હતો. પેલાદાર સ્ત્રીઓ કવચિત્તેજ ખંદાર જતી
આવતી. અને જ્યારે જતી ત્યારે સ્ત્રી ગુલામોનીજ સાથેજ જતી તેઓના ધણીની હાજરી
સિવાય પુરૂષોને મલતી નહિ. જ્યારે પુરૂષ મહેમાનો ખાણ ઉપર આમંત્રણ થતા ત્યારે
તેના વાસ્તે ટેબલપર જગ્યા રાખવામાં આવતી નહિ. તેઓનો ખાસ ગુણ વશાદારી હતી,
અને આ સંપૂર્ણ રીતે અને મોટા પ્રમાણમાં પળાતો હતો. એના શિયળનું રક્ષણ નષ્ટ
શક્તિથી થતું હતું. પ્રથમ તો તેઓને લાલચ કે વિકારને વશ થવાનો પ્રસંગ મળતો નહિ
છે; લોકમતને લીધે તેઓનું અપહરણ થતું નહિ. અને પુરૂષ વર્ગને તેઓના વિકારની વૃત્તિનું
સ્થાન હોવાને લાઇને તેઓનું શિયળ અખંડિત રહેતું. પરંતુ ખીજ રીતે તેઓનું મન સ્ત્રી
ગુલામોના વસવાટને લીધે તેમજ પુરૂષોના અતિ ઘાઠ સંસર્ગના અભાવને લીધે તેમજ
સંસૃણુ આપતાર આર્થાનીયન તમાસામાં જવાની તકની ગેરહાજરીને લીધે ઘણું સંકુચિત
અને સાંકડું હતું.

(અપૂર્ણ.)

દંપતી પાઠમાળા.

પાઠ ૧ લો.

પ્રિય ભાઈ,

આજ તમારાં લગ્ન છે ખરાંને ? શો આનંદ, શો આનંદ, શો આનંદ, પરણવાના આનંદ ઉત્સાહ કોને ન હોય ? સર્વનેજ તે હોય છે.

તમે જાણો છો ખરા કે તમારા લગ્નને સફળ કરવા કે નિષ્ફળ કરવા એ તમારાજ હાથમાં છે. તમે ધારો તો આજનો આનંદ ઉત્સાહ હમેશને માટે ધારણ કરી શકો તેમ છે અને તમે ધારો તો આજનાજ આનંદને ખદલે તમે એક બીજાથી છુટા પડવાના માર્ગે પણ આવી જઇ શકો તેમ છે.

આ પાઠો દ્વારા તમારી સ્ત્રી પ્રત્યેની કરુણ શું છે તે તમને ક્રમે ક્રમે દર્શાવાશે. તેને ધ્યાનમાં રાખી આચરણમાં ઉતારશો તો આજનાજ આનંદને અંત પર્યંત ટકાવી શકશો.

આજ તમે લગ્નગાંઠથી તમારી પત્ની સાથે બેઠાયા છો. તમારી પ્રજા આજથી વધે છે. તમારા હાથમાં એક અજ્ઞાન બાળાનું જીવન સમર્પવામાં આવ્યું છે. તેને સુખી કરવું કે દુઃખી તે તમારા હાથમાં છે. કંઈ કેટલા મનુષ્યો પરણ્યા પછી સ્ત્રી પ્રત્યેની પ્રજા બદલી જાય છે. તેને ઘરનું કામ કરનાર દાસી-અથવા વિકાસ સુખના સાધનરૂપ ગણે છે. વાત વાતમાં પોતાની શ્રેષ્ઠતા બતાવે છે અને તે બાળાને તે જ સ્થિતિમાં હોય છે તેનાથી પણ અધિક સ્થિતિમાં રાખે છે. લગ્ન વખતનો તેમનો આનંદ નાટકના પાત્રોની માફક ઘણીક હોય છે.

અગ્નીદેવ અને વેદમંત્રની શાખેથી જન્મે પોતાની કરીશ એવી પ્રતિજ્ઞા લઈ હાથ આપ્યો છે તેના પ્રતિ બેવડા યત્ન, તેને ફાવે તેમ દુઃખ દેવું તે તમને કદીજ ન શોભે. તમે તો ઉન્નતિ માર્ગના અભિલાષી છો. તમારે આજથી તમારી અર્ધોગનાને હૃદય જ્ઞાન આપવાનું છે. આ સંસારમાંજ શુદ્ધસ્થાશ્રમ ભોગવતા રહી વિહિત ધર્મોના પાલનથી બંનેએ તરવાનું છે.

જો તમે એમ ધારતા હોશો કે મારી સ્ત્રી તો તદન અભણ છે. કરા પણ બાન વિનાની છે તો તેને સુધારવી એ તમારું કામ છે. અને તે પણ મારન તાડનના પ્રયોગથી નહિ, પણ પ્રેમથીજ સુધારવાની છે. જે મનુષ્ય એમ ધારે છે કે મારવાથી અથવા ઘાંટા પાડી રોપ બતાવવાથી સ્ત્રી વચ્ચે યજ્ઞ બચે છે તો તે બ્રહ્મજ છે. આ પ્રયોગથી તો ઉલટી તેની લાજણી જડ થઇ જાય છે.

તમારા શુદ્ધસ્થાશ્રમે ખરાબર દીપાવવાને માટે તમારી સ્ત્રીને પ્રથમ સુરક્ષિત કરો. માતૃપિતાને ત્યાંથી તે બહુને આવી હોય તો તેને ધર્મ નીતિના પુસ્તકો વાંચવા આપો. અને તે વાંચે અને તમે સાંભળો. વચ્ચે વચ્ચે તેને સમજાવતા બસો અને પાછા તે ખરોબર સમજ કે નહિ તે ખદલ મક્ક પૂછતા રહો. કદાચ તે મહેલી ત્ર હોય તો તમે પોતે તેને શિક્ષણ આપી લખતાં વાંચતા કરો.

સુશિક્ષણ એ સદિયારનો પાયો છે. જેમ પાયા વિના મકાન ચલાતું નથી તેમ સુશિક્ષણ વિના ઉત્કૃષ્ટ આરિય ઘડાતું નથી.

મહે સભાઓમાં જઈ તમે મોટા, મોટા સાવજો આપો. કે ઉત્તમ ગ્રંથો બહાર પાડો પણ જ્યાં સુધી તમારાજ ઘરમાં તમારી સ્ત્રીની દશા તમે સુધારી શક્યા નથી ત્યાં સુધી એ સઘળું વૃથા છે. આગળ વધવાની અંતરમાં લેશ પણ ઇચ્છા હોય તો પ્રથમ સ્ત્રીની ઉત્તતિના ઉપાય ચોજો. તમારી સ્ત્રી નીચે પડેલી રહેશે અને તમે એમ ધારશો કે હું ગંગામાં છું તો તે કદી બને એમ નથી.

અને એવું પણ ઘણું ખરે ઠેકાણે જોવામાં આવે છે કે સંયુક્ત કુટુંબોમાં વડીલોની શીખવણીથી પુરુષ પોતાની સ્ત્રીને મારે છે. પુરુષ ખડો જાણે કામથી યાકીને આવ્યો હોય છે અને તેજ વખતે ઘરના બીજા માણસો આજે વહુએ આ કહ્યું, અને તે કહ્યું. આ નુકશાન કયું? એવા બોલ બોલી બળતામાં ઘી હોમે છે. અને તકરાર થવા પ્રસંગ આવે છે. વિચારવાન મનુષ્યે કદી પણ સ્ત્રીક અવેશોને વશ થઈ સાહસ ન કરવું જોઈએ.

જગતમાં ભૂલ કેવી નથી થતી? બહુયો ભૂલે અને તારો ફોળે એ કહેતી જન પ્રચલિત છે. કદાચ એક વખત તમારી સ્ત્રીની ભૂલ પણ થઈ હોય કે નુકસાન પણ થયું હોય તોએ મનમાં સાવજો નહિ. તમે જમે તેટલું કરશો તોપણ જે થયું છે તે ન થયું થવાનું નથી ત્યારે નાહક તે માટે ઉદ્વેગ અને ધમપછાડા શા માટે જોઈએ. શાંતિ બળવી ધર્મ બજેલા બનાવની પુરતી સંભાળ રાખી પછી તેને કહો. તમારા કહેવાની અસર કંઈ જુદીજ તેના જીવનમાં થશે.

હવે આ પ્રથમ પાઠનો ઉપસંહાર કરતાં જણાવવાનું કે તમારી સ્ત્રી પ્રત્યે કદી ખેદર-કાર ન બનશે. તે ગમે તેવી અનાડી તમારા નસીબે મળી ગયલી તમે માનતા હો તે છતાં તે તેવી તો નથીજ. તેને પણ આત્મા છે. સુખ દુઃખની સાગણી પણ તમારા જોવીજ છે, તમારું કર્તવ્ય તેને સુંદર બનાવવાનું છે.

સ્ત્રીની ઉત્તતિ વગર પુરુષની ઉત્તતિ હરગીજ નથી એ મહાવાક્યને સ્મરણમાં રાખી પ્રથમ તમારી સ્ત્રીને સદ્વિધાના સંસ્કાર વાળી બનાવો.

મિત્ર બહેન.

તમારો આજે લગ્ન છે. માતૃપિતાએ આજે તમારો હાથ એક અગ્ર પુરુષ કે જને તમે ઓળખતાં પણ નહોતાં તેના હાથમાં મૂક્યો છે. વેદની સાક્ષીએ તમે હવે કન્યાપદમાંથી પત્નીપદ પ્રાપ્ત કર્યું છે. તમારી જીંદગી આજથી બદલાય છે, નાનપણના લાડછોડ હવે સર્વ ભલવાનાં છે અને તમારા પતિની સંજે રહી તેમના અને તમારા જીવનને દિવ્ય બનાવવાનું છે.

સાસરે વસીને તમારા માતૃપિતાના નામને હવે હીંપાવજો. તમારા પતિને તથા ઘરના વડીલોને પોતાનાં કરી લેજો. અર્થાત્ તેની યાદે હળીમળી જાણે. તમારું આજ સાચું ઘર છે. હાથી ઘરખારે અને કન્યા ઘરખારેજ શોકો એ જન ઉક્તિ અનુસાર તમારા પતિના ઘરને પોતાનું ગણજો.

પિયરના સગાનું સ્મરણ યાદ એ તો સ્વાભાવિક છે પણ હવે તે સ્મરણ ક્રમે ક્રમે

બૂલતા જવાનું છે. તમારા સાસુ સસરા હોય તો તેને તમારાજ માતૃપિતા તુલ્ય માન આપજો. તમારી નણદ હોય તો તેને પણ મોટી બહેન ગણજો.

ઘરનું કામકાજ જે પોતાથી થઈ શકે તેવું હોય તે પોતાને હાથે કરવાનો અભ્યાસ રાખજો. આજસુ યદ્ય એસી રહેશે નહિ, કામ એ તો વશીકરણનો મહામન છે. ઘર ખર્ચનો હીસાબ રાખજો, બહુ ઉગાદ થશે નહિ તેમ બહુ કંજુસ પણ ન બનશે. સાધારણ રહેજો. પતિની સાથે કદી કંઈ સાદે બોલવું નહિ. કંટુ વચનને સહન કરજો, પણ સાસુ એક પણ કંટુ વચન કહેશે નહિ. નમ્ર અને મધુરવાણીને તમારા મુખમાં સ્થાન આપજો.

તમે કદાચ કાંઈ કામ કરવાનું ચૂકી ગયાં હો અને તમને કપકો આપે તો તે વખતે સામુ બોલશો નહિ. અને જે કહે તે સાંભળી પ્રરીથી, તેવા કપકામાં ન અવાય તેવા પ્રયત્ન કરજો. ઘરમાં નોકર ચાકર હોય તો તેના કામ ઉપર દેખરેખ રાખતાં રહેજો. અને-મિલાથી વર્તજો. તેની સાથે કામ વગર વધારે બોલવાનો અભ્યાસ ન રાખશો.

સાચા જૂઠી કરવાની અને મારી તારીની ટેવ છોડી દેજો. બહાર જાઓ તો ઘરની ફીકર રાખજો અને કામ પરવારી વહેલા ઘેર આવજો. ઘરની વાત બારણે અને બહારની ઘરમાં કહેશે નહિ. વાતોના ગોળા બખડાવશે નહિ. ગંભીર અને સત્ય નિષ્ઠાવાન થજો.

તમારું સાચું ધન શિયળ છે. તે દલાવવાને સારા કંથેનો અભ્યાસ રાખજો. હંમેશા સહવાય સારા માણસોનાજ રાખજો. તમારા સ્મરણ ઉપર રાખીજ મૂકશો કે માણસને બગાડનાર ખરાબ સહવાસજ છે અને તે સર્વદા ત્યાગ કરવા યોગ્ય છે.

ગમે તેવી હલકી નવલકથાઓ પણ વાંચશે નહિ. જે વાંચવાથી અંતરમાં સદ્ભાવના પ્રકટે, મતિ શુદ્ધ થાય અને સદ્વિચારમાં મન રમણ કરે તેવુંજ આપણે તો વાંચવું જોઈએ.

પિયરના મુખ વૈભવની બગાડ કદી સાસરામાં ન મારશો અને સાસરામાંથી કાંઈ પિયરના સંબંધમાં ગમે તેમ પ્રતિકૂળ બોલે તો તે સાંભળી અશાંતિ ન પ્રકટાવશો.

ઘરકામ દેખી અભારશો નહિ. જે કામ હોય તે શાંતિ રાખી સર્વોત્તમ કરજો. માથા ઉતાર વેઠ કરી ન મૂકશો.

સાસરામાં બળેલા અજાણતાની વાત પિયરમાં જાહેર કદીજ કહેશે નહિ. જ્યાંનું ત્યાં દાટી મૂકવાની ટેવ રાખજો.

મતિને તો તમારા પરમેશ્વર ગણીને વર્તજો. તેમની શુશ્રુષામાંજ તમારો કલ્યાણ માર્ગ છે. સરખી સેયરોમાં પતિ આવા છે અને તેવા છે એમ હસવા ખાતર પણ બોલી પતિની ટીકા ન કરશો. અને કદાચ કાંઈ ટીકા કરે તો તેને કહી દેશો કે હું તે સાંભળવા ઇચ્છતીજ નથી.

પતિ ગમે તેવા પ્રતિકૂળ સ્વભાવના કે આકળા હોય તે છતાં તેને વશ કરી લેવાનું બહેનો તમારા હાથમાંજ છે, પ્રેમ વેરીને પણ વશ કરે છે ત્યારે તમારી સાનિધ્યમાંજ રહેનાર પતિદેવ તમારા પ્રેમથી વશ ન થાય એ બને એવુંજ નથી. પતિની આજ્ઞાધિકારી થજો. તેની સાથે મિથ્યા વાદવિવાદ ન કરશો. પતિની સ્થિતિનો હંમેશાં વિચાર કરજો. તેમની સાથે હઠ તો કદીજ કરશો નહિ, અને સંતોષથી રહેજો હાલ એટલુંજ અધુરું આવતા પાઠમાં.

પ્રભુશંકર નરસેરામ વ્યાસ.

મનુષ્ય જીવનના કેટલાક પ્રશ્નો.*

સુશીલ બહેનો !

તમે સ્ત્રીઓ છો, એ વાત ખરી છે, પણ તેથી તમારી મનુષ્ય તરીકેની પ્રજા અટકી પડતી નથી. મનુષ્ય તરીકે તમારે કેટલીક ફરજો પાળવવાની છે, 'કેટલાંક કામો કરવાનાં છે. માટે આપણા જીવનમાં ઉઠતા કેટલાક પ્રશ્નો આપણે તપાસીશું' કે જેથી જીવન જીવવા યોગ્ય લાગે. જીવન એ શાળા છે, એમ જે આપણે સમજીએ તો તેમાં જે પાઠ શીખવાના હોય, તે કટાણે મોઢે નહિ શિખતાં આપણે આનંદભરે શીખી શકીએ, આ વાત સમજતાં આપણે સમયનો રૂડામાં રૂડો ઉપયોગ કરી શકીએ, અને દુઃખી તથા દીન બનવાને બદલે સુખી અને હીમ્મતવાન બનીએ.

આ જગતનો વિકાસ અથવા વૃદ્ધિ યોજના પૂર્વક ચાલે છે. બધા જીવો એક સરખી સ્થિતિના નથી, અને હોય શકે પણ નહિ. જીવો કરોડો વર્ષો નિર્ગોદની સ્થિતિમાં રહ્યા પછી એકેન્દ્રિયની સ્થિતિમાં આવે છે. ત્યાં ખનીજ, વનસ્પતિ, વાયુ અગ્નિના જીવો રૂપે પ્રકટ થાય છે. પછી ત્યાં લાખો વર્ષો પસાર થયાં પછી જીવ પશુ વર્ગમાં આવે છે. ત્યાં બે ઇન્દ્રિયો, ત્રણ ઇન્દ્રિયો, ચાર ઇન્દ્રિયો જુદા જુદા જંતુઓ અને પશુઓ રૂપે ખીલ્યા પછી જીવ પંચેન્દ્રિય રૂપે આવે છે, અને ત્યાં પ્રથમ અસંજી એટલે મન, વંશરનો હોય છે. પછી તે સંજી-એટલે મનવાળો પંચેન્દ્રિય જીવ થાય છે, ત્યાંથી પછી મનુષ્યની સ્થિતિમાં આવે છે.

મનુષ્ય વર્ગમાં પણ તે ધીમે ધીમે વિકાસ પામે છે. પ્રથમ તે છેક જંગલી સ્થિતિમાં હોય છે ત્યાં તે ટોરે સાથે રમે છે, પછી રખારીની સ્થિતિમાં આવે છે, ત્યાં તે ... નો મોટો ભાગ પશુઓ સાથે જંગલોમાં જાણે છે, અને થોડો સમય મનુષ્યો સાથે ગાર કરે છે, પછી તે મનુર વર્ગની સ્થિતિએ આવે છે. અને અનુભવો લેતો લેતો સુખ દુઃખો ભોગવતો જીવ આજળ વધે છે, આ સંસાર એ મોજમજલડું સ્થાન નથી, તેમ કેવળ દુઃખ આપવા માટેનું કેદખાનું નથી, પણ એક શાળા છે. જ્યાં જીવોના વિવિધ અનુભવો લે છે. આ જગતનાં બધાં દુઃખો સકારણ છે. દુઃખો એટલે અનુભવની ખામી. જે બાબતનું આપણને અજ્ઞાન હોય તે બાબતમાં આપણને દુઃખ લાગે છે. પણ તે અનુભવ મળ્યા પછી તે કામ કરવામાં સુખમતા આવે છે, અને છેવટે તો તે કામ કરવામાં આનંદ અનુભવાય છે. સ્ત્રીઓ સાસરે પ્રથમ જાય છે, ત્યારે પરાયાં મનુષ્યોને બ્રેધ પ્રથમ જમરાય છે; ત્યાં સાસરામાં કેવાં કેવાં દુઃખો અને પ્રતિકુળતાઓ હશે, તે વિચાર તેમને જમગીન બનાવે છે, પણ સાસરે થોડો સમય રહ્યા પછી તે જમરાટનું અને જમગીનીનું વાદળ ચાલ્યું જાય છે અને કેટલીક બહેનો તો પિતૃરૂઢે જવાનું નામ પણ લેતી નથી. એક સંસ્કૃત

* પાલણપુર સ્ત્રી સમાજ આજળ તા. ૨૩-૬-૨૨ને રોજ આપેલા ભાષણની ટુંક નોંધ.

કવિએ કહ્યું છે. કે:- દુઃખી મને વખતે ભક્તિ સુઝે છે, તેજ સમયે સંતસમાગમ કરવાની ઇચ્છા થાય છે. સર્વ અનુભવો સુખ કરતાં દુઃખમાં વિશેષ મળે છે, મટિ દુઃખોને પણ આશીર્વાદ રૂપ માની દુઃખરૂપ ગુરુ જ યોધ આપે તે સ્વીકારવાને તૈયાર થાઓ. બીજી પ્રશ્ન ઘણીવાર એ પુછવામાં આવે છે કે અમુક જીવો શીઓ તરીકે કેમ જન્મતા હશે, અને અમુક બીજા જીવો પુરુષો તરીકે કેમ અવતરતા હશે? જીવાત્મા પોતાના વિકાસમાં દયા, કૌમળતા, નમ્રતા, નિસ્વાર્થપણું વગેરે શીખવાને સ્ત્રી શરીર ધારણ કરે છે, કારણકે પુરુષ શરીર કરતાં આ ગુણો ત્યાં વિશેષ શીખી શકાય છે. બહેનો! તમે જ પુરુષોને વાસ્તે ભોગ આપો છો, તેના પચીસમા ભાગનો ભોગ પણ જો પુરુષો તમારે વાસ્તે આપતા હોત તો આ પૃથ્વી સ્વર્ગ સમ થઈ જત. આ તમારી જુશામત કરવાને હું કહેતો નથી, પણ મારો એવો ચોક્કસ અભિપ્રાય છે. તમે જન્મથીજ સેવિકાઓ છો, પુત્રી તરીકે, પત્ની તરીકે, માતા તરીકે, શિક્ષિકા તરીકે, ધર્મશિક્ષિકા તરીકે, નર્સ તરીકે તમે સદા સર્વદા સેવા, ધર્મ પાળી રહ્યા છો. આ બધું કામ તમે અજ્ઞાનવાદી કરો છો. પણ જો સમજપૂર્વક ને કામ તમે કરો તો તમારું જીવન ઘણાંને આદર્શરૂપ થાય. પુરુષો અત્યારે સેવાનો પાઠ શીખવા તૈયાર થયા છે, પણ તેમાં પણ જો જરા વધારે તકનીક પડે તો તે સેવાનું કામ છોડી દે. પુરુષોમાં દૃઢતા, ધૈર્ય, હિમ્મત સાહસિકતા વગેરે ગુણો છે, પણ તે ગુણો મનુષ્યોને વધારે નિષ્કુર અને સ્વાર્થી ન બનાવે તે વાસ્તે તમારી જરૂર છે. તમે પુરુષોના સખત હૃદયોને નમ્ર બનાવી શકો છો. જ્યારે શિવાજીનું ઐરંગઝેબની રાજસભામાં અપમાન થયું તેને ત્રીજા દરજ્જાના રાજાઓની પાછળ ઉભા રહેવાનો હુકમ થયો ત્યારે તે તેનાથી સહી શકાયું નહિ. તે તે વખતના દિલ્લીના પાદશાહ ઐરંગઝેબનું અપમાન કરી રાજ સભામાંથી આદ્યો ગયો.

તે રાજસભાના સામંતોએ ધાયું કે ઐરંગઝેબ આ શિવાજીનો શિરચ્છેદ કરાવશે. અને બન્યું પણ તેમ હોત, પણ તે ઐરંગઝેબની પુત્રી એમ-ઉન-નિસા તેનું વીરત્વ, તેના મદોનગીભર્યો ચહેરો અને તેની સાહસિકતા જોઈ તેના પર ફીલા થઈ. અને પોતાના પિતાને નમ્રપણે આગ્રહ કરી કે મારે ખાતર તેનો તમે એક ખાસ પણ વાંકો કરશો નહિ અને સખત હૃદયનો ઐરંગઝેબ પણ દયાથી પીગળ્યો. બહેનો! આ યુગ તમારો જોઈએ પ્રભાવ છે?

સુશીલ બહેનો! જીવો કાંઈ અકસ્માત જન્મતા નથી, અથવા અમુક કુટુંબમાં એકા-એક જેંસાઇ આવતા નથી. આ વિષયમાં કાર્ય કરજીનો મોટો નિયમ પ્રતી રહેલો છે. તે નિયમ પ્રમાણે કોઇને પણ અચોગ્ય દુઃખ ભોગવવું પડતું નથી, અને મોગ્ય કાર્યનું પરિણામ આદ્યું જતું નથી. તે નિયમ આપણને જણાવે છે કે જ લોકોની માથે આપણે પ્રેમ કે દ્વેષનો તીવ્ર સંબંધ હોય, તેવા મનુષ્યો જ્યાં હોય ત્યાં આપણો જન્મ થાય છે. કુદરતનો હેતુ દ્વેષનો ત્યાગ કરાવી પ્રેમ શીખવવાનો છે. આ કર્યનો નિયમ શિક્ષા કરનારો ઘાતકી નિયમ નથી, પણ શિક્ષણ આપનારો દયામય નિયમ છે. આપણે વધારે બાધુ, અંછલું થયું. કુદરતે આપણને શીખવ્યું કે હૃદયહાર ખાવામાં આવે તો રોગ જન્મે છે.

આપણે કોઇ ક્યો, સુખ લાલચોળ થઇ ચલુ, લોહી છઠ્ઠી મથુ, લોહીમાં ઝેરી તરવ દાખલ થયુ. યોડી વાર પછી માથું ચઢ્યું. આપણે શીખ્યા કે કોઇ કરવો નહીં-બૂંધ ભરેલો છે, આવી રીતે કુદરત આપણને અનેક પ્રકારનું શિક્ષણ આપી રહી છે. આપણને આપણાં ભૂતકાળનાં કર્મો પ્રમાણે અનુક સંયોગોમાં જન્મ લેવાનો થાય, પણ તેમાં પશું કોની કોની સાથે આપણો સંબંધ બાંધેલો છે, તે અજાણ્યો પ્રશ્ન છે. આપણને મળેલા પ્રતિકુળ મનુષ્યોનો ત્યાગ અથવા તિરસ્કાર કરી આપણે તેમનાથી છૂટા પડી શકીએ નહિ. જ્યાં સુધી આપણી બેદરબાવની દીવાલો તૂટે નહિ, અને હૃદયો એક થાય નહિ ત્યાં સુધી ફરીફરીને તે મનુષ્ય સાથે જન્મ થવાનો, માટે છેવટે પણ પ્રેમ ક્યો વિના ચાલવાનું નથી તો અત્યારથી જ પ્રેમ કરી દ્રેષને કેમ ઓછો કરવો ? માટે આપણા સ્વજનો તમાં મિત્રો સાથે આપણે પ્રેમ સંબંધ બાંધવો અને પછી તેનું ક્ષેત્ર ધીમે ધીમે વિસ્તારવું. દ્રેષ કરતાં પ્રેમનું બળ વિશેષ છે, એ નિયમ પણ આ સાથે તમારે સમજવો જોઈએ. દ્રેષ એ નિષેધાત્મક છે, માટે કુદરતની તેને મદદ મળતી નથી. પશું પ્રેમ એ નિષ્કાલ્પક હોવાથી અખિલ કુદરત તેને અનુકૂળ બને છે. માટે જેમ બને તેમ દ્રેષભાવ જતો કરો. તેને વાસ્તે ઉત્તમ ઉપાય એ છે કે જોના પ્રત્યે તમારા હૃદયમાં દ્રેષ પ્રકટતો હોય, તેનો એકાદ સારો ગુણ શોધી કાઢો. જગતમાં એવી એક પણ વ્યક્તિ નથી કે જોનામાં કોઈપણ ગુણ ન હોય, માટે તેનો એક ઉત્તમ ગુણ શોધી કાઢો. તેનો વિચાર કરો. એટલે જરૂર મનુષ્યો વાસ્તે તમારા હૃદયમાં લાગણી-પ્રેમ પ્રકટશે, અને પ્રેમ અને દ્રેષ સાથે રહી શકે નહિ, માટે તમારો પેઢા ઘટવા લાગશે, અને તે પણ તમારા પ્રેમના બળથી ખેંચાશે; તમારા પ્રત્યેનો તેનો વિરોધ ઓછો થશે, અને ધીમે ધીમે તે તમને ચઢાવા લાગશે. આ નિયમ પ્રમાણે તમે વર્તશો તો જીવંતીમાંથી અનેક કાંટાઓ દૂર થશે, અને તમે ગુલાબની પ્રેમભરી મીઠાશ સર્વત્ર ફેલાવશો.

આપણે કુંકમાં કર્મનો નિયમ વિચારીશું, એટલે આપણી આસપાસ બનતા ઘણા પ્રશ્નોના ખુલાસા આપણને મળશે, અને તેથી આપણાં જીવનમાં ઘણા બોધદાયક ફેરફારો લાગશે. ખેડૂત જુદાં જુદાં બીજ વાંચ્યાં કરે છે, પણ તે બધાનું ફળ એકદમ આવતું નથી. તેમાં જે પાકેલાં ફળ એકદમ આવતા નથી. તેમાં જે પાકેલાં ફળ તે મનુષ્યનું પ્રારબ્ધ કર્મ, જેને આપણે કર્મનો જીવ્ય કહીએ છીએ. જે બીજ વચાયાં છે, પણ તેનાં ફળ આપ્યાં નથી, તે આપણું સંચિત કર્મ છે. તેને આપણે કહીએ છીએ કે આપણું કર્મ સત્તાગત છે. અને મનુષ્ય નવાં બીજ વાવતો જાય છે, એટલે જુનાં કર્મો ભોગવતાં નવાં વિચારો, વાસનાઓ અને કાર્યો કરે છે, આ તેનું ક્રિયામાણ કર્મ છે આપણે તેને કર્મનો બંધ કહીએ છીએ.

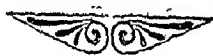
દરેક પુરુષ યા સ્ત્રી પોતાના વિચારો, વાસનાઓ, કાર્યો વચનો અને શરીરના જુદા જુદા અવયવોનો ઉપયોગ કરીને કર્મ બાંધે છે. જે મનુષ્ય ચશ્મનો દુરુપયોગ કરે છે તે ચશ્મ દ્વારા કુદરતનું સૈન્દર્ય પ્રભુને મહિમા આપને બદલે લોહીની અદેખાઈ કરવામાં, અથવા વિકારી દ્રષ્ટિથી સામી વ્યક્તિઓને જોવામાં પોતાનો સમય બાળે છે, તે આખો

દુરપયોગ કરે છે, અને તેના પરિણામે તે બીજા ભવમાં અંધ બને છે. ત્યાં તે કંઈ પણ બોધ શકતો નથી. હવે તે યજ્ઞનો સદુપયોગ કરતાં શીખે છે અને બીજા ભવમાં પાછો આગો સાથે જન્મે છે. હવે તે તેનો કદાપિ દુરુપયોગ કરતો નથી. જો મનુષ્ય કાચા કાનનો હોય, અને બીજાની અમે તેવી નિંદાને લગતી વાત હોય તે સાંભળીને માની લે, અને આ રીતે કાનનો દુરુપયોગ કરે તો કુદરત તેની પાસેથી કાનનો ઉપયોગ લઇ લે છે, એટલે બીજા ભવમાં તે બહેરા તરીકે જન્મે છે. વળી જો મનુષ્ય વાણીનો દુરુપયોગ કરે છે, બીજાઓની નિંદા બદબોલ વગેરે કરે છે, તે બીજા ભવમાં મુંઝા જન્મે છે. ટુંકમાં જો જો શક્તિઓનો આપણે દુરુપયોગ કરીએ, તે તે શક્તિઓ વિનાના આપણે યજ્ઞ બનીએ.

જ્યાં સુધી મનુષ્ય ભૂતકાળ તરફ જ દ્રષ્ટિ રાખ્યા કરશે, અને ભૂતકાળના અંધકારમય વાતાવરણનો વિચાર કરશે, ત્યાં સુધી તે દુઃખમાં જ રહેવાનો. મનુષ્યે ભૂતકાળની ભુલોને ભુલીને ભવિષ્યના પ્રકાશમય વાતાવરણનો વિચાર કરવો. સર્વ ભુલો અજ્ઞાનથી જ ઉદ્ભવે છે. કોઈ કહે કે અમુકે આ કામ બધી બોધને કયું, તો તેના જવાબમાં હું કહીશ કે તે તે કાળનું યથાર્થ સ્વરૂપ બહુતો નહતો. આપણે સર્વ ડંસે છે તે બધીએ છીએ, તો સર્પના મુખમાં કદાપિ પગ ચૂકતા નથી. અગ્નિ બાળે છે, તો આપણે અગ્નિથી દૂર જ રહીએ છીએ. અમુક બાળત ભુલ ભરેલી છે, એવી જો મનુષ્યને શ્રદ્ધા થાય તો તેની ભુલ કોઈ કદાપિ કરેજ નહિ.

બહેનો ! આ રીતે જો આપણે જો જીવનના પ્રશ્નો તપાસીએ તો જીવન કંઈક આશા ભર્યું થાય, અને આપણા ભવિષ્યને આપણે ઉત્તર બનાવીએ. માટે ભવિષ્ય તરફ નજર કરો, અને તમને જો જો શક્તિઓ કુદરતે આપી છે, તેનો સદુપયોગ કરો. જોમ દુરુપયોગ ખાટો છે, તેમ તેનો અનુપયોગ પણ અનુચિત છે, માટે વાજમી ઉપયોગ કરો, એટલે તમારી શક્તિ બીલશે, અને ભવિષ્યમાં તમે વિશેષ સારી શક્તિઓ સાથે જન્મશો, અને તમારા દ્વારા અનેકનો ઉદ્ધય થશે.

મણિલાલ નથ્યુભાઈ દોશી.

મનુસ્મૃતિ અને દંપતી ધર્મ.

શ્રી એ પુરુષની સહચારિણી છે. તેના સરખાજ મનવાળી છે. પુરુષની બધી પ્રવૃત્તિ સૂક્ષ્મતાએ જાણવાનો તેને અધિકાર છે. જેટલી છૂટ પુરુષ લોગવે છે તેટલીજ તેને ભોજનવાનો હક છે અને જમ પુરુષ પોતાના ક્ષેત્રમાં સર્વોપરિ છે તેમ શ્રી પોતાના ક્ષેત્રમાં છે. આ સ્થિતિ સ્વાભાવિક હોવી જોઈએ, એ કાંઈ અક્ષર જ્ઞાનના પરિણામ ન હોય. અજ્ઞાન રૂપી અધર્મપ્રમા કુખેલા જડ પુરુષોને પણ ન સોલી શકે તેમજ તે ભોજવી શકે તેનો અધિકાર કુંડી પ્રધાને લીધે પુરુષો સ્ત્રીઓ ઉપર લોગવે છે. સ્ત્રીઓની આ દયાને લીધે આપણી ઘણી પ્રવૃત્તિઓ અહીં જઈ અટકી પડે છે. આપણાં ઘણાં કાર્યો પૂરાં શોભી નિષ્ફળતાં નથી. અર્ધી મુડીથીજ વેપાર કરનારા પચ્છમ બુદ્ધિના વેપારીના જેવી આપણી સ્થિતિ છે.

(મહાત્મા ગાંધીજી.)

પુરુષના ધર્મ.

સ્વાં પ્રતૃત્તિં ચરિત્રં ચ કુલમાત્માનમેવ ચ ।

સ્વં ચ ધર્મ પ્રયત્નેન જાર્યા રક્ષન્દિ રક્ષતિ ॥

જે પુરુષ પ્રયત્ન વડે પોતાની સ્ત્રીનું રક્ષણ કરે છે તેજ પોતાના સંતાન, ચારિત્ર, કુળ, આત્મા અને નિજ ધર્મનું પાલન કરી શકે છે.

ન કશ્ચિયોપિતઃ શક્તઃ પ્રસજ્ય પરિક્ષિતુમ્ ।

પૃતૈરુપાય યોર્ગેશ્ચ તત્રપાસ્તા પરિક્ષિતુમ્ ॥૨॥

કોઈપણ પુરુષ બળાત્કારથી (ઘરમાં ગોંધી, રાખ્યાથી) પોતાની સ્ત્રીનું રક્ષણ કરવા સમર્થ થતો નથી; પરંતુ નીચે લખેલા ઉપાયો વડે તેમનું રક્ષણ કરવું શક્ય અને છે.

અર્થસ્ય સંપ્રદે ધૈનાં જ્યયે ચૈવ નયોજયેષ્ ।

શૌચે ધર્મેડસપક્વ્યાં ચ પારિણામસ્ય ચેન્નજે ॥૩॥

પૈસા સંઘરવાનું, તેના અર્થ કરવાનું, સ્વચ્છતા રાખવાનું, અન રાંધવાનું અને ઘરનાં સર સામાનની દેખરેખ રાખવાનું કામ સ્ત્રીને સોંપવું.

વાદગુણેન મત્રાં સ્ત્રી સંયુજેત મજ્ઞાવિધિ ।

તાદગુણા સા મવતિ સમુદેજેવ નિમ્નગા ॥૪॥

જેવા જેવા ગુણવાળા પુરુષ જોડે યથાવિધિ લગ્ન અર્થપથી સ્ત્રી જોડાય છે તેવા તેવા ગુણવાળી તે અને છે. જમ નદી સમુદ્રમાં મળી તદ્વપ વાય છે તેમ.

મજ્જનાય મહામાયાઃ પૂર્વાર્ધાં પૃથ્વીરક્ષયઃ ।

ચિપઃ ક્ષિપ્તઃ ગંધેષુ ન વિતોષોડસ્તિ કષ્ઠન ॥૫॥

સંતતિના કારણભૂત આ સ્ત્રીઓ મહા લાગ્યવતી છે. પૂન કરવા લાયક છે અને ઘરનું નૂર છે. શ્રી એ ઘરમાં સાક્ષાત્ લક્ષ્મી છે. અને એ બન્નેમાં કશો તફાવત નથી.

શ્રી ધર્મ.

સદા પ્રહૃષ્ટયા માશ્યં મૃદ્ધકાર્યેણ દક્ષયા ।

સુસંસ્કૃતોપરહરયા વ્યયે ચા મુક્તહસ્તયા ॥૧૧॥

ભાવાર્થ—સદા આનંદિત રહેવું; ઘરના કામકાજમાં ચતુર બનવું, સામાન્ય સરંજામને યોગ્યે અને પવિત્ર રાખવો; અને ઉડાઉપણે ખર્ચ કરવો નહીં.

પાણિપ્રહસ્ય સાધ્વી છો કીવતો વા મૃતસ્થવા ।

પતિલોકમમીક્ષંતી નાભોર્લિંક ચિદમિયમ્ ॥૧૨॥

ભાવાર્થ—પતિની સાથે સ્વર્ગને મેળવવાને ઇચ્છનારી સતી સ્ત્રી પતિ જીવતો કે મરી ગયો હોય તોપણ તેને અપ્રિય લાગે એવું કંઈપણ આચરવું નહીં કરવું (નેહએ).

મૃતે મર્તરિ સાધ્વી છી પ્રહ્લચર્વે વ્યવસ્થિતા ।

સ્વાર્ગગચ્છેદ ધુન્નાપિ યમા કે પ્રહ્લચારિણઃ ॥૧૩॥

ભાવાર્થ—પોતાના પતિના મરણ બાદ જે સતી સ્ત્રી અખંડ પ્રહ્લચર્ચ પાળીને રહે છે તે અપુત્રવતી હોવા છતાં બ્રહ્મચારીઓની જેમ મથો બાદ સ્વર્ગે જાય છે.

પતિ યા નામિચરતિ મનોવાગ્દેહ સંપતા ।

સા મર્તુલોકમાપ્નોતિ સન્નિઃ સાધ્વીતિ વોચ્યતે ॥૧૪॥

ભાવાર્થ—મન, વાણી અને શરીરને વશ રાખીને જે સ્ત્રી પોતાના પતિને ખોટું લાગે તેવું આચરવું (મત સાધના આદિ) કરતી નથી, તે મરણ પછી પતિના લોકને પામે છે અને તેને સંતુષ્ટો સાધ્વી એટલે પતિમતા સ્ત્રી કહે છે.

અન્યોન્યસ્યા વ્યમિચરેત મયે દામરણાતિકઃ ।

પુષઃ ધર્મે સમાસેન જ્ઞેયઃ સ્ત્રીપુંસવોઃ પરઃ ॥૧૫॥

મરણ પર્થત એક બીજાને પરસ્પર અન્યબિચાર-પ્રેમ રહે એ દુઃકામાં સ્ત્રી પુરુષને પરમ ધર્મ જાણવો.

તથા નિત્યં યદ્દેયાતાં સ્ત્રીપુરુષાસૌ કૃતા ક્રિયૌ ।

યથા નામિચરેતાં તૌ વિપુક્તા ચિત્તેત્તરામ્ ॥૧૬॥

વળી સ્ત્રી પુરુષે અન્યોન્ય એવું વર્તન રાખવા હંમેશાં યતન કરવો કે જ્યાં પરસ્પરને વિશેષ થઈ બેઠીને ત્રાસ ન થાય.

સંતુષ્ટો માર્યવા મર્તો મર્ત્તા માર્યાં સયેવ ચ ।

યાસ્મિન્નેવ કૃત્તે નિત્યં કક્ષ્યાજં તત્ર વૈ મુખમ્ ॥

જે કુળમાં પતિ પોતાની બાધાથી સંપૂર્ણ સંતોષી રહે છે અને તેજ પ્રમાણે પત્ની પોતાના પતિપર પ્રીતિમથી રહે છે તે કુળ અચિત શાશ્વત કલ્યાણ ભોગવે છે.

રાષ્ટ્રીય વિનયમંદીર,
મુરત.

અખાલાલ ચ. શાહ.

૧૮૮૦.

સ્વર્ગીય સંસાર

અટલ

સદ્ગુણી ગૃહિણી

(લેખક—પ્રાસદેવિ જામનગર.)

જે ભાવિના પ્રભાવને લઈ માનવી ક્યારેક સૌખ્ય સંગરની ચપાટી ઉપર તરતો થાય છે, તેનાજ પ્રભાવે ઠાઠવારે આપણે 'સ્વર્ગ' કીર્તના ટપકામાં ગેથાં ખાય છે. એ અસૌખ્ય અવસ્થા ચક્રની ગતિ કેટલી ખંધી વિલક્ષણ છે ? એ 'પણ' વળાંક માટે જાણે છે પણ વિધાતા શિવાય ઠાઠ સંમત નથી. ભવિતવ્યતા ઉપર પરમાત્મા શિવાય ખીજની રતિ માન પણ સત્તા નથી, એવું જ ડાહ્યાઓ-કહે છે તે સત્ય છે. હમેશાં એજ આરામ અને સુખોપભોગની શ્રેષ્ઠાપર રમતા ભાગ્યશાળી માનવીના અંગમાં એ દૈવ જાતિના અગાધ શક્તિ સામર્થ્યના વિચારો ઠાઠાદિવસ પછી આવતા નહિ હોય. પણ કમનસીબ માનવી તો પ્રત્યેક પ્રસંગે 'તેનું' સ્મરણ કરી શિવાય કદી પણ રહેશે નહિ.

પાલ્યાવસ્થાના દિવસે સુખમાં વ્યતિત થયા હોય, તોપણ આગળ જતાં એ પાલ્યાવસ્થાના સુખદાય અને રમ્ય દિવસે જોની કલ્પના પણ ન થઈ શકે, એવા અલ્પાવકાશમાં વ્યતિત થઈ જાય છે. કદાચ મોટી ઉમરે પ્રાપ્ત થયેલી આપણે સમયની વિલક્ષણ દુઃખી અવસ્થાને લઈ એ સુખના દિવસે-વશીજ દુઃખ મુદતના હતા. એમ જણાય એટલું તો ખરું છે. એ આનંદદાયક પાલ્યાવસ્થાની જ્યારે જ્યારે યાદદાસ્ત આવે, ત્યારે ત્યારે હાલની દુઃખદાયક દશાને ચિતાર વિસરાય એમ બને. જોને ભવિષ્યમાં દુઃખ પ્રાપ્ત થવાનું હોય તેની એ સુખ પાલ્યાવસ્થામાં જીવનની છેલ્લી ઘડી આવી જાય તો એ ધ્રુવ છે.

જોડી નજરથી જોતાં જનસમાજમાં મૃત્યુ વિશેની 'કલ્પના' ઠાઠ જીવન પ્રકારની હાલના જણાઈ આવે છે. અનેક પ્રકારનાં દુઃખો સહન કરનારાં કમનસીબ પ્રાણી મૃત્યુ વશ થતાં "હુટ્યો ખિચારો એકવારનો" એવું બોલી સમાધાન પ્રદર્શિત કરે છે. અને જ્યારે ઠાઠ સુખ સમૃદ્ધિવાન પ્રાણી મૃત્યુ વશ થાય છે ત્યારે "અરે! ખહુ બોટું થયું હો!" આવી રીતે દુઃખ પ્રદર્શિત કરે છે. પણ એ જગતીર જૂલ છે. સંકટોથી ઠરી જઈ મૃત્યુનો માર્ગ શોધવામાં માનવીનું પુરુષર્થ શાસ્ત્ર ? મૃત્યુ તો સંઘર્ષોને માટે છે. તેની ક્યારે ફેરી આવશે એનો કોઈ જ નિશ્ચય નથી. પણ એ સંકટ સમયે આશય આપે તોટલા માટે તેને નજીક બોલાવેલાં એ જુના ધીરવાનનું કામ છે. મોટે પ્રત્યેક પુરુષ કે સ્ત્રીએ કતવ્ય ચારિત્ર્ય ઉપર સંપૂર્ણ લક્ષ આપવું ઉચિત છે.

સંસારની ઘટના પુરૂષ અને સ્ત્રી, એ બેના ગ્રેમમય જીવન ઉપર રચાયેલી છે. અને ગ્રેમનું-સ્નેહનું જ્યારે બીજા રોપાય છે, ત્યારે તે કેવું મોહક હોય છે ? અને ભવિષ્યમાં

હાય તે ભયંકરતા ધારણ કરે એવું હોવા છતાંએ વખતે ઠેવું સૂક્ષ્મ હોય છે અને સવતી બાળાએ ઠેવી માર્દવ યુક્ત લજ્જાવતી બન છે એ દરય બહુ પ્રેક્ષણીય હોય છે. પ્રેય પાઠક ! એક તેવીજ બાળાની પૂર્વ યતના આનંદદાયક દેખાતી આપણે વિચારીએ.

ઇન્દિરા એ નામ જો કે કોઇએ તો પાડ્યું હતું. પણ એ બાળાના પરિચયમાં આવનાર સઘળાં માણસો તેને ઇન્દુ એ ટુંકા નામથીજ બોલાવતાં. થરમાંનાજ જ્યારે તેને એ ટુંકા નામથી બોલાવે, ત્યારે બહારના ઇન્દીરા એવા લાંબા નામનો શા માટે ઉપયોગ કરે? ત્ર પર જ્યારે પિતાની પ્રીતિ હોય છે, ત્યારે માતાની હમથા કન્યાપર વધારે પ્રીતિ હોય છે. ઇન્દીરાપર તેની માતાનો - દેહો બધા પ્રેમ હતો, કે તે તેને જરાપણ અળગી નહિ કરતી. ઇન્દીરાનો મોટો ભાઇ મધુસૂદન એ ત્રણ વર્ષે મોટો હતો. પણ ઇન્દીરાનું ઇન્દુ, જન્મ ટુંકું રૂપ થયું હતું તેમ, મધુસૂદનનું પણ મધુ એવું ટુંકું નામજ બોલાવું.

ઇન્દિરા અને મધુસૂદન એ બેજ સંતતિ છતાં તેના માતૃપિતા સંસારની અભિલાષામાં સંતોષિ હતાં. આ કુટુંબ દક્ષિણ તરફથી આવીને હાલમાં પૂનામાં વસતું હતું. ઇન્દ્રવદનરામ પ્રથમ મામલતદાર તરીકે હતા ત્યારે તેમને યશ્તા તાલુકાના જૂદા જૂદા ગામે ફરવું પડતું. પણ મછી હજુર ડેપુટી કલેક્ટર નીમાયા ત્યારથી પૂનામાંજ રહેવા લાગ્યા હતા અને જો પેન્શનર થતાં ત્યાંજ સ્થિરતાથી નિવાસસ્થાન તેમણે બનાવ્યું હતું.

ઇન્દિરા અને મધુસૂદનમાં વધારે વયનું અંતર નહતું. એટલે બંને સરખાંજ દેખાતાં. તે બંને બાઈ બહેનમાં અસાધારણ સ્નેહ હતો. એકના ગાલ ઉપરથી અશ્રુ સરતાં, બીજાના નેત્રમાં જળજળીયાં આવી જતાં ! એ બંને સાથેજ નિશાળે જતાં, મધુસૂદન હુદ્દિયાળી વિશેષ હતો. તે તેનો અભ્યાસ રમતાં રમતાં કરી લેતો. ઇન્દિરા જો કે તેટલી હુશીયાર ન હતી પણ તેને સખવા વાંચવા ઉપર વધારે પ્રેમ હોવાથી તે થોડી વધારે મુદ્દેનંત લઇને પણ પોતાનો અભ્યાસ પૂર્ણ કરતી. મધુસૂદન જ્યારે પાંચમા ધોરણમાં હતો ત્યારે ઇન્દિરા ત્રીજા ધોરણમાં હતી. તેના દેશ ભાષાનો અભ્યાસ પૂરો થતાં તેને ન્યૂ ઇંગ્લીશ સ્કૂલમાં દાખલ કરતાં, ઇન્દિરાને પણ જન્મ તેમ અભ્યાસ પૂરો કરાવી એજ સ્કૂલમાં દાખલ કરવામાં આવી.

આ વખતે પૂનામાં કન્યાઓના શિક્ષણ માટે સ્પેરથલ જુદી સ્કૂલ નહોતી, અને એ આંગલ વિદ્યાનું શિક્ષણ મેળવવા જોઈતો ઇન્દિરાનો અભ્યાસ દેશભાષાનોએ પૂર્ણ થયો હતો? પણ ભાઇ શીખે તે શીખવું અને તે જ સ્કૂલમાં જય ત્યાં જવું એમ તેની દંદ ઇચ્છા હોવાથી લાડકવાઇ પુત્રીને માતાની બલામણ પ્રમાણે ઇન્દ્રવદનરામે ઘેર દયશીન ગોરે અમાવીને પણ મધુસૂદન સાથેજ જતી કરી હતી.

બાલ્યવસ્થાના સારા થા નરતા જો અહુરો સંજતિના પ્રભાવે જીવનમાં દાખલ થાય છે, તેવા મોટી હમરે યતાજ નથી. અને તે વયમાંની પ્રીતિ કે સ્નેહ એ આગળ જતાં વૃદ્ધિજામી છે. મધુ અને ઇન્દુ સાથે એ સ્કૂલમાં તેમને અન્ય પણ ઘણા અહાલ્યાથી મળ્યાં હતાં, પરંતુ સમાન કીલે વ્યક્તિયુ સભ્ય એ ન્યાયે. આ બહેન, બાઈનો પરિચય સચિદાન્ત સાથે વધારે થયો હતો, અને મધુસૂદન ફોર્થ સ્ટેડર્ડમાં ગયો ત્યારથી તો સચિદાન્ત હમેશાં આ બહેન ભાઇ સાથેજ વધારે રહેતા લાગ્યો હતો.

(અપૂર્ણ)

હિન્દ સમાચાર.

મહાત્મા ગાંધીજીની મુલાકાત યરેડા જલમાં તેમના પુત્ર બાઇ રામદાસ તથા સૌ કસ્તુરબાએ લીધી હતી. મહાત્માજીની તળીયત આરી છે અને તેમનું વજન પણ ૧૦૮ થી ૧૧૧ રતલ પર આંધું છે.

પરદેશી કાપડના વેચાણ ઉપર પીકેટીંગ કરવાનું સ્વયંસેવકો તરફથી થોડા સમયમાં શરૂ થનાર છે.

આલુ આશિનુ માસમાં વિન્યાદશમીને રોજ ગોપીપુરા નેમુભાઇની વાડીમાં કમળ સૂરીશ્વર મહારાજની જયંતી ઉજવાઈ હતી. આશ્રમની બાળાઓ પણ ત્યાં ગઈ હતી અને આનંદથી ગરબા ગાયા હતા. (આ ગરબો આગલા બાજમાં છપાયો છે.)

સુરત જૈન વનિતા વિશ્રામમાં તા. ૨૩-૬-૨૨ના રોજ અપોરના પૂજ્ય કસ્તુરબા તથા સાં બકિત દેવી તથા બાઇ કલ્યાણજીબાઇ વીગેરે પધારતાં જૈન વનિતા વિશ્રામની બાળાઓ તથા બાઇઓ તેમજ જ્યકોર જૈન પાઠશાળાની બાળાઓએ પ્રભુસ્તુતી તેમજ દેશ ભક્તિના ગરબા ગાયા હતા. તેમજ રેંટીયા-કાંત્યા હતા. ત્યારબાદ પૂજ્ય કસ્તુરબાએ વિદેશી કાપડ ત્યાગવા માટે તથા ખાસ ખાદી પહેરવા વિષે અસરકારક બોધ આપ્યો હતો. ત્યાર બાદ કલ્યાણજીબાઇએ પણ સમયાનુકૂલ અસરકારક બોધ આપ્યો હતો. ઉપર માતૃશ્રી કસ્તુરબાના હાથે ખાદીના શોળીઓના કકડાઓ તેમજ ઉપયોગી પુસ્તકોના ધનામ શેઠ હીરાચંદ મોતીચંદની વિધવા બાઇ રૂકિમણી તરફથી આપવામાં આવ્યાં હતાં. સાવનગર તા. ૧-૧૦-૨૨.

જૈન (સાપ્તાહિક.)

મહાત્માજીની જયંતિ નીમીત્તે તા. ૨ અક્ટોબર ૧૯૨૨ ને રોજ સુરત ડકકા ઓવારા ઉપર સભા ભરાઈ હતી. તેમાં પણ આશ્રમની બાળાઓએ આરંભમાં.

અમ્મા બાપુજી ઘણું જીવંતે લોલ.

આ મધ્યાળથી શરૂ થતો અને મહિલાશૂધના ગયા અંકમાં છપાયેલો ગરબો ગાયો હતો. આશ્રમના ધ્યેયસ્થાપિકા બહેન તરફથી આશ્રમમાં બહારથી અભ્યાસ કરવા આવતી ઉપસા વર્ગની બાળાઓને ખાદીનાં લુગડાં ભેટ આપ્યાં હતાં.

મહિલાશૂધ-આ નામનું નવું પ્રજટ થયેલું માસિક પુ. ૨ જી અંક રજો જુલાઈ ૧૯૨૨ નું મળ્યું છે. તે સુરત જૈન વનિતાવિશ્રામ તરફથી પ્રજટ થાય છે. વાર્ષિક મૂલ્ય રૂ. ૨) પોસ્ટેજ સાથે રાખેલ છે. પ્રથમ ત્રિમાસિક આવિકામુખેય નીકળતું તેનું આ રૂપાંતર છે. માસિકના લેખો ભેટાં તે ખાસ સ્ત્રી-વર્ગને વાંચવા લાયક છે. લેખો બહુજ ઉપયોગી છે. આ અંકના લેખો પૈકી સરલા કે ચારદાવાળો લેખ બહુ અસરકારક છે, આવા લેખો દરેક અંકમાં આવવાની જરૂર છે. મુનિરાજશ્રી કપૂરવિજયજીવાળો લેખ પણ જૈન વર્ગને ઉપયોગી છે. દયાનું ખરું સ્વરૂપ સમજવાની સ્ત્રી વર્ગ અને પુરુષવર્ગ બંનેને યશી જરૂર છે. અમે તેની કૃતેહ ધ્રુમ્મીએ છીએ. સંપાદિકા બહેન રૂકિમણીના આ પ્રયાસ સ્તુત્ય છે.

આશિન. ૧૯૭૮.

શ્રી જૈન ધર્મ પ્રકાશ. (સાવનગર)

સાહાર-સ્વીકાર

• સ્ત્રી બોધ આ નામનું ઉપયોગી માસિક, પણ ભાઈ જીવણલાલ અમરશી મહેતા તરફથી મળ્યું છે. માસિકના અંકો જોતાં તેમાં સ્ત્રી ઉપયોગી વીધો સારા પ્રકટ થાય છે. તે સાથે બાળક વિભાગપણ ખાસ વધારા તરીકે અપાય છે. અને તે નાના બાળકોને ખાસ સમગ્ર પડે તેવા વિષયોથી અંકરૂત છે. આ માસિકની અમે ફતેહ મુસ્લીએ છીએ. વાર્ષિક લવાગમ રૂ. ૩-૦-૦ છે. ગ્રાહક યનારે સ્ત્રી બોધના મંત્રી પીરમશાહરોડ અમદાવાદ લખ્યું.

મસ્તાન (સંપાદક રાં ૨૦ હરીકૃષ્ણ બી. પંડ્યા મસ્તાન યોદ્ધા કઠલાલ વાવા નડીયાદ વાર્ષિક લવાગમ ૩-૫-૦) આ નામનું માસિક પણ ચાલુ વર્ષથી પ્રસિદ્ધ થાય છે. વીધોની વીધીયતા સારી છે અને તે ઉપર ઉત્તરોત્તર વધુ કયાન અપાતું રહેશે તો આગળ જતાં આ માસિક વીશેષ પ્રગતી કરી શકશે.

જૈન ધર્મ પ્રકટ કરતાં જૈન ધર્મ પ્રસારક સલા બાવનગર વાર્ષિક લવાગમ રૂ. ૧-૮-૦ આ માસિક પણ ૩૮ વર્ષથી પ્રસિદ્ધ થાય છે. જૈન ધર્મના ઉપયોગી લેખો તથા પ્રાસંગિક સામાજિક ધાર્મિક વીગેરે સાર્વજનિક લેખો પણ તેમાં પ્રસિદ્ધ થાય છે. આ પણ દરેક જૈન ધર્મના ગ્રંથસ્થોમાં તો અવશ્ય ઉત્તેજનને પાત્ર થવું જોઈએ.

સ્ત્રી ગીત આ નામની એક નાની ૮ પૃષ્ઠની છુટ્કા અંબાશંકર નાગરદાસ પંડ્યા માણસા તરફથી મળી છે. પોતાની સદ્ગત પત્નીના સ્મરણ નિમિત્તે તે સ્ત્રી વર્ગને જોડ અપાય છે. સ્ત્રીઓના ધર્મનું સંક્ષિપ્ત દીન દર્શન અપાયું છે.

સુરત જૈન વનિતા વિદ્યાસની આલુચી કસ્તુરબાઓ લીધેલી

સુલાકાત અને અભિપ્રાય.

પ્રથમ બા શ્રી કસ્તુરબા તેમજ બા શ્રી ભક્તિ બા શ્રીની સાથે આજ આશ્રમની સુલાકાત લીધી બાળાઓનું સંગીત વીગેરે સાંભળી આનંદ થયો. બાળાઓમાં અને બહેન શ્રી રૂઢિમણીબામાં ખાલી ધર્મનો ચારો પ્રચાર જોઈ ખડુ ખુશી થયા છીએ. અને સંસ્થાની પ્રતેષ મુરછીએ છીએ.

તા. ૨૩-૬-૨૨

શા. અમૃતલાલ દલપતભાઈ શેઠ.

દરેક સ્ત્રી પુરુષ અને બાળકને એક સરખી રીતે વાંચવા યોગ્ય પત્ર.

સ્ત્રી બોધ.

૬૫ વર્ષથી પ્રસિદ્ધ થતું જૂનામાં જુનું જહીલું પણ જહીલતા વિદ્વાનોને હાથે લખાઈ ખહાર પડે છે. વાર્ષિક લવાગમ ફક્ત રૂ. ૨૦ આજેજ લખો.

જીવણલાલ અમરશી મહેતા.

સુરત જૈન વનિતા વિશ્રામમાં સીવવાના સંચાની જરૂર

આ આશ્રમમાં રહેતી બાળાઓ તેમ શહેરમાંથી ભરત ગુંથણું કામ શીખવ આપતી બહેનોના ઉપયોગ માટે એક હાથના સીવવાના સંચાની જરૂર છે. ઠાઠ ઉદારચિત સદ્ગુણસ્થ અગર બહેન આ જરૂર પુરી પાડી પુણ્ય હાંસલ કરશે એવી આશા રખાય છે.

સુરત જૈન વનિતા વિશ્રામ તરફથી પ્રગટ થતા.

મહિલાભૂષણ.

પત્રના-શુભેચ્છકો માટે તવીન વર્ષમાં ખાસ પારમાર્થિક.

યોજના.

સુરત જૈન વનિતા વિશ્રામનો હેતુ પારમાર્થિક અને નિરાશિત બહેનોને આશ્રય આપવાનો છે. અને આ પત્ર પણ તે આશ્રમ તરફથીજ પ્રકટ થાય છે. આશ્રમ ખોલે છે. એકસોની મદદ આપનાર પ્રહસ્થનો અગર બહેનનો ફોટો આ પત્રમાં પ્રસિદ્ધ થશે.

આજના અંકથીજ આવી મદદ હી શરૂઆત થઈ છે. અને તે પણ આ પત્રના સંપાદક તરફથીજ પોતાના સ્વર્ગસ્થ પતિની છબી મૂકાવી છે. અમને આશા રહે છે કે દરેક મહિને ઉદારચિત પ્રહસ્થો આ આશ્રમ ખાતે મદદ મોકલતાં રહી પોતાના ફોટા મૂકાવી પોતાનું નામ અમર કરશે.

વ્યવસ્થાપક મહિલાભૂષણ સુરત.

ભારતની ઉન્નતિ કરના ઈશ્વરને પ્રાર્થના

૫૬

ભારતની ચઢતી કરજો, હરજો લય જગરાય.
ઘર ઘર જન સહ સુખી થાય, તનુમન બળથી સોહાય,
પ્રારિદ્રય ન પણ ક્યાંકિ જણાય, કૃત યુગ સર્વ સ્થગે વર્તાય;—
આશ્વસુથી પ્રભાવ ગ્રહાય, દુનિય સ્થાન પણાને સહાય—
કૃષિ વાણીજ્યે વૈભવ વહાય, શુદ્ધ સેવાથી ન ચંચાય—
વેદ દર્શન મંત્રીર શુણાય, યજ્ઞોનો ધુમ ગગને જાય—
ગુરુકુળ સ્થળ સ્થળ રમ્ય સ્થપાય, અભ્યર્થ દહ પૂર્ણ પળાય—
શમદમ દેવી ગુણ સધાય, સ્ત્રી જો વિધ ન ઠાથી દમાય—
વર્ણાશ્રમ ધર્મો રક્ષાય, અધર્મે દુષ્ટાચરણ દળાય—
નાસ્તિકતા નજરે ન બળાય, દો વર વિનય નમીએ પાય—

॥ श्री गौतमायनमः ॥

सुरत नैन वानिताविश्रामने अंगे प्रकटयतुं मासिक

महिलाभूषण

सद्गुणनीतिविधायकलेखै रुचिरं प्रकाशयते धर्म्यम्
महिलाभूषणमेत त्वर्षस्वीदितकृते सततम् ॥

पुरतः ३००

अंक ६६

कालिक

संवत् १९७६

वार्षिक

सत्राजम्

३० २

पोस्टेज साधे

अगाडिय.०१.

अंपादिता-५७६८ इकिमणी २० सा० ह्रीशयंद मोतीयंदनी वीधना.
आपीपुस्त-सुरत.

સદગત

રાવસાહેબ શેઠ હીરાચંદ મોતીચંદ ઝવેરી.

નવીન વર્ષના શુભ દિવસે તેમના સ્મરણ નિમિત્તે તેમના ધર્મપત્ની શ્રી રૂકિમણી બહેને શ્રી જીન વનિતા વિશ્વામને ૩૦ એકસો એકની ભેટ આપી છે. અને તેમનો ખ્લોક ગયા અંકમાં આપવામાં આવ્યો હતો. નવો ખ્લોક પ્રેસમાં તૈયાર કરવા આપેલો તે સમયસર ન આવવાથી જૂનો ખ્લોક છાપવામાં આવેલો અને તે બરોબર ન છાપવાથી આજના અંકમાં નવો ખ્લોક મૂક્યો છે.

પુસ્તક ૩ છું.

કારતક, સંવત ૧૯૭૬,

અંક ૬૩.

પ્રેમનાં પગલાં.

ગરબો.

(કુંજલડીરે સંદેશો હમારે-રાગ.)

પ્રેમનાં પગાળ બધા વિશ્વને ઉમળતા!

મેતના નયિન જગાડતા-સાહેબડી!

ધરધર રસરાજ રત્ન સરદમાં પધારતાં!

કર્તવ્ય પાક પદાવતા-અલખેશ્વરી! પ્રેમનાં

આત્મભાગ મહામંત્રધી-જીવન કરી ચક્રચૂર!

સેવા પત્ર બલિ યતાં-વાથે નવકું નર!

વિશ્વના કલ્યાણ વિધે દેવકી તાવતાં!

શાંતિ સમાધિ સુંદાવનાં-ઓ બહેનડી! પ્રેમનાં

પરમ પ્રેમ પરબ્રહ્મના-અનન્દ નાદ મુણાપ!

મન જપતું ઐક્યારને-વિદ્યાનંદ ઉમરાવ!

એક અંતરીએ-પ્રભુ પેતે પધારતા!

સ્વર્ગ સમું વિશ્વને જનાવના-સાહેબડી! પ્રેમનાં

સ્વદેશનાં પુત્ર ધારીને-સ્વધર્મમાં રહી લીના!

આત્મ સ્વરાજ્ય સહે ધરી-સત્યાગ્રહનું બીના!

ગોહ અને માનને તો મનથી રિસારતાં!

સુર તો સ્વદેશનાં આઝાપનાં-અલખેશ્વરી! પ્રેમનાં

આત્મ સમું જગ લાળનાં-નું તું આદ્યુ જનપ!

મહામેષા પદ પામતાં-પામરતા વિસરાય!

પ્રેમના આહુત્યેક ધરધરમાં ગમવતાં!

માનવને દેવ જનાવનાં-ઓ ઘેનુડી! પ્રેમનાં

પ્રભુનાં દર્શન પૂજપજે-સ્થળ સ્થળ પ્રેમે જગ!

અખિલ વિશ્વ પ્રભુમય યતાં-પ્રેમ સમાધિ પમાય!

પામે પ્રભુને આત્મ જ્યોત પ્રકાશતાં!

મણિમય જીવનને જનાવતાં-અલખેશ્વરી! પ્રેમનાં

મણિમંદિર-પાદરા.

નવરાત્રિ સંદ.

પાદરાદર.

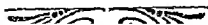
શુદ્ધ સંયમ-આત્મનિગ્રહથી થતી આત્મ શાન્તિ.

લેખક:—સદ્ગુણાનુરાગી મુનીશ્રી કર્પૂરવિજયજી.

- ૧ કલ્યાણાર્થી જનો સ્વાધીનપણે શુદ્ધ સંયમનું સેવન કરી ખરી શાન્તિ મેળવી શકે છે. ખીજને તે મળી શકતી નથી.
- ૨ મનની અને ધ્વનિયોને સ્વેચ્છા મુજબ હિન્મર્ગે ચાલતાં હુક્તિથી સાવધાનતા પૂર્વક રોકી જે તેમને સન્મર્ગે પ્રવર્તાવે છે તે અનેક પ્રકારના ભાવિ દુઃખની જાળમાંથી મુક્ત થાય છે.
- ૩ રાગ દ્વેષને ક્રોધાદિક કપાયોને જે સુસજ્જનો સમભાવ ધારણ કરી, ક્ષમા નમ્રતાદિક સદ્વિપાક વડે સાવધાનપણે જય પરાજય કહે છે, તેમના સુખનો પાર રહેતો નથી.
- ૪ મન વચન ને કાયાની પવિત્રતા કહો કે વિચાર વાણીને આચારની શુદ્ધિ જે જન્મ જનો સાવધાનપણે સાચવી રાખે છે તેઓ અખંડ સુખ શાન્તિનો સહેજે અનુભવ કરી શકે છે.
- ૫ જે સંત સાધુજનો સહુને કુટુંબ તુલ્ય લેખીને કોઈને ક્યારે પણ પ્રતિકૂળતા (દુઃખ પરિણામ) ઉપજાવતાજ નથી તેમને પછી દુઃખ પરિતાપ આવેજ ક્યાંથી? જેવું આપણું તેવુંજ મેળવવું, વાવણું તેવુંજ લણવું.
- ૬ જે મુગ્ધજનો મોકળી વૃત્તિથી પ્રમાદ યા સ્વચ્છંદતા વશ (નિપય, કપાય નિંદા વિકલાદિકને આચરી) અનેક જીવને દુઃખ ત્રાસ આપી એવાં આકરો પાપ-કર્મ બાંધે છે કે પછી તેનું ફળ ભોગવતી વખતે તેને ભારે વસમું લાગે છે, હાથનાં કર્પાંજ દેવે વાગે છે.
- ૭ તેથીજ સુખના અર્થી દરેક મુક્ત જને કાન, ધ્વનિયો લગામમાં રાખવાં, રાગ, દ્વેષાદિક ભાવથી પણ સાવધાનમાં દુર રહેવા, વિચાર વાણીને આચારમાં પવિત્રતા સાચવી રાખવા, અને પાપવૃત્તિથી પાછા એસરી સંયમ વૃત્તિ જાગ્રત કરવા જરૂર થતી કરવો જોઈએ એમાંજ બધા ઉપદેશનો સાર સમાયો છે.
- ૮ સાવ મોકળી વૃત્તિ રાખવા રૂપ અસંયમથી આ લોકમાં તેમજ પરલોકમાં જીવને ભારે નિપત્તિ વેઠવી પડે છે તેમાંથી સ્વાધીનપણે આત્મનિગ્રહ રૂપ સંયમ સેવનારા બચી શકે છે.
- ૯ સંપૂર્ણ સંયમયોગના બળથી, સકળ દુઃખ મુક્ત થઈ સકાય મોક્ષ સુખ મેળવી શકાય છે.

ઇતિશમ.

બાળશિક્ષણ (નિશાળ પહેલાનું)

ઘરમાંનું પહેલું પગથીડું.

ક્યાર એક શ્રીમાનના બંગલાપર જવાનો વખત આવ્યો. બંગલો ઉત્તમ રીતે શણગારેલો હોઇને, તેના ફરતો બગીચો પણ રમણીય હતો. બગીચામાં ફળ ઝાડો અને ફૂલઝાડો વાવેલા હોઇને તે વિવિધ રંગોથી સુશોભિત હતાં. ઓછા અધિક પ્રમાણમાં ચમકનારા જૂદા જૂદા રંગ, રથજે રથજે પાણીને ઉખર્ચતિ આપનારા ફૂવાય, ઝાડો ઉપરથી કિલકિલાટ કરતા ઉડતા જતા પક્ષિઓ, ઈલાદિ આનંદદાયક બનેલા અને નિઃસ્વર્ગદેવીના પુસ્તકમાંના જૂદા જૂદા પાઠોનું આધુનિક પદ્ધતિનું શિક્ષણ આપવા માટે સાક્ષાત્ કિંડર ગાર્ડન બનેલા, એવા તે ઉદ્યાનમાં એ બાળકો રમાડનારી બાઈ બે ન્હાના ન્હાના બચ્ચાંને લઈ બાંકડા ઉપર બેઠી હતી.

‘ઉદ્યાનમાંની આશ્ચર્યજનક વસ્તુઓ તરફ જોઇ, સ્વાભાવિક ઉપજતા આનંદની ઉર્મિ-ઓનું પરિણામ એ બાલકોના મુખમાંડલ ઉપર થતું સ્પષ્ટ દેખાતું હતું. અને તેથી એ બાળકો એ જુદાના હાથમાંથી છુટીને બાગમાંની જૂદી જૂદી મનમોહક વસ્તુઓ તરફ જવાનો પ્રયત્ન કરતા હતાં. પરંતુ તે જુદાએ તુરત મોટેથી ખૂમ પાડી તેમને ખડીકે બતાવવા સાથેજ, એ કુમળા મગજના બિચારા નિર્દોષ બાળકોના મુખમાં ઉપરની હારચરેયા નાશ પામીને મોઢાં ફિફકાંદ્ય પડી ગયાં ! આનિરાશાની અસર તેમની પ્રકૃતિ ઉપર વધારે સખત નીવડી હોય એ દેખાતું હતું. ‘કુંકામાં કયાંય હાથ અડકાડયો તો ખબરદાર !’ એવી કડક શીક્ષામાંના એ બાળકો બન્યા હતાં.

એ બાળકોની માતા સાથે મળવાનો પ્રસંગ આવતાં એમજ કહેવું પડે કે-“તમે તમારાં બચ્ચાંને એક રીતે શુખ્યાંજ મારો છો ! સઘળી રીતે સુખમાં રહેનારા બચ્ચાં કરતાં અમારા ગામડાના ધૂળ સાથે રમનારા તદ્દન ગરીબ સ્થિતિના માણસોના છોકરાં વધારે આનંદી અને નિરાગી હોય છે.”

આ વાર્તાવાપ ખરેજ સત્ય છે. બાળકો ત્યારે તદ્દન ન્હાના હોય છે, ત્યારે તેમને ગરીબી (દરિદ્રાવસ્થા) કે સંપત્તિ સ્થિતિનું જ્ઞાન હોતું નથી. જગતમાંની બધી વસ્તુઓ આનંદ દાયક અને વિચિત્રતાપૂર્ણ તેમને દેખાવાથી તે હાથ અડકાડવા પ્રયત્ન કરે છે. આવે વખતે તેમને ‘કયાંય હાથ ન અડકાડવો, અડપલાં ન કરવાં, અમસ્તી બકબક નહિ કરવી’ આવી રીતે તાકીદ આપવી અને તેમની ઇચ્છા પ્રમાણે ન કરવા દેવું એટલે ‘તમારે કાંઈ નહિ શીખવું’ એમ કહેવા બરાબર છે.

બચ્ચાં ન્હાના હોય છે, ત્યારે દરેક વસ્તુ હાથમાં લે છે અગર મોઢામાં નાખે છે, હારે તેમને જે આનંદ યજેલો જણાય છે, તે સ્પર્શદ્રિવથી તે શું શીખ્યા ? તેની ઝાંખી

કાચનારજ છે. તેમને ઉપરોક્ત કુદ્ધ શબ્દોથી ધમકાવીને સ્પર્ગોદિયદ્વારા તેમને મળતું શિક્ષણ હિં કરવામાં આવે, તો તેની ખરાબ અસર તેમની શરીર પ્રકૃતિ ઉપર થયા વિના કદી દેરો નહિ. હાલની જાલોદ્યાન-કિંકર ગાર્ડન આદિ જુદી જુદી પદ્ધતિથી જાળોકોને જે કૃત્રિમ શિક્ષણ આપવામાં આવે છે, તે કરતાં સ્વાભાવિક રીતે તેઓ કુદરત પાસેથી જે શીક્ષણ મેળવે છે, તેજ વધારે ફાયદાવાળું નીપડે છે.

આ વિચારોના સંબંધે-કેટલાંક બહેન ભાઈ શંકા કરશે, કે ‘આવી રીતે જાળોકોને શિક્ષણ વસ્તુને અડકવાની મનાઈ ન કરવામાં આવે, તો ઘરમાંની ઘણી વસ્તુઓનો-વિશેષમાં માટી દેખાનારી વધારે કિંમતી વસ્તુઓનો તે નાશ કરશે.’ કેટલેક અંશે તેમનું આ કહેવું ખરું છે. પણ તેમ નુકસાન નહિ થયા દેવાનો એક રસ્તો છે. જાલક જ્યારે રમતું હોય છે, પતે તેનું ચિત્ત જ્યારે કાંઈ અમુક રમતમાં લુબ્ધ થએલ હોય છે, ત્યારે તેની આગળ સારી કિંમતી વસ્તુ મુકવાથી તે બહુજ કાળજીથી સાચવીને રમે છે. આવી રીતે સંભાળીને તે વસ્તુ નષ્ટતામાં હોય, અને તે સાથેજ કુદરતી ઉદય પામતી શક્તિનો ઉપયોગ કરી જોવાનો, તે પ્રયત્ન કરતાં હોય, ત્યારે માત્ર તેમના તરફ આપણું લક્ષ્ય રહેવું જોઈએ. અને ‘જાણુ જાળ-કાંઈ ના’ એમ કહીને તે વસ્તુ તરફ તેમનું ઘોંટવું ચિત્ત અસ્થિર ન કરવું જોઈએ. તેમ જાળની તેમની પોતે પ્રયત્ન કરવાની જે ક્રિયા ચાલુ હોય છે તે બંધ પડે છે અને તેમનું ત્યાગન અને આત્મવિશ્વાસ એ કમજોર થાય છે.

પાપમા સંત્ર જાણોદ્યાન અને કિંકર ગાર્ડન પદ્ધતિ પ્રચલિત હોઈ, તેનો હેતુ બચ્ચાં-આને પાઠશાળાનું જ્ઞાન પ્રસાર અને તે પછી સ્વાભાવિક રીતે જેટલું આપી શકાય તેટલું આપવું એજ છે. પણ જાળોકોના તદ્દન ગરબજમાં, એટલે કે તે જ્યારે નિરાળે મોકલવા જેવાં હોતાં નથી, ત્યારે તેમના માટે આપણી શૃદ્ધાશાળાથી લુદ્ધ જાલોદ્યાન શોધવા જવા જરૂર નથી. સોડામાં, દિવાળખાનામાં, બગીચામાં, રોસોમાં એવા કેટલાક પ્રસંગો અને છે ત્યારે જાળોકો મા માંદ કે આ આમ કેમ ના એવા આપણને કંટાળે આપનારા પ્રશ્નો પૂછે છે. એજ તેમનું ખરા શીક્ષણ અને ઉપરોક્ત માંદની સમજાવી.

પરંતુ આ શીક્ષણ જાળોકોને મળે એવી કલ્પના મનમાં આણતાં પહેલાં એક વાતનો ધ્યાન કરવો જોઈએ. અને તે એ કે-જો જાળોકો તરફ આપણને ધ્યાન કરી લક્ષ્ય આપવાની તરફ ધાવી નથી, એવા કેટલાક વ્યવહાર આપણને જાણકો ખાતર કરવા પડશે. અને તે જાળોકો અમરના દેગર કરીએ છીએ એમ પણ આપણા મનમાં આવશે. પરંતુ બચ્ચાંઓને શિક્ષણ આપવાની દૃષ્ટિએ જોનાં તે અગત્યના જાણકો. જેમકે પહેલા ખીચ ધોરણમાંના જાળોકો મગિન વિષય લગાવતી ગખન સરવાળો-આદિજાણીના પ્રત્યેક પગથીએ તેમને તેના અંગે પગથીસાપથી જવું પડતું નથી. વચ્ચાં કેટલાંક પગથીયાં મૂકીને તે સવાસોના જવાજ પાસર આપે છે.

બચ્ચાંઓને શીખવતી વખતે ઉમર અને જાનમાં આપણે તેના જેટલાજ છીએ એમ જાણવું જોઈએ. નવના બચ્ચાંને નવના બચ્ચાંનીજ જે સંગતિ હોય તો તે ખુદી રહે છે. નમકચરક-તમા ઉમરના જાલકો તેને કેવી રીતે સમજાવી કહે છે, અને તે કહેવું તેમને પળુ કેવું પસંદ પડે છે એ વધારે લક્ષ્યમાં લેવા જેની જાગત છે.

સ્વાભાવિક અને કૃત્રિમ શિક્ષણ રીતીથી જે શરૂ પડે છે, તેનો પ્રત્યક્ષ લાભ શહેરી અને ગામડીયા છોકરાઓનાં શિક્ષણ બેઠકી સ્પષ્ટ જણાય છે. અહીં શિક્ષણ એટલે 'નિશાળ-માનું' શિક્ષણ' નહિ પણ 'સમગ્ર વ્યવહારિક જ્ઞાન, અગર કાર્ય કારણ ધ્યાનમાં લેવાર્થ થએલ માનસિક ઉત્તતિ.' એમ અર્થ લેવાનો છે. ગામડામાંના છોકરાઓને સર્વત્ર મોકળાપણું હોવાથી શહેરમાંના છોકરાં કરતાં તેમની માનસિક શક્તિ વધારે સારી અને દૃઢતાવાળો થવાનું જોવામાં આવે છે. માનસિક ઉત્તતિની દૃષ્ટિએ શહેરમાં રહેવાથી આ એક જાનનું નુકસાન છે. એટલુંજ નહિ પણ તેજ કારણથી તેમની શારીરિક ઉત્તતિ પણ જરાબર થતી નથી. ધારો કે કૃત્રિમ સાધનોથી-કોઈ દિવસ પડવા નહિ દેતાં-છોકરાને ચાલવાનું શીખવેલ હશે, તો આખો જન્મ તેને જરાબર ચાલતાં આવડશે નહિ. કેમકે ચાલતી વખતે જે અનેક અડચણો આવે છે તેમાંથી પસાર થવાનું તેણે જ્ઞાન મેળવ્યું હોતું નથી. એ બધી અડચણો એટલે ચાલતી વખતે પોતાનો ભાર શી રીતે સંભાળવો? પણ પર જોરે દબને કેમ ઉઠું? મહેવું, ઉંચે ચડતાં વજન કેમ સંભાળવું? અથવા ઉતાર આવે ત્યાં કેમ સમજાવે જનવું? એ અનુભવે ચાલવા શીખતી વખતે પડ્યા આમકપા પિના કદી સમજશે નહિ. બચ્ચાને તેના હાથથી જમવાનો અભ્યાસ નહિ થવા દેતાં, જે આપણે તેને જમાડવાની ટેવ પાડીશું, તો તે જરાબર જમી પણ શકશે નહિ.

આવી ક્રીણી બાળકોને બચ્ચાના અડપણાં ગણી તેનાથી તેમને મુક્ત રાખવા પ્રયત્ન કરવામાં આવે તો આપણે તેમની શારીરિક અને માનસિક ઉત્તતિનો નાશ કરીએ છીએ એમ કહેવું અયોગ્ય નથી. બાળકોના ટેવળ હાથ-પગના વ્યવસાયથીજ તેમની વૃદ્ધિ થાય છે એમ નથી. પણ અન્ય અવયવો દ્વારા પણ થાય છે. બોલતા શીખતાં બાલકો તેજ શબ્દ ફરી ફરીને બોલીને મોઢે કરે છે. કોઈ અધારી કોટડીમાં મુકવાથી તેમની જોવાની ક્રિયા બધ થાય છે, તોપણ તે શાન્તતાથી કાંઈ પણ સાંભળતાં હોય છે. હુંકામા સ્વાભાવિક રીતે બેઠક શીખે તેટલું શીખવાને તેમને છૂટ આપવી જોઈએ. તેમને કાંઈ ઈર્ષા ન થાય અથવા તો તે અવળે માર્ગે ન વળે, એટલીજ આપણે નજર રાખવાની છે, પણ-‘એ! અડપણાં શું કરે છે!’ ‘જાનો મર જાનો!’ ‘બડબડાટ શું કરી રહ્યો છે?’ આવી આવી જીતિ બતાવવાથી તેમની સ્વાભાવિક શિક્ષણની અંખભાર કરેલી ક્રિયા અટકાવતાં ધણુંજ નુકસાન કરવા જેવું છે,

કોઈ પણ પદાયને ગતિ આપવી એટલે તેને સ્પર્શ કરવો પડે છે. અથવા તેના પર કોઈ ક્રિયા કરવી પડે છે. એજ નીચમ બાળકોના માનસિક અને શારીરિક શિક્ષણને લાગુ પડે છે. બચ્ચાઓના આ શિક્ષણને તેના માથાપોએજ ગતિ આપવી જોઈએ. પરંતુ ભારતના દુર્ભાગે અંતુભવ આથી ઉત્રોત્ત જોવામાં આવે છે! બાપે સવારે વહેલા વહેલા પરવારીને ઝોરીસમાં જવું અથવા દુકાને કે કોઈ ઘંઘામાં મચ્ચા રહેવું. સાધારણ દીક સ્થિતિ હે.ય તો કલ્પ અગર લાયજેરીમાં ગિયાંતિ લઈ રાત્રે ઘેર આવવું. અને એ વખતે-રાત્રે પણ કોઈ ઝોરીસનું કે બીજું કામ બાકી હોય તો તે કરવું. તેથી બાળકોને બાપ પાસે આવીને થોડો વખત પણ રમવા કે શીખવા અવકાશ મળતો નથી. તેથીજ સ્થિતિ માતાની! ઘરમાં સંસાર વ્યવહારનું કામકાજ કરવામાં વખત ઝડા મળતો નહિ હોવાથી. છોકરાને બીજા મોટી દીકરી કે કોઈ બીજાં સ્ત્રીને સ્વાધીન કરવાં પડે છે. અથવા તો તેમને કોઈ રમતે, અગવવાં પડે છે. આવી રીતે બાળકો મારે ટાળાટાળ કરવી એટલે આપણા માથે તે જવાબદારી છે તેને જૂસવા

જેવું છે. તેથી માખાપોએ થોડોજ વખત પણ છોકરાઓની સંગતમાં ગુજરવો જોઈએ. અને તેટલોજ વખત પોતે બાળકોની જેમ તે જેમ રમે, જેમ દાંત કાઢે, કે કૂદે તેમ તેમની સાથે હસવું રમવું જોઈએ.

જે બાલકોનો આપ તેનો ઉદાર શુદ્ધ મિત્ર છે, અને જે છોકરાઓની માતા તેમની પ્રિય સહિયર છે, તે છોકરાંઓને ધન્યવાદ છે! કારણ વાતસલ્ય પ્રેમના સાગરરૂપ માતાપિતા પોતે તેમની રમત ગમતમાં દાખલ થઈ, તેમને કુદરતી શિક્ષણનું જ્ઞાન કરાવે તો તેના જેવું ખીન્નું અહોભાગ્ય કયું?

આ સઘળા બાળકો બનવાને, પોતપોતાનાપરની જવાબદારી પોતે પૂર્ણ સંભળાવવી જોઈએ એવી દૃઢ લાચના નિશ્ચિત થવાને આપણા પર ધાર્મિક સંસ્કારોની સારી અસર થએલ હોવી જોઈએ. અને પોતાનું કર્તવ્ય પાલન કરાવવા માટે શક્તિ આપનાર પ્રભુ સમર્થ છે એજ દૃઢ વિશ્વાસથી આપણે કર્તવ્યપરાયણ બનવું જોઈએ. જે બાલકો પ્રથમથીજ કુદરતી શિક્ષણ મેળવી હિંમતવાન અને તો ભારતની નિર્માત્રાવસ્થાનો અંત આવતાં અવકાશનો સંભવ નથી. તેથી પ્રત્યેક માતા પિતાએ બાળકોના શંકાસમાધાનના પ્રયત્નોના યથાર્થ ઉત્તર આપવા ચૂકવું નહિ જોઈએ. અસ્તુ.

બાલમંદિર.
તા. ૧-૭-૨૨ }

લેખક:—‘બાલકવિ’ જામનગર.

હિત વચનો.

લેખક:—સદગુણાતુરાગી કર્પૂરવિજયજી, મહારાજ.

- ૧- પથ્થરની નાવ જેવા લોભી ગુરૂને લાલચી, ચેલા બાપડા બને છુટે છે. (સંસાર-સમુદ્રમાં તેમનો પતો મળતો નથી).
- ૨- નિલોલિ સંત સાધુની સંગતિથી સાચો માર્ગ પાપી જીવનો નિસ્તાર સહેજે થાય છે. ઉત્તમ સંત મહંતના સેવા ભક્તિથી જીવન સફળ થઈ શકે છે.
- ૩ એવા સંતજનો પોતે તરે છે અને આશ્રિત જનોને પણ તારી શકે છે.
- ૪ નમ્રતા લઘુતા, વિનય એ પરેખર અજળ વરીકરણ છે.
- ૫ જો કરણી હલકી હોય ઉંચી ન હોય તો ઉંચા કુળથી શું ફળ? ઉંચી કરણી વડેજ જીવનો નિસ્તાર થઈ શકે છે.

- ૧ અંદાન સુખડ શેરડી ને સુવર્ણસિમા સજ્જનો, હેઠા બેઠા. પીઝા તાપ્યાં છતાં પ્રાણાન્તે પણ, પોતાની પ્રકૃતિ (સજ્જનતા) તજતા નથીજ.
- ૭ અનેક વિષ્ટ કસોટીઓમાંથી પસાર થઇ નેહ નિભાવવો કઠણ છે.
- ૮ સંત વચન અમૃત જેવાં મિષ્ટ-મધુરને શીતળ હોઇ શાન્તી આપે છે, સારે દુર્જન વચન એર જેવાં-આકરા હોઇ બાળાને ખાખ કરી નાંખે છે.
- ૯ સહુને સુખદાયક મિષ્ટ વચનજ ખોલવું, કડવું, કઠોર, નજ ખોલવું, એમાંજ સ્વપરહિતનો સમાવેશ થાય છે.
- ૧૦ પરમાર્થના ખાતર પોતે કષ્ટ સહેવું. પણ સ્વાર્થ અંધ બની પરને પીડા ઉપભવવી નહીંજ. એજ સંત સાધુ જનોનો કઠણ માર્ગ છે.
- ૧૧ ગમે તેટલા ઉપદેશ જળથી કપડીનું મન લીંઝવાનું નહીં.
- ૧૨ નીસ્વાર્થી સંતજનોનું એક પણ હિત વચન સરસ સ્વભાવી ચોકખા દિલના ભક્ત જનને માટે કલ્યાણ કારક બને છે.
- ૧૩ જ્યાં લોકોને ગુણુની કદરજ ન હોય ત્યાં સાધુ સંત - શું કરે? ત્યાં તો તેમણે સ્વહિતજ સાધવાનું રહ્યું.
- ૧૪ સ્વાર્થની ખાતર માંગવું મોત જેવું વસમું, ને પરમાર્થની ખાતર માંગવું બહુ સાફ લાગે તેમાં લાજ, શરમ, પ્રતિષ્ઠા હાનિ ન સમજે.
- ૧૫ એક અહંકાર કરવાથી જે કંઈ શુભ ક્યું કરાવ્યું હોય તે ધૂળ મળે છે. સાક્ષી ભાંવે રહેતાં તે સઘળું લેખે થાય છે.
- ૧૬ અતિ ઢઠ કદાચદ કરવાથી ગમે એવું સુંદર કામ પણ વિચૂસે છે, સરળતા સેવવાથી બધું કામ સુધરી શકે છે.
- ૧૭ અતિ સર્વત્ર વર્જવાનું કવું છે. તેનો સુંદર આશય વિચારી લેવો અને અહિન માર્ગનો આગ્રહ એકદમ તણ દેવો ઘટે છે.
- ૧૮ જેના દિલમાં ખરો પ્રેમ પ્રગટે તેને દુનીયા દાસ રૂપ થઇ જાય છે, શુદ્ધ પ્રેમની ભક્તિ મુકિતને મેળવી આપે છે, લુખી ભક્તિ નકામી નિષ્ફળ થાય છે.
- ૧૯ ઘટમાં પ્રેમ પ્રગટ્યો જાનો ન રહે. મુખથી બોલે નહિ તો નેત્રદ્વારા તેની પ્રતીતિ થાય છે. પ્રેમ અશુભ કે ખુમારી વડે તે પરખાય છે. પારખી શકાય છે.
- ૨૦ ખરો પ્રેમ આઠે પહોરમાં પવકમાં માત્ર વિસરે નહી કાયમ બન્યો રહે.
- ૨૧ સંયમ આત્મદમન નિર્દોષ જીવન એ સકળ સુખની અજમાવી શકાય એવી અજબ ચાવી છે.

સપ્તપદી

યાને

વરકન્યાને લેવાની પ્રતિજ્ઞા.

લેખક-ચંપકલાલ મગનલાલ લાકઠાવાળા.

સાંજના સમયે હું ચોપાટી ઉપર આગતેમ આંટા મારતો હતો. પવનની લહરીઓ મારા મગજ સાથે અથડાતી હતી; દીરસનું કામ કરી ચાકેલા મગજે શાંતી પકડવા માંડી હતી. હું પણ મારી લાકડી ફેરવતો. ફેરવતો શાંત, ધીમે પગલે ફરતો હતો. ફરતાં ફરતાં હું અચાનક અટક્યો અને દરીયા સામું તાકી તાકીને જોવા માંડ્યું. એટલે ધીરેધીરે માફ મગજ દરીયા પારના સવાલોમાં રમવા માંડ્યું. એટલામાં, પછવાડેથી એક મિત્રે દોડતાં દોડતાં, હાંફતાં હાંફતાં આવી મારી મગજની શાંતીમાં તેમજ તેની સાથે અથડાતી લહરીઓમાં ઠાંગણ પાડ્યું. તેનેથી દમ પણ બરાબર લેવાતો ન હતો. તે એક શબ્દ પણ બોલી ન શક્યો. પણ મારા હાથમાં એક 'પીપ્પું' કંપરં મૂક્યું. તે જોતાંજ મને 'જણાયું' કે તે તાર હતો. એકદમ મેં પણ ગભરાતાં કવર ઉઘાડી નીચે પ્રમાણે વાંચ્યું:—

ત્વરાથી આવો. કન્યા જડ્ડી છે. એકદમ હું કંઈ તારનો સંદેશો સમજ્યો નહિ. તરત મારા મિત્રને લઈ, એક દેક્ષા કરી, હું ઘેર ગયો. હાં મારી માએ સંમગ્નવ્યું કે “ભાઈ આજે અત્યારે તારા મિત્રનો કાગળ આવ્યો છે તેમાં તેણે એવું લખ્યું છે કે” આપણા જ્યાં વગર ન ચાલે, પણ હમારાથી આજે અવાય તેમ નથી. હમો કાલે સવારની ગાડીએ ખેરો સુરત આવવીશું પણ અત્યારે આ તાર આવ્યો છે એટલે તારા જ્યાં વિના તો નજા ચાલે.” મારી માએ આટલું કહ્યું કે હું બહુ સમજી ગયો. મારા મિત્રના લખેલ હતા. એણે મને બહુ કહ્યું હતું પણ એકદમ જરૂરનું કામ હોવાને લીધે હું હાં શક્યો નહોતો. આવતી કાલના લખેલ હતા તેથી મને ખાજો તાર. કયો અને જીલ્લો વાત તો પછી સંમગ્નવીશ, કારણ મારે હાં જવુંજ નોંધ્યો. આગાડીનો વખત લરાઈ જવા આવ્યો છે, હું માણીને ખગે લાગી, તેનો આશીર્વાદ લઈ, દેક્ષા કરી, મારા મિત્ર સાથે કાસાળા આવી પહોંચ્યો. કેવો સરસ મિત્ર કે તે મારે માટે ટીકીટ વીગેરે બહુ લઈ આવ્યો, અને છેક ડબ્બામાં બેસાડી ગયો. ઘરો વાગ્યો, સીટી વાગી-ટ્રેન ચાલવા માંડી એટલે મેં મારા મિત્રને વંદેશાતરમ્ કર્યા અને કહ્યું કે “ભાઈ, મારી” જીઆવાને કહેતે કે બધાને તેડીને સવારની ગાડીમાં જરૂર આવી પહોંચે—જોઈ જુલું આવી નહિ. —પાલધર, વડસાડ, નવસારી વગેરે વગેરે એક પછી એક આવી ગયા. દાદર, વાંદરા, વસાધના પુલ વગેરે કર્યા ગયા અને ક્યારે ગયા તે તો ખજર પડીજ નહિ, હશે સુરત આવ્યું—ભાઈ, ઉતરો. હું તો સીધોજ મારા મિત્રને ઘેર ગયો, મને જોઈને તે બહુજ રાજ રાજ થઈ ગયો. લઈ વખત શું થમાય ચાલે છે તે તો તમને ખજર હશે. એવું હું જાણું કે તમે પરવ્યા નહિ હશે તો કાઠની જાને તો ગયાજ હશે. પણ—મારે સારી વાત કહેવાની છે. પેલા તારની. કન્યા જડ્ડી. કંઈ બાળનમાં? જણવું હોય તો આવો મારી સ યે

મારા મિત્રના ખાનગી ઘોરડામાં. અહીંયા તો કાંઈ સાંભળે. જો બેસ-સાંભળ-કન્યા સરમાળ છે-(જો કે લગ્ન થયાં તો નથી તોપણ વરકન્યા વાતો તો કરે. પણ સરમાળ છે. એનાં માથાપ એમ કહેછે.) મારે ત્યાં જવું છે અને જો કન્યાને સમજાવવી છે, અરે કહેવાનું બૂલી ગયો. નવો ધારો કાઢવો છે. ગેર મહારાજ (સંસ્કૃત) સંસકરતમાં બપડી ફરડી જાય છે શું? તે વર અને કન્યા બેઠેની પ્રતીજ્ઞા બપડી જાય છે. આ ભાઈ સુધારા-વાળા છે. સંસ્કૃત બહુલ છે. એટલે જો પસંદ નથી. એણે પ્રતિજ્ઞાનું ચુસ્તગતી કરી રાખ્યું છે અને જો વરકન્યા પોતાપોતા સમજીને પોતાની પ્રતીજ્ઞા સલા સમજા લેવાના છે. કન્યાએ કણુલ રાખ્યું છે (ખાનગીથી) પણ એનો બાપ જૂના વિચારનો છે. માનતો નથી. વળી તેની બેન, ભાણી, સહીયરો મરકરી કરે છે. તેથી કન્યા સરમાળને ચુસ્તગતીમાં પ્રતીજ્ઞા લેવાની ના પાડે છે. મારે વિવધને સમજાવવી છે અને તાર પણ તેનોજ છે 'કન્યા જણી છે' એમ લખ્યું છે-લોકોને બરાવવા-પણ એના સર્ગા વહાલાં જણી છે. હશે, જે હશે તે. ત્યાં જઈશું અને જોઈશું. જે જણી હશે તેને સમજાવીશું' હવે હું ત્યાં જઈશ.

પછી હું ત્યાં ગયો. બધાને સમજાવ્યા. કન્યાને મેં કહ્યું કે 'કેમ, પ્રતીજ્ઞા લેશો કે? તમે લેશો તો તમારે જોઈને બીજાઓ પણ લેશે. અને તમારે શું શું પાળવાનું છે તે ધ્યાન રહેશે, પરંપરા પછી બહુ બપ લાગશે હોં? અંતઃકરણમાં પ્રતીજ્ઞા ગોખી રાખજો. જો જોખી રાખશો તો બહુધીબહુઆણીને કાંઈ દીવસ લાડું ન પડે. શાંતિથી અને આનંદમાં દીવસ જાય. બીજું તો હું ચાલારે બોલી શકું તેમ નથી. માટે જરા માની જાઓ. તમે તો કાશી અને શાશ્વા છે.' વગેરે વગેરે ફેંક્યું. તેણે પણ માન્યું. પછી હું બીજા બધાને સમજાવી આવ્યો. તોખા, બાપ, તોખા-કન્યાની બેન અને ભાણી-એ સમજાવવા બહુજ જખરા છતાં શું કરીએ, માથું ફેંકાયું અને જો લોકોને પણ સમજાવ્યા. બપોરના છેક બે વાગી ગયા. બૂખ પણ પુષ્કળ લાગેલી. હું ઘેર આવ્યો, મિત્રને વધામણાં કર્યા કે 'તારી ડ્રિયાએ અને બધાએ માન્યું છે' તે તો બહુજ ખુશ થયો અને હમે બને જણ સાથે જમવા બેઠાં. એ એ બીચારો મારે માટે બેસી રહ્યો હતો. હાસ, પેટ ભરાઈ ગયું. શું ખાઈું એ કંઈ તમને કહેવાની જરૂર નથી. એ તો હમે બેએજ મોજ ઉઘાળી. વાતમાં ખાંચ વાગ્યા. એટલે રગકમીમાં વાલુ લઈને આવ્યા. ગોરસ લગ્ન હતો એટલે ધમાલ થઈ રહી. બધા નર્વા સારા, રેલગી, ભપકાદાર કપડાં પહેરીને આવ્યાં. થોડાં વખતમાં વરધોડો ચાલવા માંડ્યો, અને આખરે વેદાધને બારણે પણ આવી પહોંચ્યો. લગભગ દીવા વેળા સએલી હતી આપણે તો મંડપની અંદર જઈ બધાની સાથે સોફાપર બેઠા (કારણ તકીમાં હતા નહિ). પાણી પીધું. પાન સોપારી ખાધા. (ખાંડ પૂછાવો તો ફેંકી દીધા કારણ કે તે જખરમાંથી તૈયાર લાવેલા હતા અને કાચાં, અર્ધાં કોહેલાં, નસ વગર-ઉતારેલાં હતાં. કંઈ નહિ વિવધની ભડ ન જોલાય તમે પણ ચૂપ રહેજો). ધીરે રહીતે પંખો આવ્યો. ઠીક થયું ભાઈ-પરસેવો કપડાં બગાડતો હતો. હું પંખો ખાતો હતો એટલામાં એક જણ મારી પછાડેથી આગળ આવ્યો અને હસ્તે મહેરે મારા હાથમાં એક સોનેરી અક્ષરે લખેલો કાગળ મૂકી ગયો. મેં તે કાગળ તરતજ વાંચવાં માંડ્યો પણ હું તમને તે વચાવું તે પહેલાં તમારી પાસે એક કણુલાત માંડું છું. જે કણુલાત આપો તો બનાવું. કણુલાત એ કે એ વાંચ્યાં પછી જો તમે પરણેલાં હોવ તો વર્તનમાં મૂકજો અને મારાં જેવાં કુવારાં હોવ તો પરંપરા પહેલાં એ ચુણો લાવવા

મહેનત કરજો. અને રણો આવે પછીજ પરણીને આટલી કષ્ટસાત તમારી પાસે લઈ, ! જે કાગળમાં લખ્યું હતું તે તમને ખતાવું છું. વાંચો:—

દંપતી પ્રતિજ્ઞા અને સસ પદી.

બાતુઓ અને સહચરો,

જિતમોનમ લમ પ્રસંગે કન્યાદાનનો સંકલ્પ થયા બાદ સપ્તપદી એટલે વરકન્યા તરફથી પ્રતિજ્ઞા કરવામાં આવે છે. તે સંજ્ઞાથી આપણા લોકોમાં તદ્દન અજ્ઞાપણું છે, તેમજ ગોર મદારાણે તન્દુથી પણ સમજીત કરવામાં આવતી નથી. માટે હમે પ્રતિજ્ઞાનું ખરૂં સ્વરૂપ બતાવવાને આ સપ્તપદી પ્રકાશીત કરી છે.

(કન્યાને લાજવાની પ્રતિજ્ઞા.)

કન્યા—જો ત્યાં જરો પ્રભુ ત્યાંહા તમ સાથ આવું, જાયા રૂપે અનુસરી પતિની કંઠાવું, હો દુઃખ કે સુખ જરી ગનમાં ન લાવું, સેવા વિગે વહી પતિ શુભ માવું ૧. પાળું કુટુંબ નહિ કોઈ ધર્મ જરાએ, સેવા કરૂં વડિલની વિધિથી સદાએ, હૃદયમાં મસે નવ મજ રહું હર્ષમયિ, સ્વામી તણી થઈ રહું મન વાણી કાયે. ૨. જાતિ કરૂં પ્રભુ ધણી પતિ યું તમારી, સ્વામી તણા ચરણમાં રહું પ્રેમ ધારી; વાણી વહી કંઠું કંઠા નહીં દુહાનારી, ભાણુ સદા મધુર વાક્ય વિનોદારી. ૩. સ્વામી તણા સુખ વિગે રહું પૂર્ણ સુખી, યાએ કદી દુઃખી તમે થઈ દુઃખ દુઃખી; એ રીત નિત્ય સુખ દુઃખ વિભાગી થાઉં, આજા તમારી સધળી શીરથી ઉઠાવું. ૪. થઈ સ્નાનથી રૂતુ થકી અતિ શુદ્ધ દેહ, કીડા કરૂં નિજ પતિ થકી નીત્ય ગેહ; ચક્ર તથા ગત થકી ન ગણું બીજને, માવું બીજ પુરૂષ જાત પિતા સમાને. ૫. વાણી શરીર મનથી રહું ના પનિને, આદી કર્મ વચનના કમળા પતિને, સાથે વગીઠ જગમાં સુખથી સુગ્રીને, ના કલેઠ સાથ કદી વર્તીશ એવી રીતે. ૬. વેણી છડી પતિ થકી શુદ્ધ કાર્ય ત્યાગી, વત્તાદી કાર્ય કરવા થઈ અર્ધ ભાગી; ધર્માર્થ કામ સમયે રહું નીત્ય સાથે, સર્વથ મેવ અરણ્ય નીજ નાથદાયે ૭.

(વરને લાજવાની પ્રતિજ્ઞા.)

વર—હો ધર્મ પત્ની નરણું અર્ધાંગ જાણ્યું, અર્ધાંગ અરણ્યું તુજને મનથી પ્રમાણ્યું; તેથી સદા હૃદયમાં શુદ્ધ પ્રેમ ધારી, રજા કરૂં અર્ધ અંગ ગણી તું નારી. ૧. પાળે કુટુંબ નહિ કલેશ જરા કરે તું, વૃદ્ધિ તણા વચન નિત્ય શિરે ધરે તું; કર્તવ્ય તારૂં મનમાં સમજે અરે તું, પાળું તદા પ્રણયથી તુજને અરે હું. ૨. જો તું રહે નિત પતિવ્રત પાળનારી, સંસાર કાર્ય અરણ્યું તું ઉગાવનારી; વાણી મૃદુથી તન તાપ સમાવનારી, પાળું ગણી અધિક પ્રાણથી પ્રીયનારી, આજા ધરી શીર ધર ચક્ર સુખ રેતી, સંસાર કાર્ય સુખ દુઃખ વિભાગ લેતી; એવી ક્ષીન પ્રમદા પર રાખી પ્રીતિ, પાળું ધરી વગીઠ સજ્જન કરી રીત, ૪

શાસ્ત્રનું શાસન જદા કહ્યું પાળનારી, યે ધર્મ પત્ની પતિના પદ સેવનારી;
સંસાર વારી નીધિ પાર ઉતારનારી. છે ધન્ય જન્મ મુજ જો મહી ધર્મનારી. ૫
હુંએ નહિ દ્યું તુને કદી કોઈ રીતે, સાક્ષી કર્યા જગપતિ અનિ ચાહું મિતે;
પાણીય અંગ ગણીને તુજને હું પ્રીતિ, તે ધર્મ પત્ની સમન્તે નીજ ધર્મ નીત્યે. ૬
સંસાર કાપ્યું સઘળાં દ્રવ્યે મુખારી, ધર્માર્થ કામ વિપયે બહું સકાય ભારી.
આ લોકમાં સુર લોક બતાવનારી, મુકતી તદા સદ્ગુણ દેખતીની થનારી. ૭

આશીર્વાદ.

આ (સ્ત્રી) જન્મે વર કન્યા લાણી રહ્યા પછી ગોરે વરકન્યાને ચાંલો કરી અક્ષત
(કાચું ભાત) ચોહડવું.

ચાંદલાનો મંત્ર.

મંત્રાર્થઃ-સદ્ગુણ રસનુ પુર્યાં સન્તુ મનોરથા;
શત્રુણા શુદ્ધિ નાશોઽસ્તુ મિત્રાણાં મુદયસ્તવ.

અરતુ.

સ્ત્રીઓનો દરજ્જો.

(અનુસંધાન વર્તમાન વર્ષના પૃષ્ઠ ૧૦૮થી)

લેખક-સદ્ગત વી. ટી. કેશરી બી. એ. એલ. એલ. બી. વકીલ કરાંચી.

ટયુ સીઝાઈએ કહ્યું છે કે સ્ત્રીની મહત્તા સારી કે નરસી એકે રીતે નહિ ગણવામાં
છે, આ વિચાર તે વખતના લોકમતના પ્રતિબિંબ રૂપ છે તે પ્રીતિપાસે સદ્ગુણી સ્ત્રીનું સ્વરૂપ
સમન્વયતાં બ્યારે સ્વર્ગીય એકાગ્રહને કામ્યાની પીઠ ઉપર ચિતરવામાં એજ વિચારનું
પ્રતિપાદન કયું છે.

આ જાતનું જીવન ધણું કરીને દુઃખરૂપ નહોતું. શિક્ષણથી અને આચારથી તેઓને
સેપેલી ગ્રહસ્થાશ્રમની ફરજે તેઓના સ્વભાવની આગેશ થઈ ગઈ હતી અને ધણી સ્ત્રીઓમાં
આને લાંબે તેઓના પતિની આચાર પ્રેરે ફરતા અને કોઈ રહ્યા નહોતો. તેઓની રીતભાત
ધણી સાદી અને વિનયશિલ્પ હતી. ધણી તરફની ફરતાના દાખલાઓ જ્યારે જોવામાં આવે,

છે. પનિ ધણે ખરો વખત સામાજિક જીવનમાં જ ગાળતો. દેવ અને કસેશના દાખલાઓ ઓછા થતા. અને એથી કરીને ગાદ અને ઉચ્ચ દંપતી પ્રેમ (અત્યંત સમાનતાની લાગણી. વાળો નહિ) ધણા ખરા યુગલોમાં સ્વાભાવિક જ ઉત્પન્ન થતો. એને કાશિના લખાણમાં એક ધણું જ મોહક ચિત્ર રજુ કરવામાં આવ્યું છે. જેમાં એક પુરૂષ પોતાની જાત જુલાન ૧૫ વર્ષની નવેદા વધુને આકર્ષિત કરે છે. જે સ્ત્રી સંસારના વ્યવહાર અને રીતથી અત્યંત દુતી તે તેમની સાથે મૃદુતાથી સંભાળણ કરે છે. પરંતુ વાતચિત્તની ભાષાથી જણાય છે કે કેમ જાણે તે જાણક સાથે બોલતો હોય તે કહે છે કે તારું કાર્ય મધમાખીઓની રાસો સમાન છે. એટલે કે ઘેર બેઠાં ગુલામોના કાર્યની તપાસ કરવી. તે ગુલામોને કામની વહેંચણી કરવી. ધૂંટની આવકના પ્રમાણમાં ખર્ચ કરવો અને ખાસ ધ્યાન રાખવું કે આખું ઘર સુવ્યવસ્થામાં છે. એટલે કે જોડા, વાસણો, વસ્ત્રો સર્વ પોતપોતાને ઠેકાણે છે વળી તે કહે છે ને વ્યધિમસ્ત ગુલામોની દવાદાર કરવાની પણ તારી ફરજ છે. પણ આંદિ તેની સ્ત્રી વગમાં 'ખોડી' ઉઠે છે કે ખરેખર આ કામ મને બહુ ગમશે. હું તેઓની સેવા કરીશ. તેમાં મને ખરેખરો આનંદ પ્રકટશે. મારા નોકરો મારા પતિ વફાદારી દેખાડશે અને તેમાં મારા શ્રમનો બદલો વળી રહેશે.

“આ પાશ્વત દૃષ્ટાંત આર્થે બહેનો! તમારે માટે નહીં. તમારું પદ ગૃહિણીનું છે. તેને યોગ્ય દીપાવણું તમારા હાથમાં છે. ગૃહને દેવસદન બનાવો. મનુષ્ય ધારે તે કરી શકવાના સામર્થ્યવાળો છે. તમે પણ મનુષ્ય છો. સર્વ સંકિતમત્વતા તમને પ્રાપ્ત છે. તમારા ગૃહને દીપાવો. ગૃહ વ્યવસ્થા રાખવી એ તો તમારી ફરજ છે સાધનોથી જ ગૃહવ્યવસ્થા ગોઠવાય છે એમ નથી. જાણે તમારું ગૃહસાગરનું રાજ્ય સચિદાચી લદાયું હોય છતાં વ્યવસ્થા પૂર્વકની ગોઠવણો ન હોય તો એ સામાન કાષ્ટપણ કામનું નથી. એમ તો ભારખાનાના ઝગ્યામાં ઘણોએ સામાન પેક થઈને જાય છે; જાણે રાજ સ્ત્રીનું ઘરમાં ઓછું હોય તો પણ એવી વ્યવસ્થા પૂર્વક ગોઠવે કે જેથી સમિતિ વખતમાં દીવા જગર પણ તમારા હાથમાં તે આવી શકે. અને જોનારને પણ પ્રસન્નતાનું ભાન થાય ગૃહવ્યવસ્થા કરવામાં એટલું લક્ષમાં રાખજો કે સા સાના રચાને જોએ. સંસારખાનાના ઓરડા આગળ જોડા રાખવા એ એક પ્રકારની મૂર્ખતાજ કહેવાય. અને જોડાના રચાને આગળ દેરપૂર્વકનો સાંગન મૂકવો તે પણ તેટલી જ મૂર્ખતા છે. વસ્ત્રોનો ગોઠવવા પૂર્વે ત્યાં રાખવી તે યોગ્ય છે કે કેમ તેનો પ્રથમ વિચાર કરજો અને એ વિચાર કરીને જ તમારા ગૃહને સુવ્યવસ્થાથી ઉજાગરો.”

તમારે ધણી જ નમ રીતે કંઈ કહેવું હોય તો કહે. - જગીં એડીના ભુટ પહેરવાનું તથા ધવસ દેખાવા ને પાઉડર ચોપડાનું અથવા હેઝેડીન રોડો ચોપડાનો ત્યાગ કરો. ખરી શાભા જોવા હોય એ તૈયા દેખાવામાં છે. ઉપરનો ડામાડેળ અને ટાપ ટીપ પસંદ કરવા યોગ્ય નથી. એતો આકર્ષક સંસ્થિતો દુરુપયોગ છે. તમે તમારી પત્નીને એવી સજાન આપો કે જો તમે તમારી ફરજ યથાર્થ રીતે બજાવશો તો હું તારા ઘરને રેદીશ. દૂધમાં સાકર ભળી જતાથી તે એકરૂપ થઈ જાય છે તેમ તારી સાથે જોડાવાથી હું પણ અગ્નિનિતને પામીશ અને આજ ગુરુ પ્રેમનું સ્વરૂપ છે. પ્રેમમાં દેખાતી બિનના હોતી જ નથી. જેમ ભમરીનું અખંડ ધ્યાન કરતો કોડા આખરે ભમરી રૂપ જતી જાય છે છે તેમ ગુરુ પ્રેમને સેવનાર

પ્રેમ સ્વરૂપજ છે. અને એજ પરમાત્માનું સ્વરૂપ છે. એક જ્યોતિની સાથે બીજી જ્યોતિનું અનુસંધાન થતાં કંઈ પણ ભુલ્લછ રહે છે ખરી કે? એ બંને એક સ્વરૂપે તાદાત્મ્યભાવને પામી દિવ્ય પ્રકાશ ધારણ કરે છે.

સોક્રેટીસ કહેતો હતો તે બ્યારે કંઈપણ કુટુંબ કલેશ થાય ત્યારે જો તે પોતે સાચો હતો તો તે પોતે બચાવ કરી છૂટી જતો. પરંતુ બ્યારે તે ખોટો હતો ત્યારે તેની પોતાની ધર્મપત્ની આગળ તે સાચો હતો એમ સિદ્ધ કરી શકતો નહોતો.

“કુટુંબ કલેશનું કારણ આ ઉપરથી આપણે ધણી સારી રીતે સમજી શકીએ છીએ. સત્ય હંમેશા સત્ય સ્વરૂપેજ રહે છે. પણ બ્યારે તેના ઉપર અસત્યનો ખોટો ઓપ ચઢાવવામા આવે છે. અને તેમ કરી અસત્યને પણ સત્ય મનાવા પ્રયત્ન થાય છે ત્યારે કલેશ આવીને ઉભા રહે છે. આથી ઘરમાં-શાંતિ જાળવવાને માટે હંમેશાં સત્યના અવગતિ થઈ સહનશિલ થતાં શિખો.

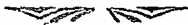
‘ખુટાક’ના જીવનચરિત્રમા આપણને બીજી પરિણીત યુગ્મનું ચિત્ર પ્રાપ્ત થાય છે. પરંતુ તે એનોદિનના પછીના સમયની માનસિક ત્રિનિયું ચિત્ર છે. ‘ખુટાક’ના ચરિત્રમાં સ્ત્રી માત્ર ઘર સાચવનારી કે પોતાની ધણીની ગુલામ તરીકે જરા પણ ઓળખાયલ નથી પરંતુ ધણીની સમાન સખીરૂપ ચિત્રાયેલ છે. ધણી અરસપરસ એના ઉદાવવાની ફરજોની જરૂરીઆત ખતાવે છે. અને સ્ત્રીઓનું મન શિદાય આપી બને તેટલું સંસ્કૃત બનાવવાની ઇચ્છા દર્શાવે છે. આ ઉપદેશ સંપ્રતકાળના સ્ત્રીઓના હકોથી અસ્પર્શિત ન્દન છે. પોતાના બાળકના મરણ સમયે તેની પત્ની ઉપર લખેલો દીવાસાપત્ર ઉચ્ચ પ્રકારના પ્રેમનો ભાસ આપે છે. વળી ઉદ્દેખ ઉપરથી એનું પણ દીસે છે કે પતિને પોતાના પત્નીની કુટુંબીઓ સાથે વિરોધ પડવાથી વધુને લીતિ લાગે છે. તેઓના પ્રેમમાં પણ કાંઈ અડચણ આવે અને તેથી જોડું હેઠ્ઠીઓનું પવંતની યાત્રાએ જાય છે અને ત્યાં પ્રેમદેવની પૂજા કરી તેઓનો પ્રેમ અચલ રાખવા ભોગ આપે છે.

અપૂર્ણ.

ખોરાકના થોડાક નિયમો.

(સંપાદક—જૈન સ્વ. સો. ગોકલ અમદાવાદ.)

ધનસ્થિતિના ખોરાક લેવો.

ખોરાક બરોબર ચાવીને ખાવો.

જીખથી વધારે દાંસીને ખાઈ નહિ.

વૃદ્ધે તેને ખુબ રીઝાવી પટાવી પોતાના ખીસામાંથી રેશમી રૂમાલ કાઢી તે સુંદરીનું ખુબ પરતો પ્રસ્વેદ લૂછી નાંખી પોતાનું તે સુંદરીપરતું બહાલ બતાવી આપ્યું.

(૨)

લાખપતિને ખિમારી બહુજ યથ ગમ છે આજ તેના મકાલંચમાં હમરો જીવાન વૃદ્ધ ત્રી અને પુરુષ તેના રેનેલી સજ્જદીનો દાવો કરતાં હમરાઇ ગમ્ય છે.

“મિલકત વહિશે પાંખિત છે, મારા કાકા તો કંઈયે કમાયા નહોતા હું તેનો વારસ છું”

“અરે મારા મામાએ મને લખી આપ્યું છે કે મારી પછી વહિવટ તું કરશે.”

“શુ તરિકે મને દશ હજાર આપવાના દલા છે”

“આ ધર્મશાળામાં છ હજારતું વચન તેમણે આપ્યું છે.”

“તમે તો બધા જુકા છો, આ મહારી બેન બિચારીને રાખ ચોળાવશો ખડૂ ભોતા અમુક રકમ મને પણ”.....આ પ્રકારે લાખપતિની મિલકત માટે સો કોઇ પોતાનો દંડ જણાવી રહ્યા છે.

યુવાન સુંદરી બહુ સમજી હતી, તેણે કહ્યું કે-“પેસા તો આજ છે ને કાલ નથી, ને તે ધનિકની પત્ની જોડે મારે દ્રવ્યનું દુઃખ નહિ પણ મારા જેવી યુવાન પણ છેકજ ગરીબ વિધવાની અર્થ સંસારમાં શી સ્થિતિ છે ? નેએ બિચારીને બહુ બહુજ ત્રાસ અમલો પડે છે, માટે મારી ઇચ્છા તો એવી છે કે-આ ધનમાંથી મોટો ભાગ જે સંસ્થાએ હીન્દની ગરીબ વિધવાનાં દુખો એછા કરતી હોય અથવા તેને પાળી રહી હોય તેને આપવો જેથી તેમણે બિચારી દીન વિધવાનો આશીર્વાદ મળે” હજી તો ડોહાસો અહીંજ પડેલા છે, ત્યાં તો તેની મિલકત માટે સ્વાર્થી માચ્છામાંએ હમરાઇ ગયાં છે, અને સો પોતાનો સ્વાર્થી દર્શાવી રહ્યાં છે, જ્યારે નવયૌવના પોતાની ખરી સ્થિતિ જણી ગઇ છે, હવે તે મનમાં વિચારવા લાગી -“આ બધાં પૈસાનાં સર્ગા છે, ધણી તો વૃદ્ધ છે ને વળી મોઢો થયો છે કદાચ તે આજ કાલ મારી પણ જશે અને મારે કપણે વેધવ્યતું મોટું સંકટ આવી પડશે. આ તો હીક છે કેકંઈક મન છે, પણ તેમનું હોય તો મારી શી દશા ? માટે હવે તો એજ વિચાર કે-આમાંથી કદાચ તે એકા થાય તોપણ-વિધવાને પાળનારી સંસ્થાને જરૂર સારી રકમની મદદ કરાવવી-કદાચ આપણીજ એનો આશરો લેવા જેવી મતિ થાય ? અને નહિતર પણ આપણે આપણાં વિધવાની દશા કેટલી ખૂરી છે તેના ખ્યાલ સુખી મનુષ્યે ભાગ્યેજ આપી શકે. માટે મારે તો એજ વિચાર નક્કી”.....

લાખપતિની પત્ની મરવા પડેલા પતિની પ્રિકર મૂકી આવા વિચારે ચંડી છે ત્યાં ડાકટર બોલ્યા-“ગમરાઓ ના કદાચ શેડને આરામ પણ મશે. ગડગડ મૂકો.”

ધન્યરૂપાથી શેડને સાફ તો થઈ ગયું અને ઘડપણમાંએ જતા જતા બચી ગયા.

યુવાન પત્ની સમજી કે-“આટલુંયે સોભાગ્ય છે તો સુખી છું-નહિતર હજી તો મરી પણ નહોતા ગયા ત્યાં સ્વાર્થી લોકે કેવી ધમાલ કરીતી ? મારી તો કેહને પરવાજા નહોતી સો પોતાનોજ સ્વાર્થી જોનાં હતાં, આમ વિચારી વૃદ્ધ ધનિકની સેવામાં સતોષ માનવા લાગી. પણ હાય ! તે સુખ ઝાઝું ટક્યું નહીં.

“ડોસાને સદાની જમરી લે છે હતી. એટલે એકદમ કરોડપતિ થઈ જવાની તીવ્ર ઉત્કંઠા રી ડોસાએ બારે સદા ખેડ્યો. અને તેમાં છેકળ પાપમાલ થઈ ગયો !!! રહેવાનું મકાન પણ ગયું !!! ઉમદા રાચરચીયું હરરાજ થઈ ગયું !!! કેટલાક કુશળ ગણાતા કહેવા લાગ્યા કે-“તેને દેવાનું પણ દૂધેવાળું” કરતાં ન આવડ્યું.....(?) શેઠાણીના, વિધવાને ધોપતી સંસ્થાને મદદ આપવાના” વિચારો હવામાં ઉડી ગયા.

લાખપતિ હેજતાઈ ગયો ને મરણ પામ્યો. બહાલાં સગાં કાઈ અભારે ન આવ્યાં. લાખ પતિની પત્ની દુઃખી દુઃખી થઈ ગઈ-કૂટડી નવયૌવના રિધવા બની ગઈ. હવે તેને સંસારમાં રહેવુંજ ઝેર જેવું થઈ પડ્યું જીવાન વિધવાને સ્ત્રી વડિલો વગરના સ્થળમાં રહેવામાં બરે દુઃખ હોય છે. આખરે જે સંસ્થાઓને મદદ કરવાનો પોતાના પૂર્વજ્ઞમાં વિચાર હતો તેની એક સંસ્થામાં (પોતાના લઘ્યાં-સઘ્યાં અવશ્ય અલંકારોને ખુરદો કરી-તે રકમ એ સંસ્થાને અર્પણ કરી) પોતાનું બાકીનું આયુષ્ય ‘સેવિકા’ તરીકે ગાળવાનો નિશ્ચય કર્યો.

કેમ સગાંવહાલાં તેના આ નિશ્ચય બારે આવ્યાં નહિ. તેણે પોતાનો વિચાર અમલમાં મૂક્યો. બારસોની સાડી પહેરનારી ત્રણ રૂપીઆના શ્વેત બાદીના વસ્ત્રમાં શોભવા લાગી-હજી પણ તે સંસ્થા તેને ઓળખાવનાં કહે છે કે-આ રહી તે લાખપતિની પત્ની.

સ્વદેશ બંધુની જાગૃતી.

(રામ-હુછો પ્રજુના બહાલાં, આંધ્રા પ્રેમનાં.)

હોં હોં તમે જાગો રે (૨)

હે ભારતી સંતાન.

લાખો બંધુઓ મરતા

જુએથી ટળવળતા

છતાં, હૃદય નવ દ્રવ્યતાં રે (૨)

હે ભારતી સંતાન.

કાપવા હોય દુઃખ જડથી

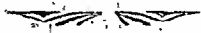
દેશી યાઓ ધડ મુળથી

પરદેશી, કહાડો કળથી રે (૨)

હે ભારતી સંતાન.

સ્રી કેળવણી;

લેખિકા:—શાન્તા ખંડેન ખીમચંદ સાંદલાગલી ગાંધીપુરા-મુરત.

સ્રીઓએ પોતાનું મન કેળવતાં શીખવું જોઈએ. આ વાતને માટે : દાસના : વખતમાં જોઈએ તેટલી સગવડો છે જુનો વખત બદલાઈ ગયો છે સ્રીને કેળવણી લેવામાં હવે કોઈ હરકત કરવું નથી. ઠામઠામ અગ્રેજ તથા ગુજરાતી ભાષામાં કેળવણી મળી શકે એવી સમ- વડ થયેલી છે, દીન પર દીન સારા સારા પુસ્તકોનો વધારો થતો જાય છે ગરીબ તેમજ તવંગરને કેળવણી મેળવવાનો માર્ગ ખુલ્લો થયો છે આવી સ્થિતિમાં, કોઈએ પણ કેળવણી વગર રહેવું જોઈએ નહિ, સ્રીને ભણવાવાનો હેતુ તો કરી નથી તેને કમાવા જવું નથી એટલા સાફ તેને ભણવાની જરૂર નથી એમાં કહેવું બૂબ બરેણ છે હાલ સ્રી કેળવણીને પસાર થયેલો છે અને થતો જાય છે પરંતુ આપણા લોકોને રીઝોજન અનુસરીને દીકરીના લગ્ન થયા પછી અગર બાર વરસની ઉંમર પછી નીશાળ છોડે છે આવે પ્રસંગે તેને ઘેર કેળવણી આપવાની જરૂર છે પોતાની છોકરીને આ બાબતની જાનતી સગવડ કરી આપવી એ માયાપનો પણ ધર્મ છે જો છોકરીને પ્રથમથીજ સારી કેળવણી મળી હશે અને ભણવાના લાભાલાભ તેના મનમાં દરમ્યા હશે તો નિશાળ છોડ્યા પછી પોતાનો અભ્યાસ જારી રાખવા 'સાફ' તે દરેક પ્રયત્ન કરશે જેમ શરીરને ખોરાકની જરૂર છે તેમ ઉપયોગી જીંદગી અને તંદુરસ્તીને માટે કેળવણીની જરૂર છે ધરણીગાદાં કરતાં મનને કેળવણી આપવી એ ખરેખર અને ખોરાક નહિ એવું દ્રવ્ય છે ધનની મોટાઈ કરતાં મનની શક્તિ અને ગુણની મોટાઈ વધારે છે જો આવી પાકી ખાતરી તેના મગજમાં ઠસી જશે તો જ્ઞાનની તરસને લીધે તેના ઝેરા તેઓ શોધી કાઢશે વળી નીશાળ છોડ્યા પછી તે કેળવણીનું કામ બંધ કરવાનો વિચાર મનમાં કદી ઉત્પન્ન થશે નહિ એ વિષય ઉપર એક વાર્તા છે. આંખાનેરમાં પતાઇ રાજ્યમાં નગરશેઠને ઘેર એક કન્યા જન્મી જેમ વર્ષો જતા ગયા તેમ કન્યા મોટી થતી ગઈ અને કાકુ કાલુ મધુર બોલવાથી તેના બાપના સર્વના મનરંજન કરતી હતી કન્યા આઠ વર્ષની થઈ ત્યારે યોગ્ય વરની શોધ કરવા માંડી. (અંગાણના મહુદાજીદના જગત શેઠને રતનચંદ નામે દીકરો છે તે કન્યાને લાયક છે એવું નગરશેઠે સાંભળ્યું હતું જગતશેઠનો દીકરો એક હોશીયાર મહેતાજી પાસે અભ્યાસ કરતો હતો તેથી તેને સારી પેઠે જ્ઞાન મેળવ્યું. વખત જતા કમળાક્ષીના ઉંમર તેર વર્ષની થઈ અને રતનચંદની ઉંમર સત્તર વર્ષની થઈ કન્યા લાયક ઉંમરની થઈ એમ જાણી નગરશેઠે તેનું વેવિસાળ જગત શેઠના છોકરા રતનચંદ સાથે કયું દસ્તુર પ્રમાણે નાણાંયેર રૂપિયા આપ્યા અને સાકર વહે અને આખા શહેરમાં વાત પ્રસિદ્ધ થઈ કે રતનચંદનું સગપણ થયું સાંજના પાંચ રતનચંદ તથા તેનો મીત્ર મોતીચંદ જહાર શરવા નીકળ્યા તે વખતે એક ખુસાદર મહેત વિસામો ખાવા ત્યાં બેઠા હતા તે આ લોકો સાથે બેગા થયા વાતચીત કરતાં મોક્ષસ ન હામ પૂછી કાણ છે તે જાણી લીધું મહેતાજીએ કહ્યું કે હું આંખાનેરમાં રામની કુંવરી ભણ માફ નામ વિદ્યાધર છે હું જન્મ્યા કરવા સાફ એક માસની રજા લઈ નીકળ્યો છું રતન સાથે કેટલીક વાતો પરથી મહેતાજીએ જાણી લીધું કે આ છોકરો ધણો હોશીયાર છે પ તેના મીત્ર મહેતાજીને પૂછ્યું કે આંખાનેરના નગરશેઠની દીકરીને દીઠી છે મહેતાજીએ કહ્યું હા

તેને રાજ દેખું છું તેનું નામ કમળાક્ષી પણ તે આંધળી છે ત્યારે તે મોતીચંદે કહ્યું તે કન્યાનું સગપણ રતનચંદે વેરે કરવા નગરશેઠના બાઈ અહીં આવ્યા છે, માટે તમે આજ અમારે ઘેર રહીને કાંઈ જાગે મહેતાજી કહે મારી રજા પુરી થવા આવી છે માટે રહેવાય એવું નથી આજે અહીંથી દશ ગાઉ ઉપર જઈને રહીશું એમ કહીને મહેતાજી વિદાય થયાં. રતનચંદ તથા તેનો મીત્ર રતનચંદને ઘેર ગયા અને કન્યાના કાકાને કહ્યું કે તમારા ગામમાં જે વિદ્યાધર મહેતાજી છે તે કહે છે કે કન્યા આંધળી છે તો શું કન્યા આંધળી છે? કન્યાના કાકાએ કહ્યું કે મહેતાજી પ્રમાણિક છતાં આ વાતમાં કેમ જુદું બોલ્યો હશે પણ અમે સોગમ ખાઈને કહીએ છીએ કે કન્યામાં કશી ખેડખાંપણ નથી તે કરતાં તમારા બરોસાના માણસો કન્યા જોવા સાર-અમારી સાથે આંધાનેર મોકલો. જગતશેઠે કન્યાને જોવા સાર મોતીચંદને મોકલ્યો. રતનચંદે કહ્યું કે મહેતાજી સમક્ષ તપાસ કરજો. આંધાનેર ગયા પછી મોતીચંદને કન્યા દેખાડી. જગતમાં કોઈ એવી કન્યા રુપાળી મોતીચંદે દીડી નથી જેમ રાતા મણીની આસપાસની જગ્યા રાતી દેખાય તેમ કન્યા જ્યાં પગ મૂકે ત્યાં આસપાસની પૃથ્વી રાતી દેખાતી હતી તેની આંખો મૃગના જેવી સુંદર દેખાતી હતી તે કન્યા કંચનની પુતળી માફક દેખાતી હતી, મોતીચંદે જાણ્યું કે આ કન્યા ખીજી દેખાય છે આ કન્યા રતનચંદને મળે તો પુરો ભાગ્ય-શાળી દેખાય પછી મોતીચંદે ખાતરી કરવા સાર મહેતાજીને બોલાવવા સાર કહ્યું નગરશેઠે માણસને મહેતાજીને તેડવા મોકલ્યું અને કહેવાડયું કે તમે આવીને આંધળી છે એમ સાબીત કરી આપો નહીં તો હમે આજરતી તથા તુકશાનીની ફરીયાદ કરશું મહેતાજીએ કહેવાડયું કે મારે આવવાની ગરજ નથી મેં વાત કહી તે ખરી છે હું ખાતરી આપીશ કે આંધળી છે. માટે તમારે ફરીયાદ કંઈ હોય તો ખત્રીથી કરો. પછી નગરશેઠે રાજને જઈને કહ્યું કે મહેતાજી પ્રમાણિક છતાં આવું જુદું કેમ બોલ્યો હશે તે સમજાવું નથી પછી રાજાએ મહેતાજી બોલાવીને પુછ્યું ત્યારે મહેતાજીએ કહ્યું કે એ વાત ખરો છે ને કન્યા આંધળી છે શેરે કહ્યું આ વાત તદન જુદી છે કાંઈ સવારે દસ વાગે તમારી છોકરીને માથે લઈ રાજ સભામાં પધારજો. અને કોઈ કરીને મહેતાજીને કહ્યું તમે પણ હાજર થજો તમે જુદું તકલ્પ ઉઠાવ્યું હોય તો અંતકાળના દાન પુન્ય કરવા હોય તો કરીને આવજો એમ કહીને મહેતાજી સાથે પહેરે મુક્યો કે નાશી જાય નહિ આ વાત આખા શહેરમાં ફેલાઈ તથા મહેતાજીને બધા ધરના કપડાં આપવા લાગ્યા મેદતાજીના કુંડુને ધણું કહ્યું પણ મેદતાજીએ માન્યુ નહીં એ શ્રેષ્ઠ શીકરમાં રાતના ઉત્તમગરો પણ થયો અને મહા બબ પામ્યા પણ મેદતાજી તો સખે હાથ્યા અને કંઈ શીકર થઈ સવાર થઈ એટલે ધરના માણસોના હોંસ ઉડી ગયા તેઓએ તેને ધણું સમજાવ્યા પણ એકના બે થયા નહિ અને દસ વાગે રાજના ટાઇમ પ્રમાણે રાજકુંવરી સાથે યજ્ઞને દરબાર ગયા રાજાએ સજા મરી જગત શેઠના ભાઈને ત્યાં બોલાવ્યો તે સભામાં બેઠા પછી નગરશેઠે પોતાની દીકરી લઈ હાજર થયા આવું કન્યાનું સ્વરૂપ જોઈને સંભાન વિસમય થયા આંખો કંઈ જાતની ખામી નથી અને આપને કંઈ સાર કહેવાનું નથી પણ જગતશેઠનાં બાઈઓએ જાણ્યું કે આ બધા તથા રાજા કહે તે માનવું નથી. મેદતાજી કહે તે ખરું રાજાએ મેદતાજીને બોલાવ્યા મેદતાજી રાજકુંવરી સાથે દરબારમાં આવ્યા સૈન્યે યથા યોગ્ય સજ્જ કરી પોતાના અધીકાર પ્રમાણે બેઠા રાજાએ મેદતાજીને પુછ્યું તમે નગરશેઠની કન્યાને જોળખો છો મેદતાજીએ કહ્યું હાજી શેઠની આગળ બેઠી છે તે-ર. રાજાએ કહ્યું તમે કોઈની આગળ બોલ્યા છો કે દેખતી નથી મેદતાજીએ કહ્યું કે હાજી તે વાત બરાબર છે

ત્યારે જુઓ કે એની આંખ કેવી છે મેહતાજીએ કહ્યું કે ફેટલાક અંધ હોય છે પણ આંખતો દેખીતી-તો સારી હોય છે ત્યારે શું તેનાથી દેખાતું નથી નહિં સાહેબ આંખેથી મોટી જણશે એવી દેખી શકિત નથી રાજાએ કહ્યું કે સાખીત કરી આપો ત્યારે મેહતાજીએ કુવરીને કહ્યું કે ઉભા થાવો અને તમે અમારા મેજ પાસે જાઓ ગુરની આરા માનીને મેજ પાસે ગઈ તેમજ જાત જાતના વાડકા દત્તા તેના ઉપર મોટા અક્ષરે નામો લખેલા દત્તા મેહતાજીએ કહ્યું કે એમાંથી સુખરૂપ અત્તર લાવી રાજા પાસે મુકો તે પ્રમાણે રાજકુંવરીએ ક્યું પછી શેઠની છોકરીને કહ્યું કે પેલા મેજ પાસે જાઓ સમાસદને છાંટવા સારુ શુભાજી જળની શીશી લાવીને રાજા પાસે મુકો તે બાઈ બજેલી નહોતી તેથી શંકા મારવા લાગી મેહતાજીએ કહ્યું કે જુઓ સાહેબ આ અંધ કન્યા ધોળે દાઢડે કેવા શંકા મારે છે પછી તેને વગર સમજે ગંધકનો તેમજ રાજા પાસે મુકીને કહ્યું કે લો સાકેજ બધાને છાંટો આ જોઈને સભા ખડ ખડ હસી પડી અને કુંવરીને પણ હસવું આવ્યું નગરશેઠનું મોં ઝાંધુ પડી ગયું મેહતાજી કહે જુઓ સાહેબ બધા વેમત્રેથી દેખી શકે છે સીસીમાં શી થી ચીજ છે રાજાએ વાત કહ્યું કરી અને શેઠને ઠપકો દીધો અવ્યાસ વગર તમે છોકરીને છતી આંખે આંધળા રાખી છે મેહતાજી બોલ્યા કે જગત શેઠને ત્યાં આ બાઈ પરણે તો તેના બધાનું ધરણું તથા જરીઆન તથા હીસાજી શી રીતે જાગરી શકે માટે જે વગર જાણીતી છે તે આંધળા કહેવાય છે પછી નગરશેઠ પોતાની છોકરીને બણાવા બલામણું કરી અને એજ મેતાજી પાસે વિદ્યા અવ્યાસ ચાલુ કરાવ્યો પછી થોડા વખતમાં બણી હોંશીયાર થઈ ગઈ માટે આ વખતનો દાખલો લઈને દાંધ પણ બણ્યા વગર છોકરીને રાખવી નહિ સ્ત્રી એ પુરૂષની અર્ધાંગના છે તે વેંતરી નથી પણ તેની મદદગાર છે તેનાથી ઉતરતી પદવીની નથી પણ તે બંને સમાન છે આવા થવા સારુ પુરૂષના કામમાં સ્ત્રીએ મદદ કરવાનું મન હોવું જોઈએ વિદ્યાના પુરતકો હુમર શાસ્ત્ર અને કળાની શોધો અને તે વખતની સમજૂતી રાજદારી અને ધર્મ સંબંધ સત્તાઓ-વિષે પુરૂષોના જેટલી માહિતગારી મેળવવા તેને પ્રસંગ મળે નહિ તો પણ તે બાળક તેને કહેવામાં આવે ત્યારે તે સમજવાની ઊંડી તેનામાં હોવી જોઈએ. પતિ અને મા તરીકેના પોતાના ધર્મ બરાબર બજાવવાની સાથે સ્ત્રીના મનની કેળવણીના ધણો નીકટનો સંબંધ છે. અને પોતાના ધણી તથા છોકરાને દુનીયામાં બીજી કોઈ પણ જગ્યા કરતા વધારે આનંદદાયક લાગે છે એ વાત આપણા છોકરાઓના મનમાં પડી હસાવવી જોઈએ બજેલ સ્ત્રી તથા મા પોતાના ધણી તથા છોકરાને કેવી મદદગાર કરી શકે છે. તે તેમના તેઓમાંની બચપણથી ચલકી અસર અને કાળજીને લીધેજ થયેલા છે સ્ત્રીને કેવી રીતે અને ક્યાં સુધી બણાવવી એ બાળકતા દાખી મતભેદ હોવાનો સંબંધ છે પરંતુ સ્ત્રીએ કેળવણી સર્વમાન્ય છે. અને તેજ એની અગત્યની બાળક લાવે છે સ્ત્રી બજેલી હોવાથી ધણા લાભ થાય છે બજેલી સ્ત્રીએ પોતાના ધરની આવક જરૂરનો હીસાજી રાખી શકે છે પોતાના બાળકોને સોંપી અગત્યની કેળવણી જે ધરમાંજ આપી શકાય છે ને તે માતાજી સારી રીતે આપી શકે છે મા ઉપરાંત અનેક લાભો સ્ત્રીને કેળવણીથીજ આપે છે અને આ સંસારમાં સુખરૂપ જંગી પણ કેળવણીથી પ્રસાર થાય છે.

1/ 1
 1/ 2
 1/ 3
 1/ 4
 1/ 5
 1/ 6
 1/ 7
 1/ 8
 1/ 9
 1/ 10
 1/ 11
 1/ 12
 1/ 13
 1/ 14
 1/ 15
 1/ 16
 1/ 17
 1/ 18
 1/ 19
 1/ 20
 1/ 21
 1/ 22
 1/ 23
 1/ 24
 1/ 25
 1/ 26
 1/ 27
 1/ 28
 1/ 29
 1/ 30
 1/ 31
 1/ 32
 1/ 33
 1/ 34
 1/ 35
 1/ 36
 1/ 37
 1/ 38
 1/ 39
 1/ 40
 1/ 41
 1/ 42
 1/ 43
 1/ 44
 1/ 45
 1/ 46
 1/ 47
 1/ 48
 1/ 49
 1/ 50
 1/ 51
 1/ 52
 1/ 53
 1/ 54
 1/ 55
 1/ 56
 1/ 57
 1/ 58
 1/ 59
 1/ 60
 1/ 61
 1/ 62
 1/ 63
 1/ 64
 1/ 65
 1/ 66
 1/ 67
 1/ 68
 1/ 69
 1/ 70
 1/ 71
 1/ 72
 1/ 73
 1/ 74
 1/ 75
 1/ 76
 1/ 77
 1/ 78
 1/ 79
 1/ 80
 1/ 81
 1/ 82
 1/ 83
 1/ 84
 1/ 85
 1/ 86
 1/ 87
 1/ 88
 1/ 89
 1/ 90
 1/ 91
 1/ 92
 1/ 93
 1/ 94
 1/ 95
 1/ 96
 1/ 97
 1/ 98
 1/ 99
 1/ 100

1/ 101
 1/ 102
 1/ 103
 1/ 104
 1/ 105
 1/ 106
 1/ 107
 1/ 108
 1/ 109
 1/ 110
 1/ 111
 1/ 112
 1/ 113
 1/ 114
 1/ 115
 1/ 116
 1/ 117
 1/ 118
 1/ 119
 1/ 120
 1/ 121
 1/ 122
 1/ 123
 1/ 124
 1/ 125
 1/ 126
 1/ 127
 1/ 128
 1/ 129
 1/ 130
 1/ 131
 1/ 132
 1/ 133
 1/ 134
 1/ 135
 1/ 136
 1/ 137
 1/ 138
 1/ 139
 1/ 140
 1/ 141
 1/ 142
 1/ 143
 1/ 144
 1/ 145
 1/ 146
 1/ 147
 1/ 148
 1/ 149
 1/ 150
 1/ 151
 1/ 152
 1/ 153
 1/ 154
 1/ 155
 1/ 156
 1/ 157
 1/ 158
 1/ 159
 1/ 160
 1/ 161
 1/ 162
 1/ 163
 1/ 164
 1/ 165
 1/ 166
 1/ 167
 1/ 168
 1/ 169
 1/ 170
 1/ 171
 1/ 172
 1/ 173
 1/ 174
 1/ 175
 1/ 176
 1/ 177
 1/ 178
 1/ 179
 1/ 180
 1/ 181
 1/ 182
 1/ 183
 1/ 184
 1/ 185
 1/ 186
 1/ 187
 1/ 188
 1/ 189
 1/ 190
 1/ 191
 1/ 192
 1/ 193
 1/ 194
 1/ 195
 1/ 196
 1/ 197
 1/ 198
 1/ 199
 1/ 200

1/ 201
 1/ 202
 1/ 203
 1/ 204
 1/ 205
 1/ 206
 1/ 207
 1/ 208
 1/ 209
 1/ 210
 1/ 211
 1/ 212
 1/ 213
 1/ 214
 1/ 215
 1/ 216
 1/ 217
 1/ 218
 1/ 219
 1/ 220
 1/ 221
 1/ 222
 1/ 223
 1/ 224
 1/ 225
 1/ 226
 1/ 227
 1/ 228
 1/ 229
 1/ 230
 1/ 231
 1/ 232
 1/ 233
 1/ 234
 1/ 235
 1/ 236
 1/ 237
 1/ 238
 1/ 239
 1/ 240
 1/ 241
 1/ 242
 1/ 243
 1/ 244
 1/ 245
 1/ 246
 1/ 247
 1/ 248
 1/ 249
 1/ 250
 1/ 251
 1/ 252
 1/ 253
 1/ 254
 1/ 255
 1/ 256
 1/ 257
 1/ 258
 1/ 259
 1/ 260
 1/ 261
 1/ 262
 1/ 263
 1/ 264
 1/ 265
 1/ 266
 1/ 267
 1/ 268
 1/ 269
 1/ 270
 1/ 271
 1/ 272
 1/ 273
 1/ 274
 1/ 275
 1/ 276
 1/ 277
 1/ 278
 1/ 279
 1/ 280
 1/ 281
 1/ 282
 1/ 283
 1/ 284
 1/ 285
 1/ 286
 1/ 287
 1/ 288
 1/ 289
 1/ 290
 1/ 291
 1/ 292
 1/ 293
 1/ 294
 1/ 295
 1/ 296
 1/ 297
 1/ 298
 1/ 299
 1/ 300

1/ 301
 1/ 302
 1/ 303
 1/ 304
 1/ 305
 1/ 306
 1/ 307
 1/ 308
 1/ 309
 1/ 310
 1/ 311
 1/ 312
 1/ 313
 1/ 314
 1/ 315
 1/ 316
 1/ 317
 1/ 318
 1/ 319
 1/ 320
 1/ 321
 1/ 322
 1/ 323
 1/ 324
 1/ 325
 1/ 326
 1/ 327
 1/ 328
 1/ 329
 1/ 330
 1/ 331
 1/ 332
 1/ 333
 1/ 334
 1/ 335
 1/ 336
 1/ 337
 1/ 338
 1/ 339
 1/ 340
 1/ 341
 1/ 342
 1/ 343
 1/ 344
 1/ 345
 1/ 346
 1/ 347
 1/ 348
 1/ 349
 1/ 350
 1/ 351
 1/ 352
 1/ 353
 1/ 354
 1/ 355
 1/ 356
 1/ 357
 1/ 358
 1/ 359
 1/ 360
 1/ 361
 1/ 362
 1/ 363
 1/ 364
 1/ 365
 1/ 366
 1/ 367
 1/ 368
 1/ 369
 1/ 370
 1/ 371
 1/ 372
 1/ 373
 1/ 374
 1/ 375
 1/ 376
 1/ 377
 1/ 378
 1/ 379
 1/ 380
 1/ 381
 1/ 382
 1/ 383
 1/ 384
 1/ 385
 1/ 386
 1/ 387
 1/ 388
 1/ 389
 1/ 390
 1/ 391
 1/ 392
 1/ 393
 1/ 394
 1/ 395
 1/ 396
 1/ 397
 1/ 398
 1/ 399
 1/ 400

1/ 401
 1/ 402
 1/ 403
 1/ 404
 1/ 405
 1/ 406
 1/ 407
 1/ 408
 1/ 409
 1/ 410
 1/ 411
 1/ 412
 1/ 413
 1/ 414
 1/ 415
 1/ 416
 1/ 417
 1/ 418
 1/ 419
 1/ 420
 1/ 421
 1/ 422
 1/ 423
 1/ 424
 1/ 425
 1/ 426
 1/ 427
 1/ 428
 1/ 429
 1/ 430
 1/ 431
 1/ 432
 1/ 433
 1/ 434
 1/ 435
 1/ 436
 1/ 437
 1/ 438
 1/ 439
 1/ 440
 1/ 441
 1/ 442
 1/ 443
 1/ 444
 1/ 445
 1/ 446
 1/ 447
 1/ 448
 1/ 449
 1/ 450
 1/ 451
 1/ 452
 1/ 453
 1/ 454
 1/ 455
 1/ 456
 1/ 457
 1/ 458
 1/ 459
 1/ 460
 1/ 461
 1/ 462
 1/ 463
 1/ 464
 1/ 465
 1/ 466
 1/ 467
 1/ 468
 1/ 469
 1/ 470
 1/ 471
 1/ 472
 1/ 473
 1/ 474
 1/ 475
 1/ 476
 1/ 477
 1/ 478
 1/ 479
 1/ 480
 1/ 481
 1/ 482
 1/ 483
 1/ 484
 1/ 485
 1/ 486
 1/ 487
 1/ 488
 1/ 489
 1/ 490
 1/ 491
 1/ 492
 1/ 493
 1/ 494
 1/ 495
 1/ 496
 1/ 497
 1/ 498
 1/ 499
 1/ 500

1/ 501
 1/ 502
 1/ 503
 1/ 504
 1/ 505
 1/ 506
 1/ 507
 1/ 508
 1/ 509
 1/ 510
 1/ 511
 1/ 512
 1/ 513
 1/ 514
 1/ 515
 1/ 516
 1/ 517
 1/ 518
 1/ 519
 1/ 520
 1/ 521
 1/ 522
 1/ 523
 1/ 524
 1/ 525
 1/ 526
 1/ 527
 1/ 528
 1/ 529
 1/ 530
 1/ 531
 1/ 532
 1/ 533
 1/ 534
 1/ 535
 1/ 536
 1/ 537
 1/ 538
 1/ 539
 1/ 540
 1/ 541
 1/ 542
 1/ 543
 1/ 544
 1/ 545
 1/ 546
 1/ 547
 1/ 548
 1/ 549
 1/ 550
 1/ 551
 1/ 552
 1/ 553
 1/ 554
 1/ 555
 1/ 556
 1/ 557
 1/ 558
 1/ 559
 1/ 560
 1/ 561
 1/ 562
 1/ 563
 1/ 564
 1/ 565
 1/ 566
 1/ 567
 1/ 568
 1/ 569
 1/ 570
 1/ 571
 1/ 572
 1/ 573
 1/ 574
 1/ 575
 1/ 576
 1/ 577
 1/ 578
 1/ 579
 1/ 580
 1/ 581
 1/ 582
 1/ 583
 1/ 584
 1/ 585
 1/ 586
 1/ 587
 1/ 588
 1/ 589
 1/ 590
 1/ 591
 1/ 592
 1/ 593
 1/ 594
 1/ 595
 1/ 596
 1/ 597
 1/ 598
 1/ 599
 1/ 600

1/ 601
 1/ 602
 1/ 603
 1/ 604
 1/ 605
 1/ 606
 1/ 607
 1/ 608
 1/ 609
 1/ 610
 1/ 611
 1/ 612
 1/ 613
 1/ 614
 1/ 615
 1/ 616
 1/ 617
 1/ 618
 1/ 619
 1/ 620
 1/ 621
 1/ 622
 1/ 623
 1/ 624
 1/ 625
 1/ 626
 1/ 627
 1/ 628
 1/ 629
 1/ 630
 1/ 631
 1/ 632
 1/ 633
 1/ 634
 1/ 635
 1/ 636
 1/ 637
 1/ 638
 1/ 639
 1/ 640
 1/ 641
 1/ 642
 1/ 643
 1/ 644
 1/ 645
 1/ 646
 1/ 647
 1/ 648
 1/ 649
 1/ 650
 1/ 651
 1/ 652
 1/ 653
 1/ 654
 1/ 655
 1/ 656
 1/ 657
 1/ 658
 1/ 659
 1/ 660
 1/ 661
 1/ 662
 1/ 663
 1/ 664
 1/ 665
 1/ 666
 1/ 667
 1/ 668
 1/ 669
 1/ 670
 1/ 671
 1/ 672
 1/ 673
 1/ 674
 1/ 675
 1/ 676
 1/ 677
 1/ 678
 1/ 679
 1/ 680
 1/ 681
 1/ 682
 1/ 683
 1/ 684
 1/ 685
 1/ 686
 1/ 687
 1/ 688
 1/ 689
 1/ 690
 1/ 691
 1/ 692
 1/ 693
 1/ 694
 1/ 695
 1/ 696
 1/ 697
 1/ 698
 1/ 699
 1/ 700

1/ 701
 1/ 702
 1/ 703
 1/ 704
 1/ 705
 1/ 706
 1/ 707
 1/ 708
 1/ 709
 1/ 710
 1/ 711
 1/ 712
 1/ 713
 1/ 714
 1/ 715
 1/ 716
 1/ 717
 1/ 718
 1/ 719
 1/ 720
 1/ 721
 1/ 722
 1/ 723
 1/ 724
 1/ 725
 1/ 726
 1/ 727
 1/ 728
 1/ 729
 1/ 730
 1/ 731
 1/ 732
 1/ 733
 1/ 734
 1/ 735
 1/ 736
 1/ 737
 1/ 738
 1/ 739
 1/ 740
 1/ 741
 1/ 742
 1/ 743
 1/ 744
 1/ 745
 1/ 746
 1/ 747
 1/ 748
 1/ 749
 1/ 750
 1/ 751
 1/ 752
 1/ 753
 1/ 754
 1/ 755
 1/ 756
 1/ 757
 1/ 758
 1/ 759
 1/ 760
 1/ 761
 1/ 762
 1/ 763
 1/ 764
 1/ 765
 1/ 766
 1/ 767
 1/ 768
 1/ 769
 1/ 770
 1/ 771
 1/ 772
 1/ 773
 1/ 774
 1/ 775
 1/ 776
 1/ 777
 1/ 778
 1/ 779
 1/ 780
 1/ 781
 1/ 782
 1/ 783
 1/ 784
 1/ 785
 1/ 786
 1/ 787
 1/ 788
 1/ 789
 1/ 790
 1/ 791
 1/ 792
 1/ 793
 1/ 794
 1/ 795
 1/ 796
 1/ 797
 1/ 798
 1/ 799
 1/ 800

દંપતીને નિમંત્રણ.

૫૬.

(અમને પાવન કરવાને, એ લય)

સુખમય ઘર નિજ કરવાને,
પરસ્પર પ્રીતિ ધરવાને,
વિરોધ બીજ સંહરવાને;
સ્નેહ નિભાવજો;

બનીને ચતુર સુખલુ, સ્નેહ નિભાવજો;
વહાલાં દંપતિ પ્રાણુ ! સ્નેહ નિભાવજો;
બૂત પડે કદી એક બીજની, ઉપેક્ષા તો અહિને,
મધુર વચનથી તેવી બૂત કદી ના કરો એ કહીને;
સ્નેહ નિભાવજો;

સુખ૦

સુખ૦

વિરોધતાના હેતુ અંતર, આવે તે હદીને,
શુભ શુભ ચિંતિ પ્રમુદ્ધમરણથી, સન્માર્ગે વહીને;
સ્નેહ નિભાવજો; બનીને ચતુરસુખલુ; સ્નેહ૦

સ્વર્ગ પદનના દેવો રીઝતા, (તમે) આશ્રમ નિરખીને,
કરજો તેવો સુખન સુગંધિત, અંતર હરખીને;
સ્નેહ નિભાવજો;

વહાલાં દંપતિ પ્રાણુ ? સ્નેહ૦

પહેલ વહેલાં પરખીડીયાં ૧૮૩૯માં વપરાયાં.

દુરદર્શક યંત્ર ૧૫૯૦માં શોધી કહાડવામાં આવ્યો.

ટેલીફોન ૧૮૭૩માં શોધી કહાડવામાં આવ્યું.

ચીનમાં એક મોટી દીવાલ છે જે ૧૨૫ માઇલ લાંબી ૨૦ ફુટ ઉંચી અને પચીસ ફીટ જાડી છે અને તે ઇ. સ. પુર્વે ૨૦૦ વર્ષ ઉપર આંધવામાં આવી હતી.

દુનીયામાં ઉંચામાં ઉંચો મિનારો વોશીંગ્ટન મોન્યુમેન્ટ છે જે ૫૫૫ ફીટ ઉંચો છે.

આખી દુનીયામાં ૨૭૫૪ ભાષાઓ છે એમ કહેવાય છે.

આખી દુનીયામાં એક વર્ષે ૬૫૦૦૦ ટન જેટલી કાંચી વપરાય છે.

વિલાયતમાં રાણી ઇલીઝાબેથના વખતમાં ઇંગ્લીશ મરઝુરી નામનું છાપું પહેલવહેલું પ્રગટયું.

વિલાયતમાં પહેલ વહેલી છાપવાની કળા ઇ. સ. ૧૪૭૦માં જાહેરમાં આવી.

સુવેન્ડની નહેરની દર વર્ષની આવક સત્તાવીસ લાખ પચાસહજાર પાઉન્ડ છે.

દરીઆની અત્યાર સુધીમાં જાણાયત્રી વધુમાં વધુ ઉંડાઇ પચીસ હજાર સાતસો વીસ ફીટ છે.

આખી દુનીયામાં સર્વથી લાંબો પુસ્તક સ્ટ્રાટ્ફોર્ડના કન્ડી પરમશુભામાં આવેલી " ૨ "

નહી ઉપરનો છે.

॥ श्री गौतमायनम् ॥

सुरत जैन वनिताविश्रामने अंगे प्रकट यत्तु भासिक

महिलाभूषण

सद्गुणनोतिविधायकलेखे रुचिरं प्रकाश्यते धर्म्यम्
महिलाभूषणमेतत् सर्व स्त्रीहितकृते सततम् ॥

पुस्तक ३०७
अंक ७मे।
भाग २।२
संवत् २०७८

वार्षिक
सत्राज्जम
३।० २
पोस्टेज साधे
अंग. विधीन

संपादिका-प्रह्लेन इकिमणी २।० सा।० हीरायद भातीयदनी चीधवा.
गोपीपुरा-सुरत.

વિષયાનુક્રમણિકા.

વિષય.

લેખક.

પૃષ્ઠ.

૧ ત્રિધના હુદય	જ્ઞાનપ્રિ	૧૪૫
૨ દિવ્ય દયતિ		૧૪૬
૩ આરોગ સાચી ગાખરા સ ૧ ૧	સુની કર્પૂરજીવજી	૧૪૭
૪ બહુદત	જગદીશ	૧૪૮
૫ બેમા કેળુ સન્સ	અળાગર નાગદાસ પાયા	૧૪૯
૬ મળુનાની મૂઝવણો	જન સ્વયં શેવક	૧૫૦
૭ બે સખીઓનો સવાહ	પ્રભુરા ૨ નરબરામ વ્યાસ	૧૫૧
૮ સ્ત્રીઓનો દરજ્જો	ગ વી જી ગ્રામગી	૧ ૭

શ્રી જૈન વનિતા વિશ્રામનો હેતુ.

ડા૦ ગોપીપુરા સુરત.

આ સરથાનો મુખ્ય હેતુ એ છે કે જૈન ત્રિધના બહેનો આ મરથાનમા રહી નાહુ જીવન ગણે, ધર્મની સમૃદ્ધી જ્ઞાન પામે, તેઓનું નિઃસંધી જીવન ઉઘાડી અને, તેઓ કર્તવ્યપગ થઈ શકે, તથા તેઓની માનસિક તથા આધ્યાત્મિક સ્થિતિ સુધરે કે જેથી તેઓનું જીવન આ માનવ નાનિરાણું ગૃહસ્થાણું તથા આત્મશ્રદ્ધાણું અને, અને તેઓ પોતાના કુટુંબને સુખામક, તથા સમાજને પણ ઉપયોગી થઈ પડે તે ઉપરાંત સંધરા શ્રાવિકા બહેનો તથા જન દુન્યાઓને ધર્મનિનિની તથા વ્યવહારિક દેખાણી આપવી કે જેથી તેઓ ઉત્તમ ગૃહિણી તથા માતા અને સર્વ યનિષ્ઠ થાય.

૧ ૧

આ પત્ર સુન્ન વીમનવોનમા આવેના ધી સુદર ઓન્ડીગ ગ્રેસમાં વીકુલનાય કીકાભાઈએ ૧૫ અને બહેન કલકમણી હીરાચ દ મેલીજાની વીધરાએ ગે પીટગ સુગતમાં પ્રગટકર.

મુંબઈના જાણીતા દાનવીર શેઠ દેવકરણસાહ મુળજી.

કે જેમના તરફથી આશ્રમને વખતો વખત મદદ મળવા
ઉપરાંત ચાલુ વર્ષમાં રૂ. ૧૦૧) ની મદદ મળી છે.

માહિલાભૂષણ.

પુસ્તક ૩ વું.

માગશર, સંવત ૧૯૭૬,

અંક ૭મો.

॥ ૐ ॥

વિધવા હૃદય !

શિખરિણી.

અહા હિયો છે આ યશી સકલ તેજે ગગનમાં,
નિયારી અંધારૂં કરી ધનવ દીપ્તી ભયનમાં;
વહે કેવો વાયુ શીતલ હરતો કલેશ મનના,
શકે ના કે વર્ણી મુખદ ઉમદા ગુણ વનના—૧.

મુદયી હોલે છે તરવર પરે પુષ્પ લલિતા,
પ્રસારી ગંધાને જન—મુદલરે જાતિ—કલકા;
રૂઝ નહાના છોડા શિશુસમ અતિ ગેલ કરતા,
અદા સંધ્યા ગોલા ખગિન શ્રમને સઘ હરતા—૨.

મીઠી સન્ધ્યા વેળા અતિ અનુપ ઉદ્યાન ફરતી,
દુઃખી બાલા આવી રહતી મુખને મ્હાન કરતી;
વદી શાણી શોકે “કેવન અહા શું તું ગમતું,
—પતી સાથે પ્રેમે ફરતી મન ને વાર કરતું—૩.

દિસે છે આજે કાં ચરર ! વનતું શૂન્ય દુઃખરે !
કહેને યો લાછ ! વિસરી મુજ દોષો સકલ રે !

લલ્લી શાણી બહેની ! કથમ નવ નદી આજ વદતી
ઝીણી રેતી તારી ત્યજ ધવલતા શામ બનતી!—૪.

અહા! જાઈ લુઈ નથી મુમધુરે ગંધ તુગમાં,
 ચીઘાઈ સાથી તું નિરખી વિધવા દોષ મુગ્ધ;
 સખી એ ચાંદની તુજ શીતળના ક્યાં જતી રહી!
 ન દેખાયે હોયે! ગિરિ મુદિત લીલા તુજ મહી—૫

ગમે તૂ કાંઈ એ અરર! ઘર હા! શૂન્ય દિસતું,
 બધી વરતુ બેતાં પતિ સ્મરિ દુઃખે દીઠ જાણતું;
 યથા શાન્તિ આપી ત્રિગી વન-વેલી તમ કને,
 દુખાવો ના વ્હાલાં! તમવિણ ન શાન્તિ પ્રદે મને—૬

“ નથી શાન્તિ ચિત્તે તુજ સકલ આ શૂન્ય દિસતું,
 તજ માયા બ્રાંતિ પ્રભુપદ હૃદે નિત્ય ધરતું;
 નથી કેા સંગથી પતિ જનક માતા સુત અરે! ”
 સુણી શબ્દો આવા સતી શિખ ગ્રહી બાલ વિચરે—૭

બાલમંદિર.
 જામનગર

}

“ બાલ કવિ.”

દિવ્ય દંપતિ!

—૧૧—

દરિગીત.

છે સંસારે મુખતું રથજ શા દંપતિ સ્નેહ માંહી,
 શાણી પત્ની મુગ્ધિ પનિગે એટ સંજોગ વ્યાંઘી;
 હોયે પ્રીતિ ઉભય હૃદયે પૂર્ણ જે અક્યતાની,
 તો આ લોકે અતુલ ઉમદા બાલ એ સ્વર્ગ ભૂમી—

“ બાલકવિ ”

આરોગ્યતા સાચવી રાખવા સંબંધી સહુએ સાવચેત રહેવાની ભારે જરૂર છે.

(આરોગ્ય શાસ્ત્ર સંબંધી અનેક સાવિસ્તર લેખોના સારાંશરૂપે)

લખનાર:-સદગુણાનુરાગી કપૂરવિજયજી, મુ, રાજપુર-ડીસા.

હેતુ-શરીર નીરોગીકું હોય અને ચિત્ત સ્વસ્થ પ્રસન્ન રહેતું હોય તો સ્વ કર્તવ્યકર્મ સુખે કરી શકાય છે, અને ધર્મ સાધનમાં કરી અગત્ય આવતી નથી. સમાજનો મોટો ભાગ આ અગત્યની વાત તરફ લચકર બેદરકારી રાખી, અનેક પ્રકારના રોગથી દુઃખી થાય છે, તેનો એક એક બીજાને લાગવાથી લલિધ્યની પ્રગ્ન રોગીલી, સત્વહિન અને ચિન્તાયુક્ત બનતી જાય છે. સ્વાર્થ અને પરમાર્થ ઉભય દ્રષ્ટિથી આરોગ્યની બાબત સંભાવે ભારે ઉપયોગી હોઈ, સ્વપરના ખરા હિતની ખાતર સૌએ જાતે સાચવેનીથી નીચેના જરૂરી નિયમોનું પાલન કરતા રહે, તેમ કરવા અન્ય આજસુ વર્ગને ચેતાપવે ઘટે.

૧. પરિશુદ્ધ એવું આયરો કે આપણે બેદરકારીથી શુભાવેકું આરોગ્ય પાછું મેળવી, સૌ વાતે મુખી-આખાદ યદ્ય પ્રાતને પલુ ઉત્ત કરી શકીશું અજાન અને પ્રમાદવશ બની વધારે દુઃખભાગી યદ્ય નહિ.

આરોગ્ય સાચવવા પ્રમાદરહિત પાલન કરવા યોગ્ય નિયમો.

૧. શરીર તથા મનને સ્વસ્થ, નિરોગી અને અધિકારી જાળવી રાખવા, આપણને શુદ્ધ હવા, પાણી અને ખોરાકની ભારે જરૂર પડે છે તેમાં બેદરકારી કે ઉપેક્ષા કરવાથી આપણી તબીયત લથડે છે-જગડે છે; તેથી આપણે માંદા પડી, ચિન્તાગ્રસ્ત બની, આપણા સંબંધી જાતને પલુ નાહક ચિન્તામાં પાડીએ છીએ. તેથી પ્રથમથીજ સ્વ આરોગ્ય જાળવી રાખવા આપણે સૌએ પુરતી કાળજી રાખી રહેવાની ખાસ જરૂર છે.

૨. સેંકડે નવાઈ ટકા ઉપરાંત માંદગીનું કારણ તો ખરાબ-ઝેરી હવા હેય છે, એવો અનુભવી ડોક્ટરોનો અભિપ્રાય સૌએ લક્ષ્યત્ રાખવો જોઈએ.

૩. રોગ કે માંદગીને ટાળવાનો સરસ ઉપાય શુદ્ધ-ઘોડખી હવા છે.

૪. શુદ્ધ હવાની માફક શુદ્ધ જળની પલુ જીવન માટે ભારે જરૂર છે એમાં બેદરકારી રાખવાથીજ આપણી ઘણી ખરાબી યવા પામે છે,

૫. જ્યાં ત્યાં પેશાબ કરવાથી કે મળ ત્યાજ (દસ્ત) કરવાથી, શુક્રવાથી, કે નાક મળ નાંખવાથી આસપાસની હવા ઝેરી-અશુદ્ધ બને છે તેમાં જાતુએ ઉત્પન્ન થઈ શરીરના આરોગ્યને નુકસાન કરે છે.

૬. તેમાં પણ ક્ષય રોગી જેવાથી કાઢી વધારે ચેતતા રહેવું જોઈએ. કેમકે તેના ડેરી જંતુવાળા મળ વડે મલીન થયેલી હવાથી કંઈકને તેના ક્ષય રોગનો ચેપ લાગવા સંભવ રહે છે. તેના ક્ષયરોગીના મળને જો કામગીરી દૂર રેતી કે રખાદિક વડે ટાંકી દેવામાં આવે તો તેની હાનિ કે નુકશાન સ્વ-પરને કરી શકતા નથી,

૭. કોહેલી કે જલદી કાઢી બન્ય એવી વસ્તુ ખુબી જ્યાં ત્યાં ફેંકવાની આવડતથી, હવા માં ખીંગાડો થઈને નુકશાન કરે છે. ઉપર મુશ્કેલી મુંઝવણ સાધતેલીની જરૂર છે.

૮. હવાને નહિ બગાડતાં, અને શુદ્ધ હવા શ્વાસદ્વારા લેતાં જો આપણે શીખી લઈએ તો ઘણા રોગથી આપણે સહેજે બચીએ,

૯. શુદ્ધ હવા લેવાની જેટલી જરૂર છે તેટલીજ જરૂર ખુબ પ્રકાશ-અન્યવાળાની પણ છે તેથીજ દીવસે કે રાત્રે બધાં બારી ખાસમાં બંધ કરી નહિ દેતાં, અને તેટલાં ખુલાંજ રાખ્યાં લાલકારી છે. આનાં કુદરતી દિલ-સાધનોનો અનાદર કરવો નજ ધટે.

૧૦. સુતી વખતે ચોકખી હવા મેળવવા, નાકને ટાંકી નહિ રાખતાં, ખુલ્લુંજ રાખવાની જરૂર છે એથી અશુદ્ધ હવા નીકળી જઈ શુદ્ધ હવા પ્રવેશવા પામે છે.

૧૧. શુદ્ધ હવા અને પ્રકાશની અસર જીવન ઉપર ભારે કાયદાકારક બળી કોઈ રીતે બમે તેના મહત્વાકાંક્ષાં પણ ખોટા વહેમને નહિ થઈ તેનો આવકારદાયક લાભથી નહિ ચૂકવા આવધ રહેવું જોઈએ.

૧૨. ખુબ ઉકળ્યા પછી દારેલું પાણી બરાબર ગાળીને વાપરવું સર્વોત્તમ લેખાય, એનાથી અનેક ખતના વ્યાધિઓ દૂર થઈ શકે છે એવા પણી વિકાર થતા નથી, ગમે ત્યાં જતાં આવતા જુદા જુદા સ્થળના જળપાન કર્યા છતાં તે પાણી લાગતું નથી એ શુદ્ધ નિર્દોષ જળપાન રૂચીપૂર્વક કરવાની શરીરનું આરોગ્ય કીક સચવાઈ રહે છે, એથી ઉત્તરું અશુદ્ધ જળપાન કરતા રહેવાથી કંઈક નવા રોગો પેદા થાય છે અને લાંબો વખત તેની બધા ભોગવવી પડે છે.

૧૩. ખાવાની વસ્તુ કંઈક હાથ તો તેને ખુબ ચાવી ચાવીને પાણી જેવી પ્રવાહી 'કયાં પછીજ પેટમાં ઉતારવી સુખદાયક અને છે, તેમાં જેટલી અપીરજ કે ઉતાવળ કરાય તેટલી હાનિ કે ખીકા સહન કરવા તૈયાર રહેવું જોઈએ. (અપચો કાય તેથી.)

૧૪. પીવાના પાણીની ચોકખાઈ દરેક રીતે દરેક દરેક માણસે જાળવવી જોઈએ કોઈએ બેદરકારી રાખી પીવાતું પાણી ગોળક-ગદુ કરવું નજ જોઈએ.

૧૫. ગમે તેવા જમણુ પ્રસંગે પણ ખાન પાનમાં ચોકખાઈ રાખવાની ખાસ અગત્ય વીસારથી નહિ જેમ અધિક હક્ષ તેમ અધિક લાભ થવાનોજ.

૧૬. અત્યાદિક કરતાં જળપાનની જરૂર અધિક હોઈ. તેમાં ચોકખાઈ જાળવી રાખવા લગારે ગફત ન કરવી. નહિ તો ખારાવાર હાનિ થવા પામશે.

૧૭. અળગણુ, ગંદુ ને એકું જળ પીવાથી 'વાળા' વિગેરે વિવિધ રોગોનો ઉત્પાત-ઉપદ્રવ થવા પામે છે; સાવધાની રાખવાથી તેમાંથી બચી શકાય છે.

૧૮. ખાવાનો ખોરાક પણ પ્રકૃતિને માફક આવે અને હિંગ, મરચાદિક ઉત્તેજક મસાલાદારનો સાત્વિક ને હળવો હોય તેમ ઠીક ક્ષાયદાકારક બને છે. ઉત્તેજક ખાણું પીણું તો શરીરની બ્હેલી પાયમાલી કરે છે તેથી વર્જ્ય ગણવાં જોઈએ.

૧૯. રસગુપ્ધ બની અધિક ખાવાથી, પેટમાં દુખવા આવે છે દસ્ત-ઝાડા લાગે છે કે યામિટ થાય છે અથવા અછર્જ-વિકારથી તાવ વિં નો ઉપદ્રવ થાય છે.

૨૦. ચા, કાફી, કેકિન, માંસ, દારૂ, ખીડી, ભાંગ, અધીણ જેવા બધાં (દુર્લ્લસ નો) પરીણમે પાયમાલી કરનારાં હોવાથી સુઝ જનોએ વર્જ્ય દેવાં ધટે છે.

૨૧. રાત્રી ભોજન અને વિદેશી ભ્રષ્ટ દવા, ખાંડ, સાકર વીગેરેને અભક્ષ્ય સમજી તજ દેવાં જોઈએ.

૨૨. દુધ, દહીં, છાશ, ઘી, તેલ, ગોળ જેવા પ્રવાહિ પદાર્થને બરાબર ઢાંચી, બાંધીને સાચવી ન રખાય તો બેસુમાર જીવોની પ્રાણુ દાનિ થાય છે. તેને તપાસ્યા વગર જે જીવાકુલ વસ્તુ ખાવા પીવાથી વખતે પોતાના જીવનું પણ જોખમ થાય છે.

૨૩. જળ જેવી જરૂરી વસ્તુને શુદ્ધ, બધા વસ્ત્ર વતી બરાબર ગાળ્યા બાદ તે પીતી વખતે ખોળા વાટકા જેવા વાસણમાં લઈ અજવાળે તપાસીનેજ વાપરવું તે એકું વાસણ ફરી અખોટ જળમાં નાખી તે જળને બગાડવું નહિ. શુદ્ધ ડોયાં વિં વતી જળ કાઢી વાપરવાથી સોકખાઈ અને આરોગ્ય ઠીક સચવાશે. સોકાપવાદ અને છુદ્ધિમાં બિગાડો થતો પણ અટકશે.

૨૪. અકાંતિયા યદ્ય અમિત-માપ વગરનું ખાવાથી કે તૃપા ઉપરાંત પાણી પીવાથી પેટમાં ઉદ્વેગ દબ્બો-દુઃખાવો થાય છે. એમ કરતાં એકું જાંડુ પડે છે.

૨૫. એકું છડિયું જે વધારે વખત પડ્યું રહે કે તેને એકું કરી સંધરી રાખવામાં આવે તો તે કોહાઈ, તેમાં અસંખ્ય જીવો ઉત્પન્ન થઈ લય પામે છે અને હવાને ઝેરી બનાવે છે. કિં બહુના ? ધતિશમ્.

બંધુદત્ત.

નાગપુરીમાં ધનપતી નામનો શ્રીમંત વસતો હતો. તેને બંધુદત્ત નામનો એક પુત્ર હતો. તેનું જન્મ વસુનંદાની પુત્રી ચંદ્રલેખા સાથે ચવાનું નક્કી થયું. લગ્નક્રિયા પૂર્ણ થાય તે પહેલાં ચંદ્રલેખા સર્પદંશથી મૃત્યુ પામી. આ રીતે એક પછી એક ૬ સ્ત્રીઓ સર્પદંશથી મૃત્યુ પામી. હવે બંધુદત્ત વિષદસ્ત ગણાવા લાગ્યો અને તેને કોઈ કન્યા મળી નહિ. તેના પિતાએ તેની નિરાશ અવસ્થા જોઈ દુઃખી થયા અને બંધુદત્તને વાપારાથે લંકા મોકલ્યો. ત્યાં તેણે અઢળક ધન પ્રાપ્ત કર્યું. ગૃહ તરફ પાછા ફરતાં તેના વહાણને નુકશાન પહોંચ્યું પણ કાષ્ટના કકડાના આધારે તરીને તે એક સુંદર ટાપુ આગળ પહોંચ્યો. ત્યાં તે મણિપર્વત ઉપર ચઢ્યો. અર્ધતનેમીની એક સુંદર પ્રતિમા જોઈ ત્યાં રહેતા કેટલાક સાધુના ઉપદેશથી તેણે જૈનધર્મનો અંગીકાર કર્યો. ચિત્રગંદ વિદ્યાધર તેની પવિત્ર ભક્તિથી સંગૃહિત થયો અને તેનો સારી રીતે અંકાર કર્યો. વિશેષમાં બંધુદત્તને હવામાં ઉડવાનું અથવા તો કન્યા પરણવાનું વરદાન માંગવા

કહ્યું બંધુદત્ત માન રહ્યો એટલે વિદ્યાધરે બંધુદત્તની કુખ્યા લગ્ન કરવા નમ્ર છે એમ અનુમાન કર્યું. વિદ્યાધરને તેની ભત્રીજી મૃગંકલેખાએ કહ્યું કે કાંસળી નગરીમાં તેની સખી પ્રિયદર્શન વસે છે. શ્રમિએ તેને વિષે એવું ભરિય ભાખ્યું છે કે તેણીને યુવ અવધરશે અને પછી તે મૃત લેશે.

થોડા સમય વિચ્યાબાદ બંધુદત્તે વિદ્યાધરની સાથે કાંસળી નગરીમાં પ્રવેશ કર્યો. ત્યાં પાર્શ્વનાથના મંદર અને સુશોભિત દરેગમાં તેણે પ્રભુનાં શુચુગાન, ખાસ હૃદયથી કર્યો. એટલામાં તેની ભવિષ્યની ખતિનો પિતા જનદત્ત પુનઃ દરેગમાં આવ્યો. બંધુદત્તની ભક્તિથી તે પ્રસન્ન થયો અને તેને પોતાને ઘેર લઈ ગયો પ્રિયદર્શનાનાં લગ્ન તેની સાથે કર્યાં. ચાર વર્ષ વીત્યાબાદ પ્રિયદર્શના ગર્ભવંતી હતી તેની સ્થિતિમાં બંધુદત્ત ઘેર જવા નીકળ્યો. વિષમ જંગલ પસાર કરતાં કંદસેનના હાથ ત્રીચેના બીલોએ હુમલો કર્યો અને માલમતા તેમજ પ્રિયદર્શનાને લઈને કંદસેન આગળ ધર્પી, તેની દુઃખદ અવસ્થા જોઈ કંદસેને તેના વિષે માહિતી મેળવવા પ્રયત્ન કર્યો. તે જનદત્તની પુત્રી છે એમ જ્યારે કંદસેને જાણ્યું ત્યારે તેને નમસ્કાર કર્યો અને કહ્યું કે તેણે લલ્લ કરનાર જનદત્તની પુત્રી હોવાથી તે તેને ખેદન સમાન હતી. કંદસેનને વધરચાનથી છોડાવનાર જનદત્ત હતો એ ઉપકાર તે જુદો નહિ. કંદસેને પ્રિયદર્શનાને તેની શું ઇચ્છા છે તે પૂછ્યું. તેણે કહ્યું કે મારી ઇચ્છા ફક્ત એક જ છે અને તે બંધુદત્તના સમાગમની. કંદસેને બહુ શોધખોળ કરી પણ બંધુદત્તનો પતો લાગ્યો નહિ તેણે દૃઢ મતિસા લીધી કે જો કે મહિલામાં બંધુદત્તનો પતો મળશે નહિ તો પોતે આશ્રિમાં પ્રવેશ કરી ભરતી ભૂત થશે. કંદસેનના હાથ ત્રીચેના બીલોના આધાર પ્રયત્ન છતાં બંધુદત્ત વિષે કંઈ માહિતી ન મળી શકી. ચિંતામયસ્થામાં કંદસેને વિચાર્યું કે બંધુદત્ત દૂર દેશાવર જઈ ગયો હશે તેણે પ્રિયદર્શનાને પ્રસન્ન પછી કાંસળી લઈ જવાનો વિચાર કર્યો. આ વખતે તેને ખજાર મળી કે પ્રિયદર્શનાએ પુત્રનો જન્મ આપ્યો. કંદસેને પ્રિયદર્શના અને તેનો પુત્ર સદીસલામત રહે તો પોતાની કુળદેવીને ૧૦ માણસનો ભોગ આપવાનું નક્કી કર્યું ૨૫ દિવસ શાંતિથી પસાર થયા એટલે તેણે ભોગ આપવા લાયક ૧૦ માણસને પકડવા બીજ મોકલ્યા.

નિરાશ થયેલો બંધુદત્ત હિંતાલ વનમાં ભટકતો હતો. વિરહવેદના અસહ્ય લાગવાથી તેણે આપવાત કરવાનો નિશ્ચય કર્યો. તેવામાં જુદા પડેલા હંસયુગલના મેલાપનું દ્રશ્ય તેણે જોયું આ દ્રશ્યથી તેનાં હૃદયમાં નવિન આશા સ્પુરી અને તેણે ધર તરફ જવાનો વિચાર કર્યો. રસ્તે જતાં શ્રમિત થવાથી ચક્ષુષ્ઠ આગળ વિશ્રાંતિ લેવા બેઠો. એટલામાં તેને એક મુસાફર મળ્યો. તે વીકાલાથી આવના હતા. એટલે બંધુદત્તે કાકાની ખજાર પૂછી કાકાનાં બેરી છોકરાં રાજના શુસ્સાનાં ભોગ થવાથી કારણદ્વાર પાસમાં સડે છે અને તેથી તે નાગપુરી તેનીજ પાસે પંથાની મદદ લેવા જવ છે એ વિચારે તેનું મસ્તક ભમાવ્યું. પ્રારબ્ધ પ્રતિકૂળ છે એમ ધારી કાકાની ગદ્દ જોતો બંધુદત્ત ત્યાજ બેઠો. પાંચ દિવસ પછી ધનદત્ત તેના મિત્ર સહિત તેજ સ્થળે આવી પહોંચ્યો. બંધુદત્તે પોતાની એળખાણ આપી નહિ.

પ્રાતઃકાળે બંધુદત્ત સરિતાતટ ઉપર સ્નાન કરવા ગયો. ન્હાનાં ન્હાનાં તેના હાથમાં એક સાલકમની પેટી આવી. ઉઘાડતાં તેમાં ઝવેરાત તેમજ અન્ય કીંમતી ચીજો નજરે પડી. આશ્ચર્યનાં હૃદય થયો હોય એમ તેને ધડીલર લાગ્યું. તે ધન દત્ત પાસે ગયો અને આ

ક્રીંમતી, સ્ત્રીજેનો વ્યય કુટુંબ છોડાવવા પાછળ કરવાનું કહ્યું. ધનદત્તે તે સ્વીકારવાના પાડી અને તેનો ઉપયોગ તેની પત્ની પ્રિયદર્શના છોડાવવા માટે કરવાનો આમલ ક્યો એટલામાં રાજ્યનાં સિપાઇ આપી પહોંચ્યા અને સર્વને ચોરીના વહેમ ઉપર રોક્યા. બંધુદત્તે ગભરાઈને પેટી બાણમાં નાંખી દીધી. સિપાઇઓના સરદારે આ જોયું અને તેને ઝડપી લીધી. તેઓએ જણાવ્યું કે તે વીકાલાના વેપારી છે અને લાટા દેશ તરફ જવા માંગે છે. આ ક્રીંમતી સ્ત્રીજેની પેટી તેમને વારસામાં મળેલી છે. પ્રધાન જે સાથેજ હતો તેણે પેટી ખોલી અને તેમાંની ક્રીંમતી સ્ત્રીજે ઉપર રાજતનું નામ જોયું તે વહેમપો અને આ માલ રાજમાધી ચોરી કરીને આવેલો છે એમ લાગ્યું. તેણે જાનેને પુછકળ માર માર્યો 'પણ' તેથી 'કંઈ' વિશેષ માહિતી મળી નહિ. તેઓને કેદખાનામાં પુરવામાં આવ્યા.

છ મહીના પછી એક ઠગ સાધુના વેશમાં પૈસા સહિત પકડાયો. તેને પ્રધાન આગળ લાવવામાં આવ્યો. યાચક પાસે આવતું દ્રવ્ય હોઇ શક નહિ એમ ધારી ચોરીના આરોપ માટે તેને દેહાંત દંડની શિક્ષા થઇ. તેણે કબુલ ક્યું કે તેણે રાજ્યના ખજાનામાંથી પેટી ચોરી હતી કિંતુ તે વિસારે પડી હતી. તે ચોર પોતાના પૃથ્વી હેવાન આપતાં કહ્યું, કે તે બ્રાહ્મણનો છોકરો છે અને પુંદ્રવધન શહેરમાં રહે છે. તેનું નામ શ્રીધર છે. એક વખત તેણે કેટલાક માણસોને ચોર ધાપાં અને જૂમ પાડી કે આ ગુનેગારોને ફાંસીને લાકડે લટકાવવા જોઈએ. એક સુતીએ તેની અજાતતા માટે ઠપકો આપ્યો અને કહ્યું કે તે માણસો ફાંસે ગયાં ભવમાં કરેલા કર્મનું ફળ ભોગવતા હતા. તેને પણ પૂર્વ ભવના કૃત્યો માટે ફળ મળશે. વિશેષ બુદ્ધાસો પૂજતાં સુતીએ કહ્યું કે ગર્જના શહેરમાં તું પવિત્ર બ્રાહ્મણ તરીકે રહેતો હતો, તારું નામ કંદ્રેય હતું. ત્યાં યોગાત્મન નામે પ્રખ્યાત તપસ્વી રહેતો હતો. એક વખતે વીરમતી નામની એક વિધવા બાઇ સિંહાન નામના માણી સાથે નાશી ગઇ નશીબ જોગે યોગાત્મન પણ તેજ દિવસે અદસ્ત થયો. ગામમાં વ્રાત પ્રસરી કે વીરમતી કાઇ જગ્યાએ નાશી ગઇ છે. તે ખબર ફેલાવી કે યોગાત્મન તેને ઉપાડી ગયો છે. આથી ગામના લોકો ગુરસે થયા. આવું નીચ કૃત્ય કર્યા પછી તું મૃત્યુ પામ્યો અને પછી તું બકરાના અવતારે જન્મ્યો. હાલમાં તું તારા ચોથા અવતારમાં છે. યોગાત્મન મેહોના દગ્ધને લીધે દરેક ભવમાં મૃત્યુ પામતો અને ફરી તેજ રિયનિગાં જન્મ લેતે. હજી તારે તારા કર્મનું ફળ ભોગવવાનું બાકી છે.

ચોરે તેનો વૃનાં આગળ ચલાવ્યો. સુતીને જોઈ તે ગભરાયો અને ગુરૂની શીખામણ અનુસાર યોગી બની ગયો. તેના પ્રયેના પ્રેમને લઈને ગુરૂએ તેને હવામાં ઉડવાની અને તાળાં ઉઠાડવાની વિદ્યા ગીખવી વિદ્યાની ફળપ્રાપ્તિ માટે તેને પવિત્ર જીવન ગુપ્તરવાની અને અસલ ખોલવાની રૂવ છોડવાની સરત હતી. અજાતતાથી જો જૂઠ સાથ તો તેના પ્રાયશ્ચિત્ત માટે તેણે પાણીમાં હાથ ઊંચા કરી ઉંચા રહેવું અને ૧૦૦૮ વાર મંત્રનો ઉચ્ચાર કરવો. ગુરૂ સ્વર્ગવાસી થયા, કિંતુ તેણે પોતાના કુટુંબ આચરણને લીધે વિદ્યાનો દુરુપયોગ કર્યો. એક વખત જંગલમાં કેટલીક સ્ત્રીએ તેને યોગી બનવાનું ઝોળાજન પૂછ્યું. તેણે કહ્યું કે તેની પત્ની મૃત્યુ પામવાથી તે યોગી બન્યો હતો. આ અસલ કથન માટે તેણે કંઈ પ્રાયશ્ચિત્ત ક્યું નહિ. 'ચોડા' સમય પછી તે રાત્રિના વખતે ચોરી કરતાં પકડાયો હવામાં ઉડવાની વિદ્યા તે વખતે અફળ. નીંચડી.

પ્રધાને ચોરને પૂછ્યું કે ખજાનાની પેટી કેવી રીતે ખોલાય હતી. તેણે કહ્યું કે "તે અચાનક ગૂગ થઇ અને કોઈ વટેગારું ને જડી. પ્રધાને દ્વાદ્ અની તેને છોડી મૂક્યો અને

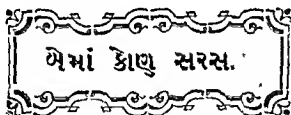
શંકા ઉપર પરદેજ કરેલા બહુદત અને ધનદતને બોલાવ્યા. તેઓની હકીકત 'સાંભળ્યા પછી તેમને પણ છોડી મૂક્યા. રસ્તે જતાં તેઓ બીજાનાં પંખામાં સપડાયા. તે બીજા લોકો રાગ કંદસેનની આજ્ઞા અનુસાર કંદ દેવીને ભોગ આપના મનુષ્યની શોધ કરતા હતા. દેવીના મંદિરમાં તેઓને લાવવામાં આવ્યા અને બીજાની સાથે રાખ્યા. રાગ કંદસેન પ્રિયદર્શના અને તેના પુત્રને લઈ લાં આવી. આવી લગાનક ક્રિયાનો દેખાવ પ્રિયદર્શના સહન નહિ કરી શકે એમ ધારી રાગએ તેની આંખે પાટા બાંધ્યા. અગાનક એમજ બન્યું કે ભોગ આપવાને પહેલો વારો બહુદતનો આવ્યો. તેણે પરમેષ્ઠી નમસ્કારનો ઉચ્ચાર કર્યો કે તરતજ પ્રિયદર્શનાએ અવાજ પારખ્યો, અને તેણે આંખો આગળનો પાટો દૂર કર્યો. રાગએ તેને છોડી મૂક્યો અને તેની ક્ષમા માગી. બહુદતના શબ્દથી કંદદેવી પણ પ્રસન્ન થઈ અને ભોગ આપવાને માટે લાવેલા સર્વેને છોડી મૂકવામાં આવ્યા. બહુદતે પોતાની સ્ત્રીના ધનદત સાથે પરિચય કરાવ્યો. પુત્રનું નામ બાંધવાનંદ પાડવામાં આવ્યું કારણ કે તે સર્વ કુટુંબીઓને આનંદ દેનારો હતો. કુટુંબને ઊગ્રાવધાને ખીંટ પુરતા વૈસા લગ્ન ધનદત પર તરફ વળ્યો. બીલોના સરદાર સાથે બહુદત નાગપુરીમાં ગયો. રાગએ તેને આવકાર આપ્યો અને તેના *પરાક્રમની કહાણીથી ધણા લોકોએ જેન ધર્મ સ્વીકાર્યો.

અમદાવાદ.

તા. ૧-૧૨-૨૨ રાત્રિ.

“ જગદીશ. ”

* અંગ્રેજીના આધારે.

લખનાર—અખાશંકર નાગરદાસ ખંડયા.

નવીનતરાય ડાકટર વિભાવત જઈ ડીગ્રી મેળવી. છેલ્લાં પાંચ વર્ષથી ખાનગી ગ્રેકટીસ કરતા હતા. પોતાની હોશિયારીથી બહુ સાફ કમાતા હતા. હજારથી ઓછો મહિનો તો તેમણે કોઈ વખત નહિ પાડેલ આવા કમાઉ માણસ વળી બહુલા એડીટરવાળા અને પ્રખ્યાત છતાં અઢાવીસ વર્ષના થયા લાં સુધી કુંવારાજ (વાંદા) રહ્યા હતા. તેનું ખાસ કારણ બીજું કંઈ નહોતું પણ તેઓ વિભાવત જઈ આવેલા હોવાથી તેને યાતિ બહાર મૂક્યા હતા, પણ છેલ્લાં ત્રણ વર્ષ પહેલાં નાતના બે-ચાર આગેવાનોએ-તેમની સારવારથી મંદવાડમાંથી સાગ્ર થયાથી-મળીને દેહશુદ્ધ પ્રાપ્ત થઈ અપાવી તેમને યાતિમાં લીધા હતા અને તુરતમાજ એક મનસુખ-રાય નામના ગૃહસ્થે પોતાની તેર ચૌદ વર્ષની કન્યા તેમને આપી હતી. એ રીતે ડાકટર સાહેબ હાલમાં તો ત્રણ વર્ષથી સંસારી થયુ થયા છે.

મનસુંખરાય વકિલાતનો ધંધો કરે છે. તેમને આગલા ઘરની (પ્રથમના લગ્નથી થએલી) એક પુત્રી ઈંદિરા વીસ વર્ષની અને બીજી જે ડાકટર નવનીત વેરે આપેલી તે મનોરમા સત્તર વર્ષની છે. ઈંદિરાને એક કુલીન પણ—ગરીબ શાસ્ત્રી શંકરરાય સાથે પરણી છે.

વકિલ સાહેબના બંને જમાઇ વચ્ચે આસમાન જમીનનો ફરક છે. વાંચનાર હકિકત પૂરી વાંચીને તમેજ નહીં કરજો કે—બેમાં કોણ સરસ ?

સા કોઇ એટલું તો કશુંવ કરશેજ દંપતીમાં એક બીજના ગુણ-વશુણ વતાઓછા બળી જાય છે. સારા ખ્યાસની સ્ત્રી હોય અને પતિ નબળા સ્વભાવનો હોય તોપણ પત્નીના સારા ગુણોનો થોડો ધણો અંશ પતિમાં પણ એજે સેજે આવે છે. વળી પતિ સારો અને સંસ્કારી હોય અને પત્ની ગમ્ભીર હોય તોપણ વગર યત્ને પતિના ઉચ્ચ ગુણો અમુક અંશે પત્નીમાં પ્રકટી નીકળે છે. અને પ્રયત્નથી તો દોરવું માણસ પણ થાય છે. અત્યાદે વકીલશ્રીની બંને પુત્રીઓ—ઈંદિરા અને મનોરમાના સ્વભાવમાં પણ પોતપોતાના ધણીના પરિચયે વધતો ઓછો સુધારો—વધારો થયો હતો. વાંચનાર એ પણ નહીં કરશે કે—એ બહેનોમાં ‘બેમાં સરસ કોણ’ ?

શંકરરાય શાસ્ત્રી એક પાઠશાળામાં ૪૫) ૩૦ ના પગારથી સંસ્કૃત અધ્યાપક તરીકે કામ કરે છે. આવા ટૂંકા પગારથી પોતે, પત્ની, માતા, અને પિતા એમ ચાર જાણુનું ગુજરાન તેને અક્ષાવતું પડે છે. ઈંદિરા પ્રથમ તો છોક-વદી બતાવતી પણ શાસ્ત્રીના પાંચ છ વર્ષના પરિચયે તે ડાહી થઈ ગઈ છે. હજી પણ કોઇવાર મતભેદ પડતાં કે બીજી બાબતમાં હક પર વાત જતાં શાસ્ત્રી તેને સમજાવી સુધારી લે છે. અસાદેજ આલો, વાંચનાર ! આપણે તે ધણીધણીયાણીની વાત સાંભળી લઈએ.

સ્ત્રી—‘નાથ ! મારી વાત સાંભળશે ?’

પતિ—‘શા માટે નહિ ? ફરમાવો. !!!’

સ્ત્રી—‘મારી બહેન મનોરમાએ હમણાંજ એક ચંદન કળા’.....

પતિ—‘તમારે તેથી લેવી છે ખરું કતી ?’

સ્ત્રી—‘તેનીજ નહિ તો એથી સહેજ હલકી.....’

પતિ—‘વાર ખુશીથી. પણ હું એક વાત પૂછું ?’

સ્ત્રી—‘આત્મા. સ્વામીન ! બેસાસક કહો, શી આત્મા છે વાર ?’

પતિ—‘ચંદ્રકળા કેટલા રૂપિયામાં આવશે ?’

સ્ત્રી—‘તેની તો ભારે છે. પણ આપણે તો ત્રીસ ચાલીસ વાળી. (આમ વાત થાય છે, ત્યાં ચીથરેહાલ ભટકતી એક વેરાગણુ આવે છે.)

“કાટાં-તુંટા હરિ લુગડાં રે મારે લુખું સડું” એનું ધાન.”

“તારી કરણાયે પામું હો ઈશ્વર ! પછી બીજું શું કામ ?”

“બહેન મહારાં કરણાણુ હો, ચપટીમાંથી ચપરી દેજો.”

“ઝરીઝરીનાં વસો પહેરો, ગરીબને ધીંગડીયાં દેજો.”

“દીરા-બોની-હેમ પેરે, માંગણીવાને કરી દેજો.”

“કાઠે દરિયાં દાતાર ! ધરડી ડાહીને દવા કરજો”

ૐ

ૐ

ૐ

“જગન બહુ છે સ્વાસ્થી રે કાઠે બેળાં દરિયાં લોક”

“ગરીબની આંખડી દારવાં રે એવાં દરિયાં તો કાઠ.”

ૐ

ૐ

ૐ

સ્ત્રી—કાઠીની આ ગિચાગી ડાહીને કંઈ આપું ?—

પતિ—મા ! બેળાં અને શું પડે છે ? ખુશીથી આપો. (ડાહીને કેટલુંક આવડું તથા એક તૂટેલું વસ્ત્ર આપે છે. ડાહી જલ્દી આનંદપૂર્વક માની માની ચાડી લેતી છે). ભારભાર—

પતિ—આ લેવું પ્રિયે ?—અપડી ધાનચી અને માગણી નેને કેવો આનંદ થાય છે ?—લંબો નમતે અભારે પાંત્રીસ રૂપિયાની સાડી કાઠી આપનાં થાય તેવો હો—

સ્ત્રી—શ્યો ! એમ આપને કહેવું હોય તો મારે એ ન લેઈએ.

પતિ—હું એમ તમને સુરસે કરાવા નથી માગતો. પણ તમે જાનો છો. તમે પાંત્રીસ રૂપિયાની સાડી વગર ને ગમતી યદે તો પાંત્રીસ રૂપિયામાં તમારાં બે વર્ષનાં છુગડાં નીકળે-એથી વધુ સાડીના (મદકજાન) પાંત્રીસ તમે ખરેખર તમારાં ખીના છુડાવે માટ તો ખર્ચ વિચાર દે. કાળુ કે એવું બારે કપડું તમે ક્યાંય રાત્ર પહેરી નહિ-એટલે રોજનાં કપડાં સાદાં અને ધોળાં રાખો-અને જે આ સામા તમે સાડી પહેરવા ધારો છો એજ દિવસમાં મિલેલું સ્વચ્છ સાદાં વસ્ત્ર પહેરવે સલામી હોય તો કોઈ ગુઝરાત ખઈ કે ?

સ્ત્રી—નાથ ! ખરું હાંતી જાત તો હું નથી જાણતી, પણ જરાક સાફ છુગડું પહેરું હોય તો હીક લાગે અને લોક કહેને હીક છે ?—

પતિ—તારે સામું-સ્વચ્છ છુગા પહેરવાનું કાંઈ જોડું જોમે છે અને બારે પહેરનારની લોખ વખાણ કરે છે એમ ?—ખરું ત્યારે તો આપણાં પેઢાં નવી મોડાણીની તમારા સમાજમાં પડે-કાંઈ ગમતી દમે ખઈ ?

સ્ત્રી—ખરું ! એ શું કહે છે ? નેની સંસ્કાર ગાદી રોજ તેજ આવે તો સાદાં મળવા છુગડાં તો કાંઈ નહિ.

પતિ—ત્યારે તમે સંસ્કારને અદલે-તપુ રૂપીલાને સાદો મગતી હો-અને માથે પણ સાદો શરી જવા આજો છે, મારે નેમતે પણ લઈ આપીને એ સાફ કે તમે પાંત્રીસની સંસ્કાર પહેરી તમારા મંડળમાં દરોહરો અને માથે શીશાં વાળા સાદા માટેય મનમાં મંજાવ એ સારું ?

સ્ત્રી—મારે સંસ્કાર ન લેઈએ.

પતિ—નહિ, નહિ, એમ રીસમાં કહે તે ન આવે.

સ્ત્રી—હું ખરૂં જ કહું છું—કારણ કે વધુ વિચારનાં જીજ્ઞાસી શીદ વાત કરે. પણ આ કાલે નવનીતરાય ટાઇ, કોલર હેટ પહેરેને ફરે છે પણ કંઈ તેમના કરનાં તમને લોક ચોડા વખાણતા નથી, પહેલાં મેં વગર વિચારે કહ્યું હતું નાથ.

પતિ—ના; એમ પણ નહિ. આપણે લોકોના વખાણનેજ પાત્ર થવા માટે કોઈ કામ કરવું—એમ નહિ પણ ‘આપણી ફરજ શું છે’ એમ, સમજી કરવું જોઈએ. જૂઓ તમે દર્શન કરવા ગયો છો ત્યાં રરતા ઉપર અર્ધવસ્ત્રાં કંડીમાં થર થરનાં ગરીબ માણસો તમે જૂઓ છો, અને કામની વસ્ત્રો હીમ-મોતી પહેરનાં માણસો પણ જતાં બારતા તેમને જૂએ છે, પણ ત્યાં પેતાનું ખચ કમી કરીને તો શું, પણ અમશુરે એમની એ દસા તરફ ધ્યાન આપીને જૂએ છે? - બહુ કરે તો મદદનાં ‘એધ’ એમ પણ મોટા પરમાર્થ કરી વળતાં હોય એ રીતે કોઈ રડયું ખડયું પાછું પેસો ફગાવે છે. અને ધણી તો એમને એમજ આજ્ઞા બધ છે. પ્રભુને પાછા ‘હિ પ્રભુ દયા કરજો’ એવી પ્રાર્થના કરે છે. પણ પોતે દયા કરવાનું ધ્યાનમાં નથી લેતા.

પતિ—જોડા શોખનો લાગ કરીને જેમ અને તેમાં પોતે સાદાધથી રહી-પહેલાં પોતાના કુટુંબની-ગાયતા અને દેશનાં અનાથ પ્રજા તરફ ધ્યાન આપી-દરેક સાધન સંપત્તિ મનુષ્યે વર્તવું જોઈએ એમ તમને નથી લાગતું.

સ્ત્રી—હા! નાથ! તમારા કહેવા પ્રમાણે મને લગે છે કે-હવે કોઈ દિવસ મારા વૃથા ખરચ મારે નહિ કરાવવો જોઈએ અને.....

પતિ—એ તો સારો નિર્ણય છે, પણ જીજ્ઞાસુ હજી ધણું તમારે જાણવાનું છે. તમે આંખબંધ રાજ હો તો કહું.

સ્ત્રી—વાહ સ્વામીનું એ શું બોલ્યા? તમારી એકે એક વાત મને સોના જેવી લાગે છે. અમને આજ કુધી ધણી બાબતોથી પુરુષોએ અચાત રાખી છે, પણ જો આવી આવી બાબતોથી જાણકાર કરી હોય તો અમે સ્ત્રી પણ કંઈ છેક મૂર્ખા નથી કે.....

પતિ—ના! ના! માફ તો ઉલટું એમ માનવું છે કે-અમુક બાબત પુરુષ કરતાં સ્ત્રીઓ ઝટ સમજી શકે છે, અને જીજ્ઞાસુ તે જોઈએ અંશે જે વાત સમજે છે, તેટલે અંશે તે મક્કમપણે (સ્ત્રીઓ) અમલમાં આણે છે. હવે, જૂઓ તમે સ્ત્રી વર્ગ દેશની પરિસ્થિતિથી વાકેફ થાઓ તો ધણો ફાયદો છે. આ તમે દર વર્ષે ખંગડીઓમાં કેટલા પૈસા જમાડો છો? સોમન્ય ચિન્હ માટે હાથમાં દાંતની ચૂડી બસ છે. પછી પૈસાદારધણું જતાવડું હોય તો સોનાથી મદદો કે ખંગડી (સોનાની). પહેરો પણ કાચની ખંગડી તો જે હાડે ફૂટી જતાં પૈસા પાણીમાં જાય છે. તેટલા પૈસાં તમે હરેક રીતે વાપરી શકો કે જે ઉપયોગી

હાલમાં ડોક્ટર સાહેબ ગિઝાર છે. પોતે દબરોતે ઉઝી ઝાંતપીથી પવનમાં સળ કરનાર આંગે પડે માંડગીમાં છે. સારાસરા વિદ્વાન મિત્ર ડોક્ટરો રોજ આવે છે, દવા આપે જાય છે, આંટા ફેગ પણ ખાય છે. સાંજના ચાર વાગ્યા છે આંગે બદ (રસોઈએ) ટાપ્પ થવા છતાં બહારથી આવ્યો નથી તેથી પત્ની ખીજાય છે.

ડોક્ટર—ખેનોરમા મનગના પ્રેમેદી બતાવની જરા !

પત્ની—મારાથી સારી નદિ ચાય હમણું બદ આવશે.

પતિ—તેને તો આજ બદ વાર થઈ જરા રાખાને ખૂમ તો માર. બોલાવની તેને બદ ક્યાં ગયો છે તે જરા તપાસ તો કરાવ.

પત્ની—અરે તમે છાનાખાના જરા પડી રહેાને. આ 'ચાય' મારા માટે મેં ખૂંધી છે. તે જરા પી લો. સાંજના ખમર લેજો. છેક રાતે સાંજુલાણી કાંઈ લેજો સમજ્યા !

પતિ—અરે પણ 'ચાય' તો મારે ખમર ખાઈને પડીજ પીવી છે ખમર જરા તમે બનાવી નાંખોને. જેવા થશે તેવા ખાઈ લઈશ

પત્ની—અંદ ! તમે તે શું આટલા બધા ખાધાના સવારિયા થઈ જાઓ છે ! ખાડી તબિયત માંડ સુધરવા આવી છે તે જમડી.....

પતિ—કીક ! આ દાદામાંથી જરા સાફ કરી બે ઠાણા લાવની !

પત્ની—અરે રામા ! ક્યાં મરી ગયો,

રામો—' છ આવ્યો બા ! '

ખેનોરમા—આ દાદા સાફ કરી લાવ જા જલદી કર.

ડોક્ટર—તેને તો હું પણ દહી ચકત. આજ કાલ નોકર લોકો કાળજી નથી રાખતા તમે જરાબર સાર કરત-બદ પણ પોતાને ગમતો મદાલો નાંખી રસોઈ બનાવે છે. મને તે પ્રતિષ્ઠ પડે છે, જો તમે દરવા દો તો જેવી રીતે.....

પત્ની—તમારા માટે 'કીક' દરાવીશું-પણ મારાથી કેવી રીતે બને ! મને તો એ બહીષ્કાર નાં ગમે ઠા !

૪ ૫ ૬ ૭

હર પને ધરિયાળ જેતી ઉઠિરા રોચનીય મુદાથી ભરી છે. ધરિયાળમાં જ્યાં સામાર્થ્ય નો ટોકરો થયો થા તો ઉઠીને ઉઠી થઈ જારીયે ટેશામ રસ્તાપર જેવા માગી. સંકેરણ કાઢી આંગે અત્યારે પાંચની ગાડીયે આવવાનો દાર આરી ગયો છે. આરમાન થતાં વડોદરામાં તેજોને. કાપો દાવ સદજ વાગવાથી મરાયેલ લેના ખજર આવ્યા ત્યારથી ઉઠિરાયે થી-ફૂંધની બાધા રાખી છે. જરાબર પાંચને પાંચમે કાઢીની ગાડી પર આગળ આવી ઉઠી દહી-ઉઠિરાયે જલ્દી કે-રવાખીન પધાર્યા તો ખજ.

૮ ૯ ૧૦ ૧૧

ચાતના દશ વાગ્યા છે. સ્વામીન આરામની વ્યવસ્થા કરી દીધી.

પત્ની—હાવો તમારા હાથે શેક કફ ?

પતિ—ના ! ના ! મઢી જશે એ તો. કામે દવા લગાડી છે, બહુ કાંઈ દરકત નથી. અત્યારે તો નહિ પણ કાલે સવારે સગડી કરી શેક કરાવીશું. શેકથી દીક લાગે છે. અને ફાયદો પણ થાય.

પત્ની—(ઉત્તમગર્ભવ) ત્યારે તો અત્યારેજ સગડી કરું.

પતિ—ના ! ના ! અત્યારે એવી ઉપાધી ક્યાં કરશો ?

પત્ની—નાહ ! એમાં ઉપાધી શાની ? આ તો આપ પોતેજ મારા સૌભાગ્ય શોભન છે. પણ બીજું કોઈ નાહિત માણસ પણ માંદુ થઈ આપણે ઘેર હોય તો અમારી સ્ત્રીઓની તો એ ખાસ શરૂ છે કે—“માંદાની માવજત કરવી”

પતિ—તમારું કહેવું ખરું છે સ્ત્રીઓમાંજ ધૃત્વરે મૂકેલો એ ઉત્તમ ગુણ છે. ડાકટરો ની દવા કરતાં ગુણી સ્ત્રીની અત્રતમય વાણી અને રોનેલાળ સારવારથી માણસનો રોગ ક્યાંઈ નાશી જાય છે

પત્ની—જૂઓ આપ તો હજી અને કંઈક સમજાવવા માટે શીખામણ આપી રહ્યા છો—કહી રહ્યા છો ત્યાં સગડી તૈયાર થઈ ગઈ—આશો હવે અને સમજાવો—અને તરદી ન પડે તેમ ખમાતો ખમાતો શેક લેતા જાઓ.

રે ! વાંચનાર બહુજ ટૂંકમાં યથામતિ બેનાં બે દર્શાવે તારી સન્મુખ લખી મૂક્યા છે. તો એ તું વાંચીને બેમાં કોણ સરસ એ નક્કી કરી નાંખજે અને આટલું વાંચવાના કાંઈપણ ફળ તરીકે બેમાંથી જેડું અનુકરણ કરવું યોગ્ય લાગે તેનું અનુકરણ કરી સુખી થજે. એથી વિશેષ બીજું શું હોય ?

હજારો ને લાખો રૂપિયા કમાવા (એ નીતિમાં રહી) ખડુ સારી વાત છે. પણ યથા શક્તિ તેના સદ્વ્યય કરવો એ પણ ધણીજ ઉમદા વાત છે—

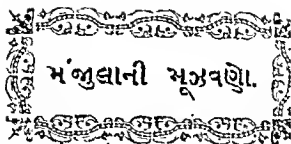
શરીરે દર પ્રપન્ને મજબૂત—નીરોગી રહેવું એ બહુજ ઇચ્છના લાપક—પણ કંઈ કરવા લાયક છે, અને તે કરનારે રોગીઓની સેવા કરી તેને સાન્ન સારાં તંદુરસ્ત કરવાં એ વધુ ઉમદા વાત છે.

જે જાતે સુધરશે તે સમજશે તેજ આખરે બીજાને પણ સુધારશે ને સમજાવશે—માટે સૌ વાંચનાર બાઈ કે પહેન—ટહ, યુવાન કે બાળક—જે હોય તેણે પહેલાં પોતાની જાતમાં ઉમદા ગુણો ભરવા જેથી પોતાના વર્તનપરથી બીજાં ઘડે લેતાં શીખે.

સમજીને શું વિશેષ કહેવું ?—યોડે સંમજી જાગેરે.

‘પરોપકારય સતાં વિમૂલયઃ’ (તો) પરાપકારી થાજેરે.

કલ્યાણ.

મંજુલાની મૂઝવણો.

(લેખક. જૈન સ્વયંસેવક ગોદસ અમદાવાદ)

સાંપ્રતિના સુન્દર કિનારા ઉપર “કુમાર કોટેજ” નામના બેઠાપાટના ન્હાનકડા રમ-
ણા જેવા બંગલાના, દીપખીર-દિવાનખાનામાં, ત્હેની ખાસેકણ “મંજુલા” સાથીની
ઘેર હાજરમાં “એ એક્ષપેસન્સ” ની “પાના” ની રમત, સંજે મરમરના સ્વચ્છ આર-
સના રાફ્ટ ટેબલ ઉપર ખેલતી હતી.

સમય સમી રહાજતો હતો, પવન ખુશબુમાં ફેંકાતો હતો, સોનેરી રહાજતો પૂષ્પોના
પમરાટથી બહેકી રહી હતી, દિવસ મે ખાસનો મધૂરો હતો. મીઠા ઇતુમાં બટમોગરા પોતાની
ખાસેકણને મીઠી ખુશબો આપી રહ્યો હતો. ગિતમાં જરા ચેન પડતું ન હોતું. “મંજુલા”
“મનમાં આગમ આગે અગમ હતો. ગમગમ માટેવની આની ઘેર હાજરીથી હાથ દુઃખાતું
“દિવમાં વિગેગતું દહું થતું હતું. તે વિપરીત પ્રસંગોને જુલાવવાને “એ એક્ષપેસન્સ”
ન સાથે ચેનચાળા કરતી હતી.

જેવામાં લેગ અને સરદા ઉપર સજ્જ થયેલો “મહેદતો કાસદ” તોફાની ખુબો દોડતો
આવ્યો. બાઈ સાહેબના હાથમાં એક તાર મુકયો. બાઈ સાહેબે રસીક ઉપર સદી કરી આપી
સીપાઈ તે લખા વિદાય થયો.

મંજુલાએ “એ એક્ષપેસન્સ” ની રમતને પડતી મૂડી લીધી. તાર વાંચવાની સાથે
ઓચિંતો સાબુત આંચકો લાગ્યો. ધર્તી ઉપર ઝાંઝા કુટ્યાની પેઠે નવા સમાચારથી બે-
શુદ્ધ થઈ ગઈ. લીલી સાડીન મટેલા વાંચા કાચમાં, લીલીદમ-શીરીચ થઈને પડી રહી.

ખુબ્યાએ બંગલો ગમવી મુકયો. ત્હેના રડવાના ઘેંધારે નેહર ચાલર દોડી આવ્યા.
ધાટણ-ચાન્સાએ બાઈ સાહેબના માથે કામનગોટરનો પોતો મુકયો. થોડી વારમાં મંજુલાની
માવજત પુરી થઈ. પુરી શુદ્ધિમાં આવી ગઈ. તાર ફરીથી વાંચવા લાગી.

વાંચક અધીરો થયો કે “તાર” માં શું હતું ?

To Manjula Mahota

Kumar Cottage,

Sabarmati Ahmedabad

Send Cheque of ten thousands to India Bank Bombay Soon.

રામજી સાહેબ કુમારભાઈ ધારવાડના આજકારી ખાનાના આસીસ્ટન્ટ કસેક્ટર હતા. બાપુ માસની ફરેયાની રજા ઉપર છે. હાલમાં પોતાની જન્મશુભિમાં દિવસ નિર્ગમન કરે છે. પૂરાની ઘોડાની રેફસમાં દરેક વખતે દોડધામ કરે છે. તે જુગારી-અખાડામાં પેસાની ગરબાડી કરે છે. આજે પણ પેસા શુભાવતાં પૂતેથી તાર પોતાની પત્નીને આપે છે.

મંજુલા સજ્જ થઈ બહાર રહતા રહેરે “એક” ટપાલમાં રવાના કર્યો. પૂતે રામજી સાહેબને લેના ખચર ઓપ્યાં. આવી બહારી ટર્મમાં કુમારભાઈને ત્રણ લાગવાથી ઉંડા શોક સાગરમાં “મંજુલા” મુજાવા લાગી. પોતાના પૂર્વજીવની “જીવન-યાત્રા” ની યાદી કરવામાં શુધાઈ, હિન્દી-બહેનોની સમાજમાં કેટલી કફાડી દશા છે! તેલું બાન થવા લાગ્યું. પોતાની પ્રજાના પહેલાંની પવિત્ર ભાવના કેવી હતી તેલું સ્મરણ કરે છે.

પરજુયા પહેલાની પવિત્ર ભાવના.

“પતિવ્રત” પચાની બાપ્પા “પતી સીવાય અન્ય કાછને પતિ ભાવે ન જોવો.” એ મહારા જીવનનો મહારી સ્કંધમજ્જી અગરથામાં રજીસ્ટર્ડ થએલો મુખ્ય મુદ્દા લેખ છે.

પતિ યાક્યો પાક્યો ઘેર આગ્યો હોય, ત્યારે એને ધરતી નજીવી બાપરો યાક આપી કામરે કરવો નહિ. પતિ બહારથી આવે ત્યારે ભૂખ્યો હોય, માટે તૂરત એના ખાવાનો બદોબસ્ત કરવો; આનન્દ એને સતોવથી જામે એલું વર્તન રાખવું. મહારી ઘોડી મહેનત બચ વધા પતિને ખાંડ વગરનું કુધ પી લેવા ન કહેવું, કે મીઠા વગર અન્નાવી લેવા ન કહેવું. પતિની કમળ વિરૂદ્ધ વર્તન રાખવું નહિ. પતિની આદ્યાનો લોપ કરવો નહિ. પતિને મહારી આદ્યાનું સાર રાખવા હક કરવી નહિ.

પતિ અને દીયર સાથે જમવા બેઠા હોય તો પતિ અને દીયરને સમદ્રષ્ટિએ જમાવવા. પતિની બ્લોક અને મયાદા રાખવી. તેનો કપકો પણ સાંભળવો. લેના સામે ઉત્તર પણ આપવો નહિ.

‘પતિને વરી તે પતિવ્રતા’ માટે પતિને વરી તે કાંઈ પતિના ગૃહને કે સંબંધીઓને વરી નથી એવી ભાવના રાખવી નહિ.

પતિના દુઃખમાં ભાગીદાર થવું તેના અંતરના લોભિઆ થવું દરેક પ્રકારે મદદ કરવી. વિપત્તિના પ્રસંગે હાગીના અને દોહતના સગા થવું નહિ. કાચની બંગડી સિવાય સોભાગ્યના બીજા અલંકારોને પતિના જીવન કરતાં વધુ કીમતી માનવા નહિ.

પતિના સુખી-સમયમાં છલકાઈ જવું નહિ. અભીમાનની પૂજારણ બનવું નહિ. તેની રસજતિઓને પોષવી છતાંયે ઉત્તેજિત કરવી તો નહિજ.

પ્રસંગોપાત-સમાગમમાં જીવનની મૂલ્યવાન બે ધડીની કિંમત સ્કંધમજ્જી.

પરજુયા પછી નો પ્રથમ પ્રસંગ.

મહારા પતિ દેવની હું પૂજારણ બની. તેના હૃદય મન્દિરમાં, માંગલિકની આરતી ઉતારવા લાગી. તેના આનન્દમાં મહારી મોજ માનવા લાગી, તેના ગૃહરાજ્યમાં રૂપેરી ઘંટ.

ડીની માફક ધુમવા લાગી ઉમંગ અને ઉત્સાહમાં લેના દુકમો ઉઠાવવાને મહારા મનોવિકારને સદા તત્પર રાખતી દુનિયાનો બધો માધાવત-ગ્રેમ, લેના એકજ ઉદ્ધવ-ખાલામાં ઠંથવતી. બોજન સમયે હોંસિથી બનતી, હાવમાવ અને માયાળુ માવજતથી જમાડવાને ખૂબજ બાથફ કરતી. પરંપરા પહેલી મુલાકાતમાં મહારા સાહિત્ય-વિસાસના તાર ઉપર દોડદોડી કરતી, વિનોદ-વાદીકાના મધુરા કુલકાની સુગન્ધ લેના મનોરાજમાં ફેલાવતી.

હીરા-મોતીના બેમુલા હાર ઉપર હું ઠકી લોભાઈ નહિ. માણિકના ઇમરીંગ માટે મલકાઈ તો નહોતીજ. ઈંગ્લીશકેટની રશમી સાડીઓ જંરીના પોલકા અને બ્લાજીઝ મદને લલચાવી શક્યા નહોતા. વરધેથી નહિ પણ ચિનચં અને બર્મહાર ઘેરી તો બનીજ ગઈ. કુદકે અને બુલકે મહારી પલિ તરીકેની શરને આદા કરવાને ચેકકા મારતી. મહારા પ્રિતમના અંતરમાં મહારી શુભ-કન્ઠાઓ વસી રહી. મહારા પતિની પ્રાથમીક ઇચ્છાઓ.

મહારા પતિની પ્રાથમીક ઇચ્છાઓ.

મહારે મોટે સાદે બેસવું નહિ જરાથી નયું, “તાડુડી” ને જવાબ આપવો નહિ. મહારો વાંક ના હોય તોપણ મોટાં કલાશીત કહે તો તે સહન કરી લેવું. દેરાણીના નહાના હોય પર બહુ વિવેચન કરવાની ટેવ રાખવી નહિ. પોતાના હોય કોઈ દેખાડે અને તે દેખાડવાની રીતી ગ્રિપકર ના હોય, તોપણ “જોડું લગાડવું” નહિ. સવારમાં જહેલા, ઉઠવાની ટેવ રાખવી. સર્વે ઉપર સમભાવ રાખવો. વધારે ઓછા કામ માટે કુકુબમાં બડબડાટ કરવો નહિ. ઓકરાં જોને “મુવા મારા રેખા-પીટયા” કહેવું નહિ કારણકાં સાક કરવું કે પુરી રોટલી કરવી તે મદને પુછવું નહિ. છતાંયે જન્મતી વખતે મનપસન્દ રસોઈ હોવીજ જોઈએ. મહારે ધ્યાન લખવામાં રોકાવું હોય ત્યારે નજીવા કલહની રંગેતી કરાવી મહારો જીવ બાળવો નહિ. મહારે લક્ષ લખવામાંથી બેચી લઈ મહારા વિચારોનો નાશ કરવો નહિ. કાંગળો ખુટવી લેવા કે દોરવો ઓલવી નાંખવો નહિ. રીસાઈને બેસવું કે ખીખી કરીને હસવું નહિ. રંડવામાં કે લડવામાં રોકાવવું નહિ. તમોને હું હેતથી બોલાવું ત્યારે મહારો તિરસ્કાર કરી, મદને ઘૂસો કરવો નહિ.

માનીતાનો રૂપેશીઅલ મનાઈ હુકમ.

પલિને પોતાની શરીર પ્રકૃતિ બગડે તેથી શરીઆદ કરવાનો અર્થવા તે સંબંધી પંકાનું કાઢી કામ કરવામાંથી છુટી મેળવવાનો અધિકાર નથી. પતિ શું કમાય છે તે પૂછવોનો અર્થમાં માર્યું મારવાનો પલિને અધિકાર નથી.

પતિના ઓશીસમાં તેના ઉપરી અમલદાર તેના કાંઈ હોય માટે પતિ ઉપર ગુસ્સે થાય તો તે પલિનું મોઢું સ્વારમાં જોવાથી નથી થયું. એમ કહેવાનો પલિને હક નથી.

પલિને પતિનો બે ધડી સ્હેવાસ. મેળવવાની સત્તા નથી.

પલિની ભાવના સતત એવો હોવી જોઈએ કે, પોતે જ કાંઈ પતિ માટે કરે છે. તેમાં વિશ્લેષ નથી પણ પતિ જ કાંઈ પલિ માટે કરે, તે પલિ ઉપર મહદં ઉપકાર અને અતેજ જન્મના પૂણ્યનું ફળ છે. અને પતિ જ કાંઈ કરતો નથી તે માત્ર પોતાના પાછલા જન્મના શળ નડવાને લીધેજ છે.

પતિ થાકે ત્યારે અને “મીઠીડીયા” કરવાનો પૂર્ણ અધિકાર છે, પણ તેણે પતિને કદી પણ મારી કદી શકાય નહિ.

મહારા માલિકની અતિમ માંગણી.

પતિનું સવારથી તે રાત્રી સુધી કામ કરવું. પણ એક મીઠા શબ્દની આશા રાખવી નહિ. પતિના રોષને પોતાનો જ દોષ માનવો. પતિની બધી જાગરૂં કામ પોતાની જ બધી થયું છે. નવી રેકેટ મારે નાટક, સીનેમાં કે સફાઈમાં જવા પૈસા ખર્ચ્યા હોય, અને મહિના આખરે હિસાબ કરતાં ખર્ચ વધારે થયો હોય તો વધુ ચચેલા ખર્ચનો દોષ પોતા ઉપર જ ભેંસી લેવો.

રાતના એ વાગે આથડતા પતિ આવે તો “મોઠા કમ આવ્યા” તે પૂછી શકાય નહિ. ઘોડાની સરતમાં કે રોરના સદામાં મહિના આખરે ગુમાવેલા પૈસાની દિવાળી કે હોળી જાણવાની પતિને સત્તા નથી.

હિન્દુ સંસારમાં આલાઓનું બલીદાન.

હિન્દુ સંસારના કેટલા ફરીન પ્રશ્નો છે? અને આજના અવસાઓ તે શી રીતે બેઠેલી શકે છે? અને સોખંડી બાવલા નથી. કબાટમાં ભરી મૂકવાને શોમાન ! પૂતળા કે કાચના રમકડાં નથી. અને પણ સાગણી અને આશાઓથી ભરેલા છીએ. માંસ લેવા અને સોહીની બનેલી, ગૃહરાજ્ય દિપાવતારી, ગૃહ-દેવીઓ છીએ. વિસામણું કે આરામણું એક જ વિશ્વાસ પાત્ર-કામ અમારા માટે હોયતો તે પતિનું હૃદયજ છે. પતિજ જ્યારે તરે છોડે. ગુલામડી તરીકે ગણે, ત્યારે અમારું રડવું હૃદય હસવું શી રીતે બને? મહા!! દુનિયાના કાળા દાવા અમેને આવડતા નથી પિતાશ્રીને ત્યાંથી છળ ભેદ. કુડકપટના વારસા અમેને મળ્યા નથી. સત્ય અને નિતીના નિયમો-સંયમેનું શીક્ષણ અમેને મળ્યું છે. નિર્દોષ પાર્થિવ સંસ્કારના અમીઆમાં ઉછરેલી, વેલીઓ બીએ.

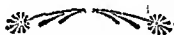
પ્રપંચ અને ખટપટથી અમે અજાણ છીએ એન્ડુ-જુડું વાંધાવચકા અને ખુશામત જાણતા નથી. છતાં આધારાધ અને અવિચારના કિલ્લામાં અમેને કેદ કર્યા છે પરતંત્રતા અને પરા-ધનતાની બેડીઓ અમારા વિચાર હરાસીને સદાની જડાએલી છે. છતાં જો વિદ્યા અને કળવાએલ, સુધારાના ખાં સોહેજ, અમેને જોમની દહીએ હળુ જોયા કરે છે. અમે મોટા-છના અને પૈસાના પિંજરમાં પૂરપેલા મુદ્ર-પંખીઓ છીએ. પૈસા અને દોલતના દમામ નીચે દટાએલી-ડાહણાના દરવેશમાં દેખાઈએ છીએ. વૈભવ અને સાહયખીને ઓઢીએ કે પાથરીએ વાસના દાણા જેવડા હીરા-મોતીના મોટા મોટા ડાટ દાગીનાનો દાઢ વાળીએ? આમાશમાં અજકતી-આંતીઓ જેવી બીલીઆનની જગડીઓના ખટકા ભરીએ!!

મોટા મોટા અને માનીતી-મોટાણું કચુંબર કરીએ!! ન મને વાતનો વિમાઓ. ન પૂછે અને કહે પૂછી બીના. ન આપે ને લે મનનો ખૂંસાસો ન બોલે અને બોલાવે માયા. મમતાનો હેતુ ભરેલા બેબોલ ને લઇ શકે અમારી આવડત અને અકલને અનુભવ. ન આપી શકે સંસાર કે રોહ-માઝ દશ વિચીત્ર છે. રૂપીઆ અને સાક્ષીને જોઇને કોઇ

અંગતતા નહિ, દોર અને દમામથી દગ્ગાતા નહિ. ગરીબ અને સાદાં પશુ સ્વભાવના એકસરખાની સાથે સંબંધ બાંધજો. સાસરીઆની સત્તામાં, પિપરીઆના પ્રભાવમાં, સમાજહાલાના આભારમાં, સંસ્કૃતિઓના વાંધા-વચકામાં અમારે કેટલું ચગદાવતું પડે છે? વિવેકમાં વસતું પડે, કે મૂઠાં સાચવતું પડે તે તો હીક, પશુ વધુ બોલીએ તો પતીઆર બોધ-બેસવાની પંચાત, મૂઠાં મહડાવવાની ચીન્ટા, બોધું બોલીએ તો પૈસા કે આવડતથી પેદા થતા અભિમાનની પડતી છાપ હિન્દુ-સંસારમાં કેમ ચાલતું તે સ્થગતું નથી. "સંદર્ભે સાક્ષર વર્ગશ્રી ગોવર્ધનરામ ભાઈની" કદીપિત ગુણમુન્દરી અને કુમુદ બહેનના જેવી સહનરૂપિત અને સદ્ભાવ દાંધ ઘેર ઘેર હોતા નથી. દરેક વને વને કાંઈ ચન્દનના રક્ષ હોતા નથી. દરેક, દરે દરે મણી-ધરે નાગ વસતા નથી. એવી આર્થ-પૂત્રીઓ, કૃષ્ણ-દીપીકાઓ હાલ તો નાટકના તાંખા ઉપર અને પુસ્તકોના પાના ઉપર તો રોજ ગિમરાય છે, કોઈ વિરજા. ભાગ્યશાળીના ગૃહમાં એવા નારી-રત્નો હોય છે.

જુની અને નવી ત્રિધાના આશ્રિત, કોઈ કેળવણી, દિવે પ્રવાસના દાનેયમંદ, બહાદુર નર અમારી વાંકિવાન કરે; જન્મથી તે મર્જી સુધી પૂરણોના પરાક્રમ નીચે વસનારી, અમે ગરીબડી-ગાયોની વ્હારે ધાય તો, અમારા હિન્દુ-સંસારના કઠીણ્ય-પ્રયત્નું કોકડું ગિકતી નય. આ જન્મમાં તો નહિ પશુ-ભાવી જન્મમાં અમારા દુઃખનાં કુમંડાં દરે ચાંચ, અને સુખ-સ્વર્ગના બારણા ઉઘડી નય. છેવટ ગરીબાઈમાં જે સતોષ અને આરામ છે તેવો દોષતત્તી રેલહેલમાં નથી. બાકી અમે તો પરમકૃપાળુ પરમાત્માનો હળુ ઉપકાર માનીએ છીએ કે અમારી સતોષમાં વસનારી, સાદુ અને શામ્ય-જીવન ભોગવનારી કેટલીક બહેનો -

“છીએ સુખી-કુપડે વસી.”

બે સુખીઓનો સંવાદ

વિમળા અને મધુરીકા બંને સગી બહેનો છે. વિમળાની ઉંમર ૩૦ વર્ષની અને મધુરીકાની ૨૫ વર્ષની છે તેમનાં લગ્ન પણ થઈ ગયાં છે. બંનેના પતિને મુળમાં તોફારી હોવાથી તેઓ મુગ્ધ રહે છે. વિમળાનો પતિ ત્યાંની હિન્દુસ્તાન મીલમાં તોફાર છે અને મહિને ૨૦૦ રૂાં. કમાય છે. સારે મધુરિકાના પતિને એક અગ્રેજ કાર્મમાં તોફારી હોય. મહિને પાંચસે રૂાં પગાર પડે છે.

બંને બહેનો મુગ્ધમાં રહેવા છતાં બંનેના નિવાસ સ્થાન જુદાં છે. વિમળા પહેલ બાલુમાં રહે છે ત્યારે મધુરિકાના પતિએ કાલબાદેરી કપરના હરીયા મહાલમાં રહેવાનું રાખ્યું છે. એટલે આ બે બહેનોને કાંઈ કાંઈ પ્રસંગેન એકઠા મળવાનું થતું હતું.

સૂર્યપુરમાં તેની માતા માંદી હોવાના કારણે બંને બહેનોને આજે ત્યાં જવાનું હતું. રોતની હા ની લોકલમાં તેઓએ જવાનો પ્રમાણ રાખ્યો હતો. અને ઓટરોડ રોડને મળવા જણાવ્યું હતું.

ગ્રાંટરોડ રોશને હમેશા બીડ વધારે હોય છે તેથી મધુરિકાના પતિએ ગ્રાંટરોડ આવી લોકલમાં બેસી કાલાગા જવું ફરિયાદ ધાર્યું, મધુરિકા પણ તેમાં સમ્મત થઈ. કાલાગે ગયા પછી સેકન્ડ ક્લાસની ટીકીટ કરાવી. મધુરિકા એક કમ્પાર્ટમેન્ટ ખાલી બેઠી તેમાં બેઠી. ગ્રાંટરોડ સુધી સાથે આવવા તેના પતિએ પણ સામે બેઠા. કેમકે વિમળા બહેનની તપાસ ગ્રાંટરોડ રોશને કરવાની હતી.

ગાડી ગ્રાંટરોડ રોશને આવી બીડ પુષ્કળ હતી. વિમળાનો પતો ન લાગ્યો—મધુરિકાએ તો ધાર્યું હતું કે બહેન હમણાં જ મને સેકન્ડ ક્લાસમાં શોધતી આવશે પણ ચોડી વાર થઈ છતાં કોઈ ન આવ્યું. એટલે મધુરિકાના પતિ ભાસ્કરરાય પોતાની મોટી શાળીની તપાસ કરવા ગયા. તો જણાયું કે તે તો ચર્કલાસમાં બેસીના હજારમાં બેસી ગયાં હતા. ભાસ્કરરાય ત્યાં આવી બેઠા. અહીં તમે તો બેસી ગયાં છો પણ અહિં કેમ બેઠા. તમારી બહેન ત્યાં સેકન્ડ ક્લાસમાં તમારી જગ્યા રાખી રાહ જુએ છે. વિમળા બેઠી અહિં પણ અનુકૂળતા છે. ત્યારે નાહક વધારે પેસા ખરચવા જરૂર નથી. તમારી ટીકીટ લાવો બેઠો? એમ કરી ભાસ્કરરાયે ટીકીટ માંગી. વિમળાએ આપી. પછી તે બોલ્યા પેસોટકો શું સાથે બાંધી જવો છે? આટલા કંજુસ ક્યાં સુધી રહેશે? આજે ત્યાં બેસો ટીકીટ બદલાવી મંગાવી છે બનેલીના આગ્રહને વશ થઈ વિમળાને ઉતરવું પડ્યું કેમકે ટીકીટ પણ બદલવા નોકર મારફત મોકલી ચૂકાવવી હોવાથી તેને સેકન્ડ ક્લાસમાં બેસવું પડ્યું.

વખત થયો—ગાડી ઉપડી પહોંચ્યાથી સમાચાર લખવાનું જણાવી ભાસ્કરરાય વિદાય થયા. હવે આ કમ્પાર્ટમેન્ટમાં બે બહેનો એકત્રીજ રહી, છોકરાંને સલામ, નાકની ડાંડી ઉપરથી ચૂસમાં ઉતારતાં મધુરિકાએ કહ્યું મોટી બહેન? કેમ ચર્કલાસમાં બેઠા હતા.

વિમળા—ચર્કલાસથી તોયો છીએ કોઈ ક્લાસ નથી તે માટે?

મધુરિકા—કેમ એમ બોલો છો? જુઓ ત્યાં કેટલી બધી બીડ સુવાનું તો નામ ન મળે? રોશને રોશને માણસોની ઉતર ચડ આ બધા નાસ કેમ વેડી ચકાય.

વિમળા—બહેન જોને છું ત્રાસ ગયો છે તે ત્રાસ નથી. અને પ્રવાસ કરવો હોય—પૈસા જાણવવા હોય તો એવો ત્રાસ વેઠવો પણ જરૂર વળી આપણે ગરીબ બહેનોને શું શું કુખો હોય છે તે કોઈ કોઈ પ્રસંગે જાણવાનું પણ મળે.

મધુરિકા—મોટાં બહેન, તમે હજી પણ જુના વિચારમાં રહ્યાં ગરીબોના કુખે દાખલા કરીએ તો આપણો પાર ન આવે. છપ્પરે પેસો આપ્યો છે તે વાપરવાને માટે ખાવું પીવુંને આનંદમાં રહેવું એજ આપણું તો કર્તવ્ય છે.

વિમળા—જડવાદના વિચારો તારામાંથી હજી ગયા નથી. દુનિયાની લીલી સૂકી હજી તે જોઈ નથી એટલે તને ક્યાંથી ખ્યાલ આવે? ગરીબોની મહેનતથીજ શ્રીમંતો શ્રીમંતાઈમાં આવ્યા છે, ગરીબો તો આપણા બાઈઓ છે. તેમના ઉદ્ધારમાં તો આપણે તેમ દેશને ઉદ્ધાર રહેવો છે. વળી પૈસાનો પણ સહુપયોગ હોય છે. ચર્કલાસમાં બેસીને જવાનું હોય ચરીર સાફ હોય તો શા માટે સેકન્ડના પૈસા વધુ ખર્ચવા, મહાત્મા ગાંધી જેવા પણ જ્યાંસુધી તેમનું ચરીર સાફ હતું ત્યાંસુધી ચર્કલાસમાં જ મુસાફરી કરતા હતા. ત્યારે આપણે કેણુ ગણીશું.

મધુરિકા—અનુકૂળતા હોય અને ચર્ડામાં બેસવાથી તો આપણી મક્કતા ઘટે, માન આપશું કે કંઈ ન રહે માટે મનુષ્યે પોતાના મોભા પ્રમાણે તો ચાલવું જોઈએ.

વિમળા—આ ખોટા મોભા અને મદ-તાના નકરી વેળે આપણી આટલી પાયમાલી આણી છે. ધન્ય હો તેવા નરને કે જેણે આપણી બાંખો ઉઘાડી છે. અને દેશને દરિદ્રતાની ઉડી ખાધમાં પડતો બચાવ્યો. બહેન કહેશો આજકાલ માસિક ધરતો ખર્ચ શું આવે છે ?

મધુરિકા—મોટાં બહેન, ખર્ચની તો વાતજ ન પૂછશો, એકલા ૧૨૫ રૂ. તો મહાન ભાડાવાળોજ લખ જાય છે. ૩૦ રૂ. બાથુને બંધાવા મોસ્તરના થાય છે. બીજું રોજ સાંજે ફરવા જવાના ગાડી ભાડાના તેમ કે પડાંલતાં ખર્ચ ખૂટણના થઈ એમને ૫૦૦) મળે છે તે માંડ માંડ પુરા થઈ રહે છે.

વિમળા—આશ્ચર્ય બહેન, આ તો હાથની ખર્ચ ? આવેને આવો ખર્ચ રોખણ તો ક્યાં સૂધી નભશે. નોકરી એતો ઉભા ખમી સાદ્યખી છે. હાલમાં બચાવશો નહિ તો પડ-પણમાં સુસીબત પડશે. હજી તો સઘળાં ખર્ચ માથે ઉભાં છે. જુઓ, તારા બનેલીને બેસે રૂ. માત્ર મળે છે. તેમાં ૧૦૦) રૂ. ખર્ચ થાય છે. અને ૧૦૦) રૂ. બચત રહે છે.

મધુરિકા—બહેન તમે આ શું કહો છો ? જોના પગારમાં રૂ. ૧૦૦) બચાવો છો. મને તો આ સાંભળી નવાઈ લાગે છે. ? જાઓ છો, ખરાં કે પેટે પાટા બાંધો છો. ?

વિમળા—નાની બહેન પેટે પાટા તો કાઢથી બંધાય છે. અન્ન એ તો શરીર પોષ-ણું સાધન છે અને તે ગમે તેવું સંકેતુ ખાઈએ તો આતું શરીર ન રહે. પણ હા એટલું ખરું છે કે અમે ત્રીજે દરેકે લાપસી કે શરીર દરીને ખાતાં નથી. વાર તહેવારે સાઈ મિથાન ખાઈએ છીએ. શુદ્ધ સાત્વિક અન્નના સેવનથી અમારું શરીર પણ આરોગ્ય રહે છે, અમે ભૂખ હોય તેટલું જ ખાઈએ છીએ. અને અજીજની અને ડીસ્પીસીયાની ફરીયાદ જે સુખદના લોકોને રોજની થઈ ગઈ છે તે અમારે નથી તેમ મોટા મોટા ડોક્ટરોને ત્યાં જઈ શી ખરચી કરવા તીવ્રા દવાના દીસારા લાવવા પડતા નથી. ધરતું કામ જતેજ કરું છું. રાંધવાનું દળવાનું પણ હાથે રાખવાથી હાથને કસરત મળે છે. તેમ શરીરની નસોનસ ખુલા રહે છે, રાંધવાનું હાથે રાખવાથી વધુ અન યગડતું પણ નથી વળી ફરવા જતું હોય તો ચાલતા જઈએ છીએ. તારી મોંઘે પાં મોંઘે ચાલવાનું હોય તો મારે ગાડી જોઈતી નથી. અમે તો માઇલ બે માઇલ પગે ચાલી લઈએ છીએ. તેથી પંખ પંખ કસરતથી કેળવાય છે. બહેન ખરેખરી શ્રીમંતાઈ માંડ બેસી રહેવાથી જાણતી નથી. એ તો એક પ્રકારની આજસ અને દુર્બળતા છે. પડી રહેતું લોહ કાઢથી ખવાય છે. તેમ શરીર પણ આજસથી ખવાય છે એ તું કેમ જુલો ગઈ. તારા પતિ અંગ્રેજ શ્રમમાં જાય છે તો એ અંગ્રેજ લોકોનોજ દાખલો લે તો બસ છે તે લોકો દેવા ઉઘોગી છે. ગમે તેવું કામ હોય તો પણ તે ફરવામાં તેઓને હરમ લાગતી નથી અને આપણમાં તો બચેરતું ચાક લાવતું હોય તોએ પાછળ લાડી કે હેલકરીનો ટોપલો જોઈએ છીએ. ઈંગ્લંડના સાર્વજનિક રાજ જેવા પુરૂષો પણ હાથે કામ કરે છે. જમીનીના ક્યસર માટે તો આપણે હાલમાંજ સાંભળ્યું હતું કે પદ્મજી થયા પછી તેણે લાકડાના કકડા વહેરવાનું કામ આરંભ્યું હતું. જ્યારે ત્યાં આવી રિયલિટી છે ત્યારે અહીં શ્રીમંતાઈના ડાળમાંજ બેસી રહેવાય છે. કહે હવે આવા શ્રીમંતો જે પોતાનોજ ઉદ્ધાર કરી નથી શકતા, તે દેશનો તો શું ઉદ્ધાર કરવાના હતાં ?

વળી તારે સમજવું જોઈએ કે બધા દિવસે એકસરખા કોષના ગયા નથી તેમ જવાના પણ નથી. છેલ્લે શ્રીમંતાઈમાં રહ્યા હોઈએ છીએ. ધરમાં એક તથ્યખણું તોડી બે કર્યા નથી હોતાં તેવાતે જ્યારે દુઃખનો પ્રસંગ આવે છે ત્યારે ધણુજ કદ થાય છે.

અમે તો આવકના પ્રમાણમાં ખર્ચ અને તે પણ જરૂરી હોય તેજ રાખીએ છીએ. વધુ આવક થઇ એટલે વધુ ખર્ચ રાખવો એવું કંઈજ નથી. એ તો ભવિષ્યની સંગ્રહી રાખવાની આગાહી છે.

મધુરિકા-અહેન તમારી આજની સોનાના મૂલ્યની શિખામણ હું કદીજ જુલિસ નહિ. આજથીજ મારા જીવનમાં પરિવર્તન કરીશ.

વિમળા-અહેન મેં તો મારી ફરજ જાળવી ખર્ચ હતું તે કશું છે. જીવનમાં પરિવર્તન કરીશ તો સુખી થઇશ. તારે વળી આ યસમાં શું કામ જોઈએ? આખ્યાં હોય અને પહેરે તો જુદી વાત છે. પેણુ છતી અંખે આંધળા યવાનું મન કેમ થાય છે. એ પણ ખાસી ફેસન છે. આ વાપસના મનન ઉપર એડીના જુદા એ બધું આપણે આર્થ મહિલાઓને શોમે ખર્ચ કે? નિદેશી ફેસનનો તો હવે હમેંશને માટે નાશ થયો છે. શરીર ઉપર શ્વેત ખાદી ધારણ કર. અને સાદાઈમાં રહે. પછી તું જોઈ શકીશ કે મહિને કેટલા રૂ. તું ખચાવી શકે છે.

વાતની વાતમાં કોકરાખાડી ઉરે ઉધનાનું રચેન આવ્યું. બે બહેનો પોતપોતાના પોટલાં સંજાગી છોકરાંને પણ ઉઠાડી હમણા સુરત આવશે એમ ધારી ઉતરવાને તૈયાર થઈ રહી.

સ્ત્રીઓનો દરજ્જો.

(અનુસંધાન વર્તમાન વર્ષના પૃષ્ઠ ૧૪૦થી)

મેખક-(સદગત) શ. શ. વી. ડી. કોઠારી.

બી. એ. એલ. એલ. બી. વટીસ, કરાંચી.

બધી રીતે જોતા સદગુણી મીઠી સ્ત્રીનો દરજ્જો ધણે હલકો હતો. તેને આખા જીવનમાં જાણની પડતી. જન્મથી યુવાવસ્થા સુધી માત પિતાના હાથમાં કે જે તેનો વિવાહ કરતાં ત્યારપછી તેના ધણીના હાથમાં અને છેરે વૈધવ્યમાં તેના પુત્રના હાથમાં. આ પ્રમાણે તેની દશા પરવશ અને પરાધિન હતી ન છો સ્વાતંત્ર્ય મહિને એ પ્રકારનું વચન આપણા આર્થ શાસ્ત્રમાં પણ આજ અર્થને સૂચવે છે. વારસાની જાગતમાં પણ સ્ત્રીના કરતાં તેના પતિના કુટુંબના પુરૂષોને વધારે હકાર મળ્યો છે. વિવાહોએકનનો હક જે તેને અને તેના ધણી અને તે હતા તે પ્રજાનની વિશ્વજીવાધી નકામા જેવો યદ્ય ગયો હતો. પરંતુ તે તેની સાથે સ્ત્રી ધન લાવતી અને તે પોતાની પુત્રીને આપણી ધૃત રાખી ગમે તે પ્રકારે તેને આપતી હતી. એથીનીયન ધારો માનપિતા વિનાની સ્ત્રી બાલકોના દિત વાસ્તે બહુ કોમળ અને સાવચેત હતી. પ્લેટો (Plato) એવું શિક્ષણ આપતો કે પુરૂષ અને સ્ત્રી સમાન હક ધરાવતા છે. પરંતુ માણસોના આચાર-વિચાર આ મનકલ્પનાની વિરૂદ્ધ હતા. વિવાહ વસ્તુતઃ નાગરિકો ઉત્પન્ન કરવાનું સાધન ગણાય. સ્પાર્ટન માતાઓના સ્વદેશ જીવનના ધણી વિન્યાકિત દર્શનો જાણી સંકારો કે જેમાં તેઓ પોતાના પુત્રોને સ્વદેશની સેવામાં મરણ પામેલા જોઈ દર્શિત થતી. અને સૈન્યમાં પોતાનો જીવન દાખલ કરી ઉત્કરેતી. સદગુણી સ્ત્રીનું વર્ણન મીઠી છતિહાસમાં જવદેશજ નરે છે.

સર્વોદ્દેશતાની કલ્પના મનુષ્યની શક્તિ અને કન્નિયના સંપૂર્ણ વિકાસ કરતી સમ્પત્તિનો વિચાર તો તેમને વિદેશી લાગતો. મનુષ્ય સ્વભાવના કેટલાક વિચારો તેમને ઉચ્ચ લાગતા અને કેટલાક તેમને અધમ લાગતા. પાશ્વ ઇચ્છાથી મનને અધકારમાં નાંખવું કે મનોજ્ઞા નિયંત્રણ કરના અને વિલાસ બોગમાં સર્વેન્દ્રિયોને આસાદ કરવી તે શ્રીક જીવન વિદ્યારસપદ ગણાતું તેમ યાત્રાનુસાર કુદરતી ખાગેશોનઃ નિમ્નદષ્ટ્ય શ્રીક વિચારોને પ્રતિરૂપ જણાતા હતા.

ધારાસાઓ, નીતિ ઉપદેશ, તેમ પ્રજામત સર્વેએ આ સિદ્ધાંતોને સ્ત્રી, પુરુષના વ્યવહારને સાચુ પાડ્યા હતા. અને અતિ સદ્ગુણી પુરુષો એવા વ્યવહારમાં ઉતરતા કે જે અત્યારે એક અવાજે વિદ્યારવા સાચક ગણાય. અનેક સમાજોના અનુભવ ઉપરથી જણાય છે કે કેટલીક વખત પ્રજામત એક જાનિને અમિત છુટ આપતો પરંતુ તેજ પ્રમાણમાં બીજી જાતિને દક આપતો જણાયો નથી.

શ્રીકમાં જ્યારે વિલાસ પ્રિયતા વધી મઠ ત્યારેજ તેઓ વિનિષાદ થયો. પૂર્વે જ્યારે તેની નિદોષતાની દત્તી ત્યારે એથેન્સની એવી દુરગ્ગારી સ્ત્રી કે જેને આંખો વેળાના સંબોધનથી સંબોધાએ છીએ તેજેજ કેવળ ભૌતિક દેવના વિલાસને અને સૌંદર્યનેજ મદનતા આપી અનેક યુવકોને નીતિના માર્ગથી અસિત કર્યો. પરિણામમાં શ્રીક સંસ્કૃતિના મૂળમાં આ પ્રમાણે સડો લાગવાથી તેનું નામનિશાન આજે રહ્યું નથી.

જ્યારે તેની પ્રમળતા દત્તી ત્યારે આથેન્સની તે વેરવા સ્ત્રીઓ બધી જાતનું પુરેપુરું સ્વાતંત્ર્ય બોગવતી હતી. અને તે પોતાના દાવમાવને ઓપ આવે એવા માનને મેળવવા ધણીજ વખત પ્રવૃત્ત કરતી હતી. ઇતિહાસકાર ક્વિ અને શીક્ષકોના મંડળને પોતાની આસપાસ બેશું કરી તેઓના રસિક વાદવિવાદમાં અનિયમીન ઝંખવાવતી અને તેને લીધે અતુલ મુદ્દર સામુદ્ર મમની કેન્દ્રસ્થાન મનતી. મધોદાની ખાતર જે કેાપપણ ઇતિહાસમાં દર્શાવવામાં આવ્યું નથી તે નૈતિક મનિદામમાં અનિ સુધ કષ્ટેજમાં દર્શાવ્યા વિના આજે તેમ નથી કે શ્રીક સંસ્કૃતિની એક ખામી એ હતી કે તેજે જનમ અને કુદરતી પાશ્વવર્તિતને જોઈએ તે કરતાં વધુ વધવા લીધી હતી. બદ્ધજ સારા અને સાધુ પુરુષના છુદનમાં પણ સ્ત્રી વ્યવહારની છુટછાટ દુર્ગુણ તરીકે નિદોષી ગણાતી.

આ દુર્ગુણ હોમર અને IIલ્લાસના સમયમાં નહોતો. તે તેના ભેજો પૂરવાર કરે છે. શ્રીક જીવંતીતુ આ પ્રકારનું ચિત્ર અનિચ્છાએ મારે આજેજણુ પડ્યું છે. અને આવા દર્શાવો કે જે રચુસ યજુને નાગાં લાગે તે નૈતિક ઇતિહાસને ખામ કપયોગનું ન હોવ તો જોને સ્થાન આખું ન હોત. કપરની બીના કપરથી સિદ્ધ થતો કે શ્રીક જે મદાનનરાતી ઉદભવિ વાસ્તે પ્રસિદ્ધ છે તે યા મારે ઉત્તમ સ્ત્રી વ્યક્તિઓથી રહિત છે. વળી કપરનું વર્ણન સંપૂર્ણ રીતે પ્રદર્શિત કરતો કે શ્રીક નીતિ ઉપદેશકો આપણા કાળની તારક મનુષ્ય પ્રકૃતિના બે ભાગ ઉચ્ચ અને નીચ એમ સ્વીકારતા પરંતુ પ્રજામત આપણા નીતિના આદ્યથી ધણીજ ભાગ હતો. અને તેજ તેના સંહારક થયો. પ્રજાના નેજા ઉપર જ્યારે ખોટા અને ક્ષણીક મોહની અધારી છાયા છાયા છે ત્યારે તેને કાંઈજ સ્મરણ નથી. નેનહિન થયેલા મનુષ્યની માફક તે આમથી તેમ ગોચાં ખાય છે. ક્ષણીક પાશ્વવર્તિત એજ દુઃખનું મૂળ છે. મનુષ્યને મનુષ્યત્વમાંથી ખાતસ કરી પશુરૂપે સ્થાપનાર છે. પોતાની સ્વીકારેલી ધર્મ પત્ની સિવાય અન્ય સર્વ ઉપર માતા અને બાગિની પ્રેમ રાખવો જોઈએ. તેમાંજ મુક્તિ છે. આ રહસ્યમય મુક્તિ બાન શ્રીક પ્રજાને છેવટમાં થયું હતું. શ્રીક પત્ની ઉપર રાખત ફરજે નાંખવામાં આવી હતી. તેમ શ્રીક પુરુષો ઉપર પણ ચોડા વખત પછી ચોડાક પ્રકારની ફરજે નાંખવામાં આવી હતી. અને અસ્વાભવિક પ્રેમની નિંદા કે અવગણના એવી નમ્ રીતે થતી હતી કે જે આપણને અત્યારે બહુ ધિક્કારપાત્ર જણાય છે.

(અપૂર્ણ)

સુરત ઓ નડીરાહમા પચુ પે દેલી કાપડ ઉપ પંકિર્ગંગની આમોદ બસન થઇ છે
અમદાવાદનો ખમગપરી જણાવે છે કે ત્રગ માપડ માનપીટ ॥ વેરરીઓએ નીવાપની
માનવું છ માસ માટે દન્ડેન્ટ નહિ મોકનનું નચન આપ્યાથી પંકિર્ગંગ મધ્યથશે એમ ન ગે છે
અહીં નિરસ્તાનના નાં અમીરો પે શાક સાદો છે અને તેમ ॥ ઉપર સ્વદેલીએ અસર
કરી છે તેમણે એક વખત જાતે માન વધને પરેશી કાપ પહેગાર પોતના મહમંતો
સુદાના તમામ કોટ અને છુત્તરી તાખ્યા હતા રાજમાજના તમામ મોમા તે જાતે
દેખવેખ ગખે છે અને જો કાષ્ટપચુ ખાનામા લગર પચુ અવ્યરથા દેખાય તો તુરન તે
ખાનાના અધીધરી કે વજરને એના પ ઉપથી દર કરનામા આવે છે આપણા રજવડી
દંદી રાજ્યો કાષ્ટ આમાથી નીખશે ૬૪

ગોરાઓ એ પિત્તી ૧૧ રાંસુરી આધગો રજ ગા દેખતો થયો છા

હિંદમા જુદી જુદી રફ લાપગો પોનાય , અટની ગધો જુગી જુદી ભાંસા
મોનારો દેશ દુનીયામા એન પિ દુરતાનજ ૬ —

ખુરા ખખર

સુરત જૈન નિતા વિશ્રામમા દારમોનમડી જરર દત્તી તા માતની નિન્તી માન
આપી ઉનારયિત મેં હેમવદ અમચ દન્ડ મુછા ॥ તરથી એક આર દારમોનમ શ
એસા ઉપ ની ખમત સુડીયુ મરી તા આતમની તરપાપિકા હેને મજુરી મળી છે

સુરત જૈનવનિતા વિશ્રામને મળેલી મદદ

૫૦-૦-૦ શેઠ આનંદચંદ્ર માનચ ની રડી સ હ દીસિમિવિવનજ મનાગજના

પ્રમુખપચુ નીને સાજુ અપસરમા ગીપ થતા લરાના

૨૫-૦-૦ શેઠ અમૃતનન હુચદ

૧૧-૦-૦ રા ગ વચુચદ ડલાભા

૧૦-૦-૦ અગત ની ગી કોમરી વખીન જા મહાજમી મહન

૫-૦-૦ ઇન્દોરના નામી ઘઈ

૪-૧૮-૦ રા ગા પાનાચદ માનચ

૨-૦-૦ હિંદ લીગ ઘઈ જોચદ માનાચદ

૧-૦-૦ ગ ગ મણીનાર મનાચદ તા નાની ગમે ની નિમિતે

અમદાવાદનો ગ્રાહકોને ખાસ સગવડ

આ મહિના નૂચુ માસિ પડતા અમદાવાદ ખાનેના ગ્રાહકોના તરાજમના પેસા
ખાખી હોય તેમજે તથા તવા થતાર ગ્રાહકોએ પોના તરાજમ ભાઈ મોકળચદ સાધ ચદા
(કે- સાતિ માથની પોળ અમ તાદ) આપા આ અમજો કગાથી ગ્રાહકોને ખનીઓર તથા
તો પી ખચો તથા થશે

અનન્યપિત્ત મહિસાભુ તા અમદાવાદ

વિધયાનુક્રમણી

વિષય.	લેખક.	પૃષ્ઠ.
૧-વિદ્યાર્થી બહેનોને સિખામણ	સંપાદકા.	૧૮૭
૨-રક્ષા નહિ.	ડાહ્યાભાઈ લક્ષ્મણભાઈ	૧૭૪
૩-મનસ્વી મનોરમાં.	અબાસ કર નામરદાસ પંડ્યા.	૧૮૫
૪-શ્રીઓનો દરબનો.	રા. દી. વી. કોઠારી.	૨૦૧
૫-સ્વર્ગીય સંસાર એટલે સદ્ગુણી શ્રદ્ધાળી.	રા. ખામ દવિ.	૨૦૪
૬-શાસનચેત્રી સુમતિથી અને ચારિત્રધારી બે.પદાવલ	મુનિશ્રી, કપૂરવિજયભટ્ટ.	૨૦૮
૭-વાર્તાસાપ વાંચી સાંભળી સહુએ સાર લેવાની જરૂર.	" " "	૨૦૯
૮-અમૃત વચનો.	કરંધાસ કર નંદુરામ	૨૧૦
૯-ભાવપ્રેમ.	વીરવલ્લભ આર. વેળ.	૨૧૧
૧૦-ખાળકોના દેહસાક દરદો અને તેના સાસ-ઉપાસો.	મુનિશ્રી કપૂરવિજયભટ્ટ	૨૧૩
૧૧-સુકૃત વચનસાર.	અમેદાસ મકનજી	૨૧૪
૧૨-એક પેઢાની ગારી.	દીપચંદ. એલપયજી શાહ.	૨૧૫
૧૩-સદાચાર વિષે.		
૧૪-મરનારના કુટુંબ પાસે જઈને શું કરવું તે વિશે	સૌ. બહેન દરકોર.	૨૧૬
બે કાળીનો સંવાદ.		

શ્રી જૈન વનિતા વિશ્રામનો હેતુ.

૩૦ ગોપીપુરા સુરત.

આ સંસ્થાનો મુખ્ય હેતુ એ છે કે જૈન વિધવા બહેનો આ સંસ્થાનમાં રહી શકે છતાં બાળે, ધર્મનિતિ સંબંધી જ્ઞાન પામે, તેઓનું નિશ્ચયી જીવન ઉદ્યોગી અને, તેઓ કન્યાવયસ પશુ શાય, તથા તેઓની માનસિક તથા આસ્પદિક સ્થિતિ સુધરે તે જેથી તેઓનું જીવન આયોગ્યાપ શાંતિવાણું ગૌરવવાણું તથા અલ્પમહાસાધુ અને, અને તેઓ પોતાના કુટુંબને સહાયક, તથા સમાજને પશુ સુખદાયી થઈ પડે તે ઉપરાંત વ્યવસાયિક બહેનો તથા જૈન કન્યાઓને ધર્મનિતિની તથા આસ્પદિક જ્ઞાનથી આપવી કે જેથી તેઓ કિંમત શ્રદ્ધાળી તથા આતા બને અને કર્તવ્યપાલક થાય.

આ પદ સુરત લીમ્પાયોદયમાં આવેલા પી. સુદર પ્રીતીગ પ્રેસમાં વીજલસાક દીકાભાઈએ ૦.૫૫ અને બહેન રૂકમણી દીસચંદ મેતીચંદની સંચાલે ગોપીપુરા સુરતમાંથી પ્રકાશિત.

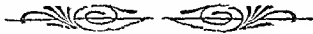
✱ રહશે નહિ. ✱

હરિગીત.

પરહસ્ત નિજ વિસ્તીર્ણુ ભૂમિ,
 નાય પણ રહશે નહિ
 આશા નિરાશા યાય કદી,
 તો પણ તમે રહશે નહિ;
 આ અંગના અવયવં શિથિલ,
 હ્રા, થાય પણ રહશે નહિ,
 અતડા રહે સો મિત્ર કદી,
 તો પણ પુત્રમે રહશે નહિ.
 કદી કાળ કુટો કૂરતાયી,
 સનેહી છીનવી લેઇ જશે.
 એ કર ઘડી રહશે નહિ,
 રહશે નહિ કે દિન તમે,
 પણ પાપ કર્મો જો કરો,
 આચાર નિર્મળ નવ રહે,
 તો તો રદો, રહશે નહિ,
 તો પણ કદી રહશો તમે.

મનસ્વી મનોરમા.

લખનાર-અંબાશંકર નાગરદાસ પંડ્યા. માણસા.

(૧) તૈયારી ગોવિંદપુરમાં હજારેક ઘરની વસ્તી છે. વાણીયા, કણબી, સુથાર, લુહાર, બ્રાહ્મણ, અને મુસલમાન એ બધીય કામની વધતી ઝોઘી સંખ્યા અહિં માલમ પડે છે. ગામને પાદર એક 'હડીશંગ શેઠની વાડી' નામે નાનોશો બાગ છે. તેની બાલુમાં એક જુવું મોટું ડેલું છે. એ ડેલામાં બે ઝોરડા અને એક મોટી લાંબી ઝોસરી છે. મોટા ફળી વચ્ચે લાડુતી ગાંડાં હમ્મેશાં લાં ઘૂટે છે અને મુશાફરો પણ વિસામો લે છે. અવારનવાર ગામના કાંઈ માણસને કે સરકારી દરબારી નોકરીયાતને પણ થોડા દિવસ ખપ પૂરતું આ ડેલું ઉપ-યોગી થઈ પડે છે. એજ મુજબ આજે આ ડેલાની ઝોસરીમાં હમ્મેશ કરતાં જુદો રંગ જોવામાં આવે છે. વેંત બે વેંતના ખાડા બીતોપરના જાળાં કે બાળાં એમાં કશુંય હાલમાં લાં જોવામાં આવતું નથી, બીંત ઘોળાવીને સુંદર કરી છે. નીચે ગરમાટી કરીને મોટા ઝોગાનમાં બાજકાશ કાંઈ ગાડાને ઉતારવા દેવામાં આવતા નથી, આખું ડેલું સ્વચ્છ અને સુંદર દેખાય છે. કારણ કે આજે આ નાના ગામના શેઠ ગોવિંદભાઈ-કુંડમાં કહેવાતા ગોવત-શેઠની દીકરીનાં લગ્ન હોદને મેમાન માટેના ઉતારા વાગે એ ડેલું નક્કી થયેલું છે. એથી તે નવું બન્યું છે અર્થાત સાફસુધ થયું છે.

ગોવતશેઠનું મકાન ગાંમ વચ્ચે બેસા ધાટનું ત્રણ ચાર ઝોરડા અને એક મોટી લાંબી ઝોસરી તથા તેવડાજ લાંબા ફળીયાલું ગામડીયા ધાટનું પણ ગામમાં સૌથી પહેલા નંખરતું છે. બાજકાલ લાં ભારે ધમાલ મગી રંદી જણાય છે. ઘેરાઓ તો ખડે પગે તૈયાર છે. વડી, પાપર સૂકવેલાં માલમ પડે છે. ઘડું વગેરે વીણાય છે. એક બાલુ બે દરજી સીંગરના સીવવાના સંચા અને ગજ કાતર લઈ ધમધોકાર કામ ચલાવી રહ્યા છે. ભંતિ-સુંદર રંગના ઝીણા ઝીણા ગોળ કાચવાળા શે.ભીતા ચાકળાઓ લટકાવી દીધા છે. શેઠનું ઘર એટલે સાફ લગાડવા-મોટા દેખાવા અને તેનો પ, હજાર વેળા પડે એમ સમજી ગામનાં ઘેરાને ને આદમી લાવે શું કામ છે! એમ .ગતાં હરપળે આવે જાય છે.

આ પ્રમાણે ગોવતશેઠની દીકરી મનોરમાનાં લગ્ન હોવાથી નાનાંશો ગામમાં મોટી ધામ ધૂમ ચાલી રહી છે. ગે.વાશદને અને અંચળ શેઠાણીને તો જગ્યા દેવાની પણ પુરસદ નથી, કાકા-મામા-માથી-પુઈ વગેરે સગાઓ તેમજ શેઠાણીના ભાત ખેડેનો પણ આ શુભ પ્રસંગ પર આવી હોંઝ્યા હેવાથી ત્રીશ ચળાશ માણસનું મેટું કુટુંબ થઈ રહ્યું છે. સા-કાંઈ લગ્નની તૈયારીમાં મદદરૂપ થવા હોંશ લયો ભાગ લેવા આવ્યા છે.

(૨) લગ્ન આયસંસારનું ગાડું કછમેર-કછરીતે વહે છે એ નક્કી કરવું હવે તો બહુ મુશ્કેલ થઈ પડ્યું છે. ગે.વાશેઠની પેસેટકે સારી રિયતિ હોવાથી લગ્નમાં તે સહજસાજમાં

નણ્યાર હમરનું ખર્ચ કરવા તૈયાર હતા. બ્યારે તળ તેમના ગામ ગોપિંદપૂરમાંજ-તેમનીજ ગાતિનાં બેચાર કુટુંબ તદ્દન નિરાધાર થઇ પડ્યાં હતાં. તેમાં એક બે તો બિચારી પોલીએ હતી. તેમને પેટપૂર ખાવાનું કે પહેરવાને લુગડાં પણ નહોતાં તેઓ બિચારા માંડમાંડ ખસુલી દયાથી નબી રહેલાં હતાં-બેચણ શરીર છોકરાઓ લાલુવા જેટલું ચોપડીઓ શી વગેરેનું ખર્ચ નહીં પોષાઈ સકવાથી આમથીતેમ-પેટ ભરવા માટે-પાંચ પંદરની નોકરી માટે દરબારી સરકારી દારકુનો કે અમલદારી પાછળ જળો માફક વખતે જતા હતા- આવી રીતિનિમાં તેમને રાહાય આપવા માટે કોઈ તૈયાર નહોતું-ગોવાશેકે ત્રણ હમરને બદલે પાંચસો ઓછ ખર્ચાને તેટલી રકમ કોષપણું બીજા સદસ્યમાં વાપરે એવી આશા રાખી શકાય નહીં-સિવાય કે તેમને ગળે ખરી વાત ઉતારનાર ઉસ્તાદ કોઈ મળે.

લખમાં મનોરમા માટે પોંગી, સાંકળાં, છતીટીઆં, અંચુંદીયા, મગમાળા-બેરમાળા મળીને સુમારે નવસોનું ધરેણું શેડે રાખેલું, એ બહુ સંતોષની વાત ગણાય પરંતુ જેટલું ધરેણું આપવાની અને લુગડાં આપવાની માત-પિતાએ તમનીજ રાખેલી તેનો પચ્ચીસો ભાગ પણ તે બાળા ઉચ્ચ સંસ્કારોવાળી- સાગ્ર સદયુલ્લાખી કે શુદ્ધી નામને સાર્થક કરે એવી થાય તેની લેશ પણ કાળજી નહિ રાખેલી-વાંચનાર તે વાર્તાની ખાતીઆગલા ભાગમાં જોશે.

આ પ્રસંગની મહત્તા વિચારીને ધનભગત શેકની પાસે ગયા અને ધર્મશાળામાં ઉતરતા સુસારને પાણીની મુસ્કેલી ઘણી પડે છે, માટે નજીકમાં અસોત્રણસો રૂપિયા ખરગી એક કૂવો દરાવી આપવા માટે ગોવાશેકને ઘણા વિનવ્યા, પણ હમથા નહિ પછી વિચાર કરીય' એ સિવાય બીજો જવાબ ન મળ્યો.

લખમાં સારી વિધિ-વેદિકત ક્રિયા-ને બદલે ભારે ધામધૂમ, પુત્રીને સદુપદેશ અને ઉચ્ચ કૌલવણીને બદલે સારા દાગીના અને વસ્ત્રો અને લખ પ્રસંગના કુટુંબજીમાં એક બીજાને મળી બેટી સુખદુઃખ જાણવાને બદલે પરસ્પર નજીવી વાતમાં વધતું ઝાણું માની-લઇ દેખતે વધારો આટલું થયા પછી લખની સમાપ્તિ સાથે સા સાને લો વિદાય થયાં.

(૩) મતિ કેર-સુબંધુ નાતદરજી-બિચાર દયાળુતા તો સૂચી કંઈક સંસ્કારી અને વળી પ્રથમ શ્રીમંત રિયાતમાંથી નજળી દયામાં આવી ગયેલા, એટલે કયી રીતે પોતાની અસહ સ્થિતિ પ્રાપ્ત થાય ને પોતાની લાજ આપર વધતી જાય. એવાજ ઉદ્દેશમાં તેઓ દુવન નિતાવતા હતા. સુબંધનાં મોહક રચના અને સ્થળોએથી તેઓ સર્વદા છેડાઈ રહેતા. નાટક ચેટકની લગાર પણ તેમને મોહની ન્દોતી. એટલે સુબંધમાં પોતે પાંચ ફેસો પેદા કરવા આગ્યાં છે એ ખ્યાલ તેમણે હજી સુધી બરાબર સંમંદ વિસારી દીધા નહોતો.

તેઓ પ્રિન્સેસ રટીટપરના એક માળામાં ખુદી દવાની આવ જાય એવી એક એવીમાં લાડે રહેતા હતા. આ માળામાં બીજાં ઘણાં દીનુ (ઉચ્ચ કામનો) કુટુંબજી વસનાં હતાં. જેમાંના ઘણાખરા વેપારી લાઈનના નોકરીવાળ વર્ગના હતા.

લાંબી મુદતથી રહેનારાઓ તો દયાળુતાનો સ્વભાવ એજબી ગયા હતા, પણ નવા અતનારાને જરા-વિરમય સાગે કે આ વાળાંયો સુબંધમાં આવ્યાંને હજી ગામડીયા બૂન-જેવો

રહ્યા છે ! કારણ કે કોઈ દહાડો રંગ-રાગ-નાટક, સીનેમા કે ગાડીમાં બેસી ફરવા હરવા જવું એ તેમને પસંદ નહોતું. નોકરીપર જાય અને ત્યાંના કાર્યથી પુરા કારેગ થઈ ઘેર આવે. ફક્ત કોઈવારજ તેઓ લાપણ સાંભળવા જતાં! વંધુમાં નહીં આ, નહીં ખીટી નહીં, પાનસોપારી કશુંજ આવતી રેવ નહિ. આવા કારણે તેઓ પૂરા ગામડીયા છે, એવું થોડા પરીચયવાળાને, લાગ્યા વિના રહેતું નહિ.

મનોરમા મુંબઈમાં આવી, પતિ સાથે રહી અને માળામાં જરાં નજીક પડેશમાં જાણીતી થઈ એટલે તો તેણે રોજ રોજ પોતાના પતિ સાથે દહાડા માંડ્યું—“અરે! જરા ઘરમાં આ-ખાંડ તો બેઠશેજ” “એકાદ પ્રાઈમસ લાવો, મારી કોઈ બેનપણી આવે કે તુતમાં ચાહ બનાવવી હોય તો શું કરે?” “તમે ધરણ જેવા થયા તે બધા ત્યાગ તમારે સાથે અને તો હજી નાનાં અગારે તમારી જેમ રોટલાં સિવાય ખીજું બધું બંધ એવું ન રહે”-આવા પ્રકારનું રોજ રોજ ધાંધલ મચાવી તેણે દયાળશાની ઓરડીમાં અચ્છો સુધારો કરી દીધો. બિચારા દયાળશાએ “પત્ની બાળક છે. સહમજતી થશે ત્યારે આ પ્રમાણે નહિ કરે” એમ સમજી-પોતે પાછા દયાળુ એટલે-કાંઈ બહુ વાંધો લીધા વગર તેની ધણીખરી માંગણી પૂરી પડી-પરંતુ આમ કરતાં કરતાં મનોરમાની સ્વચ્છંદ વૃત્તિને વધુ પેાષણ મળવા લાગ્યું, એમાં પાછું મુંબઈનું વાતાવરણ!!! એમાં શી ખામી!!

(૪) રાખી મંડળમાં મનોરમા—મોટે ભાગે પુરુષવર્ગ ઘેર ન હોય ત્યારે આપ સન્નારીઓ પોતાના વખતનો વ્યય કેવળ (અપવાદ સિવાય) પારકી કુચલીમાં કર્યા કરે છે. આવી અમૃત્ય હાંદગી તેનો કીમતી સમય તેઓ પોતાના જ્ઞાનમાં અને પોતાની આવડમાં સુધારો થધારો કરવા પાછળ ગાળવાને બદલે મિથ્યા વાદવિવાદમાં એક ખીજાની નિંદા-પરાઈ કુચલી કરવામાં ગાળે એ કેટલું શોચનીય છે?!! પ્રજા તેમાંથી બચાવો.

મનોરમા જમી એકવાડ અજોટથી પરવારી બધાં પોતાની ઓરડીના ખારણાં આમળ આવી ઉભી છે ત્યાંતો સામે ઓરડીમાં રહેનારી બોલી—અલી! મનોરમા આવ્યને ત્યારની શું કરે છે? અહીં આવ, આવ, જો આ તારા, વિજળી, જમખી ને શશીબેન પણ અહિંજ છે.

આમંત્રણનો સ્વીકાર થયો—મનોરમા સાં ગઈ. હવે કેવળ વાતોના તડાકા શરૂ થયા. વિજળી—અલિ જમખુ તને મુંબઈ આવ્યાં બે વરસ થયાં તેમાં તેં કેટલીવાર તારા એની

સાથે જઈને નાટક જોયાં?

જમખુ—વાહ ! એવું શું પૂછે છે અલિ ! હું તો ધણીયેવાર નાટક જોવા ગઈ હૃદયને એ કાંઈ નોંધી રાખીએ ?

શશી—ના ! ના ! જમખી ! હું સમજી નહિ, નહિ, એતો આ મનોરમા ખીયારી છંછં મહિનાથી અહિં આવી છે પણ હજી તેણે નાટકજ જોયું નથી.

વિજળી—હેં હેં હેં-શશીબેન એવી ગપ શું મારો છો ? જમખુ ! અરરર, ત્યારે હેં મનોરમા ! ખડું કહેજે હોં બા ! તેં સીનેમાં જોયું છે કે ? અને વાલકેશ્વર, બેડરેન્ડ પાલવે ક્યાંઈ ગઈ છું કે નહિ ?-કહે તો ખરી !

મનોરમા—(બહુજી શરમાતી નીચું જોતી)—ના ! ના ! હું નથી ગઈ મેં એકવાર તેમને કહ્યું કે—મને જોવા જેવું હોય ત્યાં લઈ જાઓ, તેણે કહ્યું કે—હમણાં શેઠની ગાડીનો ઘોડો માંદો છે તે સાંભળે યશ ત્યારે તેમની ગાડી માંગી લઈ બે દિવસમાં બધું તહેને બતાવીશ.

તારા—અરે કાલી રે કાલી ! એ તો તને બકાવાની વાત. શું ગામમાં બીજી બાડે ગાડી નથી મળતી ? અને ટ્રામ ?—જે જોઈએ તે તૈયાર છે. ને વળી તારે શું ખામી છે ? ખાનાર પીનાર બે જણાં ને પગાર તો ખાસો મજાનો દોડસોનો આવે છે કેમ ખરું ના ?

વિજળી—પગાર આપે છે ખરું પણ મનોરમાને કાડી વાપરવી હોય તેમ.....હેં હેં હેં.....

મનોરમા—ના ના એવું તો કંઈ નહિ. મને યે મહિને પાંચ રૂ. હાથ ખરચના તેઓ આપે છે.

જંમખુ—અત્રિ સારે તે દિવસે પેલો આવતો તે કંઈ ના લીધો ?—ને મને કહ્યું એ એ આવે સારે વાત ! ! !

મનોરમા—એ તો ફક્ત એટલું કે—એ લેવું તે તેને પૂછીને ખુશીથી લેવું.

બધાં—હેં હેં હેં સારે એમજ કહોને કે નાની જણીને તને બનાવે છે ! પેસા વાપરવાના પાંચ રૂ. આપે છે, ને તેને પૂછ્યા વિના તો કાંઈ લઈ શકતી નથી સારે એ રૂપિયા આપ્યા સરખા અને ન આપ્યા તોય સરખા.

મનોરમા—તમે એમાં હસો છો શું ? મારેજ જો કંઈ લેવાની મરજી થઈ હેય તો એનાથી ના ન પગાય. અને સહજ પૂછવું તો જોઈએ ના ?

શશિ—ઠીક દયો સારે તારી મરજી પડે તેમ થવું હોય તો અમે—હું અને તારા નાટક જોવા કાલે રવિવારે દિવસનો ખેલ હોવાથી જોવા જવાનાં છીએ, તું તારા તેમને પૂછી તૈયાર થઈ રહેજે ને આવજો. જો તો ખરી કે મુંબઈમાં આ એરડી સિવાય કેટકેટલું જોવા જલ્લુવાનું છે.

આડી વાતો કરી ચાર વાગતાં બધું મંડળ વિખરાયું. મનોરમા પતિને કહેવા આજે મક્કમ દરાવપર મનથી આવી.

(૫) પડતીનું પ્રથમ પગવીયું પતિ ઘેર 'આપ્યા બાદ, પોતે કરી રાખેલા નિશ્ચય પ્રમાણે આજે મનોરમા જોલી—તમે તો શેઠની ગાડીના ઘોડાનું બદલું કાઢી મને ક્યાંક લઈ પણ જતા નથી અને આવડા મોટા ચહેરમાં ઘણું જોવાનું છે પણ હજી સુધી...

દયાળશા—તું એમ ઉતાવળ કર નહિ. જો હજી નરોત્તમશેઠના બાણીયા પણ આવવાનાં છે એ તમે કાંઈ જોયું નથી, તે અને તું એમ બને સાથે બધું એ મુંબઈ જો નો. હું શેઠને કહીશ.

મનોરમા—ના ! ના : એ તો તમે બધાં બહાનાં.....

દયાળશા—હું જાણું કહું છું શું ! અને એમાં આમ આંખમાં પાણી શું લાવે છે ?

મનોરમા—અરે મને એક નાટકમાં પણ.....

દયાળશા—નાટકમાં તે શું જોવાનું છે? તેમ છતાં આપણે કાંઈક સારો એવો ખેત્ર કોઈ હશે તે દિવસે એકવાર જરૂર ફક્ત તારે ખાતર જઈશું. જો મેં હજી પાંચ વર્ષમાં માંડ એકએવાર તો એ શેકની સાથે.....

મનોરમા—તે તમને નહીં ગમે માટે બીજાને ચે ન ગમે? તમને હુંતો કાંઈ નહિ ગમે? હજી અમે જોવા જોવાં રહ્યાં, તે અમને તો એવું તમારા જેવું સાવ ન ગમે. જોવા જોવાં હમણે ને શું ન જોઈએ?

દયાળશા—અરે પણ આમ શુરસે શું થાય છે? કોઈ સારા સંગાથ.....

મનોરમા—શશિ જોન કાલે જવાનાં છે એટલે હું પણ તેની સાથે...

દયાળશા—કાલે નહિ, જો મારે કાલે બપોરના ત્રણ વાગ્યા પછી.....

મનોરમા—ના! ના! હવે એવાં બહાનાંથી હું કાંઈ મારી જવાની નથી. હું તો જવાનીજ. હવે તમે કહી રહ્યાં?—

(૬) પડતી વિખવાદ

શિખર ઉપરથી માનવી, ઉતરે કાળું એક.

ક્રમે ક્રમે નીચે પડે, જો નહિ ધરે પિવેક.

માણસ જાતની એક સામાન્ય રીત એ પણ જોવામાં આવે છે કે—દુર્યોજનો પાસ બેસતાં તેને વાર લાગતી નથી. સારા શુભો કેળવતાં સમયનો સમગ્ર વહી જાય છે. જ્યારે નફારી દેવ પડતાં થોડીજ વાર થાય છે. ગદ્ય ભુક્ત સુધારે નહિ તો એક પછી એક તેને—પાથરીએ ઉતરી પડવામાં બહુ સમય લાગતો નથી. કારકુનીમાંથી મોટા અમતદાર થવામાં બહુ સમય જોઈએ છે, પણ મોટા અમતદારીમાંથી—જૂઝ થનાં—ધેર બેસવાનો વખત સહજમાં આવી જાય છે. તદ્વત મનોરમાએ આજ સુધી જાણે અજાણ્યે પણ જે મનોવૃત્તિ ઉપર કંઈક ધણીની યુક્તિથી કંઈક ધાકથી કંઈક અણુજાણપણે જે અંકુશ સાચવી રાખ્યો હતો, તે એ દિવસે દિવસે વધતો જતો હતો. તે સ્વચ્છંદ બનતી જતી હતી. હમણાં તે સ્વગત વિચારતી હતી:—

“હું હવે હું બધુંએ સમજી! નાટકમાં જવાની તે મને ના પાડતા હતા—તે ખરચ થાય તેટલા સારજ! આજ સુધી મને તેમણે કેવી અજાણી રાખી! અહાહા! ભાંડેવી જોવાની મઝા!!! શું. કાંઈ તારા શશિ; જમણુ અને બળી બહેન મૂર્ખ છે તે પાંચ પંદર દહાડે જોવા જાય છે—ના—ભાંડેવી મઝાનું જોવાનું સાંભળવાનું મળે અને કોણ ન જાય?—વળી પેણું સીનેમા પણ મને જોવા નહીં દીધેલું. હું કેવી ખરી કે તેઓ પૂતે ગયા એટલા દિવસમાં એ પણ જોઈ આવી. એમાંએ શી મઝાની જોઈવણ!!! આણું સાફ સાફ, અમે જોઈએ એમાં એનું શું થવાનું હતું!—એતો લોભીઆ છે તે ના પાડે છે, વળી એ અવસ્થાએ હવે મોટી વય છે તે એને ન મન થાય—મને તો—હુંતો હજી સાવ નાની—જોવા જાણવા જેવડી છું—એટલે મન થાયજ સ્તો. કાલે પાછા મંગા બહેન કપોક ગાડી કરીને ફરવા જવાનાં છે. હું પણ જઈશી!!

હેલા શપ્તો 'હું' પણ જઈશ' એ મનોરમાંથી હરખમાં ને હરખમાં ઉતાવળથી બોલાઈ જવાયા એટલે તેજ વખતે ઘરમાં દાખલ થતા દયાળશાએ તે સાંભળ્યા. પણ પ્રોતે સ્વભાવ પ્રમાણે સાંભળ્યાજ નથી કરીને 'ગુજરાતી' વાંચના બેઠો. મનોરમાં નજીક આવી અને બોલી:-

મનોરમાં—જુઓ એમ તમે આવીને તરત છાપામાં મોઢું નાંખીને બેસો, તે મને નથી પાલવવું મને કાંઈ કહેવું પૂછવું હોય કે નહિ?

દયાળશા—હા. કહેને શું છે?

મનોરમાં—આ ઝીકું જહેને કરાવ્યો છે, તેવો ઝીકલારેલો મારે કબજે અને પેશું મેં તમને કહ્યું તું કે શીરીનબાઈએ નહોતું પેશું તેવું પોલકું.....

દયાળશા—હમણાં કાપડના ભાવ બહુ વધી ગયા છે, અને તારી પાસે પંદર જેટલાં પોલકાં કબજા છે તો એ શું છે?

મનોરમાં—એટલે? એતો પહેલાનાં છે. તમે કાંઈ હમણાં મહિના દિવસમાં એ કેમ.....

દયાળશા—બધાં લોકો મહિને મહિને લુગડા કરાવતાં હશે કાં?

મનોરમાં—એમ હું ક્યાં કહું છું? પણ કાંઈ બહાર જઈએ આવીએ ત્યાં આવાં ધૂળ જેવાં લૂગડાં તો મને.....

દયાળશા—તું તો કશું સમજતીજ નથી. એટલો વિચાર નથી, કરતી કે ટકાઉ, સારાં અને આપણાં ગજા પ્રમાણેનાં આપણે તો લૂગડાં હોય. કાંઈ મોટાં લોકોને વાદ આપણે ન થાય.

મનોરમાં—હું તો કાંઈતો એ વાદ કરતી નથી. ત્યોને આ પાડોશનાં ગીજીબેન નવનીતરામ નાં વહુ કેવાં લૂગડાં પહેરે છે! જોયું છે હમે? તેને તો પૂરા સાંકે રા. પગાર નથી મળતો.

દયાળશા—અરે આ તું શું બોલે છે. તેના વાદ શા? તેની વાત તું સમજતીજ નથી, જે સાંભળ કાંઈને કહીશ નહિ એને પગાર તો એટલોજ મળે છે પણ એતો.....
.....એવી રીતે ખીજા રૂપિયા પેદા કરે છે આપણાથી તેવા હસમતા પેદા નથાય?

મનોરમાં—પોતાને ખર્ચ કરવું નહિ એટલે બધાં જહાનાં, તમેય આવડે તો તેમની જેમ લાવોને પૈસા! બધામાં હોંશિ.....જોઈએ છે. હાય! હાય! સૌ રૂડાં-રૂપાણાં પહેરે ને મારે તો.....

દયાળશા—અરે ભણી હવે તું પંચાત હોય. તું કહીય તેવું લાંબી દંઈ-જીવ આતી મટ. ઉઠ આમ રડી રડીને શીદ પળવે છે?

મનોરમાં—હીને આ મૂકે છે.

(દયાળશા પત્નીની મજાકથી ટંકાળી ચોપડી લઈ સાંચવા બેસે છે.)

(૭) છેવટ શું? પત્નીના દુઝુલો તરફ દિવસે દિવસે ધિકાર છૂટતો ગયો, તો પણ દયાળશાએ-ધીરજ છોડી નહિ. ગમેતેમ કરીને સુધારી લેવી-સમજાવી લેવી એવા ધરાદાર્ય હવે તેણે કોઈ પણ યોગ્ય પગલું લેવાવાનો નિશ્ચય કર્યો-પરંતુ પંદર સોળ વર્ષની-માઆપથી સંપૂર્ણ લાગમાં ઉછરેલી- અને પાછી મુખ્યમાં આવીને પણ બધી સ્વચ્છંદ પરિસ્થિતિમાં રહેતી મનોરમા-મનકળ મનોરમા- એકદમ શી રીતે સુધારા ઉપર આવે!- દયાળશાને હવે તો એમ લાગવા માંડ્યું કે-આ પરણેલા કરતાં કુંવારી જીંદગી સારી! કોઈએ ખરું કહ્યું કે-

“ વલુ પરણેલા મનમાં મુઝાય ફેળટ જેવા ફરીએ રે ”

પરણેલા પૂરા પરતાય-હવે શું કરીએ રે! ”

આમ દયાળશા બિચારા ઉપાધીમાં ને ઉપાધીમાં અર્ધા યજ્ઞ ગયા-અંતે ગેવિંદુપુરથી ગોવાશેઠનો મનોરમાને મોકલવા બાબત પત્ર આવતાં હાથ તરતનો તેને સારા સંજાય જોગ ગોવિંદપુર (પિયરમાં રહેવા) મોકલી દીધી-

વાંચનાર ! તું શું વિચાર કરે છે !-આર્થસંસારમાં કેટલાંએ જોડાં એવાં છે કે-વર્ષ અને ગુણની અસમાનતાથી પરસ્પર રાત દિવસ દુખનાજ નિશ્વાસ નાંખે જાય છે. ધણીના દોષથી સ્ત્રી, અને સ્ત્રીઓની મૂર્ખાઈથી ધણી અંતર અને બહારથી બળેલા રહેલાં દંપતી જીવનની કેવી અધોગતિ !!!

આર્થસંસારના આ બંધારણુપર-અને વિશ્વના વૈચિત્ર્ય પર ફક્ત એક વાર અશ્રુ વહે-વરાવજો અરે ! તેમ પણ કરવાની શી જરૂર છે? બધો ભાર વિદાતાને સોંપી-પણ પાણું સુધારી લેવું અને સ્વ. કપિ દક્ષપતરામે ગાયું છે તેમ ગાયું કે-

અરે ન કીધાં પ્રુલ કેમ આંખે!

ધણાં કર્યાં કંટક શાં સુધાખે?

મુલોચનાને શીર અધ સ્વામિ.

ખરે વિદાતા તુજ કૃત્મ ખામિ.

શ્રીઓનો દરજ્જો

(અનુસંધાન વર્તમાન વર્ષના પુષ્ક ૧૬૮થી)

લેખક-સદગત વી. ટી. કેહારી બી. એ. એન. એલ. બી. વકીલ કરાંચી.

જો આપણે રોમન સંસ્કૃતિ તરફ નજર નાંખીશું તો આપણને રોશન થશે કે નારીની પ્રતિષ્ઠામાં તેઓમાં પાછળથી ધણો સુધારો થયો હતો. એક પરણિત સ્ત્રીના જેટલું ગણિકાને કદી માન મળતું નહિ. તે પ્રજામાં પાતિવ્રતનો સદ્ગુણ બે પ્રકારનો ગણવામાં આવતો હતો. ઉપયોગી પણ એજ નીતિ છે. એવો સિદ્ધાંત જે દેશમાં રાજ્યકારી પ્રકૃતિ ધાર્મિક વૃત્તિ કરતાં તિવ્ર

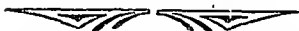
સ્વર્ગીય સંસાર

અટલે

સદ્ગુણી ગૃહિણી.

લેખક—ખાલકવિ, જામનગર.

(અનુસંધાન વર્તમાન વર્ષના પૃષ્ઠ ૧૧૯૫થી)

શશિકાન્ત બહુજી તિવ્ર બુદ્ધિના હોષ કલાસમાં હમેશાં પહેલેા કે બીજો નંબર પુરાગતો તેને એક સ્કોલરશીપ પણ મળતી હતી. તે વિનયશાલી સુશીલ અને જરૂર જોઈતું જ બોલવાનાં સ્વભાવવાળો હતો. સ્વરૂપમાં પણ સુંદર હતો. તેના આ સદ્ગુણોથી ઇન્દ્રવદનરાયના ધરમાં સધળાને અત્યંત પ્રિય થયો હતો. જો કોઈ દિવસ તે તેમને ઘેર ન આવતો, તો ઇન્દ્રવદનરાય છુરત તે ન આવ્યાના કારણુનો તપાસ કરતા. શશિકાન્ત એક ગરિમ માથાપનો દિકરો હતો તે એક બોબન શાળામાં જમતો. અને ઘણા ડુંકા ભાડા વાળા ઓરડીમાં રહેતો હતો. તેની આ સ્થિતિ જોઈ ઇન્દિરાની માતા ચંદ્રમણીને બહુ દયા આવતી શશિકાન્તને ખાવાપીવાની બહુ હાડ મારી ભોગવવી પડતી હશે એમ ધારી વાર તહેવારે તેને જમવાને નોતારતી. તેમ ધરમાં કોઈ વધારે ઓછું ખાવાપીવાનું કરતી તો તે શશિકાન્ત માટે ખાસ રાખી ચૂકતી હતી. ચંદ્રમણીની ધરમાંથી આવી રીતે જ્યારે તેના માટે લાગણી વધી હતી, ત્યારે ઇન્દ્રવદનરાયની પણ તેના તરફ લાગણી વધતી જતી હતી, ગૃહંતુ ગૃહિણી હોતં કાંતારાદિતિ રિચ્યત આ વાક્ય અદ્વિત સત્ય છે. જો ગૃહિણિ યોગ્ય હોય તો એ ધર સ્વર્ગમાં આનંદ આપે છે. અને જ્યાં યજ્ઞના યેસ્તુ પૂજયન્તે રમન્તે તત્ર દેયતા નારીઓનો સન્માન સચવાય છે. લાંજ દેવતાઓનો વામો હોય છે! આ સવ ઉપર લક્ષ અપાય છે, લાં સ્ત્રીના ઉચિત વિચારો પુરૂષો તરફથી સ્વાભાવિકજ પાયાય છે. અને એ ન્યાયે ઇન્દ્રવદનરાય પણ ચંદ્રમણીના શશિકાન્ત તરફના અતુલ વિચારો તરફ સદાતુલ્યતિ દર્શાવતા. તે પણ તેની વારંવાર ખચર અંતર પૂછતા અને તેને કોઈ અડચણ આવતી તો તે દૂર કરતા.

આવી રીતે વર્ષ બે વર્ષ વીતતાં શશિકાન્ત એ ઇન્દ્રવદનરાયના કુટુંબી માણસોમાંજ ગણાવા લાગ્યો. તે ધરમાં ગમે ત્યાં ફરતો હસતો. અને કોઈ ખાનગી વાતો પણ તેનાથી છાતી રાખવામાં આવતી નહિ. મધુ અને શશિકાન્ત પહેલેજ વર્ષ મેટ્રીકમાં પાસ થવાથી ફર્જુસન કોલેજમાં ગયા, અને ઇન્દિરાની ઉંમર પણ તેર ચૌદ વર્ષની થતાં, સ્વભાવિકજ તેને સ્કૂલ છોડવી પડી. અને આર્યમાળાએ ઓટલી ઉંમર થતાં સ્કૂલસાઈડ છોડી દેવી એ પણ ઉચીતજ છે. ઇન્દિરા હવે ઘેર રહીનેજ ભારત, રામાયણ, ભાગવત આદિ આર્યનીતિના મંથનોનો અભ્યાસ કરતી હતી.

ઈન્દિરા પંદર વર્ષની ઉમરે પહોંચતાં લગ્ન કરવા યોગ્ય દેખાવા લાગી. અવયવે પણ ઉમતાવરયામાં જણાતાં ધંરમાં તેના લગ્ન વિષેની વાતો ચાલતી હતી અને એ પણ ઇન્દિરા આગળ પણ દિવસમાં કેટલીએવાર આવી ઉઠતો. ખરી રીતે વિવેકો માતપિતા બેઠાં છતાં ઇન્દિરાને પોતાને ચિન્તા કરવાનું કારણ ન હતું. પણ ઉમરના પ્રમાણમાં તે સમજતી થયેલી અને યોગ્ય શિક્ષણ પણ મળેલું હોવાથી સ્ત્રીઓનું સવસ્તવ જે પતિ તે કેવા પ્રકારનો હોવો જોઈએ ! એ તેને સારી રીતે સમજાતું હતું.

ઈન્દ્રવદનરાય અને ચંદ્રમણીની પણ એવીજ સ્થિતિ થઈ હતી. લાકડે માકડું વળગી ન જાય એ તેમને બહુ ચિન્તા થતી હતી. થોડું ઘણું ઇંગ્લીશ શીખેલી એટલે ફેશનેબલ કુટુંબમાં તેને આપવી એ મુશ્કેલી વાળું હતું. સારે બિલકુલ યુની પદ્ધતિના કુટુંબમાં પણ આવી શિક્ષિતાને આપવી એ પણ ઉચિત નહતું. કન્યાની રિવાજની ચિન્તા તેના માતપિતાને કેટલી બધી થાય છે ! અને એ વખતે તેમની કેવી દશા થાય છે. એ તે જોખમદારો જાણનારાજ કળી શકે અન્યને શી ખતર પડે ?

હાલમાં પતિ પત્નિ વચ્ચે ઇન્દિરાના લગ્નની વાત વારંવાર ચાલતી હતી.

“છોકરી હવે મોટી થઈ. આવી રીતે સ્વસ્થ કેટલા દિવસ બેસી રહેવું ! શોધ કર્યાં બગર કેમ ચાલશે ?” ચંદ્રમણીએ વિનયથી કહ્યું.

“તું કહે છે તે હું શું સમજી શકતો નથી ? મારા પ્રમત્ત ચાહુ છે હવે ક્યાંક મેળ મળે સારે ખરા કે, છોકરી મોટી થઈ માટે આંખો મીચીને ક્યાંક ફેંકી તો દેવાશે નહિ !” આ સંવાદ કેટલીક વાર ઇન્દિરાના પણ સાંભળવામાં આવતો. પોતાના લગ્ન સંબંધની વાતચીત હોવાથી તે લજ્જા અને છતાં સા. જૃતિથી ધુમાડેને સાંભળતી. બહુવાર તેવી રીતે છુપાડેને સાંભળતું એ ચોરીનું ખોડું કૃત્ય છે એમ તેના મનમાં થઈ આવતું પણ તે તેનાથી દૂર રહી શકતી નહતી. એકવાર તેણે આવીજ વાતચીત સાંભળી.

“શા હપરથી ?” ઇન્દ્રવદનરાયે પુછ્યું.

“શા હપરથી એટલે ? હું કાંઈ ખોટું નથી કહેતી. એ છોકરીને કાંઈ ખતર નથી પડતી, કે પછી તે સમજતી હોય તો પણ કહે શું ? પણ હવે તેની વિવાહ લાયક ઉમર નથી થઈ એમ ધારી બેસી રહેવું તો કામતું નથી એમ માફ કહેવું છે.” પત્નિએ વિનયથી હસર આપ્યો.

“સારે તો મારા કહેવા પ્રમાણે તારે કયુલ કરવું પડશે. બીજો રસ્તો નથી.”

“હું તો એ વાતને કયુલ છું. આપણ કહેતા હતા કે તે ગરીબનો છોકરો છે ? પણ ગરીબનો હોય તો પણ શું ! કાને આંખે સારો છે, ચરીરે મજબુત સુંદર છે. નેમ.યુદ્ધિશાળી તો એલોકિક છે આપણે યોડી ગણી મદદ આપીશું, તો જરૂર તે પોતાનું નામ પ્રસિદ્ધી આપ્યા વિના કદી રહેશે નહિ. હું તો ધારૂં છું કે કેટલીકવાર શ્રીમંતોનાજ સંતાનો જન્મું ખત નીકળે છે ?”

“તારે અજેજ શશિકાન્તના આપને પત્ર લખું.”

આમ કહી ઈશ્વરદત્તરાય દિવાનખાનામાં પત્ર લેવા ગયા. ચંદ્રમણી, રસોડા તરફ ગઈ. અને સ્નેહની પ્રતિભા ઇન્દિરા છુપાઈને વાત સાંભળતી હતી, તે પોતાની ઓરડી તરફ જતાં બોલી—
“અહા ! પરમ કૃપાળુ પરમાત્મા ! જે શિક્ષાન્ત સાથે મારા લગ્ન થાય, તો મારા જેવી નસીબદાર બીજી કોણ !”

શિક્ષાન્તનું નામ સાંભળતાં ઇન્દિરાના અંતઃકરણમાં કોઈ જુદીજ વચ્ચાર લહરીઓ રમવા લાગી. તે શાની હશે તે અમે જાણતા નથી પણ હર્ષનીજ હોવી જોઈએ. શિક્ષાન્ત સરખો સુંદર, સુશીલ, શુદ્ધિશાળી પતિ મળવો એ ખરેખર મહદ્ ભાગ્યની વાત છે એમ તેને થયું. તે વિચાર પરપરામાં ગેથાં ખાતી સ્વગત બોલી—“શિક્ષાન્તની પૈસા સંબંધી સ્થિતિ ખરાબ છે, છતાં તેની સાથે લગ્ન સંબંધી જોડાવામાં જેને મને ભાગ્યશાળી માની લીધી, તે માટે મારી બીજી બહેનો મારો ઉપકાસ કર્યા વિના રહેશે નહિ. પણ અરૂં સંસાર સુખ કેવળ પૈસામાંજ નથી. એ વિવેકી અને અનુભવી બહેનો સહજ રીતે સમજી શકે તેમ છે. અરૂં વૈવાહિક સુખ શામાં છે ! એ નિશ્ચય કરવાનું મહા મહા વિદ્વાનોને પણ કઠીણ થઈ પડે છે ! ત્યાં મારા સરખી અજલાને બાલ્યાવસ્થામાં ધણુંજ અશક્ય ! તો પણ મારા માતાપિતાએ જે મને શિક્ષણ આપ્યું છે, તેથી પોતાને પતિ કેવો જોઈએ એ હું સારી રીતે સમજી છું કેમકે એ માટે બ્યવહાર-સમાજ અને ઉત્તમ નીતિના પુરતકોના પરિશીલનથી મેં બહુ વિચાર કર્યો છે. અને તેથી આ સ્થિતિમાં મારા આપુએ યોગ્ય પતિ શોધી કાઢ્યો છે એ માટે મને સ્વાભાવિક આનંદ થાય છે.”

* * * * *

જે દિવસ ઉપરોક્ત હકીકત બની તેજ દિવસે કોઈ પ્રસંગોપાત ઇશ્વરદત્તરાયે ત્યાં નારતાના પદાર્થો આપી પુત્રીના લાડુ, પુરી, મગજ, મોહનચાળ, કચોરી વીગેરે બનાવવામાં આવ્યા હતા. નિત્ય પ્રમાણે શિક્ષાન્ત મધુની પાસે પરચારો કોલેજમાંથી આવ્યો હતો. શિક્ષાન્ત જ્યારે જ્યારે આવતો, ત્યારે ઇન્દિરા તેની સાથે ખુસલા દિલથી વાતો કરતી, પ્રસંગોપાત તેની સાથે વિનાદમાં પણ ભાગ લેતી. પણ આજે કોણ જાણે સાથી ! શિક્ષાન્તના ઘરમાં આવવા સાથે તે ઓસરી પર ઉભી હતી તે દુરત પોતાના ઓરડામાં ચાલી ગઈ.

કુળવાન બાળાના હૃદયમાં પ્રેમ પ્રભાવે લગ્નનું દબાણ થયું ?

મધુ અને શિક્ષાન્તને આવેલ જોઈ ચંદ્રમણીએ ઇન્દિરાને બોલાવી કહ્યું—“ઇન્દુ ? આ ચાર લાડુ અને પુરી વિગેરે લઈ જઈને જે મધુ અને શિક્ષાન્તને આપી આવે જોઈ.”

ઘરમાં કાંઈ પણ નારતાનું થતું તો તે શિક્ષાન્તને અવસ્ય મળવાનુંજ. એમ પરિપાક પડ્યો હતો. મધુ અને શિક્ષાન્ત બન્ને સાંજે ઘેર આડે કે તેમને કાંઈ પણ આવડતું આપી આવવા ઇન્દિરાને તેની માતા કહેતી. અને માતાની એ આજ્ઞા તે ધણી પ્રેમથી ઉડાવતી. કોઈ કોઈ વાર તો તે તેની માતાના કહેવાની શરૂ પણ ન જોતી. પણ આજે “શિક્ષાન્તને આપી આવ.” આ શબ્દ સાંભળતાંજ ઇન્દિરાની સ્થિતિ વિચિત્ર થઈ. તે વખતે તેનું “થું થયું” તેની પણ તેને ખચર પડી નહિ !

આ ! હુંતો નહિ જઈ તેનાથી એકદમ બોલણ જવાયું.

હન્દિરાના નકારથી તેની માતા આશ્ચર્ય ચક્રિત થતાં તેના તરફ જોઇ બોલી—“કેમ !”

તેના ‘કેમ ?’ એ સવાલથી હન્દિરાની વધારે વિચિત્ર સ્થિતિ થઇ. શું ઉત્તર આપવે એ તેને સુઝતું નહતું. પણ કાંઇ જવાજ તે આપ્યા વિના છુટકો નહતો એટલે તે વિચાર કરવા લાગી. વાસ્તવિક રીતે ના પાડવાનું કાચુ તેનું તે પોતેજ જાણી શકતી નહતી એટલે શું કરે ? છેવટે તે પોતાની હાંફળી હાંફળી સ્થિતિ પોતાની માતાના જાણવામાં ન આવે તેવી કાળજીથી હસતા બોલી—“હીક બા ? આપ અડાળીઓ પુરીને-હું આપી આવું.”

ચંદ્રમણીએ જે અડાળીઓ નાસ્તાની પુરી આપી, એટલે તે લઇને હન્દિરા પોતાના બાઇની બોલીમાં ગઇ. એક મધુના હાથમાં આપીને બીજી શશિકાન્તના હાથમાં આપવાને બદલે તે તેના આગળ ટેવણપર મુકી તે બહાર આવી. બોલીમાંથી બહાર નીકળતી વખતે, શશિકાન્તના ચહેરા તરફ બારીક દૃષ્ટિથી જોવાનું તેના મનમાં બહુ આવ્યું, પણ તેનાથી ઉંચુ ગાથુંજ કરાયું નહિ; આ વખતે જે લાજનો ધુંધટ હતો તે પોતાની ઈચ્છા જરૂર પુરી કરત-પણ તેમ કાંઇ નહતું.

તે રસોડા સુધી પહોંચી હતી, એટલામાં ફરી મધુએ તેને પાણી આપી આપવાનું કહ્યું. પાણી આપવાનું એ કદિયુ કામ નહતું. પણ એ દિવસે તેને તે કિંદયુ થઇ પડ્યું હતું. હમેશાં તે ગમે તે કોટો ખાતો તે લઇ જતી. પણ આજે ને રસ્તો-ઉજળો છે કે નહિ ! ખાતો આ લઇ જવો કે પેલો ! આવા અનેક વિચારો તેના મનમાં આવવા લાગ્યા.

છેવટે એક સ્વચ્છ કળશો અને ખાતો ભરી તે મધુની ઝોરડીમાં લઇ ગઇ. જતી વખતે તેના હૃદયમાં જોસથી ધનકારો થવા લાગ્યા. હાથ કંપવા લાગ્યા, અને મુશીબતથી પગ ઉપડવા લાગ્યા ! આમ ચાલી ચતું હશે ! બીકથી કદિએ તે તેના મનમાં ભીંતિનું તે નામજ હતું ! પણ તેના ચહેરા ઉપરથી એમ નો દેખાતું હતું કે તેના અંતઃકરણમાં કાંઈક વિચારનું ટુમુલ થઇ ચાલ્યું હતું, અને તેને લઇ તેની એવી સ્થિતિ હતી. તે જમ કરી બારણા પાસે જઇ લાંબો કોટો ખાતો મુકી બહારથી એજ પગથે પાછી ફરી. આમ થવાનું કારણ માન વિધિ પ્રેરિત કુલ વધુઓના મનનો સ્વાભાવિક લજ્જા ધર્મજ !

* * * * *
હન્દિરા અને શશિકાન્તના લગનનું મુદ્દત નિશ્ચિત થયા પ્રમાણે આજે તે આનંદોત્સવ ઉજવતા હતા, જ્યારે હૃદય લામ યાય છે, ત્યારે તે અવર્ણનીય હોય છે. પણ કોઇ કારણે સોભવસતાથી લાકડે માફડું જોડાય છે ત્યારે તેમાં દેવિ આનંદ હોતો નથી. પણ આ જોડાણ સ્નેહ લગનથી જોડાયેલું હોવાથી આનંદની અવધિ જણાતી હતી.

“મીઠા મેવા મનસિજતણા વહેંચતાં હર્ષ થેશાં,

ચાતાં પ્રેમી હૃદય સહુના સ્નેહગર્ભે ભરેલાં;

બાળા ચિતો નવલ પતિને નાય ચિતે રસીલી;

જાનેવાને ચિત જમણની સોભાવિત વસેલી—”

આ નૂતન દંપતિ પરણી હતી. અને તેમનો સંસાર ઉજમ રીતે ચલાવા લાગ્યો એ જૂઠું લખવાની અગત્ય નથી. પરંતુ એટલું તો કહેવુંજ પડશે કે વિદ્યાવિભુષિ હન્દિરાએ લગ્ન પહેલાં શશિકાન્ત સાથે વિનોદમાં બાગ લીધો હતો, તેવા પછી વિવાહિત જીવનમાં તે લેતી નહિ, પણ બહુજ મર્યાદાનાથ-પતિને પ્રસન્નના ઉપજવનાર જીવન ગાળ્યું ! અસ્તુ.

શાસનપ્રેમી સુમતિશ્રી અને ચારિત્રશ્રીનો બાધ દાયક વાર્તાલાંપ વાંચી સાંભળી સહુએ સાર લેવાની જરૂર

લેખક:-સદ્ગુણાનુરાગી સુનીશ્રી કપૂરવિજયજી.

સુમતિશ્રી-અહા! આપું રહું જિનશાસન પાળી વીતરાગ ભગવાનનાં અમૃત વચન વારંવાર શ્રવણ સાંભળ્યાં છતાં તે નહીં સાંભળ્યો છવો કેમ કરી નાખતાં હશે!

ચારિત્રશ્રી-એકાન્ત દિતકારી સર્વજ્ઞ પ્રભુનાં તેજ્ઞઅમૃત વચનો અત્યે તથા પ્રકારના આદર (વિનય-અહુમાન) ની ખામીથી તે અમૃત વચનો તેવો મંદ આદર કે અનાદર કરનારા સ્વજંદી છવોને અસર કરી નથી શક્તાં તેથી તેના ઉત્તમ લાભથી તેઓ બેનશીય રહે છે. સમજ્યાં! બેન?

સુ-એવા મંદભાગી છવોનાં લાભ શી રીતે ખાલે!

ચા-જો (વિનય-અહુમાન) પૂર્વક વીતરાગ પ્રભુનાં એ અમૃત વચનો સાંભળી હૃદયમાં આદરથી સાચવી રાખી વિવેકથી તેનો ઉપયોગ કરવામાં આવે તો તેથી લાભદશા જરૂર બળે એટલે સત્ય માર્ગોનો આદર થતાં દુઃખ દરિદ્ર દૂર થાય, સહેજે સુખ સંપદાની પ્રાપ્તિ થવા પામેજ.

સુ-તો પછી સુખ દાયક સત્યમાર્ગને જરાજર સમજવાની અને તેમાં પૂર્ણ શ્રદ્ધા આસ્થા રાખીને દૃઢતાથી તે મુજબ ચાલવાની દરકાર કેમ કરતા નહીં હોય શું તેમને સુખ વડાણું નહીં હોય!

ચા-સુખતો તેમને અને સહુ દેહાને વડાણું લાગે પણ સુખ પ્રાપ્તિનાં સાચા માર્ગે ચાલવું દીલા કાયર માણસોને ભારે કથન થઈ પડે છે. તેથીજ તેઓ મનઃમતો શિથિલ માર્ગે પસંદ કરી મોહળા મ્હાલે છે. માદક પદાર્થોનું સેવન કરે છે, છન્દ્રિઓના વિષયોમાં લુબ્ધ બની, ક્ષણિકને કલિપત સુખની ખાતર અતિ ઉન્માર્ગે ચઢી જઈ દુઃખી પામે છે ઉપમારી તાની ગુરૂ તેમને ચેતાવે છે છતાં તે મુઘ્ધ જનો અમજાણ મુઢી શક્તાજ નથી.

સુમતિ-એવા પણ પ્રમાદી છવોનું દિત-ઐય થાય એવી શુભ આશિય ભરી પ્રેરણા કરાય તો તે ધૃષ્ટજ છે. ચા-જવને પોતાની ભૂતવું જરાજર ભાન થવા પામે અને પાપનો ડર લાગે તોજ તે પ્રમાદ-આચરણ તજ. સદા ચરણ સેવવા લક્ષ્યાય. તેથી આપણી ફરજ છે કે તેના પ્રમદ જવને પ્રેમથી તેની ભૂત સમજવી અને ધીમે ધીમે પગ તેની કંટેવ સુધારવા હૃત ભરી પ્રેરણા કર્યા કરવી. એમ કરવાથી કંઈ સુધારો થવા સંભવ થશે.

સુ-જવ દિત માર્ગ તજ અદિત માર્ગ કેમ ચાલના હશે.

ચા-દિતા દિતણું યથાર્થ ભાન-સમજ નહીં હોવાથી.

સુ૦-જ્યારે જીવને લક્ષ્યાલક્ષ્ય, પેષાપેષ, ગમ્યાગમ્ય, કૃત્યાકૃત્ય, ને લાભાલાભ-શુભ હોય તો વિવેક જાગે, અને જીવિત-સુખને ધ્યેયનારો જેમ ઝેરને ઝોળખી ઝેરને તજી, ગમે એવી મીઠી લક્ષ્યાવણી હોવા છતાં તેનો આદર નજ કરે તેમ અલક્ષ્ય અપેષ, અગમ્ય ને અકૃત્ય સેવન દે. પકારી મળી તે નજ આદરે, સ્વારેજ તેને હિતાહિતનું યથાર્થ ભાન થયું દેખાય.

સુ૦-ખડ્ અવિનાશી સુખ મેળવવા જીવે શું કરવું જોઈએ.

ચા૦-અહિંસા (દયા), સંયમ ને તપ લક્ષણ ધર્મનું સેવન.

સુ૦-એ વાતને વધારે સમજમાં ઉતરે એવી સ્પષ્ટ કરશો !

ચા૦-સહુને આત્મ સમાન લેખી અનુકૂળ આચરણ કરવું,

કોઈને પ્રાણહાનિ ન થાય એવા નિર્દોષ ખાનપાન વસ્ત્ર પાત્રથી જીવન નિર્વાહ કરવો. તથા મન-ધન્દિઓની નબળી વાસનાઓને જીતવી.

સુ૦-આવા એકાન્ત હિત માર્ગનો જીવ અનંદ કેમ કરતો હશે !

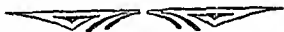
ચા૦-અનેક પ્રકારની અનાદિ કુવાસનાઓના જો-થી.

સુ૦-એવી અનેક પ્રકારની કુવાસનાઓનું જીતે શી રીતે મટે !

ચા૦-યથાર્થ જ્ઞાન-સમજ ભર્યા વેરાગ્ય અને અભ્યાસ યોગે.

સુ૦-તે પણ શી રીતે પ્રાપ્ત થઈ શકે !

ચા૦-અનેક પ્રકારના સારા નરસા અનુભવ ઉપરથી કે તેવા જ્ઞાની સંત-મહાન્તના સમાગમ-સંગતિ થા ચરણ ઉપાસના કર્યાથી છતિશમ.

અમૃત-વચનો.

લેખક:-સદ્ગુણાતુરાગી કપૂરવિજયજી મહારાજ

- ૧ જેટલી હાની કટા શત્રુઓ નથી કરતા તેટલી હાની સ્વેચ્છા ચારીજીવોને કોષ-માન-માયા ને લોભ આદિ પાંચ કષાયો કરે છે.
- ૨ આત્મ હિતેચ્છુઓ એ કોષાદિ ચાર કષાયને જરૂર નિવારવા જોઈએ.
- ૩ લાભ-ઉપશમ-સમતા સહન શીલતાવડે કોષને જીતવો.
- ૪ મૃદુતા-નામ્રતા-સમ્યક્તા-વિનીતતાવડે માન-મદને જીતવો.
- ૫ ઋણુતા-સરલતાવડે માયા-કપટ-દંભ-શક્તાને જીતી લેવા.
- ૬ સતોષ-વૃત્તિવડે લોભ વૃષ્ટાને જીતી મર્યાદિત કરી દેવી,

- ૭ માયા ને લોભ દુઃકાલુમાં મગરૂપે ઝોળખાય છે અને ક્રોધ દ્વિપરૂપે ઝોળખાય છે.
 ૮ ઈર્ષ્યા, રોષ, પરિગ્રહ. મત્સર્યેર પ્રમુખ દ્વેષના અને ક્રોધપર્યાય અર્થ સૂચક નામો છે.
 ૯ ઈર્ષ્યા, રોષ, ક્રોધ, રનેહાદિક અનેક રાગના પર્યાય છે.
 ૧૦ માધ્યમ્ય, વૈરાગ્ય-વિરાગના શાન્તિ-ઉપસમ પ્રસન્ન દેવદાય, કપાયવિગ્ન્ય પ્રમુખ વૈરાગ્ય-પર્યાયો છે તેના વડે પૂર્વોક્તરાગ દ્વેષનો જય થઈ શકે છે.
 ૧૧ રાગ દ્વેષ યા કપાય ઉપરજ સંસાર ભ્રમણાનો બધો આધાર છે તે ઘટે તો સંસાર ભ્રમણ પણ ઘટેજ.
 ૧૨ તેથીજ રાગ દ્વેષથી કપાય જેમ વૃદ્ધિ વાંચના અટકે-તેમાં ઝોળાજ થવા પામે. યાવત તે સર્વથા નષ્ટ થાય એવા ઉપાય આદરવા સદાય ઉજમળી રહેવું ધટે.
 ૧૩ જે જે કારણ નિમિત્તોથી રાગ દ્વેષાદિક વધતા હોય તેને તજવા અને જેથી રાગ દ્વેષાદિક ઘટતા હોય તે આદરવા સુખના અર્થો દરેક દરેક ખપ કરવો જોઈએ.
 ૧૪ જ્યાં સુધી રાગ દ્વેષાદિક સર્વથા નષ્ટ ન થાય ત્યાં સુધી અવિરત ઉદ્વેગવડે તેની કેડ મૂકવી નહી. અર્થાત જે રીતે રાગ દ્વેષાદિક સમુજાગ. નષ્ટ થાય તેવો, સદુદ્વેગ કર્યોજ કરવો જોઈએ. ઇતિશમ

“માતૃ-પ્રેમ.”

And canst, thou, mother, for a moment think,
 That we, thy children, when old age shall shed,
 Its blanching honours on thy weary head,
 Could from our best of duties ever shrink?

“kirke whiti.”

સંસારમાં એવો કોણ મૂઠ અને અગાન છે, કે સ્વમાતાને પ્રેમ પૂર્વક નહિ ચક્રાતો હોય ! એવો કોણ નિમકહરામી ખભાગી છે કે પોતાની જનનીની આગાતું ઉત્સાહન કરે ! માતા ! અરે બહાલી માતા ! તારા નિર્મળ પ્રેમ સાટે આ તારો પુત્ર અહોરાત્ર કમર કસીને તારી મેવામાં તત્પરજ છે, અને સર્વ વ્યાપકને સદાંગ પ્રણામ કરી ચિનતી કરે છે “મહારી માતાની સેવા કરવા મને નિર્મળ કરી, અહર્નિશ શકિત આપ.” તારો નિર્મળ પ્રેમ, તારી પુરુષ, ક્ષમા, ધૈર્યતા, ઉદારતા, તારી પુત્ર પ્રતિ સેવા વૃત્તિ વગેરે પ્રવૃત્તિની સદૃશ્યો નિહાળતાં, હે માતા ! મ્હં હું હું તુજ તારી સેવા તરફ ખળમળી ઉઠે છે. તારી કારણતા કાની સાથે સરખાવી શકું ! અરે માતા ! હું જ્યારે બાલ્યાવસ્થામાં હતો, ત્યારે તુ મને સ્તન પાન કરાવી પુરતી સંભાળ રાખતી હતી. કંઈ દેં ચતું તો પાતાળમાંથી આવી મહારી પૂણું બરનાસ કરી આત્માને શાન્તિ આપતી હતી અરે તુંજ મને કદુઅેપધ પીવાડતી હતી. તુંજ મને શિખામણ દેતી હતી. અહો કથર ? માતામાં આટલો બધો પુત્ર પ્રતિ પ્રેમ ! પ્રથમસા કરતાં યજ્ઞમાં પ્રેમ વહે છે જ્યારે ગંધ વર્ષનો થશે ત્યારે વસ્ત્ર પરિધાનનું જ્ઞાન આવડું.

અનુભવ પામી કરવા શાળામાં મૂક્યો. ત્યાર પુત્ર માટે સ્વાસ્થિ ભોજન પણ વુંજ કરતી. ત્યારે શુભ કેમ વિસરું! જ્યારે દશેક વર્ષના થયો ત્યારે તો ત્યારે પ્રેમ વધતો ગયો. બહારથી મોડો આવું તો વુંજ પુત્રનું રટણ કરતી હતી, અને મહારો પુત્ર હજી કેમ નહિ આવ્યો હોય એવા તરંગરૂપી માળાના મલકા મગજમાં ફેરવતી હતી. વુંજ મને હેતુથી બોલાવતી. વુંજ શબ્દ કાણુ બોલી મહારા મનને રંજન કરતી. તે મને સંસારમાં મૂક્યો. સંસારના દાર ખુલ્લા કરી આપી ત્યારી વાસનાઓ મક્ષણ કરી. માતા! ત્યારો ઉપકારનો લેશ પણ બદલો વાળ્યો નથી. હું શું કરી શકું? જ્યાં ત્યારો પ્રેમ જન્મથીજ છે ત્યાં ત્યારો અમૃત બાળક શું કરી શકે! વું મને સદૈવ હયાતીમાંજ રાખતી અને પ્રેમને લીધે પલકવાર પણ બહાર ન હોતી જવા દેતી ત્યારો શુભો અવર્ણનીયજ છે. માતાની સેવામાં તત્પર રહેવું તે પ્રત્યેક પુત્રની શરજ છે ઉપકારને બદલે અનુપકાર કરવો તે વિશ્વાસપાત્રી મનુષ્યનું કર્તવ્ય છે. ધન્યદા શુભેગાર ગણાઈએ. બહે પુત્ર દુષ્ટત્યારી હોય પણ માતા કુમાતા નમચતિ. માતૃ પ્રેમમાં કદાપિ વિકાર થવાનો નહિ. બહે પુત્ર વધીલ હોય. બેરીસ્ટર હોય, પણ માતા તો કહેવાની કે "કેમ આવ્યો," ધન્ય છે માતા ત્યારી અમૃત વાણીને!

ત્યારો વિશેષથી પુત્રને કેવો સખત ધા લાગે! શુદ્ધ પ્રેમ એકાએક અત્રોપ થાય, તો શું વળે! હો ધન્ય પુત્રની માતા ઘણું જીવે શ્રી પરમાત્માએ માતાને કુદરતી રીતે બાળકો પ્રત્યે અનદદ પ્રેમ મૂકેલો છે તેથી કેળવણી અગર અભણ માતાના પ્રેમની હદ નથી. તો પણ સ્ત્રીઓ (માતા) કેળવણી પામેલી હોય તો તેઓ પોતાના બાળકને નાનપણથીજ સુબોધ અને સદાચરણના રસ્તે દોરી શકે એ સંભવીત છે. સ્ત્રી કેળવણીના પ્રસાર આવું જમાનાને માન આપી સર્વત્ર ટેકણે બહેનો યાય તોજ ઉછરતી પ્રજાનું શ્રેય થાય.

૧૭-૮-૨૨

મહેતા કરણાશ કર નયુરામ.

બાળકોનાં કેટલાંક દરદો અને તેના સાદા ઉપાયો.

તાવ-દૂધના બિગાડથી પેટમાં બાર રહે છે. અગર બાદી જાણાય છે. ને એનાથી બાળકને તાવ આવી જાય છે. એવે વખતે હરડેને દુધમાં ધસીને બાળકને પાણી, (૨) કરીયાતાનું સુઈ કરી અડી રૂપિઆ બાર ઉઠાળી તેનાં ચોડી સાકર મેળવી બાળકને સવાર સાંજ ચમચી ચમચી દત્તા આપવી. (૩) અતિવિધની કળીનું બારીક સુરણ કરવું આ સુઈ સવાર સાંજ બાળકને મધ સાથે ચટાહવું તેનાથી તાવ ઝાડો વિગેરે મટશે ઉલટી તથા ઝાડો.....રસ વંતી લીડીપીપર આંખની ગોટલી એ બધાનું સુઈ મધમાં આપવું

કમળો.....જેને કેટલાક પીળાઆના નામથી ઓળખે છે. તેનાથી બાળક શીકું પડી જાય છે. બાળક માટી ન ખાય તેની સંભાળ રાખવી. તેમજ તેને માટી ખાવા ન દેવી ત્રીકળા સુઈ તથા જરા મંદુર મધમાં ચટાહવું તેનાથી પીળીઓ મટે છે.

પેટનો બાર.....એરંડીયું તેલ મધમાં નાંખી પાણું (૨) કરીયાનું મીઠાઆવળનાં પદ્મ એ બેને સખતોલ લઈ ચોડાં ખાંડી બેઠવું પાણી નાખી ઉઠાળો કરવો તે ઉકાળામાં થોડે ઓળ નાંખી બાળકને પાણું.

આંચકી.....આ દરદમાં બાળકના હાથ ખમ જેવાય છે. અને શરીર તવાઈ જાય છે. માંથું ઠંડું રાખવું બાળકના ભાગે ગરમ રાખવા એ સલાહ કારક છે

વવરાવળ.....હ્રદ અગર ધાવણમાં જરા ઝેરંડીયું મેળવી તેમાં થોડું મધ નાંખી પાવુ લોહી વાળે ઝાડો.....જે બાળકને ઝાડમાં લોહી પડતું હોય તો નીચેની દવાઓ કરવી.
(૧) ઇન્દ્રજવ ને બીલીતો ગર્ભ એ જે દવાઓતું ખાંડી ચુર્ણ કરવું તે ચુર્ણ ચોખ્ખાના ઘોણામાં મધ મેળવી પીવું (૨) સુંકે અતિવિપની કળી નાગરમેય વાળે તથા ઇન્દ્રજવ એ બધાનો ઉકાળો કરી પાને ભરડા માટે.....અજમે વાવડીંગ લીંડી પીપર એ બધાતું ચુર્ણ ગરમ પાણીમાં આપવું,

ઉલટી માટે.....ધાવણના દોષથી કે કેટલાક બીજા દોષોથી અથવા કરમીયાથી બાળકને ઉલટી થાય છે માટે નીચેની દવા આપવી.

પેટમાં બાદી હોય તો સાધારણ બાળક ખમી સકે તેવો જુલાબ આપવો જોઈએ, કળી-ચુનાતું આછરેલું. પાણી મધ નાંખી પાયા કરવાથી ઉલટી બધા થાય છે.

બાળકનું ભરાઈ આવવું.....આ દરદ ખાસ કરી બાળકોની માતાઓના ખાનપાન સબંધી એ દરકારીના અંગે બાળકને થાય છે. આ દરદમાં બાળકને તાવ આવે છે. ને તાવ ની સાથે છાતીમા કફ બરાય છે આ દરદ બધ બરેલું છે. છાતીના કફને વીખેરી નાંખવો ને તાવને વધવા ન દેવો એ આ દર્દના મુખ્ય ઉપાયો છે,

(૧) હરડેને પાણીમાં ધસી મધ મેળવી પાવી. (૨) અતિવિપ પીપર એ બેની બૂકી મેળવી ધમાસાને ઉકાળીને તેના એક ચમચા પાણીમાં મેળવી દિવસમાં બે વાર પાવી. ટરપેન્ડાઇન છાંટીને તેની વાસ વાળું ગરમ કપડું બનાત ફલાલીન કે કામળો છાતી તથા પાસ-જાની આસપાસ વીંટી રાખવી પરન લાગવા દેવો નહિ. ગરમ પાણીનો શેક ખસખસના ડોડા ઉકાળી તેનો વરાળીઓ શેક કરવો તેમજ અગ્રસી ખદખદાવી બાંધવી આ શેકમાંથી કાઢ પસંદ શેક ચાલુ રાખવો. શેક કરતાં પહેલાં પાંચળાં ઉપર ટરપેન્ડાઇન ચોપડવું.

ઝાડો અતિસાર.....આ દરદ થવાનાં કારણ ધણાં છે જેવા કે દાંત કુટવા ધાવણનો દોષ થરડો, અપચો, ગરમી, ઝેરીની, ગરમી, બીજે રોગને પેદાશ કરતી/ય થયા સુધે તે. પણ ઝાડો થાય છે અછાણને કરમીયાનો ઝાડો સફેદ રંગનો થાય છે. પેટનું દરદ હોયને બાળક રો રો કરતું હોયતો ઝેરંડીયુ પાવું અથવા હરડેનો ઘસારો આપવો. દાંત કુટતા હોયતો બાળકને ખાનપાનની તળવીજ રાખવી. તેમજ બાળકને દાંત કુટતા ઝાડો દવાઓ આપવાથી રોકાશે નહિ પણ દાંત આવી ગયાબછી દવાકર્ચા, વમર ઝાડો, મટી ઝંજીર, તાંકાં આ દરદોમાં અતિવિપની કળીનું ચુર્ણ કરી રાખી ચુકતું તેમજ અંબિ જવો જેને આપણે કડંવી નમ્બા નામથી ઓળખીએ છીએ તેનું પણ ચુર્ણ કરી રાખવું આ ચુર્ણ નિર્ભય રીતે પાણી અથવા મધ સાથે આપવાથી બાળકના ધણ દરદો મટે છે અતિરિપ તેમજ મામે જવાતું સંપુર્ણ વર્ણન વાંચવું હોય તો વાંચો (કરંયાથી પ્રગટ થતાં આરોગ્ય સિન્ધુ વર્ણ પહેલું અંક-પહેલા તથા ચોથો.) સંપુર્ણ વીગતવાર લખવામાં આવેલ છે.

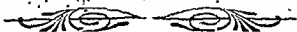
. વોલ્લેસ આર. વૈદ્ય.

ખરગપુર બી-એન-આર.

સુકેત વચનસાર.

લેખક:—સદ્ગુણાનુરાગી કપૂરવિજયજી મહારાજ.

- ૧ હિત કાર્ય કરવામાં આજસ ન કરવી. વખત ગયો પાછો નહીં આવે. એટલે ઇચ્છા યતાંજ વિવ્રંધ સહિત સ્વપરહિત કરી લેવું.
- ૨ જંગતની માયામાં ભલાભલા લાભ જેનો ભોળાઈ કસાઈ જાય છે, તેનાથી સાવધાન રહી બચી શકે તેજ બહાદુર છે.
- ૩ સજ્જન તરફનો ત્રાસ સારો પણ દુર્જનની માયા ભૂંડી.
- ૪ મેઘ, વૃક્ષ ને સરોવરની પેરે સંતનુ જીવિત પરાંપકારથે છે.
- ૫ વહેતા પાણીની પેરે પ્રતિબંધ રહિત કરતા સાધુ સારા રહે છે,
- ૬ મોહ રહિત ને જ્ઞાન, ગુણરાગીને ભક્તિ, નિબંધ (નિરૂપાધી) મુક્તિ અને નિર્લોભીને ખર્ચ સુખ પ્રાપ્ત થઈ શકે છે.
- ૭ સાચા હીરા મોતીના જેવા સદ્ગુણીજનો આપ બહાઈ કરતા નથી. ખરા ઝવેરીસમા સદ્ગુણાનુરાગીજનો તેનો લાભ મેળવે છે.
- ૮ ભણવામાનથી નહીં પણ વિશુદ્ધ પ્રેમથી પંડિત થવાય છે.
- ૯ પંડિતે પંડિત મળે તો આનંદ, મૂર્ખે મૂર્ખ મળે તો કલેશ.
- ૧૦ જ્ઞાન-શરમ અતુરને હોય ત્રાપને નહીં; તેને તો પેટ ભરવાનુંજ કામ ગમે. ગર્જનની જેમ તેને ખીજી ગમ હોતી નથી.
- ૧૧ નિરાગી-નિસ્પૃહીને દુનિયા બધી નમે છે. તેને કાષ્ટની કશી પરવા હોતી નથી. તે પોતાના સ્વરૂપ-ધર્મમાંજ નિમગ્ન રહે છે.
- ૧૨ ખરી લે જ્ઞાગી સારે જાણવી કે તે કદી તૂટે નહીં-અતૂટજ રહે.
- ૧૩ વિશુદ્ધ (નિઃસ્વાર્થ) પ્રેમ ભક્તિની ખુમારી અજ્ઞ છે.
- ૧૪ ખરા સંતસાધુને પરમાત્મા દેવસમા પવિત્ર ગણી ભેદ રહિત મળવું, તે તેની સેવા-ઉપાસના કરી કૃતાર્થ થવું.
- ૧૫ દુર્લભ્ય સંત સમાગમ સમુદ્ધાનું કથું લેખી શકાય નહીં.
- ૧૬ ખરા સંત-સાધુ અગાધ શાન્તિ (વૈરાગ્યરસ) થીજ ભરેલા હોય છે.
- ૧૭ એવા સંતજનની સેવામાં જે દિવસ જાય તેજ લેખે ગણાય.
- ૧૮ મનવચનને કાયામાં યુન્ય-અમૃતથી જે ભરેલાં છે એટલે જેમના વિચાર વાણીને આચાર ઘણાજ પવિત્ર છે. અનેક પ્રકારના ઉપકાર કરવા વડે જે સદુ કોઈ સુખ શાન્તિ ઉપજાવે છે અને અન્યના લેશમાન ગુણને લેખી દીક્ષમાં પ્રસન્ન થઈ જાય છે એવા વિરલ સંતજનો આ પૃથ્વી તળે પાવન કરી રહ્યા છે. તેમની શુદ્ધ દિલથી સેવા-ભક્તિ કરનાર ગમે તે પાવન થઈ શકે છે. તેમાં પ્રમાદ કરનારને પાછળ પડતાવું પડે છે, ધતિશમ્

એક પૈડાંની ગાડી.

લેખક:—અંબેલાલ મકનજી વશી, અઠવા, સુરત)

જે આપણે કોઇ મહાત્મા અમણુ માણસને પણ પૂછીશું, કે બાપ! “એક પૈડાંની ગાડી ચાલી શકે છે? તો તે પણ ‘ન’ કારમાંજ ઉત્તર આપશે. એ વાત તો નિઃસંશય સત્ય છે, કે ન્યાં સુધી ગાડીનાં બને પૈડાં પોતપોતાનું કાર્ય કરવા લાયક ન હોય, ત્યાં સુધી ગાડી બરાબર રૂપમાં ચાલી શકતી નથી એ પ્રમાણે સંસારરૂપી સડકપર સમાજરૂપી ગાડીમાં પુરૂષ તથા સ્ત્રી એ બે પૈડાં એ બંને પૈડાં દુરસ્ત ન હોય, તો ગાડી ચાલવી મુશ્કેલ થઇ પડે છે. સંસારરૂપી સડકપર ખાઈ, ખંધમાં પુષ્કળ નડે છે, માટે એ સડકપર ગાડી ચલાવવા સાર બને પૈડાં ઉત્તમ પ્રકારથી દુરસ્ત હોવાં જોઈએ. જે પુરૂષ શીક્ષિત-મજેલા હોય અને સ્ત્રી અશીક્ષિત અમણુ હોય, તો અનુચીત જણાય અને સમાજ ખડતી હાલતમાં રહે.

મારા, ધણા મિત્રો કહે છે, કે ‘સ્ત્રીઓ શિક્ષાની અધિકારણી નથી’ સ્ત્રીઓને શિક્ષા આપવી, બણાવવી એ આપણા હારેજ આપણા પત્રમાં કુડાડી મારવા સમાન છે. તો શું સ્ત્રી, શિક્ષાની અધિકારીણી નથી! શું સ્ત્રીઓને બણાવવાની જરૂર નથી! એ વિષયપર વિચાર કરતાં પહેલાં આપણે જાણવું જોઈએ, કે શિક્ષા એ શું છે! કે-જેથી વિવેક, બુદ્ધિ વધે, શારીરિક, માનસિક અને આધ્યાત્મિક શક્તિનો વિકાસ થાય, અને પોતપોતાના કર્તવ્યનું જ્ઞાન થાય. ત્યારે કેમ સ્ત્રીને શિક્ષાનો અધિકાર નથી!

પ્રાચીનકાળમાં સ્ત્રીઓ શીક્ષિતા હતી, એમાં તો કોઈ સંદેહ લાવી શક્યો નહિ. દેવદુતિ, ગાર્ગી, સીતા, સાવિત્રી, ગાન્ધારી કત્યાદી સ્ત્રીઓ પંકાઈ, એ બેશક શિક્ષાનું જ પરિણામ છે. એમણે બતાવી આપ્યું છે, કે શીક્ષિતા યવાયી અલભ્ય, સુલભ થઈ શકે છે. ત્યારે એવો કોણ મુઠ્ઠા દ્ય માણસ સ્ત્રીને શીક્ષિતા બનાવવાનો અર્થાત કેળવણી આપવાનો સ્વીકાર ન કરે?

પ્રાચીન કાળની સ્ત્રીઓ જે પ્રકારે જીવન ગાળતી હતી. એક તો, આ જન્મ બ્રહ્મચારિણી રહેતી વેદોત્તું અધ્યયન અને ધર્મની વાતમાં જીવન ગાળતી હતી. એ પ્રકારની સ્ત્રીઓ સંસારમાં બહુજ ઓછો સંખ્ધ રખતી હતી. દેવદુતી એ પ્રકારની હતી. ખીજી ગૃહસ્થ બનતી હતી. પોતાના પતિની સાથે ધાર્મિક વિવાહની આશ્રયના કરતી હતી. પતિની સેવા કરતી હતી. તથા પતિને યથાશક્તિ મદદ કરતી હતી. તેને માટે પતિ, એજ સર્વસ્વ દત્ત. એ પ્રકારની સ્ત્રીઓમાં સીતા, સાવિત્રી કત્યાદી હતી. પહેલા પ્રકારની સ્ત્રીઓ જે બ્રહ્મચારિણી રહેતી હતી, તે બ્રહ્મવાદિની કહેવાતી હતી. પરંતુ આજકાલ બ્રહ્મવાદિની તો હોતીજ નથી માટે આ લેખને સ્ત્રીની સાથે કાંઈ સંબંધ નથી.

હું ધારું છું; કે સ્ત્રીઓને કેળવણી આપવામાં તો સદું કોઈ સહમત થશેજ. પરંતુ કય પ્રકારની કેળવણી આપવી એ વિવાદ ઘસત વિષય છે. કેમકે સ્ત્રીને પુરૂષના જેવી કેળવણી અધિકાર નથી, કિંવા પુરૂષના જેવી કેળવણી સ્ત્રીને ઉપયોગી નથી.

જે સ્ત્રીઓને પણ આધુનિક કેળવણી આપવામાં આવે, તો તેઓ પણ આધુનિક કેળવણી લઇને લંડો ડાકર, લંડો બેરિસ્ટર, જતી થકે છે. સુ કુમારતાનો જે દોષ સ્ત્રીઓપર મહેશે હોય છે, તે ઠીક છે. પરંતુ પાશ્ચાત્ય સ્ત્રીઓએ દહિનમાં દહિન કામ કરી બતાવ્યું છે. શું વીરત્વ છે! નહિ કદાપિ નહિ. સ્ત્રીઓનું વીરત્વ સ્ત્રીયત્વમાંજ છે. જ્યારે સ્ત્રીઓ આધુનિક

શિક્ષા ચક્રણ કરી શકે છે, તો શું આપણે એ શિક્ષા, કેળવણી આપીએ ! નહિ કારણ કે એ ખરાબ છે. વળી જે શિક્ષા હાલ માણસોને આપવામાં આવે છે, તે સ્ત્રીઓને નજ આપવી જોઈએ. અને જે શિક્ષા સ્ત્રીઓને માટે ઉપકારિણી થઈ શકે છે તે પુરૂષને માટે નથી. વળી ધર્મથી પુરૂષ અને સ્ત્રીને ભિન્નભિન્ન ગુણો પ્રદાન કીધા છે. પુરૂષને ધર્મથી ઋષ્ટ પુષ્ટ અને બળવાન, શક્તિશાળી બનાવ્યો છે. માટેજ સ્ત્રીઓનું નામ “અમળા” પડી ગયું છે. વિધાતાએ સ્ત્રીઓને લજ્જા, દયા આદિગુણો આપ્યા છે, તથા પુરૂષને નિર્ભયતા વિરતા આદિગુણોથી સુશોભિત કીધા છે.

સ્પષ્ટ માલમ પડે છે, કે સ્ત્રી પુરૂષના કર્તવ્ય ભિન્ન ભિન્ન છે. જ્યારે બંનેમાં આટલું અંતર છે, ત્યારે સમાન શિક્ષા શી રીતે હોય શકે ! જે હાંકો સ્ત્રીઓને સમાન અધિકાર અને સ્વતંત્રતા આપવામાં પક્ષમાં છે, તેઓની એ ધારણા તદ્દન અર્થ શૂન્ય છે !

સ્વર્ગ પ્રથમ તો એને માતૃ ભણતું જ્ઞાન રહેતું જોઈએ. પ્રાચીન જણાય છે, કે કોઈપણ બાપના કાળા અક્ષર એને માટે મેરા બરાબર હોય છે જ્યારે ચીટ્ટી યા કાગળ વાંચવો અગર લખવો હોય છે, તો એ બીજાની પાસે મટકતી ફરે છે. તેથી અન્ય માણસો ધરની શુભ વાતો જાણી જાય છે વીર સુધી ગણતાં પણ નથી આવડતું. હવે વિચાર કરો કે એથી એટલું નુકસાન થાય છે ! માટે સ્ત્રીઓને માતૃભાષાનું જ્ઞાન વયેટ હોવું જ જોઈએ. જેથી એ આપણાં ધાર્મિક ગ્રંથો વાંચી, સમજી, એકવાર ફરી સાવિત્રીના જેવો આદર્શ જગતની સામે રાખે. વળી સંસ્કૃતનું પણ થોડું જ્ઞાન હોય, તો તે પણ સાફ કહેવાય. ખાસ કરીને નીચે જણાવેલા વિષયનું પણ જ્ઞાન હોવું જોઈએ:—

(૧) પાક્યાસ્ત્ર (રસેઈ જનાવવાની રીતો) (૨) સીવજ્ઞ ગૂંથજ્ઞ કામ (૩) શિશુપાલન (ખાળકાને શી રીતે પાળવાં તે) (૪) ગૃહધર્મ (૫) શિશુશિક્ષા (ખાળક કેળવણી) (૬) ખાળચિકિત્સા.

ઉપરોક્ત વિષયો સ્ત્રી જીવનને માટે પરમ આવશ્યક છે. એજ એને માટે શિક્ષા છે, એ જો જ્યારે બંને પેઢાં પેટપેતાના કર્તવ્ય બરાબર જાણી શકશે, ત્યારેજ ઉચ્ચાન ચશે. ઇતિ.

સદાચાર વિધે

શાર્દૂલ વિદીહિત છંદ

ધન્યા જે હોય કાંઈ કોઈ જનને, સંસારના સુખની અથવા આ સંસાર ખાર સમજી, નિજાતમે ઉદ્ધારની મૂળજ રસને! એક હોય માટે, ચાલો સદાચારથી માને! દુરાચારને વિષ ભરી, ડંસી રહો નાગણી ૧ શું જાણો કદી પાસ નામ વદનિ, લેવા કદી હાથમાં! સમજી તેવું દુઃખ-માધ-નગરે, જળજે શુદ્ધાચારમાં ઇન્દ્રિય શક્ય વિચાર સાવ સધળા, કાઢી ફરી સ્થીરતા ધ્યાથી ઉત્તમ ધ્યાન મહાન શુકલે, પામે ખરી સંપદા

દીપચંદ્ર ઓધવજી શાહ "લાવ-

મરનારના કુટુંબ પાસે જઈને શું કરવું તે વિષે બે સખીનો સંવાદ

લેખીકા અનુભવી બહેન હરકોર પાલીતાણા.

પ્રશ્ન—શાન્તા—ચંચળ બહેન હમણા ધણા દિવસથી કેમ દેખાતા ન હતા.

ઉત્તર—ચંચળ—બહેન શાંતા હમણા મારા સંબંધીમાં એક મરણ થયું છે તેથી ત્યાર વારંવાર જવું પડે છે માટે તમોને મંગી શકી નથી.

શાંતા—બહેન ત્યાં જઈને શું કરો છો.

ચંચળ—શાંતા બહેન શું દરેા છે શું તમો આટલું બધું બૂલી ગયા અને મરણ થાને ઘેર જઈ શું કરવું તે પુછો છો. મરણ થાય તેને ઘર જઈને છેડા વાળવાની વખતે છેડા વાળીએ મરનારના સંબંધીઓ પાસે દીવગીરી કરીએ મરનારને યાદ કરીએ.

શાન્તા—અરે ભોળાં ચંચળ બહેન તમોતો ભોળાંકર રહ્યા મરનારને ઘેર જઈને તેમને સ્નેહીઓને મીઠા અને વેરામ્ય બરેલા શબ્દોથી તેઓને શાંતી આપવી એવી વાતો કરવી કે તેઓ પોતાનું દુઃખ બૂલી જાય અને ઘડીવાર તેમને આંખડાથી લાભ એવો મળવો જોઈએ કે સ્નેહને લઈને મરનારના સંબંધીઓનું હૃદય શોકથી આકુળ વ્યાકુળ બની ગયું હોય મગજ ચિંતાને લઈને શાંતી વિનાનું યથા ગયું હોય તેથી તેઓના હૃદયને ત્યા મગજને શાંતી વળે તેવા ઉપાયો કરીને તેઓને રડવા કૂટવાના દુઃખથી જોમ અને તેમ મુક્ત કરવા જોઈએ મરનારને ઘેર જવાનો હેતુ આજ છે કે તેમના વિગ્રહિત કુટુંબને શોકથી મુક્ત કરવું એજ છે પણ ત્યાં જઈને રડવું ત્યા કુટુંબ અને એવા શબ્દો બોલવા કે સામાને એટલે સાંભળનારને રડવું આવે ત્યા કદાચ કોક બહેન શાણી અને સમજી હોય એણે રડે તો તેને વધારે રડવા કુટવાના ઉપાયો કરવા આવું કૃપ્ય કરવાને માટે મરનારને ઘેર જવાનો હેતુ નથી.

ચંચળ—પ્રીય બહેન શાંતા ખરેખર તમારું કહેવું સત્ય છે આત્યાર સુધી હું અગામ હોવાથી મરનારને ઘેર જઈને વધારે ન કૂટે તેને કૂટાવેલ છે વધારે ન રડે વધારે શોક ન કરે તેવી શાણી બહેનોની પાંચ દય બહેનોને બેગી કરીને નિંદા કરી છે વળી શું કરું બહેન હમણા મારા એક બેનપણીના પતિ અકસ્માત મરી ગયા અને તે મારા બહેન ધણા શાંત અને શુશીલ હતા અને પોને સમજતા હતા કે અગર્યું તે કોટી ઉપાયે સંધરનાર નથી આવું બધા કોષથી સંધાય તેમ નથી અને સ્વપ્ન દુઃખ ભોગવવું તે કેવળ પુન્ય પાપનો હૃદય છે તેથી મારા બહેને વિચાર્યું કે હવે મારા સોભાગ્યશ્રી સુધ્ધ અસ્ત થયો તે હવે મારા રડવા કૂટવાથી હૃદય થવાનો છે ના નહિજ થાય એમ વિચારીને તેઓએ કુટુંબ ત્યા છેડા વાળવો બંધ કર્યો ત્યારે ગામની બેરીએ એકઠી થઈને તેમાં હું તો આગળ જઈ બાઈ કૂટને કૂટે મરી જવાનું નથી બીજી કે કાજો કેર થયો ત્રીજી કહે હાથ દુઃખ પડવામાં બાકી રહી નહિ આવ્યા અનેક પ્રકારના શબ્દો ઉપર શબ્દો નીકળતા માંડ્યા અને તે મારી સખીએ સાંભળ્યા અને તેનાં હૃદયની દિગ્ગત વૂટી પડી અને તે સમજી છેતીં પણ એમાં બની ગઈ. શાંતા બહેન આજે તમારા સમજાવવાથી મે સત્ય જાણ્યું કે આ ખરેખર મોટું પાપ બાંધી હું પણ બહેન આપ મારા ઉપકારી થયા અને આપના આ અસ્તિત્વનો ખાતો બદલો વાળી શકું તેમ નથી પણ આજથી બહાલી બહેન પ્રતીતિ રાહ છે હવે તો ઉપર બતાવેલી એટલા કોષ દિવસ નહિ કરું અને મરનારને ઘેર જઈને તેના કુટુંબને શાંત આપીશ.

શાંતા—ચંચળ બહેન તમોને પણ ધન્યવાદ છે તમારી પ્રતીતિ જાણીને હું ધણી ખુશી થઈ બહેન પ્રતીતિ બરોબર પાળજો પણ લઈને કેટલાએક બહેનો મૂકી-દે છે તેથી અગામ બહેનોને નિંદા કરવાનું મને છે માટે તેવું ન કરશો એજ મારી છેલ્લી બલામણ છે.

શ્રીઓના સન્માન!!

ગુણાખય ૮ મુળાષ્ટક બાવિંશી

હેડ માર્શર, ધરમાઈલી રફત, દારેસવામ, (આફ્રિકા)

બારતની મહાન દેવીયો! આપના સન્માન શી રીતે કરવા? આપણા જીવનસંવાનની એવી નેમગીર્ક ખીલવન છે કે તેના સન્માન અંગે જીવનની આટલી આપીયે તો પશુ જોગ છે!! જમાવાવર્તની મહીલાઓ! એ કથન તો સર્વથા અત્ય છે કે, જ્યાં આપના સન્માન યાપ છે ત્યાં દેવો પશુ પ્રસન્ન રહે છે, તો આપના સન્માન અમીન ગુલાન, અને સમધુર પુખ્તી કરીયે! અરે! આપના અર્ચુ બન્ધુભાવે વન્દીયે! દેવાને શી રીતે પ્રસન્ન કરીયે! વિધની સજારીયો! ત્દમારા આત્મ વિશ્વાસથી ગૃહસ્થાશ્ર। સુન્દર ધાગે છે, ત્દમારા રનેહ અર્થો સન્માનથી, જીવનવચ્ચને ગતિ મળે છે, ત્દમારા કાસ્યથી ગૃહ દેવિવમાન ધાગે છે, અરે ત્દમારી હૃદય સંતુષ્ટતિથી, વિધને આદ્રહાસ મળે છે? એી હે મહીનાઓ! તૃમ યાવ!! અંતરના આશીર્વાદની વૃદ્ધિ કરો? અને અમારા ગરીબ હયાના સન્માન સ્તીકારી શુભાશોપ અર્પો!!

જાહેર ખાખર.

સુરત જૈન વનિતા ત્રિશ્રામની બાળાઓને પોતાને ત્યાં આવના બ્રાહ્મિ પ્રસંગોની ખુશાલીમાં ભોગન અપાય છે અને એ રીતે શુભ દિવસોમાં પુષ્પ કૃતિનો લાભ મહિનિવેશ ઉદારચિત સન્નજન સદ્ગૃહસ્થો તરફથી પેરાય છે આતુ માસમાં નીચે વખેના સન્નજનો તરફથી આશ્રમની માળાઓ તથા બાહ્યને ભોગન અપાયુ હતુ

૧ રા રા શેઠ દીપચંદ મેળાપચંદ સુખડીઆ તરફથી મી. બહેન સુભદ્રાના લગ્ન પ્રસંગે બોળન
૨ રા રા શેઠ પ્રેમચંદ વમળચંદના તરફથી મી. બાઈ પલાનાના લગ્ન પ્રસંગે બોળન
૩ રા રા શેઠ નાયુબાઈ નગીનદાસ શુદ્ધારીનાથા તરફથી પોતાની પુત્રીના લગ્ન
પ્રસંગે બોળન

સુરત જૈનવનિતા વિશ્રામને મળેલી મદદ

૨૦૦-૦ • ગોત્રીના ધરમના જાડાના મહાગ્નના તરફથી મુમુક્ષુ

૨ -૦-૦ રા. સા. દીપચદ જ્ઞાત સાદડી તા મારવાડ

૨૫-૦-૦ રા. શેઠ સુવ્યદ કચરા મુખર્જી

૩-૦-૦ દીપચદ્ર ઓધવજી વાલ ભાવનગર

३-०-० भारत भक्तसुखराभलाष्ट अभिलाष

અમદાવાદના ગ્રાહકોને ખાસ સગવડ

આ મહિલા ભૂલુ માસિં પત્રના અમદાવાદ ખાતેના જે આદેશના લવાજમના પૈસા બાકી હોય તેમણે તથા નવા ચનાર આદેશો પોતાનું લવાજમ ભાઈ ગોઠવણદ સાકરચદને (૩- શાંતિનાયની પોળ અમદાવાદ) આપતુ આ પ્રમાણે કરવાથી આદેશને મનીચીડદ તથા વી પી અચનો બચાવ થશે

વ્યવસ્થાપક મહિલાબૃ પણ મુરત.

મરનારના કુટુંબ પા .

બે સખી .

લેખીકા અનુભવી બહેન

પ્રશ્ન—શાન્તા-ચંચળ બહેન હમણા ધણા દિવસ

ઉત્તર—ચંચળ-બહેન શાન્તા હમણા મારા સંઘ
વારંવાર જવું પડે છે માટે તમેને મળી શકી નથી.

શાન્તા—બહેન ત્યાં જઈને શું કરો છો.

ચંચળ—શાન્તા બહેન શું કરો છો શું તમે આટલું

ને ઘેર જઈ શું કરવું તે પુછો છો. મરણ ચામ તેને ઘર

વાળાએ મરનારના સંબંધીઓ પાસે દીકરીની કરીએ મરનારને પાદ .

શાન્તા—અરે બોળાં ચંચળ બહેન તમેતો બોળાંજ રંઘા મરનારને ઘેર જ

સ્નેહીઓને મીઠા અને વેરાગ્ય ભરેલા ચખ્ખોથી તેઓને શાંતી આપવી એવી વાતો કરવી

તેઓ પોતાનું દુઃખ બૂલી જાય અને ધર્મીવાર તેમને આપણાથી લાભ એવો મળવો જોઈએ

કે સ્નેહને લઈને મરનારના સંબંધીઓનું હૃદય શોકથી આકુળ વ્યાકુળ બની ગયું હોય મગજ

ચિંતાને લઈને શાંતી વિનાનું યદ્ય ગયું હોય તેથી તેઓના હૃદયને ત્યાં મગજને શાંતી

વળે તેવા ઉપાયો કરીને તેઓને રડવા કૂટવાના દુઃખથી જમ અને તેમ મુક્ત કરવા જોઈએ

મરનારને ઘેર જવાનો હેતુ આજ છે કે તેમના ચિગ્દિત કુટુંબને શોકથી મુક્ત કરવું, એજ

છે પણ ત્યાં જઈને રડવું ત્યાં કુટુંબ અને એવા શબ્દો બોલવા કે સામાને એટલે સાંભળનારને

રડવું આવે ત્યાં કદાચ કોઈ બહેન શાણી અને સમજી હોય એણે રડે તો તેને વધારે રડવા

કુટવાના ઉપાયો કરવા આવું કૃત્ય કરવાને માટે મરનારને ઘેર જવાનો હેતુ નથી.

ચંચળ—મીઠા બહેન શાન્તા ખરેખર તમારું કહેવું સત્ય છે અત્યાર સુધી હું અગામ

હોવાથી મરનારને ઘેર જઈને વધારે ન કૂટે તેને કૂટાવેલું છે વધારે ન રડે વધારે શોક ન કરે

તેવી શાણી બહેનોની પાંચ દસ બહેનોને ભેગી કરીને નિંદા કરી છે વળી શું કરું બહેન

હમણા મારા એક બેનપણીના પતિ અકસ્માત મરી ગયા અને તે મારા બહેન ધણા શાંત

અને શુશીલ હતા અને પોતે સમજતા હતા કે બગાડું તે કોટી ઉપાયે સુધરનાર નથી આવું-

પ્ય કોઈથી સંધાય તેમ નથી અને સખ દુઃખ ભોગવવું તે કેવળ મુન્ય પાપનો ઉદય છે તેથી

મારા બહેને વિચાર્યું કે હવે મારા સોભાગ્યશી સર્વ અસ્ત થયો તે હવે મારા રડવા

કૂટવાથી હૃદય થવાનો છે ના નહિજ ચામ એમ વિચારીને તેઓએ કુટુંબ ત્યાં છેકા વાળવો

બંધ કર્યો ત્યારે ગામની બેરીએ એકી રૂથને તેમાં હતો આગળ જઈ બાઈ કૂટને કૂટે મરી

જવાવું નથી બીજી કે કાજો ફેર ચયો ત્રીજી કહે હાય દુઃખ પડવામાં બાઈ રહી નહિ આવો

અનેક પ્રકારના શબ્દો ઉપર શબ્દો તીકળવા માંડ્યા અને તે મારી સખીએ સાંભળ્યા અને

તેના હૃદયની દિગ્ભત વૂટી પડી અને તે સમજી ઊઠી પણ એમના બની ગઈ. શાન્તા બહેન

આજે તમારા સમજાવવાથી મેં સત્ય જાણ્યું કે આ ખરેખર મોટું પાપ બાંધુ છું પણ બહેન

આપ મારા ઉપકારી થયા અને આપના આ પશ્ચિમનો બાળો બદલો વાળી ચક્રું તેમ નથી

પણ આજથી બહાલી બહેન પ્રતીગા કરું છું કે હવે તો ઉપર બતાવેલી એકા કાષ દિવસ નહિ

કરું અને મરનારને ઘેર જઈને તેના કુટુંબને શાંત આપીશ

શાન્તા—ચંચળ બહેન તમેને પણ ધન્યવાદ છે તમારી પ્રતીગા જાણીને હું ધણી ખુશ થઈ

બહેન પ્રતિગા બરોબર પાળજો પણ લઈને કેટલાએક બહેનો મૂકી દે છે તેથી અગામ બહેનોને

નિંદા કરવાનું મને છે માટે તેવું ન કરશો એજ મારો છેલ્લો બલામણ છે.

વિપ્રયાનુક્રમણિકા.

વિષય.

લેખક.

પૃષ્ઠ.

૧ નત્ર વચનો ખોલવા સુખોપ	રા. રા. પ્રભુસંકર નરભોરામ બ્યાસ	૨૧૭
૨ સુતાની એકકણ	શ્રી પ્રમીલાબહેન	૨૧૮
૩ અદિસા અને સત્ય	સા. કનુબહેન મળુલાલ દવે	૨૨૨
૪ મદત્વના ત્રણ પ્રશ્ન	શ્રીમત કવિ બાળકૃષ્ણ કાશીનાથ	૨૨૪
૫ સંપૂર્ણ સુખમય ગૃહસ્થાશ્રમ	રા. રા. પ્રભુસંકર નરભોરામ બ્યાસ	૨૨૬
૬ સ્ત્રીઓનો દરજ્જો	રા. રા. વી. ટી. ડોહરી	૨૩૪
૭ લેણદેણ	રા. રા. વજ્રલાલ મલ્લિકા	૨૩૬

શ્રી જૈન વનિતા વિશ્રામનો હેતુ.

હોળ ગોપીપુરા સુરત.

આ સંસ્થાનો મુખ્ય હેતુ એ છે કે જૈન વિધવા બહેનો આ સંસ્થાનમાં રહી સાધુ જીવન ગાળે, ધર્મની સંખ્યામાં ગાન પામે, તેઓનું નિરૂદ્ધમી જીવન ઉદ્ધોગી બને, તેઓ કતબપરા-યણુ યાપ, તથા તેઓની માનસિક તથા આધ્યાત્મિક સ્થિતિ સુધરે કે જેથી તેઓનું જીવન આપોઆપ શાંતિવાળું ગૌરવવાળું તથા આત્મશ્રદ્ધાવાળું બને, અને તેઓ પોતાના કુટુંબને સહાયક, તથા સમાજને પણ ઉપયોગી થઈ પડે તે ઉપરાંત સંધવા આવિકા બહેનો તથા જૈન કન્યાઓને ધર્મનિતિની તથા વ્યવહારિક કેળવણી આપવી કે જેથી તેઓ ઉત્તમ ગૃહિણી તથા માતા બને અને કર્તવ્યનિષ્ઠ થાય.

આ પુત્ર સુરત લીમડાઓમાં આવેલા ધી સુંદર પ્રીન્ડીંગ પ્રેસમાં વીકલદાસ કીકાલાઈએ જાણ્યું અને બહેન રૂકિમણી હીરાચંદ મોતીચંદની સીધવાએ ગોપીપુરા સુરતમાંથી પ્રગટકયું.

મહિલા ભૂષણ.

પુસ્તક ૩ જી.

માર્ચ, સંવત ૧૯૭૬.

અંક ૬મો.

નમ્ર વચનો બોલવા સુબોધ.

પદ્ય ગીતી.

(હરી ભંજતાં હલ કોઈની લાજ જતાં નથી નાણીરે-એ લય)

કહેવાં વચનો ના કદીએ બહેન ! ભલે કોને નાણીરે,
 કરે નમ્રતા પૂર્વક કામ, વહી નમ્ર વાણીરે; કહેવાં
 કાર્યસિદ્ધિ થી જગમાંદિં મત્ય અજબ એક ખાણીરે.
 કોઈ વીગલ મુશગી તેડ લેતા સધ નાણીરે; કહેવાં
 મુજી સામુ નબૂંદનાં બોલ, કંઈ રાખ ન ધરણીરે,
 કદીએ મુખથી કટુ વેણ, ન આપ ઉચ્ચરણીરે; કહેવાં
 બહેની આપણુ આ અવતાર કોમળ શદા 'કહાવીએરે,
 એ કોનંજતા ત્યજી કેમ, (વાણીની) કોરતા લાવીએરે; કહેવાં
 લાગે, સુરુષી, પીતળ એક, ઉપરથી નિકાળતાંરે,
 માતાં કસે ટી એનાં સ્વરૂપ, જન, પરખી જતારે; કહેવાં
 નમ્ર વાણી છે, સ્વર્ણ પ્રમાણ, જશે મહા મૂલ્યનીરે,
 કેધારે ધરી નીકળે જે વાણુ, કિંમત તુણુ લુલ્ય પીરે; કહેવાં
 પદી કેધ 'લોધ' તે, કાંઈ, કામ ન થતું રે,
 ઉલટા બળતા થાતો નાણુ, વદન કરમાંતુંરે. કહેવાં

લલ્લે તાનો જન હૃદય જે તેહ, મોટે નામે બોલીએ, કહેવાં
 એથી ઘાશે તમારાં કામ, ઉદે અટ બોળીએ; કહેવાં
 વાણી સોનાની જાળ સમાન, ન પાણીમાં બોળીએ, કહેવાં
 કરી સંયમ તે પ્રતિ નિત્ય, પ્રિય ઉચ્ચારીએ; કહેવાં
 નમીયો જે જન વિશ્વની માંહ, પ્રમુને તે ગમીયો, કહેવાં
 એવી લોકોક્તિ તો સદાય, રહો (તમારા) ઉર રમીયો; કહેવાં
 'તુ'તાં, 'તારી' એવા સહ બોલ હૃદયમાં દો દાટીને, કહેવાં
 વહો સન્માન સૂચક શબ્દ, જ્યો સુખ ખાટીને; કહેવાં

પ્રમુચ્ચંકર.

સુજાની એક ક્ષણ.

પ્રત્યેક મનુષ્ય કે જે કંઈ પણ કરવાને હજી છે તેને સર્વ પ્રકારના શુદ્ધ વિચારો, ને સર્વ પ્રકારની પ્રતિકૂળતા હોય છે. પણ 'યમ' રેગને પૂર્ણ સમયથી મળતો એમજ સર્વ લાગે છે વળી કાંઈ કાંઈ સમયે અનેક પ્રકારના પ્રતિઃકાર્યો નાદે સમય ગાળામાં આવે છે પણ તે કોઈથી અંતે જે પ્રકારનો આનંદ મળે એમજ તે તે મળતો નથી ને સમય નકારો ગયો એમ થઈ રહે છે. અનેકને આજ પ્રત્યે સમયની પ્રતિકૂળતાજ જ્યાં ત્યાં નડે છે ને તેથી વાસ્તવ પૂર્ણવને ન પાનવાથી 'અસતોષને' ઘણા મનુષ્યને સેવતા બોધે છીએ.

આ સમયની પ્રતિકૂળતાને લીધેજ ન્યારે ઘણા સમય સુધી 'અસતોષને' ધારણાં કેવી રીતે એક નથી ક્રિયા જડવાથી એકને સર્વ પ્રકારે વર્તીતમંત પૂર્ણપણું 'હિયું' છે એવું એક સુતા નામની સ્ત્રીનું હવન બોધશું, તો આપણે પણ ત્યાં વિરૂપ કંઈ જણાવ્યા જેવું મને એવું હોવાથી તે અયોગ્ય નહોતજ ગણાય.

આ શ્રીમતી સુતા ખરેખર અનેક રીતે અત્યંત બુદ્ધિશાળી સુસીલ અનેક સદૃશ્ય સંપન્ના ને સદૃશ્યરને રંગનાર સ્ત્રી હતી તે પ્રતિશ્વ એજ વિચાર કરતી હતી કે કેવાં સાધનથી કેવાં વિચારથી ને કેવી ક્રિયા કરવાથી ઉન્નતિને પાળી શકાય ? ને તે માટે ને પણ સમય તેવા કાંઈ શુભ વિચારોમાં ઘડતી હતી.

સીએને જણાવ્યા ગોચ્ય ગુરૂં સજધીના - યંત્રું સન પદ તેને 'પાદ' હતું પદક કાતા, એવ કતા, ભરવું શુષ્કું એવા કેટલાંક સુદૃઢ કામો પણ ને અત્યંત સુંદર રીતે કરતી હતી.

અનિચી સત્કાર જે ગૃહધોને મુખ્યત્વે કરીને કરવાનો હોય છે. તેના યોગ્ય સ્વરૂપને તે બાણુતી હતી ને સર્વ પ્રતિ પ્રેમથી રહીને સર્વનો યોગ્ય સત્કાર કરતી.

જે કોઈ તેને ત્યાં જતાં તે સર્વ તેની ઉચ્ચ પ્રવૃત્તિ બોધને આનંદને પ મતાં. અન્ય સામાન્ય સ્ત્રીઓની આકૃષ્ટ કોઈ પણ પોતાને ધેર આવે તો અત્યંત સંતાપથી હે કે 'વળી આ પીડા કંઈથી આવી ને ક્યારે જશે' મનુ જે નિત્ય કથા કરે છે તેવો ભાવ આ સુરાનંદ કદી પણ રહુરનો નહીં.

અનેક સ્ત્રીઓ જેનું અનંકરણ હલકું હોય છે તેમજ બહારની પણ તેટલી અવ્યવસ્થા, બોજનની અવ્યવસ્થા, બીજાનાની તેવીજ સ્થિતિ અનેક વસ્તુઓ પણ તેજ પ્રમાણે. અવ્યવસ્થિત-સ્થિતિ ને આવું સર્વ જોતાં સર્વને તેથી એમજ થાય છે કે ક્યારે અહીંથી છૂટીએ ને વિશેષમાં અપમાન યુક્ત વર્તન આ પ્રમાણે જે સ્ત્રીઓમાં અંતર, બહાર, મહિનતાજ હોય છે તેનું કથુંજ આ સુરાના હૃદયમાં કે ગૃહમાં નહોતું પણ અનેક પ્રકારે પ્રશંસનીય હતું. તેનું ગૃહ, તેની વ્યવસ્થા, તેની સ્વચ્છતા ને તેની પ્રત્યેક ક્રિયા સર્વને તેના પ્રતિ માન ઉપજે એવીજ હતી. જે કોઈ તેને ત્યાં જતાં તેને સ્વભાવિકજ એમ રજા કરતું કે બે આનંદિય વિશેષ આ રથે રહેવાનું હોય તો સાચું. આ પ્રમાણે અનિચી પ્રતિનું વર્તન હતું.

પાકકથા કરવામાં પણ તેજ પ્રમાણે તેના વિધીને તે અત્યંત સુંદર પ્રકારે બાણુતી હતી ને તેથી પણ અનેક મનુષ્ય તેના દસ્તથી કરાએલા બોજનથી તૃપ્તિને પામતાં હતાં. સર્વના પ્રતિ તેનો શુદ્ધ સ્નેહ હોવાથી આ બોજન કરવામાં પણ અત્યંત સાવધાનતાથી ને જે કંઈ કરે તે સાચું થાય તેમ તે ધ્મજતી હતી. ગમે તેવું બજહેલું, ગંધાણું, ને નિરયએલું. અન તે ગૃહમાં રાખતી જ નહોતી ને આ પ્રમાણે આથી સર્વ તેના બોજનની ઇચ્છા રાખતાં.

ચિત્રકલાને સામાન્ય પ્રકારે તે બાણુતી હતી. ચુંચણકામ, ભરતકામ, પણ તે ધણી સારી જાતનું સુંદર પ્રકારે કરી શકતી ને જે કોઈ શીખવા આવે તેને તે યથાર્થ પ્રેમપૂર્વક શીખવતી હતી. પ્રાતઃકાલમાં બોજન વીગેરેના કાર્યથી નિવૃત્ત થઈને જ્યારે તે બેસતી ત્યારે તે આ પ્રકારના કાર્યમાં પણ થોડો કાળ ગાળતી હતી ને પોતાના ગૃહના સુંગાર જેવી વસ્તુઓ બનાવીને ગૃહને શૌભાવતી હતી ને અન્યને પણ શીખવવામાં સમય ગાળતી.

આ બધાં તે કાર્ય કરતી પણ તેનો ઘણો સમય કોઈ પણ સદ્ગ્રંથના વાંચનમાં, થોડો કંઈક નવીન અભ્યાસ કરવામાં જ. હંતો. પુસ્તકો વાંચીને તેનાપર કંઈક થોડો વિચાર કરવાની તેની ટેવ હતી ને તે પર વિચાર કરી તે પ્રમાણે વર્તવા પણ આગ્રહ ધરતી હતી. કંઈક કામ નથી તો જરા ચોપડી લઈને બેસતું એવા ભાવથી તે પુસ્તકોમાં સૂચવ્યા પ્રમાણે તે તેમાં વણેલાં પ્રમાણ પ્રમાણે તેના ઉદાહરણો વિગર કરતી આ પ્રકારે તે અભ્યાસ કરતી હતી છતાં પણ તે પોતાને જેવા પ્રકારની ઉચી સ્થિતિમાં સ્થાપવાને ઇચ્છતી હતી તેનું તે કંઈક જોતી નહોતી ને તેથી અસંતોષને સેવતી.

સામાન્ય મનુષ્યને અને અનેક શુદ્ધિમાન મનુષ્યને તે આ વિષે વારંવાર પૂછતી ને શી રીતે ઉત્તરિ સત્વર પમાય તે માટે તે વિચારશીલ રહેતી.

કોઈ તેને કહેતાં કે અન્ય સર્વ વ્યર્થી નિહત થઈ વિગેા સમય સહવિચાર ને સત્-
ક્રિયામાં ગાળવ માં આવે તે ઠીક, તો કોઈ હેતાં કે જ્ઞાનના પુસ્તકો ધણો સમય વાંચે,
કોઈ કાંઈ કે કોઈ અભ્યાસમાં રિતેર સમય ચીકવે આ પ્રમાણે તેને સર્વ પોતપોતાના અભિ-
પ્રાય પ્રમણે કહેતાં પણ કોઈ એને એવે, કે ઇ નવીન વિચાર કે માગે બતાવનાર ન મળ્યું.
આ સર્વ તો તે નિત્યજ કરતી હતી ને તેથી તેની કમ્પ્લા પૂર્ણ થઈ નહિ ને નિત્ય તેની
વૃત્તિ આરાદ્ય ગ્રહેતી ને નિક્ષ અતઃગમ્ય ગ્રહેતું જે નિત્યના સર્વ કાર્યો તે કરતી હતી તે
પણ વ્યવસ્થા ગ્રહીત થવા લાગ્યાં ને બીજી બાબુમાં કોઈ પ્રકારે કમનિને પામવાનો માગે પણ
તેને જરૂરથી નહિ છતાં પણ પ્રાપ્ત વિષયની તેની તીવ્રચ્છા ન્યૂન થઈ નહોતી.

આ પ્રમાણે કેટલોક સમય જતાં એક સમયે તે અજ વિચારમાં, તીવ્રચ્છથી વિચાર
કરતી એટી હતી એટલામાં કાંઈ અગત્ય થયો ને તે અવાજથી તેના અંતરમાં કંઈક મળ્યું,
ઉત્સાહ, પ્રકરીને એકાએક નિદ્રા બળ આગેયું, ભાગ્યું; તે અવાજનો વિચાર હવે તેનું હૃદય
ક્યાં કરે છે ને તેમાં ને તેમાં કંઈક નેવીન ને નવીન એને બુલાવું, મળે છે. આ પ્રમાણે
જોતાં ને વિચારનાં લગભગ એકાદ કલાક જેટલો સમય થયો, એટલે પૂના એ અવાજ થયા
ને તેથી તે એ અવાજે પૂર કરતાં હવે વિગેાપતર બળને સૂતા ના હૃદયમાં, પ્રકટાવ્યું. એકાએક
તે એ જા ઉડા અવસ્થા હું હવે સર્વ કરી રહીશ મને કુંઝી જડી છે, જે સમયની આટલા
સમયથી હું રાહ જોતી હતી તે માટે તો અનેક વિગારને અનેક ક્રિયા કરતી છતાં કંઈક પણ
મળ્યું નહોતું તે આજે તેને મળ્યું ને અવસ્થા આ પ્રમાણે વર્તી એમ તેણે પ્રતિજ કરી.

આ અવાજે તેને ખરેખર અદ્ભૂત જ્ઞાન અપ્યું ને તેથી મને ત્યારે હવે મને તેથી
ત્યજિમાં સર્વ હું કરીશ. એવું તેને લાગ રહેવા લાગ્યું.

સૂસાને આ અવાજથી જે નવીન જ્ઞાન મળ્યું, તે કોઈ રીતે અદ્ભૂત ગ્રહી કોઈ મહા-
ત્માના સ્વરે કે કોઈ અદ્ભૂત સત્તાએ તેમ કહ્યું છે એમ સર્વને લાગે એમ છે. આ અવાજ
અથવા તે દ્વારા કોણે તેની ભૂખ નેને સમજાવી કોઈ પણ મનુષ્ય આ સમયે તેની પાસે
હતું નહિ. કોઈએ તેને કંઈ અદ્ભૂતથી આપીને કહ્યું નથી, આ પ્રમાણે તેને માગે બતાવનાર,
ને તેની પાસે નિત્યજ રહેનાર એક વસ્તુ હતી ને જ્ઞા પ્રમાણે થવાથી તે અત્યંત આનંદને પામી,

આટલા સમય સુધી સર્વ પ્રકારે તે નિપૂણ ને આનુષંગિક હતી, વારંવાર તે પણ
પ્રકારનાં સત્કાર્યમાં સમય ગાળતી તે છતાં પણ તેને એમજ રહેતું કે વાસ્તવ પૂર્ણતાને
પામવા એજ જ્ઞાન દશ નથી ને તેમાંજ એક એજ અપૂર્ણ હતી કે જે વિધિથી તે જે
કલાથી તે સર્વ કરવાં જોઈએ તે પ્રમાણે તે થતાં નહિ.

આજે પૂર્ણપણે વેગથી તે કાર્ય કરે છે. થોડા સમય વાંચે છે પણ પૂર્ણપણે જ્ઞાન મળે
કે થોડા સમય જમ કરે છે. અદ્ભૂત શાંતિને પામે છે. થોડોજ સમય લખે છે અત્યંત
અકરકારક તે આકર્ષક લેખ લખી રહે છે ને પૂર્ણતાને પગી આનંદથી જેમ પેલા અવાજે
તેને જ્ઞાન અપ્યું તેના પણ વિજયધૈર્ય, વિજયતા કે સર્વ વગાડી રહી. હવે સર્વને
સહજ એમ થય કે આ એવી કંઈ વસ્તુ હતી તેના અર્થજે સૂતાને જે જોઈતું હતું તે મળ્યું
પણ તે કંઈ સૂતાનેજ જ્ઞાન અર્પવાનાજ ઉદ્દેશથી કંઈ ક્યારે તેનેજ માટે રચી નહોતી પણ

આને તે સર્વનાં ગૃહમાં નિલજ સમીપમાં ગટે છે ને વારંવાર તેના અર્વાને ખપ પડે છે તેની પાસે આપણે પણ નો જ્ઞાન મેળવવું. મેળવી શકાય તેમજ છે હવે આપણી જ્ઞાનાશ્રયિતિ અત્યંત આતુર થઈ છે ને જો ના પડે છે કે ક્યારે હવે તેણે જો સુરાને જ્ઞાન આપ્યું તેમ આપણને પણ જ્ઞાન સ્વરૂપના પત્રો કાઢે તેથી જો આપણને પણ જો સુરાની માફક જ્ઞાનને પામી ઉત્તરિને પામવાની તીવ્રતામાં હે છએ ને સમયનો બધો કાલ કાલતા છે પણ કશુંજ મેળવી શક્યા ન હે છએ તે તે મેળવવાની અત્યંત તીવ્રતામાં ઉઠી છે તો રાહમાં આપણે પણ સુરાને જ્ઞાન જેણે આપ્યું છે તે તરફ જોઈએ.

ખરે! હવે આપણે તીવ્રતામાં નીચાં મુખને ઉઘું કરી સામે જીત ઉપર દ્રષ્ટિ કરીએ શું જોઈએ છીએ!

સુરાને જે અવાજે જાગૃતિ, બળ, કાર્ય કરવાનો ઉત્સાહ અર્પ્યો છે તે અવાજને કાલનાર કંઈ વસ્તુ છે!

આ વસ્તુ તે બીજી કોઈજ નહિ પણ નિત્ય આપણા ઉપયોગનું આ જીત ઉપર ટંગેલા સમયદર્શક યંત્ર (ঘড়ী) તરફ જોઈએ. આજેજ સુરાને ઉત્સાહ પૂર્ણ કરી મૂકી છે અત્યારે પણ તે ખવનિ કરે છે. એક ડંકો વગાડે છે ને તે એક ડંકો ક્યારે વગાડે છે કે તેની ગતિમાં તે ફરીને વિનયી થાય છે. પ્રત્યેક દાણેજાણું કાર્ય પુરું કરીને તે અવાજ કરે છે,

સુરા એમજ કહેતી કે જાણે આ ખવનિ થતાં મને એમજ લાગે થવા માંડ્યું કે પ્રત્યેક દાણ જો નિયમિતપણે કાર્ય થાય ને જેમ વંત્રે મને અવાજથી સૂચવ્યું કે અવાજ થયા પછી એક ડંકો વાગ્યા પછી જોત જોતામાં એક દાણ બે દાણ ચાર દાણ પાંચ દાણ થઈ જકડી સમય જવા માંડ્યો. ને મને લાગે થયું કે પ્રત્યેક દાણે જેટલી ત્વરાથી વઢી જાય છે ને તેની ગતિ નિયમિત થઈને હું જેટલું હું. તેટલામાં તો એક કલાક થઈ ગયો છે માટે આ પ્રમાણે મેં કોઈ સમયે કાર્ય કર્યું હોત તો આજે અનેક કુર્મો ફરી ઉન્નતિને મેળવી હોત. આ સમય દર્શક યંત્રે ખરે મને અદ્ભૂત જ્ઞાન આપ્યું છે ને એક કલાક પૂર્ણપણે કાર્ય કરતાં ને નિયમિતપણે કાર્ય કરતાં કલાકના અવધિએ જો ડંકો થયા ને તેથી મેં એવો ભાવ લીધો કે નિયમિત કાર્યની પાછળજ ખરી ઉત્તરિ રહેલી છે. આ પ્રમાણે સુરાએ જ્ઞાનકાળ કરવું શરૂ કર્યું છે હવે તેને સુચવું કે ખરે એકજ દાણ પણ નિયમિતપણે કાર્ય કરવાને માટે પૂર્ણ છે ને આ એકજ દાણ એક એવું અપૂર્વ બળ અર્પે છે કે જેવી રીતે પ્રત્યેક દાણ નિયમિત અને પૂર્ણ પણે કાર્ય કરે છે તો પ્રત્યેક દાણ મળી એક કલાક થતાં તેની નિયમિતતા જણાઈ છે તેમ પ્રત્યેક દાણે જે કાર્ય કરવાનું તે નિયમિતને લક્ષ પુરું થયું હોય તો અંતમાં તેનો સરવાળો કરતાં એક મેટું કાર્ય આપણે હાથે થાય છે ને સર્વ કાર્યોમાં ઉત્તરિને પમાય છે.

આ પ્રમાણે આપણે અનેક પ્રકારના વિષયો જાણવાને અનુભવવાને ઇચ્છનાર છીએ ને તે માટે સમયની અવગતતા નથી એ બોલવાનો હવે અવકાશ રહેતો નથી.

આપણે જેમ સુરા પૂર્વે સમય માણતી હતી તેમ તો ગાળીએજ છીએ ના કલાક કલાક બે ચાર કલાક ગાળીએ છીએ પણ અત્યંત ? હતા ત્યાંના ત્યાંજ.

એકજ દાણુ સર્વ કરવા સમર્થ છે અનેક પ્રકારના અશુભ વિચાર અટકાવવા શુ કરવાનું છે તે સમયે કંઈક કસાક બે કલાકની નવગણ કાઢી અમુક વિચાર અંગ્રેજો તો તેની નિષ્ફળિ મેમ કરવી તે માટે તે સમયે કોઈ આવીને કે કોઈ પુસ્તકમાં બોલ મળી આવે તેમ નથી પણ જે સમયે કોઈ કે એવોજ કોઈ અશુભ વિચાર પ્રકટાયે તો જ સમયે એજ કોઈ શાંતિના વિચારને આણવો. પછી એજ થવાનું કે બીજી કોઈ પણ જરા શાંતિ વિશેષ લાગવા ની ને આ બે કોણોમાં શાંતિ રજુ તાં પેના કોઈને નીવારી શકાય છે ને જેમ પ્રત્યેક કોણોનું એકત્રપણું એ મતાર્થ નિયમિતપણાથી પૂર્ણ પણે એક કસાક થાય છે ને એ પ્રમાણે બાર - ૧૬ થતાં દીવસ થાય છે તેમ એકજ દાણુ કરેલો શુભ વિચાર અન્ય અનેક શુભ વિચારને લઈ આવે છે ને આપણા જીવનને પૂર્ણત્વની સ્થિતિમાં પહોંચાડે છે.

સમયને માટે રાહ જોઈ ખેસા રહેવાથી કદી અનુકૂળતા આવતી નથી ને તેથી એકજ દાણુમાં પણ પૂર્ણ જક્ષ દહને કરેલા વિચાર અપણું અંતર એવી રીતે ચલણ કરે છે કે તે કદી પણ જુસાતા નથી ને વારંવાર એમજ કરવાથી અતિશય મોટા કામ અત્યંત સફળતા ઉપે કદપના કરી શકાય છે.

આ એકજ દાણુને અમરૂપ સમ જાણુનાર અનેક એક દાણુને નિયમિત રીતે ગાળીને વિદ્યુતને પામી અત્યંત જ્ઞાનને પામ્યાં છે.

સમય મળે ત્યારેજ અમુક કામ કરાશે આ પ્રકારની આશા રાખવી એ કેવળ દુરાશાજ છે. પણ પ્રત્યેક કોણે શુભ વિચારને શુભ ક્રિયાને કરતા રહેવાથી આપણે પણ વિનયનો ખવન કાઢવા સક્ષિતમાન થઈએ તેમ છે.

આપણે પણ આ દાણુથી તે નિયમે કામ કરવા માંડીએ સત્વર સર્વમાં વિનયનેજ જોઈશું.

પ્રમીલા બહેન.

અહિંસા અને સત્ય.

‘અહિંસા અને સત્ય’ એ બે સિદ્ધાન્તો જેનાપર મહાત્મા ગાંધીજી આજ સમસ્ત ભારત વર્ષને પેતાનું બિશિષ્ટ અવજંબરા રિયે કહી રહ્યા છે તેની સુદૃઢ સમાલોચના આ પ્રમાણે થઈ શકે તેમ છે:-

‘અહિંસા પરમો ધર્મ’ એ તત્ત્વ આપણા વૈદિક ધર્મનુંજ નહિ પણ ઈતર સર્વ ધર્મમાં મુખ્યગણાયલું છે; મૌદ અને ખ્રિસ્તી લોકના ધર્મગ્રંથોમાં જે અધ્યાયો છે તેમાં

હિંસા કરતી નહિ એ આશાને મનુભગવાની પેઢેજ પહેલું સ્થાન આપવામાં આવેલું છે. મનુ ભગવાન પણ અહિંસા સત્યમ સ્તેયમ્ હસદિ કહે છે; હિંસા એટલે માત્ર છન લેવો એટલુંજ નથી, પણ બીજા પ્રાણીને મન કિંવા શરીરથી વા વાણીથી ઇજા કરવી એનો પણ એમાં સમાવેશ થાય છે, અર્થાત્ ‘અહિંસા’ એટલે કાષ્ઠપણ સચેતન પ્રાણીને કાષ્ઠપણ પ્રકારે દુઃખ ન દેવું એવો અર્થ થાય છે. પિતૃવધ, માતૃવધ, મનુષ્યવધ, એ ત્રણે દિંશાનાજ ધોર પ્રકાર છે, અને જગત્તરી સર્વ પ્રજાઓ આ અહિંસાના ધર્મને સર્વથી શ્રેષ્ઠ માને છે. મહાત્મા ગાંધીજી પણ મનુ ભગવાનની મારફત આ યુગના નવાગ્રહનાં તેનેજ પ્રથમ સ્થાન આપે છે તેનું પણ આજ મહાન કારણ હોઈ રોકે અહિંસામાં કોઈ પણ જાનનો અત્યાચાર સંભવીજ ન શકે; હવે ‘સત્ય’ સંબંધી બે બોલ કહીશ:-

જગતમાં સર્વ દેશમાં અને સર્વ ધર્મમાં આ બ્રાહ્મદેવ સ્ત્રીપુરુષોને સર્વથી વધારે માન્ય અને પ્રમાણભૂત થયેલું તત્ત્વ ‘સત્ય’ છે. સત્યનું મહત્ત્વ કેવી રીતે વર્ણવી શકાય? સર્વ સૃષ્ટિ ઉત્પત્તિ ચતાં પહેલાં ઋત્ન અને સ્વન્ય ઉત્પત્તિ થયેલાં છે અને ‘સત્ય’જ આકાશ, પૃથ્વી, વાયુ વિગેરે પંચ મહાભૂતને આપરી લઈ તેજ સર્વને ધારણ કરી રહ્યું છે; અથવા વેદાંતમાં સંસારનો મહિમા ગાયો છે, ‘અસતોમાં સદ્ ગમય’ અર્થાત્ “અમાલયથી દેશ, પરમ પણ સચે તું લાઈ જા” એવી ઉપનિષદની પ્રાર્થના આ પરથીજ આપણે સર્વ વિચારીએ છીએ. નાસ્તિ સત્યાત્ પરાંધર્મઃ’ સત્યથી બીજા કોઈ અન્ય ધર્મ નથી, એ બાવ મહાભરતમાં પણ ગવાયો છે, આજ સત્યનો મહિમા સતપૂત-એટલે સત્યવડે પવિત્ર કરેલી વાણી નિલ નિરંતર બોલનાર મહાત્મા ગાંધીજી આજે આપણ સર્વને પ્રગોષી રહ્યા છે.

અને કહે છે કે આજ સત્યપાલનમાં કદાચ મરણ પણ આવે તેવું તે સદી લેવું. કારણ ગીતાજી કહે છે તેમ સ્વધર્મે નિયત્તં શ્રેય પોતાનો સત્ય ધર્મ અનુસરનાં જાનતાં મૃત્યુ થાય તો પણ કંઈજ હરકત નથી; તે સદર્શ સદી લેવું. કારણ જીવનું એજ કાંઈ જગતમાં પુરુષાર્થ નથી. કાષ્ઠબલિ આઈ કાગડ પણ જગતમાં ધણા વર્ષ હવે છે, આથી વીરપત્ની પિદુલા પોતાના પુત્રોને એવો ઉપદેશ કહે છે કે પથારી ઉપર પડ્યા પડ્યા સડ્યા કરીને, અથવા ઘરમાં સો સો વર્ષ સુધી ફેકટ કુંધવાતા પડ્યા રહેવું તેના કરતા એક ઘડી ભર પણ પરાક્રમની જ્યોત પ્રકટાવીને મરણ એ દગ્ગર દરગજો સાથે છે આજ નહિ તો કાલ, અરે! સો ચે વર્ષે પણ મૃત્યુ જો કાઢીને છોડાવુંજ નથી, તો પછી તે મારે ભય કે આકાશ શા માટે રાખવો જોઈએ? ડરનું અથવા રડનું શા માટે? અધ્યાત્મ શાસ્ત્ર પ્રમાણે જોઈએ તો આત્મા નિલ છે, તેને મરણ એવું કદી કાંઈ છેજ નહિ મારે મરણના વિચાર કરતી વખતે પ્રારબ્ધ-કર્મનુસાર પ્રાપ્ત થયેલા શરીર માજનોજ વિચાર કરી રહે છે, અને તેને માટે તો આપણા દેવિયર ટાગેરે મહાત્મા ગાંધીજી પર જે પત લખ્યો છે તેમાં ચોખ્ખું જણાવ્યું છે કે “શું તારે કંલુસ જેમ પોતાની મીઠા દોષનને પગથી રહે, તેમ મારે મોતના ભયથી આ શરીરને વળગી રહેવું? જો પ્રશ્ન! મને લાગ્યા કે કે દુઃખ અને મૃત્યુ તો પળના પડજવા છે. ઉપનાંત અંતમાં તેઓ જણાવે છે કે જો ઇશ્વર મોરી એજ પ્રધાન છે કે મને મૃત્યુમાં પણ જીવનનો ઉદ્ધાર, પાનજ્યમાં પણ રિજ્યનો મદિમા તે કંટમાં પત્ત દિવ્ય સુખનો આનંદ અનુભવવાની અતુલ શક્તિ અને શ્રદ્ધા આપા! આ રીતની શક્તિ અને શ્રદ્ધા પ્રત્યેક સત્યાગ્રહી પ્રશ્ન પાસે પાવે છે એટલુંજ નહિ, પરન્તુ આખો

હિન્દુ આજ યાત્રી રહ્યો છે. અને તેના હિપ્પેસક તરિકે આ કર્મ ભૂમિનો ધુમ્ પુરુષ મહાત્મા આજ સર્વને પોતાની છત નીચે ધારણ કરી રહ્યા છે ત્યાં સર્વત્ર અભય અને અમરત્વનું છે એ નિઃશંક છે.

*

*

*

*

ખરેખર ! મારા દેશનું ભવિષ્ય તેના જૂતકાળની માફક અદિષ્ટા અને સત્ય પરમ અવલંબે છે. મન, વાણીને કર્મના એ સર્વ શ્રેષ્ઠ તપન બારા દેશને તારશે.

જૂતકાળમાં મારા દેશે દેવી વાયા સજ્જે, તે દેવી વિચારો વર્તનમાં મૂકેલ ભવિષ્યમાં એજ મારો દેશ ચેતનને ચીત્તે ચાલશે, ને જડજાતો આશ્ચર્ય લાવનાનો પરિભ્રમ કરશે.

સંકટમાં મારો દેશ શાન્તિ સમજશે, પણ એ શાન્તિ સિંદનીજ હશે;

સહવામાં મારો દેશ ધીરજ ધરશે, પણ એ ધીરજ બ્યાધીજ હશે, પ્રાણપાત્રમાં મારો દેશ દેવવરના દિદાર જોશે ને એકેકે શરીર એકેકે શક્તિશૂદ્ધ અગ્નિ સર્જનારિ છે એમ અનુભવશે.

આત્માપરજ મારો દેશ આધાર રાખશે, આત્માના વર્ણનેજ તે પારખશે ને પાત્રતાને તે વડે આંકશે. નિશુશ્રી પર, સાત્ત્વિક, રાજસી ને તામસી.

શરીરનું ગ્લાન્ય, મનનું છુદ્ધિ ચાલુપ, હૃદયનું પ્રેમાદાય એ સર્વ મારો દેશ ગાનરી પ્રનવીની આતમગીતાની ચડતી ઉતરતી સ્વરમાધુરી વડેજ સમજશે.

ઉત્તમ ચરિત્ર્યની મારો દેશ વીન્દાક તારશે; ને મુખબડાના દાગિરમાં પણ રંગમદા-લયમાં સુખનો સંકાતકાર કરશે. કૃતાન્ત જળમુગ્ધપણ પરમાવધિ અમરત્વના દર્શન શ્રીકૃષ્ણે, ઇતિશમ્.

જ્ઞા. કનુજદેવ મંજુલાલ દવે.

મરત્વના ત્રણ પ્રશ્ન.

(લેખક હવિ બાળકૃષ્ણ દાશીનાથ જામનગર)

વિવેક સાગર નામનો અલકાપુરીનો એક રૂઢ રાજા દીર્ઘકાળથી પોતાનું રાજ ચલાવવા ચક્ષુવતો હતો. એકવાર તેણે અન્ન હિપર બાજેનો રાખી એક ધનંજયને નામના ઉમરાવને દેહાંત દંડની શિક્ષા આપી. પાછળથી એકંદર હકીકત જાણી ધનંજય દેહાંત શિક્ષા હરવામાં પોતાની મેદી જીવ રહ્યો છે, અને ખીલ ગુનહગર મર્યો ગયો છે એવો રાખને

બહુ પશ્ચાત્તપ થયો. ત્યાંનો એક શુદ્ધ હુકમ-તેનું છે કે-“ દસ યુનેહગાર છુટી જાય તો ચિંતા નહિ, પણ એક મિન યુનેહગાર માર્યો ન જાય. ” એથી રાજાને બહુ પશ્ચાત્તપ થયો.

- રાજાએ એ વિશે બહુ બહુ વિચાર કરતાં હોય તેને ત્રણ પ્રશ્ના મહત્વના લાગ્યા.. અને તે માટે દંદેરા પીઠાવી સાદ ફેરવ્યો કે-“ (૧) પ્રત્યેક કાર્ય હાથપર લેવાને યોગ્ય વખત કયો! (૨) અત્યંત આવશ્યક અને ઉપયોગી કોણ! (૩) અત્યંત મહત્વની વાત કઈ! આ ત્રણ સવાલોના જે સમાધાનકારક ઉત્તર આપશે તેને મોટું ધનામ આપવામાં આવશે. ”

આ બખર ચોતરફ પાણીના પ્રવાહ પેટે પરવડ્યાં જેથી કરી અલકાપુરીમાં ધણા વિદ્વાન લોકો એ ધનામની ઇચ્છાથી આવવા લાગ્યા. રાજા પણ તે સધાઓના જવાબો સાંભળવા લાગ્યો. પ્રત્યેક વિદ્વાન આ પ્રશ્નોના જવાબ ભુલ જુદા રૂપમાં આપતા. જેમાં કોઈની કોઈ સાથે મેળ મળતોજ નહતો.

પહેલા પ્રશ્નનો ઉત્તર આપતાં એક પંડિત બોલ્યો-“ પ્રત્યેક કાર્ય હાથપર લેવા માટે યોગ્ય વખત શોધવાનો હોય તો મહિનાનું અથવા વરસનું જે પ્રમાણે જરૂર હોય તે પ્રમાણેનું વેળાપત્રક (ટાઇમ ટેબલ) તૈયાર કરી રાખવું. અને તે પ્રમાણે અમલ કરવો. એ પ્રમાણે વર્તવાથી યોગ્ય સમયે પ્રત્યેક કાર્ય થયું એમ થશે. ”

બીજો પંડિત બોલ્યો-“ પ્રત્યેક કામનો યોગ્ય વખત પ્રથમથી નક્કી કરવો એ અસાધ્ય છે, પણ આપણે પ્રમાદમાં વખત ન ખોવો એમ મનમાં આવતું હોય તો સર્વત્ર ધ્યાન આપવું જોઈએ. અને એ સધામાં જે અવશ્ય કરવા સરખું જણાય તે કામ પ્રથમ કરવું જોઈએ. ”

ત્રીજો પંડિત બોલ્યો-“ ચોતાના રાજમાં જે જે બતાવેા બનતા હોય, તે સધળા તરફ રાજા ગમે તેટલું લક્ષ આપે, તો પણ એક માનવીને પ્રત્યેક કાર્ય કરવાનો યોગ્ય વખત કયો! તે સમજવું કઠીન છે માટે તેણે સૂઝ માણસોની સભા બોલાવવી એ ઉચિત છે. તે સભા તેને યોગ્ય વખત કયો એ બતાવી શકશે. વળી કેટલીક એરી બાજતો હોય છે કે જે સભા આગળ રજુ કરી શકાય નહિ. અને તે સાથે એ પણ ધ્યાનમાં આણવું જોઈએ કે બાજતો તો આવશ્યક હોય છે! હુકમમાં તે કામ કરતાં પહેલાં આગળ શું થનાર છે! તે પ્રથમ જાણવાની જરૂર હોય છે. અને તે જાણવા માટે જ્યોતિષધિાના સહાયનીજ જરૂર હોય માટે યોગ્ય કામ હાથપર લેવા યોગ્ય વખત કયો? એ જાણવા માટે મહોરાજીશ્રીએ જોશીયોને પસંદ રાખવા. ”

બીજા પ્રશ્નના સંબંધમાં પણ એવાજ જુદા જુદા જવાબો મળ્યા, એ કે કહ્યું-“ અત્યંત આવશ્યક અને ઉપયોગી માણસો તો કાલ્યા સમાસોજ છે. ”

“ બિહુકો અથવા ધર્મોપદેશક એજ ખતો ઉપયોગી લોકો છે. ” બીજાએ કહ્યું.

“ નહિજી. મંત્રવિદ્યા જાણનારાજ બહુ ઉપયોગી છે ” ત્રીજાએ કહ્યું. રાજાના ત્રીજા પ્રશ્નના પ્રત્યુત્તરોની પણ એજ હકીકત બની. એકે કહ્યું-“ સધામાં મહત્વની વાત તે પડાયું વિગાન શાસ્ત્રનો અભ્યાસ. ”

“અરુ કહીયે તો બુદ્ધિ કોશલ.” બીજો બોલ્યો.

“નહિ. મહત્વની વાત તો એક શ્રીમદ્દેવજી ઉપર રક્ષાભિષેક પોડશોપચારી પૂર્ણ. અહાણેને ભોજનો અને પુષ્કળ દક્ષણા આપવી. એજ ખરી છે.” ત્રીજાએ કહ્યું.

બોલો બોલ્યો—“ના ના મંત્ર સિદ્ધ બનવું, કે જ્યેથી તેની સકાય વડે ચાહીયે તે સ્ત્રીય કરી શકાય એ મહત્વનું.”

સઘળા તરફથી ઉપરોક્ત મળેલા જવાબો રાજા વિવેકસાગરે સાંભળ્યાં. પણ તેથી તેના મનનું સમાધાન થયું નહિ. જ્યેથી કોઈને પણ કહેલું છતાંમ નહિ આપનાં પડિતોને રજા આપી દીધી. આવી રીતે જ્યારે પ્રયત્ન કર્યા છતાં પણ સત્રાસોના પ્રયુક્તરો ન મળવાથી રાજાને તે વિશે વધારેજ આકાંક્ષા વધી પડી. તેણે હવે પોતાના પ્રત્નેનાં સમાધાન કારક ઉત્તરો કયા પ્રકારે મળશે એ દારો શોધવા માંડ્યા.

અસકાપુરી પાસેના જંગલમાં એક મહાત્મા રહેતા હતા. તેની નિરીચ્છપણા માટે, અને વિશેષ રૂપે વૃત્તિ માટે પ્રસિદ્ધિ હતી. એ મહાત્મા કદાચ પોતાના સત્રાસોના દત્તરો આપશે, એમ મહારાજા વિવેકસાગરને થવાથી તેના તરફ જવાનો તેણે નિશ્ચય કર્યો.

એ મહાત્મા અસકાપુરીથી આઠ ગાઉ દૂર આવેલા, એક ગીચ ઘાટા જંગલમાં રહેતા હતા. તેમણે કોઈ દિવસ કાષ્ઠપણુ કારણથી એ જંગા ફેરવી ન હતી અને તે સાધારણ પંકતીના માનવીયો શિયાવ અન્યત્ર સાથે ભાષણ સરખું પણ કરતાં નહિ. એટલા માટે રાજાએ શાશ કપડાં પહેરી, હસ પંદર સત્રાર સાથે મહાત્માની પશુકુટિકા તરફ પ્રયાણ કર્યું. તેમનો આશ્રમ નજીક દેખાતા હાથે, એટલે રાજાએ પોતાના સવારોને ત્યાંજ રહેવા આજ્ઞા કરી પોતે એકસોજ પગપાળો આશ્રમમાં દાખલ રયો.

રાજા આશ્રમમાં આવી જુએ છે, તો યે.ગી.જ આશ્રમમાં બહાર મીન બોલતા હતા. રાજાએ તેમને પ્રશ્નિયાન કર્યો એટલે ગદાભાષે તેને આશીર્વાદ આપ્યો. પણ હાથમાંહેની કોદાળી તેણે નીચે મૂકી નહિ. તે પોતાનું બોદવાનું કામ ચત્રાવતાજ હતા મહાત્મા બહુજ અશક્ત જણાતા હતા. તે ગદાપ્રયાસે જ્યારે કોદાળીને જ્યારે ભેગપર પહોંચતા ત્યારે જરા બોદાઇ સહેજ ધુળાની કણી નીકળતી પ્રત્યેક ધા કરતી રખતે ધાય કરી તે જરા વિશ્રાંતી લેતા, ત્યારે બીજો ધાય કરવાની તેમને શક્તી આવતી.

રાજા તેમની પાસે જઈ બોલ્યો—“મહાત્માશ્રી! હું આપના પામે કેટલાક પ્રત્નેના ખુવાસા મેળવવા આવ્યો છું, તો મારાપર કૃપા કરી ખુવાસા આપશો એવી ાસા છે.”

તે તપસ્વીયે શબ્દનું બહુ કહેલું સાંભળી લીધું, પણ કાંઈ ઉત્તર આપ્યો નહિ. અને તે પ્રથમ પ્રમાણેજ કોંઈ બોદવા હાજ્યા. તે અશક્ત મહાત્માને જોડનાં જોઇ, રાજા વિવેકસાગરને દયા આવી. તે બોલ્યા “આપ આ બોદવાના પરિશ્રમથી બહુ થાકેલા જણાઓ છો તો કૃપા કરી એ કોદાળી મને આપો હું ઘોડીવાર બોદીશ.”

“તારા મારાપર ઉપકાર થયા. લે આ કોદાળી.” આમ કહી મહાત્માએ તે કોદાળી રાજાને આપી, અને પોતે પાસે જોતા બેઠા.

ત્રિવેકસાગરે યોડીકવાર ખોદ્યું. અને પછી ખેદતાં અટકીને મહાત્માને પ્રથમના ત્રણ પ્રશ્નો પૂછ્યા-મહાત્માએ તેના જવાબ દેવાનું ઉઠાવી, રાજા ખાસે પોતાનો હાથ લંબાવી કહ્યું-“હવે તું જરા વિશ્રાંતી લે-અને મને જરા માફ કરવા દે. તું ઘણો થાક્યો જણાય છે.”

રાજા ત્રિવેકસાગરે કોદાળી મહાત્માના હાથમાં ન આપતાં, પાછું ખોદ્યું શરૂ કરી ધડી ખે ધડી-ત્રણ ધડી વખત ગયો. સચિતાનારાયણ હીલીજતી સપાટીપર આવી પહોંચ્યા. છેવટે રાજાએ કોદાળી જમીનમાં ખુપસેવી તેમને તેમ રહેવા દઇ કહ્યું-“મહાત્માશ્રી! હું આપના તરફ જે સલામના જવાબો મેળવવા આવ્યો છું, તે જો આપ ન આપી શકો તો પછી કૃપા કરી રાજા આપો એટલે હું માગ ધરતો રસ્તે પકડું.”

એટલામાં તપસ્વી કંતારાળા રવરે ખોદ્યા-“પેલો આ તરફ કોણ દોડતો આવે છે? જો જોઈ. આલો. તે કોણ છે એ આપણે જોઈએ.” રાજાએ પાછું વાળી જોયું. ત્યાં તેને જણાયું કે-ઝાડીમાંથી કોઇ લાંબી દાઢીવાળો માણસ પેટ પકડીને પોતા તરફ દોડતો આવે છે. અને તેના પેટમાંથી સોહી વહું જાય છે. તે રાજા ખાસે આવ્યો બરાબર ચકરી આગીને ધડ કરતો બૂમોપર પડ્યો. ત્રિવેકસાગર અને મહાત્માને આશ્ચર્ય લાગ્યું. તેમણે તેના શરીરપરના કપડાં ઉઠાવી, અને જોયું તો તેના પેટપર એક જખમ થયો છે. રાજાએ તે અત્યંત કાળ-હંથી ઘાંઘ કાઢ્યો અને પોતાના હુપેટાથી લુછ્યો તો પણ સોહી તો વહેતું અટક્યું જ ન હતું. રાજાએ સોહીથી પક્ષગતી કપડાં ઉપરા ઉપર બદલાવવા માંડ્યા, અને જખમને સખત પાટો વાંધી લીધો, એટલે રક્તઆવ અટક્યો. યોડીવારે તે જખમી માણસ શુદ્ધિપર આવ્યો, અને તેણે પાણી માગ્યું. રાજાએ સ્વચ્છ પાણી આપીને તેના મોઢા આગળ ધકુ”

એટલામાં કશ્પપુત્ર બાનુરાજ અસ્તમત થયા. અને સંધ્યાકાલીન મંદમંદ પવનનું વહેતું શરૂ થયું. તેના જખમને પવન ન લાગે માટે રાજા અને તે મહાત્માએ તેને પશ્ચીકુટીમાં લીધો. અને એક દર્બસિત ઉપર સુવાડ્યો જ્યાં તેને મીઠી નિંદ્રા આવી ગઇ. ત્રિવેકસાગરને પત્નિ આખા દિવસના પરિશ્રમને લઇ, નિદ્રા આવવ લાગી એટલે તે પણ નિદ્રાવંશ થયો. રાત્રી વ્યતિત થઇ. સવારે રાજા ઉઠ્યે ત્યારે તેને લાગ્યું કે, આપણે આપણા રાજમહેલમાં સુતા છીએ. ત્યાર પાછળથી-પોત ક્યા છીએ? અને પોતા તરફ એકીએ ખેંચ-લેવ એ લાંબી દાઢી વાળો કોણ છે? એ સમજવાને વગર પ. ત્રિચાર કરવો પડ્યો. રાજા તે દાઢીવાળા માણસ તરફ તીરખી જોવા લાગ્યા ત્યારે એ માણસે નમ્રતાથી કહ્યું-“નામદાર? મને માફ કરો.”

“શામાટે તમે માફ માગો છો? મેં મારો શો અવરાધ કર્યો છે? તે હામા માગો છો?”

“મહારાજા! આપે મને ઝોળખ્યો નથી. હું અમો શત્રુ છું ના-તો આપે મારા ભાઈને હાર માર્યો એટલા માટે નતો બદલો મારે તમે દો. અને આપ એકલા કોઇ જગાએ મળો એજ તપામમાં હું ઘણા દિવસથી ફરતો દત્તે પણ મને તેવો વખત મળતો નહોતો આ. આ મહાત્માને કોટવા એકલાજ આવ્યા હો, એ માગ જણાવમાં આવ્યું, જેથી આપ પાસે ફરો એટલે આ તું ખુન કરવાનો મેં નિશ્ચય કર્યો હતો. અને એ ગીચ ઝાડીમાં છુપાઇ જો હતો. સચિતાનારાયણ અસ્તમાન થયા તો પણ આપ પાછા નિકળ્યા નહિ, એટલે તપામ

કરવા એ જાત્રીમાંથી ગઢાર નિકર્યો ત્યાં આપના સવારોએ મને દોડા. અને મને ઓળખી મારો દુશ્ટ વિચાર તેમણે જાણ્યો, એટલે મારાપર તેમણે વસારો કર્યો, જેમાં હું જખમી થયો, અને તેના દાયમાંથી છુટવા માટે હું આ તરફ દોડતો આવ્યો. જે આપના કામ પસંદ આવી મુર્ખા ગત થયો. અને આપે મને જીવત-દાન આપ્યું નહિનર ગઈ કાલેજ હું આ જખમી છેડી, યમ શરણ થયો હોત પણ મને આપે ગ્રહ્યો. તેથી આપન સેજા પનનાનોએ હુંજ નહિ પણ મારા જાળ જમ્યાઓએ પણ વંચ પરંપરા આપવી સેવામાં અહોનીશ હેતુ જેવી મારો દંઠવડા છે. અને થએલ શુન્દા માટે દામા આપશો નામદાર. ”

આટલી ઝડપથી અને સહેલી રીતે શત્રુ સાથે સખ્ય થઈ શકે છે, જો જીવન રાગને પરમ હર્ષ થયો. તેણે માન તેને ક્ષમા આપી જવા દીધો નહિ. પણ ખીજ પોતાના નોકરોને તેવી મદદ આપી તેને ઘેર પહોંચાડ્યો અને દવા દાડતો જાદોગરત કરી આપ્યો.

આ વખતે મહાત્મા પશું કુટી જઢાર હતા. તે આગત્તા દિવસે જોદલ જખીનમાં ખીજ વાવતા હતા, તે ખીજ જખીનમાં નાખતી વખતે છુટકને જખીનપર ટકી જોરથી ખીજને તે જખીનમાં દાખતા હતા. ત્યાં રાજા રિવેંસામંદુતેની પાસે આવ્યો અને પોતાના પ્રશ્નોના ઉત્તર આપવા માટે વિનંતી કરી જોદ્યો. “ યોખી મહારાજ ! હવે મારા સવાસોના ખુલાસા અપવા માટે આ છેલ્લી વારનીજ અરજ કરવા આવ્યો છું. ”

મહાત્મા ઉચું જોડ જોદ્યા-“ તારા પ્રશ્નના ખુલાસા તને ક્યારનાયે મળી ચૂક્યા છે. ”

“ આપના કહેવનો માવાઈ હું સમજી શકતો નથી. મારાં સવાસોના અને ક્યારે જરામ મળ્યા ! તે આપ કૃપા કરી જણાવશો ! ”

“ શું હું જખમી શકતો નથી ? જો. મારી અશક્તના માટે તને દવા આવી નહત, અને અને પોતાને રસ્તે છૂં ચડ્યો ગયો હોત, તો તે લાંબી દાહીવાગયે તને ઠાર માર્યો હોત કે નહિ ?

“ હા મહારાજ તેમ જખન પડે. ”

“ તે વખતે-મૃત્યુ સમયે ‘ મેં ’ તે મહાત્માને મદદ આપી નહી એટલું કરવાનું હું બૂલ્યો’ આમ વિચાર તારા મનમાં આવી, તને પશ્ચાત્તાપ થયો હોત કે નહિ ! ”

“ હા. તે પણ યાત, મહાત્માથી ! ”

“ એટલા માટે આ પ્રશ્નજૂર્ગ અત્યંત મહત્તાની વાત એ હતી કે-મારાપર દવા આવતાં માગ દાયમાંથી કેનાળી હજી જ્યારે હું જોદ્યાનું કામ કરવા લાગ્યો તે યોગ વખત, હું મદતને-ઉપયોગી માણુજ અને મને મદદ કરવી એ મદતની જાગળ ખીજ રીતે-ખજી તે આજુબા જ્યારે આપણા તરફ દોડતો આવ્યો, ત્યારે મર્જમાં મદતવતો યોગ વખત તેજ કે હું કંઈકે ટેની સારવાર કરતો હતો તે વખત. જો તેના જખમને તેં ખાટાપીડી કરી નહત, તો તારા પ્રયત્નો સર્વજાત તે કદી બૂલી ન જાત. અને કદાચ જો તે મરણ પામ્યો ન હોત, તો

તે અને તેના સાથીદારો તારા જીવનનું જોખમજ કરત એટલા માટે તું જે વારે તેની સાર-
વાર કરતો હતો, તેજ મહત્વનો વખત તેજ ક્ષણમાં મહત્વનો માણસ અને તે વખતે તેની
• સાગવાર કરવી એજ મહત્વનું કાર્ય-આદિ કર્તવ્ય હતું. તો હવે આ વાત ખાસ.
લક્ષમાં રાખજો.

એકજ સમય અત્યંત મહત્વનો અને ઉપયોગી છે. તે એ કે “અત્યારે” અત્યારે
એજ અત્યંત મહત્વનો સમય છે. તેનું કારણ કે એકવાર વ્યતિત થાય, એકવારે “અત્યારે”
એ સમય ગત થયો, એટલે તે ફરી આવતોજ નથી ભૂતકાળ ઉપર કોઈપણ પોતાનો અમલ
ચલાવી શકતો નથી. ગયું તે ગયુંજ ગયો વખત કાલત્રયે પણ ફરી આવતો નથી. એટલા
માટે તેની મહત્તા વધારે છે. સધળામાં ઉપયોગી અને મહત્વનો ત્રણ તેજ કે જે મહા સર્વ-
કાળ તારી સાથે રહે છે. કેમકે આપણને બીજો કોઈ સાથે કામ પડશે કે નહિ? તેની ખચ
પડતી નથી. અને તેથી સધળામાં મહત્વનું કાર્ય પણ એજ છે કે તેનું કદરાવ કરવું-સમયને
સંધારવો અને તેના સદુપયોગ કરવો. એટલા માટેજ મનુષ્ય જન્મ પ્રાપ્ત થયો છે. જો તેના
સદુપયોગ માનવીથી ન થાય-કર્તવ્ય પાલન ન થાય તો પરુ કરતાં પણ માનવી નિરુપયોગી
છે. કહ્યું છે કે-

પશુકા હોત પનેયા, નરકા કહું નહિ હોત,
નર જો કરતી કરે, નર નારાયણ હોત-”

મહાત્માના બોધ વચનોથી રાખના ઉદ્ધિગ્ન ચિત્તને શાંતિ થઈ અને તેણે ભવસાગર સુધાર્યો

સંપૂર્ણ સુખમય ગૃહસ્થાશ્રમ.

લેખક:-પ્રભુશંકર નરસેરામ વ્યાસ.

પ્રત્યેક સ્ત્રીએ પોતાના પતિને ઇશ્વર સમાન અને પુરુષે પોતાની સ્ત્રીને દેવી સમાન ગણવી
જોઈએ. જ્યાં આ પ્રકારનો પરસ્પર આદરભાવ-પૂજ્યભાવ નથી. ત્યાંજ અન્યતાવના પ્રસંગો
ઉભા થાય છે. ઇશ્વરના સમીપ આપણે જુડું નજ બોલીએ તેમ દેવી પ્રત્યે પણ આપણો
પૂજ્યભાવ હોવોજ જોઈએ. જગતના મનુષ્યો આ બાબત સારી રીતે સમજે છે. અને તેથીજ
ગમે એવો પાપી અથવા કુછંદી મનુષ્ય ઇશ્વરની સમીપ પોતાના અસદ્ વર્તનને રાખી શકતો
નથી. ગુનાહ કરતાં તેનું અંતઃકરણ સ્વતઃજ ડસે છે. પોતાના કર્મની-પોતાની ભૂલની મુક્ત
કંઠે તેથીજ મનુષ્યો દેવ દેવી આગળ માફી માગે છે.

જે પુરુષનો સ્ત્રીમાં દેવીભાવ છે અને સ્ત્રીનો પુરુષમાં ઇશ્વરભાવ છે. ત્યાં ન્યૂનતા રાની હોય!

એક બીજામાં સમાનભાવ રાખનારને એક બીજાથી શુભ રાખવાપણું પણ શુ હોય! લક્ષની
સાર્થકતા ખરેખર આમજ સમાપત્તી છે,

સ્ત્રી અને પુરુષમાં પરસ્પર અભુજનાના પ્રસંગો શાથી, અને કે. તેના કારણો વિચાર કરીશું તો ધણે ભાગે આ એક જ કારણ સ્પષ્ટ જણાઈ આવશે કે આ દૈશ્વરીભાવના અમારે વતી લીધેલા તેઓમાં પરસ્પર વૈમનસ્ય પ્રગટ થઈ હોય છે. પુરુષ પોતાની સ્ત્રીને ધરતું કામ કરનાર એક દાસી સમાન, અને ગંધીને જખાડનાર એક રોયલ સમાન ગણે છે. તેમ સ્ત્રી પોતાના પતિને દ્રવ્ય ઉપાજન કરી સસાર વ્યવહારનું નિવંદન કરનાર તરીકે ગણે છે અથવા કેટલાક પ્રસંગોમાં તો કદાચ પુરુષ કરતાં સ્ત્રી વધારે આકર્ષણી હોય છે તો પોતાના પતિને બાળ્યુચ કે મૂર્ખ ગણવામાં તે પોતાને હાંધીઆર માને છે.

આવા પ્રસંગો બનવાથી શું થાય છે? જન વંશને જુદાં જુદાં પાટીયાં સમાન બે અંતઃકરણોને વ્યાવહારિક રીતે અને મંત્રાચારરૂપ ખીલામારી એક દુર્ઘા હોય છે તેમાં દૃષ્ટ પડતી ગય છે. રક્ત ઉપર ઉચ્ચ એક કરેલાં પાટીયાં હચમચી જાય છે. 'ઓ છૂટા પડ્યાં' એ પ્રકારની ભીતિ પણ જોનારને તેમાં લાગે છે. કારણથી છૂટા છેડાં કરવાની જે ન્યાતમાં રાજ અપ થતી છે તેમાં સંખ્યાબંધ છૂટા છેડાં કરવાની અંશજો કોટમાં નોંધાયાના સમાચારો આપણે વર્તમાનપત્રોમાં અવર નવર વાંચીએ છીએ.

હૃદયના એકરાગતા જોયા વિના અથવા લગ્નથી જોડનાર સ્ત્રી અને પુરુષની ભૂમીકાનો વિચાર કર્યા વિના સંબંધને બાંધવામાં ન્યાં સુધી માળાપો બે દરકાર રહેશે ત્યાં સુધી સંપુર્ણ સુખમયતા ગૃહસ્થાશ્રમમાં આવવી એ આકાંક્ષા કુસ્મરંજત મિથ્યાજ છે. પોતાના પુત્ર અથવા પુત્રીનું કિત ઇચ્છનાર માળાપો બે હજી પણ આ બાબત સંવેદના ન ચેતશે તો હાલના ગૃહસ્થાશ્રમમાં જે સહેા લાગેલો છે, સલાહ સંપન્ને બદલે કહ્યાં કરેલો વાસ કરેલો છે તે બચકરતા ધારણ કરશે.

હાલના ગૃહસ્થાશ્રમમાં જોડાયેલા સ્ત્રી પુરુષમાં અંતઃકરણની સમાનતા કેટલી છે તે તો સુદૃઢ અવગ્રોહન કરનારને તરત જણાઈ આવશે. પુરુષને પૂર્વમાં જતું હોય તો સ્ત્રીના પગલાં પશ્ચિમ તરફ જતાં હોય છે. પુરુષને જ્ઞાન-વેરાગ્યની વાત અમે છે તો સ્ત્રી શૃંગારથી મગ્ન હોય છે. આવી રીતે દરેક બાબતમાં તેઓને અંતર પડેલું છે લેખકને આ સ્થળે એમ કહેવાનો ભાવ નથી કે, પુરુષને આગળ વધેલા છે. કેટલીક જાગૃતતામાં સ્ત્રીઓ પુરુષ કરતાં પણ આગળ હોય છે. આ સ્થળે તો રક્ત અધિકાર બેદ દર્શાવવાને માટે આ વચનો લખાયા છે.

તમારું કેટલું એક જ છે કે એક બીજામાં સમાન ભાવ રાખો સમાનભાવનો શુભ એવો છે કે તે બીજા સર્વ શુભોને ખેંચી લાવશે.

આ સમાનતા લાવવી શી રીતે? પુરુષો ફરીયાદ કરે છે મારી સ્ત્રી મારી આત્મવિકાસ કરીશું નથી. અને ચિંતરા તુલ્ય ગણે છે હું જે કશું તેનાથી આકુળ વર્તન તેનામાં જોવામાં આવે છે. આજના કંઈ વખતમાં જ્યાં પાછળે પાછળ મારામારી છે ત્યાં તેને રાજ નવાં નવાં લુગડાં પહેરવા બેઠેલો છે. જરા કંઈ કહેતામાં તો કાળીકા સ્વરૂપ ધારણ કરે છે. હવે હું તે તેને શી રીતે સુધારું. સ્ત્રીઓ ફરીયાદ કરે છે કે મારા કયા ભોગ તાજા કે મારા આવાને હાથે પાના પડ્યાં. મારી પાડોશી રોજ નવાં નવાં લુગડાં નાવે તેમ તેનો ધણી તેને માટે નવી નવી જાતના ઢાળીના પથુ કરાવે અને હું સહજ દહેવા જાઉં તો ધીકા લખને મારવા

આવે. બેઠુરે આ છવતરે ? હવે તો હું કંટાળી. મારે ને. મારા કુખને ક્યાં જઈ, કહેવું ? ઘરમાં આનાજના શાં શાં અને અંતરમાં જઈ એવ જણાયું હોય. તેમ ત્રીજે દહાડે નાટક કૈ, સીનેમા તો ખરોજ, આજ પેલા ઘર ખંચેમાં વિવચન તો કેટલો બધો જગર થાય, મારાથી તો કંઈ બોલાવ્યા નહિ. આજ પ્રમાણેના વિચનો સ્ત્રી પુરુષ ઉભયમાં આવે બધે. ભાગે બોક્ષતા સાંભળવામાં આવે છે તે જોઈ એમજ થાય કે ચરે આશ્રમમાં શ્રેષ્ઠ મનાયજો ગૃહસ્થાશ્રમ કે જોના વડે ધર્મ અર્થ કામ અને મોક્ષ સધાય છે તેમાં જોડાયલા સ્ત્રી પુરુષોની આવી શોચનીય હાલત ! એકબીજાને જોતાં જોમતાં નેત્રમાં દર્પ અને આનંદ ઉભરાવે. જોઈએ તેને બદલે ક્રોધાગ્નિની જ્વાળા ઉત્પન્ન થવી અશ્વસોસ ? ગૃહસ્થાશ્રમની આવી દશા જોઈ કયા સહુદયી મનુષ્યનું હૃદય દ્રવિભૂત થયા સિવાય રહેશે.

ગૃહસ્થાશ્રમના મૂળમાં સડો લાગવાનું કોરુચુ અતઃકરણની સમાનતા ન જોવાનું છે. હંચના મેળ વિતાના સ્ત્રી પુરુષે લગ્ન સંયોધી એકાદ કય પ્રકારના ઉત્તમ સુખના બોક્ષતાં થઈ શકશે એ કહવું સુઝેવ છે ગુદ ઝેન શું છે અને તે કેવા પ્રકારના અનુપમ લાભને પ્રકટાવે છે તેનું જ્ઞાન તો કાઈ વિરમ દષ્ટીમાંજ દગે. વિવચ સુખને જે પ્રેમ માને છે તે તો એક પ્રકારની મૂર્ખતાજ છે, મજૂબિમાં મંત્રના જાગી માફક તે સુખનો ભાસ આપનાર-અંધકાલીન ક્ષણિક છે જનનચયિત્રી જોડામ આપણુ પ્રામત્ય દુકત એ ન હોઈ શકે ? પશુઓ પણ વિવચને તો ભોગવે છે, જે આજે બાળ્યુ કહેલને એટલાજ સંપૂર્ણ માનીએ તો પશુમાં અને આપણમાં ફેર શું રજો ? આપણા જીવન કદેદર તો કંઈ અનેરોજ છે. એક દીવકની જ્યોતિ અન્ય દીવક સાથે મળે છે ત્યારે શું થાય છે ? અને જ્યોતિઓ પોતાની પૃથક્તા ત્યાગી એક તરફ થાય છે તે વખતનો પ્રદાશ તેમનો જુગેજ હોય છે. આપાર સુધી અને અશ્વપ્રકાશિ હતી તે હવે સાથે થવાથી અપ્રકાશિત થાય છે. જોનારને પણ તેના તેજની વિશેષ ઝાંખી થય છે. સામાન્ય પાતનો ઝાડો અવતાં તરત એ લઈ જવાનો તેને ભય હતો એ પણ હવે તે વંધારે પ્રદાશરૂપ બનવાથી ચોછો થયો છે.

સિંધુપ્રતિ વેગથી ધસતી સરિતા બધાં સિંધુ સંગમને પામે છે ત્યાં શું થાય છે ? પોતાના પૃથક અભિગમને છોડી તે સિંધુ રાજ થઈ જાય છે. આજ પ્રમાણે લગ્ન સંયોધી જોડાનાર સ્ત્રી પુરુષે દીવકની જ્યોતિ અને સરિતા સાગરની મજક એકરૂપ થવાનું છે. દૂધમાં સાંકર જળતો બન પાણીમાં મીઠું નળતાં જેમ ને સર્વાંસે એકરૂપ થાય છે તેમ આ દંપતીએ પણ એક રૂપ થવાનું છે. લગ્ન સંયોધી જોડાવણા દંપતીઓ તમારે તમારા સધળા પ્રકારનો વિચાર ભેદને ત્યાગી એકરૂપ થવાનું છે, તમારા ઉચ્ચનો અધિકાર એક બીજાથી ભવે જુગે હોય તે ત્રયે સેકડો ગાઉનું અંતર પડયુ હોય પડનું જે તમે પ્રથમે કરશો તો એ અંતરને ચેડાજ સમયમાં ટાળી શકવા સમર્થ થશો. પ્રથમ તો તમે ઉભય એક બીજામાં સમાનભાવ પ્રકટાવો. ભૂંડ પાત્ર તો મનુષ્ય માત્ર છે. ભવે તમારી સ્ત્રી પુરુષને જેથી હોય અથવા તમારો પતિ ગામડીયો ગમાર હોય તો પણ એટલું તો ચોક્કસ માન્ય કે ગમે તેવી છે તો પણ તમારી સ્ત્રી છે, ગમે તેવી છે તો પણ તમારો પતિ છે. એક બીજાથી જુદાં પડી શકાય એમ છેજ નહિ. તો પછી એવો અચુગનાવ શા માટે જોઈએ ? પરસ્પર કુલંપ કરવાથી તમારા પાડોશીઓ બચશે. વગર પેસાનો તમારો જોવાં એકાં થશે તો એવી હાથે કરીને ફેજોતી કરવાની છોડી દો. એમ કરવાથીજ તમે તમારા ગૃહસ્થાશ્રમને સુધારી શકશો.

અનુકૂળતામાં અનુકૂળતા તો જગતમાં સધળા મનુષ્યો બુદ્ધિ છે તેમાં કંઈ વિશેષતા નથી. પ્રતિકૂળતામાં અનુકૂળતા જોવી દુઃખમાં સુખ જોવું એજ મનુષ્યત્વ મનુષ્ય તરીકેનું કર્તવ્ય છે. તમે સ્ત્રી પુરુષ ઉભય એક બીજાને જોતાં તમારી આંખે આંખ લડતો હોય તેમાં સમાન ભાવ રાખવો એમાંજ ખરી પ્રુબી છે તમે તે રાખી શકો તેમ જો તમારી પાસે તે સાધન છે.

આ સાધન તે કયું છે? અન્ય કાંઈજ નહિ પણ ફક્ત ઉપેક્ષા. મનુષ્યને પરસ્પર લગાઈ થાય છે તેમાં શું થાય છે? પ્રથમ ખોટવાની શરૂઆત થાય છે સામે માણસ પણ પ્રતિકર આપતો જાય છે, ખોલવામાં આગળ વધતાં ગાળાગાળી થવા માંડે છે, ઉલ્લય મનુષ્ય માંથી કાઢજ શાંત થવું નથી એક બીજા ઉપર ગળોતો વરસાદ વરસાવે છે, આ પ્રમાણે જી ગાળવીજ થઈ રહ્યા પછી જેમ ગાળવીજને અંતે વરસાદ પડે છે તેમ મારામારીની શરૂઆત થાય છે, જે કોઈ મફાવનર નથી હોતું તો એક બીજા ઝોડીની ઊંજો ઉડાડે છે.

હવે આ બંને મનુષ્યમાંથી જો એક મનુષ્યે પ્રથમથીજ ઉપેક્ષા રાખી હોત તો આવું પરિણામ આવત ખરું? કદી નહીં સામે માણસ થોડો વખત ખોલી એની મેજે શાંત થઈ જાત. ઉમટું વખત ગયા પછી પરતાવો પણ થાત કે મેં આ બહુજ ખોટું કયું છે!

પ્રિય દંપતીઓ, તમે આ ઉપરથી સમજી શક્યાં હશે કે તમારે વાણી ઉપર સંયમ રાખવાની ધણીજ અમત્ય છે, વાણી ઉપર સંયમ રાખવો એ કાંઈ સહેલું કામ નથી. પણ જે મનુષ્ય પ્રયત્નશાળી છે તેને તો એ દુસ્સભ્ય નથીજ. વ્યવહારમાં કાંઈ ભુલનો પ્રસંગ આવે અને તમને તમારો પતિ કંઈ કહે તો તે વખત શાંતિથી તે સાંભળી રહેજો, સામે જગમ ન આપશો થએલી જલ શરી ન થાય એવી સાવધાનતા રાખવાની છે. અને એ રાખતાં થરો તો તમારા ગૃહસંસારમાંથી કછયા કંકાસતું નામ નીશાન નીકળી જશે. આ ગૃહ તો કછયા ખોર છે એવું તમારા વર્તનથી આજ સુધી માંનીને આંગળી ચિંધનાર પણ આશ્ચર્ય પામશે કે કયા પ્રકારના પ્રયોગ વડે આ ઘરમાં જે મરિનામાં બે ચાર વખત તડકા લાડકા થતા હતા તે કેવળ શાંત થઈ ગયાં.

મનુષ્યને જ્યારે તેની ઉચ્ચરાયલી હાલતમાં બોધ દેવામાં આવે છે ત્યારે તેની અસર તેના ઉપર ગિરકુલ થતી નથી. લોહના તપિત ચએલા વાસણની ઉપર પાણીનો છંટકાવ થતાં તે જેમ છચ્છણી હડે છે તેમ તેવે સમયે એ બોધથી સામે મનુષ્ય ઉલટો વધારે ઉચ્ચરાય છે એક દારૂડીયો મનુષ્ય દારૂ પીને ચક્રચુર થઈ આવતો હોય તે વખતે તેને દારૂના ગેરફાયદા સમજાવવામાં આવે તો તે પોતાના બેવડીયાના ડોઝને લઈ આકારને બે આંગળી છેટો માનતો હોવાથી ઉલટો સામે થઈ જાય છે તેમ ઉચ્ચરાઈને મારે છે પણ ખરો. તેથી સુરા મનુષ્યનું કર્તવ્ય છે કે ઉચ્ચરાયલી હાલતમાં કોઈને બોધ દેવા રૂપ કર્તવ્ય ન કરવું અને આ નિયમને તમારે તમારા ગૃહસંસારમાં પણ રચાવવો. દ્રષ્ટાંત તરીકે તમે તમારી પત્નીને તે દેવદર્શન જ્યાં તૈયાર થઈ હોય તે વખત એને અટકાવશો તો એ સુર હશે તો તમારું કહ્યું માનશે. પણ એાછી અકલ્પ હશે તો તમારું, કહ્યું માનવાની નહિ. પતિની આરા માનવી જોઈએ એવો તમે તેને ગમે તેટલો ઉપદેશ કરશો તો પણ પચ્ચર ઉપર પાણીની માફક તમારા કહેવાની

અસર વ્યથાજ નથી. અને જ્યારે આ પ્રમાણે થાય છે ત્યારે કેટલીક વખત લગાઈતો મસ ન ઉભો થાય છે. એવા પ્રસંગો ઉભા થવા ન દેવા એ શુદ્ધિમાનનું કર્તવ્ય છે.

આ સંબંધમાં એક આખ્યાયિકા એવી છે કે સુરદાસ પોતાના પિતાના શ્રદ્ધને દિવસે રાત્રિના બાર વાગ્યે ચિંતામણીને ત્યાં મુક્તળધાર વરસના વરસાદમાં જવા તૈયાર થયો. અને રસ્તે જતો હતો તે વખત નારદમુનીએ ભગવાનને ઠણું કે તમે અને કાંઈ ઉપદેશ આપો તે: સાફ. ગમે તેવો પણ બ્રાહ્મણનો દીકરો છે અને તમે જ્યારે તેને ઉપદેશ આપશો ત્યારે તે અવરમ માનશે. ભગવાને જવાબમાં નારદને જણાવેલું કે ભાઈ! હજી તેના હૃદયમાં ઉપદેશ યદ્યપ્ય કરવાનો અધિકાર આવેલો નથી તેથી તેને જે કાંઈ કહેવામાં આવશે તે ઉધા રાખેલા પાત્રની માફક વ્યથા થશે. નારદે ન માન્યું અને ભગવાને ખીણું સ્વરૂપ લઈ સુરદાસને બ્રાહ્મણ યજ્ઞ વેળાને ત્યાં ન જ્યા ઉપદેશ આપ્યો. ઉઘરી સુરદાસે તેમની ઠેકડી કરી. ખંથી જ્યારે ચિંતામણીએજ તેને મામિક વચનો કહી અત્યંત પડખા ખુટ્યાં ત્યારેજ તે સાવચેત થયો.

આ દ્રષ્ટાંત ઉપરથી સમજવા જેટલી બાબત એ છે કે ઉપદેશ આપવો ને અધિકાર જોઈનેજ આપવો. દેશ, કાળ, અધિકાર વીગેરે જોઈને આપેલો ઉપદેશજ તે આપનારના શ્રમનું અને સાંભળનારના કલ્યાણનું સાર્થક થઈ શકે છે.

આ ઉપરથી એમ સમજવું કે પોતાની પત્ની અથવા પોતાનો પતિ અવિદિત માર્ગે વહેતો હોય તો તે વખત તેને વહેવા દઈ કાંઈપણ અટકાવ ન કરવો. આ પ્રમાણે જો થાય તો એમ પણ કહી શકાય કે એક ચોર-ચોરી કરવા જતો હોય તો તે વખત તેને જ્યા દઈ પાછળથી ચોરીના ગેરફાયદા તેને સમજાવવા આ પ્રકારનું વર્તન અથવા અપાયલી છૂટ તો એક રીતે આવા કાર્યને ઉત્તેજન રૂપ થઈ પડે; તેથી એવી છૂટ તો નજર અપાય; લેખકનું કહેવાનું તાત્પર્ય આ સ્થળે એટલુંજ છે કે વ્યવહારમાં થયે ભાગે એવું થતું જોવામાં આવે છે કે સ્ત્રી પુરુષની અને પુરુષ સ્ત્રીની એમ ઉભય નાની નાની બાબતોમાં પણ આડે આવે છે અને જ્યારે આ પ્રમાણે થાય છે ત્યારેજ એક ખીજની અગાધ થવાનો સંભવ ઉભો થાય છે. અને તેથી એકખીજને જોઈતી છૂટ છાટ એક ખીજએ આપવાજ જોઈએ. લગ્ન અંતીથી જોડાયાં એટલે એક ખીજના ગુલામ થઈ ગયાં. અથવા તેણે કેદની દશા ભોગવવાની છે એમ સમજવાનું નથી. વ્યક્તિ સ્વાતંત્ર્ય દરેકને હોઈ શકે; અને હોવુંજ જોઈએ. તેના ઉપર કાપ મૂકવા જે પ્રયત્ન કરે છે તે પોતાના પ્રયત્નમાં કાંઈ દિવસ યશ-સ્વી થતોજ નથી.

એક ખીજને જોઈતી છૂટ આપી એક ખીજના મિત્ર થઈને રહો. મિત્ર-તરીકે તમારી દરેક એટલીજ છે કે એ છૂટ દહથી જઈ યજ્ઞ વિધીતોમાં ધારણ કરતી નથી એ બાબતનું ધ્યાન રાખવું. એ ધ્યાન રાખતાં તમે શિષ્યશો તો તમારો શુદ્ધચાત્રમને તમે સંપૂર્ણ સુખમય બનાવી શકશો.

શ્રીઓનો દરજ્જો.

(અનુસંધાન વર્તમાન વર્ષના પૃષ્ઠ ૨૦૩ થા.)

લેખક:—સદગત વી. ડી. કોહારી બી. એ. એસ. એસ. બી. વકીલ કરાંચી

Viri Place. નામની દેવી જેનું કાર્ય પત્નિના કોષ સમાવવાનું હતું તેનું કાર્ય જોઈ તેની પૂજા રોમન શ્રીઓ પાલતી ઉપરના મંદિરમાં કરતી. અને એક અગત્યનું અને અસંભવિત તદ્દન ન માની શકાય તેવી બીના તે કહે છે કે રોમન શ્રીઓએ તેના બનાવોને ઝેર દેવાની ખટપટની શોધ પ્રગ્ન સત્કારુદાન્યના અમલમાં થઈ હતી. અને તે આપણી આર્થ સંસ્કૃતિમાં તો તદ્દન શરમ ઉપજાવનારું અને ગુનાહવાચકૂત્તમ કહી શકાય.

રોમન ન્યાયખાતાનું નામ અતિશય સન્માન ભરેલું હતું. એક રોમન ન્યાયાધીશ આપેલા ચૂકાદામાં વિવાદને ઐદિક અને પારસેકિક કિયામાં શ્રી અને પુરુષનું સદમાગીયનું સંપૂર્ણ રીતે રોમન પ્રજાની શ્રી પ્રત્યેની બાવના પ્રદર્શિત કરે છે. અને રોમન જીવન ચરિત્રમાં શ્રીના સદગુણના સ્તુતિ ગાન કર્યાં છે. તે આ જાગ્રત પુરુષાર કરે છે. રોમન નીતિમાં જગાડો વિષય પછી થયેલ છે. અને તે અધમતાની પર કાષ્ટએ પડેલેલી જણાય છે.

ઇતિહાસમાં જીવનના ધાર્મિક સાંસારિક વ્યવહારિક પ્રત્યેક આચારમાં એકાએક અદ્ભુત સંક્રાંતિના દર્શનો બહુ ચિરસ છે. તત્વસાનીના ચંક્રાશીલપણા એ ધર્મના જુગતનું કુઠેદન કરી નાંખ્યું છે. પૂર્વના દેશોના વૈભવ અને તેના મિત્ર પ્રકારની નીતિ ઠાંડના રક્ષાએ રોમની સાક્ષાત્તે જડમૂળથી ઉગેલી નાંખી છે.

માંલો માંલના શુધ્ધ અને રાજ્યની વિશાળતાએ રોમન પ્રજાના ચરિત્રમાં જગાડો કર્યો. અને રોમન રીતભાવની અતિશય ભારેખમપણાએ અનીતિ અને દુરાચરણમાં પાડેલો ઝોપલાલ્યું આ અનીતિ અને દુષ્ટાનાના ઉછાળામાં શ્રીઓનું દુરાચરણ અત સજ્જરપદ હતું.

દર્મેશ નીતિને જગાડનાર તરીકે ગુલામેની સંખ્યા એ ગુલામો કે જે મોટા ભાગે રાજ્યના બહુજ નખરા બધાં પૂર્વના મુલકોમાંથી પસંદ કરવામાં આવ્યા હતા તેમ જગતમાં અને નાયકાએ પોતાના અંગ પ્રત્યે દેખાય તેવી રીતના હાવભાવથી આ અનીતિના વિષયે અધિક ફેલાવવામાં સાધનસુત કર્તવ્ય કર્યું હતું. ધન અને વૈભવના મોહથી આર્કષાયથી પૂર્વની પ્રજાએ તેના રંદમાં પડી નીતિની ઘીવાશેને તોડી પાડી અસ્તવ્યસ્ત કરી મૂકી હતી. રાજ્યના ગુમાનમાં અને સત્તાના મહાપાતમાં થેલી બનેલી રોમન પ્રજાએ અનુપમ પ્રસંગીય રાજ્યકારી શેવની રમ્પો મૂકી દઈ નાટ્યરંગને સ્વીકારતી. અને મોઝરોબના વિષયે પ્રયાણ કર્યું હતું. અને પરિણામ એ આવ્યું કે રોમન રાજ્યમાં દુરાચારની સંગ્રહિ સમ, અને સાદાજ સન્માધ નેશનો નાશ થયો. ત્યાંના વિદ્વાનોના લેખોના પૃષ્ઠો ઉઘાડતી વખતે આ અનીતિ તેની દર્શિગમર શરૂ હતી મનુષ્ય સ્વભાવની દુષ્ટતા અને જડના વિદ્વાને. અને સાદારોને રાજ્ય દશે. અને શ્રીઓમાં પ્રસરેલ દુરુજની જે કે અતિશયકોષથી કાટકણી જાદામાં આવી છે. અને તેથી ને વખતના રાહતસાહે કૃત્રિન કુટુંબની શ્રીઓને વેસ્યા તરીકે ધધો કરતી અટ-શવરનો ખાસ કામદો કાઢ્યો હતો.

અસહ્ય રોમન સ્વભાવની જડતાએ એ દુર્ગુણની સંસ્કૃતિ વધારી નહિ. જે સંસ્કૃતિએ ઓક્સમાં હુજરકળા અને કોશલ્યની આત્મરૂપ થઈ પડી હતી અને દુર્ગુણની કાલિસ અસર અટકાવી.

તે વખતના રોમના તરફ શહેનશાહે જેઓ ખુશમતીયા અને ખાસદારોથી ઘેરાયલા હતા અને જેઓ પ્રત્યેક ક્ષણે ખુન થવાના ભયમાં રહેતા હતા છતાં નિમર્ણદષ્ટિ વિદ્યાર અને અનીતિમાં ઝીપલાવના હતા. વળી પ્રજામાં થોડેક અંશે અનીતિને સંકલ્પે તેમજ પ્રમુખ સંસ્થામાં ભાગ લેવાની અપેક્ષાને લઈને વિવાદ તરફ અપીતિ રાખ્યાન થઈ હતી. તે અટકાવવા અહમર્ય વિરુદ્ધ કાયદાઓ ઘડાયા હતા તેમજ ત્રણ બાળકના પીતાને ખાસ હક આપવાની રીતથી વિવાદને પ્રોત્સાહન આપવા માટે પ્રયત્ન થતા હતા. પ્રજાસત્તક રાજ્યના અવસાન પહેલાંનું એક વિચિત્ર પ્રકારનું બાળક જળવાઈ રહેલું છે. તેમાં વિવાદની અરુદ્ધ અટકાવવાના ઉદ્દેશથી તે કહે છે કે જે આપણે સ્ત્રી વિના રહી શકીએ તો એના જેવું એકે સુખ નથી. કારણ કે આપણે દુઃખ અને ચિંતાના કારણથી યુક્ત રહી શકીએ. પરંતુ મનુષ્ય સ્વભાવ ધ્યાનમાં લેતાં આપણે સ્ત્રી વિના રહી શકાવું નથી. આપણી સંતતિ અને પ્રજાનું સતત સુખ આપણા ક્ષણિક ઉપભોગો કરતાં ધ્યાનમાં રાખવાની આપણી ફરજ છે.

આ અવનતિના વર્ષામાં રોમન શ્રીઓની સ્થિતિમાં કાયદાની દૃષ્ટિએ ધણોજ ફેર થતા માહુમ પડે છે કે પ્રથમ તો પોષિત તેઓના કુટુંબી કે સ્વજનના અધિકારમાં તે હતી. પરંતુ સાર્વભૌમ રાજ્યને વખતે તેઓની સ્થિતિ સ્વતંત્રતાએ પહોંચાડી છે. પાછળથી તે શુભાવી બેઠી હતી. કે જેવી અવસ્થા તેણે ખુન પ્રાપ્ત કરી નથી.

રોમની પ્રજામાં બે જાતની વિવાદ વિધિઓ સ્વીકારતી હતી. જરા સખત પ્રકારની પણ માનવિય જાતની પદ્ધતિમાં સ્ત્રીને હસ્ત પતિના સંપુર્ણ કબજામાં સોંપવામાં આવતો. અને તેમાં ધરતી. સ્ત્રીની માત્ર મીલકત ઉપર સર્વ અધિકાર હતો. આ સિવાય બીજા જરા નરમ પ્રકારનો વિવાદ જેથી કરી સ્ત્રીની સ્થિતિ કાયદા પ્રમાણે જેમની તેમ રહેતી. પહેલા પ્રકારની વિવાદ પદ્ધતિ ત્રણ પ્રકારે ઉજવાતી, જે બહુ ધારમધૂમથી અને ધાર્મિક ક્રિયાથી જ ઉજવાતી. બીજા માત્ર સાંસારિક વિવાદવિધિ ધાર્મિક ક્રિયા વગરની હતી. અને ત્રીજા અત્યંત કાલકે વચન ઉપર ચોખ્ખા હતી.

આ હેઠલી પદ્ધતિથી પરિણામ એ આવતું કે પરણેલી સ્ત્રી કાયદાની નજરમાં તેના પીતાના કુટુંબની અને તેના રક્ષણ નીચે ગણતી. પણ તેના ધણીના અખત્યારમાં ગણાતી નહોતી પરંતુ કાળ વિતતાં પીતાની સત્તા નાશ પામી અને વિવાદના ધોરણથી સ્ત્રી તદ્દન સ્વતંત્રતા પ્રાપ્ત કરી શકી.

સ્ત્રીને પરણતી વખત મળેલી બેટ જે ધણીની મીલકત ગણાતી તે સિવાયની બધી માનવ મીલકતની સ્ત્રી હકદાર ગણાવા લાગી. તેમ પીતાની મીલકતની પણ તે વારસદાર ગણાતી અને તેના વહીવટ પીતાના સ્વહસ્તમાં રાખી શકતી.

લેણું દેણું.

હુંદી વાર્તા.

લેખક: રા. રા. ગજલાલ જાદવજી હક્કર.

પાંચ પુત્ર પછી જ્યારે કન્યા જન્મી ત્યારે આપે ધણા પ્રેમથી તેનું નામ નિરખામાં રાખ્યું. આ વંશમાં એવું શોખીન નામ અત્યાર પૂર્વે સાંભળવામાં આવ્યું નહોતું. મુખ્યત્વે કરીને દેવ દેસાદિનાં નામ જ્યાં કે, ગંગેશ, કાર્તિક, પાર્વતી વગેરે પ્રચલિત હતાં.

હમણાં નિરખાનાં વિવાહની વાત ચાલતી હતી. તેના પિતા રામચંદર મિત્રે ધણી મેળા કરી; પરંતુ એકે મનપસંદ પાત્ર મળી આવ્યું નહિ. અંતે એક મેળા રાવબહાદુરના એકના એક છોકરાને તેમણે શોધી કાઢ્યો. આ રાવબહાદુરની પેટૃક સંપત્તિ એકે લગભગ ઉઠી ગઈ હતી; છતાં ઘેર કુળવાન હતું.

વર પક્ષ તરફથી દશ હજાર રૂપિયા અને પુષ્કળ દાન સામગ્રી માગવામાં આવી. રામચંદરે અગળ પાછળનો પિયાર નહિ કરતાં એ માગણી સ્વીકારી આવા પાત્રને હાથમાંથી જવા દેતાં તેમની ઇચ્છા નહોતી.

હવે બીજી તરફથી રૂપિયાની ગોઠવણ ક્રૂર રીતે થતી નહોતી. ઉછીના લાવવા છતાં અમુક વસ્તુઓ ભેગી નાંખવા છતાં છ સાત હજાર રૂપિયા બાકી રહ્યા. બીજી તરફ વિવાહનો દિવસ નજીક આવતો હતો.

અંતે વિવાહનો દિવસ ઉપરિચિત થયો. ધણા ભારે વ્યાજથી એક જણે બાકીના રૂપિયા આપવા હા કહી હતી; પરંતુ વખતે આવ્યે એ માણસ ઉપરિચિત થયો નહિ. વિવાહ મંડપમાં તુમુલ્લ આટોલ્યોતો આરંભ રહ્યો. રામચંદરે આપણા રાવબહાદુરના ચરણોમાં નમી પડી કહ્યું “આ શુભ કાર્ય સંપન્ન જવાદો! બાકીની રકમ હું અવશ્ય ભરપોષ કરીશ.

રાવબહાદુરે ઉત્તરમાં કહ્યું:—“ગંધી રકમ મળ્યા સિવાય વરને મંડપમાં લાવવામાં આવશે નહિ.”

રત્ના દુર્ઘટનાથી અંતઃકુરમાં ધણો શોક ફેલાય ગયો. આ ગેંજીર વિપદનું જે ભૂગ કારણ હતું તે નિરખામાં પાનેતર પહેરી ઘરેણાં પહેરી કપાળપર ચંદનનું લેપન કરી નપ બેસી રહી હતી. બાળી શ્વસુરપક્ષ તરફ તેને ધણી લલિત કિંવા અતુરાગ ઉપજતો હોય એમ લોચનું નહોતું.

એવામાં એક સગવડ થઈ વર એકા એક તેના પિતૃ દેવતા પિરંદ થયો. તેણે બાપને કહ્યું:—“આનું વેચણું ખરીદવું હું સમજતો નથી. વિવાહ કરવા આવ્યો છું એટલે વિવાહ કરીનેજ જાઉં.”

બાપ જે કોઈની જેતા તેને એમ કહેના હતા કે “ભુઓ છે મહારાજ ! આજ કાલના ઓકરાઓનું કેવું વર્તન !” એક બે પ્રતીણ માણસ હતા તેમણે કહ્યું:—“શાશ્વત્વાન નાંખવાન બિલકુલ નથી તેથીજ આનું વર્તન નજરે પડે છે !”

ચાલુ શિક્ષણનું વિષય ફળ પોતાના સંતાનમાં પ્રત્યક્ષ કરી રાવળહાદુર લાચાર જની ગયા. એક પ્રકારના નિષ્વય નિરાનંદ ભાવમાં વિવાહ સંપૂર્ણ થઈ ગયો. "

નિષ્વયને સાસરે વિદાય કરતી વખતે બાપે તેને હૃદયસાથે ચાંપી તે અશ્રુને રોકી શક્યો નહિ. નિઃશ્વે પૂછ્યું:— " બાપા ! તેઓ મને પાછી નહિ આવવા દે કે ? "

રામસુંદરે આશ્વાસન સચક સ્વરે કહ્યું:— " નહિ કેમ આવવાદે ? બહેન ! હું જાતે આવી તને પાછી ઘેર તેડી લાવીશ. "

રામસુંદર વારંવાર કન્યાને મળવા જતો હતો; પરંતુ વહેવાઈને ઘેર તેનું બિદકુલ માન નહોતું. ચાકરો શુદ્ધાં તેના તરફ તુચ્છ ભાવથી જોતા હતા. અંતઃપુરની બહાર એક સ્વતંત્ર ઓરડામાં કોઈ દિવસે પાંચ મિનીટ માટે તે કન્યાને મળી શકતો હતો. અને કોઈ દિવસે નહોતો મળી શકતો.

વહેવાઈના ઘર તરફથી થતું અપમાન સહન નહિ થઈ શકવાથી રામસુંદરે કોઈપણ રીતે બાકીના રૂપિયા ભરી દેવાનો નિશ્ચય કર્યો; આમ છતાં દેવાનો જે ભાર ખાંધ ઉપર લીધો હતો તેજ ઉઠાડી શકતો ન હતો. ખરચ માટે પણ્ય, ઘણી તાણ પડતી હતી; તથા લેણદારોની નજર ચૂકાવવા હમ્મેશાં બીન કોશલોનો આશ્રય લેવો પડતો હતો.

પેલી તરફ સાસરે નિષ્વયને ઉઠતાં બેસતાં તીવ્ર વાગ્યાણુ વેકાં પડતાં હતાં. પિયર ની નિંદા સાંભળી ઓરડાનાં બારણાં બંધ કરી રૂઢ કરતું એ તેનું નિત્ય કાર્ય થતું હતું.

મુખ્યત્વે કરીને સાસુનો જુલમ કોઈ રીતે અટકતો નહોતો. જે કોઈ કહેતું કે, " અહા ! કેવી મદમી જેવી વહ છે ! વહતું મ્હેં જોતાં તેનો શીતળ થાય તેમ છે. ! " આવા વખતે સાસુ ગળના કરી બોલી ઉઠતી કે:— લક્ષાધિપતિની ઓકરી લક્ષ્મીજ હોયને ! "

વહના બાવા પીવાની પણ કોઈ સંભાળ ગણતું નહોતું જે કોઈ દવાણ પાડેસણ કોઈ જુડીનો ઉડેજી કરતી તો સાસુ કહેતી હતી કે, ' જે એના બાપે પૂરતા પૈસા આપ્યા હોત તો પૂરી સંભાળ લેવામાં આવત. '

સર્વ એવોજ ભાવ બતાવતાં કે, વહનો જાણે કોઈ અધિકારજ નથી, તે છેતરીને આ સ્થળે આવી છે !

કન્યાના અનાદર તથા અપમાનની વાત તેના પિતાના કાન સુધી પહોંચી હોય એમ લાગતું હતું. અને રામસુંદર પોતાનું રહેવાણું ઘર વેચી નાંખવાનો પ્રયત્ન કરવા લાગ્યો.

પુત્રોને પોતે ધરબહાર વિનાના કર્યા બેઠો હતો એ વાત તેણે તેમનાથી છુપાવી રાખી. તેણે ઘર વેચી નાખી ધરમાંજ ભાડે રહેવાનો નિશ્ચય કર્યો હતો. આ કારણ પોતાના મૃત્યુ સુધી કોઈના જાણવામાં ન આવે એવું કોશલ વાપરવાનો તેનો સંકલ્પ હતો.

આમ છતાં એ વાત ઓકરાઓના જાણવામાં આવી સર્વ આવી રહી પડ્યા. વિશેષે કરીને મ્હોટા ત્રણ ઓકરા પરજોલા હોઈ તેઓમાંથી કોઈને સંતાન સુદ્ધાં થયાં હતાં. ઘર વેચવાનું બંધ પડ્યું.

હવે રામસુંદર સિંને સિંન સ્થળેથી ઉંચા બાજે થોડા થોડા પૈસાનું દેવું કરવા લાગ્યો. અને સંસારનું ખરચ ચલાવવામાં પણ્ય ઘણી હરકત પડવા લાગી.

બાપનું મોઢું જોઈ નિરૂં સપગું સમજી રહી જુદના પછી અચેત્તા વળગનાં અને હમોશી સંકુચિત રહેતા બાપનાં દીનતા અને દુર્લભિતા દેખાતી હતી. પિતા બ્યારે પુત્રીનો ચુંદેચાર હતો ત્યારે એ ચુંદાનો પશ્ચાત્તાપ હુષની સકાય ખરો કે ? વહેવાઈના મુત્રી રમ મેળવી રામસુંદર બ્યારે કાચુ કાચ મારે કન્યાને મળી શકતો ત્યારે પિતાનું વચ્ચ કંટકું જુધું કાટકું હતું એ તેનું મુખ જોઈને સ્પષ્ટ સમજી શકાયું હતું.

એ વ્યથિત પિતૃ હૃદયને સાંતવનાં આવવા માટે થોડા દિવસ પિયર જવાને નિરૂં અધિર બની ગઈ હતી. પિતાનું જ્ઞાન મુખ જોઈ ને હવે દૂર રહી શકતી નહોતી. એક દિવસે તેણે રામસુંદરને કહ્યું કે:—“ બાપા ! મને એક વખત ઘેર લઈ જાઓ. ”

રામસુંદરે કહ્યું:—“ સારું. ”

પરંતુ તેનું કાંઈ જોર નહોતું. પોતાની કન્યા ઉપર પિતાનો જે સ્વાભાવિક અધિકાર હોય છે તે તેણે જાણે કે પોતાના રણના રૂપિયામાં ખીચીને સોંપેા હતો. કન્યાનું દર્શન કરવા માટે પણ તેને સંકેત સહ જિદ્દા માગતી પડતી હતી તથા કેટલીક વખત નિરાશા મળતાં તે ખીચે બોલ બોલો શકતો નહોતો.

પણ કન્યા ઘેર આવવાની ઇચ્છા દર્શાવે છે એટલે પિતા તેને તેડી ગયા સિવાય કંઈ રીતે રહી શકે ! એટલા માટે એ વિચારી ‘વાત વહેવાઈ મહારામ પાસે’ કાઢતાં પૂર્વે રામસુંદરે કેટલીક દીનતા, કેટલું અપમાન તથા કેટલું ગુસ્સાન વેડી તણુ દગ્ગર રૂપિયા એકા કઈ હતો એ ઇતિહાસ ગુપ્ત રહે એજ સારું છે.

તણુ દગ્ગર રૂપિયાની નોટો લઈ રામસુંદર વહેવાઈ પાસે જઈને બેઠો. પ્રથમ દારૂ ખુબે પાડોશની વાત કાઢી હરીફજીને ઘેર ‘મોટી ચોરી થઈ હતી તેનું તેણે સાદૃશ વર્ણન કર્યું નવીનમાધવ અને રાધામાધવ નામના બન્ને બાઈની જુગના કરી પિલા જુદી તથા સ્વાભાવ સંબંધી રાધામાધવની પ્રસંસા અને નવીનમાધવની નિંદા કરી પછી દુહાને એક બાણુએ ગોઠવી વાતમાં ને વાતમાં તેણે કહ્યું કે:— “ હાં હાં, વહેવાઈ ! થોડા આવન રૂપિયા બાકી છે ને ! હમોશી આવતી વખતે લઈ આવવાનો ચિચાર કરું છું ; પણ ઘેરથી નીકળું ત્યારે બૂલી જઈ છું ! ” આવી રીતે એક લાંબી જુમિકાં કરી દંડવતો વણુ હાડકાની માફક એ તણુ નોટો તેણે પત્તાર કાઢી. કેવળ તણુ દગ્ગરની નોટો જોવામાં આવતાં રાવસાહેબ ખડખડાટ હસી પડ્યા. તેમણે કહ્યું:— “ રહેવાઈ વહેવાઈ ! મને એનું કામ નથી. ” એક પ્રચાલત કહેવતનો ઉલ્લેખ કરીને તેમણે કહ્યું, નજીવા કારણથી તેઓ દુર્ગંધમાં હાય નાંખવા ઇચ્છતા નથી.

પછી કન્યાને પિયર મોકલવાની વાત કાઢના મુખમાંથી નીકળતી નહોતી. રામસુંદરે ત્રિચાચું એ સપજો કુટુંબિતાનો સંકેત મૂકે હવે યોગ્યને ગયો. દુઃખદ બાવથી મણુ સમય મુધી ચુપ બેઠો. પછી તેણે ચુંદેચારે એ વાત કાઢી રાવજીદાદુરે કોઈપણ કારણનો ઉલ્લેખ કર્યા સિવાય કહ્યું:—“ હમણાં મોકલવાનું બની શકે તેમ નથી. ” આમ કરી તેઓ કાર્યવશાતઃ અન્ય સ્થલે ચાલ્યા ગયા.

રામસુંદરે કન્યાને મોઢું જાતવ્યા વગર પેટી નોટ, પાછી ખાંડમાં મૂકી ઘેર ચાલ્યો ગયો. સપજા રૂપિયા એકા કરી ત્યાં મૂકી કન્યા ઉત્તરો પોતાનો અધિકાર સંકેત સિવાય સાબિત ન કરી શકાય ત્યાં મુધી વહેવાઈને ઘેર નિદિ જવાની તેણે પોતાના મનમાં પ્રતિજ્ઞા કરી.

ધણા દિવસ ચિતિ ગયા. નિરૂપમા માણસ ઉપર માણસ મોકલતી હતી પરંતુ પિતાનાં દર્શન કરી શકતી નહોતી. અંતે અભિમાનને વશ થઇ તેણે માણસ મોકલવાનું બંધ કર્યું— એ વખતે રામસુંદરના મનમાં ઘણો આઘાત થયો, છતાં તે પુત્રી પમે ગયો નહિ.

આશ્વિન માસ આશ્યો. રામસુંદરે કહ્યું કે. ‘ આ વખતે પૂજા ઉપર નિરૂપે અવશ્ય ઘેર લાવીશ નહિ તો—’ કહી તેણે એક ધણા સમ્પત સોગને લીધા.

પંચમી દિવસ પછીને દિવસે ખેસને છોડે દેટલીક નેટ બાંધી રામસુંદર ઘેરથી બહાર જવા તૈયાર થયો. એવામાં પાંચ વર્ષની ઉમરના તેના એક પૌત્રે આવી કહ્યું:—“દાદા! મ્હારે માટે ગાડી લેવા જઓ છો શું?” ધણા દિવસથી તેને ડેવચુગાડી ઉપર ચડી હવા ખાવા જવાનો શોખ થયો હતો, પરંતુ કોઈ રીતે તેનો એ શોખ પાર પડતો નહોતો. છ વર્ષની એક પૌત્રીએ આવી કહ્યું, પૂજાના નિમંત્રણમાં જવા લાયક એક પશુ સારું વજ્ર તેની પાસે નથી.

રામસુંદર એ જાણ્યો હતો. તથા એ સંજોગી હુકમ પીતાં પીતાં તે ધણી ચિંતા કરતો હતો. રાવ બહાદુરને ઘેર જ્યારે પૂજાનું નિમંત્રણ થયો ત્યારે તેની વહુઓને નહિ જોવા અત્રાં કારો પહેરી કૃપાપાત્ર દરિદ્રની માફક જવું પડશે એ વર્તા રમરણ કરી તેણે અંતરના ઉગાથમાં ધણા નિશ્વાસ મૂક્યા હતા. પણ તેથી તેના લક્ષાટની વાધાંક્યરેખા ધણીગંબીર અંકિત થવા ઉપરાંત ખીજુ ફળ મળ્યું નહોતું.

દીનતાથી દુઃખી થતા મૃદુનો રૂપવર્તિ કાનમાં લઇ જઈ રામસુંદરે વહેવાઈના ઘરમાં પ્રવેશ કર્યો. આગે તેનો સંકાયલાવ નહોતો. નોકર ચાકરો તરફ પહેલાં જો સચકિત હાથિ-પાન કરતો તે દૂર થયો હતો. આગે જાણે કે તેને પોતાનાજ મકાનમાં પ્રવેશ કર્યો. અંદર જઈ તેણે સાંભળ્યું કે, રાવ બહાદુર ઘરમાં નથી, થોડો વખત રાહ જોવી પડશે. અંતરના ઉત્તેજનને રોકી નહિ શકવાથી રામસુંદર પુત્રીને જઈ મળ્યો. બન્ને નેત્રમાંથી હર્ષાશ્રુજળ પડવા લાગ્યું. પિતા રડતો હતો અને પુત્રી પણ રડતી હતી બન્નેમાંથી કોઈ વાત કરી શકતું નહોતું. આવી સ્થિતિમાં થોડો સમય પસાર થયો. ત્યારે પછી રામસુંદરે કહ્યું:—“બહેન! આ વખત તને જરૂર ઘેર લઈ જઈ દુઃખ હરકત નથી.”

એવામાં રામસુંદરના જ્યેષ્ઠપુત્ર હરમેહને તેના બન્ને ન્હાના પુત્રને સાથે લઈ એકા એક એ એક રામમાં પ્રવેશ કર્યો. તેણે પિતાને કહ્યું:—“ બાપા! આ વખતે અમને બીબારી બનાવ્યાને!”

રામસુંદરે સહસા અગ્નિમૂર્તિ બની જઈ કહ્યું “ તમારે માટે હું નરક ગામી થાઉં કે! તમે મ્હને મ્હારા સહ કર્તવ્યનું પાલન નહિ કરશો દે: કે!” રામસુંદરે પોતાનું ઘર વેચી નાંખ્યું હતું. આમ એકા એક એ વાત તેઓ જાણી શક્યા તેથી તે તેમના ઉપર ધણા રોષે ભરાયો અને વિરકત બની ગયો!

તેના પોતે બન્ને હાથથી તેને પકડીને કહ્યું:—“ દાદા! મ્હારે માટે ગાડી ન લાવ્યાને!”

નીચે જોઈ એસી રહેલા રામસુંદર પાસેથી કાંઈ ઉત્તર નહિ મળવાથી બાળક નિરૂપે પાસે જઈ કહ્યું:—“દાદા! મ્હને એક ગાડી લાવી આપશો!”

નિરૂપમા સ્વયં પ્રકાર સમજાવ્યામાં આવતાં બોલી:—“બાપા! હવે જો તમે મ્હારા શ્વસુરો એક પેસો પણ આપશો તો હું પ્રતિજ્ઞા પૂર્વક કહું છું કે તમે મને જોઈ શકશો નહિ.

રામસુંદરે કહ્યું:-“ ના બહેન એવું બોલીશ નહિ. જો આ રૂપિયા હું ન આપી હું તો તેથી તારા બાપતું અપમાન છે અને તારું પણ અપમાન છે ! ”

નિરૂએ કહ્યું:-“ તમે રૂપિયા આપો તોજ અપમાન છે ! તમારી પુત્રીની કાંઈ મર્યાદા નથી કે ! હું શું કેવળ રૂપિયાનીજ કોથળા છું કે જ્યાં સુધી રૂપિયા હોય ત્યાં સુધી મહારાજા દિગ્મત હોય ! બાપા ! આ રૂપિયા આપી તમે હવે મહારાજા અપમાન કરશો નહિ. વળી મહારાજા સ્વામીને તો આ રૂપિયા જોઈતા નથી. ”

રામસુંદરે કહ્યું:-“ જો હું નહિ આપું તો તને આવવા નહિ દે. ”

નિરૂ:-ના આવવા દે તો શું કરવું ! તમે પણ હવે તેડી જવાની વાત કાઢશો નહિ.

રામસુંદર કંપતા હાથે પેલી નોટો ખેસતો છેડે બાંધી પાછા ચોરની માફક સરની છે.

ચૂકાવી ઘેર ચાલ્યા ગયા.

પણ રામસુંદર રૂપિયા લાગ્યો હતો તથા કન્યાના નિષેધથી એ રૂપિયા પાછા લઈ ચો હતો એ વાત ગુપ્ત રહી નહિ. કોઈ કુતુહલ વૃત્તિની દાસીએ છુપી રીતે એ વાત સોંભળી લઈ નિરૂની સામુને કહી દીધી. એ વાત સાંભળવામાં આવ્યા પછી સામુનો અત્યંત ચો પાર રહ્યો નહિ.

નિરૂપમા માટે તેનું સાસરું શરણપા બની ગયું. વિવાહ થયા પછી થોડાજ વખતમાં તેનો પતિ ડેપુટી મેજિસ્ટ્રેટ થઈ નોકરી છોડ ચાલ્યો ગયો હતો તથા સોંબતનાં દોષથી ચરિત્રહીન ન બની જાય એ કારણથી નિરૂપમાને તેના કોઈ પણ સગાબહાણને મળવાની હવે રજા નહોતી.

ધરણીએ ઘેરી વહુ મરી ગઈ થણી ધામધુ થી તેનાં અંગે દુઃખિયા સમાપ્ત થઈ પ્રાપ્ત
 વેસર્જનના સમારોહ કરવામાં રાવબહાદુરની એ જીજ્ઞાસા જેવી જ્યારે હતી તેવી જ જ્યારે
 મહોદી વહુના સત્કારના સમારોહની પછુ ફેલાઈ ગઈ એવાં અંદાજનાં શાકડાંની ચિતા એ
 દેશમાં ફાઈએ જોઈ નહોતી ! વળી શ્રાદ્ધની એવી ધામધુમ રાવ બહાદુર સિવાય ખીચું કોઈ
 કરી શકે એ અશક્ય હતું. એમ પછુ સાંભળવામાં આવતું કે, આ કાર્યથી રાવ બહાદુરને
 માથે થોડું દેવું થયું હતું.

રામસુંદરને સાંભળતા આપતી વખતે તેની કંન્યાનું કેવા મહાસમારોહથી મૃત્યુ થયું હતું
 તેનું સર્વ સવિસ્તર વર્ણન કરતાં હતાં.

ખીજ તરફથી ડેપુટી મેજસ્ટ્રેટનો પત્ર આવ્યો. તેમાં લખ્યું હતું કે, “અત્રે મેં સંબંધો
 મંદોબસ્ત કરી દીધો છે તેથી વિના વિલંબે મહોદી અને અત્રે મોકલજો.”

આ પત્રના ઉત્તરમાં રાવ બહાદુરની મંદિયીએ લખ્યું કે- “ભાઈ ! ત્યારે માટે ખીજ
 બેઠું વહુ શોધી કાઢી છે. તું જલદી રજા લઈ ઘેર આવજો.

આ વખતે વીસ હજાર રૂપિયા પછુ નમદ લેવાના હતા !

વરવિક્રયની આવી કુરડી ક્યારે જશે ?

જાહેર ખખર.

સુરત જૈન વનિતા વિશ્રામની બાળાઓને પોતાને ત્યાં આવતા સમાધિ, પ્રસંગોની
 પ્રુણાલીમાં ભોજન અપાય છે. અને એ રીતે શુભ દિવસોમાં પુણ્ય કૃતિના લાભ સદ્વિવિવેક
 દારયિત સજ્જન સદ્ગુહરથી તરફથી લેવાય છે. અને આ ખર્ચખર્ચ પુણ્યનું કામ છે.

સુરત જૈનવનિતા વિશ્રામને મળેલી મદદ.

૧૦૧-૦-૦ શાહ ખાતે.

૧) ૫૦-૦-૦ શેઠ નંદુભાઈ કીરપારામ જુનાગઢવાળા તરફથી પોતાની વર્ષગાંઠની
 પ્રુણાલીમાં રૂ. ૨૫) અને પોતાની ચી. પુત્ર ચીતરંજનની વર્ષગાંઠની
 પ્રુણાલીમાં રૂ. ૨૫) ચંદ્ર રૂ. ૫૦ મળ્યા છે.

૨૫-૦-૦ રા. તા. હીરચંદન કુન્ડ કંદનલાલની વર્ષગાંઠની પ્રુણાલીમાં શ્રી
 રક્ષિભણી બહેન તરફથી.

૨૫-૦-૦ ભાઈ જમનાદાસ નરોત્તમદાસ ભાઈ
 ચી. ભાઈરમભાઈની વર્ષગાંઠની પ્રુણાલીમાં.

૧-૦-૦ રા. નગીનદાસ ગોરધનદાસ.

અમદાવાદના ગ્રાહકોને ખાસ સગવડ

આ મહિલા બ્રૂથરૂ માસિક પત્રના અમદાવાદ ખાતેના જે ગ્રાહકોના સવાજમના પૈસા
 ઠાકી હોય તેમણે તથા નવા થનાર ગ્રાહકોએ પોતાનું સવાજમ ભાઈ ગોડળજીદ સાકરચંદને
 કે- શાંતિનાથની પોળ અમદાવાદ) આપતું આ પ્રમાણે કરવાથી ગ્રાહકોને મનીઓડર તથા
 ૧. પી. ખર્ચનો ખર્ચાવ થશે.

વ્યવસ્થાપક મહિલાભૂથરૂ સુરત.

પુસ્તક ૩ છું.

ફાલ્ગુન, સંવત ૧૯૭૨,

અંક ૧૦૨૦.

જૈન બન્ધુઓને વિનતી

રાગ—પરદેશી એ પાપમાલ કીધું

જૈન બન્ધુઓ વિનતી સ્વીકારો,	
પરત જૈન બન્ધુઓ વિનતી સ્વીકારો	૧
વેકથી વિચારો સ્વધર્મ ઉરધારો,	
વિંદુ સ્વીકારો.	ભારત. ૨
મં ધુરધર ધોરી ઠહાવો.	
હેનોની અરણ સ્વીકારો.	ભારત. ૩
ભણ અજ્ઞાની બાળાને બહેનો બહુ,	
જન આપીને સુધારો.	ભારત ૪
જોશ્યોતને દીન દુઃખી બહુ,	
ખી હયા દીલ લાવો.	ભારત ૫
ભિક નેતીક સ્ત્રી શિક્ષણમાં,	
બ્ય અરથીને દ્યોને લહાવો.	ભારત ૬
યાજી દીલથી ઉદાર મનથી,	
જૈન આજ્ઞમને સંભાળો.	ભારત ૭
મેકજ સંસ્થા જૈન બહેનોની,	
પરત શહેરમાં બહો.	ભારત ૮
જૈન શાસનની ઉન્નતિ યાચો,	
કલમી વિનતી સ્વીકારો.	ભારત ૯

હુકે નોંધ

જ્યારે એક બાલુ સ્ત્રીઓને મતનો અધિકાર આપી તેને પણ પુરૂષ સમાન ગણવાની વાર્તા થાય છે ત્યારે હજી વિક્રમની ૧૮ મી સદીમાં બેસનાર કેટલાક ધર્મવીરોની પ્રવૃત્તિ સ્ત્રીઓનો હક ઉપર કાંપ મૂકવાની થાય છે. ખરે આ દ્રશ્ય જોઈ હૃદય કંપે છે. સ્ત્રી જે પુરૂષનું અણુ અંગ છે અને જે પ્રકૃતિરૂપ છે. તેની ગણના શું કશામાંજ નહિ હોય ? પુરૂષોની શુલામગીરીમાં જકડાયલા રહી ગમે તેવા જીવમોને સહન કરવા એજ શું સ્ત્રી જીવનનો હેતુ છે ? કયો મુદ્દિમાન મનુષ્ય તેની હા પાડી શકશે.

આ પ્રમાણે હોવા છતાં જ્યારે અમે સૌરાષ્ટ્ર પત્રના તા. ૧૭-૩-૨૩ના અંકમાં દાહીનાર ગામ જે કાશીવાવાડમાં આવેલું છે તેની વસીક મહાજન ન્યાતનો દરાવ સાંભળ્યો ત્યારે અમને ખરેખર આશ્ચર્ય થયું અને લાગ્યું કે હજી પણ સ્ત્રીઓને માથે શુલામીજ છે અને તેમનો કાંઈ હકજ નથી એવું માનનારા સુલદો હિંદુસ્તાનમાં છે ખરા.

આ દરાવની હકીકત એવી છે કે વિધવા સ્ત્રીઓ જે અપુત્રવતી હોય તેને તેના પતિનાં મરણ બાદ પતિની મિલકતનો વારસો ન આપતાં તેનાં એટલે તેના મરનાર પતિના સગા વડાવાને આપવો અને એ સગાઓએ તે વિધવાનું આસિક્ક ૬ રા. આપી પોષણ કરવું.

સ્ત્રી જાતિ અને તે પણ પતિવિયોગીની અનાથ વિધવા ઉપર આનાથી બીજો વધારે જીવન હોય ? વર્તમાન અસહકારના જમાનામાં ગાયરંશાહી કરીને અમલદારોની આપજીદીને જાય છે. ઠેરઠેર પોકાર પડે છે. પણ સમાજમાં રૂઢીરૂપ બંધનોની બેડીથી બંધાઈ પોતાનું દુઃખમય જીવન ભૂલિત કરતી આવી સેંકડો વિધવાઓ ઉપર આજે પંચમાં મહોટા ગણાતા અને ધર્મના રક્ષક હોવાનો દાવો કરનાર ડોળધાતુ ધર્મીઓએ અરે પટેલીયાઓનો આ ગાયર હુકમ નહિ તો બીજું શું છે ?

જ્યાં સુધી સમાજમાં સ્ત્રી જાતિની ઉન્નતિ થઈ નથી. અને નીતિ શિલરૂપ સુલોની ખામીને લઈ એ અંગને જોઈએ તેવું વિકાસવંચા પ્રયત્ન થયા નથી ત્યાં સુધી ઉન્નતિની આશા મરૂભૂમિમાં જળીની આશા સમાન વ્યર્થ છે. અને જ્યારે સ્ત્રીઓના સ્વાભાવિક વારસા આદિના હકો ઉપર પંચો તરફથી આવ્યા દરાવો થાય ત્યારે એમ સમજી શકાય છે કે તે પંચોની ઉપર સમાજરૂપ જવાલા મુખીનો તિવ્ર લાવારસ રેગવાની કુદરત તૈયારીમાં છે. અમને આશા રહે છે કે હજી પણ એતાય તો થઈ સાફ છે.

હિંદુ સમાજમાં સ્ત્રીઓ પ્રત્યે નિર્દયતા.

જ્યારે કોઈ હિંદુ કુટુંબમાં પુત્રનો પ્રસવ થાય છે ત્યારે સર્વત્ર આનંદ પ્રસરી રહે છે. શ્રીમંત વર્ગ આ પ્રસંગે પુષ્કળ પૈસા ખર્ચી નાંખે છે. પુત્રી જન્મે છે ત્યારે ઘણી વખત શોકની છાયા નગર પડે છે, કારણકે તે પારકું ધન મનાય છે. આ સ્વાર્થ દ્રષ્ટિને છીધે ધણું કરીને પુત્રીને ઉછેરવા તરફ બેદરકારી બતાવવામાં આવે છે. કેટલીક વખતે તે કુંડું આયુષ્ય ભોગવી મૃત્યુવશ થાય છે. જે પુત્રી જીવવા માટે સરખયેલી હોય છે તેનું જીવન બનતા સુધી દુઃખપ્રદ હોય છે. છોકરાને અપાતા ખોરાક કરતાં તેને હથ્થકો ખોરાક આપવામાં આવે છે. શિયાળાની ઋતુમાં તેને પુરતું ઓઢવાતું પણ હોતું નથી. પુરુષવર્મના અધિકારને તાબે થવાની પ્રયાજ હોવી નોંધ્યે એમ ધારી તે પણ દેવાઈ જાય છે.

સ્ત્રીવર્ગ ઉપર નાની નાની બાબતોમાં પણ અન્યાય ભરી વર્તણૂક આવે છે. કેટલાક ગરીબ કુટુંબમાં તેના તરફ પશુની દ્રષ્ટિથી જોવાય છે. સ્ત્રીઓની જ્ઞાન સંપાદન કરવાની શક્તિ તેમજ સુખ અથવા તો દુઃખ પારખવાની લાગણીનું માપ કાઢવામાં પુરુષવર્ગે મહાન ભૂલ કરી છે કારણકે તેનામાં પણ તેને કુદરતી રીતે બક્ષીસ મળેલી હોય છે. કુદરતના કાતુનો ભંગ કરી સ્ત્રીવર્ગ ઉપર જીવન વર્તવવામાં જે કારણભૂત થાય છે તેમને પણ તેમના કર્મનું ફળ ભોગવવાતું છે એ વાત તેઓ વિસરી ગયેલા છે.

સમાજમાં સ્ત્રીઓની સ્થિતિ.

ઉપરના સવાક્રનો જવાબ જે ઉત્સવે ઉજવાય છે, ફરી મુજબ જે ક્રિયા કરવામાં આવે છે તેમજ ક્રિયામાં જે ધર્મનું સ્વરૂપ આપવામાં આવે છે તે આખી રાકશે.

૧. પુત્રનો જન્મ, વિવાહ અને લગ્ન-આ ત્રણે પ્રસંગો સારી રીતે ઉજવાય છે.
૨. આશીર્વાદ આપતી વખતે સાધારણ રીતે આપણા બોકો પુત્રપાત મનન એમ કહે છે.
૩. ધાર્મિક પુસ્તકોમાંજ આપણે વાંચીએ છીએ કે જ્યારે જ્યારે પ્રાચીન સમયમાં લોકો પ્રાર્થના કરતા ત્યારે તે પુત્રનીજ માંગેણી કરતા, પુત્રીની નહિ. વસ્તુ સ્થિતી આવી હોય તો પછી આ લખાણો સમાજની ઉત્તિ પુરુષ તેમજ સ્ત્રીવર્ગ ઉપર અવલંબીત છે એ વાતની ઘેર સમજ દેવાવી શકે.

૪. જ્યારે પગ આ પ્રગ્નિના જગાનામાં ગરીબ સ્ત્રીઓના હકની અવગણના કરવામાં આવે છે. જ્યારે તેમના કહેવામાં આવે છે અથવા કંઈ પુરુષ લખવામાં આવે છે. ત્યારે પત્ની પતિ પ્રત્યેની ફરજ સમજાવવા પ્રકરણના પ્રકરણ લખવામાં આવે છે. જનસમૂહના વિચિત્ર અભિપ્રાયની કડી લેખક ધણું કરીને પતિની પત્ની પ્રત્યેની ફરજ વિશે ધ્યાને લેવા કરતા નથી. સમાજમાં આવો બેદ ભાવ હોય અને સાથે સાથે સ્ત્રીવર્ગને લોકો ગણમાં આવતો હોય તો તે સમાજની સ્થિતિ સુધરવાનો સંભવ બહુ ઓછો છે. આપણા ઉપર જેઓ અધિકાર યાત્રી શક્તા હોય તેમની પાસેથી પણ આપણે ન્યાય ભરી વર્તણૂકની અપેક્ષા રાખીએ છીએ. અમુક હક આપણને હોવાજ નોંધ્યે એવી દલીલો પણ

રત્ન કચ્છીઓ છીએ તો સીવમ જે પુરુષો ઉપર તેમના સંરક્ષણ લાગણી અને પ્રેમ માટે આધાર રાખે છે તેને બ્યાજખી હક અપવા એ શું આવશ્યક નથી!

૫. “ દરેક પ્રાણીનું ભયું કરવું ” એ ધાર્મિક વાક્ય વારંવાર ઉચ્ચાર્ય છે કિંતુ તે બ્યાજરમાં મૂકવું નથી. વારસાનો હક અને બીજાનું હોતો નથી. દરના સગાના પુરુષોને પુત્ર ન હોય તો તે હક મળે છે.

૬. કુટુંબમાં પુત્રની માંદગીના સમયે સારામાં સારી દવા મેળવવાં માટે પુરુષના પૈસા ખર્ચવામાં આવે છે. બાધાઓ રાખવામાં આવે છે તેમજ પુણ્ય માર્ગે પૈસા ખર્ચ ખર્ચાઈ છે. પુત્રી માંદી હોય ત્યારે લાગ્યેજ દરકાર સેવામાં આવે છે.

૭. તકરાર થાય તે વખતે નિર્ણય રીતે માતા અને પત્નીના નામ ઉપર ગાળોના પ્રદાર થાય છે.

હુંકમાં દિંદુ સીનું આધુનિક જીવનજ અન્યાય ભરી વર્તણૂક સહન કરવામાં પુરુષ થાય છે. બચપણમાં પુત્ર તરફ જે પ્રણાત બતાવવામાં આવે છે તેના પરિણામે મોટી વયે તે જુનું સીવમ તરફ બેદરકાર રહે છે અને પુરુષવર્ગ તરફ પ્રણાતી થવામાં તે આંચકા ખાતો નથી. સ્વાર્થી પુરુષોએ પોતાના સ્વાર્થી હેતુઓ સાધવા માટે આ જીવનજ સાધને ઉત્તેજન આપ્યું છે અને મહાન તેમજ ઉદાત્ત પુરુષોના અચાનક પ્રયત્ન છતાં હલુ રિશ્તી સુધરવા પામી નથી.

દિંદુ સમાજમાં અમુક વર્ગ પુત્ર તેમજ પુત્રીની સંરક્ષા સંભાળ લે છે પણ તેની કાંઈપણ બદુલ થોડી છે.

લગ્ન થયા પછી પણ સીની દશા વિશેષ ખરાબ બને છે, કેટલાક દેશોમાં એવો રિવાજ હોય છે કે લગ્ન થયા પછી તે જુદું જુદું ઘર મારે છે, પણ દિંદુસ્તાનમાં ફક્ત સીન પોતાનું ઘર ત્યજે છે.

માતાપતી મુખ્ય કમ્બ પોતાના પુત્રને પરજીવાનું દોષ છે. આ પ્રસંગ માટે તેઓ બદુ માનુષ હોય છે. છોડીના માતાપતે બતાવવાને માટે તેઓ ઘણી વખત શીમંત હોવાનો બોરો ડેળ કરે છે. લગ્ન પ્રસંગે ઘણી વખતે બીજાનાં ઘરેણાં લાવવામાં આવે છે. લગ્નને ૧૬વેં અર્ચકારોનો બપોરો બતાવવામાં આવે છે અને તે પુત્ર વધુ તેમજ પ્રતિષ્ઠિત પુરુષોની રજા પડ્યા તકે આપવામાં આવે છે. આ રીતે છોડીને ઉતરવામાં આવે છે. લગ્નનો ઉત્સવ પુરો થયા પછી ત્યારે વધુ સાસરે જાય છે ત્યારે તે ખરી દુઃખીતથી માદિત થાય છે. એક પછી એક અર્ચકારો લઈ લેવામાં આવે છે અને કેટલાક નિધુર પુરુષો તે સીના પિતાએ આપેલાં ઘરેણાં ગ્રહ લે છે. આવી નિર્ધર રીતે સી ધન પચાવી પાડવામાં આવે છે જુવાન વધુ દુઃખી બની આ લગ્નમાં જે જે કારણભૂત હોય તે સર્વને આપ આપનાં

ન્યારે પુરુષવર્ગમાંથી કોઈ આ પ્રકારની સ્વાર્થી અને અન્યાયી વર્તણુક સામે વિરોધ બતાવે છે ત્યારે “આતો સંસારની રીત છે” એવું બહાનું કાઢવામાં આવે છે. લગ્ન ક્રિયા ને પવિત્ર માનનારાજ લોકો આવી હુમ્મ્યાઈ કરે છે અને સંસારના રીતરિવાજ મુજબ તેઓ બધું કરે છે” એવા ગોળ ગોળ વાક્યોથી પોતાની ભૂતને તેમજ બીજાને છેતરે છે,

સ્વાર્થી અને નીચ લોકો બીજાને ત્રાસ આપવામાં કંટાળતા નથી. એકાદ વર્ષ લગ્ન થયા પછી લાગ્યેજ પ્રસાર થાય કે તરતજ પુત્ર વધુતા કાર્યમાં વારંવાર ખામી બતાવી છોકરાને તેના પ્રત્યે વિરોધતા બતાવવાનું શીખવે છે. સંયુક્ત કુટુંબનું જીવન ખરાબ છે એમ કહેવા કરતાં આખા કુટુંબનું એક બાળા તરફ નિર્દય બનવું એ વધારે દુઃખપ્રદ છે.

દરરોજ મહેણાં મારવાં, ઠેપકો આપવો, માર મારવો અને કોઈ વખત ખાવાનું ન આપવું એ સર્વના પરિણામે સ્ત્રી માંદી પડે છે અને તેની વખીયત ધીમે ધીમે ખરાબ થાય છે. કેટલીક વખત આવી સ્થિતિમાં તેને એકજ ઓરડામાં રાખવામાં આવે છે જેથી તેની સ્થિતિથી બીજો કોઈ વાકેફ ન બને. તેને આપવામાં આવતો ખોરાક પણ હલકો હોય છે અને તે અનિયમીત રીતે અપાય છે. તે સ્ત્રી નાની તેમજ અખણી હોવાથી પોતાનું દુઃખ ઓછું કરાવી શકતી નથી. તેની જિભાર સ્થિતિમાં ચિંતાને લીધે તેને પિયરનું સ્મરણ થાય છે એટલે તેના મન ઉપર ખરાબ અસર થાય છે. લગ્ન પછીનાં ૫-૬ વર્ષો આવી દુઃખી સ્થિતિમાં બળે છે.

કેટલાક દયાહીન પુરુષો બજારમાં હોટલમાં ખોરાક લે છે અને ઘેર કસકાના કસકો થયાં રાહ જોતી સ્ત્રીની બીલકુલ દરકાર કરતા નથી. કેટલીક વખત તેઓ ઘર માટે નોંધતી ઓળો પણ લાવતા નથી. ખરી સ્થિતિથી તેના માતપિતા અથવા તો બીજા કોઈ વાકેફ ન થાય તે માટે તેને બહાર જવા દેવામાં આવતી નથી.

કેટલીક સ્ત્રીઓ પણ અનીતિના માર્ગે જતી હશે છતાં તેથી આખા સ્ત્રીવર્ગને સહન કરવું પડે તે હઠહડતો અન્યાય છે. પુરુષોની ભૂલોનું કોઈ પૂછવું નથી ન્યારે સ્ત્રીઓની ભૂલોની ખજાર ડગલે ને ડગલે લેવાય છે. સ્ત્રી અને પુરુષ પ્રત્યેની વર્તણુકમાં જે ભેદ આવે દર્શાવવામાં આવે છે તે બુના વખતથી પ્રચલિત છે એ દલીલનો કંઈ અર્થજ નથી. અનિષ્ટ રિવાજોને દૂર કરવા એ દરેક મનુષ્યની મુખ્ય ફરજ હોવી જોઈએ અને સમાજ સુધારકો તથા સહિતચિંતકોએ આ ભેદ લાવવું નિવારણ કરવા દરેક પ્રકારની મહેનત કરવી જોઈએ. આંખો હોવા છતાં જે જોતા નંથી અથવા તો જોવા છતાં જેઓ સ્ત્રીઓની આ હાલત તરફ યેદરકાર રહે છે તેઓને તેમના કર્મનું ફળ અવસ્ય ભોગવવું પડે છે.

મનુષ્ય દેદ તેમાં પણ અજાણા શીષણ સાચવે'શી રીતે
મદને અગ્નિનાં પ્રચલ લકડ કેમ કરી નારી હતે
સમાન વચનો પતિ હોય પણ દ્રવ્ય લકી દોકરી આપે
સાસરીયા રૂા મ્હેણા દધને ; બીચારીને બહુ સંતાપે
કામ કાજ રે ધરનો કેરજો યુક્તામઠી શમ છે જાણી
તારા બાપને દ્રવ્ય દધને તુલને છે ધરમાં આણી.
શાસ્ત્ર પુરાણો શાંખ યુરે 'છે કન્યા વિક્રય જે કરશે.
જવંત જીંદગી કષ્ટ ભોગવી 'અતે નરક વિશે જાશે
પાછળથી એ બાળ તમંદરી ગાળા અતિશે દેવાની.
માઆપે મને કુવે ઉતારી હાય નિસાસા દેવાની.
એ નિસાસે માત પીતાનું સાર' તો કહી ન થાય
કુમારગમાં નાણુ તણાતાં મુરખ પાછળ દાય ધસે
તે કારણ એ દેશી ભાષાએ કન્યા વિક્રય બંધ કરે
યુનીસાન બાણુ વિનવીને કહે છે દેશદાઝ કંઈ ઉર ધરો.

લી૦ ગરીબોનો દાસ

કાળીડીપુરા પંખી ગદી મુંબઈ નં ૮

યુનીસાલ માનેકલાલ બાણુ

દયાના પાઠ ! ! !

લેખક:-અંબારાંકર નાગરદાસ પંડ્યા.

“ દયા ધર્મકે મૂલ છે, પાપ મૂળ અસિમાન ”

“ તુલસી દયા ન છોડીએ, જગ ભગદત્તે પ્રાણ ”.

‘તેન કુખીને દેખી દિલમાં દયા ન ઉલભવે, કરણા ન ઉપજે તો મનુષ્ય જીવન મળ્યું’
તો એ શું થયું ? યથા શક્તિ અન્યને-પાત્રને-તન, મન, ધનથી સદાય આપવી એ દરેક
મનુષ્યની ફરજ છે.

મંસારમાં-અલ્પવારમાં દયાના પાઠ લખવાના શિખવાના ધણા પ્રસંગો આવે છે.
આવે પ્રસંગે જેનું હૃદય સ્નેહથી- દયાની પૂર લાગણીથી ઉભરાઇ ગયે તેજ દયાનો પાઠ
શીખે છે-દયાણુ બની આ લોક અને પરલોક બન્નેમાં પોતાનું શ્રેષ્ઠ સ્થાન નક્કી કરે છે.
દયા ઉપજે તેવા પ્રસંગોએ લાગણીથી જેના રોમાંચ ખડા થઇ આવે છે તેજ દયાનો પાઠ
શીખે છે.

જગતમાં કુદરતમાં ધણી રીતો-ધણા બનાવો મનુષ્યને દયાનો પાઠ શીખવે છે.

તમે આડની સીતલ છાયા નીચે સુઓ ખેસો-તમારા જરૂર પુરંતાં આડનાં પાંદડાઓ ચૂંટો તો પણ એ તમારી પ્રાણિ વિના દેવે તમને શિતળ છાયા આપે છે. એ દયાનોજ પાઠ શીખવે છે.

નિર્મળ અરામાં ગહા હો તો કિનારે નહિતર અંદરજ તમે પાણીના કોગળા એ કરો તોપણ એ તમને શિતળ જળથી તૃપ્ત કરે છે, કારણ કે તે તમને દયાના પાઠ શિખવવા માટેજ પ્રભુએ રચ્યાં છે.

સુખડને તમે સળગાવી મૂકશો. તો પણ તે સુવાસજ આપશે તે પણ તમને ‘ અવ-શુશુ કરનારનું’ પણ ભણું કરવું’ એવો મોન ઉપદેશ પોતાના દાખલાથી આપીને મૂળ દયાનોજ પાઠ શીખવે છે.

બગીચામાં ખીલી રહેલું શુભાખનું મનોહર પુષ્પ તમે તેના સ્થાનેથી તેને છુટ્ટ કરી સુદી ર્યો છો છતાં એ તો તમને સુગંધીજ આપવાનું—એ દયાનોજ પાઠ શીખવે છે.

આંબાના વૃક્ષપર તમે ઠીંકરું-ધા કરી ફગાવો છો તેને સળ કરો છો બપોરે તે તમને ફરી સુંદર મિષ્ટ ફળ આપે છે. એમ તે પણ તમને દયાનોજ પાઠ શીખવે છે.

ખિયારા ‘ ખિ ’ ને વખારમાં મઝાથી પડ્યું હોય ત્યાંથી લાવી તેને ઊંડી જમીનમાં ને ખોસી રાખો છો બદલામાં તે તમને સુંદર વૃક્ષથી તમારું આંગણું દિવાળી આપે છે. આમ જગતમાં ધણા દાખલાઓ સામે રૂં કરે છે તે ન જોતા ભણું કરવાનુંજ દયાળુ થવાનુંજ તમને શિખવે છે અર્થાત દયાનોજ અવ્યાસ પાઠ આપે છે, કરતારની સધળા કૃતિ કુદરત દયાના મૂર્તિસ્વરૂપે છે એ ‘ પાઠ ’ સૌએ શિખવો જોઈએ.

વિદ્યા યાન જેમ વાપરતાં અધિક થાય છે. અર્થાત વિદ્વાનો વ્યય કરતાજ સામે વિદ્વાનો વધારો થાય છે તેમ દયા કરનારજ દયા પાથી શકે છે. હે માનવ જન્મ જગતમાં અનેક સુખ દુઃખના પ્રસંગોમાં ચાર દિવસનું આંદરણું જગત સમજીને વિવેક બુદ્ધિથી રહેજે કાંઈજ ભણીશ નહિ, કંઈજ મેળવીશ નહિ, કંઈજ કરીશ નહિ પરંતુ ફક્ત દરપ્રસન્ને દયાનો પાઠજ માત્ર ભણતો રહીશ, તો ભગવાન જરૂર તને તારી કારણ કે તે પણ એક દયાનો પાઠ ભણનાર સ્વયં દયા રૂપજ છે.

શ્રીઓના દરજ્જો.

(અનુસંધાન વર્તમાન વર્ષના પૃષ્ઠ ૨૫૩થી)

લેખક-સદ્ગત વી. ડી. કોહારી બી. એ. એલ. બી. વડીલ કરાંચી.

આ પ્રમાણે ધનવાન અનેલી શ્રીઓના વ્યાપાર અને વ્યવસ્થા વાસ્તે રાખેલો માણસ હારથ ભરેલો નાટકકાર બહુજ પ્રિય વ્યક્તિ થઈ પડેલો અને આવી શ્રીઓ તેના ધણી ઉપર ધણીજ સત્તા વાપરતી કારણ કે તેઓને તેની પાસેથી વારંવાર નાણાં વ્યાગે લેવા પડતા હતા.

કુટુંબ અધારણમાં આ રીતે એક મોટો ફેરફાર થઈ ગયો. કુલ અખલારપણાનું ધોરણ મટી જઈને સમાન હકદારનું ધોરણ અમલમાં આવ્યું. પત્નીની કાયદાની રીતે સ્થિતિ તદ્દન સ્વતંત્ર થઈ ગઈ અને સામાજિક રીતે પણ સ્થિતિ બહુ માન વાળી બની. જૂના શિવાજીના માણસો આથી ભય પામ્યા અને એ કાયદાઓ આ અટકાવવાને પાસ કરવામાં આવ્યા અને કાયદાથી શ્રીના વૈલયનો નિમ્મલ કરવામાં આવ્યો પરંતુ તુલંજ એન્ડોની વિરુદ્ધ છતાં તે દૂર કરવામાં આવ્યો, વધુ ઉપયોગી કાયદો તિ હતો જેણે શ્રીના વારસાધ દહને મર્યાદામાં બાંધી દીધો પણ પ્રજામત આ વિચાર સાથે સંમત થયો ન હતો અને હરેક બહાને તેનો અમલ થતો અટક્યો હતો.

આ વિવાદ વિધિનું એક બીજું પણ પરિણામ હતું. આ સાંસારિક લગ્ન ઉલ્ભવ પતિ પત્નીની અનુમતિને લીધે થયેલાં હોવાથી અને જીજ્ઞાસુ અને દિલ્લે વાસ્તે અને પક્ષોની સારી અને શુભ લાગણી અરસપરસ અવસ્થાની હતી.

એ વિવાદ વર વધુમાંથી ગમે તે તોંડી શકતા અને તે વખતના બ્યલિયારી આચારે પુનઃલગ્નની છૂટ આપી હતી. અને એતો શંકા રિનાની વાત છે કે આ વખતમાં વિરાદની ફરજે ઘણી બેદરકારી રીતે પંજાંતી આપંણુને પ્લુટાકના જીવન ચરિત્રમાંથી જીણાઈ આવે છે. પોતાની પ્રથમ શ્રીને વધુ પહેરામણીની આગથી તરછોડી હતી *the first* એ *Living* ન્યારે સગર્ભા હતી ત્યારે તેના ધણીને તેનો ત્યાગ કરવાની ફરજ પાડી હતી. એવા હેતુથી કે તેને પરણી શકે એ *joint* પોતાની શ્રીને તેણીના બ.પની સંમતિથી તેના મિત્રને પરણવા આપી હતી અને તેના મરણ પછી પાછો પોતે પરણ્યો હતો *Married* એ વારંવાર પોતાની શ્રીને પરણીને તરછોડી હતી તેની શ્રી અખાલાની રમત તેની રજા વિના જોવા ગયેલી હોવાથી તજ દીધી હતી. અને ન્યારે તેને પૂછવામાં આવ્યું ત્યારે એવો અચાવ કર્યો હતો કે મારા ઉપાસકો નૂતન છે પરંતુ તેઓ દુઃખ આપે છે તે મારા સિવાય કોણ જાણે.

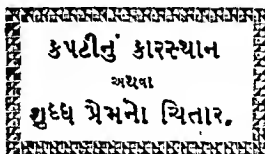
તેવીજ રીતે શ્રીઓ પણ પોતાના ધણીનો ત્યાગ કરવામાં જરા પણ પુરથ કરતાં પગલ નહોતી. આ અનિષ્ટ પરિણામ વિશે બહુ બેદ પૂર્વક લાપામાં બોલનાં જીજ્ઞાસુ છે

કે રોમમાં વિવાહોએ એટલી નિલજ્જતાએ પહેર્યો હતો કે કેટલીક એવી સ્ત્રીઓ હતી કે જે તેઓના વર્ષ તેઓએ બદલાવેલા સર્વાર ઉપરથી ગણતી પરંતુ એક દ્રષ્ટાંત જે સાહિત્યમાં તદ્દન અપ્રતિષ્ઠિત છે અને જે વિષે Agoromો તે પ્રમાણે રોમમાં એક એવું દંપતિ યુગલ હતું કે જેમાં સ્ત્રીનો ધણી રફમી વખતનો અને ધણીની તે ૨૧ માં વખતની પત્ની હતી. અલબત્ત આ વિરલ દ્રષ્ટાંતો છે, પરંતુ એ તો સત્ય છે કે લગ્નની કાયમતા આથી બહુ જવાબદાર છે તે સમગ્ર સાકાય તેમ છે. પરંતુ પ્રજામત જરા અધિક શુદ્ધ હોતો તો વિવાહોએનો હક જરા હાપણથી બને પક્ષોની નીતિને ખીગાડ્યા વિના આપી શકત.

આપણે આગળ જોયું છે કે સ્ત્રીને ત્યાગ કરવાનો હક જે પતિ પ્રજાસત્તાક રાજ્યમાં ભોગવતો હતો તે પ્રજામતની અડગતાને લીધે કવચિત્તજ ઉપયોગમાં લેવામાં આવતો. પરંતુ એ પણ નિર્વિવાદ છે કે આમંથી કેટલાક સાધુ પુરુષો કે જેના ચરિતો અનેક વિવાહથી કલંકીત થયા હતા તેઓ પોતે પણ સમય અને સમાજની અસરથી જે પ્રથમ વિવાહ કાયમનોજ ગણાતો હોત તો પણ તેઓ ગ્રમ રીતે દુરાચારીપણામાંજ જીવન ગાળત.

અને આ પ્રમાણે અનીતિની ઊભોયી આણું રોમ જ્યાં ગયું હતું અને કાયદાની બધી કરામત છતાં પણ અનીતિ સાંસારિક જીવનમાં પેહીજ હોત. બહુજ ખીગડેલ વખતમાં વિવાહોએ એ અટકાવનારા કાયદાઓએ કુટુંબ ની શુદ્ધિ કાંઈ જાળવી રાખી નથી, અથવા તો વિવાહોએના રોમમાં હસ્તી ભોગવતા અતિશય દુરાચાર્યોએ સ્ત્રીમાં બહોળા વિસ્તારના સદૃશ્યને અટકાવ્યો નથી.

અપૂર્ણ.

પ્રકરણ ૧ હું.

“ શબ્દનાં પંક્તમાં સુદેરી ”

સર્વ લગવાન પોતાને રચાને જવાની તૈયારી કરી રહ્યા હતાં. પક્ષીઓ ઝડપથી પોતાના માળા તરફ ગમન કરી રહ્યાં હતાં ગાયો, બકરાં ભેંસો પીગેરના રોળાં તેમના મલીક ને ઘેર જવાને ઝડપથી ચાલ્યાં જતાં હતાં તેઓની પાછળ ઊરવાડ રખેવાળો ખભે લાકડીઓ મૂકીને ચાલતા હતા. અતે સર્વ લગવાન નવામાં અદ્યય યજ્ઞ ગયા. ઉંદો પવન શિતળનાનો શુભ ધારણ કરી શરીરને મુખ આપવા લાગ્યો. આવા સમયે મનદરપુર નામના નગરની બહાર આવેલી ઝાડીના એકાન્ત રચાને એક નાનો મહેલ આવેલો હતો તે મહેલની આપ-

પાસ કેટલાક સૈનિકો ખુલ્લી તરવારે પહેરો ભરી રહ્યા હતા આ મહેલની ત્રણ બાજુએ ગાદી ઝાંડી અને ચોથી બાજુએ નર્મદા સરીતાનો પ્રવાહ વહેતો હતો આ વખતે તે મહેલની ઉપરના એક શૃંગારેલા ઓરડામાં એક સુંદર રમણી 'નીચું' વદન રાખી અશ્રુ વિસર્જન કરતી બેઠેલી હતી. તેણી શૈર ને કુટકું મુખ નિસ્તેજ જણાતું હતું તે વારંવાર ગભરાટથી આસપાસ જોઇ સાડીના છેડાથી આંસુ દોહતી હતી એવી રીતે થોડીવાર સમય ગુમાવી તે યુવતી ઉભી થઇ અને તે ઓરડાની બારી ઉઘાડી ખુલ્લા જરખામાં ચાલી સરીતાના પ્રવાહ તરફ જોઇ રહી. શિવજી અધકાર પૃથ્વી ઉપર પથરાયો હતો પવનની મંધુરી દેહેરો આવતી હતી. નદીનું નિર્મળ નીર પથરો સાથે અથડાઇ અવાજ કરી રહ્યું હતું. જરખામાં ઉભેલી રમણી ધણીવાર મુઠી નદીની વહેતા જળ તરફ જોઇ રહી અતે એક નિઃશ્વાસ નાખી મન સાથે બોલી હાય ? દુરાત્મા અધકારસિંહ આજે આવશે ને મારો વિચાર પૂછશે હા ? તે વખતે હું તેને શું જવાબ આપુ ? આજકાલ કરતાં કેટલા એક દિવસથી તેને સમજતી દુઃખમાં દિવસો નિર્ગમન કરું છું. હે પ્રભુ ? જો મારા ભાગ્યમાં આવું દુઃખ લખાયેલું હતું તો મને શા માટે રાજ્ય કુળમાં જન્મ આપ્યો. પ્રભુ દયા કરો પાપીના પંજમાંથી આ ગાયને છોડાવો પાપી અધકારસિંહ તું મનુષ્ય નથી પણ રાક્ષસ છે, રાજના અવતારમાં ફર કમ કરનાર નરાધમ છે. હે દુષ્ટ રાજા આનો જવાબ આપવો તને બારે થઇ પડશે. તું એમ સમજતો હોઇશ કે દાશુ દુઃખમાં દબાવવાથી આ કુમુદિની તારી પશુશક્તિને તાબે થશે પણ ના, ના, તું ભૂલે છે. આ પુષ્પા પ્રાણ કરતાં ધર્મને વધારે શ્રેષ્ઠ સમજે છે. આમ બોલતી તે બાળા માતાં પીતા વીગેરે સ્નેહી જનોને યાદ કરી રહ્યા લાગી તેણે ધણીવાર 'મુઠી રૂદન' કરી હૃદયને હલકું કર્યું તે પછી આંસુ દોહાઇ પુનઃ આત્મગત બોલી અરેરે 'હું અહીં છું' તેની કાષ્ઠને શી રીતે ખજર પડે મ્હારા માતપીતા વગેરે તો એમજ સમજતાં હશે કે કુમુદિની-મરી ગઇ હશે પણ ના, ના, હું જીવું છું' પાપીના કારાગૃહમાં દુઃખના દીવસો ગુળરું છું ચરસિંહ બહાલા ! તમે ક્યાં હશો. બહાલા એક વખતતો અહીં આવો અને આ દુઃખીઆરીના દેદાર નિહાળો. આ કુમુદિની તમારી આશાએજ અઘાપિ પર્વત જીવન ધારણ કરી રહી છે. હૃદયાત્મા આશ્વાસન આપે છે કે શસિંહ અવરૂપ તારો ઉદ્ધાર કરશે. બહાલા ટુંજ આ કુમુદિનીના પ્રેમની ખાતર આખરે તે દુહને દંડ દેવા તૈયાર થઇશ મારો આધાર રૂઝ ટુંજ છે. મને સ્વપ્નામાં પણ તારા આવવાના લક્ષ્મી વાગે છે. આ કાન તારા મનનોખની સાંભળવાને આવરૂ થઇ રહ્યા છે આ ચક્ષુઓ તારા માર્ગની પ્રતિક્ષા કરી રહી છે. બહાલા ! મ્હારા ઉદ્ધારક દેવ ? આવ અને આ કસાઇના કારાગૃહમાંથી મને મુક્ત કર, આમ બોલતી તે બાળા આંખમાંથી અશ્રુ વહેવારવવા લાગી ચરસિંહ આ છેલ્લી રાત્રી છે. ત્હારી કુમુદિની થોડા સમયની મહેમાન છે. હમણાં તે દુરાત્મા આવશે અને તે તેની નીચે જતિ જણાવશે કે તું આ કુમુદિની પ્રાણતું વિસર્જન કરશે. હાય ? મ્હારા બહાલા તારોને મારો મેળાપ હવે સ્વર્ગમાં થશે. કહી તે બાળાએ ઉભી દ્રષ્ટિ કરી એક ગાઢ નિશ્વાસ નાખ્યો. તેણે આસપાસ નજર કરી ઘોર અધકાર આપેલો હતો. આકાશમાં વર્ષાદ જવાયો હતો વીજળીના ચમકારા ચતા હતા. પવન પાણીના મોજાને ઉંચે ઉછાળતો હતો આવું- જોઇ તે બાળા બોલી ઉઠી ભયંકર કાળી રાત્રી તું મને ધણીજ પ્રિય લાગે છે આ દુઃખી કુમુદિની તારા શિવજી અધકારમાં સદાને માટે અદમ્ય થવાને ઇચ્છે છે.

પણ મનમાં બહાલા શરસિંહને કહતે, એકવાર જોવાની પ્રયત્ન કરના ઉત્તમ યાત્રી છે. હાથ ? શું કરે ? મને કંઈ સમજ પડતી નથી. હા મારી આ શું દશા ? રાજ કન્યા કુમુદકુમારી ની આ કેવી કંગાલ દુર્દશા વીગેરે વિચારોને મનમાં રચાન આપતી તે બાળા. ડસકાં પર ડસકાં ભરી રડવા લાગી તેનાં ડસકાંના અવાજથી પાસેના એકરૂપમાં નિદ્રાનશ થયેલી એક સુવાન સુંદરી જાગી ઉઠી, તે તટકાસ-ઉભી થઈને જરૂરમાં આવી ઉભી રહી તેને જોતાંજ કુમુદીનીએ મોટેથી રડી દીધું તેને. આશ્વાસન આપતી તે રમણી કહેવા લાગી બહેન શું આવી રીતે રડવાથી તારું દુઃખ ઝાણું થશે. માટે સાંત થા પ્રારબ્ધમાં લખાએલું. દુઃખ જોગવ્યા સિવાય છૂટકો નથી બહેન ધીરજ ધર. રડીશ નહિ. કહી તે. રમણી તેની પાસે બેઠી અને તેનાં અંજુ દહોવા લાગી કુમુદીની તેના ખભાપર માથું નાંખી રડતે રડતે કહેવા લાગી નિર્મળાબહેન હું શું કરું ? આ, જીવન હવે એરે જેવું લાગે છે. વખત જાય છે તેમાં પાપીનાં આવવાના લજ્જકારા વાગે છે, મારા પ્રારબ્ધમાં સુખ લખાએલું નથી તેમ મારાથી હવે પાપીનો ત્રાસ પણ સહન થતો નથી નિર્મળા બહેન કહે મારે હવે શું કરવું ? ધીરજ અને ધર પર શ્રદ્ધા રાખ્યા વીના હવે છૂટકો નથી બહેન તું જાણે છે કે મને પણ તે નરાધરે મારા રવજનથી વિખુદી પાડી અંહી પુરી રાખી છે. તુંજ વિચાર કરને કે તે ચંદ્રાણે મારી ઉપર જીવનમ શુભરવામાં કંઈ પણ બાકી રાખ્યું છે. માટે હવે તો, ધીરજધરીને રહેવું ગભરાવાથી કંઈ વળનાર નથી આપણે, દુઃખી છીએ. તે ધર જાણે છે. તે અવધ આપણને પાપીના દેખમાંથી બચાવશે. કારણકે તે પરદુઃખ ભંજન છે. નિર્મળાએ કુમુદીનીને શાંતિ આપી. બહેન આટલા દિવસતો ગમે એમ કરીને શુભર્ષા પણ આજે આત્મહત્યા કર્યા વિના છૂટકો નથી જો તેમ નહિ યાત્રી તો આજે અવશ્ય મારા શિયળનો ભંગ થશે ધર્મનો નાશ થાં મરણને મળવું લાખે દરજ્જે ઉત્તમ છે કહી કુમુદીની નિર્મળાની સામે જોઈ રહી નિર્મળા પણ શું કરવું તેના વિચારમાં પડી.

રાત્રી ॥ ખીગ પ્રહરનો સમય થા ॥ આજે હવે સર્વત્ર શાંતિ છવાયેલી હતી આકાશમાં છવાયેલો વર્ષદ ધીમે ધીમે વરસતો હતો વિજળીઓના ચમકારા ઉપરા ઉપર થતા હતા આવા ભયંકર સમયે નર્મદા નદીમાં તીર વેગે એક મચ્છવો ચાલ્યો આવતો જણાયો. થોડીવારમાં તે મચ્છવો કીનારે આવ્યો તેમાં એક નાનું પણ તેજદાર શાનસ સજગતું હતું તેના પ્રકાશમાં બે માણસો બેઠેલા જણાયા તેઓએ મજબૂત બરોબર મહેલની પંખીત સામે લાવીને અટકાવ્યો. તુરંત એક બળવાન બાંધનો સુવાન નીચે ઉતર્યો તે સુવકતું સમજી શરીર કાળા વસ્ત્રોથી ઢાંકેલું હતું. મોઢા ઉપર છુકાની બાંધેલી હતી તેના દેખાવ ધણો ભયંકર દેખાતો હતો તેણે થોડીવાર મહેલની સામે જોયા કશું એટલામાં તેના સાથીદારે તે સુવકને કહ્યું કેમ તે મહેલ આજે કે, ર, હા, કહી. તેણે પોતાના અંબકામાંથી એક નાનું શાનસ કાઢ્યું અને તેની કળ ફેરવી, તેના પ્રકાશ મહેલની ઉપરના ભાગમાં ફેંક્યો જરૂરો જોતાંજ તેણે આનંદથી તેના સાથીને કહ્યું-ભાઈ, કામ પાર પડશે. તો ભાઈ વાર ન કરતા તમે જરૂરી ઉપર ચંદી કામ પૂરું કરી આવો હું અંહી ઉભો છું એમકહેતો તે માણસ મજબૂત માંથી એક સીડી બહાર કાઢી મહેલની પંખીતે ચોઢવી. કીનારે ઉભેલ માણસ જાઉં છું કહેતો સીડી ઉપર ચડવા લાગ્યો અને થોડા સમયમાંજ ઉપર ચંદી જરૂરમાં આવ્યો ઉભો. તેના આવવાના અવાજથી બંને બાળાઓએ ચમકીને ઉઠે જેવું તેઓ એકા એક ત્યાં આગળ એ ભયંકર દેખાવના માણસને ઉભેલો જોઈ ભયથી કુજવા લાગી.

તેઓની આવી સ્થિતિ જોઇ તે આવનાર માણસે ધીમેથી કહ્યું તમે મારાથી જરાએ ખીંચીશો નહિ હું શત્રુ નથી પણ મિત્ર છું ! આવા ભયંકર સ્થળે અમારો મિત્ર કોઇ નથી તમે અમેને ઠગો છો નિર્મળાએ ચક્રાવર્તિ - કહ્યું, હું તમારો મિત્ર છું કે શત્રુ છું તે ની તમને હમણાં જ ખબર પડશે પણ તે પહેલાં મને જણાવો કે અહીં હાલમાં કેટલાં માણસ છે. આવનાર વ્યક્તિએ કહ્યું, આ મહેલમાં અમારા શિવાય બીજા કોઇ નથી પણ મહેલની નીચે અસંખ્ય ચોખ્ખાં પહેરો ભરે છે. નિર્મળાએ જણાવ્યું વારં ત્યારે તમે ઉભાં થાઓ અને જલ્દીથી મારી સાથે નીચે ઉતરો. ભાઈ આપ જણાવો તો ખરા કે આવા ભયંકર સ્થળે અમારો ઉદ્ધાર કરતા આપ કોણ છો નિર્મળાએ ચક્રીત રીતે પૂછ્યું.

હું કોણ છું તે તમે જોળખી ચક્રો નહિ પણ તમારી સખી મને જોળખી ચક્રો તે માણસે કુમુદકુમારી સામે હાથ લંબાવી કહ્યું બહેન કુમુદ જો તો ખરી આ કોણ છે નિર્મળાએ પૂછ્યું

હું આવા લિપણ અંધારામાં કેવી રીતે જોળખી શકું? બહેન પણ તેમનો અવાજ પરિચિત લાગે છે, અને તેથી આ જીવ સંબ્રમમાં પડે છે કુમુદીનીએ જણાવ્યું બહાલી કુમુદ વ્યાકુળ મનને શાંત કરે અને મારા સામું જુઓ કે હું કોણ છું એટલું કહેતાં તે વ્યક્તિએ પુનઃ શ્વસન બદલ કાઢી પોતાની સન્મુખ સામે જોતાં જ કુમુદકુમારી આનંદ સાથે બોલી ઉઠી હા પ્રભુએ મારી વિનંતિ સ્વિકારી. અતે મહારો ઉદ્ધારક આવી પહોંચ્યો બહાલ શરસિંહ આ ભયંકર અને બિહામણ સ્થળેથી મહારો ઉદ્ધાર કરે. બહાલ આવો પાપીને આવવાનો સમય થઇ ગયો છે. કહી કુમુદીની શરસિંહના કંઠે વળગી પડી. નિર્મળાના આશ્ચર્યનો પાર રહ્યો નહિ તે બંનેના મોં સામું જોઇ રહી, શરસિંહના કંઠે વળગેલી કુમુદીની રૂદન કરવા લાગી. શરસિંહે તેને રૂદન કરતી અટકાવી કહ્યું બહાલી કુમુદી આવી રીતે આનંદ શા માટે કરે છે. શાન્ત થાઓ હવે આપણને કોઇ જાતનો ભય નથી. બહાલ હવે આપણે નીચે ઉતરી જઈએ દુરાત્માને આવવાનો સમય થયો છે કહેલી કુમુદીની નીચે જવાની ઉતાવળ કરવા લાગી. કુમુદ નિર્ભય રહે. એવા ચંકાવને પાપીને શિક્ષા કરવા આ ધીર શક્તિ માન છે. કહેતો શરસિંહ નીચે ઉતરવાની તૈયારી કરવા લાગ્યો તેણે પ્રથમ નિર્મળાને નીચે ઉતરવાનું કહ્યું નિર્મળા નીચે ઉતરી ગઇ. શરસિંહ કુમુદકુમારીનો હાથ પકડી સીડી તરફ ચાલ્યો એટલામાં એક કદાવરને મજબૂત બાંધાનો માણસ ત્યાં દોડી આવ્યો અને બંનેને અટકાવી બોલી ઉઠ્યો, ખબરદાર ? એ સિંહની ગુફામાં આવનાર ચોર ઉભો રહે. તેના અવાજથી શરસિંહે ચમકીને તેની સામે જોયું. કુમુદીની તો તેને જોળખતાં જ ભયંકર ચીસ પાડી બોલી ઉઠી. હા. મજબૂત નજીક આવી પહોંચ્યું. કહેતી ચરચર ધ્રુજવા લાગી. કુમુદ હિમ્મત ધર અને શરસિંહના બળતુ અવલોકન કર. હું હમણાં જ આ ગરીબ ઘેરાને બોલતું બંધ કરી દઉં છું

આવનાર માણસે ગુસ્સાના આવેશમાં કંપતો હતો તેની મુખમુદ્રા જોઇ શરસિંહે કહ્યું. તારો કોઈ વૃથા છે જો જીવવાની આશા હોય તો પાછો ચાલ્યો જા, તેના શબ્દો આવનાર માણસને હાડોહાડ લાગી આવ્યા તે ગુસ્સામાં જરાડી. ઉઠ્યો સિંહના શિકાર માં હાથ નાખનાર ચોર હવે તારૂં આવી જન્મ્યું છે. પણ તે પહેલાં તું જણાવ કે તું કોણ છે અને આ મહેલમાં મોરની માફક આવવાનું કારણ શું છે ?

ઓ નરાધમને અત્યાચારી રાગ હું તને ઓળખું છું મને તારી પરવા નથી, તહે આ નિર્દોષ બાળાને અત્યંત અસતોષી છે. તારા પાપ અપાર છે, તું ધન્યરને સુન્દેગાર છે.

બોલ બીજું કાંઈ પૂછવું છે. ઓ હરામખોર હવે તું કદાપી જીવતો જનાર નથી, તહે એક બળવાન રાગતું અપમાન કરી હાથે કરી મ્હોત માગી લીધું છે પણ મરતાં અગાઉ જણાવ કે તું કોણ છે? અને ક્યાંથી આવ્યો છે? તારા જેવા દુષ્ટ અને ધાતકી રાગને દંડ દેનાર છું, અને નિર્દોષને બચાવનાર છું, ઓ વિષયાંધ રાગ? અરેખર તારા નામ પ્રમાણે તારામાં ગુણ છે. તહે અનેક રાગઓનાં રાગ્યો પાપમાલ ક્યાં છે અને અનેક કામળ બાળાઓનાં સતીત્વ નષ્ટ ક્યાં છે, અરે આ તો મારું અપમાન કરનાર પણ હમણાંજ હું તેની ખબર લઉં છું. એમકહેતો નીચે પહેરા ભરતા સીપાઈઓને બૂમ પાડવા મુખ ઉંચું કર્યું.

ખગપુર.
B. N. Ry.

વિકુલદાસ આર. વૈધ.

સ્રી અધિકાર અને તકરારી પ્રશ્નનો ખુલાશો.

જેમ પુરૂષો પોતાના અધિકારમાં પોતાનો દરજ્જો પહેલે નંબરે ભોગવે છે. તેમ અમે સ્ત્રીઓ પોતાનો અધિકાર પોતાનો દરજ્જો પહેલા નંબરે શા માટે ન ભોગવી શકીએ. પુરૂષોને પોતાના અધિકારમાં રહી કાર્ય કરવાનો હક્ક છે. તેમ આપણે સ્ત્રીઓએ પણ પોતાના અધિકારમાં રહી પોતાના કાર્યો કરવા માટે હક્ક છે. હું આધુનિક યુગના પ્રવાહમાં સમાન હકની સાથે તણાવવા માંગતી નથી તેમ સમાજમાં કેટલાક સમયથી સંયોગને લઈ પેસી ગયેલી આ હલકી ભાવના કે સ્ત્રી તો માત્ર ગુલામજ છે. એને કશો અધિકાર નથી. એ વાક્યને પણ માન્ય કરી ચકતી નથી. નિશ્ચય અને વ્યવહાર એ બેમાં આપણે માટે કયો માર્ગ પ્રથમનો છે? તે પહેલાં નિર્ણય થવો જોઈએ. તેમાં ધર્મશાસ્ત્રને કોઈ પણ રીતે હરકત આવવી નહિ જોઈએ.

આ સંબંધમાં જે તપાસ કરીશું તો જે આત્મા પુરૂષ શરીરમાં છે તે સ્ત્રીના શરીર આત્મા કરતાં પોતાના કર્માત્મા ઉચ્ચ નીચ દર્શાવે તે ભલે પામે. પણ આત્મા સ્ત્રી નથી, પુરૂષ નથી તેમ નપુંસક પણ નથી. પોતે પોતાના કર્માત્મા ઉચ્ચ નીચ ગતિમાં ભ્રમણ કરનારો આ અનંત શક્ત્યાત્મક આત્મા છે આ બાબતમાં તો કોઈને પણ બોલવા જેવું નથીજ. હજારો ને લાખો દાખલાઓ આપણી આગળ પ્રત્યક્ષ છે. એક સ્ત્રી એવી કરણી કરી શકે છે કે જે પોતાના પતિ કરતાં પહેલાં પરમપદને મેળવી શકે છે. અને પુરૂષ પોતાની કરણી વડે નરકમાં જોવા આપાંકરે છે.

ધર્મ કૃત્યમાં જે સાહે તો પુરૂષ હોય અથવા સ્ત્રી હોય તે પોતાની આત્મભાવના વડે ઉચ્ચમાં ઉચ્ચ દરજ્જો મેળવી શકે છે. તે પછી સ્ત્રીમાં નહેતો આત્મા અનાધિકારી છે. એમ

માનવામાં શું બૂલ નથી થતી ! હા હવે બપોદાર દષ્ટિમાં આપણે માટે ચાલે કયો માર્ગ બતાવ્યો છે. અને સમાજ કયો માર્ગ પ્રદર્શ કરી રહ્યો છે આપણે ધર્મશાસ્ત્રમાં જોઈયું તો બે માર્ગ છે. સંસારથી સર્વથા ત્યાગી સાધુ પુરોહિતો માર્ગ અને સંસારમાં રહીને ગૃહસ્થાશ્રમ ધર્મનો માર્ગ એ બે માર્ગોમાં સ્ત્રી પુરુષોને કયે કયે ઠેકાણે જુદા જુદા પાડ્યા છે અને કયે કયે ઠેકાણે સાથે રાખ્યા છે એ આપણે હવે જોવાનું છે.

ત્યાગ માર્ગની વાત મ્હારા અધિકાર બદ્ધારની હોવાથી તે માટે હું કંઈ પણ લખવા અગતી નથી. પરંતુ ગૃહસ્થાધર્મની બાબતમાં જે મ્હારા વિચાર છે તે પ્રગટ કરવા માયું છું. ગૃહધર્મનું સંસ્કારથી માંડીને સોળસંસ્કારોમાં પ્રથમ વિચાર કરો અને તપાસો કે કયા સંસ્કારમાં સ્ત્રીને માટે અંતર રાખવામાં આવ્યું છે બે માતાના ગર્ભમાંથી ઉત્પન્ન થતાની સાથેજ કન્યા જન્મી છે એ સાંભળી માખાખોના ચહેરા ઉપર શોકની છાયા છવાઈ જતી હોય તો શું તે ધર્મશાસ્ત્રથી વિમુખ નથી ! કર્મના નિષ્ફળતા માનતા નથી ! કન્યા જન્મી તે પૃથ્વીરો જન્મી એવી ભાવનાને માટે ગુન્હેગાર તો નથી ! એ ભાવના પુરુષોને કર્મ બંધન કરતી નથી ? આ ભાવના વાળાઓએ જીવન પથ ત કુમારા રહેવાની અને જીવન પથ ત બ્રહ્મચર્ય પાળવાની પ્રતિજ્ઞા લીધી છે ! જેમણે જીવન સુખી બ્રહ્મચર્યની બાંધા લીધી છે તેઓ પોતાની માતામાં પુજ્યશુદ્ધિ રાખવાને માટે અધિકારી છે કે નહીં ! કારણ કે તેઓ પણ એક સમયે પથરા રૂપે જન્મેથી કન્યા જે સમયે જતાં સ્ત્રી ધર્મમાં આવી તમારો જન્મ આપનરી માતા બની છે.

માતાની બક્તિ માટે શાસ્ત્રકારોએ શું કહ્યું છે. અને તીર્થંકરો એ શું શું કહ્યું છે. તે વિચાર કરવા લાપક છે સ્ત્રી સર્વથા શુભામકીજ છે. નિર્દયજ છે એને માટે અધિકારની વાતજ નથી. એવી ભાવનાવાળા લોકોને અમારે એટલુંજ પૂછવાનું છે કે અમે અમારા કર્મનુસાર નિંદ્રા નીચ શુભામ કે અનધિકારી છીએ કે તમારા કહેવાથી ? યદિ તમે તમારા કહેવાથી એમ માનતા હો તો અમને તમારા ઉપર દયા આવે છે. અને કર્મનુસાર માનતા હો તો પછી અમારા પ્રાપ્ત અધિકાર વચ્ચે તમને શુભામ અને અનધિકારી કહેવાનો શો હક છે ! ગૃહસ્થાશ્રમ ધર્મ નારી વિના ચાલી શકે નહિ. અને એ નારીને તમે શુભામ અને અનધિકારી માનો એ ક્યાંનો ન્યાય હાલમાં જ્યાં જુઓ ત્યાં ન્યાયને કારે મૂકી ધર્મને કારે મૂકી, અને શાસ્ત્રને કારે મૂકી સ્ત્રીઓની નીંદામાંજ કમર કરી રહેલા લોકો સંસાર યાત્રા સુખરૂપ કરવા ચાહે છે પણ તે સુખરૂપ થવી અસંભવિત છે. સ્ત્રી દશાની અવગણના અને હિનતાજ આ વર્તમાન સમયમાં સમાજને દુઃખમાં નાંખી રહી છે અને એના કરતાં વધારે દુઃખી થશે જ્યાં સ્ત્રીની નિંદા છે ત્યાં લોકો પોતાની માતાની ફરજ બૂલે છે, માતાની બક્તિ બૂલે છે માતાનો ઉપકાર બૂલે છે માતાનો પ્રેમ બૂલે છે. માતાઓની નિંદા કરનાર કેમ સુખી થઈ શકશે એ વિચારવાનું છે. હું કહી રહી છું કે સ્ત્રીને પોતાના અધિકારમાંજ કાર્ય કરવાનું છે. પણ પુરુષોથી નીચ અને હલકી તો ગણાવાનું નથી નથીને નથીજ. મ્હારા આં લેખનો મુખ્ય હેતુ એજ છે. જાત્માવરણમાં અમારે માતૃપિતાની આત્મામાં રહેવું છે. પણ એમાં અનધિકારી હોએ એમતો નથીજ.

યુવાવસ્થામાં પોતાના પતિને સર્વથા માની તેની મન વચનકાયાથી સેવા કરી પોતાની દરજ્જા બચાવી તેની આજ્ઞામાં રહેવું છે !

૧૧. ઘટાપરસ્થામાં પોતાના બાલકોની સારવાર કરતાં કુટુંબનું પાલણુ પોષણ અને રક્ષણ કરતાં જીવન વ્યતિત કરવાનું છે, પણ અનઅધિકારી નીચ મા નિંદા તો નથીજને. દૈવવશાત્ પૂર્વ કર્મના ઉદયને લીધે કદાચ વૈધવ્ય દશા પ્રાપ્ત થાય તો અમે પ્રભુસાક્ષીએ અમારા આત્મ ધ્યાનમાં સેવા કરતાં આગળ વધીશું, પણ અનધિકારી કે નિંદાતો નથીજ.

૧૨. અમારા ધર્મકાર્ય વચ્ચે આજ આવવાને પુરુષો પોતાને અધિકારી માનતા હોય તો તે ભૂલે છે સ્ત્રીઓ પોતાના અધિકારોને ભૂલે તો તે પોતે ગુન્હેગાર છે તેની સજા તેમને મળવી જોઈએ, પણ સ્ત્રીઓના અધિકાર ઉપર પુરુષોને ત્રાપ મારવાનો કશો અધિકાર છેજ નહિ અને હોઈ પણ શકે નહિ મ્હારો કહેવાનો એ હેતુ નથી કે સ્ત્રી ગમે તેમ આડે રસ્તે વર્તતી હોય તો પણ પુરુષે કંઈ ન કહેવું ? એ તો સ્વાલજ્જ જુદો છે. જે સ્ત્રીઓએ પોતાનો ધર્મ સમજ્યો છે અને ગૃહ સંસારમાં પોતાની દરજ્જે અદા કરવા પતિવ્રતા ધર્મ સ્વીકાર્યો છે તે સ્ત્રી પોતાના અધિકારો મેલવવા માટે પુરુષોથી પાછી કોઈ કાસે પડે નહિ અને પાછી પડે તો તે પોતાના આત્માની ગુન્હેગાર ઠરે છે. પુરુષોની બીકથી પોતાના ધર્મનો ત્યાગ કરવો એ આત્માહંસા છે.

૧૩. સ્ત્રીના મોહથી કે ગ્રિપયા શક્તિને લીધે જે પુરુષ પોતાના અધિકારોને છોડે તો તે પણ નિંદા અને નીચ તથા સર્વ રીતે સંસારમાં રહેવાને અનધિકારી છે. સંસારમાં તમામ ઔચકારિક તેમજ ધાર્મિક કાર્યોમાં સ્ત્રીની આવરણતા સાથે ને સાથે જણાવે અને કાર્યમાં પૈસુ સમાનતાજ લાગે છે.

૧૪. જુઓ—પ્રભુની પૂજામાં જરા ધ્યાન - દો પ્રતિષ્ઠા સમયે શું થાય છે તે જરા વિચારો તીર્થયાત્રામાં જતાં શું કહેલું છે તે યાદ કરો.

૧૫. ગરબંદન આદીમાં કેમ કરવાનું છે, વ્રત આદી લેવામાં બંને મહી કેવી રીતે ક્રિયા કરવાની છે એ સર્વ તપસો. લગ્નનાં પ્રસંગમાં, ગૃહકાર્યમાં, અને તમામ વ્યવહારિક કાર્યોમાં સ્ત્રીઓનો અધિકાર ક્યાં નથી એ જરા વિચાર કરો અને પછી અનધિકાર દરવો.

માતૃ પિતાની સેવા શા માટે કરવી જોઈએ.

જગતની વિચિત્રતા જાણવાને માટે ઝીણામાં ઝીણી બુદ્ધિ વાપરવી પડે છે. જાડી બુદ્ધિથી જગતની યથાર્થ સ્થિતિ મહત્વ યથા સકતી નથી. જાડી બુદ્ધિથી જગતની સાચે વર્તનારાઓનું સર્વસ્વ નષ્ટ થઈ જાય છે, દુનિયાની અંદરની રચના અને 'બહારની' રચના બહુ પ્રકારની હોય છે જાડી બુદ્ધિના ધણી દુનિયામાં બહારના સુદૂર દેખાવથી મોહિત થઈ જઈને પોતાના ધન તથા જીવનનો નાશ કરી નાંખે છે. દુનિયાનું અંતરંગ માનવી પ્રપચી ખોદું અને અદ્વિત કરે હોય છે. દુનિયાના ઉપર ભરોસો રાખનારને અંતમાં અનેક પ્રકારના કષ્ટ વેકરાં પડે છે માટે દુનિયામાંજ રહીને જેણે પોતાનું જીવન આનંદમય તેમજ આશ્ચર્યજનક બનાવવું હોય તેને પોતાની ઝીણામાં ઝીણી બુદ્ધિ વાપરી હંમેશાં સાવધાનીપણે દુનિયાની સાચે વર્તવાની ખાસ જરૂરત છે,

દુનિયાની સાચે સંબંધ ધરાવનારને દુનિયાના મનુષ્યો સાથે અનેક પ્રકારના સંબંધોથી જોડાયું પડે છે. આ સંબંધો ત્રણ ભાગમાં વહેંચાઈ જાય છે, એક તો માતા પિતા આદિ સગપણનો સંબંધ. બીજો કોઈપણ જાનના સગપણ વગર મિત્રતા અથવા પરસ્પર સ્નેહથી થયેલો સંબંધ. અને ત્રીજો સામાન્યપણે દુનિયાના દરેક વ્યક્તિ સાથે કોઈપણ કામ પ્રયત્ન બ્યવહારથી કરવામાં આવતો સંબંધ. આ ત્રણે પ્રકારના સંબંધનું સારી રીતે જાણ કરીને દુનિયામાં મુસાફરી કરવાથી કોઈપણ પ્રકારની આપત્તિ વિપત્તિ અથવા તો કોઈપણ પ્રકારનું કષ્ટ કે દુર્ઘટનાને આધિન થવું પડતું નથી. પરલોકનો ત્યાગ કરી શુભ કૃત્યના ઉદ્દેશથી આ મનુષ્ય લોકમાં અવતરનાર પ્રાણીને પૂર્વે બતાવેલા ત્રણે પ્રકારના સંબંધો અનુક્રમે માપ છે, પ્રથમ સગપણનો સંબંધ થાય છે આ સંબંધ મરણ પર્વત છુટી શકતો નથી. જ્યારે આ જીવ પહેલ પહેલાં અવતરે છે, સારે સગપણના સંબંધમાંથી પહેલો સંબંધ માતા પિતાનો થાય છે, આ સંબંધ ધણોજ નિકટનો અને દૃઢ હોય છે. આ સંબંધમાં સ્નેહની વાત્ર અધિક હોય છે. માતા પિતાઓ પોતાના સંતાનના સુખ માટે પોતાની જીવન દુખમય બનાવવા નિરંતર ઉત્સાહવાળા રહે છે પોતાના સંતાનની સુખમય સ્થિતિ જોઈ હંમેશાં આતુર થઈ રહે છે. પોતાના સંતાનને સુખી જોઈને પોતાની દાર્દ્રમય અસ્થિર અધિભય સ્થિતિને છુટી જાય છે અને પોતાને પરમ સુખમય સ્થિતિમાં લુએ છે કદાચ પોતાના પુત્ર પુત્રીની દુખમય સ્થિતિ જોઈને છે તો પોતે શીમંત તથા દરેક પ્રકારે સુખી હોવા છતાં પોતાનો આત્મા અત્યંત દુઃખી પામે છે. આ સ્વાભાવિક સંબંધમાં પ્રપંચ કે અદ્વિત બુદ્ધિ લેઈ માતૃ પૃથુ હોતાં નથી. માતાપિતા પોતાના સંતાનોનું ખરા જીવનથી બહુ ઈચ્છનારાં હોય છે. અને એટલાજ માટે કહેવામાં આવે છે. કે માતાપિતા તીર્થ સમાન છે. માતાપિતાના અણપી મુક્ત થવાને શુદ્ધ સંબંધમાં જોડવા સિવાય બીજો કોઈપણ માર્ગ નથી. કોઈપણ માતાપિતાના દેવામાંથી મુક્ત થવાને સમર્થ નથી. જીવંત પર્વત માતા પિતાના દાસ બનીને જો માફરી કરવામાં આવે તો પણ તેમના કરેલા ઉપકારનો બદલો વાળી શકતો નથી.

આ જીવ પિતા કરતાં માતાના ઉપકારો નીચે વધારે દેખાયેલા રહે છે. કારણ કે જાન ગતિના રચનાથી જાણ થઈ ગયેલા જીવને આ મનુષ્યની ગતિમાં પ્રવેશ કરવાને પ્રયત્ન બાધા-

સ્નેહ સ્થાન આપનાર માતાજી હોય છે. નિરાધાર જીવને માતા પોતાના ઉદરમાં નવ મહિના સુધી રહેવાને સ્થાન આપે છે માતાના ઉદરરૂપ સ્થાનમાં રહિતે જ આ જીવ મનુષ્ય ગતિમાં યોગ્ય સર્વ સામગ્રી મેળવી રહ્યા પછી મનુષ્ય ગતિમાં સુખે પ્રવેશ પામી માતાજી દરમિયાન છે. જીવના અવતરણ પછી પણ તેના જીવનનું રક્ષણ માતાજી કરે છે. અવ્યક્ત દશામાં રહેલા જીવને, અનુકૂળ પોષક પદાર્થ આપવાપોતાનું નિરંતર ધ્યાન રહે છે, પોતાની ધ્રુવ મોઢે બોક્ષી વ્યક્તપણે ન જણાવી શકનાર બાળકના અભિપ્રાય જાણવાને માતા પૂરતું લક્ષ રાખે છે; અનેક પ્રકારના શારીરિક તેમજ માનસિક કષ્ટોને વેરીને પણ માતા બાળકને અવ્યક્ત દશામાંથી કાઢી વ્યક્તદશામાં લાવી મુકે છે. બાળકને વ્યક્ત દશામાં લાવ્યા પછી પણ માતા નિરંતર તેના હિત અને સુખને માટે પ્રયત્ન કર્યે જ જાય છે, પીતા કરતાં માતાને સ્નેહ તથા લાગણી પુત્ર પુત્રી ઉપર અત્યંત હોય છે. તેનું કારણ એજ છે કે જીવ જે મનુષ્યગતિના માર્ગમાં તથા મનુષ્યગતિ યોગ્ય સર્વ સામગ્રી મેળવી આપવામાં પૂર્ણ સહાયક માતા હોય છે. મનુષ્ય ગતિના બોમિથો પણ પોતેજ બનાવે છે માટેજ માતાના રણધી મુક્ત થવું ધણુંજ દુર્લભ છે ઘણા જીવો પોતાની મૂર્ખતાને લખને માતાપીતાની કદર કરી શકતા નથી. સુખ આપવું તો કિનારે રહેા પણ નિરંતર અનાદર તથા અવગણ કરી દુઃખના દરીયામાં ઢાસેલી મુકે છે, કદાચ માતાપીતા વિદ્યાના અભાવે તેવા પ્રકારની કેળવણીના અભાવે ટુંટી શુદ્ધિવાળા હોય એાછી સમજવાળા હોય અને તેમનાં સંતાન કેળવણી તથા શુદ્ધિવાળા હોય તેઓ પોતાના માતાપીતાને પોતાની શુદ્ધિદ્વારા સમજાવીને તેમનાથી કામ લેવું જોઈએ પણ અનાદર કે તિરસ્કાર તો નહીં કરવો જોઈએ. માતાપીતાના આચાર વિચાર તથા તેમનું કથન તેમની અચાનકતાને લખને કદાચિત આપણને અનુચિત જણાવું હોય તો આપણે લાગણી પૂર્વક તથા વિનય પૂર્વક તેમના સાથે વર્તવા કરીને તેને સુધારવાને પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. પણ તેમની ઉપેક્ષા કરી તેમને ધિક્કારી કાઢવા ન જોઈએ, નિરંતર માતાપીતાની આજ્ઞા પોતાના મંત્રક ઉપર ધારણ કરવા હિસાબવાળા રહેવું જોઈએ. કદાચિત અનુચિત આજ્ઞા જણાય તો તેને એક વખત આજ્ઞા સ્વિકારી પાછળથી સુકિત તથા શુદ્ધિદ્વારા તેમની કરેલી આજ્ઞા અનુચિત તથા નુકશાન આપવાવાળી છે એવું તેમને તેમના ચિત્તની અંદર સારી રીતે હસારી દેવું જોઈએ પણ તેમની આજ્ઞાને અનાદર તો નજ કરવો જોઈએ. માતા પીતા શું વસ્તુ છે તેનું સ્વરૂપ જાણવાને દરેક પ્રાણીને જાણસુ બનવાની ખાસ જરૂરત છે, જેઓ માતાપીતાના શત્રુ બને છે તેઓ દુનિયાની મુસારરીમાં કુશળતા મેળવી શકતા નથી. તેઓને પગલે પગલે આપત્તિ વિપત્તિઓ તેમજ અનેક જાતની અડચણો ભોગવવી પડે છે. માતા પીતાને કોઈ કરનાર કૃતત્ત્વ પ્રાણી પોતાનું તથા પરનું જાગે છે. અને દુઃખ તથા નુકશાન કેટલું થાય છે તે સંબંધિત ત્હમે વિચાર કરશો તો તમને સ્પષ્ટ જણાઈ આવશે કે તેઓ કેવળ દુઃખ તથા નુકશાનનાજ લાગી બની શકે છે. ત્હમારી અચાનકતાને લખને ત્હમે પોતાનું જીવન આજુ દુઃખમેષુ ગાળો છો, ત્હમારા સુખ તથા લાભને માટે આરંભેલા કાર્ય પરિણામે ત્હમને દુઃખ તથા નુકશાનજ આપે છે.

અચાન એવી વસ્તુ છે કે પોતાના આશ્રિતોને સુખદાયક કાર્યમાં દુઃખ અને દુઃખદાયક કાર્યમાં સુખ સમજાવી તે તરફ દોરી લાઈ જાય છે, જેમ રાહુ સૂર્યના ચાકો આવી જાય છે તે જાણના પદાર્થને આવરી લે છે જેથી કરી અન્ય વસ્તુઓને પ્રકાશવામાં અસમર્થ નિવડે

છે તેમજ અજ્ઞાન જે માનવીના આત્મા ઉપર કરી વળે છે. પછી દરેક વસ્તુનો વિપરિત બોધ કરાવે છે. જેથી કરી માનવીઓ દુઃખના દરિયામાં ગોથાં ખાયા કરે છે.

અજ્ઞાનદશાનો આદર કરવાવાળી બહેનોમાં પણ અત્યારે એજ હાલ દૃષ્ટિગોચર થઈ રહ્યા છે, બહેનોને અજ્ઞાન ઉપર આટલો બધો પ્રેમ થયેલું શું કારણ છે તે કાંઈ સ્પષ્ટ રીતિ થી જણાતું નથી બહેનો અને પ્રકારની આપત્તિઓ તથા દુઃખોને ભોગવે છે છતાં અજ્ઞાનનો બહિષ્કાર કરતાં અચકાય છે. વધુ જ્ઞાન મેળવવું તો દુર રહેા પણ જે જ્ઞાનવડે પોતાનું જીવન આનંદમય ગાળે અને પોતાને ઉચિત ગૃહકાર્યને સુવ્યવસ્થિતપણે ગોઠવી શકે. તે જ્ઞાનને પછે તે મેળવતી નથી.

સૌ. જયાબહેન,

જમણુવારમાં છાંડવાનો હાનિકારક રિવાજ

(લેખિકા સૌ. ભુરી ત્રીકમલાલ અમદાવાદ)

જૈનોની જૈનપુરી તરીકે પંકાએલ ધર્મ અને નીતિના - પંથે પ્રયાણ કરતું, વિદ્યા અને કળા વ્યાપારમાં સમૃદ્ધિથી વૃદ્ધિ પામતું શહેર અમદાવાદ જ્યાં સમના પ્રસંગે, સ્વામીવાત્સલ્ય ના દાણે, જમણુવારમાં હળરો રૂપીયા છૂટેલાયે ખરચાય છે. ત્યાં હોંશ અને ઉમંગથી જમણુવાર થાય છે. પરંતુ જમણુવાની વ્યવસ્થા સુંદર અને સ્વચ્છ રીતે થતીજ નથી. તેના કારણે જમણુવાર બોજા રૂપ થઈ પડે છે. વળી જમણુવારમાં બાણા તો મંડાયેલા હોતાજ નથી. તેમજ ચાળી વાડકા મેળવવાની મુશ્કેલી ધણીજ પડે છે. બાળકો, બહેનો અને લાઇઓની ત્યાં ધક્કામુઠી થાય, મર્યાદાનો વખતે લોપપણુ થઈ જાય. પીરસનારાઓની તો પ્રયમથી તાણુ હોય, પાણી તો ઢાઢીઓમાં પીવાતું મેલુંજ થાય, બગાડની તો ગણતીજ કરશો નહિ. છાંડવાના જ્યાં ત્યાં હગલે હગલા. જમવા બેસવાની જગાયે એકવાડ અને પાણી તો ઢોળાએલાજ હોય. જમનાડનાર અને જમનાર બેઠેને અભાવજ થાય; અને એકના બદલે ચારગણા ખરચે. ચર્તા પછુ જમણુવારને જશ નહિ અને જમનારને સુખ નહિ. જીવદયામાં મશહૂર ગણાતી કેમગા દાયે આ ધણું અવદીત અને હિંસાત્મક કાર્ય થાય છે. વિવેક અને મર્યાદા તો ખીલકુલ સત્યતાજ નથી. અન્ય કામમાં સૌ માણસે પંદર સેર ભાત ભોજ્યે. ત્યારે આપણી વ્યવહાર ધિમે રાજ કામમાં એક એક મણુ ભાત રંધાય છાંડવાના પાત્રે અને એકવાડની અથડામણે સ્મરે; અને કેળવાયેલ વિદ્વાન વર્ગ જમવા પણ આવી શકતો નથી. જમણુવાર કરવાની આપણા વડીલોની શુભ પ્રવચ્ચો તો જરાયે સત્યવાતી નથી. હાથમાં વળી જરા એક બે ઢેકાણે ઠીકઠી દેખાય છે. મહા શુદ્ધ દશમ ઉપર શ્રી ગોવિંદી તિથિમાં એવા શુભ રિવાજની સરખાત યજ્ઞ હતી કામ સેવા કરનાર અમદાવાદના શ્રી જૈન સ્વયંસેવક મંડળ અને તેના પ્રમુખની અયાગ, બહેનતથા નહિ છાંડવાની સુચના આપનારા ” બોડો દામકામ બાંધ્યા હતા, અને ત્યાંની કુતેડી ઉત્સાહ પામીને શેઠ સાંકુલાઈને ત્યાંના જમણુવારમાં તે મંડળના પ્રમુખ લાઈ ગોકળદાસ અ. ગી. વ.

ધોરી રસ્તાપરથી એક સાંકડી ગલીમાં જંગમ વાગે તે ઝૂંપડું જોઈ મારા મિત્રે અતિ મન કહ્યું, “દોસ્ત, તેણી સાગની આ ઝૂંપડામાંની મારી પ્રથમ મુલાકાતનો અંત વાગે તો હું ‘ગંગાનાઉ’ તેણીના ખસ અનુભવનો આ પડેલોજ દિગસ છે. તેણી હાથ શરિતી પોશી ભવિષ્યના દારિદ્ર્યપર વિચાર કરતી બેઠી હતી.” એટલામાં જંગે ઝૂંપડા સમીપમાં મારાવાળી પગથીપર આવી પહોંચ્યા પાસે આવતાંજ અંગે એક અધરો સરોહ સાંભળ્યો. લાગીવાળી સાતેન્દ્રને પ્રિય એવું એક ગાન ગાત રતા રતાં (અંગે પાંગે) પગે ગાંધવા, ગાંધવા, પાંખી સાવચેતી રાખવા છતાં મારા મિત્રની અતિથી ધાસમાં સદેજ ખખડાટ મળી. :

મારીમાં એક સુંદર અને આનંદી મુંખડું દેખા દીધી તરતજ તે મુંખ જાદૂરશ મયું. એક દહાડા પગલું સંભળાવું લાગીવાળી અંગે આવકાર આપવા આવ્યા તે સાદા સરોહ ખાદીના પોશાકમાં સન્ન થયાં રતા. તેમણે મોં ફિગનથી લંચમુર દડું મેં તેમનામાં અટલી સુંદરતા કદી જોવાની નહિ તે જોવામાં, “વ્હાંત્રા આપણે અદિઆ, મુંખજી સુખી મળ્યું” મેં કરેલી ધરની વ્યવસ્થા તો નીલાળો.”

જિયારો સત્યેન્દ્ર ગળગળો પાંચ ગયો. તેની આંખોં રતેદાક્ષ સારવા લાગી બાદલું રાખ તેણે કદી અનુભવેલું નહિ. :

નિમંત્રણ.

(પદ, મંજા માવયછરે જોરખ ભગતાં નર સેવી એ લિય) :

ભારત નારીઓ ? દેશ સેવા માટે આજના આવડને,
દેશ અથે દેશમ જલિ, દેવા કાન્તે આજ,
જનમયાં લાંબી મુલ્ય જીવને, વજમયું નિરંધારજ,
બીનિ હોડી “તેજી” નેત્રી, માન્તે અંગે ત્યાર;
તેત્રીસ કાંડી જાગે છે પદ, મંજામિ મીઝમજ,
દૃષ્ય જોઈ દુહામાં શું, શોક નાંદ, કંઈ મુખ;
ઢાળીક વસ્ત્ર મોદ ત્યાગી મારી દંડ નિરામજ,
પ્રાપ્ત કરવા સ્વતંત્ર નિઝનો. ધારો દંડ અનુસંગ;
ભાવિની પ્રેરક તમે છો, રતનની તમે ખાખજ,
વિશ્વ આ, ડાલાલી શકની, અકિલકપ મુખમ;
પાંચકપ પરદેશનાં દીવ ત્યાગી વેસ્રા અવલ,
વેત ખાદી ધારી હંમવો, આંતે આંખી પર્;

... નેતા વિશ્રામની યાજ્ઞાએને પોતાને સા આવા લાભદિ પ્રસંગની મુશાનીમા ભોજન આપા છે અને એ રીતે શુભ દિવસોમા પુણ્ય કૃતિનો યાત્ર મદિરિવેળા ઉદારચિત સંજ્ઞાન સદગૃહસ્થો તરફથી લેવાય છે અને આ ખરેખર પુણ્યનું કામ છે.

સુરત જૈન વનિતાવિશ્રામને મળેલી મદદ

- ૧૦૦-૦-૦ સદગૃહ રા સા હીરામદ મોતીચદ ઝવેરી મહિલામૂલ્યમા દારે મૂલ્યો તેના તેમના વિધવા યાત્ર રૂકિમણી તરફથી
- ૧૦૦-૦-૦ રા શેદ દેવરણ્ય મળેલ મનુષ્ય મદિન મૂલ્યમા દોડા મકાનો તેના ૨૫-૦-૦ " " " " આરમીરીન દિવસે ભોજન તીર્થ-ને
- ૧૨૫-૦-૦ સરસ્વતી બહેન સોલ્યામચદ તનકચદની પુત્રી, કયાદ આશ્રમના ઉપયોગ ખરે લેના રા. ૧૦૦) વર્ષગાં નીમિત્ત ભોજન માટે ૨૫)
- ૨૫-૦-૦ આફીકાના એક ગૃહસ્થ મુમ નામે રા ૫૦) ૧૬ ખાત ૨૫) ભોજન ખાતે -
- ૮ ૫-૮-૦ રા સા હીરા કેચન ૭ તરીકાજાના પુણ્યાર્થ બા ૪૧) હાનમોનમ યાત્રની પેની ૧) ૧૦) પુત્રના ૩૧ મુગડા
- ૮૮-૮-૦ નવસારીમા પચરણ રકમ આશ્રમના ઉપચારમા
- ૨૫-૦-૦ મનસુક આહેજ ધનગ્યામદાસ દારમદાસ નર્મગાં નીમીત્ત ભોજન
- ૧૫-૦-૦ ૨૬ લલનુઆધ મનુકચદ
- ૭-૪-૦ રાયચદ મોતીચદ કમડવ એક

અમદાવાદના ગ્રાહકોને ખાસ સગવડ

આ મહિલા જાણ માલિક પાસે અમદાવાદ ખાતે ૧૪ ગ્રાહકાના નામ ના રેસા યાકી નામ તેમજે તમા નવા ચાર ગ્રાહકોએ પોતાનું વવાજમ ભાષે ગોકુચદ આકરચદને (૬- શાનિનાથની પોળ અમદાવાદ) આપત આ પ્રમાણે ખરવાથી ગ્રાહકોને મનીઆર્ન તમા વી પી. ખર્ચનો બચાવ થયે

વિષયાનુક્રમાંલેખક.

વિષય.

લેખક.

૧ કૈશર રત્નિ.	શ્રી. કનુભેન.	
૨ હીંદની સ્ત્રીએ પોતાને મળેલા હોનો શો ઉપયોગ કરશે.	સંપાદિકા	૨૧
૩ જગન-ગુરુ.	રા. શરમસાદ દિવાન.	૨૧
૪ સ્ત્રી કલંબ.	શ્રી. કનુભેન.	૨૧
૫ કપડીનું કારસ્થાન.	રા. રા. વિહારાસ આર. વેળ.	૨૧
૬ વિધવાઓની સ્થિતિ અને તેના માટે ઉત્તમ સાધન.	રા. સંપાદિકા.	૨૧
૭ સ્ત્રી રોગ ચિકિત્સા.	રા. વિહારાસ આર. વેળ.	૩૦
૮ વનિતા વિધે.	આત્મ સુધારક.	૩૦
૯ આદ્ય સંસાર.	રા. ચંદ્રાવતી.	૩૧

સુત્ર ગ્રાહકોને અર્ગત્યની સંચયના.

મહિલા જાણના આ સાધુ અંકથી શ્રીજી વડે પૂજા માપ છે. અત્રિકો સંબોધ બદલી તિમાસિકને બદલે માસિક કર્યા પછી આ પત્ર પ્રાચીની આદતો જનસંમુખમાં છે. મધુ અમને જાણવતાં બેદ યાચ છે. કે તે હજી તેનાં પગ ઉપર વિદ્યુત રહેવાતે સક્તિ થયું નથી. આ સંબોધ પછી અમે ખોટામાં જાણ દયુ છે. સુત્ર ગ્રાહકો પોતાના મિત્ર સંબોધોમાં એક એક ગ્રાહક વધારી આપવાનો અમ. બેદે તે મહેનત પુરવવાથી કેમકે આ પત્ર જન વનિતા ત્રિશ્રામ જેવી દુઃખી વિધવાઓને આશ્વર્ય સંસ્થા તરફથી તો છે અને તેથી તેને દરેક રીતે મદદ આપવી. સુત્ર બંધુઓની હસ્તક્ષેપ છે.

આવતા અંકથી ગરિલાનુશ્રુમાં બેબોની સંગીતના તથા ઉચોગીના વાદ્યો તે પુરવ તથા બાળક સર્વને ઉપયોગી થઈ પડે તેમ કરતા પ્રપાન થશે. જે બંધુઓનાં વચ્ચે આ અંક બલાસ થયું છે તેમને આવતો અંક વી. પી. પેટથી-મોકલી આપવામાં આવે તો અંક ગ્રાહકો કીકારશે જ એવી આશા રાખવામાં આવે છે. જ્યાં પછી નેમને વી. પી. સાખુ દોમ તેમજ આ અંક મળનાં તરતજ અમર આપના જેથી આ ખેરમાધિક સંસ્થા વી. પી. ખર્ચકેપ ખોટામાં ઉતરવું ન મડે.

અવસ્થાપક મહિલા બંધુ

જોપીપુરા-મુરત.

મહિલા ભૂષણ.

પ્રસ્તક ૩. ભુ.

વૈશાખ, સંવત ૧૯૭૬,

અંક ૧૨મો.

ઈશ્વર સ્તુતિ.

ભુજંગી.

પ્રભુજી તુને મુદ્દ ભાવે સ્મરૂ છું,
 સહુ વિનંતી હાય જોડી કરૂં છું.
 સદા રમેહ સંધે સહુ ચાલિએ રે.
 નીતિ જ્ઞાન વિદ્યા મહી મહાલિએ રે
 કુડીન વૃત્તિએ કાપજે હે કૃપાળુ;
 સદા સન્નતિ. પ્રેરજે શ્રી હયાળુ;
 રૂટેલું કરો તિમ્મ તીમીર નાશ,
 લહુ નીજ દર્શવ્ય વિષે પ્રકાશ.
 દયાસાગર છેજ આધાર તારો,
 મહીલાનું અજ્ઞાન શિષ્ટે વિઠારો;
 સદા વૃદ્ધિ ઉદ્દેશ્ય છે એ અમારો,
 કરો સિદ્ધ તે પાઠ માનું તમારો.

તેની ભરજીવાની, કુદિ, ઉદારતા, બહુકુરી વગેરેનો વિચાર કરતાં દરેક માયાળુ હૃદયના માણસને આઘાત થતો—થાય છે—થશે.

પણ એક હૃદયની વેદનાનું દુઃખ વર્ણન કરવું પણ મુશ્કેલ હતું. વાંચક આ પાત્ર તે બીજું કોઈ નહિ પણ તરક્કા (દુકામાં હું જોને તરલાળી કહેતો હતો તે) તેમનો આત્મા હેમેશની પ્રતિમા માત્રથી ભરપૂર હતો. વિરહનું દુઃખ તેમને સાક્ષ્ય લાગ્યું. વળી આ વખતે તેમના પિતા પણ સ્વર્ગવાસી થયા હતા. તે તદ્દન નિરાધાર થઈ ગયાં.

હેમેશના મિત્રોએ ખરા દિલથી તેમની સંજાગ લેવા માંડી. નાટક, સીનેમા વગેરેને બહાને એમે તેમને જનસમાજમાં સ્થઈ જઈ તેમનો શોક એછો કરવા પ્રયત્નો આદર્યા. પણ સ્પષ્ટપણે ગમતના સ્થળોમાં જતાની તેના પાસતાં નહિ પણ ત્યાં તેમને ધેર એકાંતમાં છાગે તેટલું જ હતું લાગતું. તે એક દુઃખદાયક ભાવનામાં દૂરનાં આલુઆલુની દુનીયાનું તેમનું અણુખણુખણું રચેટ જણાઈ આવતું. મિત્રતાના સર્ લાક્ષણિકતાઓની અવગણના કરતું આંતરિક દુઃખ તે વહન કરતાં હતાં. તેમનો કંઈ મધુર હતો. હવે જ્યારે પણ તે ગાતાં સારે કંઠાળતાનું એવું ચિત્ર આલેખતાં કે ત્રાતાજનોથી શોકાશ્રુસાર્યા વિના રહેવાતું નહિ.

મરી ગયેલાંને આટલી વફાદાર સ્ત્રી જીવતાંને તો સ્નેહસરિતામાં સ્નાન કરવોમાં છું બાકી રાખે? એ વિચારના એક લુપ્તાનીયએ તેમના હાથની માંગણી કરી. તરલાએ કહ્યું કે બંધુ? બહેનના પ્રતિ આવા આત્મચારી શબ્દો બોલના સમ્મતા નથી. પ્રેમ તો એક જ જગ્યાએ આપી શકાય? માથે પ્રેમ તો હેમેશની સાથે ગયે. છે, તે આ દુનિયામાં નથી પણ તેમનો આત્મા માથે પ્રતિ ચુંલન કરી રહ્યો છે પૂર્વની કરમીથી વેદાનનું દુઃખ આવ્યું હવે તો તે બોધવેળાં છૂટકાં છે. સ્ત્રી જન્મમાં હવે આ લગન હૃદય પરમાત્મા પ્રેમે વળ્યું છે અને ત્યાં જ મુક્તિ મેળવશે.

સ્ત્રી કર્તવ્ય

પ્રિય બહેનો.

આજનો વિષય સ્ત્રી કર્તવ્યનો લીધો છે. એ વિષય ઘણાજ ઉચ્ચ અને વિશાળ છે. તે તમે સર્વ જાણો છો. એ સમજવવાનું કામ ઘણું જ અઘરું છે તોપણ મારા બનતા પ્રયત્ને હું આ બાબત આપ સર્વ બહેનો પાસે વિવેચન કરીશ. હું ધાર છું કે આપ સર્વ બહેનો તે ધીરજથી વાંચશો એની આશા રાખું છું.

સર્વથી પહેલાં આપણે એ સમજવવાનું છે કે અનેકવાર વ્યવહારમાં આપણે સ્ત્રી શબ્દ વાપરીએ છીએ તે સ્ત્રી એટલે શું? અને એ ક્યારે કહેવાય એ વિષે ઘણાજ ચોડાઓએ વિચાર કર્યો. હશે. બહેનો એક સ્ત્રી પ્રથમ બાળા પછી કન્યા અને ગૃહસ્થાશ્રમમાં પ્રવેશ કર્યા પછીજ એટલે બ્રમ્હ થયા પછી જ્યારે સાસરે જાય છે ત્યારેજ સ્ત્રી કહેવાય છે એમ

હું સમજું છું. આવી રીતે સાસરે ગયા પછીની સ્ત્રીઓની નેપથ્યમદારી વિષે એક સ્થળે કહ્યું છે કે

પામી પદવી મોટી ઘર ધણીઆણીની
ન ચીંતાઈને આપસ નહીંજ મુહાપરે
ફરજ ધણી માથે હોરી છે આપણે
ફરજ એકે તે દોષીત બધેજ મનાયતો પામી

જ્યારે ઉપલી કડીથી આપણે આટલું તો સમજીશું કે ઘર ધણીઆણીની જેવી પદવી મેળવ્યાથી ફરજ અને નેપથ્યમદારી ધણીજ વધી જાય છે. અને એ નેપથ્યમદારીમાંથી જો આપણે સુકીએ તો આપણે દોષીત મનાઈએ એ પણ ચોખ્ખુંજ છે, હુંકામાં પતિને આપણાં ધર્મશાસ્ત્રોમાં રાગરૂપ અને પતિને પ્રધાનરૂપ કલ્યાણ છે. જેવી રીતે આપણા રાજ્યની નેપથ્યમદારી પ્રધાનના શીર પર હોય છે તેવીજ રીતે ગૃહરાજ્યની નેપથ્યમદારી સ્ત્રીઓનેજ શીર હોય છે. અને તેમાં જો કંઈ પણ સુક થાય તો તેનો દોષ પતિ કરતાં પતિનેજ શીર વધારે હોય છે. હવે મુખ્ય બાબત તો આપણે એજ સમજવાનું છે કે “ધર્મ” અને “ફરજ” જુદાં નથી. શ્રીમદ્ ભગવદગીતામાં શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્માએ અર્જુનને એજ બોધ આપ્યો છે તે આપણે જાણીએ છીએ, આપણે જે સ્થિતિમાં જન્મ્યાં હોઈએ અને તે સ્થિતિમાં આપણે જે ધર્મ થયો હોય તેજ આપણો ધર્મ તેજ આપણી ફરજ. પરમ કૃપાળુ પ્રભુએ આપણને જે સ્થિતિમાં મૂક્યાં હોય તે સ્થિતિમાં આપણી ફરજે ઉત્તમમાં ઉત્તમ રીતે બજાવવી એજ આપણો ધર્મ અને એજ આપણી ફરજ. એજ પ્રભુની સેવા કહેવાય છે, અને આપણા જન્મવાનું સાર્થક કહેવાય છે. આપણા ધર્મ શાસ્ત્રોમાં દેવોની મુર્તિમાં શીર અને શકિત વિષ્ટુ અને લક્ષ્મી ઇલાહી વર્ણવ્યાં છે તેનું સ્થુળ સ્વરૂપ પતિ અને પતિ છે. આ જગતમાં હિંચામાં હિંચા પ્રેમનું સ્વરૂપ તે ધણી અને ધણીઆણીજ છે. અને તેથીજ તમે જોશો કે શ્રીમદ્ ભાગવતમાં શ્રી કૃષ્ણ પ્રસાદાત્મા અને ગોપીકાઓના પ્રેમને પતિ પત્નીના પ્રેમરૂપ વર્ણવ્યો છે. તેથી જેમ આપણો પ્રેમ શુદ્ધ અને હૃદય હશે તેમ આપણા કર્તવ્યો પણ વધારે હૃદય અને શુદ્ધ થશે.

પહેલો, આપણું સ્ત્રીઓને પતિએ આત્મા રૂપ છે. અને આપણે પતિ એ એમના હૃદય રૂપ થવું જોઈએ. આ સ્થુળ શરિરથી જો આત્મા છુટો પડે છે તો તે ‘મર્જી’ પામે છે તેમજ હૃદયનાં ધબકારા બંધ પડવાથી પણ મરણ નીપજે છે. આત્મા અને હૃદય એ બંને એક સરખાંજ જ ફરનાં છે તેથી દરરોજ આપણે કેમ અને કેવી રીતે એમનું હૃદયરૂપ બની રહીએ તેનો વિચાર કરવો તેઓનું જીવન આપણાં વગર અધકારમયજ લાગે છે. એવી લાગણીઓ આપણે ઉદયન કરવી જોઈએ ઉપર વિવેચન કર્યાથી આપણે એટલું તો સમજ્યાં કે જેના વિચાર તેવાજ આચાર હોવા જોઈએ. ત્યારે આ જમાનાની સ્ત્રીઓનાં જે લાગ આપણે પાડીશું, એક લાગ તદન અરાગ દશામાં અને એક લાગ તદન પશ્ચિમ તરફની રીતીને અનુસરનારા છે. ત્યારે જે લાગ પહેલો છે તેઓ સાંપ ગયાં અને લીસોટા રહ્યા તેમ એક પુછકું પકડયું તે પકડયું એમ ગણે છે. અને બીજો વર્ગ તદન સ્વતંત્રતાજ માંગે છે. હવે પહેલાંનાં મારે એટલીજ ચિંતા કરવાની છે કે દેવ દર્શન કરનાં અને ધણી ઓકરને રજાવાવાં એમ કહ્યું નથી. આપણી ઘરમાં ફરજે સંપૂર્ણ બજાવવી એજ દેવ અને

એજ દર્શન છે મ્હારે દોલગીરી સાથે કહેવું પડે છે કે ધણી બહેનો નદીએ ન્હાયા નયા દેવ દર્શને જવા માટે પતિને રજાગતી તથા છોકરાંને અચકાતીને પણ પોતાની દાખાનું કલ્પણ કરવા છડે છે પણ તેઓ એટલું તો જુલ્મી જન છે કે પ્રભુ એમ કાંઈ ઉતરાય એમ નથી. આપણુ સ્ત્રીઓને ગૃહસેવા એજ પ્રભુ સેવા છે તમે ગૃહ સેવા કરો તે તેમાં હમેશાં તમારા મનમાં એવોજ ભાવ રાખો કે મ્હારા દરેક સંસારનાં કામો મારા હૃદય દેવની સેવા રૂપ છે. તો તમારે તમારા, ધર તથા છોકરાંઓને રખણીને દેવ દર્શન કરવા જવાનું નહીં રહે. મારું કહેવું એમ નથી કે તમારે દેવ દર્શન કરવા નથી દેવ દર્શન આપણી દરેક ક્રમે બુદ્ધિયા પછી કરવાનાં છે. બેઠાં ધણી છોકરાંને રચણીન વૃત્ત વરેણા કરીએ તો તેવું કશું વિપરીતજ આવે છે તેથીજ આપણાં સંસ્કૃતિમાં ધણીની આજ્ઞા વિશ્વકર્મા વૃત્ત યાગ છે તો તેવું કશું ગણવું નહીં મારી આંખે પ્રત્યક્ષ જોયેલો એક દાખલો હું આપને, આપીશ જને એ દાખલો આપણે ધડો સેવા જોગ છે તેથી બહેનો દાખલો હું તમને આપ્યા સિવાય રહી શકતા નથી.

એક શહેરમાં એ સગી બહેનો રહેતી હતી. તેઓ બન્ને બાળપણથી ધણાંજ ધર્માન્ધ હતાં અને સંસાર માંડ્યા પછી પણ તેઓ ધર્મ સુસ્ત રહી રાક્યાં હતાં તેમાં મોટી બહેન ને હતી તે તો ધર્મ સુસ્ત ધણીજ હતી. પણ પોતાના ધણીની આજ્ઞા અનુસરીને તેમજ પોતાના ધરની તથા ધણી છોકરાંઓ પ્રત્યેની ફરજ જાનવ્યા પછીનોજ વખત પ્રભુ સેવામાં ગાળતી તેવું જીવન એટલું તો વિશુદ્ધ હતું કે જ્યારે તેવું મરણ પાસે આવ્યું ત્યારે આગળથી દરેક રીતીની એમને પ્રેરણા ધર્મ અને સાત દીવસ માંડા રહ્યાં તેમાં તદ્દન પવિત્ર છાંડો પીસાખ વગેરે કંઈજ નહિ તેમજ કેવળ નીરાહાર રહેતાં જ્યારે તેવું મરણ સુધી આવ્યું ત્યારે પોતાનાં ધણી છોકરાની સાથે મૃત્યુ કલ્પ જળનાં જળનાં તેમજ દેહ છોડી આઠાઠા કેવું પવિત્ર જીવન! તમજા સાક પાંસક પરસતી, ઉગરે ભાણાય લેખે. પ્રભુ રમણ કરનાં દેહ છોડી આ શું એટલું ભવ્ય ચિત્ર છે? ના નદિજ એમાંથી આપણે ધણો સાર ગૃહણ કરી સકીશું હવે ખીજ બહેનનો દાખલો લેઈએ. તે નાની બહેન દરેજાજ પાછલી રાત્રે ઉઠી નદીએ ન્હાયા જાય. જેટલાં દહેરાં તેટલા દહેરામાં જાય અને પુખ્ત કરે પણ એ બધું કરતાં ધણીને અને છોકરાં અને પોતાના ધરને દરેક રીતે રખણે દયાળુ પ્રભુએ એમને ને રિયનિમાં મુક્યાં હતાં તેનાથી વિશ્વ વર્તન કાંઈ તો તેવું કશું પણ તેમને તેવુંજ મળ્યું. તેવું વર્તન ધણી અને છોકરાંને નાસરૂપ હતું અને ને મોટી ધર ધણીઆણીની પછી મળી હતી તેનો અનાદાર ક્યો હતો તે અનાદાર અને ત્રાસ પ્રજ્વલેજ હતો અને તેથી જ્યારે તેવું મર્ણ પામે આવ્યું ત્યારે બહેનો મને કહેતાં પણ અત્યારે અસંત દયા આવે છે છતાં કદુ છું કે એમને જાનતી અંદર દીડા પડ્યા હતા અને તેનાં ને સત્કર્મોથી તેની ઉત્તમ ગતી મળી જોડતી હતી તે ન ચક્ર અને તે દયાળુ પિતા તરફથી ક્ષિપ્ત મળી કે ને ધર્મોએ પ્રાપ્ત થયા હતા તેના તરફ એ દરકારી રાખી અને ફરજ સુધી મયાં તો તેની પ્રીક્ષા પ્રભુ તરફથી મજાજેજ વૃત્ત પુખ્તથી તે મદ્દાન પીતા હોવાતા નથી.

હવે આ વિષય પુરા કરતાં પહેલાં હું એટલુંજ કહીશ કે આવા આપણી આસપાસ જનતા જનાવેલું ને આપણે ધાર્મિક દષ્ટિથી અવગોહન કરીશું તો આપણે એમાંથી પાણું શીખવા પામીશું આપણા પવિત્ર આર્થ દેહમાં સતિ સ્ત્રીઓના જીવનની ખાટ નથી તેઓ ને ધર્મ મયાં ને શેકડો વધે ક્યાં તો પણ હજી તે પ્રાતઃ સ્મરણીય સતીઓનાં

પવિત્ર જીવનો આપણે અપાણાં અંતઃકરણમાં કેતરી રાખ્યાં છે. અને એ પવિત્ર સ્મરણથી પણ હજી સ્ત્રીઓ પેતાના જીવનને ઉજવળ બનાવે છે.

જીને ભાગ જે પશ્ચિમનું અવકુશ કરનારો છે તે વિષે બે બોલ કહીશ તેઓને ન એટલું કહેવાનું છે કે તમે જે કહેને માટે તૃપ્ત રહ્યા છો તે હું તમને પ્રભુને યાંત્રીજ મળેલા છે. પ્રધાનની પદવી તમે પામે તેમાં સ્વતંત્રતા કે સત્તા ન હો એવું બની શકે નહીં. તો પણ પ્રધાનના ઉપર રાજનો અંકુશ હોય છે. તેજ પ્રધાનના ઉપર તમારા શિરજન પતિનો અંકુશ હોયજ અને હોવાજ નિમિત્ત.

સારમાં દરેક સમય સરખો જતો નથી. કેટલી વખત આપણા કુટુંબોમાં કલેશ કે પરિ નો પ્રસંગ આવે છે. સારે શાંત રહીને તે સહન કરવાની ટેવ રાખવી. ઘડીએ ઘડીએ પાત પાસે ચાડી ખાવી નહીં, તેમજ ઘરેણું કે લુગડાં બાબત પણ તેમને પગવણી કરવી નહીં. તમારા દરેક વર્તનમાં તેમનો પ્રેમ મેળવવા સિવાય બીજી કોઈ પણ ભાવના મુખ્ય રાખવી નહીં. કદાચ કોઈ વખત એમ પણ બને છે કે કોઈ બહેનનો પતિ કોંઈ હોય તો તેની ઉપર અવન્યા કરી કડવા કરતાં શુકિતથી તેને સહવર્તનપર ઉતારવે એ ધણીઆણીની ફરજ છે.

એ સિવાય આપણાથી આપણા પાડોશીઓ તથા આપણા બોળખાણવાળાઓને આપણે કેવી રીતે ઉપોગી થઈ પડીએ તે વિચાર રાખવો. આપણ સ્ત્રીઓનું જીવન સેવામયજ છે, તેથી, ઘરની સેવામાંથી પરવારનાં ને, બહેનનાં અનેક સેવાનાં ક્ષેત્રો છે, તેમાં ભાગ લેવો. દાખલા તરીકે દુઃખી માણસને તેના દુઃખના વખતમાં આશ્વાસન આપવું અને ગરીબોને આપણે જે રીતે સાલ થઈ શકીએ તે રીતે રહાય કરી. બાળકો કે જેને આપણામાં સાધારણ રીતે ફેરાળી શીશીયારીમાં બોળાઈ ગયું છે તેનો આત્મવિકાસ કરવા અને તેઓ પેતાના ભવિષ્યને કેમ ઉપયોગી બનાવી શકે તેનો પ્રયત્ન કરવો. બાળકપણામાં જે ઉપદેશ મા આપ તરફથી મળે છે તે ઉપદેશની છાપ તેઓના જીવન પર્યંત રહે છે અને કદી ધુસાતી નથી.

બહેનો કુટુંબમાં એટલુંજ કહું છું કે આપણ સ્ત્રીઓએ સ્વાર્પણ એટલે તન મન અને ધનથી બનતી શકિતથી કરવું, કામા અને સહનશીલતા ભક્તિ અને પ્રેમ સંપૂર્ણ ખીલવવાં. બહેનો આ દુનીઆમાં એક પેલું એવું કામ નથી કે જે આપણે ન કરી શકીએ. પણ દરેકમાં આપણે ધર્મની ભાવનાઓ પણ એ શકિતને ખીલવી તેનો ઉપયોગ કરવો એ આપણી ફરજ છે. દેશનો આધાર સ્ત્રીઓ ઉપરજ છે. અને તેવું ભવિષ્ય આપણાજ હાથમાં છે. તો આપણું વર્તન આપણે એટલું તો વિશુદ્ધ રાખવું કે આપણા દર્શને આપણે ઉન્નત અને ઉજવળ બનાવીશું.

દેશભક્ત દાદાભાઈ નવરોજી, ગોપાળ કૃષ્ણ ગોખલે, શીરોગજા મહેતા, સુરેન્દ્રનાથ મેનરજી, મહાત્મા ગાંધીજી, ડૉ. સુબ્રમણ્યમ આયર, બાળ ગંગાધર તીલક, પ્રસાદી, પુરૂષોત્તમ કરનારી સ્ત્રીઓજ છે.

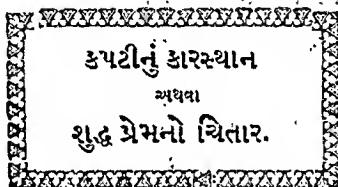
બહેનો.....

નિધિ વિશે સત્તા બેઠું પ્રસરી નારતી,
 એથી જગતનાં હીનો સર્વ સંધાયળે,
 એમ વિચારી નિશ્ચયન વતો મટેતરે
 જગતર્તા તો પૂજું પ્રસન્ન મન ધાયળે.

પરમકૃપાળુ જગતકર્તા સર્વ બહેનોને શુદ્ધ શુદ્ધિ અને પ્રેમ આપે અને સર્વ બહેનો
 કર્તવ્ય પરાયણ થાઓ એમ મારી એ અનિવર્ય પીતાનાં ગરણ કમળમાં પ્રાર્થના છે.

અસ્તુ.

૩૧૦ ફેબ્રુઆરી ૧૯૦૦ મહિતા

(જનસંધાન વર્તમાન વર્ષનાં પૃષ્ઠ ૨૫૪ થી)

કે તુરત શરૂસિંહે કમ્બરમાંથી કટાર કાઢી તેની નજદીક ધસી જઈ કહ્યું 'ખજારદાર !
 ને જૂમ પાડી તો મુઓ સમજજે, એહ આ કેવું લયકર અપમાન આમ કહે તો અધકારસિંહ
 જૂમ પાડી ઉઠ્યો. અપમાન નહિ પણ મહોત્તરો પવગામ એ મૂર્ખ તારા સમજવવાથી આ
 રાજ્ય સમજવાનો નથી. પણ મને સમજવા પહેલાં તુરતજ તારો હું શિકાર કરું છું, તે
 પહેલાં ને જે કે પ્રથમ શિકારનો બોળી દેણ થાય છે! ચાલ હાંમન હોય તો થઈ જ
 તૈયાર આમ કહી વીર શરૂસિંહ તેની સામે જોઈ રહ્યો અનેની રક્તજક સાંભળી મહાવે પકડીને
 નાચે ઉભેલો માંણસ નિર્મળાને ગળે પકડવાનું કહી ઉપર ચઢી આવ્યો, અધકારસિંહ તે
 બીજાં વીરને જોતાંજ સ્તબ્ધ બન્યો. તેના મનમાં દગાનો લાસ થયો એ અરમામાંજ ઉપર
 આવેલા માથુસે કુમુદકુમારીને ઉઠાડી નીચે ઉતારવા માંડ્યું. આવેા વ્યવહાર જોતાંજ અધ-
 કારસિંહ એલી ઉઠ્યો. ખજારદાર કુમુદકુમારીને લઈ જનાર ચોર ઉભો રહે. કહી તે સીડી
 તરફ ધસી ગયો. અને પોતાના નજજીવ હાથે તેને ઉપાડી મહેલના બીજા બાજુએ નીચે
 ફેંકી દીધો. અધકારસિંહ જુમે જુમે પાગલ થઈયો. તેનાં હાડકાંના ચુરેચુરા થઈ ગયા. નીચે

પહેરો જરૂરના ચોખાદારો તેની પાસે દોડી આવી તેની સારવાર કરવા લાગ્યા. અધિકારસિંહ પહેરગીરોને ઉપર જઈને દુશ્મનને પકડવાનું કહેવા લાગ્યો. પહેરગીરો મહેલ ઉપર ચડ્યા લાગ્યા. તેઓ ઉપર આવી પહોંચે તે પહેલાં તે શરસિંહ નીચે ઉતરી ગયો. તેના મિત્રે મહાવીર તીર વેગથી હાંકારવા માંડ્યો. શરસિંહે જોયું તો સિપાઈઓ ઓ જાણ ઓ જાણ વીગેરે છુમે પાડતા હતા. જોન જોનામાં મહાવીર દેખતો અદશ્ય થઈ ગયો, સીપાઈઓ નીરાશ થઈ રાજ પાસે ઓળ્યા. અધિકારસિંહ બેશુદ્ધ બની ગયો હતો. ચાર સીપાઈઓ તેને ઉપડી રાજમહેલમાં લઈ ગયા. અનેક ઉપચારો કરતાં તે શુદ્ધિમાં આવ્યો. અને કુમુદકુમારીના જવાથી તે અત્યંત શોક કરવા લાગ્યો. તેણે ચાર બાલુથી થોડેસ્વારોને દોડાવ્યા પણ કંઈ પડતો લાગ્યો નહિ. કુમુદકુમારીને લઈ જવાથી તેનો યુસ્માનોપાર રહ્યો નહતો. તેણે મહેલના તમામ પહેરગીરોને દેદખાનાના બંદીવાન બનાવી પોતાના યુસ્માને શાંત કર્યો. અધિકારસિંહ પદગમાં પડ્યો પડ્યો પાસા ધસવા લાગ્યો. તેને જીંધ આવી નહિ આથી તેની રાણી કમળાને જંગાડી પોતાની પાસે બોલાવી રવામી સેવામાં હાજર રહેનાર રાણી તુરંત સાં આવી. રાણીએ તેને શાન્ત કરવા મહાપાન કરાવ્યું સુરાદેવીના નિશામાં અધિકારસિંહ થોડીવારમાં નિદ્રાધીન થઈ ગયો, રાણી પણ પોતાના શયન બુદનમાં ચાલી ગઈ.

પ્રકરણ ૨જું.

“કુમુદકુમારી”

હારી રામનગરના રાજા કેશરીસિંહની પુત્રી હતી. તેની માતાનું નામ ઇન્દીરા હતું. તેમને પ્રાણુથી અધિક વંદાઈ હતી તેનાં ગુણવાન માતા પિતાએ તેને યોગ્ય કેળવણી આપી સદગુણી બનાવી હતી. તેનું ૩૫ રંજાને પણ શરમાવે એવું હતું બધા શહેરમાં તે સંદરતાની દેવીનાં વખાણુ થતાં કુમુદ કુમારી ઉમ્મરે વધતાં નર નિવેશી વિચાર શીલ બનતી ગઈ ઉમ્મરે વધતાં સરોવરનાં ખીલતા કમળની માફક તેનું યૌવન ખીલવા લાગ્યું, પૂર્ણિમાના ચંદ્ર સમાન તેનું ગૌર કાન્નિવાન વદન જોઈ જોનારને બ્લાઈદ થતો હતો. હુંકાણુમાં કુમુદિની સર્વ ગુણ સંપન્ન હતી તે હંમેશાં સારાં સારાં પુસ્તકો વાંચવામાંજ સમય વ્યતીત કરતી હતી. વાત ચીતમાં થોડો વખત ગાળતી તે હંમેશાં સાંજરે નમરમાં શરવા નિકળતી અને ગરીબ ગરબાને સંતોષતી હતી તેથી નગરમાં તે દયાની દેવી તરીકે જાણખાતી કેાઇની સાથે વાત કરનારને તેની પ્રત્યે પૂજ્ય ભાવ હતપન્ન થતો. દુઃખી માણસો તેને જોઈ પોતાનું દુઃખ જીલી જતાં-કુમુદ કુમારીને યૌવનમાં પ્રવેશી જોઈ તેનાં માત પિતાએ તેને લાયક ૩૫ ગુણ સંપન્ન રાજકુમારીની તપાસ કરવા માંડી. એવા સમયે દેવયોગે “ચંદ્રનગરના પ્રાંટવી કુમાર શરસિંહ મહેમાનુ ઘડીને રામનગરમાં આવ્યો. કેશરીસિંહે તેનો સારો સંકાર કરી મહેલમાં રાખ્યો. શરસિંહ ચોવીસ વર્ષનો મોરવણો યુવાન હતો સ્વરૂપમાં કામ દેવને પણ શરમાવે એવો હતો ૩૫ ગુણ સાથે તે બળવાન અને મજબુત બોધાતો હતો. તે મલ્લયુદ્ધ શસ્ત્રઅસ્ત્ર વાપરવાની કળાથી તે મોટા મોટા બળવાનોને પરાજીત કરતો આખા રાજસ્થાનમાં તેના બળની તથા ગુણની પ્રશસ્તિ થતી હતી ખાવા બહાદુર વીરનું સારી રીતે

સ્વાગત કરી કેશરીસિંહે તેને પોતાને ત્યાં ધન્યા દિવસ મહેમાન રાખ્યો. એટલામાં શુરા શુરસિંહે કળા દોશદયથી સર્વનો દુઃખ મુક્તમાં પ્રેમ સંપાદન કરી લીધો કુમુદ કુમારી તેના કળા દોશદયથી પ્રસન્ન થઈ. તેને તે કુમાર પ્રતિ પૂજ્ય માંવ પ્રગટ થયો. એ અરસામાં એક અદ્ભુત બનાવ બન્યો. મનદરપુરનો રાજા અધકારસિંહ તેના ખંડીઆ નગરોની તપાસને અર્થે નીકળ્યો હતો. તે તેના રસાલા સાથે ફરતો ફરતો રામનગરમાં આવ્યો કેશરીસિંહે તેનું સારી રીતે સન્માન કરી એક બંધ બંગલામાં ઉતારો આપ્યો અધકાર સિંહ પોતાના ઠરેલા સંતકારથી કેશરીસિંહ ઉપર પ્રસન્ન થયો તેને ઉપકરના દિવસે કેશરીસિંહે તેને સારું નુજરાણું કહ્યું કુમારી કુમુદાએ તેના કપાળમાં કુંકુનો આંદોશ કરી તેનો વિજય જાહેર્યો. કુમુદકુમારીને જોતાંજ અધકારસિંહ દિગમુઠ જોડી બની ગયો. તે એક દૃષ્ટી આ કુમુદકુમારી સામું જોઈ રહ્યો. આ વખતે શુરસિંહ ત્યાં હાજર હતો. તેણે અધકારસિંહની વૃત્તિ પારખી. કુમુદ કુમારી સામે જોઈ તેને જતાં રહેવાની સંજ્ઞા કરી ચતુર કુમારી દરેક વસ્તુને ત્યાંથી માંચું નમાવી ચાલતી થઈ. અધકારસિંહને તે અદ્વય થવાથી દુઃખ ઉત્પન્ન થયું. અહા એ ચલી ગઈ? બીજા વાદળામાં છુપાઈ ગઈ આમ આમ બોલી તેણે એક દીર્ઘ નિશ્વાસ નાંખ્યો. તેણે બે ત્રણ દિવસ વધારે રહેવાને દરાવ કર્યો તેની બે ત્રણ દિવસ વધારે રહેવાની છજા ભૂણી કેશરીસિંહના આનંદનો પાર રહ્યો નહિ. પણ શુરસિંહના હૃદયમાં શોક અને વહેમની વૃદ્ધિ થઈ. અરેખર ભાવી વિપત્તિ બજાય છે પામ જાયતો તે શાન્ત ચિન્તે સ્થળું રહસ્ય અવલોકવા લાગ્યો. અધકારસિંહ જોવા વિષયાંધ યાને સ્વાસ્થ્ય પરાયણ રાજા કોઈ નહોતો તેણે કેટલા રાજાઓને બળ અને પ્રપંચથી પોતાને વશ કરી ખંડીઆ બનાવ્યા હતા રાજા રત્નવાડા તેના શુદ્ધામ જોવા બની તે ર રાજાનો નાસ અને શુદ્ધ સદન કરી આનંદ માનતા હતા તેઓ રાજા અધકારસિંહ કેવી રીતે પ્રસન્ન થાય તેની સંજ્ઞા રાખતા અધકારસિંહ લક્ષ્મી અને લલનાને માટે વધારે આતુર રહેતો. આથી મેટા મેટા અમલદારોથી માંડીને ઠેક રાજાઓ સુધી તેને સારી સારી નવચુલ્લી રમણીઓ શોધી કાઢી બનાવખાનામાં મોકલતા દળના માટે પ્રભ ઉપર વેરા નાંખી પછાતા કર્તવ્યનુંજ તે શુદ્ધી રાજા સમજતો પોતાના રાજા તરીકેના ધર્મને બળતો ન હતો. લોકોના દ્રવ્યની હાનીની સાથે પ્લેન દીકરીઓનાં પણ દરેક યતાં પ્રજામાં નાસ નાસ વર્તી રહ્યો હતો સિપાઈ સપૂરાંના માન વધી ગયાં તેઓ પણ શુદ્ધ શુભરવામાં બાકી રાખતા નહિ લોકોને ખોટા દમ દઈ તેમનો સ્વાર્થ સાધતા લોકો અકળાઈને સુબેદાર પામે જતા સુબેદાર નિમકદરોમ હોવાથી ફરીપાદ સાંભળી જોઈ જઈ હદી વિદાય કરતો અને સાંગે તે સિપાઈ તેમને પાન સોપારી આપી સમજાવતો અને સુબેદારની સેવાને અર્થે તત્પર રહેતો આવા કુષ્ટ અધકારસિંહના રાજ્ય અમલમાં કળો કેર શુભરતો હતો. ગરીબ રાંકડી પ્રજા મુજે મોટે મંકટ સદન કરી રહી હતી. રાજાથી માંડી એક ત્રણ પેસાના યોડાદરોએ પણ રમ્યત ઉપર એટલો ત્રાસ બેસાડ્યો હતો તેમના સામે શીખત પાતો કુશવાન એક શાખનો પણ ઉચાર કરવાને હિમતવાન થતા નહિ “જોવા રાજા તેવી પ્રજા” એ નામે પ્રજામાંના શીખનો પણ સુબેદારથી માંડીને રાજા સુધી સર્વને દ્રવ્યનો ભોગ આપી સતોષતા અને ગરીબ વર તરફથી કરી દેતા. સર્વજ હુંટ શટ ચોરી વ્યભીચારની વૃદ્ધિ થઈ રહી હતી. રાજાની નોકરીમાં સારો તકાલ પડવાથી ગરીબ તવગર સાક્ષર વિદ્યા પોતે પોતાનો ધંધો મૂકી શુવાનગરી કરી

રાકડી નકપત પર ગમ્મ ગુલમ ગુમરાતા હતા. ... અધિકારસિંહનો આવો બપોરે રાજ્ય અમલે માલતો હતો તેની સામે ચંદાની કોષ પાંચ દીર્ઘત કરી શ્રેષ્ઠ નહિ, તેના દામથી સર્વે કોષ યરયર કાંપતા હતા. જ્યારે સર્વ ત્રાસ ભય અને અત્યાચારની વૃદ્ધિ થઈ રહી હતી. ત્યારે ખીજી તરફ ચંદ્રનગર નામક નગરમાં સર્વ ત્રાસ ધર્મની વૃદ્ધિ થઈ રહી હતી તે નગરમાં ધર્મ નીષ્ઠ રાજ અજીતસિંહ રાજ્ય કરતો હતો, તે રાજ્ય ધણું નાનું હતું પણ પછસે ટો આબાદ હતું. ત્યાંનાં સરદારો સૈનીકો બાંધાતોમાં શુદ્ધ ક્ષત્રિય રૂપીરતું વહન થતું હતું. રાજ્યથી તે છેક સિપાઈ સુધી સૌ પ્રભેના કર્મચાલુમાં તત્પર રહેતા. રાજ અજીતસિંહને એક સ્વરૂપવાનને બળવાન પુત્ર હતો. તેનું નામ શુરસિંહ હતું ગાંધ્ય રાણી વિરમતિએ પોતાના પુત્રને ઉછેરે વધતા સારી કેળવણીથી વિજ્ઞાપિત થયો હતો. સમય જતાં શુરસિંહ વિદ્યા કળામાં નિપૂણ થઈ શસ્ત્રઅસ્ત્ર વાપરવામાં એકકો ગણવા લાગ્યો. તેનો બાપો મજબુત અને સ્વદંડ હતો. ઉછેરનાં પ્રમાણમાં તે બેચો અંતે ભરાવદાર છાતીનો જણાતો હતો બાવિસ વર્ષની ઉંમર થતામાં તે વીર શુરસિંહ મોટા મોટા બળવાન શસ્ત્ર ધારીઓની સાથે અને મજબુત મસ્ત્રો સાથે હરીફાઈ કરી તેમની કપર સંપુર્ણ વિજય મેળવ્યો હતો. ચારે તરફ તે બળવાન વીરનાં યશોગાન ગવાતાં હતાં. રાજ અધિકારસિંહની એ રાજ્ય પર કડી નજર હતી. તે વારંવાર મોટા સિરદારો સાથે શુભ યંત્રણા કરી તે નગર છૂટી ચેરાની પ્રમળ ઇચ્છા દર્શાવતો. પણ તેના કાપર અને બાવલો સરદારો તે રાજ્યમાં કંઈ માલ નથી વીગેરે કહી તે વાત ઉડાવતા અને રાજનું મન ખીજી તરફ વાળવાનો પ્રયત્ન કરતા હતા. રાજ અજીતસિંહ પણ સમયને માન આપી શાન્ત રહી પોતાની પ્રજાનું પુત્ર પેઠે રક્ષણ કરતાં યુવાન શુરસિંહનું લોહી કોષ કોષ વખતે ઉંઝળા આવતું પણ સમય વર્તનારા રાજ અજીતસિંહ પુત્રને શુભ ઉપદેશ આપી સમજાવતા શુરસિંહને મોટે ધણા રજવાડામાંથી માગ્યાં આવતાં પિતાએ પુત્રને તેનાં મિત્ર મારફતે કન્યા પસંદ કરી પરણવાનું સૂચ્યું સૂચ રાજકુમારે પોતાના લગ્નની ચિન્તા દૂર કરવાનું પિતાને કહેવરાવ્યું શુરસિંહ ચાલીશ વર્ષનો યુવાન થયો છતાંએ લગ્ન કેય કરતો નહિ હોય એવા તર્કવિતર્ક સર્વને થવા લાગ્યા એ વાત થવાથી વીર શુરસિંહ પીતાની આગ્રા લઈ દેશ ટન કરવાને નીકળી પડ્યો તે દરેક નગરમાં બે દિવસ રહેતો એટલા અલ્પ સમયમાં તો તે સર્વ નિરીક્ષા કરી લેતો તેને સર્વ રજવાડા નિર્માલ્ય અને બળહિન જણાયા. રાજ્ય કુટુંબના પણ જમાનાને અતુસરીને ફેરફાર ધણું થવા હતા કેટલાક રાજાઓએ સ્વમુખે શુરસિંહને પોતાની કન્યાઓ આપવાનું જણાવ્યું હતું પણ શુરસિંહે સર્વ અવલોકન કયું હોવાથી હાલમાં મારે લગ્ન કરવાની ઇચ્છા નથી એમ સૌને જવાબ આપતો. તેની સાથે તેનો મિત્ર મોહનલાલ હતો. મોહનલાલ દિવાન આનંદરાવનો પુત્ર હતો. તે શુણવાને અને બળવાન હતો શુરસિંહને મોહનલાલ સાથે બાલ્યકાળથીજ સ્નેહ બંધાયો હતો.

સમય જતાં બન્નેના સ્નેહે ગાઢ સ્વરૂપ લીધું. આ નગરથી ખીજી નગરે એમ તેઓ બમણા કરતાં હતાં એવી રીતે ફરતાં ફરતાં તેઓ આખરે રામનગર આવી પહોંચ્યા શુરસિંહે કુસુદકુમારી સુબંધી પ્રસન્ના સાંભળી હતી તેથી નજરે જોવાની પ્રમળ ઇચ્છાથી તેણે રામનગર આવી સર્વ બાબતોનું અવલોકન કરી લીધું. કેશરીસિંહ અને ખીજી રાજાઓમાં તેને આસમાન જમીનનો ફેર લાગવા માંડ્યો કુસુદ કુમારી તેની પરીક્ષામાં પહેલે નંબરે પાસ થઈ. તે સંદર્ભતાની દેવીને જોતાંજ નાદ પરણવાની ઇચ્છાવાળો શુરસિંહ તેની તરફ આકર્ષાયો.....

વિધવાઓની સ્થિતી અને તેના માટે ઉત્તમ સાહજન

આપણાં દેશમાં વિધવાઓની સ્થિતી જોઈ અત્યંત ખેડ થાય છે. કારણ કે આપણાં દેશમાં દરેક કુટુંબમાં વૈધવ્ય દુઃખથી અનુપમ ભાગ્યેજ કાઢી દેતો. કારણ કોઈની જીવનનો કોઈની આંખની તરફ કોઈની કામ તો કોઈની પુત્રી વૈધવ્ય દુઃખથી દુઃખી થતી માલમ પડતી હશે.

વિધવાઓની સ્થિતી લગભગ સ્થિતિ જેવી છે કારણ વિધવાઓને ઘણા ખર્ચ પોતાનો તીરવાડ કામ ઉપરજ અવલખીને હોય છે આર્થિકતામાં એકે એક હિંદુ કુટુંબ વિધવાઓના દુઃખથી મોહીતગાર હશે.

સર્વ પ્રાણીઓમાં મનુષ્ય ઉત્તમ પ્રાણી કહેવાય છે પણ મનુષ્યમાં તો વિધવા સ્ત્રીઓ તો સર્વ પ્રાણીઓ કરતાં પણ અત્યંત કંગાલ, સ્થિતીમાં મૂકાયેલી છે. એમ સર્વ કોઈને માનવું પડશે.

સ્ત્રીઓ મૂળથીજ અખળા કહેવાય છે અને તેમાં વળી જ્યારે તેણે ભાગ્યરૂપી રત્ન નિર્દય કાળના પ્રહારથી છુટાઈ જાય છે. ત્યારે તો તે તત્કાલ નિરાધાર અને લાચાર હાલતમાં આવી પડે છે.

મુંગા પ્રાણીઓ રસ્તામાં ઉગેલું ધાસ ખેંચીને પોતાનું પેટ ભરી શકે છે. પણ સ્ત્રીઓ તો જોઈ જ રૂપ મનાય છે રસ્તામાં ઉગેલું ધાસ તે ખાઈ શકિત નથી. તેમ જીવ લેવા તે જંગલમાં જઈ શકિત નથી કે જંગલમાં આધાર રહી શકે.

આશ્ચર્ય તો એ છે કે કુટુંબના રત્નકશીલ માણસો કુટુંબની વિધવા ઉપર કેવા કેવા સક્રોત શીશી વિપત્તિઓ પડી છતાંયે રસ મધુ ધ્યાન સંબંધીઓને અને ખીલ કુટુંબીઓને કહી સંભળાવશે પણ દુઃખ જોણું કરવાનો ધ્યાલજ તેને આવશે નહિ. તેને અસમ્ય વિદ્યા મુરોલીઓ સહન કરવી પડે છે અને કેટલીક વાર તો તેને એટલા વીરો વધી જાય છે કે એટલાં એટલાં ઘટો તે શી રતિ વેડી શકે એજ એક મોટો પ્રશ્ન થઈ પડે છે. તેના વૈધવ્ય ના દુઃખનો શેષ માત્ર પણ વિચાર કર્યા સીવાય મુશ્કેલી અપશુક નીચાળ આવી છે ત્યારથીજ ઘરમાં સુખ નથી. છતાંયે વચ્ચેથી વધાવી લેશે. એવી પરમ દુઃખમય સ્થિતીમાંજ તે ખીચારીને આંખો જાંભણો કાઢવા પડે છે.

અહિંસા પરમોધર્મને જીવનના સદાચરણો. દુઃખમાં કુમેલી વિધવાની સ્થિતી સુધારવા તેમજ તેણે દુઃખ દૂર કરવું તે આપણા હાથમાં છે. કારણ કે તે ખીચારી વિધવા નાની ઉંમરમાંજ દુઃખમાં કુમેલીને શાન્તી તેને કામ જગ્યાએ મલતી નથી. પદ્મધર્મતામાં જાહેરી પુરી કરે છે તેમાં પણ સમાવેશ તરફથી શાન્તી લાગ્યેજ કોઈને દેશે. સમાવેશવાને તો એમજ હોય છે કે વિધવા થઈ કે તેને ઘરમાં કામકાજમાં વળત પૂરો કરવાની ફરજ પાડવામાં આવે છે તે પણ હવે ઉપરાંતના જોણે જણે એક મનુષ્ય તરીકે ઘરમાં રહી કામ કરી પેટ ભરે. ખીજે કોઈ પણ તેના હક રહેતો નથી. એક તો દુઃખમાં ઘેરાયેલી ખીજું કુટુંબના કલેશથી કંટાળતાં જરા ધર્મ ધ્યાન કરવાને કે પ્રભુ નામ લેવાને ચિત્ત લાગતું નથી. ને પ્રભુના રમણનો વળત તો મલતો પણ

નથી. આવા દુઃખમાં ધેરાયેલી બાઈનું ચિત્ત ઠેકાણે રહેતું નથી, એટલે તે બાઈ દુઃખમાંથી છુટવા ધણા પ્રયત્ન કરે છે. પછી તે બાઈ અચાનકતામાં મુજબાઈ રસ્તો નહિ સૂઝવાથી સગા વિરુદ્ધ યથા સારો વા ખરાબ માર્ગ જે ઠીક લાગે તે રસ્તો ગ્રહણ કરે છે. આવા ધણા દાખલા જોવા છે અને સાંભળ્યા છે. તે જોઈને ધણી લાગણી થાય છે કારણ કે આવું થવામાં મુખ્ય નીમીત્તરૂપે સગાં વહાલાં છે.

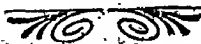
જે સગાં સંબંધીઓ તે વિધવાઓનું હિત બરાબર સમજે તો આ દશા ન આવે અને તેટલા માટેજ વિધવાઓના બન્ના માટેજ ખાસ આશ્રમોની સગવડો યથા છે કે જેમાં રહી તેઓશાન્તીથી જ્ઞાન મેળવી સારી કેળવણી લઈ પોતાના આત્માનું કલ્યાણ કરે અને દેશને સમાજને ઉપયોગી થાય. અવિધ્યમાં ધણુને લાભ આપી શકે. અચાનકતા દૂર થાય પોતાની જીવંતી જ્ઞાન મેલવી વૈરાગ્યરૂપે બનાવે. અને જ્ઞાનથી તે વૈધવ્ય દુઃખને સમતાથી સહન કરી શકે ને પ્રભુમંડિત સમજી શકે. પોતાની જીવંતી સુધારે ને બીજાને ઉપયોગી થાય.

પરંતુ અકસોસની વાત છે કે બીચારી વિધવા બાઈઓને આવા આશ્રમમાં દાખલ થવાની ઇચ્છા હોય છતાં તેનાં સગાં સંબંધી પોતાના સ્વાયં ખાતર તે બાઈની જીવંતી એમને એમજ દુઃખમાં ગણાવે છે ને આવા ઉત્તમ સાધનોને સગવડોમાં ન્યાતી, સુખથી જ્ઞાન મેલવવાના સ્થાનોમાં-આશ્રમોમાં મોકલતા નથી. હાલ તો ધણી જગ્યાએ આશ્રમો સ્થપાયાં છે. મુંબઈમાં, સુરતમાં, અમદાવાદમાં, રાજકોટમાં ભાવનગરમાં, વિધવા બહેનોને જે સ્થળે દાખલ થવા ઇચ્છા હોય ત્યાં દાખલ થઈ શકે છે. જેનું વિધવા બહેને સારું જીવન વિશ્રામ સુરત ગોપીપુરામાં આપે છે ત્યાં તે બહેનોને ધર્મ દિવા સંબંધીનું જ્ઞાન ગુજરાતી ઉદ્દેગનીતી શિક્ષણ વિગેરે શિક્ષણનું સાધન મલશે.

પણ તેનાં સગાઓ કહેશે કે ધર્મદાતા બાઈએ તો દોષ લાગે ને આશ્રમમાં મૂકીએ તો આખરે જ્યાં આવું સમજવું જીવં બરેજ છે. એવી સંસ્થાઓ ઉધાડી છે તે ખાસ પોતાની જાતી બહેનોની રિયલિટી સુધારવા માટેજ ઉધાડી છે.

આવી સંસ્થાઓમાં ગરીબ કે તવંગર કોષ્ટપણ દાખલ થઈ શકે છે જેઓને પોતાને ખરેખરે રહેવા ઇચ્છા હોય તે પણ અંદર રહી શકે છે. ને તે જ્ઞાન મેલવી ખીજ બહેનોને ઉપયોગી થઈ શકે છે. ને સુખમય જીવન ગુજરી દેશને ઉપયોગી થશે.

દરેક ગામના આગેવાનો પોતપોતાના ગામોમાંથી જે બહેનોને આવવા ઇચ્છા હોય તેમને મોકલવા ભલામણ છે જેનું બહેનોને અહીં સુરત જેનું વિશ્રામમાં મોકલશે તો તે બહેનોની પાસે ગાડી મોડાની સગવડ ન હોય તો તેઓને જઈએથી સમવડ કરી આપશું.

સ્ત્રી રોગ ચિકિત્સા

ગર્ભા અંકુશી ચાલુ

કોઈ કોઈ સ્ત્રીઓના શરીરમાંથી ઘણું રક્ત જતું જોવામાં આવે છે. છતાં એથી કોઈ પ્રકારનું કષ્ટ જોવામાં આવતું નથી. સામાન્ય રીતે ઘણીખરી સ્ત્રીઓને શીઆળા કરતાં હિનાળામાં આતંત્ર વધારે દેખાય છે; તે શિયાળ ઉત્તેજક કે મર્યાદાથી પામક ચક્ષુ કેરી દારૂ મશીનાવાળા ખોરાકનું અતિ સેવનથી માછલાં, ખાવાની ટેવથી નાટકો વગેરે વધારે જોવાથી; પુરુષના વધારે સહવાસથી તેમજ જે લોકોમાં રતુ પાળવાનો નિયમ છે તે જોતીઓમાં વધારે પરિશ્રમથી રતુ કાગમાં પશુ પુરુષના પરિચયથી આતંત્રના પ્રવાહમાં વધારો થવાનો સંભવ છે.

આતંત્ર દર્શનનો ક્રમ—રતુનાં બંધા દિવસોમાં એક સરખાજ આતંત્ર આવે થતો નથી પ્રથમ અત્યંત સામાન્ય રૂપે દેખાય છે. ઘણીવાર તે સ્વચ્છ પ્રદરનાં માત્ર ઝાંખો શુભાંખો જોવા રંગ જોઈને અને પ્રદરના પ્રવાહની કાંઈક વૃદ્ધિ જોઈને પણ સ્ત્રીઓ દૂર જોઈને છે. એવું પણ દેખાય છે. પછી ધીમે ધીમે ક્રમસર તે પ્રવાહમાં વધારો થતો જાય છે. ઘણું કરીને ખીન્ને કે ત્રીન્ને દિવસે વધારે પ્રમાણમાં રતુ આવે થતો જોવામાં આવે છે. અને ત્યારબાદ ધીમે ધીમે આવે જાય થતો જાય છે. જેમ આતંત્રના દિવસો પુરા થવા આવે તેમ તેમ થોડો આવે એકવાર દેખાયા પછી દૈનિક કલાક વચ્ચે બંધ થાય જરાક આતંત્ર દેખાય છે.

આતંત્ર પ્રાકૃતિક સ્વરૂપ—સાધારણ રીતે આતંત્રનું લોહી શરીરના ખામ અવધેમાંથી નીકળેલા લોહીની પેઠે જમી જતું નથી. પરંતુ જો રક્તોત્સવ વધારે જાય તો પછી અંદરથી ચોક્કસ લોહી પણ આવે છે. જે કદાચ કરી જાય છે. આતંત્રનું લોહી ન જમવાનું કારણ એવું છે કે આતંત્ર ગર્ભાશયમાંથી નીકળે છે. અને તેની સાથે ગર્ભાશય મીઠા તેમજ તેમજ વરાંગ પથમાંથી શ્લેશ્મ પદાર્થ મળેલો હોય છે. એવો પણ સિદ્ધાંત છે કે રક્તની સાથે પણ અવધાં શ્લેશ્મ મેળવવામાં આવ્યું હોય તો લોહીનું પ્રવાહીપણું જેની ને તેની હાલતમાં જળવી શકાય છે. આતંત્રના લોહીમાં એક પ્રકારની સિમિત ગંધ આવે છે.

ફિશિયનનું સ્થાન—હાલમાં એવાત નકરોજી યુદ્ધ અંધ છે. કે આતંત્ર રક્ત ગર્ભાશયના ગર્ભમાંથી એટલે અંદરના બાજમાંથી આવે છે. આતંત્રના દિવસોમાં રૂપેકયુક્ત (ગર્ભાશય વિસ્તારક દર્શન નીજીકાય) મારફત પરિક્ષા કરવામાં આવે તો ઉપરના સ્થાનમાંથી નીકળતું લોહી જોઈ શકાય છે.

રતુ કેવી રીતે આવે છે—રતુ વખતે ગર્ભાશયની શ્લેષ્મત્વશાસ્ત્રીત (ઉપરી આવેલી) અને રક્ત પૂર્ણ હોય છે. તેમાંથી રક્ત બહાર આવે છે. વધી દૈનિકાક્રોત મત એવા છે કે જે લોહી રક્ત વાહિન નળીઓ મારફત હમેશા ગર્ભાશયમાં ફરે છે, તે નળીઓ પુટીને તેમાંથી જે લોહી ચુએ છે અને બહાર આવે છે, પરંતુ વિદ્યોતો તો એવું માને છે કે રતુ વખતે ગર્ભાશયની શ્લેષ્મત્વશા ગર્ભાશયથી છુટી પડી જાય છે. અને અત્યંત નાના કટકાઓ ના રૂપમાં બહાર પડે છે. અને તેની સાથે રક્ત પ્રવાહિની બારીક શિશુઓ તુટી જાય છે.

અને તેનાં તુટેલાં મોઢામાંથી રક્ત પડે છે. આમત વધારે પ્રમળ છે. અસ્વાભાવિક રૂતુ સ્થાવ થયેા એ એક શરીર રચનાનો વિચિત્ર વ્યાપાર છે. આવા દાખલાઓમાં રૂતુ વખતે ગર્ભાશય મારફત કોષ પ્રકારનો સ્થાવ થતો નથી. પણ તેને બદલે શરીરનાં કોષે પણ સ્થાનમાંથી કેટલીકવાર લોહી પડે છે. ખાસ કરીને નીચેના સ્થાનોમાંથી આ જાતનું લેહી પડે છે.

હિજરી—હિજરીમાંથી લોહીની ઉલટી રૂપે અસ્વાભાવિક આર્તવ બહાર પડે છે.

નાસિકા—નાકમાંથી પણ એવો સ્થાવ થાય છે. સુવાત છોડીએને આર્તવ આવવા લાયક ઉંમર થયા છતાં આર્તવ ન આવવાથી નસિકાથી કુટે છે.

ફેફસા (સ્તન)—અથવા કોષપણ અવયવમાં થયેલ ક્ષતિમાંથી તેમજ અશમાંથી પણ એવું અસ્વાભાવિક લોહી પડતું એ સંપૂર્ણ તનુદરસ્તીની નીસાની રૂપ નથી. ધણું કરીને આવી સ્ત્રીઓને પ્રસવ થતો નથી. જે સ્ત્રીઓને આવો અસ્વાભાવિક આર્તવ દોષ લાગુ થયેલો હોય છે તે સ્ત્રીઓ ધણુમાત્રે વાયુવાળી નબળા બાંધાની હોય છે. કયાંકજ આવો અસ્વાભાવિક આર્તવ જનન પુર થાય ત્યાં સુધી પહોંચે છે.

આર્તવ બંધ થવાનો સમય—સ્ત્રીઓની મધ્યમ અવસ્થા પુરી થવા આવે તે વખતે સ્ત્રી જીવનમાં કેટલાક ફેરફાર થાય છે, જેથી બહુી શકાય છે હવે તે ગર્ભાધાન માટે લાયક નથી આ વખતે રૂતુ બંધ થાય છે, સ્ત્રી એક પરિપક્વ થતાં નથી અને બાળુની ઓઝરી (બીજગ્રાથ) વિખરાઇ ગયાં જેવી થઇ જાય છે. તેમાં પણ તેનો ઉપરનો ભાગ કરમાઇ ગયાં જેવો સંકેતો જાય છે, અને બીજ વેઢ સ્રોત સંકેત પામી જાય છે. અથવા એક સાથે તદ્દન બંધ થઇ જાય છે. ગર્ભાશય નાનું થઇ જાય છે. ગર્ભાશય સીરા લુપ્ત થઇ જાય છે. તેમજ ગર્ભાશયનું અંદરનું છિદ્ર આ વખતે યોની પ્રજાલીના શેષ ભાગમાં એટલે છેડા ઉપર ઉપડી આવેલું દેખાય છે. કોષ કોષ સ્થળે ગર્ભાશય સીરાના અને (અંદરનું તેમજ બહારનું) મુખ એક સાથે બંધ થઇ જાય છે, અને તેથી તેનું વચકું પોલાણ અંદરનો કોઈ એક ભાગને લીધે લદેલું હોવાથી કુલી જાય છે, આથી સ્થિતિમાં રૂતુ બંધ થવાની ઉંમરે રૂતુ બંધ થવા સાથે પેટમાં બાર અને કુલાવો લાગવાથી ધણી ખરી સ્ત્રીઓ પોતાને ગર્ભ છે એવા વહેં મમાં પડે છે. અને મરતાં સુધી તે વહેમ દૂર થતો નથી, કોષવાર રૂતુ બંધ થયા પછી ગમે તે કારણથી રહેતે આવ થાય તેને પણ રૂતુ સ્થાવ કહેવાની ખૂજ કરી દેવામાં આવે છે.

રૂતુ બંધ થવાનો ક્રમ—રૂતુ એકદમ એક સાથે બંધ થતું નથી શરૂઆતમાં એકેક માસ બંધ રહી તે પછી દેખા દે છે વળા કોષને મહીનામાં એકદમ ધણું થોડું દેખાય છે. એ રીતે અનિયમીત રૂપ ધારણ કરીને ધીમે ધીમે બંધ થાય છે. કેટલીક સ્ત્રીઓને આ અવસ્થામાં અત્યાર્તવ (લોહીવા) એટલા બધા પ્રમાણમાં વધી જાય છે કે જેથી ચાર કે પાંચ અથવા તેથી પણ વધારે મહીના જેટલી મુદત સુધી લંબાયા કરે છે, અને તેથી સ્ત્રીઓનું શરીર પાંડુ અથવા હલ્લનાં દરદથી પીડાતું રહે છે.

રૂતુ બંધ થવા વખતે થતા ફેરફાર—રૂતુ બંધ થવા વખતે વાયુ પ્રકૃતિની નબળા બાંધાની સ્ત્રીઓનાં શરીરમાં વાયુ બળવાન થઇ જાય છે, શરીરની નિર્મળતાના અંગે હલ્લમાં ફેરફાર થાય છે. હલ્લમાંથી કોષ નગરો ત્યારે આ ફેરફારો જોવામાં આવે છે, મંથુ ફરી જવું જોમો પાડવી ચિત્તમાં અચળતા વધી જરી વીગેરે સ્નાયુ સંબંધી દરદોનાં લક્ષણો ખાસ જોવામાં આવે છે.

અને જે સ્ત્રીઓને ગર્ભાશય અથવા ઓવરી વીગેરે જનનેદ્રિયના જૂના રોગો હોય તેમણે રોગ રૂપે બંધ થવાથી માસિક ઉત્તેજન બંધ થવાની સાથેજ એક સાથે નિર્મૂળ થઈ જાય છે.

આતંત્ર સંબંધી દરદો—દુરસ્તી આતંત્રના સંબંધમાં આપણે વાંચ્યું અને તે સંબંધી અત્રે કેટલીક હકીકત આપણે જાણીએ.

તંદુરસ્ત સ્ત્રીઓને યૌવનના આરંભથી સ્વભાવિક રૂપે આવ બંધ થવાનો વખત થાય છે. સુધી નિયમિત રીતે મહીને મહીને રૂપે આવે છે સાધારણ રીતે રૂપે આવતાં પહેલાં સ્ત્રીઓને આળસ આવે છે. ચહેરો લાલ થાય છે, માથું દુઃખે છે. અને કમરમાં દુખાવો થાય છે. અને કેટલીક સ્ત્રીઓને તાવ પણ આવે છે. અને ત્યાર બાદ કેટલાક કલાકે અટકાવી ન શકાય એવા કંઈક કાળાસ પડતો અમ્મ ગુચ્છવાળો લોહીનો પ્રવાહ વરાંગમાંથી બહાર નીકળવા મારે છે. અનાતંત્ર અદ્યતાતંત્ર અલ્યાતંત્ર અથવા પીડાતંત્ર વીગેરે થાય ત્યારે તે આતંત્ર સંબંધી દરદો ગણાય છે આપણા દેશમાં આજકાલ આતંત્ર સંબંધી દરદો ઘણાં ઘણાં પડ્યા છે. તે વધવાનાં કેટલાંક લક્ષણો નીચે પ્રમાણે છે.

શીશીઆરીવાળો પોશાક પહેરવાથી ખાટા તીખા ગરમ ખોરાક ખાવાથી તેમ વધારે મસાલાદાર ખાવાનું તેમજ ઉત્તેજક પીણાં અને વિવધી જાંઘળી વીગેરે પ્રેમ્ય છે.

કેટલીક બહેનો તો એમ પણ રામજે છે કે આપણાથી જણાય નહીં ખંડાય નહિ પાણી તો નજ બરામ પણ તે બૂધ બરેલું છે. વળી કેટલીક બહેનો એમ પણ સમજે છે કે આપણાથી રૂંધાય નહિ ખાંડાય રસોઈ કરે તેમાં પણ કાચું પાકું તેમજ પોતાને મન પસંદ તો રસોઈ થાયજ નહિ પાનની ધૂળ બનાવવી અને તે ન આવે ત્યાં સુધી બૂખ્યા પેટે અપવાસ કરવાજ જોઈએ કારણ કે રાંધતાં તો નજ આવડે. અને કોઈ દિવસ ભેગભેગ મહારાજ બીમાર પડે તો હોદસનું તાલું ઉતું ખાવું પડે આ સ્થિતિ ખરે દુઃખદાયક છે. આપણે હવે આપણી મૂળ વાત ઉપર આવીએ પણ તે પહેલાં દહેવાલું કે બહેનો મેં જે વાંકપો લખ્યાં છે તેથી આપ ગુસ્સે ન થતાં અને કદાચ થાઓ તો ગુસ્સો નરમ પડતાં લખેલા વાંકપોનો પ્રથમ વિચાર કરશો (વિચાર ન કરો તો ક્ષમા આપશો) રાંધવું ખાંડવું પાણી બરવું તે તો આપણી ફરજ છે, અને તેથી આપણે એક જાતની કસરત પણ થાય છે. માટે બહેનો અને ત્યાં સુધી આપણાથી અને તેટલાં કામે અરપણે હાથેજ કરવા અને તોફાર પાસે પણ કરાવવા યોગ્ય હોય તે કરાવવાં વીગેરે વીગેરે.

નણાતંત્ર—ચોડા વખત આતંત્ર દેખાયા પછી બંધ થઈ જાય અથવા બહાર બેડા પછી એકાએક આતંત્ર ખેંચાઈ જાય તેને નણાતંત્ર કહે છે.

કારણ—રૂપવાળી સ્ત્રીને રૂપ લાગવાથી અથવા પવરાવાળી જમીન ઉપર પડી રહેવાથી ભેગવાળી જમીનપર તળીઆમાં સુંઘ રહેવાથી રાત્રે ખુશી હવામાં સૂવાથી ઘંટાપાણીથી ન્હાવાથી તથા આતંત્રના દિવસોમાં ખરે આશસકીમ વીગેરે ખાવાથી આવેલું રૂપ એકાએક બંધ થઈ જાય છે. વળી માનસીક ચિન્તા કોઈ જાતની ભય અથવા ત્રાસને લીધે મગજ ઉપર ધક્કો પડે એવાથી રૂપ દેખાવું બંધ થઈ જાય છે. આતંત્રવાળી સ્ત્રીને કોઈ ભય કરે દરેક તાવ કે બીજે કોઈ સખત રોગ ઉપડી આવે તો પણ અટકાવ બંધ થાય છે. અટકાવના દિવસોમાં અંજી કરનારી વસ્તુઓ ખાતી નહિ તેમજ ખટારા (ખોર કાડું) બરા દહીં આંખથી કાઢી ફેરી) ખાવાથી રૂપ બંધ થઈ જાય છે. અને તેથી કેટલીક વખતે તેથી તાવ આંખથી સંધિયા તેમજ

• લક્ષણ—આત્મની અટકાયત એકાએક થવાથી સ્ત્રીને કોઈ જાતની પીડા ન થાય. કેંઈપણ ઉપદ્રવ ન થાય એમ બનતું નથી. ધણું કરીને ચોડાં ધણો તાવ ચડે જે વધારે તરસ લાગે છે. માથું દુખે છે. અને ફેફસાંનો મગજનો અથવા મગજપત્તો વરમ થઈ પડે છે. અને તેની સાથે પેડું કમ્મર અને પેટમાં ચરકા ઉપડી આવે છે. અને અટકાવમાંથી ઝડપાઈ ગએલી સ્ત્રીઓ જોવામાં આવે છે, અને કેટલીક વખત ધણો સખત તાવ આવે છે. અને તેથી દરદી કેટલીકવાર બે લાન થાય છે. અનાજ લઈ શકાતું નથી. રત્ન એકાએક બંધ થવાથી સ્ત્રીઓના શરીરને ઇજા પહોંચે છે. અને કેટલીક વખતે ઇજા થતી નથી ત્યારથી કેટલાક જીવંત અને હડીલાં દરદી પોતાનાં મૂળ નાંખે છે. તેથી સ્ત્રીઓને ઘણાક માસ ખીમારી બોગવવી પડે છે. અને કોઈ વખતે પ્રદર ઉપડી આવે છે. આખા ચહેરા વીગેરે શીકાં પડી જાય છે.

પૃથ્વીપૃથ્વી—જેવાઈ ગએલું રત્ન પાછું લાવવા માટે સ્ત્રીને કમ્મર છુડાવવા પાણીમાં નેસાડવી તથા ઉતું પાણી પીવા આપવું. સ્ત્રીને આખા શરીર તૈલનું મર્દન કરવું ટાઢાડા પાણીએ નાહવું નહિ. ઉઘાડા શરીરે બેસવું નહિ પેશાબ સાફ આવે તે માટે અહાર વિહારમાં સંભાળ રાખવી. (અપુર્ણ.)

વનિતા વિશ્વ.

(ચાતુર્માસની કથા)

સિંધપુર શહેરમાં ગંગાશંકર નામનો એક બ્રાહ્મણ રહેતો હતો. તેની પત્નીનું નામ મંગળાગૌરી હતું. ગંગાશંકર યજ્ઞમાન વૃત્તિથી પોતાના કુટુંબનો નિર્વાહ ચલાવતા હતા. કંઈક પૈસામાં પતિપત્નિ સીવાય ખીલું કોઈ ન હોતું. તેઓને સંતાન નહોતી, પરંતુ તેથી દીકરી ન થતાં ધૈર્ય ધરનારે આશિષ થઈ આનંદથી રહેતા. મંગળાગૌરી સાધારણ લખીનોચી સગતી હતી. અને તેથી પુરસદ વખતે પોતાનાં સહવાસવાળાં પાંચ ઘેરાં એકઠાં કરી હોદ્દાની કુચલી ન કરતાં તે બાઈ સારાં ધર્મનિતીના પુસ્તકો વાંચી સહવાસમાં આવનાર બૈરાંઓને સંકટ સમય મદદ રૂપ થતી કામ સિવાય નકામી હોદ્દાને ઘેર જઈ વંચતો. દુર ઉપયોગ કરીપણ કરતી નહિ. દીન દુખાળ અપંગ અને અનાથ બાળકોને જોઈ તેણેને, અલ્પતંત્ર દુઃખ અને પોતે દુઃખ વેડીને પણ સહાય આપવા હમેશાં તત્પર રહેતી બીજાંમાંથી મક્કતું બાઈ મસ્તબની દરનારા આળસુઓના કરતાં અપંગ અનાથ મનુષ્યને પછી બલેને તે ગમે તે હોતિનો હોય તેપણ તેને મદદ. અર્થાત કાન કરવાનાં ત્યા સહાય કરવામાંજ ખર્ચ કરતી. એમ તેણી જાણતી હતી. મને તે કામના પણ અનાથ ત્યા અપંગને મદદ કરવાથી પ્રભુ પ્રસન્ન રહે છે એવું જાણતી હતી. હમેશા સાદી રહેતી દાગીના કે વસ્ત્ર સંબંધી કદિપણ પોતાના સ્વામીને પંચવતી નહિ. હમેશાં શાંત પ્રેરણિત બુદ્ધિવિદ્વંશ કાપમાં નિમગ્ન રહેતી અને કદિપણ નવરી એસતી નહોતી પ્રારકાની કુચલી કરવી તેણીને ધણાજ કટાવો હતો. કામ ન હોય ત્યારે પોતાનો અભ્યાસ વધારવા શક્તિ મુજબ મુગ્ધ કરતી અને આથી તેણીને

દેવ દર્શને કે બહાર ન્હાવાધોવા જવાનો વખતજ મળતો નહોતો. તેમજ એવી જગ્યાએ જ્યાં બીડમાં પારકા પુરોના ધંકા ખાવા મર્યાદા છોડી નદીપર ખુદી જગ્યામાં જવામાં પુન્ય છે એ તે બાઇ માની શકિત નહોતી. 'ધર્મ' તરફ તેમજ નીતિ તરફ તેણીને અનિશ્ચય થતો હતો. પરંતુ 'ધર્મ' ત્યાં પરાપકારના નામે, 'મર્યાદા' અને નિતિનો ભંગ થતા જેવું વર્તન કદી પણ કરતી નહોતી.

એક દિવસ ચાતુર્માસમાં પાડોશજોનાં આંતિ આગ્રહથી તેણી કયા સાંભળવા ગઇ શાસ્ત્રી મહારાજને કયા સંદેશ કરી હતી. સંકેતો સ્ત્રીઓ કયા સાંભળવા આવી હતી. પરંતુ તેમાંની કેટલીક સ્ત્રીઓ શાસ્ત્રી મહારાજનો ઉપદેશ અવલું કરતી ન હતી. તે તે કાણુ જાણે કેમકે કોઇ ઘરેણાની તો કોઇ લુગડાની કોઇ સાસુની કોઇ વહુની. કોઇ ભાભીની કોઇ દેરાણી જ્ઞાણીની. તે કોઇ નણુંદની કોઇ પાડોશજોને છોકરું આગ્યાની કોઇ કુંડોળીની કાણુ જવાની વાતો કરી રહી હતી. બિચારી મંગળાગારી માત્ર એકામતાથી. શાસ્ત્રી બાવાના વચ્ચામૃતતુ પાન કરતી હતી. કથામાં શ્રી કૃષ્ણની રાણી સત્યભામા અને પાંડવ પતિ સતિ દ્રૌપદી વચ્ચે થયેલો સંવાદ આવ્યો. એક દીવસ શ્રી કૃષ્ણના પતિ સત્યભામાએ સતિ દ્રૌપદીને પ્રસન્ન કર્યું કે દ્રૌપદી તારા પતિ કોઇ દીવસ ત્હારા ઉપર ચાલે યાય છે કે,

દ્રૌપદી—દેવી મહારા પતિ કદી પણ મારા ઉપર ચાલે યતા નથી અને તેમને શા માટે ચાલે યવું પડે. અહોનિશ તેમને પ્રસન્ન રાખવાને હું પ્રયત્ન કરું છું અને ધર કૃપાથી તેમાં મને યશ મળે છે.

સત્યભામા—આશ્ચર્ય હું એક પતિને પણ વશ રાખી શકિત નથી તેમને પ્રસન્ન રાખવાના અનેક પ્રયત્ન કર્યા છતાં નિષ્ફળ નીવડું છું અને તારે પાંડવો પાંચ છે છતાં તું કહે છે કે તેઓને પ્રસન્ન રાખી શકું છું અને નવાઇ જેવું બહેન તું તારી પાસે કાંઇ વશીકરણ મંત્ર છે કે ?

દ્રૌપદી—અહો દેવી આપ જાણી જોઇને શા માટે એવું કયા કીઓછો ? શું આપ જાણતા નથી કે પતિ વશ કરવાનું સાધન વશીકરણ ત્રિષાં નથી. બહેન વશીકરણ વિદ્યાથી કે ઇજ્ઞાપટથી પતિ વશ યતા નથી. પરંતુ નિષ્કપટ પ્રેમ સહન શીખતા શાંતિ દ્વાં ક્ષમા સ્વયં ત્યાગ ઇત્યાદી સદ્ગુણો રૂપી દિવ્ય શૃંગારથી અસંકુન યશ નિષ્કામ પતિ સેવા કરતો. એજ પતિને પ્રસન્ન રાખવાનો અને વશ કરવાનો મહા મંત્ર છે. એ સિવાય બીજો એક પણ મંત્ર જ (ઉપાય) નથી.

ઉપલો ઉપદેશ સાંભળી મંગળાગારી શરૂ ગઇ. પતિ સેવા કરવામાં રહેવે, તેણીનો પહેલાં કરતાં વધારે સમય જતો. રાત્ર દિવસ તેણી પતિ સેવામાં જ નિમગ્ન રહેવા લાગી. ગમે તેટલું કરવા છતાં તેણીને કોઇ કોઇવાર ચાંક થતી કે એમની સેવા કરવામાં મહારાશી કાંઇ વ્યૂતો નથી થતી મહારા વર્તનથી એમને સંપૂર્ણ આનંદ અને સુખ મળે છે કે નહીં. ત્યાર પછી તેણીને કથામાં જવાની પુરસદ મળી નહીં. એક દહાડો વળી પાછો પાડોશજોએ આમહ ઉમેર્યું કે તે દિવસે તમે આવ્યાં ત્યારે અમે ધાણું કે એક દહાડો કયા સાંભળ્યો એટલે દોઝ આવશે પણ ત્યાર પછી તમે તો આવ્યાં નહીં. જગથું આજો દહાડો શું કર્યું કરે છો.

ભોળા મંગળાગૌરીએ નમ્ર પણે ઉત્તર આપ્યો કે બહેનો ખરેખર તમેને ધન્ય છે, હું તો તે દિવસે પતિ સેવાનું માહાત્મ્ય સાંભળી આવી ત્યારનું મને કાંઈ સુઝતું જ નથી. આ કંઈ કે તે કંઈ શું કદવાથી તેમને સુખ અને આનંદ થશે એવા વિચારમાં અને કામમાં દહાડો ક્યાં જાય છે તે ખબર પણ પડતી નથી. પણ તમે તો રોજ કયા સાંભળવા જાઓ છો. અને રોજ નવા નવા ઉપદેશ સાંભળી આવીને તે પ્રમાણે વર્તવા છતાં વંચત કેમ બચાવી શકો છો એનું જ મને આશ્ચર્ય લાગે છે.

આ સાંભળી તેઓમાંની એક હસીને બોલી અરેરે તમે તો છેક જ ભોળાં જણાઓ છો. અરે કયા સાંભળીને તે પ્રમાણે કંઈ આપણે બધું કરવાનું થોડું છે કે એમ કરતાં પાર ક્યાં આવે, એ તો દેવ લોકાની વાતો દ્રોપદી સત્યયુગની દેવી હતાં. અને આપણે કળીયુગના માણસ છીએ. આપણાથી કાંઈ તેના જેવું થવાનું હશે. તેના જેવી પતિ સેવા આ ધોર કળીયુગમાં કરી શકાય નહીં. પ્રત્યાદી.

આ સાંભળી મંગળાગૌરીને ધણેજ ખેદ થયો તેણીએ સહેજ ગુસ્સાથી કહ્યું ત્યારે તમે રોજ રોજ દોડ્યાં દોડ્યાં કયા સાંભળવા જાઓ છો શું કામ એ તો પેલાના જેવું થયું રાક્ષસ રાવણ કે શ્રીરામ. જુદા પડેસે પુછ્યું આમ સમાયણ આપું સાંભળ્યું ને એમ કહે એમાં શું વળાયું.

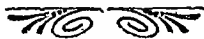
અર્થાત્ કહેવાની મતલબ એજ કે પ્રથમ પોતાનું વર્તન શુદ્ધ બનાવવું જોઈએ તે સત્ય યુગની દેવી હતાં અને આપણે કળીયુગની આંખો છીએ એવી ભાવના રાખવી ન જોઈએ એમ માનીએ છીએ અને એમ માની લઈ પોતાનું વર્તન શુદ્ધ કરવા તરફ બે દરકાર બની કર્તવ્ય ભૂંટી ચક્રાંતરે છીએ તેથી ધોર કળીયુગ આપણા જેવી કઠોર અને આત્મચક્ષુ વગરના માણસોમાં પોતાની સત્તા ચલાવી શકે છે, ઉપદેશ પ્રમાણે શુદ્ધ આદર્શ રૂપ ચારિત્ર્ય બનાવી આત્માની ઉન્નતિ કરવા માટે હૃદયમાં લેખ ગ્રહણ કરશે તો આજે પણ સત્યયુગ શુદ્ધ હૃદય વાળાઓને માટે પ્રવર્તિ રહ્યો છે. ઐ સંપુર્ણ.

જીવું તો શું, મરું તો શું.

કેરુંના કોઈના સાઈ જીવું તો શું મરું તો શું,
દઉં ના રથ જો મારું જીવું તો શું મરું તો શું,
બળેલા કાઈ હેવાને કંઈ ના શાન્ત જો કદિ,
ન ખેડું અથુ તે માટે જીવું તો શું મરું તો શું,
દુઃખીની દાઝના જાણું, એકલો મોજ હું માણું,
ભરી જો પેટ હું મારું, જીવું તો શું મરું તો શું,
સમાજે છું ઉછર્યો ને, સમાજે રોજ આપ્યું છે,
દઉં ના તે દેવું જો જીવું તો શું મરું તો શું,
ખોલાવી ના બધી શક્તિ દમી આત્મા શદામારી,
વિષયનો જો બંધુ કીડો, જીવું તો શું મરું તો શું,
નહાઈ સાઈ જાણવાની મળી શક્તિ મને છે ને,

હતાં જો ન કરે સારું જીવું, તો શું મરું તો શું,
 કુપથે ચાલનારાનો ખીખનો દોષ, હું નીહાણું,
 સુધારું જાત નહિ મારી જીવું, તો શું મરું તો શું,
 સુધારક ગણવાને દહિં હું જાન ખીખને,
 ખતુ ના “આત્મ સુધારક” જીવું તો શું મરું તો શું.

લી. આત્મ સુધારક.

આદર્શ શંશાર.

પ્રિય લગિનીઓ! ધરતેજીથી આ મંગળ સમયે આપણે અત્ર એકત્ર થયાં છીએ અને નિયમાનુસાર આપણે આપણા કાર્યક્રમમાં ઉપરિચિત યથાં હાજરે વળી આપણે સંકડો, સ્ત્રી પુરુષો અલગથી હાજર થઈને અને અન્ય માતિના અને દરજ્જાના અને સાંપડીઓ અંગે મળ્યાં હાજરે કેટલાક તો સંકડો કોસથી અત્ર આવી વિગળેલા છે અને આપણા મંગળ નિકેતન ઇષ્ટ શ્રીની વિજયપ્રતાપ નીચે અપણે સર્વ આનંદ મગ્ન થઈને હાજરે, આપણા અંતઃકરણો આટલાં બધાં, આનંદથી, હાડપુર આને કેમ છે.

આપણાં પરમપ્રિય પદાર્થની પ્રાપ્તિથી આપણાં પરમ પ્રિય સંબંધીતાં સંબંધી આપણી પરમપ્રિય દેવજાની પરિવૃત્તિથી પણ જે આનંદ ધણે સમયે મળી શકે તો નથી, તે આનંદ અને સુખ શાંતિ આને આપણને આટલા મોટા પ્રમાણમાં શાંતિ પ્રાપ્ત થાય છે કેટલાંબધા કોસથી મુસાફરી કરી આપણે આગ્યાં હાજરે વળી કેટલાકનો તો શરીરનો શ્રમ પણ ઉતર્યો નથી અને જ્યાં આપણા હૃદયો આટલાં બધાં આનંદના મહાસાગરમાં નિમગ્ન થતાં કેમ પ્રતીત થાય છે, બહેનો પ્રત્યુત્તર એકજ છે આપણાં ઇષ્ટ, શ્રી કે જેમનો આપણા ઉપર અતુલ પ્રેમ થયો છે તેઓએ આપણને પોતાના શાંત જીવ નીચે આકર્ષી લીધાં છે, અને તેઓ પોતે શ્રી આને અપણા અનેક હૃદયોમાં આપણા હૃદય રૂપી આદર્શમાં સ્વીકૃતિ પ્રતિબિંબિત થયા છે અને આથીજ આપણને આને આટલું બહુ સુખપ્રદ આનંદનું અને શાંતિનું જ્ઞાન થાય છે અને આપણા નાના પ્રકારના કલેશ વિલાપ જાય છે.

જ્યારે આપણી આસપાસની સામગ્રી દુઃખદ હોય છે સારે સદજ અનુમાન કરી શકાય છે કે તેની રિચિત્માં આપણા અંતઃકરણને દુઃખનું જ્ઞાન થવાનું. આપણા અંતઃકરણમાં દુઃખનું જ્ઞાન એ આપણને આપણા કલેશ, જનક સંસ્કાર દ્રવ્યની-સત્તા વિષયે સુચબ્યાં વગર નહિતું નથી. સુખ વિષયે પણ એમજ છે. આસપાસની સામગ્રી સુખ રૂપ હોય ત્યારે અંતઃકરણમાં આનંદના ઉજરા આવતા આપણે ધણી વખત અનુભવીએ છીએ અને તેથી અંતઃકરણમાં સુખનું જ્ઞાન એ આપણને આપણા પુર્ણ, સંસ્કારની સત્તાનું જ્ઞાન કરાવ્યા વગર કેમ રહે? ત્યારે પ્રિય બહેનો આ અંતઃકરણ જે એક પ્રકારનું આદર્શ મધુ કે જેમાં કલેશ જનક

સંસ્કાર આદર્શ થતાં દુઃખનું લાન થઈ જ્યાં કલેસજનક પ્રારબ્ધ સંસ્કાર અંતઃકરણની વૃત્તિમાં આદર્શ થયાં કે પછી બાહ્ય સંસારમાં દુઃખ ભોગવવાને માટે જે પ્રતિકુળ પ્રસંગોની આવશ્યકતા હોય છે તે તેની મેળેજ જ્યાં ત્યાંથી આવીને ખડા થાય છે અને ન ધારેલા સ્થળેથી વિપરીત જણાતા અનેક પ્રકારના પ્રસંગો જનને છે અને જે અંતઃકરણમાં પુણ્ય પ્રારબ્ધ જન્ય સંસ્કાર આદર્શ થાય છે તે પછી આનંદનું લાન થય છે અને સુખ-અર્થે જે બાહ્ય સંસારમાં સામગ્રીની આપેલા હોય છે તે આપોઆપ હાથમાં ખડી થાય છે અને સુખનો પાર રહેતો નથી. ત્યારે હવે એ સ્પષ્ટ થયું હોયું જોઈએ પુણ્ય પ્રારબ્ધના સંસ્કાર બળવાન થયેલા હોવાથી ઇષ્ટ શ્રી વિષયક જ્ઞાન આપણા અંતઃકરણમાં આજે પ્રતિબિંબિત થયું છે અને પરિણામ જોઈએ છીએ કે આજે આ અંતઃકરણે આનંદથી ઉભરાય છે અને આનંદની સામગ્રીયો સેકંદો સ્થળથી અત્ર આકર્ષી આવી છે.

ખહેનો જ્યારે હું આપને મારા અથવા આપણા સર્વના આનંદની સામગ્રી કહી બેઠું ત્યારે વિસ્મય ન થશે કેમકે તમે મારા આનંદની સામગ્રીજ છે તમે મારા આત્મીય છે અને તેજ પ્રમાણે આપણે પરસ્પર આત્મીય હોવાથી આનંદની સામગ્રી છીએ આપણા અંતઃકરણે એજ આજે દર્શાયું છે આ સુખમાં વીરાજેલા સર્વ જે સુખની સામગ્રી રૂપ છે તેને પ્રદર્શ કરે છે અને તેજ એક સંસાર છે અને એજ પ્રમાણે આ સંસાર તે બીજું કંઈજ નથી પણ આપણા અંતઃકરણ નામના દર્શકનું રચુળ રૂપ છે અને અંતઃકરણ એજ આ સંસાર છે આજનું અંતઃકરણ એ આજનો સંસાર છે અને આજના અંતઃકરણમાં શ્રી ઇષ્ટ સામ્રાજ્ય ભોગવે છે બીજા શબ્દમાં બોલું તો ઇષ્ટ શ્રી અનેક અંતઃકરણ દ્વારે આપણા આ નાના સરખા સંસાર આદર્શમાં અનેક રંગે અને રૂપે આપણને પ્રતીત થાય છે અમૃતના સિંધુના માત્ર એક બિંદુના પ્રદંબુથી જેમ તેની અમરત્વ આપવાની શક્તિની પરીક્ષાને માટે પુરતું છે તેમ આજે આપણા ઇષ્ટશ્રીના સદ્વિદ્યાનંદ સ્વરૂપની વારતવ પ્રતિતિ માટે કોઈએક વ્યક્તિની શુભ સુખમુદાનું દર્શન પુરું છે.

કોઈએક વ્યક્તિની સુખ-મુદાનું દર્શન તુરતજ કહેશે કે આપણા ઇષ્ટશ્રી પ્રજ્ઞાન રહેતા હતા ત્રેય સાધકના શુભ વ્યવહારો જુઓ તેમાં આવેલા સીદ્ધ પુરુષો જુઓ તેમાં વિરાજતી સન્મતિવાનસ્ત્રીઓ જુઓ તેમાં સમાયલા પુણ્ય પુરુષાર્થી પુરુષો જુઓ જેથી તમને સહસા તમારું અંતઃકરણ કહેશે કે ઇષ્ટશ્રી પ્રકારાન્તરે તેમનામાં વિરાજે છે તે સ્વયં બ્રહ્મ સત્વિદ્યાનંદ સ્વરૂપ શિવાય બીજું કંઈજ હોઈ શકેજ નહીં આ આપણા નાના સરખા હૃદય રૂપી આદર્શમાં તથા આ મંડળ રૂપી આદર્શમાં આપણને આપણા ઇષ્ટશ્રીની પ્રતિ-કૃતિ પ્રતિતિ થયા વગર રહેતી નથી.

ખહેનો કદાચ કોઈને સંસય થશે કે આપણે વિષયાંતર થઈએ છીએ આદર્શ સંસારનો વિષય-અર્થવાની-પ્રતિક્ષા કર્યા પછી આ તો પોતાના ગુરૂની પ્રસંસા કરવામાજ સમય શ્રેવા માંડ્યો છે એ વાત ખરી છે કે ઇષ્ટશ્રીની પ્રસંસા કરવી એ અત્યુત્તમ છે અને તેમ કરવું તે આપણુ સાધક સ્ત્રીઓનો તો વિશેષ આનંદ જનક થઈ પડે છે પણ આ પ્રસંગે મારો તો આસક્ત નથી. સંસાર આદર્શનું દ્રષ્ટાંત સાધક માર્ગનું અને યોગી ઉચ્ચતર દ્રષ્ટાંત મને કાંઈ મૂલ્ય નહોતું આ શુભ સંસાર આદર્શમાં આજે મારા મંડળ નામક સંલસંસાર આદર્શમાં

પ્રતિબિંબિત થયલા આપણા ઇષ્ટગ્રીવ દ્રષ્ટાંત, આપણા સાધક બંધુઓને અને ભગિનીઓને અધિક સ્પર્ધાથી બાન કરાવશે એ પણ એક આશય હતો. પણ આથી અધિક ઉચ્ચ આશય તો એ હતો કે પરમાર્થમાં તેમ વ્યવહારમાં પણ આ ઉચ્ચ દ્રષ્ટાંતનું અનુકરણ અધિક ફલદાયી નીવડવાના સંભવ વીશેષ છે અને તેથી આ વિષયે અધિક ન કહેતા હવે આપણે આપણા વિષય આગળ ચલાવીએ.

કોઈ અશિક્ષિત પ્રભુની એક વ્યક્તિને તેના આપણો તેના રાજ્ય વિશે હોય અભિપ્રાય બંધાતો નથી. અમાની પ્રભુને રાજ્ય અમાની લેખાય છે. સંશિક્ષિત પ્રભુની એકપણ વ્યક્તિ તેના રાજ્ય વિશે હોય વિચાર બંધાવે છે. બુદ્ધિવાન પ્રભુનો રાજ્ય બુદ્ધિવાન હોય છે તેમજ સદગુણનું પણ બધુનું પ્રજા સદગુણી થવી એપણ રાજ્યના સદગુણપર આધાર રાખે છે પ્રજા એ આદર્શ છે. દર્પણ છે. અને તેમાં રાજ્ય પ્રતિબિંબિત થાય છે કોઈ વ્યવહારી લુપ્ત છે તો તે વિશે પણ આ સહજ માહુમ પડે છે સદગુણી ગુરના શિષ્ય પણ સદગુણીજ થાય છે. દુરગુણી ગુરના શિષ્ય ભાગ્યેજ સદગુણી નીવડવાનું આપણે સાંભળીએ છીએ શીષ્યો એ આદર્શ છે અને ગુર તેમાં પ્રતિબિંબિત થાય છે. બહેનો આપણે આપણાં દ્રષ્ટાંતો લઇએ કેમકે એક નાનું બાળક લઇ તેના ગંદા કે સુધ્ધ મુખપર દ્રશી કરે. તેનાં સ્વચ્છ કે મેલાં કપડાં લુગો તમે તરતજ કહેસો કે તેની માતા સુધ્ધ કે કુવડ છે વળી તમે કોઈ બાળક સાથે વાત કરો તેની બોલપાની રીત જુઓ-તેની ભાષા જુઓ. તમે તરતજ સમજશો કે તેના માતાપિતા વડિલ શિક્ષિત છે કે અશિક્ષિત છે સભ્ય છે કે અસભ્ય છે શીલયુક્ત છે કે અમર્યાદ છે બાળક અહીં દર્પણ છે અને તે દર્પણમાં માતા અને અન્ય સંબંધી વર્ગ તેમાં પ્રતિબિંબિત થાય છે. માતાપિતાના ગુણ અને અવગુણો તેમનાં બાળકોમાં આબેહુબ છપાઈ જાય છે અને જતાં એવાં તો ઉગીને ચોટા વૃક્ષરૂપે અતિત થાય છે કે પછી તે જગતમાં માતાપિતાની ઋતિનાં કે અપમાનનાં સ્મરણ રૂપ થઈ રહે છે.

આથી આગળ વધીને બોલીએ કોઈ કુટુંબનાં આકર નોકરને જુઓ તેની રીતભાતથી તરતજ તમે તેમનાં શેઠ શેઠાણીની રીતભાત વિશે જોઈએ તેવા અભિપ્રાય બાંધી શકશો જેમ બાળક માતાપિતા અને અન્ય સહવાસી જનનું પ્રત્યેક કાર્યમાં અનુકરણ કરે છે અને તેથી કોને કહીને તેમનામાં પણ તેમનાં શેઠ શેઠાણી કે ઉપરીના ગુણ અવગુણની કૃડી વા કૃડી છાપ પડે છે શેઠ શેઠાણી પ્રમાદી તો આકરો પ્રમાદીજ થવાના સુધ્ધ શેઠના ભાં ગંદા માણસ નીભવાનોજ નહીં એટલેથી અટકવાનુંજ નથી આપણા વિદ્વાસપાત્ર મનુષ્યો આપણા સગા સંબંધીઓ આપણા હીતસ્વીઓ અને આપણી બેનપણીઓ એ સરવેપર આપણી સારા નકારા ગુણની છાપ પડે છે.

કોઈ એક સ્ત્રી કે પુરુષને જોઈને કે અનુભવીને કહી શકારો એનો સહવાસ સદગુણી જનમંડળમાં છે કે દુરગુણીમાં છે.

હે ભગિનીઓ આપણે જોયું કે રાજ્ય પોતાની પ્રજા નામના આદર્શમાં ગુર પોતાના શીષ્ય નામના આદર્શમાં માતાપિતા પોતાના બાળક રૂપી આદર્શમાં અને શેઠ શેઠાણી અને અન્યજનો તેમના નોકર આકર તથા સહ દાસીજનો નામના આદર્શમાં આબેહુબ છપાઈ જાય

છે અને આ આદર્શમાં પડેલી જાણીએ ઉપર ત્રિજિત થયેલી વ્યક્તિઓ માટે શ્રેષ્ઠ કે કનિષ્ઠ અભિપ્રાય બંધાય છે અને તેટલા સાર સંસારને યોગ્ય રીતે આદર્શ સંસાર આપી શકાય.

પણ અહીં ધણાઓને સંકા થશે મારી કૃદાણી બેન તો ધણાં વિવેકી, સમજણવાળા યા સત્યવાદી છે અને તેમની છોકરી તો મણુ તોઆ કૃદાણા માણસ કૃદાણા સારા કુટુંબમાં પાંચ વર્ષથી રહે છે. પણ તે મહા દુર્ગુણી છે અને કેટલાક તો રુદ્રગુણી અને મોટાં ગુણીયલ કુટુંબમાં જન્મધારણ કરે છે પણ તેના દુર્ગુણનો પારજ રહેતોજ નથી.

અને એવાં અનેક દ્રષ્ટાંતો જોતાં આ સંસારને આદર્શની સંસાર આપતાં ધણા અપવાદોની નોંધ લેવી પડે છે.

બહેનો હું સ્પષ્ટ શબ્દોમાં બોલીશ કે, આ વિષયમાં એક અપવાદનો પણ અવકાશ રહેતોજ નથી કેમકે દરેક પરિણામને પૂર્વ પ્રસંગ હોવો જોઈએ આપણને પુરવાપરતું યોગ્ય જ્ઞાન થાય તો એક પણ અપવાદનો સ્વીકાર આપણે કરીશું નહીં, પૂર્વાપરતું સંપૂર્ણ જ્ઞાન થવાને સર્વજ્ઞતા પ્રાપ્ત કરવાને અપેક્ષા રહે છે ત્યાં પર્વત કામ કારણના અગાધિત નિયમને આપણે શ્રદ્ધા પૂર્વક સત્ય સ્વિકારીશું.

ત્યારે આમ-છે ત્યારે હવે આપણું કર્તવ્ય શું છે? આપણે ગમે તેટલાં પવિત્ર છતાં આપણી આસપાસનો સંબંધી વર્ગ એવો હોય છે કે આપણે મહાનજ દરવાજા અને અપવચનાં ભાગી થવાના અહિં આપણે ધીરજ ધરી જોઈએ આપણે પવિત્ર છીએ પણ આપણા સ્થુળ શરીરની પવિત્રતા અહિં અપેક્ષિત છે એમજ સમજવું આપણા સુદમ અને કારણ શરીર પણ પવિત્ર થવાં જોઈએ, જમાના દોષને લાક્ષણિકતા અપાડે પ્રતિકુળ ભાવના બાહ્ય પ્રસંગો પ્રતિત થાય છે તેમના દોષો સમાવી દેવા જોઈએ તેમ કરતાં આપણને સંકટ આવશે અધિકારીને કરવાની લેશ મણુ આવશ્યકતા નથી સંકટ એ તો આપણી શુદ્ધિની કસોટી છે કસોટી એ આંધાં વગર સુવર્ણની ખાતરી કેમ થશે સુવર્ણને શુદ્ધ કરવા કેટલા વિધિ કરવા પડે છે જેનાં કે કસોટીએ કશી કાનસમી અથવા છીંકીથી કાપી અથવા ચીપાતું શુદ્ધ ચોખું કરવું હોય ત્યારે વારે વારે લઘીમાં નાંખી સર્વ ધાતુનો નાશ થાય છે ત્યારે જે ચોખુ શુદ્ધ સોનું થાય છે અને વિશુદ્ધિની પરિક્ષા પુર્ણ થાય છે તેમ આપણી પવિત્રતાનું પરીક્ષણ તેવું કાંઈ અંશે હોય તો તેમાં આપણે નિર્ભય રહેવું અને અંતરમાં આનંદ મગ્ન થવું જોઈએ આ પરીક્ષણનો સમય પુરો થવા દો તેમાં પસાર થઈ બહાર નીકળો તે પછી જુઓ કે તમારા સંસાર આદર્શમાં તેમને કેવે રૂપે પ્રકાશી છે.

બહેનો સંસાર આપણે કદપીએ છીએ તેટલો વિકટ નથી સંસાર અદૃશ છે અચક્ષુ છે સંસારી રીતે સરક્ષતાથી વહી જાય એવા સ્વભાવવાળો છે. એટલે જે અત્યારે વિપરીત સંસાર પ્રાપ્ત હોય આપણે માટે વીપરીત અનુચિનનું કારણ પૂરું પડનાર થઈ પડે છે તે સંસારયુક્ત સ્વભાવનો હોવાથી, ને આપણે તેને જળ કરી પકડી ન રાખીએ તો તેનો સરી જવાનો અને અંતરબળથી જેવા સંસારને આપણે આકર્ષી લાવીશું તેવા સંસાર આપણી આગળ ખડો થવાનો તે સંસાર આપણને જુલજુલપ જણાવાનો આપણે સા ઝડી થઈ પ્રત્યેક

પ્રસંગોમાંથી દસ-દશીર-ન્યાયે સારનેજ મદીને પ્રવાહ પતિત ન થતાં સરત્ર પ્રવાહમાં સ્વકાવશે વહીએ તો પછી અધિક પરિશ્રમ વગર આપણે આ સંસારને અનુકૂળ કરી લઈએ.

કોઈ માદાત્મા આગળ એક દુઃખી માણસ ગયો અને તેણે કહ્યું મારી આ સારી નથી મારા સંતાન સારી નથી સંપત્તી સારી નથી વ્યવહાર પ્રતિકૂલ છે કોઈજ સુખરૂપ જન્મ-તાન નથી. માદાત્માએ કહ્યું તેનું કારણ તુંજ સુખરૂપથી દુર ગયો છે તુંજ સુખ તરફ દર સુખસ્વરૂપને અભિમુખ થા. અને જ્યે તું દુઃખ માને છે તે સુખ રૂપ થશે.

પ્રતિકૂલ જણાતાં પ્રત્યેક-પ્રાણી પદાર્થને પોતાની વૃત્તિને અનુકૂળ કરવાનાં પરિશ્રમ નિષ્ફળ નિવડે છે પણ તેમની ઉપેક્ષા કરતાં પોતાના સ્વરૂપ લક્ષમાં જ આત્મ સુખે રહે છે તે કાળે કરી પ્રતિકુળ સર્વ પ્રસંગો અને પ્રાણી પદાર્થોને છોડે છે અને પોતાને અનુકૂલ કરી બે છે માટે આપણે વીપરીત જણાતા આ સંસાર પ્રસંગોમાંથી સારનેજ નિષ્કર્ષીએ આ સંસાર ની ઉપેક્ષા કરતાં આપણા ઇષ્ટાર્થને પ્રાપ્ત કરવો એ આપણું દૃઢ વ્યવસ્થા છે.

આપણે જોઈએ છીએ કે લાલ જમતમાં મનુષ્ય પોતાના પ્રવૃત્તિથી પોતાને યોગ્ય ભાગતા દુઃસારો ક્યાં લાપ છે. જઠ પર એટલ પ્રાણીનું રાજ્ય આસે છે અને મનુષ્ય પ્રાણી સર્વોત્તમ જોવાથી તે બંધની પેઠે પરાધીન પડ્યું રહે એ બનવા સરખું મળી. મનુષ્યને આજ વ્યવહાર જુઓ પોતે અનુકૂળ કારે છે તેવા પદાર્થો આ જડસૃષ્ટિમાંથી તે બનાવે છે. તેના નાના પ્રકારના આકારો રમે છે ભાગે છે ફરી રમે છે અને બીજા પદાર્થોથી શણગારે છે અને બીજા કારીગરી કરે છે અન્ય નિયુક્તોની સહાય લે છે અને તેના મનની પ્રવૃત્તિ પામતાં પોતાના પ્રવૃત્તિથી વિરામતાં નથી પશ્ચિમની પ્રેમ જુઓ એમણે રમેશે જડ-સૃષ્ટિનો સંસાર જુઓ તે સંસારમાં પાશ્વર્થની સદૃશ મનોવૃત્તિઓનો અનુગમન થયેલાંતિમે જોયો પ્રાણી તે. નવાં કે ઘોડા હાથી અને અન્ય પશુઓ લઈએ તો મેના ચોપટ વગેરેને પોતાની વૃત્તિને અનુકૂળ કરવામાં મનુષ્ય જાતેજ તેમનામાં રૂપાંતરને પામેશે આપણે જોતાં નથી જડ-પદાર્થોમાં જેમ તેના અભિમાનીના શુભોતો સંચાર થયેલા આવે છે તેમ હલકા પ્રાણીઓમાં પણ તેના અભિમાનીના શુભોતો સંચાર થયેલા આવે છે તેમ હલકા પ્રાણીઓમાં પણ તેના પ્રાણીના શુભોતો અવશુભોની છાપ નજરે પડ્યા વગર રહેતી નથી. વગર કંઈ એ સુવર્ગે પ્રાણીને જોતાં કોઈ કહેશે કે જોના કાંઈ ધણી નહી હોવો જોઈએ પાણીની માંપ વિગેરે જોતાં માણસ પાસે કે તે માણસમાં વસેલી છે અને તેનામાં કટલાઈ મનુષ્યના શુભોતો સદ્ભાવ આવેશે માણસ પાસે છે. જડ પદાર્થના પ્રાણીઓ પણ આદર્શનું કામ કરે છે અને તેમના સંપત્તિમાં આવતા મનુષ્ય વિગેરેના શુભો અવશુભો વિશે આપણને મોટા ઘટે વગાડીને કહે છે,

ઉપર પ્રમાણે વિવિધરૂપે તપાસતાં હવે આપણી ખાતરી થઈ કે આ વિશ્વમાં આજ આદર્શરૂપ છે અને તેમાં આપણું શુભ અવશુભ જોઈ શકીએ છીએ. જેવી રીતે દરેકમાં મુખ જોવાથી મુખ ઊપરની આમી ખુબી જણાય છે તેમજ આ સંસારરૂપ આરસી જોવાથી મનુષ્ય પ્રાણી પોતાના અવશુભ શુભોતો માંપ કાઢી સકે છે.

શ્રી રત્ન.

શ્રીઓના ઘણાજ રોગનો નાશ કરનાર.

શ્રીઓના તમામ દરદોનો શ્રી રત્ન નામની દવા નાશ કરે છે, રજસ્વળા અનિયમિત વધારે કિવા ઠગી આવતું હોય તેને નિયમિત લાવે છે. અતિવિહાર અને ખાજલગ્રથી થયેલ વ્યાધીને દૂર કરે છે. વારંવાર ત્યાં વધારે પેશાબનું થવું તથા શરીરનું ધોવાવું (ધાતુનું જવું) આવા દરદોને માટે સમગ્રો છે. બાથુની બદલેજમી, કમતાકાત, કબેજયાત, સંઘ્રહણી, પેટનું આકરવું, છાતીનો બળતો દાહ, ખાસ, ખાટા, વીખા, ચોરકાર, ચૂક, આંકડી, પેટનું દરદ, હેઠકી, પીચોટી (ખાંખાઈનું ખસવું) થોરા ખેસક ખાવાથી થતું જિલદી, ગોળાં ચડવેલ, વેણાંચુથા, કળતર, કમરનો દુખાવો, બરડાની ફાટ, મસ્તક સુખ વગેરે દરદો માટે શ્રી રત્ન નામની દવા ઉંચામાં ઉંચી અને અકસીરમાં અકસીર નિવડી ચૂકી છે. ગોળી ૧૦૦ની ૩ની ૧ કી. ડા. ૨-૮-૦ આસ પરજ નથી.

ગર્ભ ધારણની અકસીર દવા.

શ્રીઓને માટે આ એક આશીર્વાદ સમાન દવા છે. શ્રીઓને ગર્ભ ન રહેવાના સાત દોષ (રોગ) છે. તેમાંથી આ દવા છે. દોષ (રોગ)ને મંટાડી ગર્ભ ધારણ કરાવે છે; ધ્રુવરધનછાંથી આ દવાથી ઘણી શ્રીઓને વાંઝીયાપણામાંથી મુક્ત કરી સહયુત્રી (બચ્ચાવાળીઓ) કરી છે. ૩ની ૧ની કી. ડા. ૨-૮-૦.

એક ૩૦ની ચાર માસ ચાલે છે અને તેટલી મુદતમાં ગર્ભ રહે છે, વાપરવાની હંકીકત ૩ની સાથે રાખવામાં આવે છે.

લોહીવા રક્ત પ્રદર.

આ દરદ શ્રીઓને લયકર લાગે છે અને તે ગમે તેટલો જોરમાં હોય તોપણ પેલેજ દીસે ફાયદો થાય છે. ૩ની ૧ની કી. ડા. ૨-૮-૦.

સ્વેતપ્રદર.

આ દરદ શ્રીઓને બહુજ ખસણ છે અને તે વધારે વખત રહેવાથી ઘણી નબળાઈ આવી. મરણને સરણ થાય છે માટે આ રોગની દવા તાકોદે કરવી ૩ની ૧ની કી. ડા. ૨-૮-૦.

ખાખાગોળી.

ખાજકોને આ ગોળીથી ઘણાજ આનંદ રહે છે અને રૂપ પુષ્ટ થાય. ગોળી ૧૦૦ની ૩ની ૧ની કી. ડા. ૧-૦૦.

મક્ષત ધાતુ વીકાર-આર્તવ વીકાર. મક્ષત.

વધારે વિગત જાણવા અને શ્રી તેમજ બાળકના દરદની તમામ દવાઓને કાર નામે "આર્તવ વીકાર" નામનું પુસ્તક એક ક્યાંડે લખી મક્ષત મંગાવી લેવું. શ્રી ગીરધરલાલ કહાનજી શ્રી ધોળકા જી. અમદાવાદ.